

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

ISSN: 3027-8597 (Online)

ปีที่ 12 ฉบับที่ 9 (กันยายน 2568)

Vol.12 No.9 (September 2025)

💧 วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ แก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณสุข การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) วารสารเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม

ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์

ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม

ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน

ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม

ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม

ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม

ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน

ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม

ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน

ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

💧 เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 086-4345903 แฟกซ์. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@sbss.ac.th

● **บรรณาธิการ**

บุญญาตา จงละเอียด   มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย   วิทยาเขตนครศรีธรรมราช   ประเทศไทย

● **หัวหน้ากองบรรณาธิการ**

ธีรวัฒน์ ทองบุญชู   มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย   วิทยาเขตนครศรีธรรมราช   ประเทศไทย

● **กองบรรณาธิการ**

พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล   มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย   วิทยาเขตนครศรีธรรมราช   ประเทศไทย

ครองชัย หัตถา   มหาวิทยาลัยทักษิณ   ประเทศไทย

ประเวศ อินทองปาน   มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์   ประเทศไทย

สีบพงษ์ ธรรมชาติ   มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์   ประเทศไทย

สมบูรณ์ บุญโท   มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น   ประเทศไทย

นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต   มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์   ประเทศไทย

วาสนา แก้วหาล้า   มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์   ประเทศไทย

ณิศภาพรรณ คุวิเศษแสง   มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น   ประเทศไทย

ธนิศร ยืนยง   มหาวิทยาลัยปทุมธานี   ประเทศไทย

ธานี วรรณทร์   มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์   ประเทศไทย

บุษกร สุขแสน   มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี   ประเทศไทย

มุกดาวรรณ พลเดช   วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้   ประเทศไทย

อุทัย เอกสะพัง   มหาวิทยาลัยทักษิณ   ประเทศไทย

มะลิวัลย์ โยธารักษ์   มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย   วิทยาเขตนครศรีธรรมราช   ประเทศไทย

● **ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ**

พระปลัดสาโรจน์ ธมมสโร   วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช   ประเทศไทย

พระสมุห์อนุพงษ์ สุขิโต   วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช   ประเทศไทย

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณฺโณ   วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช   ประเทศไทย

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี   วัดศาลามีชัย นครศรีธรรมราช   ประเทศไทย

พระบุญญฤทธิ์ ภาททจारी   วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช   ประเทศไทย

พระเกียรติศักดิ์ ขำเกลี้ยง   วัดศาลามีชัย นครศรีธรรมราช   ประเทศไทย

อนุชิต ปราบพาล   มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย   วิทยาเขตนครศรีธรรมราช   ประเทศไทย

ศักดิ์ดา ทารเทศ   มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย   วิทยาเขตนครศรีธรรมราช   ประเทศไทย

ทิพย์วรรณ จันทรา   มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย   วิทยาเขตนครศรีธรรมราช   ประเทศไทย

อภิรักษ์ คำหารพล   นักวิชาการอิสระ   ประเทศไทย

ฝ้ายประสานงานและจัดการ

พระไกรศร ปิยสีโล	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระศักดิ์นฤณ สกุกวีโร	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระดิสรณ์ สิงห์เพียง	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
สามเณรพงษ์ศิริ สังข์แก้ว	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ธีรนนท์ พาโอภาส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ศุภิสรา ณ สุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ศศิธร สงศิริ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ญาณกวี คำศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ชาลิสมา มาสุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ธนพล วราภรณ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
วัชรินทร์ คำทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

ฝ้ายกฎหมาย

ฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	ประเทศไทย
---------------------	-------------------------------	-----------

ฝ้ายออกแบบปก

วินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา	พีเอช ปริ้น & ดีไซน์ ไวนิล สติกเกอร์	ประเทศไทย
------------------------	--------------------------------------	-----------

จัดรูปเล่ม

ธีรนนท์ พาโอภาส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
-----------------	--	-----------

โรงพิมพ์

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, แฟกซ์. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 9 ประจำปีพุทธศักราช 2568 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 12 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 1 (จนถึง 31 ธันวาคม 2572) เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่ บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ ปีที่ 12 ฉบับที่ 9 นี้ประกอบด้วย บทความวิจัย 30 เรื่อง บทความวิชาการ 1 เรื่อง มีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ **แนวทางการพัฒนาบทบาทและความสำคัญของดนตรีบำบัดภายใต้บริบทของสังคมไทย** ดนตรีบำบัดเป็นกระบวนการบำบัดที่ใช้เสียงเพลงและกิจกรรมทางดนตรีเป็นสื่อสำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม งานวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทและความสำคัญของดนตรีบำบัดภายใต้บริบทของสังคมไทย โดยมุ่งวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ ได้แก่ ด้านการแพทย์เพื่อช่วยฟื้นฟูสุขภาพและลดความเครียด ด้านการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้และทักษะ และด้านชุมชนเพื่อส่งเสริมสุขภาพและความสัมพันธ์ทางสังคม การดำเนินการบทความอาศัยการรวบรวมบทความและบททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ดนตรีบำบัดมีศักยภาพสูงในการช่วยฟื้นฟูสุขภาพจิตใจ ลดระดับความเครียด ความกังวล ภาวะซึมเศร้า อีกทั้งช่วยเสริมสร้างสมาธิให้สามารถปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ ยังมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ การเข้าสังคม และการสื่อสาร โดยสามารถนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมในการศึกษา ซึ่งช่วยสร้างความสุข ความผ่อนคลาย และลดภาระค่าใช้จ่ายทางสาธารณสุขในระยะยาว อย่างไรก็ตาม การพัฒนาดนตรีบำบัดในประเทศไทยยังอยู่ในระยะเริ่มต้น เนื่องจากปัญหาด้านการขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ การขาดมาตรฐานวิชาชีพที่ได้รับการรับรอง และการเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมควรเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคสุขภาพ เช่น การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน การสนับสนุนงานวิจัย และการผลักดันนโยบายสาธารณะ หากดำเนินการอย่างเป็นระบบ ดนตรีบำบัดจะสามารถพัฒนาให้มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทย โดยบูรณาการในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และชาติ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างสังคมที่สมดุลทั้งด้านสุขภาพกายและใจ ควรเร่งสร้างบุคลากร จัดทำหลักสูตรทั้งระยะสั้นและระยะยาว พัฒนามาตรฐานวิชาชีพ และสนับสนุนงานวิจัยเชิงประจักษ์ เชิงนโยบายควรบรรจุดนตรีบำบัดในระบบสุขภาพ การศึกษา จัดตั้งศูนย์บริการเฉพาะทาง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากหลายภาคส่วน การประยุกต์ใช้เพลงไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นจะช่วยเพิ่มความเหมาะสมและการยอมรับทางวัฒนธรรม ควรขยายการเข้าถึงกลุ่มเปราะบาง พร้อมพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนบริการอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง หากดำเนินการอย่างเป็นระบบ ดนตรีบำบัดจะเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตสร้างสมดุลทางกายใจของสังคมไทยอย่างยั่งยืน

กองบรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิ
ทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น หากผู้อ่านจะมี
ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขออ้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

ป.ญญาตา จงละเอียด

ป.ญญาตา จงละเอียด

บรรณาธิการ วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์

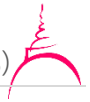
สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(ง)
แนวทางการบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน	1
GUIDELINES FOR INTEGRATING THE FOUR NOBLE TRUTHS INTO THE STRATEGIC DESIGN PROCESS TO ENHANCE COMMUNITY PRODUCTS	
<i>ฉัตรชัย แก้วดี</i>	
โมเดลสมการโครงสร้างความรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	13
A STRUCTURAL EQUATION MODEL OF FINANCIAL LITERACY AMONG UPPER SECONDARY SCHOOL STUDENTS	
<i>อภิชัย ใจจิตร, ณัฐพล แจ็งอักษร</i>	
จากหัวทำถึงเกาะลอย: ความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม ในพื้นที่ชุมชนปากน้ำทุ่งไผ่เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ยกกระดับสู่การเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิต อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช	23
FROM HUA THA TO KOH LOI: BIODIVERSITY, CULTURE IN PAK NAM THUNG SAI COMMUNITY AREA FOR COMMUNITY PRODUCT DEVELOPMENT UPGRADED TO BECOME A COMMUNITY LIVING MUSEUM, SICHON DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE	
<i>ดำรงศัพันธ์ ใจห้าววีระพงศ์, วิเชียร มันแหล่, บุญยิ่ง ประทุม, มณฑกา วีระพงศ์, นฤมล ชุนวิช่วย</i>	
รูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร	36
MANAGEMENT MODEL BASED ON PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY CONCEPT COMBINED WITH STRATEGIC MANAGEMENT TO PROMOTE TEACHERS' ACTIVE LEARNING MANAGEMENT AT BAN SOON MAI SCHOOL, MUEANG DISTRICT, MUKDAHAN PROVINCE	
<i>ชลนภา ประภาศรี</i>	
การพัฒนาและยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์	46
DEVELOPMENT AND UPGRADING OF SUSTAINABLE TOURISM MANAGEMENT BASED ON LOCAL COMMUNITY IDENTITY IN CHUM SAENG SUB-DISTRICT, CHUM SAENG DISTRICT, NAKHON SAWAN PROVINCE	
<i>หทัยชนก คະตะสมบุญ</i>	

- การเปรียบเทียบกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษของนักเรียนทวิภาษาชาวไทยใน 59
โรงเรียนนานาชาติ: การศึกษาเพื่อการพัฒนาทวิภาษา
- A COMPARISON OF STRATEGIES EMPLOYED TO LEARN THAI AND ENGLISH VOCABULARY BY BILINGUAL THAI STUDENTS ENROLLED AT THE MIDDLE SCHOOL LEVEL IN AN INTERNATIONAL SCHOOL: A FOCUS ON DUAL LANGUAGE DEVELOPMENT
- ประสิทธิ์ชัย สำเภาทอง, ชไมภักดิ์ ไม้กล้าด
- อิทธิพลของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและความผูกพันกับพื้นที่เป็นตัวแปรคั่นกลางแบบ 70
อนุกรมที่ถ่ายทอดภาพลักษณ์ปลายทางสู่การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรม
- THE INFLUENCE OF MEMORABLE TOURISM EXPERIENCES AND PLACE ATTACHMENT SERVES AS A SERISE MEDIATING EFFECT THAT TRANSMITS THE DESTINATION IMAGE TO REVISIT INTENTION IN THE CONTEXT OF CULTURAL HERITAGE TOURISM
- นันทกานต์ ศรีปลั่ง, ธัมมะทินนา ศรีสุพรรณ, ประสิทธิ์ชัย นรากรณ์
- การพัฒนาแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้กระบวนการชี้แนะ 82
และการเป็นพี่เลี้ยงสำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
- DEVELOPMENT OF A SUPERVISION MODEL TO ENHANCE ACTIVE LEARNING CAPACITY USING A GUIDANCE AND MENTORING PROCESS FOR TEACHERS IN THE NAKHON PHANOM PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 2
- รุ่งฤดี บุญจันทร์
- การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชน 93
แห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครู
- DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL BASED ON COGNITIVE COACHING APPROACH AND COMMUNITY OF PHILOSOPHICAL INQUIRY APPROACH TO PROMOTE REFLECTIVE THINKING OF STUDENT TEACHERS
- นิลุบล เกตุแก้ว
- การพัฒนาตัวบ่งชี้ความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงาน 104
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- DEVELOPMENT OF BUDDHISM-BASED MORAL QUOTIENT (MQ) INDICATORS FOR SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICES IN NORTHEAST THAILAND
- อรสิริภัสร์ เศรษฐบุปผา, จักรกฤษณ์ โปตาพล, กรรณิกา ไวโสภา
- รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส 117
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต 2
- BLENDED LEARNING MANAGEMENT MODEL IN THE NEXT NORMAL ERA FOR OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS UNDER THE PATHUM THANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2
- พงษ์วุฒิ ดวงศรี, ทรงยศ แก้วมงคล, ชวีญูหญิง ศรีประเสริฐภาพ

- การจัดการเศรษฐกิจเสรีของประเทศไทยว่าด้วยนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2556 - 2567** 127
- THE MANAGEMENT OF THE THAI STATE'S FREE ECONOMY REGARDING THE SPECIAL ECONOMIC DEVELOPMENT ZONE POLICY IN CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE 2013 - 2024
ทศพล พงษ์ดี, วัชรพล พุทธิรักษา
- ปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6** 138
- THE MULTI-LEVEL CAUSAL RELATIONSHIPS INFLUENCING ENGLISH READING COMPREHENSION ABILITY OF SIXTH-GRADE STUDENTS
दारววรรณ แก้วศรีทอง, สิริสุดา ทองเฉลิม, จำลอง วงษ์ประเสริฐ
- การพัฒนาโมเดลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา** 151
- A DEVELOPMENT OF FACTOR MODELS AND STANDARD INDICATORS FOR SHORT-TERM COURSE EVALUATION FOR EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE OFFICE OF THE VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION
พนา จันทร์ศิริ, ชัยวิชิต เขียรชนะ, สยาม แกมขุนทด
- การพัฒนาและตรวจสอบแบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชน** 163
- DEVELOPMENT AND VALIDATION OF A LIFELONG LEARNING CHARACTERISTICS SCALE FOR PERSONNEL IN PUBLIC SECTOR ORGANIZATIONS
ทศพร เฟงเขม้น, ชาริน สุวรรณวงศ์, นฤมล พระใหญ่
- การพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** 176
- DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ORGANIZATION INDICATORS FOR TECHNICAL COLLEGES UNDER OFFICE OF THE VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION (OVEC) IN NORTHEAST THAILAND
ยุทธนา กิจใบ, กรรณิกา ไวโสภา, พิมพ์อร สดเอี่ยม
- กลุ่มรักษ์เชียงของกับการต่อสู้ช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดในการเคลื่อนไหวการอนุรักษ์แม่น้ำโขง** 186
- RAK CHIANG KHONG AND THE STRUGGLE FOR WAR OF POSITION IN THE MEKONG RIVER CONSERVATION MOVEMENT
ชุติมา ปัญญาหลง, วัชรพล พุทธิรักษา
- การประเมินคุณภาพอาหารด้วยวิธีอย่างง่ายของอาหารที่จำหน่ายในโรงอาหาร วิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์** 197
- A SIMPLE METHOD FOR EVALUATING THE FOOD QUALITY OF MEALS SOLD IN THE UNIVERSITY CANTEEN: A CASE STUDY OF VALAYA ALONGKORN RAJABHAT UNIVERSITY UNDER THE ROYAL PATRONAGE
จุฑาวรรณ นวลจันทร์คง, ปัทมาภรณ์ เจริญนนท์, ศกุนตลา มานะกล้า
- การพัฒนาแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา** 208
- THE DEVELOPMENT OF A METACOGNITIVE ACTIVITY MODEL TO ENHANCE THE COMPETENCIES FOR GOOD CITIZENSHIP IN TEACHING PROFESSION
อลิสตา ตสิงผล, นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์, กรวรรณ สืบสม

- การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมความสามารถจัดประสบการณ์การ
เรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 218
THE DEVELOPMENT OF BLENDED ACTIVE LEARNING MANAGEMENT TO ENHANCE THE ABILITY
TO ORGANIZE SCIENCE, TECHNOLOGY, AND MATHEMATICS LEARNING EXPERIENCES FOR EARLY
CHILDHOOD AMONG CHIANG MAI UNIVERSITY STUDENTS
อาทิตยา อึ้งยง
- การศึกษาเปรียบเทียบระบบกฎหมายการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้พ้นโทษ 229
กรณีศึกษา: ประเทศไทยและสิงคโปร์
A COMPARATIVE STUDY OF LEGAL FRAMEWORKS FOR PROTECTING THE RIGHTS AND HUMAN
DIGNITY OF EX-OFFENDERS CASE STUDIES OF: THAILAND AND SINGAPORE
ยุพพงศ์ วิงวร, ประสิทธิ์ เอกบุตร
- ผลการพัฒนาโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัย 239
ราชภัฏภูเก็ต
THE DEVELOPMENT OF STUDENT SUPPORTING PROGRAM FOR CHILDREN WITH SPECIAL NEED
IN PHUKET RAJABHAT UNIVERSITY DEMONSTRATION SCHOOL
ปริญทร์ นิตธิธรรมานุสรณ์
- การพัฒนาแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 250
ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
DEVELOPMENT OF A PARTNERSHIP NETWORK MODEL FOR ENHANCING THE STUDENT SUPPORT
SYSTEM IN SCHOOLS UNDER THE SURAT THANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2
ทิมศรัณย์ นาคทังกาญจน์, ชูศักดิ์ เอกเพชร, นพรัตน์ ชัยเรือง
- การพัฒนากระบวนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย 263
DEVELOPMENT OF LEARNING ENVIRONMENT MANAGEMENT SYSTEM IN DHAMMANITETVITYA SCHOOL,
LOEI PROVINCE
พระครูสุนทรธรรมนาถ, พระครูปลัดจักรพล สิริธโร, กรรณิกา ไวโสภา
- โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน : การสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์อภิ 274
มาน โมเดลสมการโครงสร้าง
CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF SCHOOL EFFECTIVENESS: RESEARCH SYNTHESIS USING
META - ANALYTIC STRUCTURAL EQUATION MODELING
ภาคิน ธรรมบุญ, จำลอง วงษ์ประเสริฐ, สมประสงค์ เสนารัตน์
- นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขนอม จังหวัด 288
นครศรีธรรมราช
SOCIAL RESPONSIBILITY POLICY FOR INTERTEGRAED BUDDHIST COMMUNITIES DEVELOPMENT
OF KHANOM POWER PLANT NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE
บุญวัตร ผิวขำ, ไพรัตน์ ฉิมหาต, พระวัชรพุทธภิรมชาติ (ปรีดา บัวเมือง), ศนิเดช ไกรเทพ, ธีรภูมิ เทพเลื่อน
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อการไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกของผู้เคยได้รับการลงโทษครั้งแรกในคดียาเสพติด 300
ติต
FACTORS AFFECTING THE NON-RECIDIVISM OF A PERSON WHO HAS BEEN CONVICTED FOR THE
FIRST TIME IN A DRUG CASE
โชติ อัครลาภสกุล

<p>แนวทางการพัฒนาบทบาทและความสำคัญของดนตรีบำบัดภายใต้บริบทของสังคมไทย GUIDELINES FOR DEVELOPING THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF MUSIC THERAPY WITHIN THE CONTEXT OF THAI SOCIETY</p>	309
<p><i>วรรณภา อินถารต, มณเฑียร รุ่งหิรัญ</i></p>	
<p>กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา PARTICIPATORY PROCESSES IN IDENTITY BUILDING FOR THE DEVELOPMENT OF A STINGLESS BEEKEEPING COMMUNITY ENTERPRISE GROUP AT THE FARMER SCHOOL</p>	318
<p><i>คมวิทย์ สุขเสณีย์, นินุสรา มินทรศักดิ์, อารีฟ มะกะ, ศฤงคาร กิติวินิต</i></p>	
<p>การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเลย DEVELOPMENT OF PARTICIPATIVE ADMINISTRATION MODEL TO ENCOURAGE ACTIVE LEARNING IN SCHOOLS UNDER LOEI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICES</p>	327
<p><i>อาภาพร จันทะนาม, บุญช่วย ศิริเกษ, พิมพ์อร สดเอี่ยม</i></p>	
<p>การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ ตาม แนวทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ร่วมกับการใช้โปรแกรม THE GEOMETER'S SKETCHPAD สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น DEVELOPMENT OF AN ENRICHMENT CURRICULUM TO ENHANCE CREATIVITY AND INNOVATION SKILLS IN MATHEMATICS BASED ON CONSTRUCTIONISM THEORY WITH THE GEOMETER'S SKETCHPAD FOR JUNIOR HIGH SCHOOL STUDENTS</p>	339
<p><i>คณิงณีต ประกิระนัง, สำราญ กำจัดภัย, ผกาพรรณ วัฒนนาม</i></p>	
<p>คำแนะนำสำหรับผู้เขียน</p>	๘

แนวทางการบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4
สู่กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน*
GUIDELINES FOR INTEGRATING THE FOUR NOBLE TRUTHS INTO
THE STRATEGIC DESIGN PROCESS TO ENHANCE COMMUNITY PRODUCTS

ฉัตรชัย แก้วดี

Chatchai Kaewdee

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Industrial Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding author E-mail: chatchai_kae@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์และสังเคราะห์หลักธรรมอริยสัจ 4 เพื่อสร้างกรอบแนวคิดสำหรับประยุกต์ใช้ในกระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน 2) นำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 เข้ากับกระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นรูปธรรมและนำไปใช้ได้จริง และ 3) สร้างตัวชี้วัดเพื่อประเมินประสิทธิผลของแนวทางดังกล่าว การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน ในเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเชิงกลยุทธ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และพุทธศาสนา จำนวน 7 คน และตัวแทนชุมชนผู้ผลิต 10 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกตเชิงวิเคราะห์ และการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลคุณภาพถูกวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการตีความเชิงคุณภาพ ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่มตัวอย่างเดียวกันเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามมาตราส่วนลิเคิร์ต 5 ระดับ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วยดัชนี IOC และวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยชี้ว่า ปัญหาเร่งด่วนที่สุด คือ การขาดการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์และตอบสนองตลาดสมัยใหม่ ผู้วิจัยจึงพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ คือ โมเดลกรอบแนวทางอริยสัจ 4 เพื่อการออกแบบเชิงกลยุทธ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน (DSNM Model) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ทุกข์ (วิเคราะห์ปัญหา) สมุทัย (ค้นหาสาเหตุ) นิโรธ (กำหนดเป้าหมาย) และมรรค (แนวทางปฏิบัติ) เชื่อมโยงกับการออกแบบสมัยใหม่ กรอบแนวทางนี้ได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้สูงสุด มีศักยภาพเด่นในการส่งเสริมอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม สร้างนวัตกรรมเชิงคุณค่า และสนับสนุนความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์และชุมชน สะท้อนคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ ตอบโจทย์ สร้างสรรค์ และยั่งยืน พร้อมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างความเป็นเจ้าของร่วม และขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบูรณาการ, หลักอริยสัจ 4, กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์, การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน

Abstract

This research aims to: 1) Analyze and synthesize the Buddhist principles of the Four Noble Truths to formulate a conceptual framework for application in the strategic design process of community

products; 2) Propose guidelines for integrating the Four Noble Truths into the strategic design process to elevate community products tangibly and practically; and 3) Develop key performance indicators to evaluate the effectiveness of these guidelines. This study employed a mixed-methods research design. For the qualitative component, key informants comprised seven experts in strategic design, community product development, Buddhism, and ten community producer representatives. Research instruments included semi-structured in-depth interviews, analytical observation, relevant documents, and literature synthesis. The qualitative data were analyzed using content analysis and thematic interpretation. The quantitative component utilized the same sample group, with data collected via a 5-level Likert scale questionnaire. Content validity was verified using the Item-Objective Congruence (IOC) index, and the data were analyzed using descriptive statistics. The findings indicate that the most urgent problem is the lack of creative product design that responds to the modern market. Consequently, the researcher has developed a new body of knowledge: the "Four Noble Truths Strategic Design for Community Products (DSNM) Model." This model consists of four stages corresponding to the Four Noble Truths: Dukkha (Problem Analysis), Samudaya (Cause Identification), Nirodha (Objective Formulation), and Magga (Strategic Implementation), which are linked to modern design principles. The developed framework was evaluated as being highly appropriate and feasible. It demonstrates significant potential for promoting cultural identity and value, fostering value-based innovation, and supporting the sustainability of both the products and the community. The model reflects three core attributes: responsive, creative, and sustainable. Furthermore, it fosters community participation, cultivates a sense of shared ownership, and drives community products toward sustainable competitiveness.

Keywords: Integration, The Four Noble Truths, Strategic Design Process, Enhancement of Community Products

บทนำ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้สามารถแข่งขันและเติบโตอย่างยั่งยืนในตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วถือเป็นความท้าทายสำคัญที่ต้องการแนวทางที่ครอบคลุมและรอบด้าน ผลิตภัณฑ์ชุมชนไม่ได้เป็นเพียงสินค้าที่สะท้อนภูมิปัญญาหรือหัตถศิลป์เท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต อัตลักษณ์ และเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ (กรมพัฒนาชุมชน, 2566) อย่างไรก็ตาม ผลิตภัณฑ์เหล่านี้มักเผชิญกับความท้าทายสำคัญ เช่น การเข้าถึงตลาดที่จำกัด คุณภาพที่ไม่สม่ำเสมอ การขาดการออกแบบที่ทันสมัยและน่าดึงดูด รวมถึงข้อจำกัดด้านการสร้างแบรนด์ในตลาดที่มีการแข่งขันสูง (International Trade Centre, 2022) นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของพฤติกรรมผู้บริโภคที่ขับเคลื่อนด้วยยุคดิจิทัลและความตระหนักที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับความยั่งยืนได้ยิ่งเพิ่มความซับซ้อนให้กับความท้าทายเหล่านี้ (Global Consumer Trends Report, 2024) ในขณะที่การออกแบบเชิงกลยุทธ์ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรมและสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันในระดับองค์กร (Lockwood, T., 2010) โดยขยับจากการเน้นเพียงแค่ความสวยงามไปสู่การทำความเข้าใจตลาดระบุมความต้องการของผู้ใช้ สร้างนวัตกรรมโมเดลธุรกิจ และสร้างคุณค่าในระยะยาว (Verganti, R., 2020) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาหรือหลักธรรมที่มีความลึกซึ้งในกระบวนการออกแบบยังคงเป็นมิติที่น่าสำรวจ ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างสรรค์คุณค่าที่แตกต่างและยั่งยืนยิ่งขึ้น (Brown, T. & Wyatt, J., 2021)

หลักอริยสัจ 4 อันเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา เสนอกระบวนการคิดและแก้ปัญหาที่เป็นระบบอย่างยิ่ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) หลักธรรมดังกล่าว ประกอบด้วย 1) ทุกข์ (ปัญหา) 2) สมุทัย (สาเหตุของปัญหา) 3) นิโรธ (การดับทุกข์ หรือเป้าหมาย) และ 4) มรรค (หนทางปฏิบัติ) การนำหลักการดังกล่าวมาบูรณาการเข้ากับการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งมักเผชิญกับปัญหาที่ซับซ้อนหลากหลายมิติ ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จึงนับเป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูงในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ไม่เพียงตอบสนองความต้องการทางกายภาพ แต่ยังมีคุณค่าทางจิตใจ และส่งเสริมปัญญาในการแก้ไขปัญหา (Phramaha, H. D., 2565); (Goleman, D. & Senge, P. M., 2014) การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในกระบวนการออกแบบนี้จะช่วยให้ผู้ออกแบบและชุมชนสามารถร่วมกันระบุความท้าทายหลัก ค้นพบสาเหตุรากเหง้า กำหนดผลลัพธ์ที่มีความหมาย และวางแผนแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและมีจริยธรรม แนวทางนี้เน้นการวิเคราะห์ปัญหาอย่างลึกซึ้งในขั้นต้นแรก เพื่อให้สามารถกำหนดเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าและยั่งยืน

จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายด้านภูมิปัญญาและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น แต่ผู้ประกอบการยังเผชิญข้อจำกัดหลายประการ ทั้งการออกแบบที่ยังไม่ตอบโจทย์ตลาดสมัยใหม่ การสร้างอัตลักษณ์ที่ไม่เด่นชัด และการเข้าถึงตลาดที่ยังมีข้อจำกัด การประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจ 4 จึงเป็นแนวทางที่สามารถเชื่อมโยงการแก้ปัญหาจากรากเหง้าไปสู่การวางกลยุทธ์เชิงออกแบบอย่างเป็นระบบ เพื่อต่อยอดคุณค่าทางวัฒนธรรม และยกระดับผลิตภัณฑ์ให้แข่งขันได้อย่างยั่งยืน

การนำแนวทางการบูรณาการนี้ไปใช้จะนำไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ สร้างผลกระทบเชิงบวก และมีความยั่งยืนในตลาดโลกที่มีการแข่งขันสูง (Smith, A. & Kaur, B., 2023) ด้วยเหตุนี้ บทความวิจัยนี้ จึงมุ่งมั่นที่จะนำเสนอ "แนวทางการบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่วิธีการออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวางรากฐานกรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน นอกจากนี้ แนวทางดังกล่าวยังส่งเสริมการพัฒนาแบบองค์รวมและต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจความต้องการของตลาดและการบูรณาการภูมิปัญญาชุมชนเข้ากับการออกแบบสมัยใหม่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในมิติที่ซับซ้อนของการยกระดับผลิตภัณฑ์ และนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างรอบด้านและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์และสังเคราะห์หลักธรรมอริยสัจ 4 ให้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อประยุกต์ใช้ในกระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน
2. นำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่วิธีการออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นรูปธรรมและนำไปใช้ได้จริง
3. สร้างตัวชี้วัดเพื่อประเมินประสิทธิผลของแนวทางการบูรณาการกับการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน โดยรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Research Method) ซึ่งประกอบด้วย การวิจัย เชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานที่เข้มงวดและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และการสังเกตการณ์เชิงวิเคราะห์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักธรรมอริยสัจ 4 และบริบทผลิตภัณฑ์ชุมชน การวิจัยในขั้นตอนแรกเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งทำความเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริง รวมถึงสาเหตุรากเหง้าของปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

โดยอิงตามหลัก “ทุกซ์” และ “สมุทัย” ของหลักอริยสัจ 4 ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเชิงกลยุทธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์ตรงในพื้นที่วิจัย โดยผ่านการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กระบวนการได้มาของกลุ่มตัวอย่างอาศัยการพิจารณาความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ และความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ การจัดการข้อมูลทำโดยการบันทึกภาคสนาม และการถอดความการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบ เครื่องมือวิจัยที่ใช้ ได้แก่ แบบสังเกตการณ์เชิงวิเคราะห์ (Analytical Observation) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และการศึกษาเอกสาร/งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยลักษณะของเครื่องมือจะเน้นเก็บข้อมูลเชิงลึกทั้งเชิงเนื้อหาและเชิงความหมาย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) (Krippendorff, K., 2013) และการวิเคราะห์เชิงตีความ (Interpretive Analysis) (Patton, M. Q., 2015) เพื่อระบุแนวคิดหลัก สำคัญ และความสัมพันธ์ของแนวคิดพร้อมทั้งสร้างตัวชี้วัดเบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารอบแนวทางการบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์ และการประเมินความเหมาะสม ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณควบคู่กัน โดยอาศัยผลการวิเคราะห์จากขั้นตอนแรกนั้นมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวทางเชิงกลยุทธ์ที่อิงหลัก “นิโรธ” (การกำหนดเป้าหมาย) และ “มรรค” (แนวทางปฏิบัติ) กรอบแนวทางถูกพัฒนาโดยประยุกต์ใช้หลักการ Value Proposition Design (Osterwalder, A. et al., 2014) และการกำหนดเป้าหมายแบบ SMART (Doran, G. T., 1981) เพื่อสร้างแนวทางที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ 7 คน (ด้านการออกแบบเชิงกลยุทธ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และพระพุทธศาสนา) และตัวแทนผู้ประกอบการ 10 คน จากกลุ่มผู้ผลิตกระจูดพुरुควนเคื่อง โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจงเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 1 โดยกระบวนการเก็บข้อมูลในขั้นตอนนี้ใช้เครื่องมือ 2 ประเภท คือ 1) แบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้างเพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเชิงลึก และ 2) แบบสอบถามมาตราส่วนลิเคิร์ต 5 ระดับ (Likert, R., 1932) สำหรับการประเมินความเหมาะสม ความชัดเจน และความเป็นไปได้ของกรอบแนวทาง การจัดการข้อมูลใช้การถอดความ วิเคราะห์ และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ การประเมินความเหมาะสมและความชัดเจนของร่างกรอบแนวทางใช้หลักเกณฑ์ของ Lynn M. R.; สุขชาติ แสนพิชญ์ ที่กำหนดว่าค่า IOC ต้องไม่น้อยกว่า 0.50 จึงถือว่าใช้ได้ ผลการตรวจสอบใน ครั้งนี้ได้ค่า IOC เฉลี่ยเท่ากับ 0.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด แสดงว่าเครื่องมือวิจัยมีความสอดคล้องและมีคุณภาพ ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถามถูกวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างด้วยวิธีการ Content Analysis และ Interpretive Analysis เพื่อนำมาประกอบเสริมความสมบูรณ์ผลประเมิน (Lynn, M. R., 1986); (สุขชาติ แสนพิชญ์, 2560)

ขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์ผล ประเมินศักยภาพ และข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการบูรณาการผลการวิจัยจากขั้นตอนที่ 1 และ 2 เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์กรอบแนวทางเชิงกลยุทธ์ที่สมบูรณ์ การวิเคราะห์ใช้หลักการ Continuous Learning & Evaluation (Kolb, D. A., 2015) โดยเน้นการยืนยันความถูกต้อง ความเหมาะสม และศักยภาพของกรอบแนวทาง ผ่านการตรวจสอบซ้ำจากผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนชุมชนกลุ่มเดิม ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณถูกวิเคราะห์ร่วมกันโดยใช้ Content Analysis และ Interpretive Analysis เพื่อเชื่อมโยงข้อค้นพบเข้าด้วยกัน ผลการประเมินเชิงปริมาณจากผู้เชี่ยวชาญทำหน้าที่สนับสนุนความเชื่อมั่นต่อกรอบแนวทาง ส่วนผลเชิงคุณภาพช่วยสะท้อนมุมมองเชิงลึกของผู้เกี่ยวข้อง ข้อเสนอแนะในขั้นตอนนี้มุ่งเน้นแนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน และการต่อยอดสู่การวิจัยเชิงทดลองเพื่อยืนยันประสิทธิผลในอนาคต

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน มีผลการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักธรรมอริยสัจ 4 เพื่อเป็นกรอบแนวคิด

การศึกษาข้อนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักธรรมอริยสัจ 4 ให้เป็นกรอบแนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน

1.1 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเชิงกลยุทธ์ ผู้ประกอบการชุมชน และการสังเกตผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า ชุมชนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์แต่ขาดแนวทางที่ชัดเจนในการบูรณาการหลักอริยสัจ 4 ปัญหาหลักที่ระบุ คือ การขาดแนวทางการออกแบบที่สร้างสรรค์ ตอบโจทย์ตลาด และสะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน และผู้ให้ข้อมูลชี้ว่าหากมีกระบวนการฝึกอบรมหรือกรอบแนวคิดที่เหมาะสมชุมชนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและโดดเด่นได้

1.2 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ ตัวแทนชุมชน จำนวน 10 คน ทำการประเมินสภาพปัญหา (ทุกข์) และความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้แบบสอบถาม 5 ระดับ (Likert Scale)

ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักธรรมอริยสัจ 4 ให้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อประยุกต์ใช้ในกระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน แสดงได้ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสภาพปัญหาที่พบ (ทุกข์) ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยตัวแทนชุมชน (n = 10)

รายการประเมินปัญหาและความต้องการ	สภาพดำเนินการปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม (ขาดความคิดสร้างสรรค์/ล้ำสมัย)	3.45	0.60	4.50	0.50
2. ด้านการเข้าถึงตลาดและการตลาด (ช่องทางการจำหน่ายจำกัด)	3.20	0.65	4.20	0.52
3. ด้านคุณภาพและมาตรฐานการผลิต (ขาดความสม่ำเสมอ)	3.20	0.59	4.30	0.54
4. ด้านการบริหารจัดการและองค์ความรู้ (ขาดทักษะการจัดการ)	3.05	0.58	4.25	0.55
5. ด้านการสร้างอัตลักษณ์และเรื่องราว (ไม่โดดเด่น/เข้าถึงยาก)	3.05	0.57	4.20	0.53
รวม/เฉลี่ย	3.22	0.42	4.29	0.55

จากตารางที่ 1 ได้แสดงให้เห็นว่า สภาพปัญหาที่พบ (ทุกข์) ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน มีปัญหาและความท้าทายในการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 0.42) โดยปัญหาเร่งด่วนที่สุดคือ การขาดการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์และตอบโจทย์ตลาดสมัยใหม่ ในทางกลับกัน สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่บูรณาการหลักอริยสัจ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.55) ซึ่งสะท้อนถึงความคาดหวังและศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน หากชุมชนได้รับแนวทางที่เหมาะสมและชัดเจน

2. การนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์

เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นรูปธรรมและนำไปใช้ได้จริง ซึ่งยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน (DSNM) แสดงได้ดังตารางที่ 2 และประเมินความเหมาะสมของกรอบแนวทางโดยผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนชุมชน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 แสดงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์ เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน (DSNM)

หลักอริยสัจ 4	ยุทธศาสตร์ (กระบวนการคิด)	กลยุทธ์ (แนวทางปฏิบัติ)
1. ทุกข์ (ปัญหา) (D: DUKKHA)	ยุทธศาสตร์ที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการที่แท้จริง	1.1 การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ ศึกษาสภาพปัญหาและความท้าทายของผลิตภัณฑ์ชุมชนเชิงพื้นที่ ผ่านการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และการสังเกตการณ์ในพื้นที่ 1.2 การใช้หลัก “ทุกข์” และ “สมุทัย” ระบุปัญหาที่แท้จริงและค้นหาสาเหตุรากเหง้า 1.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญและชุมชน เพื่อทำความเข้าใจความต้องการและปัญหาเชิงพื้นที่อย่างรอบด้าน
2. สมุทัย (สาเหตุ) (S: SAMUDAYA)	ยุทธศาสตร์ที่ 2 ค้นหาสาเหตุของปัญหา เพื่อการแก้ไข	2.1 การระบุสาเหตุรากเหง้าของปัญหา วิเคราะห์ปัญหาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างลึกซึ้งและมีระบบ 2.2 การใช้หลัก “สมุทัย” ประยุกต์เครื่องมือวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อระบุสาเหตุที่แท้จริง 2.3 การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ ใช้ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และการสังเกตการณ์ในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจรากปัญหาและความต้องการเชิงพื้นที่
3. นิโรธ (เป้าหมาย) (N: NIRODHA)	ยุทธศาสตร์ที่ 3 กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย ที่ชัดเจนของผลิตภัณฑ์	3.1 การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย ระบุเป้าหมายการออกแบบที่ตอบโจทย์ “ทุกข์” และสอดคล้องกับความต้องการชุมชน 3.2 การประยุกต์แนวคิดการออกแบบ ใช้ Value Proposition Design และการตั้งเป้าหมายแบบ SMART เพื่อสร้างเป้าหมายที่วัดผลได้และตอบโจทย์ความต้องการเชิงพื้นที่ 3.3 การสร้างผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืน พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่า สร้างสรรค์และยั่งยืน (Value & Sustainable Product Creation)
4. มรรค (หนทางปฏิบัติ) (M: MAGGA)	ยุทธศาสตร์ที่ 4 ปฏิบัติการให้เป็นรูปธรรม	4.1 การวางแผนกลยุทธ์และปฏิบัติ สร้างแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน รวมถึงการระดมความคิด การสร้างต้นแบบ การทดสอบ และปรับปรุง 4.2 การประยุกต์แนวคิดสมัยใหม่ ใช้ Value Proposition Design, SMART goal, และการประเมินผลต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน 4.3 การมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งเสริมการร่วมมือระหว่างนักออกแบบ ผู้เชี่ยวชาญ และชุมชน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน (DSNM) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเชิงพื้นที่สามารถทำได้โดยบูรณาการหลักอริยสัจ 4 อย่างเป็นระบบ เริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน (ทุกข์) และระบุสาเหตุรากเหง้าของปัญหา (สมุทัย) เพื่อนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจนสำหรับผลิตภัณฑ์ (นิโรธ) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างคุณค่า ความสร้างสรรค์ และนวัตกรรมเชิงคุณค่า โดยการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์ (มรรค) ต้องมีการวางแผนและปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การระดมความคิด การสร้างต้นแบบ การทดสอบและปรับปรุง พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญและชุมชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การสร้างตัวชี้วัดเพื่อติดตามและประเมินผลช่วยให้สามารถปรับปรุงแนวทางและกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละชุมชน ทำให้การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 สู่กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังแสดงในภาพที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของกรอบแนวทางโดยผู้เชี่ยวชาญ (n = 7) และตัวแทนชุมชน (n = 10)

รายการประเมินกรอบแนวทาง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม / ศักยภาพ
1. ด้านความเหมาะสมของกรอบแนวทาง			
1.1 ความเหมาะสมโดยรวมของแนวทางการบูรณาการฯ	4.65	0.28	มากที่สุด
1.2 ความชัดเจนของขั้นตอนและกิจกรรมในกรอบแนวทาง	4.52	0.35	มากที่สุด
1.3 ความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้จริงในบริบทชุมชน	4.38	0.41	มากที่สุด
2. ด้านศักยภาพของกรอบแนวทางในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน			
2.1 ศักยภาพในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์	4.45	0.32	มากที่สุด
2.2 ศักยภาพในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้ผลิตภัณฑ์ชุมชน	4.50	0.3	มากที่สุด
2.3 ศักยภาพในการส่งเสริมความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์และชุมชน	4.60	0.25	มากที่สุด
รวมเฉลี่ยทั้งกรอบแนวทาง	4.52	0.32	มากที่สุด

**หมายเหตุ มาตรฐานการตีความ Likert 5 ระดับ

ดังนี้ 4.21 - 5.00 = เหมาะสมมาก/เหมาะสมมากที่สุด, 3.41 - 4.20 = เหมาะสมปานกลาง, 2.61 - 3.40 = เหมาะสมปานกลางต่ำ, 1.81 - 2.60 = น้อย 1.00 - 1.80 = น้อยที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของกรอบแนวทางโดยผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนชุมชน กรอบแนวทางการบูรณาการหลักอริยสัจ 4 สู่การออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน มีความเหมาะสมและศักยภาพสูงในการนำไปใช้จริง โดยผู้เชี่ยวชาญ 7 คน และตัวแทนชุมชน 10 คน ประเมินผลรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.32) โดยเฉพาะด้าน “ความเหมาะสมโดยรวมของแนวทางการบูรณาการ” และ “ศักยภาพในการส่งเสริมความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์และชุมชน” ได้คะแนนสูงสุด ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ต่ำสะท้อนความเห็นพ้องต้องกันสูง แสดงให้เห็นว่าแนวทางนี้มีศักยภาพสูงในการเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปปรับใช้กับบริบทชุมชนเชิงพื้นที่ได้จริง

3. การสร้างตัวชี้วัดเบื้องต้นเพื่อประเมินประสิทธิผล ของแนวทางการบูรณาการกับการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการนำกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นไปประเมินประสิทธิภาพด้วยตัวชี้วัดเบื้องต้นของแนวทางการบูรณาการที่เสนอในบริบทของการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน สรุปผลการประเมินศักยภาพของกรอบแนวทางในการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ แสดงได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการประเมินศักยภาพของกรอบแนวทางในการยกระดับคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ (n = 7) และตัวแทนชุมชน (n = 10)

รายการประเมินศักยภาพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการส่งเสริมอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม	4.62	0.54	มากที่สุด
2. ด้านการสร้างสรรค่นวัตกรรมเชิงคุณค่า	4.61	0.51	มากที่สุด
3. ด้านการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ	4.51	0.55	มาก
4. ด้านการตอบสนองความต้องการผู้บริโภค	4.5	0.54	มาก
5. ด้านความสามารถในการแข่งขันในตลาด	4.47	0.58	มาก
รวม	4.54	0.52	มาก

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินศักยภาพของกรอบแนวทางในการยกระดับคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนชุมชน จากการนำกรอบแนวทางที่พัฒนาขึ้นมีศักยภาพสูงในการยกระดับคุณภาพ

ผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยรวมตัวแทนชุมชนให้ความเหมาะสมเกี่ยวกับศักยภาพของกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นให้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.52) จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนชุมชน ผลการประเมินชี้ให้เห็นว่ากรอบแนวทางนี้มีศักยภาพโดดเด่นที่สุดในด้าน "การส่งเสริมอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม" และ "การสร้างสรรคนวัตกรรมเชิงคุณค่า" ซึ่งเป็นจุดแข็งสำคัญของผลิตภัณฑ์ชุมชน สรุปผลกรอบแนวทาง ที่พัฒนาขึ้นมีศักยภาพสูงในการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการสร้างนวัตกรรม ซึ่งเป็นจุดเด่นที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ชุมชน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยชี้ว่า หลักธรรมอริยสัจ 4 สามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิดเพื่อประยุกต์ใช้ในกระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยสภาพปัญหาและความท้าทายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาเร่งด่วนที่พบ คือ การขาดการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์ ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดสมัยใหม่ และสามารถสร้างคุณค่าเพิ่มได้ ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์บูรณาการหลักอริยสัจ 4 อยู่ในระดับมาก แสดงถึงศักยภาพและความคาดหวังสูงในการพัฒนา หากชุมชนได้รับแนวทางที่เหมาะสมและมีเครื่องมือสนับสนุนการปฏิบัติผลการวิจัยยังสะท้อนว่าชุมชนยังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดกลไกที่ชัดเจนในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การเข้าถึงองค์ความรู้ด้านการออกแบบที่ทันสมัย และการขาดแรงจูงใจในการสร้างนวัตกรรม อย่างไรก็ตาม ผลวิจัยชี้ว่ามีความต้องการสูงในการยกระดับผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะด้านการออกแบบที่สร้างสรรค์และตอบโจทย์ตลาด ซึ่งเป็นจุดสำคัญที่สามารถพัฒนาและส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทอย่างมีส่วนร่วมได้ การสร้างความเข้าใจร่วมกันใน "ทุกข์" ของผลิตภัณฑ์ชุมชนและการเปิดพื้นที่ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบ (มรรค) เป็นสิ่งจำเป็นในการเอาชนะความท้าทายที่เกิดจากการขาดความเข้าใจและกลไกที่ชัดเจน นอกจากนี้ ยังมีโอกาสในการพัฒนาอย่างมากในการประเมินผล การสร้างสรรค์และการรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Willing, R. & Pookhao, S. ที่พบว่า การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรมและกระบวนการผลิตช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ลดอุปสรรค และสร้างความยืดหยุ่นทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีนัยสำคัญ (Willing, R. & Pookhao, S., 2020)

การนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสามารถทำได้โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาที่แท้จริง (ทุกข์) และค้นหาสาเหตุ (สมุทัย) เพื่อตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน (นิโรธ) และสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการพร้อมนวัตกรรมเชิงคุณค่า การดำเนินกลยุทธ์ (มรรค) เป็นสิ่งสำคัญ โดยกรอบแนวทางที่พัฒนาขึ้นใช้การวิจัยเป็นฐาน (Evidence-Based Practice) และระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ทำให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพอย่างครอบคลุม ช่วยวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุได้ลึกซึ้ง และพัฒนากรอบแนวทาง (มรรค) ที่รอบด้านและเหมาะสมกับบริบทจริง โดยได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้สูง (จากตารางที่ 2) โดยเฉพาะด้านการบูรณาการหลักอริยสัจ 4 และศักยภาพในการส่งเสริมความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์และชุมชน สอดคล้องกับการวิจัยของ ศิริวรรณ สิริกุล ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความสำคัญของการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญในการนำผลวิจัยไปใช้ กำหนดกลยุทธ์ของสถานศึกษา การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 กับการออกแบบเชิงกลยุทธ์จึงเป็นแนวทางปฏิบัติที่มีศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน (ศิริวรรณ สิริกุล, 2563)

การสร้างตัวชี้วัดเพื่อประเมินประสิทธิผลของแนวทางการบูรณาการกับการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการนำกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นไปประเมินประสิทธิภาพด้วยตัวชี้วัดเบื้องต้นของแนวทางการบูรณาการที่เสนอในบริบทของการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน สรุปผลการประเมินศักยภาพของกรอบแนวทางในการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ กรอบแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนที่พัฒนาขึ้นโดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 นี้ สอดคล้องกับ

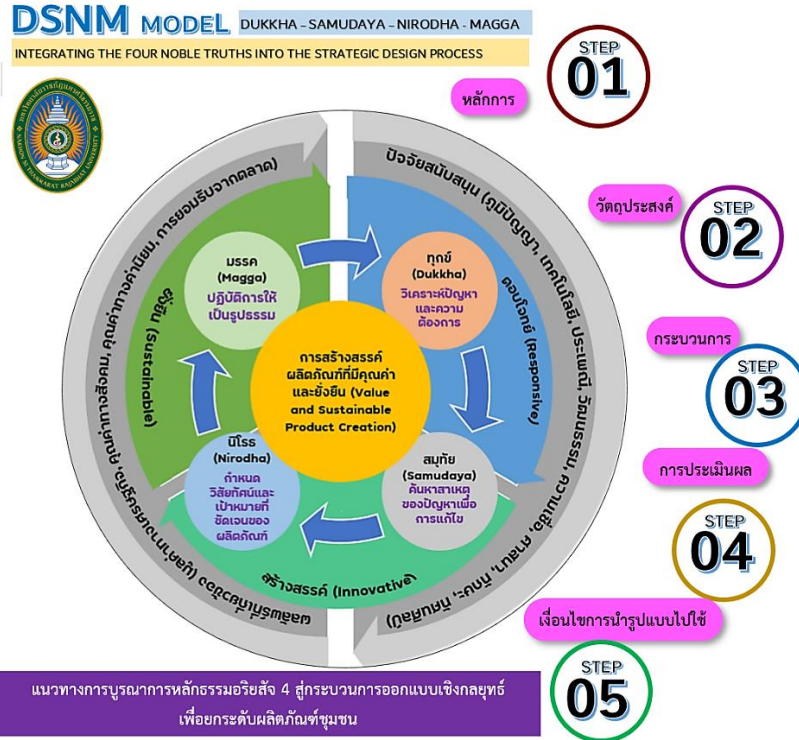
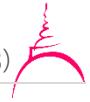

แนวความคิดพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์และยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างแท้จริง กรอบแนวทางนี้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัญหา (ทุกข์) และหาสาเหตุที่แท้จริง (สมุทัย) อย่างลึกซึ้งในขั้นตอนแรก เพื่อให้สามารถกำหนดเป้าหมาย (นิโรธ) และแนวทางปฏิบัติ (มรรค) ที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพได้ ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าและยั่งยืน ผลการประเมินศักยภาพของกรอบแนวทาง (ตารางที่ 3) แสดงให้เห็นว่ากรอบแนวทางนี้มีศักยภาพสูงในการส่งเสริมอัตลักษณ์ คุณค่าทางวัฒนธรรม และการสร้างสรรค์

นวัตกรรมเชิงคุณค่า ซึ่งถือเป็นจุดเด่นสำคัญของผลิตภัณฑ์ชุมชน นอกจากนี้ การที่กรอบแนวทางส่งเสริมการพัฒนาแบบองค์รวมและต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจความต้องการของตลาดและการบูรณาการภูมิปัญญาชุมชนเข้ากับการออกแบบสมัยใหม่ แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในมิติที่ซับซ้อนของการยกระดับผลิตภัณฑ์ ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยแก้ปัญหาแต่ยังส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างรอบด้าน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤทัยวรรณ หาญกล้า และปิยพงษ์ สุเมตติกุล ที่ได้พัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การวางแผนร่วมกัน การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน และการประเมินผล ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าสภาพการดำเนินการในปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของชุมชนยังอยู่ในระดับปานกลางและต้องได้รับการพัฒนาในด้านการประเมินผลอย่างเข้มข้น การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ช่วยให้ระบบดูแลนักเรียนมีความสมบูรณ์และยั่งยืน การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในกระบวนการนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (ฤทัยวรรณ หาญกล้า และปิยพงษ์ สุเมตติกุล, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนากรอบแนวทางการบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้มีการออกแบบ “โมเดลกรอบแนวทางหลักอริยสัจ 4 เพื่อการออกแบบเชิงกลยุทธ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน: DSNM Model” ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ช่วยเติมเต็มช่องว่างในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างเป็นระบบและยั่งยืน โมเดลนี้มีแกนหลักอยู่ที่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าและยั่งยืน (Value and Sustainable Product Creation) ซึ่งขับเคลื่อนผ่านกระบวนการออกแบบที่อิงหลักอริยสัจ 4 โมเดลดังกล่าว ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลักตามหลักอริยสัจ 4 ได้แก่ ขั้นตอนทุกข์ (Dukkha) ซึ่งเน้นการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการอย่างลึกซึ้งผ่านการวิเคราะห์ผู้ใช้ ตลาด และสภาพปัจจุบันของผลิตภัณฑ์ ถัดมา คือ ขั้นตอนสมุทัย (Samudaya) ที่มุ่งค้นหาสาเหตุรากเหง้าของปัญหาเพื่อการแก้ไขที่ยั่งยืน โดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์ เชิงลึก จากนั้นเป็นขั้นตอนนิโรธ (Nirodha) ซึ่งเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจนของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการบรรลุ รวมถึงคุณค่าเสนอและคุณลักษณะหลักของผลิตภัณฑ์ และสุดท้าย คือ ขั้นตอนมรรค (Marga) ซึ่งครอบคลุมแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมตั้งแต่การระดมความคิด การพัฒนาแนวคิด การสร้างต้นแบบ การทดสอบและปรับปรุง ไปจนถึงการวางแผนการตลาดและการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ โมเดลยังแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้รับการยกระดับ ซึ่งมีคุณสมบัติสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ตอบโจทย์ (Responsive) 2) สร้างสรรค์ (Innovative) และ 3) ยั่งยืน (Sustainable) โดยกรอบภายนอกของโมเดลจะแสดงถึงปัจจัยสนับสนุน (ภูมิปัญญาชุมชน, เทคโนโลยี, ประเพณี, วัฒนธรรม, ความเชื่อ ศาสนา ทักษะ ทักษะศิลป์) และผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้อง (มูลค่าทางเศรษฐกิจ คุณค่าทางสังคม คุณค่าทางค่านิยม การยอมรับจากตลาด) โดยสามารถสรุปโมเดลได้ดังภาพที่ 1

STEP 01

บทความวิจัยเรื่อง "แนวทางการบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน" ได้นำเสนอแนวคิดหลักในการนำหลักธรรมอริยสัจ 4 มาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ปัญหา (ทุกข์) และสาเหตุ (สมุทัย) ของผลิตภัณฑ์ในชุมชน จากนั้นกำหนดเป้าหมายการออกแบบที่ชัดเจน (นิโรธ) และวางแผนแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม (มรรค) กรอบแนวทางนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้ชุมชนและนักออกแบบสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริง แก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน และมีศักยภาพในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ

STEP 02

1. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักธรรมอริยสัจ 4 ให้เป็นกรอบแนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 เข้าสู่กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความเป็นรูปธรรมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
3. เพื่อสร้างตัวชี้วัดเบื้องต้นสำหรับการประเมินประสิทธิผลของแนวทางการบูรณาการที่เสนอในบริบทของการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน

STEP 03

- ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และการสังเกตการณ์เชิงวิเคราะห์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักธรรมอริยสัจ 4 และบริบทผลิตภัณฑ์ชุมชน
- ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากรอบแนวทางการบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่กระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์ และการประเมินความเหมาะสม
- ขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์ผล ประเมินศักยภาพ และข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

STEP 04

ตรวจสอบกลยุทธ์โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนลิเคิร์ต (Likert Scale) ชนิด 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเพื่อเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนชุมชน การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกรอบแนวทางนั้นใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์ค่า IOC เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามหรือองค์ประกอบของเครื่องมือวัดกับวัตถุประสงค์การวิจัย

STEP 05

ควรเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุอย่างรอบด้าน สร้างความร่วมมือระหว่างนักออกแบบผู้เชี่ยวชาญ และคนในชุมชน จัดกิจกรรมสร้างความเข้าใจในหลักอริยสัจ 4 และพัฒนาระบบติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 กรอบแนวทางหลักอริยสัจ 4 เพื่อการออกแบบเชิงกลยุทธ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน: DSNM Model

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักธรรมอริยสัจ 4 ให้เป็นกรอบแนวคิด เพื่อประยุกต์ใช้ในกระบวนการออกแบบเชิงกลยุทธ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน สภาพปัญหาและความท้าทาย ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาเร่งด่วนที่สุด คือ การขาดการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่สร้างสรรค์และตอบโจทย์ตลาดสมัยใหม่ ในทางกลับกันสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่บูรณาการ หลักอริยสัจ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังและศักยภาพในการพัฒนาที่ยังคงมีอยู่ สูงหากชุมชนได้รับแนวทางที่เหมาะสม การนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่กระบวนการ ออกแบบเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นรูปธรรมและนำไปใช้ได้จริง ซึ่งยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ การบูรณาการหลักธรรมอริยสัจ 4 สู่กระบวนการออกแบบเชิง กลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน (DSNM) สามารถทำได้โดยบูรณาการหลักอริยสัจ 4 สู่การปฏิบัติ โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ปัญหาที่แท้จริง (ทุกข์) และ ค้นหาสาเหตุ (สมุทัย) เพื่อกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน (นิโรธ) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการ และสร้างนวัตกรรมเชิงคุณค่า กลยุทธ์การดำเนินงาน (มรรค) มีความสำคัญอย่างยิ่ง การสร้างตัวชี้วัดเพื่อประเมิน ประสิทธิภาพของแนวทางการบูรณาการกับการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการนำกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นไปประเมิน ประสิทธิภาพด้วยตัวชี้วัดเบื้องต้นของแนวทางการบูรณาการที่เสนอในบริบทของการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน สรุปผลการประเมินศักยภาพของกรอบแนวทางในการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ กรอบแนวทางการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่พัฒนาขึ้นโดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 นี้ มีส่วนร่วมที่ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนในชุมชนมีบทบาท สำคัญในการสร้างสรรค์และยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างแท้จริง กรอบแนวทางนี้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ ปัญหา (ทุกข์) และหาสาเหตุที่แท้จริง (สมุทัย) อย่างลึกซึ้งในขั้นตอนแรก เพื่อให้สามารถกำหนดเป้าหมาย (นิโรธ) และแนวทางปฏิบัติ (มรรค) ที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพได้ ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ที่มีคุณค่าและยั่งยืน จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) สมควรออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่สร้างสรรค์และตอบโจทย์ ตลาดสมัยใหม่ 2) การยกระดับผลิตภัณฑ์ด้านอัตลักษณ์และนวัตกรรมเชิงคุณค่า ให้เป็นที่ยอมรับและความพร้อม ในการนำไปใช้จริง และ 3) สร้างความร่วมมือระหว่างนักออกแบบและชุมชน รวมถึงการพัฒนาระบบติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการยกระดับผลิตภัณฑ์อย่างยั่งยืน สำหรับการวิจัย ครั้งต่อไป แนะนำให้ศึกษา แนวทางการนำกรอบอริยสัจ 4 ไปประยุกต์ในผลิตภัณฑ์ชุมชนแต่ละประเภท อย่างเฉพาะเจาะจง เช่น ผลิตภัณฑ์ อาหาร หัตถกรรม หรือผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรพัฒนาตัวชี้วัดเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อประเมินผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อย่างครบถ้วน

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาชุมชน. (2566). รายงานประจำปี 2566 กรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฤทัยวรรณ หาญกล้า และปิยพงษ์ สุเมตติกุล. (2565). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย นครพนม, 24(2), 296-309.
- ศิริวรรณ สิริกุล. (2563). การสำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำผลการวิจัยไปใช้ ในการกำหนดกลยุทธ์ของสถานศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สุชาติ แสนพิชญ์. (2560). การประเมินความเหมาะสมของเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- Brown, T. & Wyatt, J. (2021). *Design Thinking for Social Innovation*. Boston: HBR Press.
- Doran, G. T. (1981). There's a S.M.A.R.T. way to write management's goals and objectives. *Management Review*, 70(11), 35-36.
- Global Consumer Trends Report. (2024). *Mintel Global Consumer Trends 2024*. London: Mintel.
- Goleman, D. & Senge, P. M. (2014). *The triple focus: A new approach to education*. Florence: More Than Sound, LLC.
- International Trade Centre. (2022). *ITC Annual Report 2022*. Geneva, Switzerland: International Trade Centre.
- Kolb, D. A. (2015). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. (2nd ed.). Boston: Pearson Education.
- Krippendorff, K. (2013). *Content analysis: An introduction to its methodology*. (3rd ed.). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 22(140), 1-55.
- Lockwood, T. (2010). *Design Thinking: Integrating Innovation, Customer Experience and Brand Value*. New York: Allworth Press.
- Lynn, M. R. (1986). Determination and quantification of content validity. *Nursing Research*, 35(6), 382-385.
- Osterwalder, A. et al. (2014). *Value proposition design: How to create products and services customers want*. Hoboken: Wiley.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods*. (4th ed.). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Phramaha, H. D. (2565). *The Role of Buddhist Monks in Community Development*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Smith, A. & Kaur, B. (2023). Collaborative Conversation in Mainstream Primary. *Educational Psychology*, 18(4), 1-15.
- Verganti, R. (2020). *Design-Driven Innovation: Changing the Rules of Competition by Radically Innovating What Things Mean*. Boston, MA: Harvard Business Press.
- Willing, R. & Pookhao, S. (2020). The 3M-Pluses Model for the development of commercial community products from local wisdom: A case study of local textile products. *International Journal of Management Science and Engineering Management*, 15(3), 200-210.

โมเดลสมการโครงสร้างความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย*

A STRUCTURAL EQUATION MODEL OF FINANCIAL LITERACY AMONG UPPER SECONDARY SCHOOL STUDENTS

อภิชัย ใจจิตร, ณัฐพล แจงอักษร*

Apichai Jajit, Natthapol Jaengaksorn*

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Education, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: natthapol.j@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

ความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียนเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุของความรอบรู้ทางการเงินที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 2) ศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่ส่งผลต่อความรอบรู้ทางการเงิน และ 3) พัฒนาวิธีการส่งเสริมความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ประชากรวิจัย คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 973,953 คน ตัวอย่างวิจัย จำนวน 720 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เครื่องมือแบบสอบถามออนไลน์ และแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า โมเดลเชิงสาเหตุของความรอบรู้ทางการเงินมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($KMO = 0.848$, Bartlett's test: $p < 0.0009$) โดยมีตัวแปรที่ส่งผลต่อความรอบรู้ทางการเงิน ได้แก่ อิทธิพลทางการเงินจากสังคม (Influence) การจัดการเรียนรู้ของครู (Management) และประสบการณ์ทางการเงินของนักเรียน (Experience) ซึ่งอิทธิพลทางการเงินจากสังคมมีอิทธิพลทั้งทางตรง ($\beta = 0.560$) และทางอ้อมผ่านประสบการณ์ทางการเงิน ($\beta = 0.222$) รวมเป็นอิทธิพลรวม 0.782 ขณะที่ประสบการณ์ทางการเงิน ($\beta = 0.333$) และการจัดการเรียนรู้ของครู ($\beta = 0.415$) มีอิทธิพลทางตรงอย่างมีนัยสำคัญ และวิธีการส่งเสริมพัฒนาความรอบรู้ทางการเงินมี 6 วิธี ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์จริง 2) การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน 3) การใช้เทคโนโลยีและสื่อที่น่าสนใจ 4) การสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งเสริมพฤติกรรมทางการเงินที่ดี 5) การเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน และ 6) การติดตามและสะท้อนพฤติกรรมทางการเงินอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: โมเดลสมการโครงสร้าง, ความรอบรู้ทางการเงิน, นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

Abstract

Financial literacy is a critical foundation for shaping appropriate financial behaviors. This study is a survey research with the objective of 1) Developing and validating a causal model of financial literacy against empirical data, 2) Examine the direct and indirect effects of key factors influencing financial literacy, and 3) Propose methods to enhance financial literacy among upper

secondary school students. The research population consisted of 973,953 students under the Office of the Basic Education Commission (OBEC), with a sample of 720 students selected through multistage random sampling. Data were collected using online questionnaires and interviews. The results showed that the proposed causal model fit well with the empirical data (KMO = 0.848, Bartlett's test: $p < 0.0009$). Significant predictors of financial literacy included social financial influence, teachers' learning management, and students' financial experience. Social financial influence exerted direct and indirect effects ($\beta = 0.560$) via financial experience ($\beta = 0.222$), yielding a total effect of 0.782. Financial experience ($\beta = 0.333$) and teachers' learning management ($\beta = 0.415$) also had significant direct effects. Based on these findings, six strategies for promoting financial literacy were recommended: 1) Organizing activities grounded in real-life experiences, 2) Fostering family and community participation, 3) Incorporating technology and engaging media, 4) Cultivating a school culture that supports sound financial practices, 5) Connecting classroom learning with external resources, and 6) Implementing continuous monitoring and feedback on financial behaviors.

Keywords: Structural Equation Model, Financial Literacy, Upper Secondary School Students

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายทางเศรษฐกิจและสังคมด้านต่าง ๆ อาทิ หนี้ครัวเรือนที่อยู่ในระดับสูง สังคมไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี 2564 ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 ผนวกกับมีภาวะสงครามระหว่างรัสเซียกับยูเครน ส่งผลให้มีการลดการผลิตน้ำมันและถ่านหินทำให้เกิดภาวะพลังงานขาดแคลน ราคาน้ำมันในตลาดโลกติดตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากข่าวที่เผยแพร่ในหลายประเทศ หลายประเทศประสบภาวะเงินเฟ้อ และเงินฝืดในเวลาเดียวกัน ดอกเบี้ยปรับขึ้นสินค้านี้มีราคาแพง ปัญหาการว่างงาน ส่งผลให้ประชาชนที่ขาดการวางแผนทางการเงิน ประสบภาวะความเครียด (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2565) จากภาวะปัญหาเศรษฐกิจดังกล่าว การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจต่างหลังไหลออกมาในสื่อต่าง ๆ มีนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวงการศึกษาดูเห็นความสำคัญของการปรับหลักสูตรและเตรียมการที่จะพัฒนาการเรียนรู้เพื่อช่วยให้นักเรียนเตรียมความพร้อมเข้าสู่การใช้ชีวิตในโลกยุคเศรษฐกิจที่กำลังทวีปัญหา ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระตามหลักสูตรควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สารวิชาที่มีความสำคัญแต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งความรู้ทางการเงินเป็นหนึ่งในทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่เกิดจากการบูรณาการสาระวิชาหลักโดยสอดแทรกทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน (ประกายแก้ว ไกรสงคราม และ สุรศักดิ์ เก้าเอี้ยน, 2564); (Lyons, A. C., 2006); (Sawatzki, C. M. & Sullivan, P. A., 2017)

ความรู้ทางการเงิน ของนักเรียนมีผลมาจากหลากหลายปัจจัยตั้งแต่ภูมิหลังของนักเรียนเอง การจัดการเรียนการสอนของครูด้านการเงิน ประสบการณ์ทางการเงินของนักเรียน รวมถึง อิทธิพลทางสังคมทางการเงิน โดยปัจจัยทางด้านภูมิหลัง พบว่า นักเรียนที่มี เพศ ระดับชั้นที่เรียน รายได้ของครอบครัว ระดับการศึกษาของครอบครัว ที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อความรู้ทางการเงิน (Lusardi, A., 2008); (ปรินทร์ ทองเผือก, 2562) ประสบการณ์ทางการเงินของนักเรียน ส่งผลโดยตรงกับความรู้ทางการเงิน จากงานวิจัยพบว่า การที่นักเรียนได้มีการจัดการการเงินของตนเอง เข้าถึงสื่อทางด้านการเงิน และได้ทำธุรกรรมการเงินผ่านระบบดิจิทัล ทำให้นักเรียนมีความรู้ทางการเงินมากขึ้น (Moreno-Herrero, D. et al., 2018); (Swiecka, B. et al., 2020); (กมลชนก สกนธวัฒน์, 2562)

ทั้งอิทธิพลทางสังคมเป็นสิ่งที่ทำให้ความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียนเปลี่ยนแปลง ดูได้จากการที่ครอบครัวของนักเรียน พ่อและแม่ ได้มีการพูดคุยเรื่องการเงินกับนักเรียน กระแสแฟชั่นจากเพื่อน รวมถึงความแตกต่างของที่ตั้งของสถานศึกษา โดยนักเรียนในเขตเมือง จะมีความรอบรู้ทางการเงินสูงกว่านักเรียนเขตนอกเมือง เนื่องจากโรงเรียนได้รับการสนับสนุนทางการศึกษามากกว่า สภาพสังคมเป็นศูนย์การค้า การลงทุน สำหรับการจัดการเรียนการสอนของครูส่งผลต่อความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย เนื้อหาที่ใช้สอน วิธีและเทคนิคการสอน สื่อการสอน แหล่งเรียนรู้ทางการเงิน (Moreno-Herrero, D. et al., 2018); (OECD, 2018); (ธีรยุทธ พิริยะอารยะกุล, 2562)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงการพัฒนาวិธีการส่งเสริมความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากการเรียนรู้ในสถานศึกษา มีระบบการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการพัฒนาขึ้นเป็นหลักสูตร มีกระบวนการส่งต่อไปถึงการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน การเรียนรู้ในสถานศึกษาจึงเป็นบริบทสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมความรอบรู้ทางการเงินให้แก่ นักเรียน (OECD, 2018) การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการพัฒนาเครื่องมือที่มีคุณภาพเพื่อใช้ในการวัดความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอย่างเหมาะสมและมีมาตรฐาน ผลการวิจัยที่ได้คาดว่าจะนำไปสู่การสร้างโมเดลความรอบรู้ทางการเงินที่สามารถอธิบายองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้อย่างครอบคลุมและเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงระดับความพร้อมด้านการเงินของนักเรียนในบริบทปัจจุบัน ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดนโยบายทางการศึกษา การวางแผนหลักสูตร และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมความรอบรู้ทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเป็นแนวทางให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมเสริมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสภาพสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยท้ายที่สุดแล้วงานวิจัยนี้จะมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสม และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางการเงินของนักเรียนในระยะยาว และประการสำคัญปัญหาความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ยังคงเป็นประเด็นที่น่ากังวล เนื่องจากนักเรียนจำนวนไม่น้อยยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการทางการเงิน การวางแผนการใช้จ่าย การออม และการตัดสินใจทางการเงินที่เหมาะสม ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดพฤติกรรมทางการเงินที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว ทั้งในระดับบุคคลและครอบครัว ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและพัฒนาวิธีการส่งเสริมความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อสร้างแนวทางการยกระดับทักษะ ความรู้ และทัศนคติทางการเงินที่เหมาะสม อันจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินและคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุของความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์
2. ศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่ส่งผลต่อความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. พัฒนาวิธีการส่งเสริมความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจที่มีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุของความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่ส่งผลต่อ

ความรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วยการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) และพัฒนาวิธีการส่งเสริมความรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์เป็นโมเดลความรู้ทางการเงินของนักเรียน มีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 พัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุและผลของความรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม จากตัวอย่างนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 จำนวน 720 คน

ระยะที่ 2 พัฒนาการส่งเสริมความรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านความรู้ทางการเงินของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 จำนวน 973,953 คน โดยตัวอย่างมีจำนวน 720 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยกำหนดนักเรียนเป็นหน่วยตัวอย่างการสุ่ม (Unit of Sampling) เริ่มจากการสุ่มเลือกเขตพื้นที่การศึกษา จากนั้นสุ่มเลือกโรงเรียนในแต่ละเขตพื้นที่ที่กำหนด แล้วจึงทำการสุ่มห้องเรียนหรือ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ตามลำดับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 ประกอบด้วย แบบสอบถามความรู้ทางการเงิน ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ จะใช้แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน เพื่อวัดความรู้ทางการเงินของนักเรียน และเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความรู้ทางการเงินกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือโดยกำหนดกรอบแนวคิดและองค์ประกอบจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วสร้างข้อคำถามตามตัวบ่งชี้ที่ได้ จากนั้นนำร่างแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งมีค่า IOC มากกว่า 0.50 ทุกข้อคำถาม และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ใกล้เคียงกับตัวอย่างจริงเพื่อพิจารณาความเที่ยงจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคอยู่ระหว่าง 0.708 - 0.980 และระยะที่ 2 แบบสัมภาษณ์วิธีการส่งเสริมความรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตรวจสอบความสอดคล้องจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุของความรู้ทางการเงินของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า

เบื้องต้นการตรวจสอบค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลวิจัยตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลวิจัย มีทั้งหมด 12 ตัว ได้แก่ พฤติกรรมทางการเงิน (Behavior) ทศนคติทางการเงิน (Attitude) การจัดการการเงินส่วนบุคคล (Experience1) การเข้าถึงสื่อทางการเงิน (Experiance2) การทำธุรกรรมทางการเงินผ่านระบบดิจิทัล (Experience3) อิทธิพลจากเพื่อน (Friends) อิทธิพลจากครอบครัว (Family) อิทธิพลจากโรงเรียน (School) เนื้อหาที่สอน (Know1) เทคนิคการสอน (Know2) สื่อการสอนทางการเงิน (Know3) และแหล่งการเรียนรู้ทางการเงิน (Know4) ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับต่ำถึงสูง คือ ตั้งแต่ 0.098 ถึง 0.726 สำหรับตัวแปรแฝงประสบการณ์ทางการเงินของนักเรียน (Experience) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ การจัดการการเงินส่วนบุคคล (Experiance1) การเข้าถึงสื่อทางการเงิน (Experiance2) การทำธุรกรรมทางการเงินผ่านระบบดิจิทัล

(Experience3) พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกใน ระดับปานกลางถึงสูง ($r = 0.556 - 0.726$) โดยการจัดการใช้จ่ายส่วนบุคคลสัมพันธ์กับการเข้าถึงสื่อทางด้านการเงินมากที่สุดในระดับสูง ($r = 0.726$) ตัวแปรแฝงการจัดการเรียนรู้ด้านการเงินของครู (Management) ซึ่งมีตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย เนื้อหาที่สอน (Know1) เทคนิคการสอน (Know2) สื่อการสอนทางการเงิน (Know3) และแหล่งการเรียนรู้ทางการเงิน (Know4) พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ($r = 0.707 - 0.837$) โดยตัวแปรเนื้อหาที่สอน (Know1) สัมพันธ์กับเทคนิคการสอน (Know2) มากที่สุดในระดับสูง ($r = 0.837$) นอกจากนั้น คือ ตัวแปรแฝงอิทธิพลทางการเงินจากสังคม (Influence) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ อิทธิพลจากเพื่อน (Friends) อิทธิพลจากครอบครัว (Family) และอิทธิพลจากโรงเรียน (School) พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง ($r = 0.440 - 0.605$) และตัวแปรแฝงความรู้ทางการเงิน (Knowledge) พฤติกรรมทางการเงิน (Behavior) และทัศนคติทางการเงิน (Attitude) มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ($r = 0.709$) ผลการทดสอบค่า Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.848 และเมทริกซ์ สหสัมพันธ์ไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณะ (Bartlett's test of sphericity approx. chi-Square = 6249.920, df = 55, $p < 0.0009$) แสดงว่า ข้อมูลตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลวิจัยเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้ จำแนกตามตัวแปรแฝง

			Estimate	S.E.	C.R.	P	R ²
Experience	←	Influence	0.666	0.100	10.051	< 0.0009	0.443
Knowledge	←	Experience	0.333	0.042	6.425	< 0.0009	0.110
Knowledge	←	Influence	0.560	0.085	8.054	< 0.0009	0.314
Knowledge	←	Management	0.415	0.023	12.748	< 0.0009	0.172
Behavior	←	Knowledge	1.036				1.074
Attitude	←	Knowledge	0.684	0.042	18.901	< 0.0009	0.468
School	←	Influence	0.567				0.519
Family	←	Influence	0.721	0.073	15.727	< 0.0009	0.322
Friends	←	Influence	0.623	0.064	15.451	< 0.0009	0.388
Experience1	←	Experience	0.893	0.039	22.228	< 0.0009	0.797
Experience2	←	Experience	0.812				0.659
Experience3	←	Experience	0.684	0.039	19.829	< 0.0009	0.468
Know1	←	Management	0.906				0.821
Know2	←	Management	0.927	0.023	42.120	< 0.0009	0.859
Know3	←	Management	0.878	0.023	37.022	< 0.0009	0.771
Know4	←	Management	0.852	0.029	32.346	< 0.0009	0.726

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่า เมื่อวิเคราะห์ค่าอิทธิพล พบว่า การจัดการเรียนรู้ด้านการเงินของครู (Management) ($\beta = .0.415$) ประสบการณ์ทางการเงินของนักเรียน (Experience) ($\beta = .0.333$) และตัวแปรแฝงอิทธิพลทางการเงินจากสังคม (Influence) ($\beta = .0.560$) มีอิทธิพลต่อความรู้ทางการเงิน (Knowledge) อย่างมีนัยสำคัญที่ P-value < 0.0009 และ อิทธิพลทางการเงินจากสังคม(Influence) ($\beta = .0.666$) มีอิทธิพลต่อประสบการณ์ทางการเงินของนักเรียน (Experience) อย่างมีนัยสำคัญที่ P-value < 0.0009

2. ผลการศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า

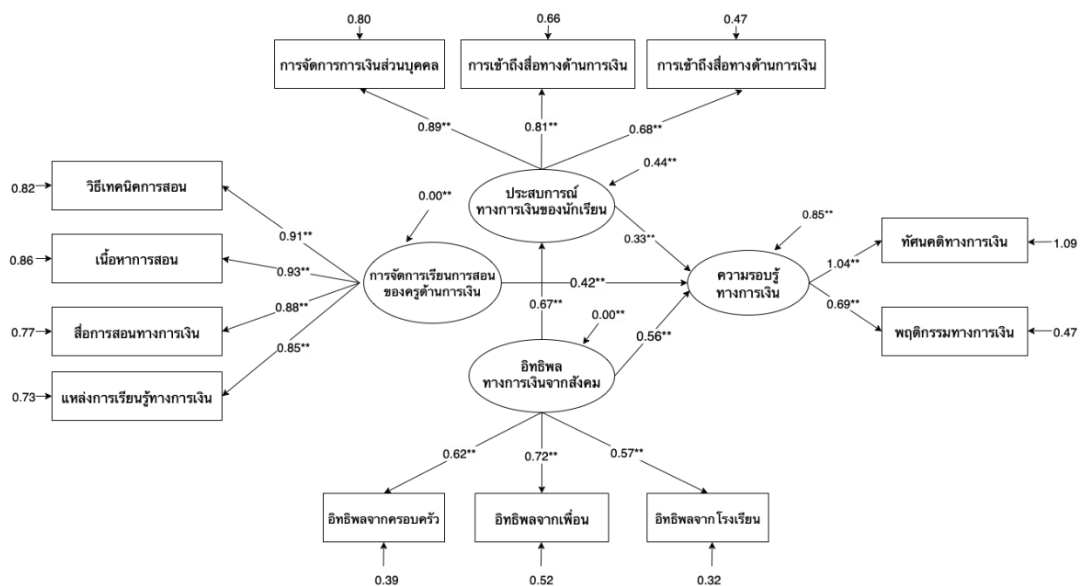
ตัวแปรแฝงอิทธิพลทางการเงินจากสังคม (Influence) มีอิทธิพลต่อความรู้ทางการเงิน (Knowledge) ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอิทธิพลทางตรงมีค่าเท่ากับ 0.560 อิทธิพลทางอ้อมมีค่าเท่ากับ 0.222 ค่าอิทธิพลรวมคือ 0.782 รายละเอียดดังตารางที่ 2 และภาพที่ 1

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรในโมเดลวิจัย

ตัวแปร	ค่าอิทธิพล	P-value	ค่าอิทธิพลรวม
อิทธิพลทางตรง (Direct effect)			
Experience → Knowledge	0.333	< 0.0009	0.333
Influence → Knowledge	0.560	< 0.0009	0.560
Management → Knowledge	0.415	< 0.0009	0.415
Influence → Experience	0.666	< 0.0009	0.666
อิทธิพลทางอ้อม (Indirect effect)			
Influence → Experience → Knowledge	0.222	< 0.0009	0.782

จากตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรในโมเดลเชิงสาเหตุของความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียน โดยแบ่งออกเป็นอิทธิพลทางตรง (Direct Effect) และอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปร ประสบการณ์ทางการเงินของนักเรียน (Experience) ส่งผลโดยตรงต่อความรู้ทางการเงิน (Knowledge) โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.333 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < 0.0009$ เช่นเดียวกับ อิทธิพลจากสังคม (Influence) ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความรู้ทางการเงินสูงสุด โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.560 ขณะที่ การจัดการเรียนรู้ของครู (Management) ก็ส่งผลโดยตรงในระดับที่มีนัยสำคัญเช่นกัน โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.415

ทั้งยังพบว่า อิทธิพลจากสังคม (Influence) ส่งผลโดยตรงต่อ Experience ด้วยค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.666 และเมื่อพิจารณาอิทธิพลจากสังคม (Influence) ต่อความรู้ทางการเงิน (Knowledge) ผ่านประสบการณ์ทางการเงินของนักเรียน (Experience) พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.222 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่งผลให้อิทธิพลรวมของอิทธิพลจากสังคม (Influence) ต่อความรู้ทางการเงิน (Knowledge) มีค่าเท่ากับ 0.782 แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลจากสังคมไม่เพียงแต่ส่งผลโดยตรงต่อความรู้ทางการเงินของนักเรียน แต่ยังมีผลผ่านประสบการณ์ทางการเงินอีกด้วย

ภาพที่ 1 โมเดลสมการโครงสร้างความรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. ผลการพัฒนาวิธีการส่งเสริมความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า วิธีการส่งเสริม 6 วิธีหลัก ดังนี้

3.1 ออกแบบกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนเกี่ยวกับบทบาทของประสบการณ์จริงในการสร้างความเข้าใจทางการเงิน ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นตรงกันว่า นักเรียนจะเข้าใจแนวคิดทางการเงินได้ดีขึ้นหากได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ เช่น การจัดกิจกรรมจำลองการใช้จ่าย การบริหารงบประมาณกิจกรรมในโรงเรียน หรือการเปิดพื้นที่ให้นักเรียนทำโครงการธุรกิจย่อยจริง แนวคิดนี้นำไปสู่ข้อเสนอในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนที่ให้นักเรียนรับบทบาทจริง เช่น ผู้จัดการประชุม นม เจ้าของกิจการจำลอง เทรย์ญิกชั้นเรียน เป็นต้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง

3.2 ผลักดันการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการหล่อหลอมพฤติกรรมทางการเงิน ด้วยการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมทั้งนักเรียนและผู้ปกครองให้เรียนรู้การเงินของครอบครัว เนื่องจากพฤติกรรมทางการเงินของนักเรียนได้รับอิทธิพลอย่างมากจากครอบครัว โดยเฉพาะการใช้จ่ายประจำวัน การออม และทัศนคติเรื่องหนี้สิน การออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับครอบครัว เช่น การบ้านเกี่ยวกับการทำบัญชีรายจ่ายครอบครัว การสัมภาษณ์ผู้ปกครองเรื่องนิสัยการใช้จ่ายเงิน หรือกิจกรรมที่สามารถเข้าร่วมได้ทั้งครอบครัว

3.3 การใช้เทคโนโลยีและสื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับนักเรียนผ่านสื่อที่น่าสนใจ โรงเรียนควรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียน โดยเฉพาะการสร้างสื่อด้วยตนเอง เช่น วิดีโอ TikTok ให้ความรู้ด้านการเงิน หรือการเล่นเกมจำลองเศรษฐกิจ ซึ่งช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้โดยไม่รู้ตัว ภาครัฐควรสนับสนุนให้โรงเรียนส่งเสริมการใช้สื่อที่สอดคล้องกับความต้องการของคนรุ่นใหม่ควบคู่กับกระบวนการสะท้อนผลการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับ

3.4 การสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่เอื้อต่อพฤติกรรมทางการเงินที่ดี มีข้อเสนอให้โรงเรียนกำหนดแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมทางการเงินในระดับนโยบาย การกำหนดบทบาททางการเงินในกิจกรรมโรงเรียน หรือการมีระบบธนาคารนักเรียนเพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ตลอดทั้งโรงเรียน

3.5 ส่งเสริมการเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ออกไปสัมผัสกับแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน จากผู้เชี่ยวชาญของสถาบันการเงิน เพื่อเรียนรู้และเปิดรับประสบการณ์นอกห้องเรียน

3.6 การติดตามและสะท้อนพฤติกรรมทางการเงินอย่างเป็นระบบ ให้คำแนะนำและช่วยเหลือนักเรียน และเก็บข้อมูลพฤติกรรมทางการเงินของนักเรียนในระยะยาว เช่น การสะสมพฤติกรรมดีด้านการออม การจัดทำ Portfolio การใช้จ่ายเงิน หรือกิจกรรมโฮมรูมที่ให้สะท้อนพฤติกรรมทางการเงินรายสัปดาห์

อภิปรายผล

1. ความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิเคราะห์ พบว่า โมเดลเชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญ ($KMO = 0.848$, Bartlett's test: $p < 0.0009$) แสดงถึงความเหมาะสมของโมเดลในการอธิบายความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของตัวแปรที่เกี่ยวข้องความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตหลายคู่มีค่าค่อนข้างสูง เช่น การจัดการการเงินส่วนบุคคล (Experience1) กับการเข้าถึงสื่อทางการเงิน (Experience2) ($r = 0.726$) และ เทคนิคการสอน (Know2) กับเนื้อหาที่สอน (Know1) ($r = 0.837$) บ่งชี้ว่าความรู้ทางการเงินควรเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการอย่างเหมาะสม เนื่องจากจะนักเรียนจะได้เห็นและคุ้นเคยกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการเงิน ทั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Bandura, A. ที่เห็นว่าความรู้ทางการเงินควรถูกบูรณาการกับการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์และบริบทของผู้เรียน นอกจากนี้ โครงสร้างของโมเดลยังสะท้อนการเรียนรู้จากการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน (Bandura, A., 1986) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าทักษะทางการเงินไม่ได้เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในห้องเรียนเพียงลำพัง แต่เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม

2. อิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ต่อความรอบรู้ทางการเงินผลการวิเคราะห์โมเดล พบว่า อิทธิพลจากสังคม (Influence) มีอิทธิพลทางตรงต่อความรอบรู้ทางการเงิน ($\beta = 0.560$) และทางอ้อมผ่านประสบการณ์ทางการเงิน ($\beta = 0.222$) รวมเป็นอิทธิพลรวม 0.782 ซึ่งเป็นค่าที่สูงที่สุดในโมเดล สะท้อนถึงบทบาทสำคัญของครอบครัว เพื่อน และบริบทสังคมในการหล่อหลอมพฤติกรรมทางการเงินของเยาวชน โดยเฉพาะครอบครัวซึ่งเป็นตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักสูงสุดในกลุ่มอิทธิพลจากสังคม Influence ($r = 0.721$) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Lusardi, A. ที่พบว่า การสื่อสารเรื่องการเงินในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเงินในระยะยาว ขณะเดียวกัน การจัดการเรียนรู้ของครู (Management) ก็มีอิทธิพลทางตรงอย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = 0.415$) และเน้นย้ำว่าการเรียนรู้ทางการเงินในช่วงวัยเรียนส่งผลต่อความสามารถในการวางแผนและการตัดสินใจทางการเงินในอนาคต (Lusardi, A., 2008) ประสบการณ์ทางการเงิน (Experience) แม้จะมีอิทธิพลทางตรงในระดับปานกลาง ($\beta = 0.333$) แต่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงอิทธิพลจากสังคมไปสู่ผลลัพธ์ทางพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญ

3. ผลการพัฒนาวิธีการส่งเสริมความรอบรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจากการสัมภาษณ์ สะท้อนให้เห็นว่า การสร้างความรอบรู้ทางการเงินควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงทั้งประสบการณ์ตรง การมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และการใช้เทคโนโลยีร่วมกับบริบทโรงเรียน แนวทางที่เสนอ ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ฝึกคิดและปฏิบัติจริงในสถานการณ์จำลอง เช่น การบริหารงบประมาณหรือโครงการธุรกิจ ซึ่งช่วยกระตุ้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (Experiential Learning) ควบคู่ไปกับการสร้างบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการปลูกฝังนิสัยทางการเงินในชีวิตประจำวันสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องความมั่นใจเกินจริงในความรอบรู้ทางการเงิน และการแสวงหาค่าปรึกษาทางการเงิน ของ Porto, N. & Xiao, J. J. การใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักเรียนยุคใหม่ยังช่วยกระตุ้นความสนใจและการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Porto, N. & Xiao, J. J., 2016) ขณะเดียวกันการสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่สนับสนุนพฤติกรรมทางการเงิน เช่น การตั้งธนาคารโรงเรียน หรือบทบาทนักเรียนในกิจกรรมการเงินของโรงเรียน ช่วยหล่อหลอมค่านิยมในระดับองค์กร การเปิดโอกาสให้นักเรียนเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น ธนาคารหรือภาคธุรกิจ ยังช่วยขยายขอบเขตความรู้ให้กว้างขึ้น และสุดท้าย การติดตามและสะท้อนพฤติกรรมทางการเงินอย่างต่อเนื่องผ่าน portfolio หรือกิจกรรมโฮมรูม ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีเป้าหมายและพัฒนาความรับผิดชอบในระยะยาว ทั้งนี้ แนวทางทั้งหมดสอดคล้องกับโมเดลเชิงสาเหตุที่แสดงให้เห็นว่าความรอบรู้ทางการเงินไม่ได้เกิดจากการเรียนรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการบูรณาการทั้งจากบริบทของโรงเรียน ครอบครัว และประสบการณ์ของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม

สรุปและข้อเสนอแนะ

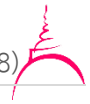
ผลการวิจัยพบว่า โมเดลเชิงสาเหตุของความรอบรู้ทางการเงินมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (KMO = 0.848, Bartlett's Test: $p < 0.0009$, GFI = 0.998, CFI = 0.999, RMSEA = 0.031, AGFI = 0.972) โดยมีตัวแปรแฝงที่สำคัญ ได้แก่ อิทธิพลทางการเงินจากสังคม (Influence) ประสบการณ์ทางการเงินของนักเรียน (Experience) และการจัดการเรียนรู้ของครู (Management) ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อความรอบรู้ทางการเงิน (Knowledge) อย่างมีนัยสำคัญทาง นอกจากนี้ ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอวิธีการส่งเสริมความรอบรู้ทางการเงินที่ครอบคลุมทั้งบริบทในและนอกห้องเรียน จำนวน 6 วิธี ได้แก่ 1) การออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงของผู้เรียน 2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการสร้างพฤติกรรมทางการเงิน 3) การใช้เทคโนโลยีและสื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ 4) การสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งเสริมพฤติกรรมทางการเงินที่ดี 5) การเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น ธนาคารหรือหน่วยงานการเงิน และ 6) การติดตามและสะท้อนพฤติกรรมทางการเงินของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ จากผลการวิจัยดังกล่าว จึงนำไปสู่ข้อเสนอแนะ

ในสองด้านหลัก ได้แก่ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป โดยเสนอแนะให้ขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมหลากหลายระดับชั้น เช่น นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นหรือนิสิตนักศึกษา เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการของพฤติกรรมทางการเงินและระดับความรู้ในแต่ละช่วงวัย อีกทั้งควรพัฒนาเครื่องมือวัดที่สามารถประเมินพฤติกรรมจริงของผู้เรียนได้ในระยะยาว เช่น การติดตามพฤติกรรมการใช้จ่ายหรือการออม ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ ควรนำแนวทางการส่งเสริมที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนาเป็นกิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนรู้ เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลเชิงทดลองอย่างเป็นระบบ และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เห็นควรให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมหรือพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมความรู้ทางการเงิน โดยคำนึงถึงความยืดหยุ่น ทันสมัย และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ครอบครัว ชุมชน และแหล่งเรียนรู้นอกระบบอย่างบูรณาการ

เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก สกนธวัฒน์. (2562). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทางเศรษฐศาสตร์โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบจากทัศน์เป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. ในวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรยุทธ พิริยะอารยะกุล. (2562). การพัฒนาต้นแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมความรู้ด้านการเงินของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต: การประยุกต์ใช้โมสต์และสมาร์ท. ในดุชฎีนิพนธ์ครุศาสตร์ดุชฎีบัณฑิต สาขาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกายแก้ว ไกรสงคราม และสุรศักดิ์ เก้าเอี้ยน. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย: การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับ. วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 12(3), 27-40.
- ปรินทร์ ทองเผือก. (2562). ผลการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยใช้เกมจำลองสถานการณ์ที่มีต่อการรู้เรื่องการเงินของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. (2565). รายงานภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมไทย ไตรมาสที่ 3/2565. เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/OfcEv>
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Lusardi, A. (2008). Financial literacy: An essential tool for informed consumer choice. Retrieved May 5, 2024, from <https://www.nber.org/papers/w14084>
- Lyons, A. C. (2006). Translating financial education into behavior change for low-income populations. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 17(2), 27-45.
- Moreno-Herrero, D. et al. (2018). Factors that influence the level of financial literacy among young people: The role of parental engagement and students' experiences with money matters. *Children and Youth Services Review*, 95, 334-351. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.10.042>
- OECD. (2018). G20/OECD INFE policy guidance: Digitalisation and financial literacy. Retrieved May 24, 2024, from <https://shorturl.asia/B1WLo>

- Porto, N. & Xiao, J. J. (2016). Financial Literacy Overconfidence and Financial Advice Seeking. *Journal of Financial Service Professionals*, 70(4), 109-267.
- Sawatzki, C. M. & Sullivan, P. A. (2017). Teachers' Perceptions of Financial Literacy and the Implications for Professional Learning. *Australian Journal of Teacher Education*, 42(5), 51-65.
- Swiecka, B. et al. (2020). Financial literacy: The case of Poland. *Sustainability*, 12(2), 110-123.

จากหัวทำถึงเกาะลอย: ความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม
ในพื้นที่ชุมชนปากน้ำทุ่งไผ่เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน
ยกระดับสู่การเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิต อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช*
FROM HUA THA TO KOH LOI: BIODIVERSITY, CULTURE IN PAK NAM THUNG SAI
COMMUNITY AREA FOR COMMUNITY PRODUCT DEVELOPMENT UPGRADED
TO BECOME A COMMUNITY LIVING MUSEUM, SICHON DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

ดำรงศพันธ์ ใจหัววีระพงศ์¹, วิเชียร มั่นแหล่¹, บุญยิ่ง ประทุม¹, มณฑกา วีระพงศ์^{2*}, นฤมล ขุนวีช่วย²

Damrongphun Jaihowweerapong¹, Wichain Manlae¹, Boonying Prathum¹, Manthaka Weerapong^{2*}, Narumon Kunweechaay²

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

²คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

²Faculty of Science and Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: Mantaka_wer@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลชุมชนด้านทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชนปากน้ำทุ่งไผ่ เทศบาลตำบลทุ่งไผ่ อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) ยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนในรูปแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์ภายใต้ฐานทรัพยากรชีวภาพให้เป็นผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ชุมชน 3) จัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิต และ 4) พัฒนารูปแบบกลไกการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ชีวิต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาล 22 คน 2) ประชาชนชุมชน 5 คน 3) คนในชุมชนตำบลทุ่งไผ่ 98 คน 4) ผู้ประกอบการชุมชน 7 ราย 5) กลุ่มชมรม/อาสาสมัคร 24 คน 6) ผู้ใช้บริการ 33 คน 7) นักวิชาการ 7 คน 8) กลุ่มเยาวชน 21 คน และ 9) หน่วยงานราชการ ที่เกี่ยวข้อง 8 คน รวมทั้งสิ้น 225 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และเทคนิค Snowball เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึก สทนากลุ่ม และสัมภาษณ์วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ฐานข้อมูลทรัพยากรชีวภาพพืช 17 ชนิด สัตว์ 41 วงศ์ 49 สกุล ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลากหลาย ยกระดับผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ บั๊นสิบลี้น้อยหวาน และจ๊อรวมทะเล ยกระดับเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิต 1 แห่ง บริหารจัดการโดยคนในชุมชนท้องถิ่นนำโดยเทศบาล เป็นการเรียนรู้และการบริหารจัดการทรัพยากรพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรท้องถิ่น สามารถยกระดับเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตชาวชุมชนตำบลทุ่งไผ่ ผลการประเมินผลลัพธ์การตอบแทนทางสังคม (SROI) = 1.44 ควรนำฐานความรู้ทรัพยากรชีวภาพ อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา ความร่วมมือของชุมชน ไปยกระดับการเรียนรู้ สร้างความรักหวงชุมชน เพิ่มมูลค่าคุณค่า คุณภาพชีวิต ควรนำผลการวิจัยไปขยายพื้นที่อื่นรองรับการกำหนดนโยบาย ขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ความหลากหลายทางชีวภาพ, ชุมชนปากน้ำทุ่งไผ่, ผลิตภัณฑ์ชุมชน, พิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิต

Abstract

This research aims to 1) Study community information on biological resources and local wisdom in Pak Nam Thung Sai Community, Thung Sai Subdistrict Municipality, Sichon District, Nakhon Si Thammarat Province, 2) Upgrade community products by developing packaging based on biological resources to be community identity products, 3) Establish a living community museum, and 4) Develop a management mechanism for the living museum. This research was qualitative and participatory practice. Nine key informant groups were selected: 1) 22 Municipal executives and officials 2) 5 Community scholars 3) 98 People in Thung Sai Subdistrict community 4) 7 Community entrepreneurs 5) 24 Clubs/volunteers 6) 33 Service users 7) 7 Academics, 8) 21 Youth groups and 9) 8 Related government agencies totaling 225 people. Purposive sampling and the snowball technique were used as the tools. The research methods included in-depth interviews, surveys, focus groups, and seminars. Descriptive data analysis was used. The research results revealed that the biological resource database of 17 plant species, 41 families, 49 genera of animals, and diverse local wisdom were used to upgrade two identity products: Pan Sip Sai Hoi Wan and Jo Ruam Talay. It was upgraded to a living community museum, managed by local people led by the municipality. It is a learning and resource management, developing ecotourism, and creating added value from local resources. It can enhance the economy and quality of life of the people of Thung Sai Subdistrict. The Social Return on Investment (SROI) evaluation result = 1.44. The knowledge base of biological resources, identity, wisdom, and community cooperation should enhance learning, create love and care for the community, increase value, and improve the quality of life. The research results should be expanded to other areas to support policy-making and drive the learning city effectively.

Keywords: Biodiversity, Pak Nam Thung Sai Community, Community Products, Living Community Museum

บทนำ

การพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) เป็นการวางแนวทางที่ช่วยให้เมือง มีความเจริญเติบโต ด้วยการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงนโยบายเมืองแห่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ การดำเนินงาน ในระดับท้องถิ่น สถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยูเนสโก (UNESCO Institute for Lifelong Learning-UILL) ได้กำหนดกลยุทธ์ ที่เป็นรูปธรรมในการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เมื่อปี พ.ศ. 2558 ตามกรอบในการพัฒนาแบบองค์รวม ในระดับโลก และเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกร่วมกันขับเคลื่อน เป้าหมาย SDGs ดังกล่าวให้สำเร็จภายใน พ.ศ. 2573 (ค.ศ. 2030) โดยองค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้การพัฒนา ด้านการศึกษาอยู่ในเป้าหมายที่ 4 (Sustainable Development Goal 4: SDG4) คือ การสร้างหลักประกัน เรื่องคุณภาพ ความครอบคลุม และการสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งจะนำไปสู่ การพัฒนาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (UNESCO, 2020) แนวคิดดังกล่าวเหมาะกับการจัดการทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมกับองค์ความรู้ สมัยใหม่ ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาวิธีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน ช่วยสร้างเครือข่าย

การเรียนรู้ ที่เสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ พร้อมทั้งถ่ายทอดและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่รับมือกับความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ

จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเนื้อที่ป่าชายเลนตามมติคณะรัฐมนตรี จำนวน 101,158.78 ไร่ เนื้อที่ป่าชายเลนคงสภาพ จำนวน 42,951.40 ไร่ โดยอยู่ในพื้นที่ 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอขนอม อำเภอสิชล อำเภอนาทวี อำเภอปากพนัง และอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ในป่าชายเลนมีระบบความสัมพันธ์ ของสิ่งมีชีวิตที่มีความซับซ้อน เชื่อมต่อระหว่างระบบนิเวศบกและนิเวศทางทะเล ทำหน้าที่ช่วยเก็บกักตะกอนและกักเก็บความสกปรกและรักษามวลดินและหน้าดินไม่ให้ถูกพัดพาออกจากขอบฝั่งและริมตลิ่ง (สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน, 2561) สำหรับในพื้นที่ในตำบลทุ่งไผ่ มีความอุดมสมบูรณ์ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ชายทะเล ชายฝั่ง มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านั้น เพื่อการดำรงชีพที่ยั่งยืนในพื้นที่ป่าชายเลน (เกาะลอย) ซึ่งเป็นป่าไม้ที่ขึ้นบริเวณป่าชายเลน เป็นพื้นที่ที่ ชาวพี่น้องชุมชนทุ่งไผ่ใช้เป็นแหล่งอาหาร แหล่งทำมาหากิน ชุมทรัพย์ แหล่งเงิน กล่าวคือ เป็นพื้นที่ชีวิต ของพี่น้องชาวชุมชนทุ่งไผ่ (เจดนนท์ ไสยก้อ, 2567)

ป่าชายเลนเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทั้งการใช้ประโยชน์โดยตรงและทางอ้อม มีผลต่อการประมงและความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ (แสงจันทร์ วายทุกข์ และคณะ, 2561) คนในท้องถิ่นได้เข้าไปใช้ประโยชน์ผลผลิตเพื่อใช้บริโภคตามฤดูกาล เช่น สัตว์น้ำทะเล แมลง พืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนถือเป็นสิ่งที่จำเป็นในการสร้างข้อมูลพื้นฐานการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดคุณค่าอย่างสมดุลยั่งยืน นอกจากนี้ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ สอดคล้องสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่เทศบาล ตำบลทุ่งไผ่ ที่มีการสืบทอดภูมิปัญญา ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ได้จากชายฝั่งทะเล สืบทอดเป็นอาชีพที่เป็นมรดกตกทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การยกระดับเศรษฐกิจฐานรากผ่านวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ด้านอาหารเป็นในหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของชาติ โดยส่งเสริมผู้ประกอบการชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย BCG Economy แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงกับ SDG 1 (ขจัดความยากจน) SDG 8 (การจ้างงานที่มีคุณภาพ) และ SDG 11 (ชุมชนยั่งยืน) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และลดความเหลื่อมล้ำ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่มีความยืดหยุ่นต่อความเปลี่ยนแปลงและวิกฤต พร้อมทั้งลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับทุกกลุ่มในสังคม

จากการศึกษาข้อมูลบริบทพื้นที่และลงพื้นที่ศึกษาชุมชนของนักวิจัย เพื่อค้นหาความต้องการที่แท้จริงและการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืน ด้วยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้จัดการทรัพยากรชีวภาพ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม สู่เมืองแห่งการเรียนรู้ ยกกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของชาวพื้นที่ตำบลทุ่งไผ่ พบว่า ทุ่งไผ่เป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ด้วยสภาพภูมิประเทศที่ตั้งอยู่ติดกับทะเลที่มีหาดที่สวยงามประกอบกับการดำเนินสนับสนุนงบประมาณทางการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานรองรับการท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดธุรกิจท่องเที่ยว สถานประกอบการจำนวนมาก รวมถึงการก้าวขึ้นชื่อที่ดินเปลี่ยนมือจากชาวชุมชนรองรับการเติบโตของเมืองแห่งการท่องเที่ยว ทรัพยากร วิถีชีวิตชุมชนอาจสูญสลายหายไป เทศบาลตำบลทุ่งไผ่ จึงมีแผนพัฒนาและนโยบาย ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน (สำนักงานปลัดเทศบาลตำบลทุ่งไผ่, 2564) จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวจึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง จากหัวทำถึงเกาะลอย: ความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม ในพื้นที่ชุมชนปากน้ำทุ่งไผ่ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ยกกระดับสู่การเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิตสนับสนุน การเรียนรู้ พัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ นิเวศน์ทรัพยากร ของชาวชุมชนทุ่งไผ่อย่างยั่งยืน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลชุมชนด้านทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชนปากน้ำทุ่งไผ่ (หัวท่า - เกาะลอย) เทศบาลตำบลทุ่งไผ่ อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน (Local Product) ในรูปแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์ภายใต้ฐานทรัพยากรชีวภาพให้เป็นผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ชุมชน
3. เพื่อจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิต (Community Living Museum) ในพื้นที่
4. เพื่อพัฒนารูปแบบกลไกการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ชีวิต (Local Service) ในพื้นที่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ศึกษาและพัฒนาชุมชนร่วมกับประชาชนในพื้นที่ พื้นที่การวิจัย คือ เทศบาลตำบลทุ่งไผ่ ตำบลทุ่งไผ่ อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยนี้ครอบคลุมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับผู้บริหารท้องถิ่น ชุมชน ภาคเอกชน นักวิชาการ ผู้ใช้บริการ และหน่วยงานสนับสนุน เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุม และได้ข้อสรุปครบทุกมิติ โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และเทคนิค Snowball รวมทั้งสิ้น 225 คน แบ่งออกเป็น 9 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาล 22 คน 2) ประชาชนชุมชน 5 คน 3) คนในชุมชนตำบลทุ่งไผ่ 98 คน 4) ผู้ประกอบการชุมชน 7 ราย 5) กลุ่มชมรม/อาสาสมัคร 24 คน 6) ผู้ใช้บริการ 33 คน 7) นักวิชาการ 7 คน 8) กลุ่มเยาวชน 21 คน และ 9) หน่วยงานราชการ ที่เกี่ยวข้อง 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างเครื่องมือวิจัยเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กำหนดกรอบแนวคิด และจำแนกออกเป็นประเด็นคำถามและประเด็นสนทนาตามวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นดำเนินการสร้างเครื่องมือ 4 ชุด ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 2) แบบสนทนากลุ่ม 3) แนวคำถามการเสวนา และ 4) แบบสำรวจข้อมูลทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผ่านการประเมิน Index of Item-Objective Congruence (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาสังคมด้านการจัดการทรัพยากรชุมชน และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ≥ 0.5 ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีเสวนา แบบสังเกต และการสัมมนาวิจัย ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ส่วนการสำรวจความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ กำหนดบริเวณสำรวจ ได้แก่ พื้นที่เกาะลอย ชุมชนหัวท่า เทศบาลตำบลทุ่งไผ่ สำรวจและเก็บตัวอย่างพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ จัดทำฐานข้อมูลของพันธุ์พืชและสัตว์ เก็บรวบรวมข้อมูลฐานทรัพยากรชีวภาพของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ในรูปแบบของข้อมูล ภาพ ชื่อ ชื่อพื้นเมือง ชื่อวิทยาศาสตร์ ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และสัณฐานวิทยา และประโยชน์ โดยการศึกษาข้อมูล ทูตยภูมิและตรวจสอบ ความถูกต้องของข้อมูล และการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวชุมชนหัวท่า - เกาะลอย โดยเน้นการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ การแปรรูปอาหารทะเลเป็นหลัก นำมาพัฒนาต่อยอด ยกระดับเป็นผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ในการวิเคราะห์ เนื้อหา และการสังเคราะห์ข้อมูล มีการสอบถามข้อมูลจากชุมชน และสังเคราะห์สรุปผลโครงการวิจัย โดยดำเนินการตามพื้นฐานแนวคิด "มุ่งเป้าการวิจัยเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา กับภาคีหลักในพื้นที่ ให้เกิดแผนความร่วมมือ (Cooperation Plan)"

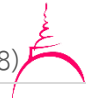
ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ผลการศึกษาข้อมูลชุมชนด้านทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชนปากน้ำทุ่งไผ่มีความหลากหลายในฐานข้อมูลของทรัพยากรพืช - สัตว์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการสำรวจพบทรัพยากรพืชทั้งสิ้น 17 ชนิด พันธุ์สัตว์ทั้งสิ้น 41 วงศ์ 49 สกุล 51 สปีชีส์ จัดอยู่ในกลุ่มสัตว์มีกระดูกสันหลังทั้งสิ้น 20 วงศ์ 26 สกุล 27 สปีชีส์ และสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง 21 วงศ์ 23 สกุล 24 สปีชีส์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลากหลาย ได้แก่ การคาดคะเนสภาพภูมิอากาศ การวางอวนลอย การใช้ลอบดักปู การใช้ไซดักปลา การทำเรือประมง การลากกุ้งเคย การทำเคย (กะปิ) การแปรรูป และถนอมอาหารทะเล การจับปูเปี้ยว การตบกุ้ง การหาหอย สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 1 และ 2

ภาพที่ 1 ตัวอย่างความหลากหลายของทรัพยากรพืชในป่าโกงกางเกาะลอย

“บ้านเรายังมีความสมบูรณ์อยู่มากทั้งป่าชายเลน ทั้งสัตว์ เราหา กุ้ง หอย ปู ปลา นก มาทำเป็นอาหาร มาขาย มาแปรรูป วิธีการหาก็หลากหลาย ใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิม ทั้งตบกุ้ง ดำหอย ทำไซ ทำบอก วางอวน ดักแร้ว ก็ยังได้หลากหลาย พืชบางอย่างเราก็เอามาทำอาหาร เอามารักษาโรคตามที่คนเฒ่าคนแก่ บอกมา ใช้ได้ผลอยู่ แต่ปัจจุบันหลายอย่างก็เริ่มหดหายไปมากแล้ว ควรอนุรักษ์ตรงนี้ไว้ เพราะมันเป็นหม้อข้าวหม้อแกงของพวกเรา” (อมรเทพ ทิพย์ไกรลาศ, 2567)

ภาพที่ 2 ตัวอย่างฐานข้อมูลทรัพยากรสัตว์และพืชที่พบในพื้นที่เกาะลอย

การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน (Local Product) ในรูปแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์ภายใต้ฐานทรัพยากร ชีวภาพ ให้เป็นผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ ชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน การหาสัตว์พื้นถิ่นมาค้าขาย สัตว์ที่พบ เจอง่ายและมากที่สุด คือ "หอยกัน" นำมาขายกิโลกรัมละ 20 บาท ซึ่งเป็นราคาที่ไม่สูง ทำให้มีรายได้น้อย จึงมีการคิดเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเพื่อยกระดับรายได้ โดยการนำหอยกันมาเป็นส่วนผสมหลัก ปั่นสับใส่หอยกัน อาหารว่างที่ย่อส่วนมาจากกะหรี่ปั๊บ มีขนาดพอดีคำ ตัวแป้งจะกรอบ ตัวแป้งกรุบกรอบกำลัง กลิ่นหอม ผลิตภัณฑ์ ที่สอง คือ จีอรวมทะเล เป็นการใช้นื้อ หอยกัน ปลา หมึก กุ้ง หมูต้มสุก ผัก ตามชอบ ผสมกับแป้งมันและ เครื่องปรุงรส บดหรือโกลก จนเหนียวแล้วห่อด้วยฟองเต้าหู้เป็นท่อนกลม ๆ ยาว ๆ มัดจน เป็นเปราะ ๆ หนึ่งแล้ว ทอดให้สุก นำใส่บรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบไว้ วางขาย ณ ชุมชน นำส่งขายในร้านค้าชุมชน ตลาดชุมชน ออกบูธ เทศกาลต่าง ๆ ได้รับการตอบรับอย่างดี สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น โดยเมื่อวิเคราะห์ ประเมินผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการดำเนินการแปลงผลลัพธ์ให้อยู่ในรูปแบบของมูลค่าทางการเงินเปรียบเทียบกับต้นทุนที่ใช้ไป ทำให้เห็นถึงความคุ้มค่าและความยั่งยืน Social Return on Investment (SROI) = 1.44 สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 3 และ 4

Concept Design of Community Brand
แนวคิดในการออกแบบตราสินค้าชุมชน บ้านทุ่งไผ่
ต.ทุ่งไผ่ อ.สิชล จ.นครศรีธรรมราช

Monotone

Colour Guide

Make to Use

Concept Design of Community Brand “บ้านทุ่งไผ่”
แนวคิดการออกแบบรูปแบบสัญลักษณ์สื่อถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนชาวเลแห่งท้องถิ่นบ้านทุ่งไผ่ ที่มีมาแต่ก่อนจนถึงปัจจุบัน ที่ยังคงความเป็นอยู่แบบพึ่งพิงสิ่งแวดล้อมจากทรัพยากรชายฝั่งและทะเลที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ โดยมีกราฟิกในรูปร่างของวงกลมที่สื่อถึงความเป็นสังคมชุมชนที่สามัคคีกลมเกลียวกัน มีรูปเรือหางยาวของชาวประมงที่เป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตชาวเล มีสัญลักษณ์ต้นมะพร้าวและเกลียวคลื่นที่สื่อถึงความเป็นชุมชนชายฝั่งทะเล และการปักสิลัมสื่อถึงแสงอาทิตย์ที่สาดส่องถึงความเป็นท้องถิ่นที่ได้เจอแสงแรกจากดวงอาทิตย์ของฝั่งทะเลอ่าวไทยการใช้โทนสีเย็นด้วยสีเขียวและฟ้าที่สดใสตัดกับสิลัมเพื่อความมีชีวิตชีวาและตัวอักษรเรียบง่ายและร่วมสมัย

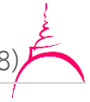
Element of Design : ส่วนประกอบในการออกแบบ

จากคำสัมภาษณ์ : ความหลากหลายทางสภาพ วัฒนธรรม ในพื้นที่ชุมชนปากน้ำ ทุ่งไผ่เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ยุทธศาสตร์แปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนมีชีวิต (Community Living Museum) สนับสนุนการเรียนรู้สู่ความยั่งยืนทางภาคบ้านทุ่งไผ่ อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ป็นรูปธรรม

Design by Collee@GOGO VCO.NSTRU

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ชุมชนที่พัฒนาจากทรัพยากรพื้นถิ่น

"เมื่อก่อนเราหาหอยกันได้ทีละหลายกระสอบ หลายกิโล แต่พอเวลาไปขายได้โลละไม่เกิน 20 บาท แต่วันนี้เรานำมาทำเป็นส่วนประกอบหลักของปั้นลิบ และจื้อทะเล ได้รับการตรวจสอบมาตรฐานและทำของห่อใส่สวย ๆ เฉลี่ยแล้วโลหนึ่งได้เป็น 100 บาท มากขึ้นถึง 5 เท่า ยังมีตลาดวันไหนมีเทศกาลงานอะไรเราไปออกบูชขายได้วันละหลาย พันบาท ดีจริง ๆ ค่ะ" (ปราณี ไชยรัตน์, 2567)

ศูนย์วิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
 เลขที่ 1 หมู่ 4 ตำบลท่าวีว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280 โทรศัพท์ 075-377446, 075-377716 โทรสาร 075-377716

ใบรายงานผลการทดสอบ (Analysis Report)			
ชื่อตัวอย่าง	จ๊อรวมทะเล	สัญลักษณ์ตัวอย่าง	SC67-F063
หน่วยงานที่ส่ง	โครงการวิจัยเรื่อง จากหัวท่าถึงเกาะลอย : ความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม ในพื้นที่ชุมชนปากน้ำ ท่งใส เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ยกระดับสู่การเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิต (Community Living Museum) สนับสนุนการเรียนรู้สู่ความยั่งยืนเทศบาลตำบลท่งใส อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่เป็นรูปธรรม		
วันที่รายงานผล	21 ตุลาคม 2567	วันที่วิเคราะห์	7 - 21 ตุลาคม 2567
วันที่รับตัวอย่าง	3 ตุลาคม 2567		
พารามิเตอร์ที่ตรวจวิเคราะห์	ผลวิเคราะห์	มาตรฐานผลิตภัณฑ์ปลาจ๊อ มพช. 1333/2555	วิธีวิเคราะห์
3. คุณลักษณะทางจุลชีววิทยา			
ยีสต์และรา (Yeast and Mold; CFU/g)	ไม่พบ	ต้องไม่เกิน 100	BAM Online (2022) Chapter 18
จุลินทรีย์ที่มีชีวิตทั้งหมด (Total Viable Count; CFU/g)	ไม่พบ	ต้องน้อยกว่า 1×10^6	BAM Online (2021) Chapter 3
เชื้อโคลอสตริเดียม เพอร์ฟริงเจนส์ (Clostridium perfringens; CFU/g)	ไม่พบ	ต้องน้อยกว่า 100	AOAC (2016) Method 976.30
เชื้อสแตปโทโคคัส ออเรียส (Staphylococcus aureus; CFU/g)	ไม่พบ	ต้องน้อยกว่า 100	BAM Online (2019) Chapter 12
เชื้ออี.โคไล (Escherichia coli; MPN/g)	ไม่พบ	ต้องน้อยกว่า 3	BAM Online (2020) Chapter 4
เชื้อซาลโมเนลลา (Salmonella spp; CFU/25g)	ไม่พบ	ต้องไม่พบ	Based on USFDA-BAM (2022)
ผู้วิเคราะห์ : (นายจักรพันธ์ ไม้ทิพย์) นักวิทยาศาสตร์	ผู้วิเคราะห์ : (นางสาวนุชวรา องศาธา) นักวิทยาศาสตร์	ผู้ตรวจสอบ : (นางจิราภรณ์ สังข์ผุด) หัวหน้าศูนย์วิทยาศาสตร์	ผู้รับรองผล : (ผศ.ดร.ฉัตรชัย สังข์ผุด) ผู้จัดการด้านคุณภาพ

ภาพที่ 4 ตัวอย่างผลการทดสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์

การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิต (Community Living Museum) ในพื้นที่ชุมชนปากน้ำท่งใส คณะนักวิจัยและเครือข่ายชุมชนท่งใสได้ร่วมมือกันคิด วางแผนงาน ปฏิบัติการมีส่วนร่วมสร้างพิพิธภัณฑ์มีชีวิต กำหนดพื้นที่ โดยผ่านการเห็นชอบระหว่างหน่วยงาน เครือข่ายชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับทีมวิจัย และดำเนินการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์มีชีวิต โดยมีการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มีชีวิต คือ เริ่มต้นจากการศึกษาตัวอย่างพิพิธภัณฑ์มีชีวิตอื่น ที่มีการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน กำหนดจุดติดตั้งป้ายแสดงตำแหน่งของพิพิธภัณฑ์มีชีวิต แผนที่แสดงจุดสำคัญของป่าโกงกางในพื้นที่เกาะลอย ติดตั้งป้ายแสดงพันธุ์ไม้ - สัตว์ และจุดสำคัญที่แสดงข้อมูลเกี่ยวกับพืชและสัตว์ในพื้นที่ได้ ดำเนินการออกแบบป้ายแผนที่ภาพรวมของพื้นที่ ป้ายแสดงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และป้ายแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพิพิธภัณฑ์มีชีวิตบ้านท่งใส สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แผนที่พิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชนบ้านทุ่งไผ่ (Thungsai Community Living Museum)

การพัฒนารูปแบบกลไกการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ชีวิต (Local Service) ในพื้นที่ชุมชนปากน้ำทุ่งไผ่ การที่ชุมชนทุ่งไผ่มีทรัพยากรธรรมชาติ ที่เพียบพร้อมอุดมสมบูรณ์ มีศักยภาพ ไปจนถึงทุนวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี มีองค์กรภาครัฐกับชุมชนเข้มแข็ง มีการเรียนรู้กันภายในชุมชน กิจกรรมที่ร่วมกันทำภายในชุมชน กับ องค์กรภาครัฐ คนภายนอกมาเที่ยวในสถานที่ของชุมชน และการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการที่คนในชุมชน เป็นไป ในรูปแบบ เครือข่ายชุมชนโดยมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในลักษณะความร่วมมือร่วมคิด ร่วมนำ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ โดยมีเทศบาลเป็นแกนหลัก มีชมรม กลุ่มอาสาสมัคร ผู้ประกอบการชุมชน หน่วยงานรัฐ โรงเรียน วัด และมีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เป็นหน่วย สนับสนุนประสานปรึกษา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลชุมชนด้านทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชนปากน้ำทุ่งไผ่

จากการสำรวจความหลากหลายข้อมูลของทรัพยากรพืช สัตว์ และภูมิปัญญาพบทรัพยากรพืชทั้งสิ้น 17 ชนิด พันธุ์สัตว์ ทั้งสิ้น 41 วงศ์ 49 สกุล 51 สปีชีส์ จัดอยู่ในกลุ่มสัตว์มีกระดูกสันหลัง ทั้งสิ้น 20 วงศ์ 26 สกุล 27 สปีชีส์ และสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง 21 วงศ์ 23 สกุล 24 สปีชีส์ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นหลากหลาย เช่น การคาดคะเนสภาพ ภูมิอากาศ การวางอวนลอย การใช้ลอบดักปู การใช้ไซดักปลา การตบกุ้ง การจับหอย การจับปูเปี้ยว เป็นต้น

จากความหลากหลายทั้งทรัพยากรพืชและสัตว์ในระบบนิเวศป่าชายเลนนำไปจัดทำเป็นฐานข้อมูลชุมชน สอดคล้องกับงานของสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ระบุว่า ความสำคัญของการ จัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพในระดับท้องถิ่น ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจทั้งหมด ควรนำไปจัดทำ และบันทึก เป็นฐานข้อมูลในท้องถิ่นของตนเอง โดยจัดเก็บในรูปแบบไฟล์ Excel เอกสารวิจัยของชุมชน หรือ โปสเตอร์ ประชาสัมพันธ์ ซึ่งทางชุมชนสามารถจัดทำ เป็นโครงการ ร่วมกับหน่วยงานส่วนราชการ โรงเรียน หรือ สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นได้ (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2567) การอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การค้นพบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่หลากหลาย สอดคล้องงานวิจัยของ มานะ ขุนวิช่วย และกมลทิพย์ ธรรมกิระติ ที่ได้วิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชาวประมงพื้นบ้าน ชุมชนปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การคงอยู่ของวิถีประมงพื้นบ้านของชุมชนปากพูน ตามที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นเกิดขึ้นจากวิธีการทำประมงที่ได้ใช้วิธีการแบบเดิมใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้วิธีการ ที่มีความเหมาะสมกับสภาพทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ นอกจากนี้วิธีการทำประมงของชาวประมงพื้นบ้านปากพูน ยังมีความหลากหลายและแตกต่างจากชาวประมงพื้นบ้านกลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ในตำบลปากพูนและชุมชนรอบอ่าว นครศรีธรรมราช เมื่อเป็นเช่นนี้นอกจากจะส่งผลถึงการได้มาซึ่งทรัพยากรทางทะเล ที่ไม่เหมือนกับพื้นที่อื่นแล้ว ยังส่งผลถึง การดำรงอยู่ได้ของชุมชนที่มาจากพื้นที่อื่น เพราะไม่มีปรากฏการณ์ ของความขัดแย้งเรื่องการแข่งขัน ทรัพยากรเกิดขึ้น (มานะ ขุนวิช่วย และกมลทิพย์ ธรรมกิระติ, 2561)

2. การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน (Local Product) ในรูปแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์ภายใต้ฐานทรัพยากร ชีวภาพ ให้เป็นผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ชุมชน

พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพชาวประมงพื้นบ้าน การหาสัตว์ พื้นถิ่นมาค้าขาย และประกอบอาหาร สัตว์ที่หาง่ายและมากที่สุด คือ "หอยก้น" สามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมมาดำเนินการเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน 2 ชนิด ได้แก่ ปั่นสับใส่หอยก้น และจ๊อรวมทะเล สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น โดยเมื่อวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนแปลงผลผลิตให้อยู่ในรูปแบบของมูลค่าทางการเงินเปรียบเทียบกับต้นทุนที่ใช้ไป ทำให้เห็นถึง ความคุ้มค่าและความยั่งยืน สอดคล้องงานวิจัยของ ณีฐฎุฑิ ทรัพย์อุปลัมภ์ และคณะ เรื่อง การพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชน คลองหัวจาก ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ระบุว่า ชุมชนได้ต่อยอดสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ นวัตกรรม ได้แก่ ชาใบขลุ่สามสายและปุ๋ยผสมดอก โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ด้านการแปรรูปการถนอมอาหารและการควบคุมคุณภาพ ซึ่งสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ธนาคารตันกล้าป่าชายเลนคลองหัวจากได้ โดยในปี 2566 ผลิตภัณฑ์ ชาใบขลุ่และปุ๋ยผสมดอกสามารถ สร้างรายได้ ให้แก่ชุมชนจำนวนเงิน 35,690 บาท และยังเป็นกำลังเสริม การอนุรักษ์ทุนธรรมชาติและทุนวัฒนธรรมในชุมชน (ณีฐฎุฑิ ทรัพย์อุปลัมภ์ และคณะ, 2568)

3. การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิต (Community Living Museum) ในพื้นที่

คณะนักวิจัยและเครือข่ายชุมชนทุ่งไผ่ได้ร่วมมือกันคิด วางแผนงาน ปฏิบัติการร่วมสร้าง พิพิธภัณฑ์มีชีวิต กำหนดพื้นที่ โดยผ่านการเห็นชอบระหว่างหน่วยงาน เครือข่ายชุมชนที่เกี่ยวข้อง ได้ดำเนินการจัดตั้ง พิพิธภัณฑ์มีชีวิต เริ่มต้นจากการศึกษาตัวอย่างพิพิธภัณฑ์มีชีวิตอื่นที่มีการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน กำหนดจุด ติดตั้งป้ายแสดงตำแหน่งของพิพิธภัณฑ์มีชีวิต แผนที่แสดงจุดสำคัญของป่าโกงกางในพื้นที่ ดำเนินการออกแบบ ป้ายแผนที่ภาพรวมทั้งหมดพื้นที่ ป้ายแสดงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ป้ายแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพิพิธภัณฑ์มีชีวิต สอดคล้องกับทฤษฎีของ Rivière, G. H. ที่ระบุไว้ในบทความเรื่อง The ecomuseum: An evolutionary definition ว่าพิพิธภัณฑ์มีชีวิต (Living Museum) เน้นการแสดงวัฒนธรรม ธรรมชาติ กิจกรรมธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ภูมิรู้ประจำถิ่น ผ่านกิจกรรมของชุมชน (Rivière, G. H., 1973)

4. การพัฒนารูปแบบกลไกการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ชีวิต (Local Service) ในพื้นที่

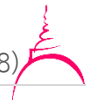
ด้วยชุมชนทุกพื้นที่ มีทรัพยากรธรรมชาติที่เพียบพร้อมอุดมสมบูรณ์ มีศักยภาพ ทุนวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณี มีองค์ความรู้กับชุมชนเข้มแข็ง มีการเรียนรู้กันภายในชุมชน กิจกรรมที่ร่วมกันทำ ภายในชุมชนกับองค์กรภาครัฐ คนในชุมชนเป็นคนจัดการโดยที่มีหน่วยงานภาครัฐ (เทศบาล) ทำหน้าที่ เป็นแกนหลักในการบริหารจัดการเป็นไปในรูปแบบเครือข่ายชุมชน มีชมรม กลุ่มอาสาสมัคร ผู้ประกอบการชุมชน วัด โรงเรียน หน่วยงานราชการ และภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมดำเนินการและสนับสนุน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เชษฐา มุทะหมัด และคณะ เรื่อง การสร้างกลไกความร่วมมือและเครือข่ายพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ชีวิตเพื่อสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การรักษาความสัมพันธ์อย่าง ต่อเนื่องและการสร้างเครือข่ายมี 4 เสาหลัก อันได้แก่ ภาครัฐ ภาคท้องถิ่น ภาคชุมชน ภาคเอกชน และ 3 พลัง ได้แก่ รัฐบาลคุณภาพ หน่วยงานคุณภาพ และวิชนาคุณภาพ เป็นพื้นที่ต้นแบบแห่งการเรียนรู้ (เชษฐา มุทะหมัด และคณะ, 2565) และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) ของ UNESCO ที่ระบุในหนังสือเรื่อง Guidelines for building learning cities โดยระบุว่า เมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) ส่วนหลักจะต้อง ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) (UNESCO, 2020)

องค์ความรู้ใหม่

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบองค์ความรู้ใหม่ ประกอบด้วย 1) ชุมชนมีเรื่องราวชุดข้อมูลการศึกษา ท้องถิ่น (Local Study) 2) พื้นที่แห่งการเรียนรู้ (Learning Space) 3) ผลิตภัณฑ์ชุมชน (Local Product) 4) มีแผนยุทธศาสตร์กลยุทธ์การยกระดับเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ และ 5) มีการบริหารจัดการชุมชน แห่งการเรียนรู้สู่ความยั่งยืน (Local Service) ที่มีเทศบาลตำบลทุกพื้นที่ เป็นเจ้าภาพหลัก ผู้ประกอบการ ชมรม สมาคม ประชาญ์ วัดโรงเรียน เครือข่ายธุรกิจ และเครือข่ายสังคมต่าง ๆ สนับสนุนร่วมมือในการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากร สร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนต่อไป และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรท้องถิ่น 2 สินค้าผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ สร้างรายได้ให้กับชุมชนมากกว่า 5 เท่าตัว ส่วนลักษณะงาน พบว่า มีการบูรณาการ ทั้ง 3 มิติในงานเดียว คือ การนำกรอบแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO มาประยุกต์ใช้ในระดับตำบล การขยายผลแนวคิด Learning City สู่ระดับชุมชนท้องถิ่นขนาดเล็ก พร้อมการประเมินผลตอบแทนทางสังคมด้วย SROI ซึ่งแสดงให้เห็นถึงนวัตกรรมในการวิจัยเชิงบูรณาการ สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 สรุปองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่จากการวิจัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นผ่านการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีผลลัพธ์ที่สำคัญ ดังนี้ ฐานข้อมูลทรัพยากรชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่หลากหลาย เป็นฐานความรู้สำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ผลผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ ยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน สร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิต เป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศ กลไกการบริหารจัดการ บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมีเทศบาลเป็นแกนกลางและเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง ผลกระทบทางสังคม มีมูลค่าผลลัพธ์ทางสังคม เท่ากับ 1.44 แสดงให้เห็นถึงการยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต ของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ 1) การขยายผลเทศบาลตำบลทุ่งไผ่ ควรนำผลการวิจัยไปขยายในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อรองรับการกำหนดนโยบายขับเคลื่อนพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน 2) การพัฒนาต่อยอด นำฐานความรู้ทรัพยากรชีวภาพ อัตลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความร่วมมือความเข้มแข็งของชุมชน แผนยุทธศาสตร์เพื่อไปยกระดับการเรียนรู้ของคนในชุมชน ความรักหวงแหนชุมชน นำไปสู่การเพิ่มมูลค่า คุณค่า ยกระดับเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และ 3) การยกระดับสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ ใช้ฐานข้อมูลดังกล่าวนำไปสู่การยกระดับเทศบาลตำบลทุ่งไผ่เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโก (UNESCO) เพื่อเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นนำไปใช้ประโยชน์ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษา เพิ่มเติมต่อยอด เพื่อพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งยกระดับสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO 2) ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมต่อยอด ในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเมืองอย่างยั่งยืนภายใต้ทรัพยากรชีวภาพอัตลักษณ์ วัฒนธรรมทุนทางสังคมของชุมชน และ 3) ควรศึกษาผลกระทบระยะยาวของการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิตต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัย ขอขอบคุณ การสนับสนุนทุนวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Fund) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ขอขอบคุณคณะผู้บริหาร เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลทุ่งไผ่ เครือข่ายส่วนราชการ เอกชน ผู้ประกอบการชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้ให้ข้อมูล ทุกท่าน ขอขอบคุณคณะผู้บริหาร บุคลากร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ที่สนับสนุนการดำเนินงานวิจัย ในครั้งนี้ ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ตามเป้าหมายของมหาวิทยาลัย ด้วยดี ทุกประการ

เอกสารอ้างอิง

- เจตนันท์ ไสยเกื้อ. (15 มี.ค. 2567). วิถีชีวิตชาวชุมชนทุ่งไผ่. (ดำรงศัพันธ์ ใจห้าววีระพงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- เชษฐา มุทะหมัด และคณะ. (2565). การสร้างกลไกความร่วมมือและเครือข่ายพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้พิพิธภัณฑ์มีชีวิตเพื่อสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 23(2), 121-137.
- ณัฐรุจภูมิ ทรัพย์อุปลัมภ์ และคณะ. (2568). การพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนคลองหัวจาก ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 10(1), 113-124.
- ปราณี ไชยรัตน์. (6 ก.ค. 2567). การนำทรัพยากรชุมชนมาเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าอัตลักษณ์. (ดำรงศัพันธ์ ใจห้าววีระพงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- มานะ ขุนวิช่วย และกมลทิพย์ ธรรมกีระติ. (2561). การคงอยู่ของวิถีประมงพื้นบ้านปากพูน: บทวิเคราะห์พลวัตการเปลี่ยนแปลงในอดีต. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์, 10(2), 116-126.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานปลัดเทศบาลตำบลทุ่งไผ่. (2564). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 - 2570) เทศบาลตำบลทุ่งไผ่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช: สำนักงานปลัดเทศบาลตำบลทุ่งไผ่.
- สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2567). แนวทางการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกรานของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (2561). สถานการณ์ทรัพยากรป่าชายเลน จ.นครศรีธรรมราช. เรียกใช้เมื่อ 10 มีนาคม 2567 จาก https://km.dmcr.go.th/c_1/s_428/d_19131
- แสงจันทร์ วายทุกข์ และคณะ. (2561). ความหลากหลายและโครงสร้างของสังคมพืชป่าชายเลนในชุมชน ตำบลคลองตำหรุ จังหวัดชลบุรี. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 10(2), 307-323.
- อมรเทพ ทิพย์ไกรลาศ. (17 พ.ค. 2567). การหาและใช้ทรัพยากรในชุมชนปากน้ำทุ่งไผ่. (ดำรงศัพันธ์ ใจห้าววีระพงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- Rivière, G. H. (1973). The ecomuseum: An evolutionary definition. *Museum International*, 25(4), 182-186.
- UNESCO. (2020). Embracing a culture of lifelong learning: Contribution to the futures of education initiative. Paris: UNESCO Institute for Lifelong Learning.

**รูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับ
การบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู
โรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร***

**MANAGEMENT MODEL BASED ON PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY
CONCEPT COMBINED WITH STRATEGIC MANAGEMENT TO PROMOTE TEACHERS'
ACTIVE LEARNING MANAGEMENT AT BAN SOON MAI SCHOOL,
MUEANG DISTRICT, MUKDAHAN PROVINCE**

ชลนภา ประภาศรี

Chonnapa Praphasri

โรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง มุกดาหาร ประเทศไทย

Ban Soonmai School, Mueang District, Mukdahan, Thailand

Corresponding author E-mail: chonnapasupho@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชน 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 4) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เป็นการศึกษาวิธีวิจัยเชิงพัฒนา มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยสัมภาษณ์ครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ จำนวน 11 คน และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน 3) ทดลองใช้รูปแบบ โดยครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ จำนวน 11 คน 4) ประเมินรูปแบบ โดยครู จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ และคู่มือ แบบประเมินความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แบบประเมินความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน แบบสรุปข้อมูลสะท้อนผล และแบบประเมินรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบ มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ การวัดและประเมินผลเงื่อนไขการนำไปใช้ 2) ผลการสร้างรูปแบบ พบว่า รูปแบบและคู่มือมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ครูมีความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับมากที่สุด 4) ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

Abstract

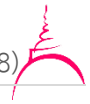
Research Objectives: 1) To study basic information necessary for developing a management model based on community concepts 2) To create a management model based on the concept of professional learning communities 3) To pilot test the management model based on the concept of professional learning communities 4) To evaluate the management model based on the concept of professional learning communities combined with strategic management to promote active learning management among teachers at Ban Soon Mai School, Mueang District, Mukdahan Province. This is a developmental research study with 4 phases: 1) Study of basic information related to concepts, theories, and relevant documents by interviewing 11 teachers from Ban Soon Mai School and interviewing 7 experts 2) Model creation and validation by 5 experts 3) Model pilot testing with 11 teachers from Ban Soon Mai School 4) Model evaluation by 11 teachers. Research instruments included: structured interview forms, model appropriateness assessment forms and manuals, assessment forms for ability to design and write active learning plans, assessment forms for ability to conduct active learning activities in classrooms, reflective data summary forms, and model evaluation forms. Statistics used for data analysis included: mean, standard deviation, t-test, and content analysis with data summarization. Research findings revealed that: 1) The model consists of 5 components: principles, objectives, processes, measurement and evaluation, and implementation conditions 2) Model development results showed that the model and manual had appropriateness at the highest level 3) Model pilot testing results showed that teachers had the ability to design and write active learning plans at the highest level 4) Model evaluation results showed performance at the highest level.

Keywords: Management Model, Active Learning Management, Professional Learning Community

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนด วิสัยทัศน์ (Vision) ไว้ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิต อย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นแนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยมีเป้าหมาย คือ 1) ผู้เรียนมีทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองไทย มีทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ผู้เรียนที่มีคุณลักษณะ และทักษะ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพิ่มขึ้น 2) คนทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะตามมาตรฐาน การศึกษาและมาตรฐานวิชาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพ มีตัวชี้วัด ที่สำคัญ เช่น เด็กแรกเกิด - 5 ปี มีพัฒนาการสมวัยเพิ่มขึ้น นักเรียนมีคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) แต่ละวิชาผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 50 ขึ้นไปเพิ่มขึ้น และ 3) สถานศึกษาทุกระดับการศึกษาสามารถจัดกิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีนโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้และสมรรถนะด้านวิชาการ ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) ได้กำหนดมาตรฐานตำแหน่ง และมาตรฐานวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยได้กำหนดให้ชุมชนการเรียนรู้

ทางวิชาชีพเป็นลักษณะงานที่ปฏิบัติ ในทุกตำแหน่ง เช่น ข้าราชการครู ครูต้องร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดทั้งเป็นผู้นำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสนับสนุนชุมชนแห่งการเรียนรู้จะต้องมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพตลอดทั้งเป็นผู้นำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้และการจัดการศึกษา (ชวลิต ชุกก่าแพง, 2565) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติโดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) สร้างแรงบันดาลใจ ให้คำปรึกษา ดูแล แนะนำ ทำหน้าที่เป็นโค้ชและพี่เลี้ยง (Coach & Mentor) แสวงหาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ และแหล่ง เรียนรู้ ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย (Meaningful learning) ผู้เรียนสร้างองค์ ความรู้ได้ มีความเข้าใจในตนเอง ใช้สติปัญญาวิเคราะห์ สร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมที่บ่งบอกถึง การมีสมรรถนะสำคัญ ในศตวรรษที่ 21 มีทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ บรรลุเป้าหมาย การเรียนรู้ตามระดับช่วงวัยต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) และปรียานุช พรหมภาสิต กล่าวไว้ว่า บทบาทของครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ (Active Learning) นั้น ครูผู้สอนส่วนใหญ่ควรแสดงบทบาทการเป็นผู้เขียนบท ผู้ออกแบบกิจกรรม ผู้แนะนำ (Coach) และผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community, PLC) ในประเทศไทยนั้น ถือว่าเป็นนโยบายที่มีความสำคัญ ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ส่งเสริมให้มีการรวมตัวกันของบุคลากรทางการศึกษาเพื่อสร้างกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในสถานศึกษา เป็นการสร้างวัฒนธรรมการทำงานใหม่ ของกลุ่มครูที่สามารถช่วยลดความโดดเดี่ยวในการทำงาน เพิ่มพลังการทำงานแบบทีมให้เข้มแข็ง (ปรียานุช พรหมภาสิต, 2558) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ร่วมมือพัฒนาวิชาชีพครูด้วยการพัฒนาผู้เรียน เป็นการรวมตัว ร่วมใจร่วมพลัง ร่วมทำและร่วมเรียนรู้ร่วมกันของครู ผู้บริหาร และนักการศึกษาบนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร สู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของนักเรียนเป็นสำคัญ และความสุขของการทำงานร่วมกัน ของสมาชิกในชุมชน (สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2060); (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) และสถานศึกษาที่ใช้กระบวนการ PLC ในการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดี และเมื่อเปรียบเทียบผลการทดสอบ O-NET ก่อนและหลังทำ PLC พบว่า เกือบทุกสถานศึกษามีผลการทดสอบ O-NET ที่สูงขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564: ฐ) และการบริหารเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญเนื่องจากเป็นเครื่องมือของนักบริหารในการบริหารงานขององค์การ การบริหารเชิงกลยุทธ์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การได้ เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น การบริหารเชิงกลยุทธ์จะเน้นและให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ (Strategic Decision Making) ผู้บริหารจึงไม่ควรตัดสินใจในเชิงกลยุทธ์แบบคิดเองตามความพึงพอใจ การเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมจึงเป็นกุญแจสำคัญในสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน กลยุทธ์ที่ดีย่อมอาศัยผู้บริหารที่ดี ควบคู่ไปด้วยจึงจะสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยสามารถบรรลุผล สำเร็จได้ตามที่องค์การกำหนด จึงอาจสรุปได้ว่าการจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการจัดการที่มุ่งความสำเร็จ เป็นเลิศอย่างแท้จริง การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นการบริหารอย่างมีระบบที่ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ของผู้นำ และอาศัยการวางแผนอย่างมีขั้นตอน โดยผ่านการตัดสินใจและการประเมินแล้วว่าเหมาะสมกับองค์การ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง อันจะนำความสำเร็จมาสู่องค์การได้

จากการรายงานสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 3 พบปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากที่สุด คือ ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกบางกิจกรรมยังไม่เหมาะสมและไม่สามารถใช้กับผู้เรียนได้ทุกคน และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกยังไม่

สอดคล้องกับกิจกรรม ไม่เป็นไปตามลำดับขั้นตอน ไม่ครบองค์ประกอบ ไม่ครอบคลุมเนื้อหา จุดประสงค์หรือวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ไม่ครอบคลุมทักษะและไม่ชัดเจน กิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนยังไม่สามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้เกิดทักษะด้านต่าง ๆ (สำนักงานศึกษาธิการภาค 3, 2563) เช่น ทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะการสื่อสาร ทักษะความคิดรวบยอด เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งเครื่องมือวัดผลและประเมินผลไม่สอดคล้องกับกิจกรรม ตัวชี้วัด จุดประสงค์ ไม่สะท้อนทักษะการคิดขั้นสูง และไม่ได้มาตรฐาน เมื่อทำการสำรวจสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมืองจังหวัดมุกดาหาร พบปัญหาด้านครูผู้สอน คือ ครูยังขาดความรู้ความสามารถและทักษะในด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ไม่น่าสนใจ ขาดเทคนิคที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ ขาดการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แก่นักเรียน สื่อหรือใบงานหรือใบกิจกรรมไม่หลากหลาย ไม่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และด้านปัญหาผู้เรียน พบว่า นักเรียนขาดความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนน้อย ขาดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ไม่กล้าแสดงออก เชนอาย กลัวความผิดพลาด และนักเรียนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนหรือการทำกิจกรรมในชั้นเรียนน้อย (โรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่, 2566)

ดังนั้น ผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามแนวทางการพัฒนาครูตามยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีความสนใจพัฒนารูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เพื่อพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกทั้งด้านการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้วิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับนักเรียน และการวัดและการประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการหลากหลายตามสภาพจริง ซึ่งผลการวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาครูในสถานศึกษาและเรียนรู้ร่วมกันของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารรวมทั้งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 และมีความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและยุทธศาสตร์การศึกษาของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการพัฒนาแบบ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การบริหารเชิงกลยุทธ์ และการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สัมภาษณ์ครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ จำนวน 11 คน เกี่ยวกับความต้องการพัฒนาความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทาง

สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 7 คน ได้มาโดยคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสรุปข้อมูล และแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง จำนวน 2 ฉบับ แต่ละฉบับมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลด้านเอกสารที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ครูและผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปข้อมูลองค์ประกอบ ของรูปแบบตามประเด็นที่ต้องการ และวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูลตามประเด็นสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ และตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ด้านหลักสูตรและการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ได้มาโดยคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูโรงเรียนบ้านศุขย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร แบบตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ และของคู่มือ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 เก็บรวบรวมข้อมูลจากความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบ นำรูปแบบไปทดลองใช้กับผู้เข้าร่วมวิจัย ได้แก่ ครูโรงเรียนบ้านศุขย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 11 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อประเมินความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน และสรุปผลการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวม เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 แบบประเมินความสามารถในการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 -1.00 และแบบสรุปข้อมูลสะท้อนผลการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวม รวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินและสรุปข้อมูลสะท้อนผลการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวม หลังการใช้รูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูล และการเปรียบเทียบเกณฑ์การประเมิน ใช้ t-test for one sample

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบ หลังเสร็จสิ้นการทดลองแล้วประเมินความคิดเห็นของครูที่มีต่อการใช้รูปแบบ ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยครูโรงเรียนบ้านศุขย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 11 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมิน มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 รวบรวมข้อมูลจากการเก็บแบบประเมิน และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศุขย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบ พบว่า 1.1) รูปแบบมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ การวัด และประเมินผล เงื่อนไขการนำไปใช้ และการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การส่งเสริมการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน ครอบคลุมในประเด็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ในชั้นเรียน การใช้สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล 1.2) ผลการสัมภาษณ์ครูเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า ครูต้องการพัฒนาความรู้ความสามารถในการออกแบบแผนการสอนเชิงรุก ออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน การใช้เทคนิค

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่หลากหลาย บูรณาการเทคนิคการสอนที่พัฒนาทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง พัฒนาทักษะอาชีพ พัฒนาการใช้สื่อ เทคโนโลยีและสารสนเทศมาใช้ในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงรุก การสร้างสรรค์ผลงาน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และพัฒนาการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 1.3) ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า พัฒนาคำถามและทักษะของครูอย่างเป็นระบบผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง ส่งเสริมให้ครูศึกษาพัฒนาตนเองผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง จัดทำเอกสารและเครื่องมือต้นแบบที่ตรงตามสาระการเรียนรู้ มาตรฐาน ตัวชี้วัด และสมรรถนะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในแต่ละวิชา สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู ผู้บริหาร และผู้เชี่ยวชาญภายนอก อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง มีระบบพี่เลี้ยงหรือครูอาวุโสที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ ปรับเปลี่ยนบทบาทของครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ และผู้อำนวยการนิเทศติดตามและประเมินผลที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และการส่งเสริมภาวะผู้นำทางวิชาการของครู

2. ผลการสร้างรูปแบบ

2.1 รูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ การวัดและประเมินผล เงื่อนไขการนำไปใช้ กระบวนการแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นปรับกระบวนการทัศน์และเตรียมความพร้อม 2) ขั้นพัฒนาความคิดและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ 3) ขั้นลงมือปฏิบัติการสอนและการสังเกตในชั้นเรียน 4) ขั้นสะท้อนผลและเรียนรู้ร่วมกัน และ 5) ขั้นเผยแพร่และสร้างเครือข่าย และกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการวางแผน (Plan) 2) ขั้นการปฏิบัติตามแผนงาน (Do) ขั้นการสะท้อนผล (See)

2.2 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ มีผลการวิจัยดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

รายการ	N = 11		ระดับความเหมาะสม
	$\bar{X}$	S.D.	
1. หลักการ	4.73	0.43	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์	4.60	0.43	มากที่สุด
3. กระบวนการ	4.64	0.36	มากที่สุด
4. การวัดและประเมินผล	4.60	0.43	มากที่สุด
5. เงื่อนไขการนำไปใช้	4.70	0.45	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.65	0.33	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า รูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.33) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของรูปแบบพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ องค์ประกอบที่ได้คะแนนค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านหลักการ ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.43) รองลงมาคือ ด้านเงื่อนไขการนำไปใช้ ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.45) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์ และด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.43)

2.3 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบ มีผลการวิจัยดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านขุนยี่ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

ที่	รายการ	n = 5		ระดับความเหมาะสม
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ข้อมูลพื้นฐานของรูปแบบระบุที่มาของรูปแบบอย่างชัดเจน	4.80	0.45	มากที่สุด
2	ข้อมูลพื้นฐานของรูปแบบระบุแนวทางการพัฒนารูปแบบอย่างชัดเจน	4.20	0.45	มาก
3	วัตถุประสงค์ของคู่มือการใช้รูปแบบมีความชัดเจน	4.80	0.45	มากที่สุด
4	บทบาทของผู้บริหารมีความชัดเจนและเหมาะสม	4.40	0.55	มาก
5	บทบาทของครูมีความชัดเจนและเหมาะสม	4.60	0.55	มากที่สุด
6	บทบาทของภาคีเครือข่ายมีความชัดเจนและเหมาะสม	4.40	0.55	มาก
7	ระบอบองค์ประกอบของรูปแบบและวิธีการดำเนินงานได้ครบถ้วน	4.60	0.55	มากที่สุด
8	เอกสารประกอบมีความครบถ้วน และสามารถนำไปใช้ได้	4.80	0.45	มากที่สุด
	เฉลี่ย	4.58	0.33	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านขุนยี่ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มีความเหมาะสมโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.33) เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า รายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 1 ข้อมูลพื้นฐานของรูปแบบระบุที่มาของรูปแบบอย่างชัดเจน ข้อ 3 วัตถุประสงค์ของคู่มือการใช้รูปแบบมีความชัดเจน และข้อ 8 เอกสารประกอบมีความครบถ้วน และสามารถนำไปใช้ได้ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) รองลงมา ได้แก่ ข้อ 5 บทบาทของครูมีความชัดเจนและเหมาะสม และข้อ 7 ระบอบองค์ประกอบของรูปแบบและวิธีการดำเนินงานได้ครบถ้วน ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) และรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อ 2 ข้อมูลพื้นฐานของรูปแบบระบุแนวทางการพัฒนารูปแบบอย่างชัดเจน ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.45)

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบ มีผลการวิจัยดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมเป็นรายบุคคล

ครูคนที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	การผ่านเกณฑ์ประเมิน > 3.51
1	4.41	0.26	มาก	ผ่าน
2	4.84	0.17	มากที่สุด	ผ่าน
3	4.63	0.21	มากที่สุด	ผ่าน
4	4.69	0.23	มากที่สุด	ผ่าน
5	4.44	0.31	มาก	ผ่าน
6	4.73	0.38	มากที่สุด	ผ่าน
7	4.39	0.38	มาก	ผ่าน
8	4.59	0.31	มากที่สุด	ผ่าน
9	4.33	0.27	มาก	ผ่าน
10	4.48	0.32	มาก	ผ่าน
11	4.36	0.26	มาก	ผ่าน
เฉลี่ย	4.54	0.17	มากที่สุด	ผ่าน

จากตารางที่ 3 พบว่า ครูมีความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.17) เมื่อพิจารณาครูรายบุคคล พบว่า ครูที่ได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีจำนวน 5 คน ได้แก่ ครูคนที่ 2,3,4,6, และ 8 ครูที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ครูคนที่ 2 ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.17) รองลงมา คือ ครูคนที่ 6 ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.38) ครูที่ได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีจำนวน 6 คน ได้แก่ ครูคนที่ 1,5,7,9,10, และ 11 ครูที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูคนที่ 9 ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.27)

4. ผลประเมินรูปแบบ มีผลการวิจัยดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร โดยรวม

รายการ	n = 11		ระดับความเหมาะสม
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านปัจจัยนำเข้า	4.42	0.27	มาก
ด้านกระบวนการ	4.55	0.24	มากที่สุด
ด้านผลผลิต	4.56	0.34	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.51	0.23	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า รายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านผลผลิต ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.34) รองลงมา ได้แก่ ด้านกระบวนการ ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.24) และด้านที่มีคะแนนค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.27)

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร อภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบ พบว่า รูปแบบมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ การวัด และประเมินผล เงื่อนไขการนำไปใช้ ด้านการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การส่งเสริมการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน ครอบคลุมในประเด็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน การใช้สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และผลจากการสัมภาษณ์ครู พบว่า ผลการสัมภาษณ์ครูเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า ครูต้องการพัฒนาความรู้ความสามารถในการออกแบบแผนการสอนเชิงรุก ซึ่งสอดคล้องกับ ญาณิสฐา ราชคม พบว่า รูปแบบหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) โครงสร้างและเนื้อหา 4) แนวทางการจัดกิจกรรม 5) สื่อการเรียนรู้ 6) การประเมินผล และพบว่า ครูมีสภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับที่ปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้บางส่วนและมีการปฏิบัติแต่ไม่สามารถเป็นแบบอย่างได้ และครูมีความต้องการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในด้านการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เชิงรุก (ญาณิสฐา ราชคม, 2566)

2. ผลการสร้างรูปแบบ พบว่า มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ การวัด และประเมินผล เงื่อนไขการนำไปใช้ กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มี 5 ขั้นตอน และกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ มี 3 ขั้นตอน ซึ่งโดยรวมรูปแบบและคู่มือการใช้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาแบบดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ครู และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ข้อมูลสำคัญในการพัฒนาแบบที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทโรงเรียน เพื่อให้การพัฒนาแบบเป็นไปอย่างเป็นระบบและมีทฤษฎีรองรับ ดังเช่น ทิศนา แคมมณี ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า การพัฒนาแบบที่ดีต้องมีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักการของรูปแบบนั้น ๆ มีองค์ประกอบของรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กันทั้งด้านหลักการ จุดประสงค์ กระบวนการ การวัดและประเมินผล ซึ่งสามารถนำไปสู่เป้าหมายของแบบที่กำหนดไว้ (ทิศนา แคมมณี, 2563)

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ครูออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้โดยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนในระดับดีเยี่ยม และผลการเปรียบเทียบความสามารถในการจัดกิจกรรม การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 หลังการเข้าร่วมพัฒนาครูตามรูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับ อนุสตรา เฉลิมศรี ผลการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู พบว่า ครูมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเข้าร่วมกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 และครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วม กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (อนุสตรา เฉลิมศรี, 2563)

4. ผลการประเมินรูปแบบด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ญาณิฐา ราชคม ผลการประเมินหลักสูตร พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ญาณิฐา ราชคม, 2566)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย 1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาแบบ พบว่า รูปแบบมี 5 องค์ประกอบ และด้านการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การส่งเสริมการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน ผลการสัมภาษณ์ครูเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า ครูต้องการพัฒนาความรู้ความสามารถในการออกแบบแผนการสอนเชิงรุก และผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า พัฒนาคำความรู้ และทักษะของครูอย่างเป็นระบบผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง ส่งเสริมให้ครูศึกษาพัฒนาตนเองผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง 2) ผลการสร้างรูปแบบ พบว่า มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ การวัดและประเมินผล เงื่อนไขการนำไปใช้ กระบวนการแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มี 5 ขั้นตอน และกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ มี 3 ขั้นตอน และผลการตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ครูมีความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และครูมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน อยู่ในระดับดีเยี่ยม และ 4) ผลการประเมินรูปแบบด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีวิสัยทัศน์ความเป็นผู้นำ และการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยมีผู้เชี่ยวชาญเข้ามาเป็นพี่เลี้ยง ช่วยเหลือ เน้นให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและลงมือปฏิบัติจริง นิเทศกำกับ ติดตาม และ

ประเมินผลอย่างเข้มแข็งต่อเนื่อง และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

เอกสารอ้างอิง

- ชวลิต ชูกำแพง. (2565). ชุมชนการเรียนรู้สู่การวิจัยในชั้นเรียน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ญาณีฐา ราชคม. (2566). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทิตนา แวมมณี. (2563). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียานุช พรหมภาสิต. (2558). คู่มือการจัดการเรียนรู้ Active Learning (AL) for HuSo at KPRU. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- โรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่. (2566). รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2566. มุกดาหาร: โรงเรียนบ้านศูนย์ใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- _____. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). การพัฒนาโลกไซเบอร์ระบบการผลิตและการพัฒนาครูสมรรถนะสูงสำหรับประเทศไทย 4.0. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานศึกษาธิการภาค 3. (2563). รายงานการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 3. ราชบุรี: สำนักงานศึกษาธิการภาค 3.
- สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2060). คู่มือประกอบการอบรมการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC (professional learning community) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่สถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- อนุสตรา เฉลิมศรี. (2563). การพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูประถมศึกษา ด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

การพัฒนาและยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐาน
อัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์*
DEVELOPMENT AND UPGRADING OF SUSTAINABLE TOURISM MANAGEMENT
BASED ON LOCAL COMMUNITY IDENTITY IN CHUM SAENG SUB-DISTRICT,
CHUM SAENG DISTRICT, NAKHON SAWAN PROVINCE

หทัยชนก คตะสมบุรณ์

Hathaichanok Khatasombun

คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ นครสวรรค์ ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University, Nakhon Sawan, Thailand

Corresponding author E-mail: hataichanok.naok@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพ และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น 3) เพื่อสร้าง และถ่ายทอดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 5 คน สมาชิกชุมชน จำนวน 5 คน ผู้ประกอบการ จำนวน 5 คน ประชาชนชุมชน 2 คน นักท่องเที่ยว 3 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง รวมจำนวนทั้งสิ้น 25 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอการเขียนเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น มีการพัฒนา และยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน โดยอาศัยทุนชุมชน 5 ด้าน ได้แก่ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนทางกายภาพ และทุนมนุษย์ 2) พัฒนาศักยภาพ และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในด้านแหล่งท่องเที่ยว ราคา สถานที่ การส่งเสริมการตลาด นำไปสู่คุณค่าทางวัฒนธรรมรายได้ที่เป็นธรรม พร้อมรักษาความยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชน 3) การสร้าง และถ่ายทอดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น โดยการให้ความรู้ การถ่ายทอดข้อมูล และการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ให้สะท้อนถึงอัตลักษณ์ชุมชน ครอบคลุมทั้งด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และทรัพยากรท้องถิ่น

คำสำคัญ: การพัฒนา, การยกระดับ, การจัดการการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, อัตลักษณ์ชุมชน

Abstract

This research article aims 1) To analyze the potential of the community in developing and enhancing sustainable creative tourism management based on local identity. 2) To develop the potential and upgrade the management of sustainable creative tourism based on local identity. 3) To create and transfer a sustainable creative tourism management model based on local identity. This study employed a qualitative research approach, using in-depth interviews and group discussions as research instruments. The key informants included community leaders, government officials, community members, entrepreneurs, local scholars, and tourists in Chum Saeng Subdistrict, Chum Saeng District, Nakhon Sawan Province. The participants were selected purposively, A total of 25 participants. The sample included five community leaders, five government officials, five community members, five local entrepreneurs, two local wisdom keepers, and three tourists. Data were analyzed using content analysis and presented in a descriptive narrative form. The research results found that: 1) Community potential the community's potential for developing and enhancing sustainable creative tourism management was found to be driven by five types of community capital, cultural capital, natural capital, social capital, physical capital, and human capital. 2) Capacity development the enhancement of sustainable creative tourism management emphasized community participation and the preservation of local identity in terms of tourist attractions, pricing, locations, and marketing promotion. This contributed to cultural values, fair income distribution, and long-term sustainability in the economic, social, and cultural dimensions. 3) Model creation and transfer a sustainable creative tourism management model based on local identity was developed through knowledge sharing, information dissemination, and community tourism promotion. The model reflected the community's identity and encompassed history, way of life, local wisdom, and natural resources.

Keywords: Development, Enhancement, Tourism Management, Creative Tourism, Community Identity

บทนำ

การท่องเที่ยวในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากประเทศไทยมีการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ ครอบคลุมทั้งธรรมชาติที่งดงาม เช่น ภูเขา ป่าไม้ และชายหาด รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรม ศิลปะ ประเพณี และวิถีชีวิตที่หลากหลาย การผสมผสานของสองมิตินี้ทำให้ไทยกลายเป็นจุดหมายปลายทางที่มีศักยภาพสูงระดับโลก ในด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวสร้างรายได้มหาศาล กระจายสู่ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร การขนส่ง และสินค้าพื้นเมือง ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและเสริมเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันยังส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโบราณสถาน ทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนานาชาติ ทั้งหมดนี้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่มุ่งเน้นเศรษฐกิจสร้างคุณค่า การพัฒนาสู่ความยั่งยืน เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวไทย (พจนานุกรม, 2556) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบของการจัดการการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่นำเอารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาผสมผสานเข้ากับศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว และของชุมชน เป็นการปลูกจิตสำนึกให้แก่นักท่องเที่ยว และชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ให้ตระหนักถึงความสำคัญของเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของสถานที่นั้น ๆ โดยที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัส และเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงกับคนในชุมชนด้วยการลงมือทำ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นถือเป็นความท้าทาย

ให้กับนักท่องเที่ยว และสถานที่ท่องเที่ยว คือ การทำให้สถานที่ท่องเที่ยวมีความสร้างสรรค์เพื่อที่จะพัฒนาทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรมที่ไม่อาจจับต้องได้ให้กลายเป็นประสบการณ์ที่สร้างสรรค์กับนักท่องเที่ยว และเป็นการสร้างกระบวนการอยู่ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวเป็นแขกของพื้นที่กับเจ้าบ้านได้เป็นอย่างดี รวมถึงการสร้างประสบการณ์ที่ประทับใจจากท้องถิ่น (local experience) โดยผ่านการลงมือทำเรียนรู้ด้วยตนเอง (จุฑาทิพย์ ภัทราวาท, 2562) การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน มีความสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก เป็นโอกาสในการกระจายรายได้สู่ชุมชนในชนบท และการจ้างงานในท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศ มีความสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมากเป็นโอกาสในการกระจายรายได้สู่ชุมชนในชนบท และการจ้างงานในท้องถิ่น การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และคาดหวังว่าจะเป็นการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ เพราะเป็นการท่องเที่ยว แบบสร้างส่วนร่วมให้แก่ชุมชน สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสร้างรายได้แก่เศรษฐกิจชุมชนของประชาชนในท้องถิ่นอีกด้วย (กมล รัตนวิระกุล, 2559)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สะท้อนทั้งการรักษาทรัพยากร และการสร้างคุณค่าใหม่ให้กับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ชุมแสงเป็นเมืองเก่าแก่ริมแม่น้ำน่านที่มีทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น วัดวาอาราม ตลาดโบราณ บ้านเรือนไม้ และวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิม การนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาปรับใช้จึงมุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตพื้นบ้าน ควบคู่กับการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสร้างรายได้ เช่น การจัดเส้นทางท่องเที่ยวล่องเรือชมวิถีแม่น้ำ การอนุรักษ์ป่าชุมชน และการฟื้นฟูพื้นที่เกษตรอินทรีย์ ซึ่งไม่เพียงช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม แต่ยังทำให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของทุนทางธรรมชาติ และสังคมที่ตนมีอยู่ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมแสงเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำขนมไทยโบราณ การฝึกจักสานจากผักตบชวา การเรียนรู้การทำอาหารพื้นบ้าน การเยี่ยมชมตลาดย้อนยุค หรือการเข้าร่วมเทศกาลทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของคนชุมแสง กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ตรง แต่ยังช่วยกระตุ้นความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และสร้างรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ภายในชุมชน (วรวิฑูรย์ จิตมทาวงค์ และพระครูนิวิฐศีลขันธ, 2567) โดยสอดคล้องกับตารางร้อยละของประชากรที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปที่เดินทางท่องเที่ยวในรอบปี 2565 จำแนกตามกิจกรรมที่ท่าระหว่างเดินทาง และจังหวัดที่เดินทางไป นครสวรรค์เป็นจังหวัดหลักในการเดินทาง โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อท่องเที่ยว/พักผ่อน ร้อยละ 4.4 และเข้าร่วมงานเทศกาล/งานประเพณี ร้อยละ 5.5 แต่หากเป็นจังหวัดที่แวะพักระหว่างเดินทางจะแวะรับประทานอาหาร ร้อยละ 62.8 และซื้อของฝาก ร้อยละ 25.5 โดยมีกิจกรรมที่ท่าระหว่างเดินทาง คือ ท่องเที่ยวเชิงพักผ่อน หย่อนใจ (ขับรถเที่ยว ชมการแสดงต่าง ๆ ซุปเปอร์) ร้อยละ 52.7 พักผ่อนในที่พักรถหรือบ้านญาติ/ไม่ทำกิจกรรม ร้อยละ 35.1 ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ร้อยละ 8.1 (สำนักสถิติเศรษฐกิจและสังคมสำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565)

การพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ชุมชนขาดองค์ความรู้ในด้านการตลาด การสร้างภาคีเครือข่าย การบริหารการท่องเที่ยว และการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนยังมีจุดอ่อน ส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวยังไม่เกิดผลชัดเจนหรือต่อเนื่อง การจัดการไม่ครบทุกมิติ แม้ว่าจะมีศักยภาพในทรัพยากร วัฒนธรรม และวิถีชีวิต การจัดการในพื้นที่ยังไม่ครอบคลุมถึงด้านองค์กรชุมชน การวางแผน การเรียนรู้ร่วมกัน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการสื่อสารข้อมูล ประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์ชุมชนได้อย่างยั่งยืน ควรตอบโจทย์ทั้งด้านการตลาด การมีส่วนร่วมของชุมชน การบริหารจัดการ และการเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน โดยเฉพาะเพื่อให้เกิดผลเชิงรูปธรรม และต่อเนื่อง (รัตติยา พรหมกัลป์ และคณะ, 2562) จังหวัดนครสวรรค์ถือเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวเนื่องจาก มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และยังเป็นศูนย์กลาง การคมนาคมสู่ภาคเหนือ

และอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ มีลักษณะความเป็นชุมชนย่านตลาดเก่าร้อยปี ซึ่งเสน่ห์ของตลาดเก่าที่นี้คือ อาคาร บ้านเรือนแบบโบราณอายุกว่า 100 ปี วัฒนธรรมคนไทยเชื้อสายจีน ชุมชนมีวิถีชีวิตอย่างเรียบง่าย มีพระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าตากสินตั้งอยู่บริเวณเขื่อนกันแม่น้ำน่านฝั่งตลาดชุมแสง โดยสร้างขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติในวีรกรรมอันกล้าหาญของพระเจ้าตากสินมหาราชที่ทรงกอบกู้เอกราชให้ประเทศชาติเมื่อปี พ.ศ. 2311 และสะพานหิรัญญูมิตหรือสะพานแขวน ถือเป็นไฮไลท์คู่ชุมชนที่น่าสนใจ รวมทั้งถนนคนเดินที่สะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม และผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกิดจากองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ศูนย์ข้อมูลกลางวัฒนธรรม, 2568)

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานราก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์และทุนทางวัฒนธรรมที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน เป็นรากฐานในการต่อยอดสู่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และพัฒนามิติด้านเศรษฐกิจช่วยสร้างรายได้ใหม่ กระจายสู่ครัวเรือนในชุมชน ลดการพึ่งพาอาชีพการเกษตรเพียงอย่างเดียว ในมิติด้านสังคม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กระตุ้นให้เกิดการรวมพลังของคนในชุมชน ทุกภาคส่วนตั้งแต่เยาวชน ผู้สูงอายุ ไปจนถึงกลุ่มแม่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม นวัตกรรมวัฒนธรรม ช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมที่อาจสูญหายไปตามกาลเวลา และมีมิติด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม แม่น้ำน่าน การลดการใช้พลาสติก หรือการส่งเสริมการเดินทางที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งในหมู่บ้านท่องเที่ยวและชุมชนจึงเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสมดุลระหว่างการใช้อย่างยั่งยืน และการรักษาทรัพยากรที่เน้นความยั่งยืน ความเสมอภาค และการสร้างโอกาส การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นทั้งเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

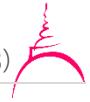
1. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพ และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น
3. เพื่อสร้าง และถ่ายทอดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ การพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต และการประชุมเชิงปฏิบัติการ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 กลุ่ม ในตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 5 คน สมาชิกชุมชน จำนวน 5 คน ผู้ประกอบการในชุมชน จำนวน 5 คน ประชาชนชุมชน 2 คน นักท่องเที่ยว 3 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 25 คน โดยคัดเลือกตัวแทน โดยเลือกจากผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้นำมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี อาศัยอยู่ในชุมชนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และสามารถเป็นตัวแทนหรือให้ข้อมูลในฐานะตัวแทนของคนในชุมชนได้ ครอบคลุมทุกประเด็นคำถามที่กำหนด เป็นผู้มีความรอบรู้ และเกี่ยวข้องกับงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน บริบทชุมชน และข้อมูลพื้นฐานของชุมชน จากบทความ งานวิจัย เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เอกสารทาง วิชาการ รวมถึงเอกสารข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง

2. แบบสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเพื่อสอบถามประเด็นการพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เป็นการพูดคุย สนทนาเหมือนกับการพูดคุยสนทนาในชีวิตประจำวัน โดยผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด และอาศัยประเด็นคำถามบางส่วนที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงกับประเด็นในการสัมภาษณ์ การตรวจสอบ และหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสังคม จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จำนวน 1 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence, IOC) (ประคอง วรรณสุด, 2553) ทั้งนี้ แบบสัมภาษณ์มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87

3. แบบสังเกต (Observation) เป็นการรวบรวมข้อมูล ศึกษาเหตุการณ์ การสังเกตพฤติกรรมของผู้คนในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรม เพื่อสังเกต ซักถาม และจดบันทึก และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพียงสังเกตการดำเนินกิจกรรมอยู่ห่าง ๆ โดยไม่ไปรบกวนการทำกิจกรรมของผู้ให้ข้อมูล

4. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับกลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 2 คน สมาชิกชุมชน จำนวน 2 คน ผู้ประกอบการในชุมชน จำนวน 2 คน ประชาชนชุมชน 2 คน นักท่องเที่ยว 2 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 12 คน เป็นการประชุมเพื่อสร้าง และถ่ายทอดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น การจัดทำวาระการประชุมที่ครอบคลุมความมุ่งหมายของการวิจัย ประเด็นคำถามการวิจัยที่ยังไม่ชัดเจน เพื่อค้นหาคำตอบให้ตรงประเด็น และเครื่องมือที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ สมุดการจดบันทึกการประชุมอันเป็นการรวบรวมข้อมูลที่เป็นรูปธรรม และการบันทึกภาพ เสียง ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Data) เป็นการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความ เว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา บริบทชุมชน และข้อมูลพื้นฐานของชุมชน จากบทความ งานวิจัย เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เอกสารทาง วิชาการ รวมถึงเอกสารข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

2. การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้การสัมภาษณ์รายบุคคล และการสัมภาษณ์รายกลุ่ม (Group Interview) ใช้วิธีการเข้าไปพักอาศัยในชุมชน ใช้เวลาสัมภาษณ์ช่วงที่ชาวบ้านว่างจากการทำงานประจำ สัมภาษณ์ช่วงเวลาพักกลางวันเป็นกลุ่ม และรายบุคคล สัมภาษณ์ตอนเย็น หลังจากเสร็จภารกิจรอบครัว การสัมภาษณ์แบบที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ตามแนวทางแบบสัมภาษณ์โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเพื่อหา

คำตอบตามความมุ่งหมาย ของการวิจัย และการสัมภาษณ์แบบที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) โดยการสัมภาษณ์เปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบเพื่อจับประเด็น และนำมาตีความหมายโดยใช้ทฤษฎี และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) จากผู้รู้ (Key Information)

3. การสังเกต (Observation) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบในการสังเกต 2 รูปแบบ ดังนี้ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยได้เข้าไปพักอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านโดยร่วมทำกิจกรรมสังเกตซักถามข้อมูลที่ยังสงสัยจดบันทึกพร้อมกับเปิดเผยตัวเองว่าเป็นนักวิจัย และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้วิจัยจะทำการสังเกตกิจกรรมในหมู่บ้านอยู่ข้าง นอกไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้าน

4. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เป็นการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพที่สำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้ถูกต้อง และเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจาก เอกสาร และข้อมูลในภาคสนาม แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลจนสามารถสรุปเป็นรูปแบบ (Model) ของ ตนเอง จากนั้นจึงนำเข้าสู่ที่ประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ช่วยให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ ปรับปรุง แก้ไข จนรูปแบบนั้นสมบูรณ์ ผู้วิจัย ดำเนินการสรุปข้อค้นพบ ประชุมเชิงปฏิบัติการจัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน ในขั้นตอนนี้เป็นปฏิบัติการโดยผู้วิจัยดำเนินการเอง บางโอกาสเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมกับการปฏิบัติการ และนำผลที่ได้จากการดำเนินงานทั้งหมด ถ่ายทอดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น จัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน ร่วมรับข้อมูลองค์ความรู้งานวิจัย การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้สู่เวทีอื่น ๆ ในลักษณะการนำผลการดำเนินการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นในประเด็นนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน ตลอดเวลาที่ทำการศึกษา หลังจากเก็บข้อมูลเสร็จแล้วผู้วิจัยจะกลับมาเขียนบันทึกอย่างละเอียด และเก็บข้อความจากเทปบันทึกเสียงให้อยู่ในรูปของเอกสารจากนั้นจึงจัดหมวดหมู่ของข้อมูลออกเป็นด้าน ต่าง ๆ ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ และทางนิเวศวิทยา ทูทางสังคม และองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กันทุกครั้ง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาของการวิจัยของผู้วิจัยในประเด็นพัฒนาศักยภาพ และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้มองชุมชนในทัศนะของคนในได้อย่างแนบสนิทขึ้นเนื่องจากผู้วิจัยได้รับทราบถึงเบื้องหลังความเป็นมาของชุมชน และวิถีชีวิตของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เป็นอย่างดี และเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา ซึ่งได้กำหนดกรอบของเนื้อหา รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการการสังเกต ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลไปพร้อมกับการวิเคราะห์ไปด้วยทุกครั้ง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้อง และครบถ้วนสมบูรณ์ตามประเด็นที่ต้องการ และหากผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลแล้วเห็นว่าข้อมูลที่วิเคราะห์นั้นยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ก็จะเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ซ้ำอีกครั้งเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลนั้นเป็นบุคคลจากกลุ่มต่าง ๆ และรวมถึงพื้นฐานข้อมูล ระบบข้อคิดของผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์ต่างกัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้าง และถ่ายทอดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น เป็นการวิเคราะห์เรื่องราว ประสบการณ์ หรือมุมมองของผู้คนในชุมชน เพื่อทำความเข้าใจ สร้างความเข้าใจให้กับเรื่องราวเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน ในขั้นตอนนี้เป็นปฏิบัติการโดยผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมกับการปฏิบัติการ และนำผลที่ได้จากการดำเนินงานทั้งหมด ถ่ายทอดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น จัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน ร่วมรับข้อมูลองค์ความรู้งานวิจัย การใช้

ประโยชน์จากงานวิจัย ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้สู่เวทีอื่น ๆ ในลักษณะการนำผลการดำเนินการวิจัยไปใช้ประโยชน์
 ดังนั้น จากการศึกษาวิจัยได้วิเคราะห์สลับกันไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้งผลที่ได้รับจากการวิเคราะห์
 ข้อมูลทั้งหมดนั้นผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เป็นภาพรวมของการพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยว
 เชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น และผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาดังกล่าวมาเรียบเรียง
 เป็นรายงานการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน
 บนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ มีศักยภาพโดดเด่น
 ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน โดยอาศัยรากฐานจากทุนทางสังคมที่สำคัญ ซึ่งสะท้อน
 อัตลักษณ์อันมั่นคงของท้องถิ่น ทุนทางวัฒนธรรม ถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความแตกต่าง ไม่ว่าจะเป็น
 ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปะ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ล้วนเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยชุมชนมีบทบาทในการถ่ายทอด
 และรักษาวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วม และเครือข่ายความร่วมมือ ทุนทางธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แม่น้ำ และภูเขา
 เป็นทรัพยากรล้ำค่า จัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับธรรมชาติ จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจเชิงลึก และ
 สร้างสมดุลทางนิเวศ ทุนทางสังคม ได้แก่ความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน
 ซึ่งเอื้อต่อการคิดค้นนวัตกรรม การจัดการตนเอง และการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ทุนทางกายภาพ
 ประกอบด้วย ทรัพยากรจับต้องได้ เช่น โบราณสถาน สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงผลิตภัณฑ์
 ท้องถิ่นที่สามารถนำมาสร้างรายได้ และมูลค่าเพิ่มแก่พื้นที่ ทุนทางมนุษย์สะท้อนออกผ่านความรู้ ทักษะ ภูมิปัญญา
 และอัธยาศัยไมตรีของคนในชุมชน ความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองยังส่งผลให้การท่องเที่ยว
 มีความยืดหยุ่น และเติบโตอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการทุนทั้งห้าอย่างบูรณาการ และเป็นระบบจะช่วยให้
 ในพื้นที่ชุมชนตำบลชุมแสงสามารถยกระดับตนเองสู่การเป็นต้นแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน
 อัตลักษณ์ไม่สูญหาย รายได้เติบโต และคุณค่าท้องถิ่นคงอยู่ได้อย่างมั่นคงตลอดไป

สรุป ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน
 บนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น มีการพัฒนา และยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน โดยอาศัย
 ทุนชุมชน 5 ด้าน ได้แก่ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนทางกายภาพ และทุนมนุษย์
 ข้อมูลการให้สัมภาษณ์

“การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ในพื้นที่ชุมชนตำบลชุมแสงมีศักยภาพในการจัดการ
 ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ชาวบ้านสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาแผนการจัดการทรัพยากรอย่าง
 ยั่งยืน เช่น การรักษาคุณภาพน้ำในแม่น้ำ การปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว และการฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม สิ่งเหล่านี้
 จะช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้
 ยังช่วยให้ชุมชนรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้คงอยู่ได้ในระยะยาว” (ชไมพร ผลสุด, 2568)

2. การพัฒนาศักยภาพ และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์
 ของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ตำบลชุมแสง ทั้งด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านสถานที่ ด้านราคา
 และการส่งเสริมการตลาด โดยมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่ลึกซึ้งผ่านการมีส่วนร่วมกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และ
 ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพจากการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักรู้ในอัตลักษณ์
 ของพื้นที่ โดยคนในชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และผู้ประกอบการมีส่วนร่วมจริงจัง กำหนดทิศทางที่เหมาะสมกับ
 บริบทท้องถิ่น การยกระดับการจัดการท่องเที่ยวดำเนินงานแบบบูรณาการ รวมทั้งการพัฒนาบุคลากร โครงสร้าง
 พื้นฐาน การจัดการกิจกรรม และการจัดการตลาดท่องเที่ยว การกำหนดราคาค่าบริการมีการสะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรม

และความยุติธรรม ไม่ใช่เพียงคำนึงถึงต้นทุนทางเศรษฐกิจเท่านั้น พื้นที่ท่องเที่ยวควรถูกออกแบบให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และสอดคล้องกับวิถีชุมชน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ส่วนการสื่อสารภาพลักษณ์ของพื้นที่ต้องตั้งอยู่บนความจริง ความรับผิดชอบ และความเคารพต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้ทั้งช่องทางออนไลน์ และออฟไลน์ในการประชาสัมพันธ์ ซึ่งเปิดโอกาสให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว และคนในชุมชน การพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องมี เป้าหมายร่วม คือ การสร้างรายได้ที่มั่นคงให้ชุมชน ควบคู่กับการอนุรักษ์อัตลักษณ์ และคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

สรุป การพัฒนาศักยภาพ และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ ของชุมชนท้องถิ่น เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในด้านแหล่งท่องเที่ยว ราคา สถานที่ การส่งเสริมการตลาด นำไปสู่คุณค่าทางวัฒนธรรม รายได้ที่เป็นธรรม พร้อมรักษาความยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนในระยะยาว

ข้อมูลการให้สัมภาษณ์

“หัวใจสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนแสงต้องทำการการรักษา และส่งเสริมอัตลักษณ์ของชุมชน ด้านวัฒนธรรม ภาษา ประเพณีท้องถิ่น งานหัตถกรรม อาหารท้องถิ่น และวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งยกระดับการจัดการด้านบุคลากร โครงสร้างพื้นฐาน และการตลาด เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ” (ทศพร ขำแสน, 2568)

3. การสร้าง และถ่ายทอดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ ของชุมชนท้องถิ่น เริ่มจากการวางรากฐานทางปัญญาที่เข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงลอกเลียนแบบหรือพึ่งพาแรงสนับสนุนจากภายนอก จุดเริ่มต้นที่สำคัญ คือ การเข้าใจอัตลักษณ์ ของชุมชนในเชิงลึก ทั้งประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และทรัพยากรท้องถิ่น การจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การให้บริการ การจัดการรายได้ การประเมินผลกระทบ ไปจนถึงการปรับปรุง อย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งสู่ความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม กลไกสำคัญ คือ ระบบข้อมูล ที่ถูกต้อง และเข้าถึงง่าย ซึ่งเอื้อต่อการวางแผน และตัดสินใจอย่างแม่นยำ ทั้งในด้านทรัพยากร นักท่องเที่ยว รายได้ และผลกระทบที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ การถ่ายทอดรูปแบบการจัดการที่ยั่งยืน โดยการให้ความรู้ การถ่ายทอดข้อมูล การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เน้นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเวทีสาธารณะ อบรมเชิงปฏิบัติการ หรือการสร้าง ปฏิสัมพันธ์จริงระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน วิธีการเหล่านี้ช่วยให้เกิดความเข้าใจร่วม และกระตุ้นความภาคภูมิใจ ของคนในชุมชน ที่สำคัญ คือ การสร้างรูปแบบการจัดการที่ยั่งยืนในตำบลชุมแสง ยึดฐานจากพลังภายใน ของชุมชนเอง ให้เป็นผู้ออกแบบทิศทางการพัฒนาอย่างมีความหมาย โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากร ที่มีอยู่ความสำเร็จของกระบวนการนี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยความรู้ที่ลึกซึ้ง ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และความภาคภูมิใจ ในอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งจะหล่อเลี้ยงให้ชุมชนกลายเป็นต้นแบบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน และเป็นกลไกสำคัญในระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของภูมิภาคต่อไป

สรุป การสร้าง และถ่ายทอดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของ ชุมชนท้องถิ่น โดยการให้ความรู้ การถ่ายทอดข้อมูล และการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ให้สะท้อนถึงอัตลักษณ์ ชุมชน ครอบคลุมทั้งด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และทรัพยากรท้องถิ่น

ข้อมูลการให้สัมภาษณ์

“การถ่ายทอดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวในตำบลชุมแสง จะเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม หากชุมชน มีระบบข้อมูลที่ดี และสามารถถ่ายทอดข้อมูลเหล่านั้นออกไปอย่างมีประสิทธิภาพเริ่มจากการให้ความรู้ที่เป็น ระบบต่อเนื่อง ตั้งแต่การเข้าใจอัตลักษณ์ของตนเอง การสร้างกิจกรรมการบริหารจัดการไปจนถึงการสื่อสารกับ นักท่องเที่ยว และการบริหารรายได้ให้กับชุมชน” (ญาณิสา จันยิ้ม, 2568)

อภิปรายผล

1. ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ในพื้นที่ชุมชนตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน โดยมีทุนทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปะ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหัวใจสำคัญที่สร้างความแตกต่าง และดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยชุมชนมีบทบาทในการอนุรักษ์ และถ่ายทอดผ่านการมีส่วนร่วม และเครือข่ายความร่วมมือ ทุนทางธรรมชาติ อาทิ ป่าไม้ แม่น้ำ และภูเขา เป็นทรัพยากรล้ำค่าที่สามารถนำมาออกแบบกิจกรรมเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจเชิงลึก และรักษาสมดุลทางนิเวศ ทุนทางสังคม เป็นรากฐานสำคัญที่สะท้อน อัตลักษณ์ท้องถิ่น อย่างชัดเจน ทุนทางกายภาพ เช่น โบราณสถาน สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โครงสร้างพื้นฐาน และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ซึ่งสร้างรายได้ และเพิ่มมูลค่าให้แก่พื้นที่ และทุนทางมนุษย์ สะท้อนผ่านความรู้ ทักษะ ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์โมติริชของคนในชุมชน ความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวมีความยืดหยุ่น และเติบโตอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการทุนทั้งห้าอย่างเป็นระบบ และบูรณาการช่วยให้ชุมชนก้าวสู่การเป็นต้นแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน คงอัตลักษณ์ สร้างรายได้ และรักษาคุณค่าท้องถิ่นได้อย่างมั่นคง สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพียงใจ คงพันธ์ ที่ทำการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จังหวัดพิจิตร พบว่า คุณสมบัตินในเชิงพื้นที่ คือ ชุมชนมีความหลากหลาย และโดดเด่นทางวัฒนธรรมหรือธรรมชาติ ชุมชนมีความตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชนโดยเจ้าของวัฒนธรรม คุณสมบัตินในเชิงกระบวนการ นักท่องเที่ยวกับชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวมีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ท่องเที่ยว ไม่ทำลายคุณค่าของชุมชนแต่กลับนำไปสู่ความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม (เพียงใจ คงพันธ์, 2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูริวัจน์ เดชอุ่ม พบว่า การค้นหาอัตลักษณ์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนจะต้องเรียนรู้ตนเอง ครอบคลุมถึงการวิเคราะห์ฐานทรัพยากรที่มีในพื้นที่ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องอาศัยทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยหลัก (ภูริวัจน์ เดชอุ่ม, 2565)

2. การพัฒนาศักยภาพ และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในตำบลชุมแสงเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการพัฒนาศักยภาพเริ่มจากการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในอัตลักษณ์ของพื้นที่ ผ่านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และผู้ประกอบการ การยกระดับการจัดการท่องเที่ยวดำเนินการอย่างบูรณาการทั้งด้านแหล่งท่องเที่ยว บุคลากร โครงสร้างพื้นฐาน และกิจกรรม การกำหนดราคาค่าบริการสะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรม และยุติธรรม ไม่เน้นแค่ต้นทุนเศรษฐกิจ พื้นที่ท่องเที่ยวถูกออกแบบให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน และไม่กระทบสิ่งแวดล้อม การสื่อสารภาพลักษณ์ของพื้นที่รับผิดชอบ และเคารพวัฒนธรรม ใช้ช่องทางทั้งออนไลน์ และออฟไลน์ เช่น เว็บไซต์ เทศกาล และตลาดชุมชน เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน โดยมีเป้าหมายหลัก คือ รายได้มั่นคงควบคู่กับการอนุรักษ์อัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร ยังธินะ พบว่า การดำเนินงานของตลาดน้ำตลิ่งชัน มีแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน 2 แนวทาง คือ แนวทางการจัดการตนเองด้านการท่องเที่ยวตลาดชุมชนทั้งในด้าน การพึ่งพาตนเอง และมีการบริหารจัดการที่ดี การจัดการการท่องเที่ยวตลาดชุมชน ทั้งในด้านโครงสร้างการบริหาร การจัดสรรงบประมาณ และการจัดการรายได้ (ศิริพร ยังธินะ, 2562) การจัดกิจกรรมโครงการพัฒนาตลาดน้ำตลิ่งชัน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และความร่วมมือของเครือข่ายร่วมไปถึงการตลาด และการประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ เพื่อให้แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนตลาดน้ำตลิ่งชันมีคุณภาพมากขึ้น เห็นควรส่งเสริมศักยภาพของผู้นำ และคณะกรรมการพัฒนาตลาดน้ำตลิ่งชัน ในการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบการเป็นผู้นำที่มีคุณค่า เพื่อพัฒนากิจกรรม

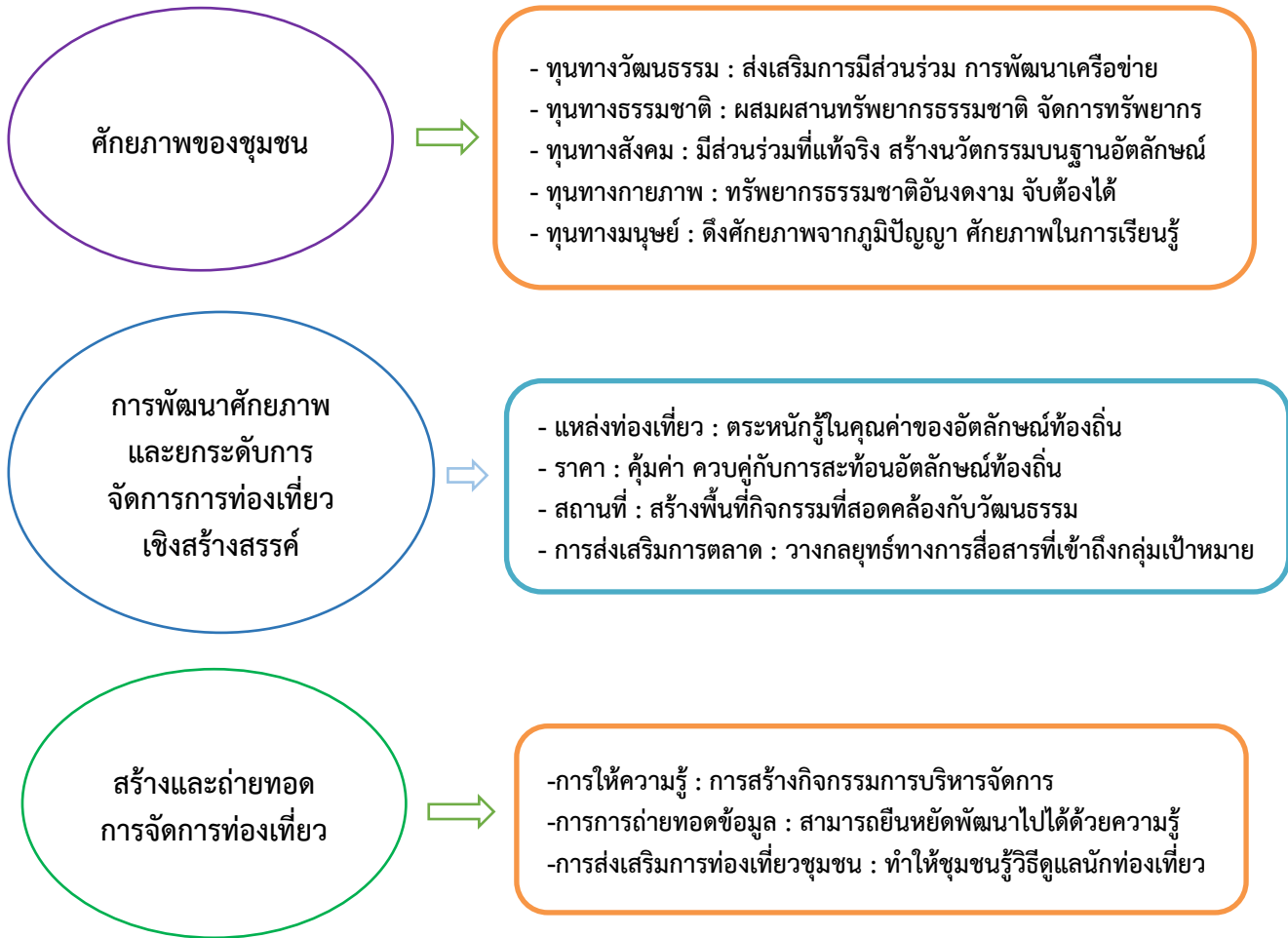
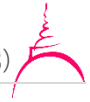

การท่องเที่ยวของตลาดชุมชนให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน ในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวตลาดน้ำ ตลิ่งชัน ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างเครือข่ายพันธมิตรให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิด การขับเคลื่อนในการพัฒนาตลาดน้ำตลิ่งชันอย่างเป็นระบบเป็นการส่งเสริมแนวทางการปฏิบัติที่ดีในการจัดการ ท่องเที่ยวชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร ทองอุไร พบว่า การท่องเที่ยวชุมชนซึ่งชุมชนเป็นเจ้าของ กิจกรรม ชุมชนต้องมีบทบาทหลักในการกำหนดรูปแบบ แนวทาง และเนื้อหาของกิจกรรมท่องเที่ยว โดยไม่ตกเป็น เพียงผู้ปฏิบัติตามคำสั่งจากภายนอก ชุมชนต้องสามารถตัดสินใจเองได้ เช่น การเลือกแหล่งท่องเที่ยว การวางแผน กิจกรรม หรือการตั้งราคาบริการ ซึ่งช่วยให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง และส่งเสริมการบริหารจัดการ อย่างยั่งยืน (ศิริพร ทองอุไร, 2561)

3. การสร้าง และถ่ายทอดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ ของชุมชน การถ่ายทอดรูปแบบการจัดการที่ยั่งยืนเน้นการให้ความรู้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน และการเรียนรู้ ร่วมผ่านเวทีสาธารณะ การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการสร้างปฏิสัมพันธ์จริงระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน วิธีการ เหล่านี้ช่วยสร้างความเข้าใจร่วม และกระตุ้นความภาคภูมิใจในชุมชน การวางรากฐานทางปัญญาที่แข็งแกร่ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง เข้าใจอัตลักษณ์ชุมชนอย่างลึกซึ้ง ทั้งประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และทรัพยากรท้องถิ่น เมื่อชุมชนตระหนัก และเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่สื่อสาร เอกลักษณ์ การจัดการที่มีประสิทธิภาพครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การให้บริการ การจัดการรายได้ การประเมินผล กระทบ และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม กลไก สำคัญ คือ ระบบข้อมูลที่ถูกต้อง และเข้าถึงง่าย ซึ่งช่วยให้การวางแผน และตัดสินใจแม่นยำ ทั้งในด้านทรัพยากร นักท่องเที่ยว รายได้ และผลกระทบ การสร้างรูปแบบการจัดการที่ยั่งยืนในตำบลชุมแสงโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรที่มีอยู่ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น ช่วยให้ชุมชน เป็นแบบอย่างของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิญญา ไชยานะ พบว่า การจัดการ ท่องเที่ยวด้านสิ่งดึงดูดใจโดยที่ต้องมีการนำกลยุทธ์ของการนำอัตลักษณ์วิถีชีวิตของชุมชนมาถ่ายทอดดึงดูดใจ นักท่องเที่ยว การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรอนุรักษ์ความเป็นอัตลักษณ์ของถนนคนเดิน ที่ถ่ายทอดวิถีชีวิตภูมิปัญญาของชุมชน รวมถึงส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม ในการทำผลิตภัณฑ์ และกิจกรรม ที่สำคัญควรคำนึงถึงการประชาสัมพันธ์ด้านการตลาด และขีดความสามารถใน การรองรับของพื้นที่ โดยที่ต้องเชื่อมโยงความร่วมมือจากเครือข่ายในชุมชน เพื่อสนับสนุน และผลักดันให้กิจกรรม ถนนคนเดินทำแพเกิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีประสิทธิภาพ เป็นแบบอย่างของแหล่งท่องเที่ยว ในประเทศไทย และประเทศในภูมิภาคอาเซียนอย่างยั่งยืน (อภิญญา ไชยานะ, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัย ของ อัจฉรา จันทร์ฉาย พบว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้ไม่ใช่เพียงแค่การแสดงหรืออธิบายข้อมูลเท่านั้น แต่ต้องเน้น ความเข้าใจเชิงลึกถึงคุณค่า ของวัฒนธรรมที่ถูกถ่ายทอด เช่น การเล่าประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมท้องถิ่น แร่งบันดาลใจของงานหัตถกรรม หรือภูมิปัญญาที่ใช้ในการดำเนินชีวิต การถ่ายทอดเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นจากคน ในชุมชนที่เป็นผู้รู้จริง และมุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ และผู้รับความรู้ (อัจฉรา จันทร์ฉาย, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน บนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า จากเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยต่าง ๆ และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การประชุมปฏิบัติการ แล้วนำมารวบรวมเรียบเรียงไว้ในงานวิจัยนี้ ได้องค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 การพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

จากแผนภาพที่ 1 การพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนจำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของศักยภาพของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ทุนหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการพัฒนาเครือข่ายภายในชุมชน ทุนทางธรรมชาติซึ่งเป็นการผสมผสานและจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน ทุนทางสังคมที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และการสร้างนวัตกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ทุนทางกายภาพที่รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งปลูกสร้างที่จับต้องได้ และทุนทางมนุษย์ ซึ่งมาจากภูมิปัญญา ทักษะ และศักยภาพในการเรียนรู้ของคนในพื้นที่ ในการพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถสะท้อนคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น การกำหนดราคาอย่างเหมาะสม มีความคุ้มค่า และสะท้อนความยุติธรรม การจัดการสถานที่ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม และความต้องการของนักท่องเที่ยว ตลอดจนการส่งเสริมการตลาดผ่านช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหลากหลายกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การสร้าง และถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวก็เป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะการให้ความรู้แก่คนในชุมชนในการบริหารจัดการอย่างมืออาชีพ การจัดเวทีหรือกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว และการสร้าง

ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงชุมชนที่ผสมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่า และยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนา และยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ 1) ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ มีศักยภาพโดดเด่นในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ด้วยพื้นฐานของ ทุนทางวัฒนธรรม ที่หลากหลาย และมั่นคง อัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และประเพณีท้องถิ่น เป็นหัวใจสำคัญที่สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และมีเอกลักษณ์ ชุมชนยังมี ทุนทางธรรมชาติ ที่อุดมสมบูรณ์ เช่น แม่น้ำ และพื้นที่สีเขียว ซึ่งสามารถผสมผสานเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้อย่างกลมกลืน ขณะเดียวกัน ทุนทางสังคม ที่เข้มแข็ง ช่วยเสริมให้เกิดความร่วมมือ การมีส่วนร่วม และการจัดการที่ยั่งยืนโดยคนในพื้นที่เอง ทั้งหมดนี้ ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ได้ ทุนทางกายภาพ อย่างโครงสร้างพื้นฐาน มรดกทางวัฒนธรรม และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ก็มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความน่าสนใจของพื้นที่ ขณะที่ ทุนมนุษย์ เช่น ภูมิปัญญา ทักษะ ความเป็นมิตร 2) ศักยภาพการเรียนรู้ของคนในชุมชน เป็นพลังขับเคลื่อนหลักในการพัฒนาท่องเที่ยวให้เกิดคุณค่าอย่างยั่งยืน การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของตำบลชุมแสง ต้องดำเนินอย่างเป็นระบบ โดยครอบคลุมด้านบุคลากร โครงสร้างพื้นฐาน ราคา สถานที่ และการตลาด โดยเฉพาะการสร้างความรู้ และความตระหนักในอัตลักษณ์ชุมชน การวางกลยุทธ์การสื่อสารให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และการจัดการที่มีความโปร่งใส ล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินควบคู่กัน 3) การสร้างและถ่ายทอดความรู้ โดยความรู้ คือ แกนกลางของการพัฒนา ทั้งในแง่การเข้าใจพื้นที่ การจัดการต้อนรับ การแบ่งปันรายได้ และการประเมินผลกระทบ โดยต้องมีระบบข้อมูลที่ชัดเจน และการถ่ายทอดที่สร้างสรรค์ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วม และความรู้สี่ส่วนเป็นเจ้าของ ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดนโยบายและแผนแม่บทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่บูรณาการกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกันและยั่งยืน ข้อเสนอแนะต่อชุมชน ทำการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับตำบล เช่น กลุ่มมัคคุเทศก์ท้องถิ่น กลุ่มผลิตภัณฑ์ของดีชุมชน และกลุ่มโฮมสเตย์ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการกิจกรรม และรายได้ร่วมกันอย่างเป็นธรรม จัดทำแผนที่ทุนชุมชน และพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับทุนทางสังคมของชุมชนโดยเปิดเวทีประชาคมชุมชนเพื่อระบุดูจุดแข็ง และกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว เช่น เส้นทางวัฒนธรรม ศิลปะ เส้นทางธรรมชาติ เส้นทางเรียนรู้วิถีชีวิต ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ ส่งเสริมการจัดตั้งเขตการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมแสงโดยสนับสนุนผ่านนโยบายจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด และบูรณาการร่วมกับสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อกำหนดแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการใช้ทุนทางสังคมของชุมชนเป็นแกนกลาง ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ทำการศึกษาเรื่อง การสื่อสารอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมภาพลักษณ์ และการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวของในพื้นที่ชุมชนตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ และรูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสร้างสรรค์ OTOP นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

เอกสารอ้างอิง

- กมล รัตนวิระกุล. (2559). การตลาดวิวัฒนาการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สมาคมการบริหารโรงแรมไทย.
- จุฑาทิพย์ ภัทราราวท. (2562). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: เพรส แอนด์ดีไซน์.
- ชไมพร ผลสุด. (19 ม.ค. 2568). การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน. (หทัยชนก คະตะสมบุรณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ญาณิสสา จันย์ม. (23 ม.ค. 2568). การถ่ายทอดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวในตำบลชุมแสง. (หทัยชนก คະตะสมบุรณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ทศพร ขำแสน. (22 ม.ค. 2568). หัวใจสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมแสงต้องทำการการรักษา. (หทัยชนก คະตะสมบุรณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ประคอง วรรณสุด. (2553). สถิติเพื่อการศึกษาทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- พจนนา สนวนศรี. (2556). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพมหานคร: พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.
- เพียงใจ คงพันธ์. (2565). การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จังหวัดพัทลุง. ใน ดุษฎีนิพนธ์บริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ภูริวัจน์ เดชอุ่ม. (2565). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : กรอบแนวคิดสู่แนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 33(2), 134-146.
- รัตติยา พรหมกัลป์ และคณะ. (2562). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของแบบจำลองการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดนครสวรรค์. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 25(3), 50-63.
- วรวิธ จิตมหาวงศ์ และพระครูนิวิฐศีลขันธ. (2567). กลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7. วารสารวิจัยวิชาการ, 7(3), 59-74.
- ศิริพร ทองอุไร. (2561). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริพร ยังธินะ. (2562). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์การพัฒนารัฐบาลท้องถิ่น สาขาวิชาพัฒนาชุมชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศูนย์ข้อมูลกลางวัฒนธรรม. (2568). ประวัติของอำเภอชุมแสง. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/vIRnL>
- สำนักสถิติเศรษฐกิจและสังคมสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). การสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย พ.ศ. 2565 ในรอบปี 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักสถิติพยากรณ์สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- อภิญา ไชยานะ. (2562). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนถนนคนเดินท่าแพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- อัจฉรา จันทร์ฉาย. (2561). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.

การเปรียบเทียบกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษของนักเรียนทวิ
ภาษาชาวไทยในโรงเรียนนานาชาติ: การศึกษาเพื่อการพัฒนาทวิภาษา*

A COMPARISON OF STRATEGIES EMPLOYED TO LEARN THAI AND
ENGLISH VOCABULARY BY BILINGUAL THAI STUDENTS ENROLLED AT
THE MIDDLE SCHOOL LEVEL IN AN INTERNATIONAL SCHOOL:
A FOCUS ON DUAL LANGUAGE DEVELOPMENT

ประสิทธิ์ชัย สำเภาทอง*, ชไมภักดิ์ ไม้กลัด

Prasitchai Sampaotong*, Chamaipak Maiklad

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: prasitchai.sampaotong@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและภาษาไทยของนักเรียนทวิภาษาชาวไทยในโรงเรียนนานาชาติ และ 2) เพื่อศึกษาความนิยมการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและภาษาไทยของนักเรียนทวิภาษาชาวไทยในโรงเรียนนานาชาติ กลุ่มประชากร คือ นักเรียนทวิภาษาชาวไทยระดับชั้นเกรด 6 - 8 ในโรงเรียนนานาชาติ จำนวน 120 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 92 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายเพื่อให้มีโอกาสถูกเลือกอย่างเท่าเทียมกัน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามสองชุด เพื่อสำรวจกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทั้งสองภาษา โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบ 5 ระดับของลิเคิร์ต และผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC $\geq$ 0.50 ทุกข้อ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และสถิติเชิงอนุมาน (การทดสอบทีแบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์) ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ที่ผู้เรียนทวิภาษาใช้บ่อยที่สุดแตกต่างกันระหว่างภาษาอังกฤษและภาษาไทย เนื่องจากบริบทการเรียนรู้และลักษณะความคุ้นเคยกับภาษาแตกต่างกัน สำหรับภาษาอังกฤษ ผู้เรียนมักเรียนคำศัพท์ผ่านสื่อบันเทิง มีค่าเฉลี่ย 3.97 (“ทำบ่อย”) และให้ความสำคัญกับการตั้งใจเรียนในห้องเรียน มีค่าเฉลี่ย 3.81 (“ทำบ่อย”) ขณะที่ภาษาไทย ผู้เรียนมักขอให้ครูอธิบายความหมายของคำที่ไม่เข้าใจร่วมกับเดาความหมายจากบริบทของข้อความ ค่าเฉลี่ย 3.56 (“ทำบ่อย”) กลวิธีด้านอารมณ์เป็นกลุ่มกลวิธีที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมของการใช้กลวิธีกลุ่มนี้อยู่ที่ 3.65 สำหรับภาษาอังกฤษ (“ทำบ่อย”) และ 3.26 สำหรับภาษาไทย (“ทำบางครั้ง”) สะท้อนถึงบริบทการเรียนรู้ยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความกดดัน การใช้กลวิธีดังกล่าวช่วยลดความวิตกกังวล รักษาแรงจูงใจ และควบคุมอารมณ์เมื่อพบคำศัพท์ที่ไม่คุ้นเคย

คำสำคัญ: กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์, นักเรียนทวิภาษา, การพัฒนาทวิภาษา

Abstract

This study aimed to 1) Compare the vocabulary learning strategies used by Thai bilingual students in English and Thai in an international school, and 2) Examine the frequency of use of these strategies in both languages. The population consisted of 120 Thai bilingual students in grades 6 - 8 at an international school, from which a sample of 92 students was randomly selected to ensure equal opportunity for participation. The research instruments comprised two questionnaires designed to investigate vocabulary learning strategies in both languages. A 5-point Likert scale was used, and content validity was confirmed by experts, with all items achieving an IOC ≥ 0.50 . Data were analyzed using descriptive statistics (mean and standard deviation) and inferential statistics (paired-sample t-tests). The findings revealed that the most frequently used vocabulary learning strategies differed between English and Thai, reflecting variations in learning contexts and language familiarity. For English, students most often learned vocabulary through entertainment media, with a mean of 3.97 ("often"), and placed strong emphasis on attentive classroom learning, with a mean of 3.81 ("often"). In contrast, for Thai, students commonly requested teachers to explain unfamiliar words while inferring meaning from the textual context, with a mean of 3.56 ("often"). Affective strategies were the highest-ranked group, with a mean use of 3.65 for English ("often") and 3.26 for Thai ("sometimes"). This indicates that, in today's pressured learning environments, affective strategies are key in reducing anxiety, sustaining motivation, and managing emotions when encountering unfamiliar vocabulary.

Keywords: Vocabulary Learning Strategies (VLS), Bilingual Thai Students, Dual Language Development

บทนำ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาทวิภาษาในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีจำนวนโรงเรียนทั้งภาครัฐและเอกชนที่เปิดสอนโปรแกรมสองภาษา เช่น หลักสูตรภาษาอังกฤษและหลักสูตรนานาชาติ เพิ่มมากขึ้น หลักสูตรเหล่านี้มีเป้าหมายสำคัญ คือ เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพสูงและมีความสามารถทางภาษาอังกฤษอย่างเข้มแข็งเพื่อตอบสนองความต้องการในระดับสากล (Laksanasut, S., 2020) นอกเหนือจากโรงเรียนเอกชนและโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนโปรแกรมสองภาษาแล้ว โรงเรียนนานาชาติในประเทศไทยยังมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาทวิภาษา ตามข้อมูลจากสมาคมโรงเรียนนานาชาติแห่งประเทศไทย โรงเรียนเหล่านี้มักใช้หลักสูตรที่มีภาษาหลัก เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส หรือภาษาเยอรมัน เป็นภาษาหลักในการจัดการเรียนการสอน โดยมีการจัดให้วิชาภาษาไทยเป็นวิชาบังคับสำหรับนักเรียนทุกคน ทั้งนี้ ภาษาไทยจะสอนเป็นภาษาแม่สำหรับนักเรียนสัญชาติไทย และสอนเป็นภาษาต่างประเทศสำหรับนักเรียนชาวต่างชาติ นอกจากนี้ ยังมีการเปิดสอนภาษาสำคัญอื่น ๆ เช่น ภาษาจีนกลาง ภาษาสเปน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาเกาหลี ภาษาเยอรมัน และภาษาฝรั่งเศส เป็นภาษาต่างประเทศให้เลือกเรียน เงื่อนไขการเลือกขึ้นอยู่กับหลักสูตรของแต่ละโรงเรียน โรงเรียนนานาชาติสามารถจัดอยู่ในประเภทการสอนสองภาษาแนวจ้ำจอง (Maintenance Bilingual Education) (Baker, C., 2011) โรงเรียนนานาชาติจะใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักเกือบทั้งหมดในการจัดการเรียนการสอน แต่จะบรรจุภาษาอื่นไว้ในหลักสูตรในฐานะวิชาบังคับหรือวิชาเลือก ตัวอย่างเช่น ในประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้นักเรียนสัญชาติไทยในโรงเรียนนานาชาติต้องเรียนวิชาภาษาไทย จำนวน 5 คาบ ต่อสัปดาห์ กำหนดเวลาไว้ที่คาบละ 50 นาที (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ, 2568)

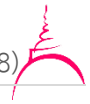

คำศัพท์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสามารถและการเรียนรู้ภาษา ไม่ว่าจะเป็นภาษาที่หนึ่ง ภาษาที่สอง หรือภาษาต่างประเทศ (Decarrico, J. S., 2001); (Mayuree, S., 2007) นักวิชาการจำนวนมากมองว่าคำศัพท์ เป็นแกนกลางของการเรียนรู้ภาษาที่สอง (Aravind, B. R. & Rajasekaran, V., 2020) การขาดความรู้ด้านคำศัพท์ อาจก่อให้เกิดอุปสรรคในการสื่อสาร (Maley, A., 1986) นักวิจัยด้านการเรียนรู้ภาษาหลายคนกล่าวว่า การได้มาซึ่งคำศัพท์เป็นหนึ่งในกระบวนการที่ทำทนายที่สุดของการเรียนภาษา กระบวนการเรียนรู้คำศัพท์ในภาษาที่สองหรือ ภาษาต่างประเทศมักใช้เวลานานและมีความยาก เนื่องจากผู้เรียนต้องเผชิญกับความท้าทายในการจดจำและ นำคำศัพท์ที่เพิ่งเรียนมาไปใช้ได้อย่างทันที่และเพียงพอต่อความต้องการ (Logojan, A. A., 2021) นอกจากนี้ การเรียนรู้คำศัพท์ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นในวงการการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง (ESL) และ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (EFL) (Thornbury, S., 2017) ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา งานวิจัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ ในบริบทของภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ (Asgari, A. & Mustapha, G., 2012); (Komari, K., 2022) ขณะที่งานวิจัยซึ่งศึกษากลวิธีดังกล่าวในบริบทของภาษาที่หนึ่ง (L1) ยังมีอยู่ ค่อนข้างจำกัด เพื่อช่วยให้ผู้เรียนภาษาสามารถได้มาซึ่งคำศัพท์อย่างมีประสิทธิภาพ ครูควรศึกษากลวิธีที่ช่วยให้ ผู้เรียนจดจำและนำคำศัพท์ไปใช้ได้ เช่น การค้นหาความหมายของคำ การจัดเก็บคำศัพท์ในหน่วยความจำ และการฝึกใช้คำศัพท์ (Mayuree, S., 2007) นักวิจัยหลายคนย้ำว่ากลวิธีการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญต่อการได้มาซึ่งภาษา (Language Acquisition) เนื่องจากสามารถช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและกำลังใจตนเองขณะเรียนภาษา ช่วยส่งเสริม พัฒนาทางภาษาของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น (Calafato, R., 2023) ในบริบทของหลักสูตรทวิภาษาในประเทศไทย งานวิจัยเกี่ยวกับกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ยังคงมีอยู่อย่างจำกัด โดยส่วนใหญ่เน้นในบริบทของภาษาอังกฤษในฐานะ ภาษาต่างประเทศ (EFL) และภาษาอังกฤษในฐานะภาษาที่สอง (ESL) และยังคงขาดงานวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์อย่าง เฉพาะเจาะจงว่าผู้เรียนทวิภาษาชาวไทยที่ใช้ทั้งภาษาไทยและอังกฤษในโรงเรียนนานาชาติและโรงเรียนทั่วไป พัฒนาคำศัพท์ของตนอย่างไร งานวิจัยเกี่ยวกับการสอนคำศัพท์ในชั้นเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (EFL) ของไทยในช่วงปี ค.ศ. 2010 ถึง 2020 พบว่า ส่วนใหญ่เน้นบริบทภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ (EFL) และมีจำนวนน้อยที่ศึกษาบริบทการศึกษาทวิภาษา (Liangpanit, C., 2024) ตัวอย่างงานวิจัย เช่น การศึกษา กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ที่นักศึกษาระดับปริญญาตรีชาวไทยในบริบท EFL ใช้ โดยเน้นการใช้พจนานุกรมสองภาษา (Panduangkaew, R., 2018) งานวิจัยนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับงานอื่น ๆ ส่วนใหญ่ กล่าวคือ มุ่งศึกษาผู้เรียน ในบริบทภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ (EFL) และไม่ได้รวมบริบทของผู้เรียนในหลักสูตรทวิภาษา อย่างเฉพาะเจาะจง ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นช่องว่างของงานวิจัยเกี่ยวกับกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ของผู้เรียน ในหลักสูตรทวิภาษาของไทย จึงจำเป็นต้องศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในด้านนี้

จากหลักการและเหตุผลข้างต้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษากลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ของผู้เรียนทวิภาษา เพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ทั้งสองภาษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผลการวิจัยจะช่วยให้ครูมี ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ของผู้เรียนทวิภาษา อันจะช่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ คำศัพท์ของผู้เรียนให้ตรงตามความต้องการ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทักษะทางภาษาด้านอื่นให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและภาษาไทยของนักเรียนทวิภาษาชาวไทย ในโรงเรียนนานาชาติ
2. เพื่อศึกษาความนิยมการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและภาษาไทยของนักเรียนทวิภาษา ชาวไทยในโรงเรียนนานาชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ในการศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและภาษาไทยรวมถึงความนิยมในการใช้พฤติกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ทั้งสองภาษาข้างต้นของนักเรียนชาวไทยในโรงเรียนนานาชาติ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้เรียนชาวไทยที่ใช้อาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 120 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 หรือ Grades 6 - 8) ในโรงเรียนนานาชาติแห่งหนึ่ง กรุงเทพมหานคร ประชากรมีจำนวน 120 คน ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างจึงต้องมี จำนวน 92 คน เพื่อให้สามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรได้ (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ใช้เทคนิควิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสถูกเลือกอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งหมดศึกษาในโรงเรียนนานาชาติที่จัดการเรียนการสอนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยวิชาภาษาไทยบรรจุในตารางเรียนสัปดาห์ละ 5 คาบ ตามข้อกำหนดของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีข้อตกลงเบื้องต้น คือ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความสามารถทางภาษาทั้งสองภาษาไม่ต่างกัน ทุกคนสามารถใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษในการฟังและพูดได้อย่างคล่องแคล่ว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถาม 2 ฉบับ ได้แก่ 1) แบบสอบถามพฤติกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทย และ 2) แบบสอบถามพฤติกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ทั้งสองฉบับดัดแปลงจากแบบสอบถามพฤติกรรมการเรียนรู้ภาษา (Oxford, R., 1990) และแบบสอบถามพฤติกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ (Schmitt, N. & Meara, P., 1997) ใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบ 5 ระดับของลิเคิร์ต โดยมีระดับ ดังนี้ ทำบ่อยมาก: Very Often (5), ทำบ่อย Often (4), ทำบางครั้ง Sometimes (3), ทำบ้างนาน ๆ ที่ Seldom (2), ไม่เคยทำเลย Never (1) และผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ด้วยวิธีดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับข้อคำถาม (IOC) ซึ่งข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC ≥ 0.50 ทุกข้อ โดยใช้เกณฑ์การแปลผลต่อไปนี้ (Oxford, R., 1990); (Schmitt, N., 1997)

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง มีการใช้กลวิธี “ทำบ่อยมาก”

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง มีการใช้กลวิธี “ทำบ่อย”

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง มีการใช้กลวิธี “ทำบางครั้ง”

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง มีการใช้กลวิธี “ทำบ้างนาน ๆ ที่”

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง “ไม่เคยทำเลย”

โครงสร้างแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ และตอนที่ 2 พฤติกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ 7 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มกลวิธีทางปริชาน (Cognitive Strategies) กลุ่มกลวิธีทางความจำ (Memory Strategies) กลุ่มกลวิธีทางสังคม (Social Strategies) กลุ่มกลวิธีชดเชย (Compensation Strategies) กลุ่มกลวิธีควบคุมการเรียนรู้ (Metacognitive Strategies) กลุ่มกลวิธีด้านอารมณ์ (Affective Strategies) และกลุ่มกลวิธี การเดาความหมาย (Determination Strategies)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เรียบร้อยแล้ว ตามหนังสืออนุมัติเลขที่ KUREC-SSR66/092 เครื่องมือวิจัยที่ใช้เป็นแบบสอบถามพฤติกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ ซึ่งดัดแปลงมาจากแบบสอบถามพฤติกรรมการเรียนรู้ภาษาและแบบสอบถามพฤติกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ (Oxford, R., 1990); (Schmitt, N., 1997) โดยผู้วิจัยได้ปรับปรุงเนื้อหาและรายการคำถามให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษของผู้เรียนมากขึ้น ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้ก่อนเก็บข้อมูลจริง เพื่อให้มั่นใจว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสมและสามารถวัดพฤติกรรม

การเรียนรู้คำศัพท์ได้ตามวัตถุประสงค์ ก่อนเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดแก่กลุ่มตัวอย่าง พร้อมย้ำว่าสามารถถอนตัวได้ตลอดเวลาโดยไม่กระทบต่อผลการเรียน เอกสารทั้งหมดจะถูกทำลายหลังสิ้นสุดงานวิจัย เนื่องจากผู้เข้าร่วมวิจัยมีอายุต่ำกว่า 18 ปี จึงต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองก่อนดำเนินการ เก็บข้อมูล ซึ่งใช้เวลาประมาณ 40 นาที ผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถาม จำนวน 2 ชุด ซึ่งแต่ละชุดใช้เวลาประมาณ 15 - 20 นาที โดยดำเนินการภายในครั้งเดียว

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Approach) เมื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้ครบตามจำนวนที่ระบุไว้แล้ว ผู้วิจัยได้นำมาลงรหัสอาสามัครจาก P01-P92 จากนั้น นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้ง 2 แบบมาวิเคราะห์ผ่านโปรแกรม Excel และ SPSS เพื่อหาค่าสถิติที่เหมาะสม ดังต่อไปนี้

- 1) การวิเคราะห์ความแตกต่างของการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์กลุ่มต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบระหว่างภาษาไทยและภาษาอังกฤษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใช้การทดสอบค่าทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน (Paired Samples t-test) และ 2) การวิเคราะห์กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ที่เป็นที่นิยมของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้พูดทวิภาษาใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

จากวิธีดำเนินการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลและนำมาวิเคราะห์เพื่อสรุปและอภิปรายผลดังปรากฏในรายละเอียด ต่อไปนี้

1. “ผลการเปรียบเทียบกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและภาษาไทยของนักเรียนทวิภาษาชาวไทยในโรงเรียนนานาชาติ” ที่ระบุไว้ข้างต้น ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ตามตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความแตกต่างของการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์กลุ่มต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบระหว่างภาษาไทยและภาษาอังกฤษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่มของกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์	ค่าเฉลี่ยความถี่โดยรวมของการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์				การทดสอบค่าทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน (Paired Samples t-test)	
	ภาษาอังกฤษ		ภาษาไทย			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
กลุ่มกลวิธีทางปริชาน (Cognitive Strategies)	3.35	0.62	2.96	0.73	5.42	0.000
กลุ่มกลวิธีทางความจำ (Memory Strategies)	3.03	0.95	2.68	0.90	3.66	0.000
กลุ่มกลวิธีทางสังคม (Social Strategies)	3.27	0.92	3.01	0.83	3.28	0.001
กลุ่มกลวิธีการชดเชย (Compensation Strategies)	3.45	0.72	3.24	0.88	2.46	0.016
กลุ่มกลวิธีการควบคุมการเรียนรู้ (Metacognitive Strategies)	3.44	0.78	3.00	0.88	5.37	0.000
กลุ่มกลวิธีด้านอารมณ์ (Affective Strategies)	3.65	0.74	3.26	0.97	3.90	0.000
กลุ่มกลวิธีการเดาความหมาย (Determination Strategies)	3.51	0.86	3.24	1.00	2.94	0.004
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	3.38	0.80	3.05	0.88	3.86	0.003

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นโดยรวมเฉลี่ยของค่าเฉลี่ยความถี่โดยรวมของการใช้กลวิธีการเรียนรู้ คำศัพท์ภาษาอังกฤษอยู่ระหว่าง 3.03 - 3.65 จัดอยู่ในระดับ “ทำบางครั้ง” ถึง “ทำบ่อย” โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ กลวิธีด้านอารมณ์ ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.74) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ กลวิธีการเดาความหมาย ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.86) กลวิธีการชดเชย ($\bar{X} = 3.45$, S.D. = 0.72) กลวิธีการควบคุมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.74) กลวิธีทางปริชาน ($\bar{X} = 3.35$, S.D. = 0.62) กลวิธีทางสังคม ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = 0.92) และกลวิธีทางความจำ ($\bar{X} = 3.03$, S.D. = 0.95) ตามลำดับ

ระดับความคิดเห็นโดยรวมเฉลี่ยของค่าเฉลี่ยความถี่โดยรวมของการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทย อยู่ระหว่าง 2.68 - 3.26 จัดอยู่ในระดับ “ทำบ้างนาน ๆ ที” ถึง “ทำบางครั้ง” โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ กลวิธีด้านอารมณ์ ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.97) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ กลวิธีการเดาความหมายและ กลวิธีการชดเชย ($\bar{X} = 3.24$, S.D. = 0.88) กลวิธีทางสังคม ($\bar{X} = 3.01$, S.D. = 0.83) กลวิธีการควบคุมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.88) กลวิธีทางปริชาน ($\bar{X} = 2.96$, S.D. = 0.73) และกลวิธีทางความจำ ($\bar{X} = 2.68$, S.D. = 0.90) ตามลำดับ

ผลการวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลวิธีการเรียนรู้ คำศัพท์ภาษาไทยในทุกกลุ่มกลวิธี และผลการทดสอบ Paired-Sample t-test แสดงให้เห็นความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างความถี่ในการใช้กลวิธีทั้งสองภาษา โดยลำดับการใช้กลวิธีในภาษาไทยแตกต่างจากภาษาอังกฤษเล็กน้อย กล่าวคือ กลวิธีทางปริชานมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่ากลวิธีทางสังคม

2. “ผลการศึกษาความนิยมการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและภาษาไทยของนักเรียนทวิภาษาชาวไทยในโรงเรียนนานาชาติ” ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังตาราง 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความนิยมการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ และภาษาไทยของนักเรียนทวิภาษาชาวไทยในโรงเรียนนานาชาติ

กลุ่มของกลวิธี การเรียนรู้ คำศัพท์	กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละกลุ่ม							
	ภาษาอังกฤษ				ภาษาไทย			
	กลวิธี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความนิยม	กลวิธี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความนิยม
กลุ่มกลวิธีทาง ปริชาน (Cognitive Strategies)	“I learn new words by watching movies or listening to songs.”	3.97	1.08	ทำบ่อย	“ฉันเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ผ่านการดูหนังหรือฟังเพลง”	3.33	1.29	ทำบางครั้ง
กลุ่มกลวิธี ทางความจำ (Memory Strategies)	“I link a newly learned word with its related picture or image to help me remembering them.”	3.27	1.23	ทำบางครั้ง	“ฉันเชื่อมโยงคำศัพท์ใหม่กับภาพหรือรูปที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยในการจำ”	3.05	1.27	ทำบางครั้ง
กลุ่มกลวิธี ทางสังคม (Social Strategies)	“I engage in conversations with native speakers to learn new words.”	3.49	1.20	ทำบางครั้ง	“ฉันขอให้ครูอธิบายหรือแปลให้ หากฉันไม่เข้าใจคำศัพท์ใหม่”	3.56	1.04	ทำบ่อย

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความนิยมการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ และภาษาไทยของนักเรียนทวิภาษาชาวไทยในโรงเรียนนานาชาติ (ต่อ)

กลุ่มของกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์	กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละกลุ่ม							
	ภาษาอังกฤษ				ภาษาไทย			
	กลวิธี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความนิยม	กลวิธี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความนิยม
กลุ่มกลวิธีการชดเชย (Compensation Strategies)	“I guess meanings of an unknown word to understand the whole sentences.”	3.57	1.17	ทำบ่อย	“ฉันเดาความหมายของคำที่ไม่รู้เพื่อให้เข้าใจประโยคทั้งหมด”	3.45	1.25	ทำบางครั้ง
กลุ่มกลวิธีการควบคุมการเรียนรู้ (Metacognitive Strategies)	“I pay attention when learning vocabulary.”	3.81	1.10	ทำบ่อย	“ฉันพยายามหาวิธีที่จะพัฒนาความรู้คำศัพท์ของฉัน”	3.29	1.17	ทำบางครั้ง
กลุ่มกลวิธีด้านอารมณ์ (Affective Strategies)	“I appreciate myself when I do well in vocabulary tests.”	3.76	1.07	ทำบ่อย	“ฉันชื่นชมตนเองเมื่อทำแบบทดสอบคำศัพท์ได้ดี”	3.45	1.24	ทำบางครั้ง
กลุ่มกลวิธีการเดาความหมาย (Determination Strategies)	“I guess meanings of an unknown word from contextual clues.”	3.71	1.10	ทำบ่อย	“ฉันคาดเดาความหมายของคำที่ไม่รู้จากบริบทของข้อความ”	3.56	1.11	ทำบ่อย

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความนิยมการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ค่าเฉลี่ยการใช้กลวิธีอยู่ระหว่าง 3.27 - 3.97 จัดอยู่ในระดับ “ทำบางครั้ง” ถึง “ทำบ่อย” กลวิธีที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การเรียนรู้คำศัพท์ผ่านการดูหนังหรือฟังเพลง (กลวิธีทางปริชาน) ($\bar{X}$ = 3.97, S.D. = 1.08) รองลงมา คือ การให้ความสนใจระหว่างเรียนคำศัพท์ (กลวิธีการควบคุมการเรียนรู้) ($\bar{X}$ = 3.81, S.D. = 1.10) และการชื่นชมตนเองเมื่อทำแบบทดสอบได้ดี (กลวิธีด้านอารมณ์) ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = 1.07) ส่วนกลวิธีที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การเชื่อมโยงคำศัพท์ใหม่กับภาพหรือรูปที่เกี่ยวข้อง (กลวิธีทางความจำ) ($\bar{X}$ = 3.27, S.D. = 1.23) ตามลำดับ

ระดับความนิยมการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทย ค่าเฉลี่ยการใช้กลวิธีอยู่ระหว่าง 3.05 - 3.56 จัดอยู่ในระดับ “ทำบางครั้ง” ถึง “ทำบ่อย” กลวิธีที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การเดาความหมายของคำจากบริบท (กลวิธีการเดาความหมาย) ($\bar{X}$ = 3.56, S.D. = 1.11) และการขอให้ครูอธิบายหรือแปล (กลวิธีทางสังคม) ($\bar{X}$ = 3.56, S.D. = 1.04) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 3.56 รองลงมา คือ การเดาความหมายเพื่อเข้าใจประโยคทั้งหมด (กลวิธีการชดเชย) ($\bar{X}$ = 3.45, S.D. = 1.25) และการชื่นชมตนเองเมื่อทำแบบทดสอบได้ดี (กลวิธีด้านอารมณ์) ($\bar{X}$ = 3.45, S.D. = 1.24) กลวิธีที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การเชื่อมโยงคำศัพท์กับภาพหรือรูปที่เกี่ยวข้อง (กลวิธีทางความจำ) ($\bar{X}$ = 3.05, S.D. = 1.27)

โดยรวม กลวิธีที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทยมีความคล้ายคลึงกันในหลายกลุ่ม ยกเว้นกลวิธีในกลุ่มทางสังคม (Social Strategies) และการควบคุมการเรียนรู้ (Metacognitive Strategies) ที่มีความแตกต่างกันระหว่างสองภาษา

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษของนักเรียนทวิภาษาชาวไทยในโรงเรียนนานาชาติ: การศึกษาเพื่อการพัฒนาทวิภาษา สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. กลวิธีด้านอารมณ์ (Affective Strategies) เป็นกลุ่มกลวิธีที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดจากทั้งหมด 7 กลุ่ม ค่าเฉลี่ยรวมของการใช้กลวิธีกลุ่มนี้อยู่ที่ 3.65 สำหรับภาษาอังกฤษ (“ทำค่อนข้างบ่อย”) และ 3.26 สำหรับภาษาไทย (“ทำบางครั้งถึงค่อนข้างบ่อย”) อันสะท้อนถึงบริบทการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความกดดัน การใช้กลวิธีดังกล่าวช่วยลดความวิตกกังวล รักษาแรงจูงใจ และควบคุมอารมณ์เมื่อพบคำศัพท์ไม่คุ้นเคย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Nasab, M. S. B. ที่ชี้ว่า การจัดการอารมณ์และแรงจูงใจมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ โดยผู้เรียนที่ควบคุมความวิตกกังวลและเสริมแรงทางบวกแก่ตนเองจะมีความเพียรพยายามและความเชื่อมั่นสูงขึ้น (Nasab, M. S. B., 2015) ทั้งยังสอดคล้องกับ Roboh, A. G. & Tedjaatmadja, H. M. ที่ย้ำว่า กลวิธีด้านอารมณ์ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย ทำให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกและพร้อมสื่อสารในภาษาต่างประเทศมากขึ้น (Roboh, A. G. & Tedjaatmadja, H. M., 2016) ขณะเดียวกัน Braun, M. ชี้ว่าผู้เรียนยุคดิจิทัลมีความตระหนักรู้ทางอารมณ์ (Emotional Awareness) สูงขึ้น และมีมุมมองหาวิธีดูแลสุขภาพจิตใจควบคู่กับการเรียนภาษา (Braun, M., 2019) อีกทั้ง Sison, N. R. M. ยังเสนอให้บูรณาการกลวิธีด้านอารมณ์กับสื่อและวิธีการสอนอื่น เพื่อเสริมทัศนคติและแรงจูงใจของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (Sison, N. R. M., 2022)

2. กลวิธีการเดาความหมาย (Determination Strategies) อยู่ในอันดับสองของกลุ่มกลวิธีที่นักเรียนทวิภาษาชาวไทยใช้บ่อยที่สุด โดยเฉพาะการเดาความหมายจากบริบท ค่าเฉลี่ยรวมของการใช้กลวิธีกลุ่มนี้อยู่ที่ 3.51 สำหรับภาษาอังกฤษ (“ทำค่อนข้างบ่อย”) และ 3.24 สำหรับภาษาไทย (“ทำบางครั้งถึงค่อนข้างบ่อย”) ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนที่ต้องเผชิญคำศัพท์ใหม่อย่างต่อเนื่อง ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กลวิธีนี้ช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง (Learner Autonomy) และเพิ่มความสามารถในการจัดการกับคำศัพท์โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากครูหรือแหล่งข้อมูลเสริมตลอดเวลา Schmitt, N. & Meara, P. ชี้ว่า กลวิธีดังกล่าวเป็นการตีความคำศัพท์เชิงรุกที่ใช้การคิดวิเคราะห์ เช่น การวิเคราะห์ส่วนประกอบคำหรือการใช้บริบท เช่น การวิเคราะห์ส่วนประกอบคำ การใช้คำเทียบในภาษาแม่ (Equivalent) การใช้พจนานุกรม และการแปลความหมายจากบริบท (Schmitt, N. & Meara, P., 1997) งานวิจัยหลายชิ้นต่างยืนยันว่าการใช้กลวิธีการเดาความหมายมีประสิทธิภาพสูง เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและจดจำคำศัพท์ได้ดีกว่าการพึ่งพาการท่องจำเพียงอย่างเดียว อีกทั้ง ยังเสริมสร้างความมั่นใจและความคล่องตัวในการอ่าน ทำให้กลวิธีนี้ยังคงมีความสำคัญแม้จะรองจากกลวิธีด้านอารมณ์ (Pookcharoen, S., 2011); (Baskin, S., 2017); (Fan, N., 2020)

3. กลุ่มกลวิธีที่ใช้บ่อยที่สุด คือ กลวิธีด้านความจำ (Memory Strategies) ค่าเฉลี่ยรวมของการใช้กลวิธีกลุ่มนี้อยู่ที่ 3.03 สำหรับภาษาอังกฤษ (“ทำบางครั้ง”) และ 2.68 สำหรับภาษาไทย (“ทำบ้างบางครั้ง”) กลวิธีกลุ่มนี้อาจไม่ค่อยเป็นที่นิยมในหมู่นักเรียนทวิภาษา เนื่องจากลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนรุ่นใหม่มักเน้นการมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบลงมือทำ และการสื่อสารเชิงปฏิสัมพันธ์มากกว่าการท่องจำ ผู้เรียนในบริบทการศึกษาปัจจุบันมักพบว่า วิธีท่องจำแบบเดิมรู้สึกน่าเบื่อและไม่ตอบสนองต่อแรงจูงใจทางอารมณ์หรือสังคมของพวกเขา (Roboh, A. G. & Tedjaatmadja, H. M., 2016); (Braun, M., 2019) โดยเฉพาะกลวิธีการเชื่อมโยงคำศัพท์ใหม่กับภาพหรือรูปประกอบ แม้จะเป็นกลวิธีที่ใช้บ่อยที่สุดทั้งในภาษาอังกฤษและภาษาไทย แต่ค่าเฉลี่ยการใช้ยังอยู่ในระดับต่ำ คือ 3.30 สำหรับภาษาอังกฤษ (“ทำบางครั้ง”) และ 2.68 สำหรับภาษาไทย (“ทำนาน ๆ ทีถึงบางครั้ง”) ผลการวิจัยนี้จึงไม่สอดคล้องกับงานของ Ghalebi, R. ที่พบว่า กลวิธีด้านความจำเป็นหนึ่งในกลวิธีที่ผู้เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ (EFL) ระดับปริญญาตรีในอิหร่านใช้บ่อยที่สุด อาจอธิบายได้ว่าผู้เรียนทวิภาษาในงานวิจัยนี้ใช้การท่องจำเป็นครั้งคราว เนื่องจากรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนกลุ่มนี้เน้นกิจกรรมหลากหลายและการเรียนรู้

แบบมีปฏิสัมพันธ์ อย่างไรก็ตาม การเรียนแบบท่องจำยังมีประโยชน์ในการเพิ่มความแม่นยำในการจำคำศัพท์ และมักใช้ร่วมกับ กลวิธีการจดบันทึก (Note-Taking Strategies) เพื่อจัดเก็บและทบทวนคำศัพท์ใหม่ได้สะดวกขึ้น (Ghalebi, R., 2020)

4. ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ที่ผู้เรียนทวิภาษาใช้บ่อยที่สุดแตกต่างกันระหว่างภาษาอังกฤษและภาษาไทย ทั้งนี้ เนื่องจากบริบทการเรียนรู้และลักษณะความคุ้นเคยกับภาษาแตกต่างกัน สำหรับภาษาอังกฤษ ผู้เรียนมักเรียนคำศัพท์ผ่านสื่อบันเทิง เช่น การชมภาพยนตร์และฟังเพลง มีค่าเฉลี่ย 3.97 (“ทำบ่อย”) และให้ความสำคัญกับการตั้งใจเรียนในห้องเรียน มีค่าเฉลี่ย 3.81 (“ทำบ่อย”) เนื่องจากภาษาอังกฤษไม่ใช่ภาษาแม่ ผู้เรียนจึงพึ่งพาการสอนในชั้นเรียนและสื่อที่หลากหลายเพื่อให้เข้าใจคำศัพท์และโครงสร้างภาษา ขณะที่สำหรับภาษาไทย ผู้เรียนมักใช้วิธีขอให้ครูอธิบายความหมายของคำที่ไม่เข้าใจและเดาความหมายจากบริบทของข้อความ ค่าเฉลี่ย 3.56 (“ทำค่อนข้างบ่อย”) ร่วมกับการเดาคำเพื่อเข้าใจประโยคทั้งหมดด้วยตนเอง พร้อมทั้งชื่นชมตนเอง หลังทำข้อสอบคำศัพท์ได้ดี ค่าเฉลี่ย 3.45 (“ทำค่อนข้างบ่อย”) ข้อค้นพบนี้สะท้อนถึงความมั่นใจในความสามารถด้านภาษาไทยของตนเองในฐานะที่เป็นเจ้าของภาษา อย่างไรก็ตาม ครูยังต้องเป็นแหล่งความรู้หลักที่ผู้เรียนต้องพึ่งพาเสมอ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Schmitt, N. & Meara, P. ที่กล่าวว่า กลวิธีการเดาความหมาย (Determination Strategies) เป็นการกระทำอย่างมีเจตนาเพื่อตีความคำศัพท์ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนสามารถพึ่งพาตนเองและลดการพึ่งพาความช่วยเหลือภายนอก (Schmitt, N. & Meara, P., 1997) นอกจากนี้ การใช้กลวิธีด้านอารมณ์ (Affective Strategies) เช่น การชื่นชมตนเองหลังทำข้อสอบสะท้อนหลักการของ Nasab, M. S. B., Roboh, A. G. & Tedjaatmadja, H. M. ที่ชี้ว่า การจัดการอารมณ์และสร้างแรงจูงใจภายในตัวผู้เรียนมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ภาษา (Nasab, M. S. B., 2015); (Roboh, A. G. & Tedjaatmadja, H. M., 2016) ขณะที่ Braun, M. ระบุว่า ผู้เรียนยุคใหม่โดยเฉพาะเยาวชนมีความตระหนักรู้ในอารมณ์ (Emotional Awareness) ของตนเองสูง และมักแสวงหากลวิธีที่ช่วยลดสภาวะทางจิตใจควบคู่ไปกับการเรียน (Braun, M., 2019) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pookcharoen, S., Baskin, S., Fan, N. ที่พบว่า กลวิธีการเดาความหมายและการใช้สื่อบริบท (contextual clues) ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความเข้าใจและการจำคำศัพท์ได้ดี (Pookcharoen, S., 2011); (Baskin, S., 2017); (Fan, N., 2020) ในขณะเดียวกัน ผลการวิจัยยังชี้ว่า กลวิธีด้านความจำ (memory strategies) เป็นกลวิธีที่ผู้เรียนใช้บ่อยน้อยที่สุดทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย แม้ว่าการเชื่อมโยงคำศัพท์กับภาพหรือรูปประกอบจะเป็นกลวิธีที่ใช้มากที่สุดในกลุ่มนี้ แต่ค่าเฉลี่ยยังอยู่ในระดับต่ำ (ภาษาอังกฤษ 3.27, ภาษาไทย 3.05 แปลความได้ว่า “ทำบางครั้ง”) ซึ่งสะท้อนว่าผู้เรียนรุ่นปัจจุบันไม่ชอบการเรียนแบบท่องจำเพียงอย่างเดียว แม้ว่ากลวิธีนี้จะมีประโยชน์และผู้สอนมักใช้ในห้องเรียน

ผลการวิจัยโดยรวมสะท้อนว่า ผู้เรียนทวิภาษาเลือกใช้กลวิธีที่เหมาะสมกับบริบทภาษา (ภาษาอังกฤษหรือภาษาไทย) ความคุ้นเคย และแรงจูงใจของตนเอง กลวิธีด้านอารมณ์และการเดาความหมายจึงมีบทบาทสำคัญ ในขณะที่กลวิธีด้านความจำเป็นเพียงกลวิธีเสริมที่ใช้เป็นครั้งคราว

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ของผู้เรียนทวิภาษาชาวไทย ชี้ให้เห็นได้ว่ากลวิธีด้านอารมณ์ (Affective Strategies) และกลวิธีการเดาความหมาย (Determination Strategies) เป็นกลวิธีที่ผู้เรียนใช้บ่อยที่สุดทั้งในการเรียนภาษาอังกฤษและภาษาไทย ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นการส่งเสริมกลวิธีเหล่านี้อย่างเป็นระบบ โดยสามารถทำได้ผ่านการสร้างแรงจูงใจในตนเอง การใช้เกมภาษาเพื่อลดความวิตกกังวล และฝึกทักษะการเดาความหมายจากบริบทอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ กลวิธีที่ผู้เรียนใช้ไม่บ่อยแต่มีศักยภาพ เช่น กลวิธีทางความจำ (Memory Strategies) และกลวิธีการชดเชย (Compensation Strategies) ควรได้รับการพัฒนา

โดยการใช้สื่อภาพประกอบ การจัดบันทึกคำศัพท์อย่างเป็นระบบ หรือการจัดกิจกรรมบทบาทสมมติ (Role-Play) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจำและการประยุกต์ใช้คำศัพท์ ในส่วนของการเรียนภาษาอังกฤษ ควรบูรณาการสื่อและ กิจกรรมนอกห้องเรียน เช่น ภาพยนตร์ เพลง หรือพอดแคสต์ พร้อมจัดกิจกรรมติดตามผลเพื่อสะท้อนการเรียนรู้ ส่วนภาษาไทย ควรส่งเสริมกลวิธีทางสังคม (Social Strategies) เช่น การขอให้ครูอธิบายหรือแปลคำศัพท์ และการเดาความหมายจากบริบท ผ่านกิจกรรมกลุ่มหรือการเรียนรู้ร่วมมือ (Collaborative Learning) เพื่อเพิ่มโอกาส ปฏิสัมพันธ์และใช้ภาษาในสถานการณ์จริง พร้อมทั้งมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างแรงจูงใจ ติดตาม ความก้าวหน้า และสนับสนุนให้ผู้เรียนตั้งเป้าหมายและพัฒนาวิธีการเรียนรู้ของตนเอง สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป แนะนำให้พิจารณาใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การสังเกตพฤติกรรมการใช้กลวิธีจริงในห้องเรียน หรือการจัดทำแบบทดสอบก่อน-หลังเรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางภาษาและการใช้กลวิธี นอกจากนี้ การสัมภาษณ์ เชิงลึกหรือกลุ่มสนทนากับผู้เรียนจะช่วยให้เข้าใจเหตุผลและบริบทการเลือกใช้กลวิธีแต่ละประเภทได้ชัดเจนขึ้น ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมผู้เรียนที่มีพื้นฐานภาษาและระดับความสามารถต่างกัน เพื่อตรวจสอบความแตกต่าง ในการใช้กลวิธีตามปัจจัยเชิงบุคคลสภาพและภูมิหลังทางภาษา ข้อเสนอแนะเหล่านี้จะช่วยให้การวิจัยครั้งต่อไป สามารถสร้างข้อค้นพบที่มีความน่าเชื่อถือสูงและสามารถนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนคำศัพท์ในบริบท ทวิภาษาได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ. (2568). หลักสูตรวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย ของโรงเรียนนานาชาติ. เรียกใช้เมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://shorturl.asia/bj2wV>
- Aravind, B. R. & Rajasekaran, V. (2020). A descriptive study on ESL learners' vocabulary knowledge through cognitive and metacognitive strategies. *English Language Teaching Educational Journal*, 3(2), 142-150.
- Asgari, A. & Mustapha, G. (2012). Vocabulary Learning Strategies of Malaysian ESL Students. *Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities*, 20(3), 751-764.
- Baker, C. (2011). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. London: Multilingual matters.
- Baskin, S. (2017). The Use of Vocabulary Learning Strategies in Teaching Turkish as a Second Language. *Journal of Education and Practice*, 8(9), 126-134.
- Braun, M. (2019). Improving Driver Emotions with Affective Strategies. *Multimodal Technologies and Interaction*, 3(1), 21-28.
- Calafato, R. (2023). Charting the motivation, self-efficacy beliefs, language learning strategies, and achievement of multilingual university students learning Arabic as a foreign language. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*, 8(1), 20. <https://doi.org/10.1186/s40862-023-00194-5>
- Decarrico, J. S. (2001). Vocabulary Learning and Teaching. *Teaching English as a second or foreign language*, 3(1), 38-46.
- Fan, N. (2020). Strategy Use in Second Language Vocabulary Learning and Its Relationships with the Breadth and Depth of Vocabulary Knowledge: A Structural Equation Modeling Study. *Frontiers in Psychology*, 11(1), 752-765.

- Ghalebi, R. (2020). Vocabulary Learning Strategies: A Comparative Study of EFL Learners. *Cogent Psychology*, 7(1). <https://doi.org/10.1080/23311908.2020.1824306>
- Komari, K. (2022). English Vocabulary Learning Strategies of University Students in Papua. *Englisia*, 10(1), 67-87.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Laksanasut, S. (2020). Bilingual Education in Thailand: Background, Implementation, Limitation, and Case Study. *Journal of the Education Council*, 17(3), 53-59.
- Liangpanit, C. (2024). Reviewing Empirical Research on Vocabulary Teaching in the Thai EFL Classroom during 2010-2020. *The Journal of Sirindhornparithat*, 25(2), 1-13.
- Logojan, A. A. (2021). Vocabulary learning strategies used by elementary-level students of English. *MEXTESOL Journal*, 45(2), 1-12.
- Maley, A. (1986). Series editors' preface. In J. Morgan, and M. Rinvoluceri (Eds.), *Vocabulary* (pp. 112-135). Oxford: Oxford University Press.
- Mayuree, S. (2007). English Vocabulary Learning Strategies Employed by Rajabhat University Students. In Doctoral Dissertation in English Studies. Suranaree University of Technology.
- Nasab, M. S. B. (2015). A Complete Review for Metacognitive, Cognitive, and Social/Affective Strategies as Essential Components of Learning Strategies and their Relationships with EFL Learners' Reading Comprehension Promotion. In *Advances in Language and Literary Studies*, 6(3), 166-184.
- Oxford, R. (1990). *Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know*. London: Newbury House.
- Panduangkaew, R. (2018). An analysis of vocabulary learning strategies employed by Thai EFL undergraduates: Dictionary use. *REFlections*, 25(1), 116-125.
- Pookcharoen, S. (2011). Thai EFL Undergraduates' Vocabulary Learning Strategies: Perception and Practice. *Journal of Studies in the English Language*, 6(2), 31-53.
- Roboh, A. G. & Tedjaatmadja, H. M. (2016). Affective Strategies Used by High Proficiency Learners at Hand Fortuna Center. *Kata Kita: Journal of Language, Literature, and Teaching*, 4(2), 80-85.
- Schmitt, N. & Meara, P. (1997). Researching vocabulary through a word knowledge framework: Word associations and verbal suffixes. *Studies in second language acquisition*, 19(1), 17-36.
- Schmitt, N. (1997). Vocabulary Learning Strategies. In N. Schmitt & M. McCarthy (Eds.), *Vocabulary: Description, Acquisition and Pedagogy* (pp. 77-85). Cambridge: Cambridge University.
- Sison, N. R. M. (2022). Affective Strategies in Teaching and Learning English as a Second Language (ESL). *International Research Journal of Science, Technology, Education, and Management*, 2(2), 79-90.
- Thornbury, S. (2017). Scott Thornbury's 30 Language Teaching Methods. Retrieved May 29, 2025, from <https://shorturl.asia/bj2wV>

อิทธิพลของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและความผูกพันกับพื้นที่
เป็นตัวแปรคั่นกลางแบบอนุกรมที่ถ่ายทอดภาพลักษณ์ปลายทาง
สู่การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรม*

THE INFLUENCE OF MEMORABLE TOURISM EXPERIENCES AND
PLACE ATTACHMENT SERVES AS A SERISE MEDIATING EFFECT THAT TRANSMITS
THE DESTINATION IMAGE TO REVISIT INTENTION IN THE CONTEXT
OF CULTURAL HERITAGE TOURISM

นันทกานต์ ศรีปลั่ง^{1*}, อัมมะทินนา ศรีสุพรรณ², ประสิทธิ์ชัย นรากรณ์²

Nuntakan Sriplang^{1*}, Tummatinna Seesupan², Prasittichai Narakorn²

¹หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก ประเทศไทย

¹Doctor of Philosophy program in Business Administration, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand

²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก ประเทศไทย

²Faculty of Management, Science Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: meepoohnudraft@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นภาพลักษณ์ปลายทาง ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ความผูกพันกับพื้นที่ การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาพลักษณ์ปลายทาง ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ความผูกพันกับพื้นที่ ที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรม และ 3) เพื่อทดสอบอิทธิพลคั่นกลางแบบอนุกรมของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและความผูกพันกับพื้นที่ระหว่างภาพลักษณ์ปลายทางกับการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรม จำนวน 550 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก เครื่องที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี รายได้อยู่ระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท มรดกโลกทางวัฒนธรรมที่เคยไปจำนวนมากที่สุด คือ นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (เมืองเก่าอยุธยา) นักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ปลายทาง ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ความผูกพันกับพื้นที่ การกลับมาเที่ยวซ้ำ อยู่ในระดับมาก ภาพลักษณ์ปลายทางมีอิทธิพลรวมที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวมากที่สุดเท่ากับ 0.656 รองลงมา คือ ความผูกพันกับพื้นที่ที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำมีอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.335 และประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำมีอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.311 ตามลำดับ ประสบการณ์ที่น่าจดจำและความผูกพันกับพื้นที่ทำหน้าที่เป็นตัวแปรคั่นกลางแบบอนุกรมบางส่วนระหว่างภาพลักษณ์ปลายทางกับการกลับมาเที่ยวซ้ำ

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ปลายทาง, ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ, ความผูกพันกับพื้นที่, การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ

Abstract

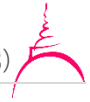
This study examines the relationships among destination image, memorable tourism experiences, place attachment, and revisit intention within the context of cultural heritage tourism. The specific objectives were: 1) To assess tourists' perceptions of destination image, memorable tourism experiences, place attachment, revisit intention; 2) To investigate the effects of destination image, memorable tourism experiences, and place attachment on revisit intention among tourists visiting cultural World Heritage Sites; and 3) To test the partial serial mediation of memorable tourism experiences and place attachment in the relationship between destination image and revisit intention. A quantitative design was employed. The sample of 550 Thai tourists who had previously visited cultural World Heritage Sites was selected through convenience sampling. The research instrument was a questionnaire, demonstrating a reliability which demonstrated a reliability coefficient of 0.96. The statistical methods used in this study included descriptive statistics (percentage, mean, and standard deviation) and structural equation modeling (SEM). The results revealed that most respondents were female, aged between 31 and 40 years, with a bachelor's degree as their highest level of education, and a monthly income ranging from 20,001 to 30,000 baht. Historic City of Ayutthaya (Ayutthaya Old Town) was the most frequently visited cultural World Heritage site. Tourists reported a high level of perception regarding destination image, memorable tourism experiences, place attachment, and revisit intention. Furthermore, the findings indicated that destination image had the most substantial total effect on revisit (0.656), followed by place attachment (0.335) and memorable tourism experiences (0.311), respectively. In addition, memorable tourism experiences and place attachment served as a partial mediation between destination image and revisit intention.

Keywords: Destination Image, Memorable Tourism Experiences, Place Attachment, Revisit Intention

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มุ่งส่งเสริมความหลากหลายในการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านการต่อยอดจากรากเหง้าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อรักษาเอกลักษณ์และดึงดูดนักท่องเที่ยวผ่านแนวทางเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการผลักดันเมืองประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมให้ได้รับการอนุรักษ์และยอมรับในระดับสากล (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565) ซึ่งการที่ยูเนสโกได้ขึ้นทะเบียนให้หลายประเทศในภูมิภาคอาเซียนเป็นเมืองมรดกโลกยังเป็นการยอมรับในระดับสากล ปัจจุบันประเทศไทยมีแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม จำนวน 5 แห่ง (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2567)

ในปี 2567 คาดว่าการท่องเที่ยวในประเทศจะทำสถิติใหม่เป็นปีที่ 2 ติดต่อกัน มีนักท่องเที่ยวถึง 292.1 ล้านคน - ครั้ง สร้างรายได้กว่า 1 ล้านล้านบาท แม้พื้นที่ทั้งด้านจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ แต่ยังคงขาดการพัฒนาสิ่งดึงดูดใหม่เพื่อกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวซ้ำ ซึ่งอาจกระทบต่อความยั่งยืน (ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีเอ็มบี, 2567) โดยประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและภาพลักษณ์ปลายทางที่มีเชิงบวกเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำ (Dabphet, S., 2022); (ภัทรนฤพนธ์ กะโท้แก้ว และวสุธิดา นุริตมนต์, 2567)

จากสถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทยที่แม้จะฟื้นตัวทั้งด้านจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ แต่ยังคงเผชิญความท้าทายด้านการดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวซ้ำ (ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีเอ็มบี, 2567) และในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มีประเด็นยุทธศาสตร์ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นกลุ่มตัวอย่างเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมายังแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมซึ่งประเทศไทยมีที่ได้ขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมจากยูเนสโก จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ ประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร (เมืองเก่าสุโขทัย) นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (เมืองเก่าอยุธยา) แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง (บ้านเชียง) เมืองโบราณศรีเทพ และโบราณสถานสมัยทวารวดีที่เกี่ยวข้อง (แหล่งวัฒนธรรม) และภูพระบาท ประจักษ์พยานแห่งวัฒนธรรมสีมาสมัยทวารวดี ซึ่งการได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโก นั้นไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานในพื้นที่ ยังส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อเศรษฐกิจของท้องถิ่นและประเทศ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2567)

จากเหตุผลที่กล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาอิทธิพลของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและความผูกพันกับพื้นที่เป็นตัวแปรต้นกลางแบบอนุกรมที่ถ่ายทอดภาพลักษณ์ปลายทางสู่การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ การท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรม เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์เป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด และภาพลักษณ์ของปลายทาง โดยมุ่งเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อจะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นภาพลักษณ์ปลายทาง ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ความผูกพันกับพื้นที่ การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ และการเปิดรับประสบการณ์ ของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาพลักษณ์ปลายทาง ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ความผูกพันกับพื้นที่ที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรม
3. เพื่อทดสอบอิทธิพลต้นกลางแบบอนุกรมของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและความผูกพันกับพื้นที่ระหว่างภาพลักษณ์ปลายทางกับการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษา คือ จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 92,534,403 คน กรุงเทพมหานคร 9,753,053 คน ภาคกลาง 3,1591,222 คน ภาคตะวันออก 12,709,727 คน ภาคใต้ 10,460,044 คน ภาคเหนือ 12,671,800 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 15,348,557 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2567) ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ของ Hair, J. F. et al. ที่ระบุว่าจำนวนตัวอย่างที่ควรมีเท่ากับ 10 - 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ ซึ่งงานวิจัยมีตัวชี้วัดทั้งหมด 55 ข้อ ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมเท่ากับ 550 ราย (Hair, J. F. et al., 2019) ใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวก (Convenience) ดังนี้ กรุงเทพมหานคร 58 คน ภาคกลาง 188 คน ภาคตะวันออก 76 คน ภาคใต้ 62 คน ภาคเหนือ 75 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 91 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม โดยดัดแปลงเพื่อให้มีความเหมาะสมกับกรอบแนวคิดในการทำวิจัยซึ่งรูปแบบข้อคำถามเป็นปลายปิดโดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 คำถามกรอง ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัว ส่วนที่ 3 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ของปลายทาง (DI) ประกอบด้วย

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว, ความสามารถในการเข้าถึง, ภาพลักษณ์ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก, ภาพลักษณ์ด้านที่พัก, ภาพลักษณ์ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนที่ 4 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ (MTE) ซึ่งประกอบด้วย การแสวงหาความสุข, ความแปลกใหม่, วัฒนธรรมท้องถิ่น การเติมพลังให้ตนเอง, การมีความหมาย, การมีส่วนร่วม ส่วนที่ 5 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับความผูกพันกับพื้นที่ (PA) ประกอบด้วย อัตลักษณ์ของพื้นที่, ความรู้สึกที่มีต่อพื้นที่, ความรู้สึกทางสังคมกับพื้นที่ ส่วนที่ 6 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ (RV) ประกอบด้วย ตั้งใจที่จะกลับมาเที่ยวในอนาคตอันใกล้, หากมีโอกาสที่จะกลับมาเที่ยวสถานที่นี้อีก, อยากหรือต้องการที่จะกลับมาสถานที่ท่องเที่ยวนี้, จะกลับมาท่องเที่ยวที่สถานที่ท่องเที่ยวนี้แน่นอน ส่วนที่ 7 แบบสอบถามปลายเปิด โดยส่วนที่ 2 - 6 ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สำหรับการเลือกใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากแบบสอบถามที่ใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert, R., 1967)

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ในการบรรยายผลวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation-SD) สถิติอนุมาน (Inferential Statistic) เพื่อหาความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผลในทุกตัวแปรและหาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วยตัวแปรแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model-SEM) โดยใช้โปรแกรม SmartPLS 4

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ คือ แบบสอบถาม โดยที่ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องได้ IOC ตั้งแต่ 0.67 - 1.00 จากนั้นนำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือ โดยการนำแบบสอบถามทดสอบจริงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาทำการวิเคราะห์เพื่อหาความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามซึ่งพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าเท่ากับ 0.96 ซึ่งค่าไม่ต่ำกว่า 0.70 (Fornell, C. & Larcker, D. F., 1981)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2568 และการรับกลับคืนมาด้วยตนเอง ดำเนินการตรวจสอบความเรียบร้อย เพื่อให้แน่ใจว่าแบบสอบถามมีความสมบูรณ์ครบถ้วน และสามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 550 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 60.36) มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี (ร้อยละ 31.27) การศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 71.81) รายได้อยู่ระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท (ร้อยละ 28.18) มรดกโลกทางวัฒนธรรมที่เคยไปจำนวนมากสุด คือ นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (เมืองเก่าอยุธยา) (ร้อยละ 37.20)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสัมประสิทธิ์ความผันแปรของตัวแปร

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	CV	ระดับความคิดเห็น
ภาพลักษณ์ปลายทาง (DI)	4.03	0.601	0.149	มาก
ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ (MTE)	4.08	0.582	0.142	มาก
ความผูกพันกับพื้นที่ (PA)	4.06	0.657	0.161	มาก
การกลับมาเที่ยวซ้ำ (RV)	3.94	0.848	0.215	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.582, C.V. = 0.142) รองลงมา คือ ความผูกพันต่อพื้นที่ที่สุด ($\bar{X}$ = 4.06, S.D. = 0.657, C.V. = 0.161) ภาพลักษณ์ปลายทาง ($\bar{X}$ = 4.03, S.D. = 0.601, C.V. = 0.149) และการกลับมาเที่ยวซ้ำ ($\bar{X}$ = 3.94, S.D. = 0.848, C.V. = 0.215)

1. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นภาพลักษณ์ปลายทาง ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ความผูกพันกับพื้นที่ การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ ของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรม พบว่า นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำมากที่สุด รองลงมา คือ ความผูกพันต่อพื้นที่ที่สุด ภาพลักษณ์ปลายทาง และการกลับมาเที่ยวซ้ำ

ตารางที่ 2 ค่าความเที่ยงตรงเชิงเหมือน (Convergent Validity)

ตัวแปร	Loading	t statistic	Cronbach alpha	Composite Reliability (rho_c)	AVE
ภาพลักษณ์ปลายทาง (DI)			0.873	0.908	0.664
สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	0.766	34.060			
ความสามารถในการเข้าถึง	0.802	35.918			
ภาพลักษณ์ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	0.872	64.461			
ภาพลักษณ์ด้านที่พัก	0.810	53.539			
ภาพลักษณ์ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	0.820	46.928			
ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ (MTE)			0.906	0.927	0.679
การแสวงหาความสุข	0.825	44.345			
ความแปลกใหม่	0.788	36.172			
วัฒนธรรมท้องถิ่น	0.806	40.238			
การเติมพลังให้ตนเอง	0.828	46.644			
การมีความหมาย	0.835	54.72			
การมีส่วนร่วม	0.859	64.727			
ความผูกพันกับพื้นที่ (PA)			0.871	0.921	0.796
อัตลักษณ์ของพื้นที่	0.875	65.622			
ความรู้สึกที่มีต่อพื้นที่	0.915	120.090			
ความรู้สึกทางสังคมกับพื้นที่	0.879	48.116			
การกลับมาเที่ยวซ้ำ (RV)			0.914	0.939	0.795
ตั้งใจที่จะกลับมาเที่ยวในอนาคตอันใกล้	0.910	91.044			
หากมีโอกาสที่จะกลับมาเที่ยวสถานที่นี้อีก	0.923	114.470			
อยากหรือต้องการที่จะกลับมาสถานที่ท่องเที่ยวนี้	0.926	91.044			
จะกลับมาท่องเที่ยวที่สถานที่ท่องเที่ยวนี้แน่นอน	0.801	31.079			

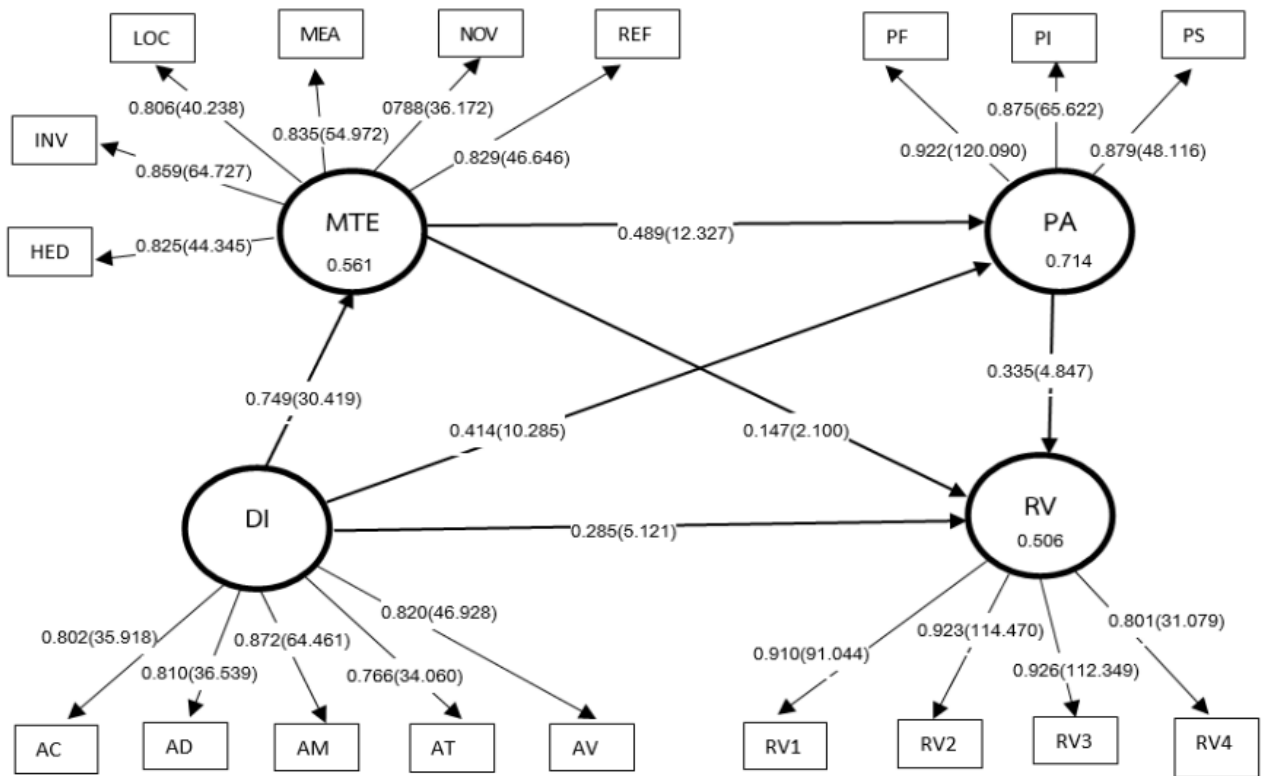
จากตารางที่ 2 ตัวชี้วัดทุกตัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ loading มากกว่า 0.707 มีค่า Jöreskog's rho (ρ_c) สูงกว่า 0.700 มีค่า AVE สูงกว่า 0.50 จึงจะทำให้ค่ามีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่ามาตรวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือน

ตารางที่ 3 แสดงความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity)

Construct	AVE	Discriminant validity - Fornell-Larker Criterion			
		DI	MTE	PA	RV
DI	0.664	0.815			
MTE	0.679	0.749	0.824		
PA	0.796	0.780	0.799	0.892	
RV	0.795	0.657	0.628	0.675	0.892

จากตารางที่ 3 เครื่องมือวัดด้วยเกณฑ์ Fornell-Larker พบว่า ค่าความแปรปรวน $\sqrt{AVE}$ ของตัวแปรแฝงแต่ละตัวมีค่ามากกว่าค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงนั้นกับตัวแปรแฝงอื่นในสภพเดียวกัน

2. ผลการศึกษาอิทธิพลของภาพลักษณ์ปลายทาง ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ความผูกพันกับพื้นที่ ที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 1 เส้นทางความสัมพันธ์ตัวแบบสมการโครงสร้าง

จากภาพที่ 1 การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุของปัจจัยต่าง ๆ คือ ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ความผูกพันต่อพื้นที่ ภาพลักษณ์ปลายทาง โดยผลการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SmartPLS4 พิจารณาค่า loading เป็นตัวเลขบนเส้นโยงระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวชี้วัด ซึ่งหมายถึง สัมประสิทธิ์เส้นทาง หลังปรับโมเดลที่ผ่านการปรับปรุงโดยการตัดตัวชี้วัดที่มีค่า loading ไม่ถึง 0.707 ทิ้งไป

ตารางที่ 4 อิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อตัวแปรตาม

ตัวแปร (LV)	R ²	อิทธิพล (effect)	ตัวแปรบุพปัจจัย (antecedents)		
			ภาพลักษณ์ปลายทาง (DI)	ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่นำจดจำ (MTE)	ความผูกพันกับพื้นที่ (PA)
ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่นำจดจำ (MTE)	0.561	DE	0.749***	0.000	0.000
		IE	0.000	0.000	0.000
		TE	0.749***	0.000	0.000
ความผูกพันกับพื้นที่ (PA)	0.714	DE	0.414***	0.489***	0.000
		IE	0.366***	0.000	0.000
		TE	0.780***	0.489***	0.000
การกลับมาเที่ยวซ้ำ (RV)	0.506	DE	0.285**	0.147*	0.335***
		IE	0.371***	0.164*	0.000
		TE	0.656***	0.311**	0.335***

DE = Direct Effect, IE = Indirect Effect, TE = Total Effect, *p-value ≤ 0.05 ($t \geq 1.96$), ** p-value ≤ 0.01 ($t \geq 2.59$), *** p-value ≤ 0.001 ($t \geq 3.29$)

จากตารางที่ 4 พบว่า อิทธิพลทางตรงที่มีผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำ มากที่สุด คือ ความผูกพันกับพื้นที่ (DE = 0.335) รองลงมา คือ ภาพลักษณ์ปลายทาง (DE = 0.285) และประสบการณ์การท่องเที่ยวที่นำจดจำมี (DE = 0.147) ตามลำดับ อิทธิพลทางอ้อมที่มีผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำ สูงที่สุด คือ ภาพลักษณ์ปลายทาง (IE = 0.371) รองลงมา คือ ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่นำจดจำ (IE = 0.164) ตามลำดับ อิทธิพลรวม มากที่สุด คือ ภาพลักษณ์ปลายทาง (TE = 0.656) รองลงมา คือ ความผูกพันกับพื้นที่ (TE = 0.335) และประสบการณ์การท่องเที่ยวที่นำจดจำ (TE = 0.311)

ตารางที่ 5 การทดสอบสมมติฐาน

	สมมติฐานการวิจัย (Hypothesis)	สัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.)	t statistic	p-value	ผลลัพธ์
H1	ภาพลักษณ์ปลายทางมีอิทธิพลทางตรงต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว	0.285	5.121	0.001***	0.057
H2	ภาพลักษณ์ปลายทางมีอิทธิพลทางตรงต่อความผูกพันกับพื้นที่ของนักท่องเที่ยว	0.414	10.285	0.001***	0.264
H3	ภาพลักษณ์ปลายทางมีอิทธิพลทางตรงต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวที่นำจดจำของนักท่องเที่ยว	0.749	30.419	0.001***	0.578
H4	ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่นำจดจำมีอิทธิพลทางตรงต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว	0.147	2.100	0.05*	0.014
H5	ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่นำจดจำมีอิทธิพลทางตรงต่อความผูกพันกับพื้นที่ของนักท่องเที่ยว	0.489	12.327	0.001***	0.368
H6	ความผูกพันกับพื้นที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว	0.335	4.847	0.001***	0.065

*p-value ≤ 0.05 ($t \geq 1.96$), ** p-value ≤ 0.01 ($t \geq 2.59$), *** p-value ≤ 0.001 ($t \geq 3.29$)

จากตารางที่ 5 ผลการทดสอบ สมมติฐานที่ 1 ภาพลักษณ์ปลายทางมีอิทธิพลทางตรงต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.285 สมมติฐานที่ 2 ภาพลักษณ์ปลายทางมีอิทธิพลทางตรงต่อความผูกพันกับพื้นที่ของนักท่องเที่ยว มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.414 สมมติฐานที่ 3 ภาพลักษณ์ปลายทางมีอิทธิพลทางตรงต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำของนักท่องเที่ยว มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.749 สมมติฐานที่ 4 ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำมีอิทธิพลทางตรงต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.147 สมมติฐานที่ 5 ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำมีอิทธิพลทางตรงต่อความผูกพันกับพื้นที่ของนักท่องเที่ยว มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.489 สมมติฐานที่ 6 ความผูกพันกับพื้นที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.335

3. ผลการทดสอบอิทธิพลคั่นกลางแบบอนุกรมของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและความผูกพันกับพื้นที่ระหว่างภาพลักษณ์ปลายทางกับการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรมด้วยโปรแกรม Process ผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 5 ปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ 6 การทดสอบอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรคั่นกลางประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและความผูกพันกับพื้นที่

	สมมติฐานการวิจัย (Hypothesis)	Effect	Boot SE	Boot LLCL	Boot ULCL	Result
H7	ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและความผูกพันกับพื้นที่เป็นตัวแปรคั่นกลางแบบอนุกรมระหว่างภาพลักษณ์ปลายทางกับการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ	0.1268	0.0258	0.0768	0.1781	Partial mediation

จากตารางที่ 6 พบว่า ผลการทดสอบอิทธิพลทางอ้อมของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและความผูกพันต่อพื้นที่เป็นปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมที่เชื่อมโยงอิทธิพลของภาพลักษณ์ปลายทางสู่การกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว โดยมีผลคูณของสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่าง (Boot LLCL) ถึงขอบเขตบน (Boot ULCL) ที่ช่วงความเชื่อมั่นไม่คลุม 0 จึงทำให้เป็นปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมบางส่วน (Partial Mediation) เนื่องจากอิทธิพลของภาพลักษณ์ปลายทางส่งผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวโดยตรงยังคงมีอยู่

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและความผูกพันกับพื้นที่เป็นตัวแปรคั่นกลางแบบอนุกรมที่ถ่ายทอดภาพลักษณ์ปลายทางสู่การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรม มีประเด็นอภิปราย ดังนี้

1. นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำมากที่สุด รองลงมา คือ ความผูกพันกับพื้นที่, ภาพลักษณ์ปลายทางและการกลับมาเที่ยวซ้ำตาม

2. ภาพลักษณ์ปลายทางมีผลในเชิงบวกทำให้นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับภาพลักษณ์ที่ดี การอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้เกิดความประทับใจที่จะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับ Harahap M. & Dwita, V. จากการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการบอกต่อแบบปากต่อปากทางอิเล็กทรอนิกส์ ต่อความตั้งใจในการกลับมาเยือน บทบาทการเป็นตัวแปรส่งผ่านของทัศนคติและภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ภาพลักษณ์ของสถานที่ที่มีผลในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความตั้งใจของนักท่องเที่ยวที่กลับมา ซึ่งบ่งชี้ว่าภาพลักษณ์ปลายทางที่ดีขึ้นจะเพิ่มโอกาสที่ผู้เยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวอีกครั้งยังภาพลักษณ์ปลายทางที่ดีขึ้นเท่าใด จะยิ่งส่งผลต่อความตั้งใจของนักท่องเที่ยวในการกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวนั้นอีกครั้ง (Harahap, M. & Dwita, V., 2020) และสอดคล้องกับ วุฒิชชาติ สุนทรสมัย

ที่ศึกษาเรื่องอิทธิพลของภาพลักษณ์และคุณค่าตามการรับรู้ของแหล่งท่องเที่ยวต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี พบว่า ภาพลักษณ์มีอิทธิพลทางตรงต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำ และภาพลักษณ์ที่หลากหลายเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ (วุฒิชชาติ สุนทรสมัย, 2564) ของนักท่องเที่ยวไทยตรงตามสมมุติฐานที่ 1 นอกจากนี้ ประสพการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำมีผลทางบวกต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าเมื่อแหล่งท่องเที่ยวสามารถมอบประสบการณ์ที่ประทับใจและเป็นที่ยอมรับให้กับนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ความแปลกใหม่ หรือกิจกรรมที่มีความหมายจะเพิ่มโอกาสให้นักท่องเที่ยวกลับมาซ้ำได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Dabphet, S. จากการศึกษาการวิเคราะห์โมเดลประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำ พบว่า การกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่น่าจดจำ ซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับคนท้องถิ่น การบริการที่มีคุณภาพคุ้มค่าราคา ทำให้แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ดึงดูดนักท่องเที่ยวกลับมาอีกครั้ง (Dabphet, S., 2022) และยังสอดคล้องกับ ภัทธน์ถนอม กะโห้แก้ว และวสุธิดา นุริตมนต์ ที่ศึกษาเรื่องอิทธิพลของประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว และภาพลักษณ์ของจุดหมายปลายทาง ที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำเมืองมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำเมืองมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่กำหนดไว้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังเมืองมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติของแหล่งท่องเที่ยว ได้พบเห็นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ทำให้รู้สึกผ่อนคลายเมื่อได้เดินทางมาท่องเที่ยว (ภัทธน์ถนอม กะโห้แก้ว และวสุธิดา นุริตมนต์, 2567) ตรงตามสมมุติฐานที่ 4 และความผูกพันกับพื้นที่ที่มีผลทางบวกต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ แสดงให้เห็นว่าเมื่อนักท่องเที่ยวเกิดความผูกพันกับพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็ ความรู้สึกทางสังคม ความรู้สึกกับพื้นที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดความตั้งใจในการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในสวนสาธารณะ ความผูกพันต่อสถานที่ และความตั้งใจในการกลับมาใช้บริการซ้ำในสวนสาธารณะชุมชนที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการออกกำลังกาย พบว่า ความผูกพันต่อสถานที่ที่มีผลเชิงบวกและโดยตรงต่อความตั้งใจในการกลับมาใช้บริการอีก หมายความว่าเมื่อผู้เข้าชมสวนสาธารณะเกิดความผูกพันทางอารมณ์และสังคมกับสถานที่นั้นมากขึ้น ก็จะมีแนวโน้มที่จะกลับมาใช้บริการสวนสาธารณะอีกครั้งในอนาคต (Çevik, H., 2020) และตรงตามสมมุติฐานที่ 6

ภาพลักษณ์ปลายทางส่งผลทางบวกกับความผูกพันกับพื้นที่ของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ภาพลักษณ์ปลายทางที่นักท่องเที่ยวรับรู้ มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกผูกพันกับพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ Soonsan, N. & Sukahbot, S. ที่ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวความผูกพันกับสถานที่ ความพึงพอใจโดยรวม และความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวตะวันตกในจังหวัดภูเก็ต พบว่า ภาพลักษณ์ปลายทางมีอิทธิพลทางตรงต่อความผูกพันกับสถานที่ เมื่อนักท่องเที่ยวรับรู้ภาพลักษณ์มากยิ่งขึ้น ย่อมทำให้นักท่องเที่ยวยอมทำให้เกิดความผูกพันกับสถานที่เพิ่มขึ้น (Soonsan, N. & Sukahbot, S., 2020) ซึ่งตรงตามสมมุติฐานที่ 2 และในสมมุติฐานที่ 3 ภาพลักษณ์ปลายทางมีผลทางบวกต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำของนักท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นว่าเมื่อปลายทางมีภาพลักษณ์ที่ดี เช่น สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีบทบาทสำคัญในการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำในการท่องเที่ยวเชิงแแดง: ศึกษากรณีจังหวัดเจียงซี ประเทศจีน พบว่า ภาพลักษณ์ของปลายทางส่งผลเชิงบวกต่อการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำซึ่งภาพลักษณ์ที่ปลายทางที่ดี เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก ล้วนมีผลทำให้นักท่องเที่ยวมีประสบการณ์ที่น่าจดจำมากขึ้น (Zhou, X. et al., 2022) และในสมมุติฐานที่ 5 ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำมีผลทางบวกต่อความผูกพันกับพื้นที่

ของนักท่องเที่ยวซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อแหล่งท่องเที่ยวสามารถสร้างประสบการณ์ที่มีความหมาย ความแปลกใหม่ การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการจดจำในเชิงบวกให้กับนักท่องเที่ยว จะส่งผลให้เกิดความผูกพันกับสถานที่นั้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สอดคล้องกับ Zhou, X. et al. ที่ศึกษาเรื่อง ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ในการท่องเที่ยวเชิงแแดง: ศึกษากรณีจังหวัดเจียงซี ประเทศจีน แสดงให้เห็นว่าประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความผูกพันต่อสถานที่ ซึ่งหมายความว่ายิ่งนักท่องเที่ยวมีประสบการณ์ที่น่าจดจำ มากเท่าไร พวกเขาก็ยิ่งพัฒนาความผูกพันทางอารมณ์กับสถานที่ท่องเที่ยวนั้นมากขึ้น (Zhou, X. et al., 2022)

3. ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและความผูกพันกับพื้นที่เป็นตัวแปรคั่นกลางแบบอนุกรมระหว่าง ภาพลักษณ์ปลายทางกับการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ พบว่า ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและความผูกพันกับพื้นที่เป็นตัวแปรคั่นกลางอนุกรมบางส่วน สอดคล้องกับ Setyaningsih, R. N. & Farida, N. ที่ศึกษาอิทธิพลของ ภาพลักษณ์ปลายทางและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำแบบโครงสร้างลำดับที่สองต่อความตั้งใจกลับมาเยือน: ศึกษากรณีอุทยานแห่งชาติคาริมุนจาวา พบว่า ภาพลักษณ์ของจุดหมายปลายทางมีอิทธิพลทางบวกต่อความตั้งใจ ในการกลับมาเยือน โดยอาศัยบทบาทการเป็นตัวแปรส่งผ่านของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ นั่นคือ ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ทำหน้าที่เป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างภาพลักษณ์ของจุดหมายปลายทางและความตั้งใจในการกลับมาเยือนอย่างมีนัยสำคัญและในส่วนของความผูกพันกับพื้นที่ในฐานะตัวแปรคั่นกลางระหว่าง ภาพลักษณ์ปลายทางและความตั้งใจในการกลับมาเที่ยวซ้ำ (Setyaningsih, R. N. & Farida, N., 2020) และ สอดคล้องกับ Budiatmo, A. & Listyorini, S. ที่ศึกษาเรื่อง บทบาทของความผูกพันกับสถานที่ในฐานะตัวแปร คั่นกลางระหว่างภาพลักษณ์ปลายทางและความตั้งใจกลับมาเยือน พบว่า ความผูกพันต่อสถานที่ทำหน้าที่เป็นตัวแปร คั่นกลางที่สำคัญระหว่างภาพลักษณ์ปลายทางและความตั้งใจในการกลับมาเยือน โดยภาพลักษณ์ปลายทางที่ดี จะนำไปสู่ความผูกพันทางอารมณ์กับสถานที่ (Budiatmo, A. & Listyorini, S., 2025) ซึ่งส่งผลต่อความตั้งใจของ นักท่องเที่ยวในการการกลับมาเที่ยวซ้ำซึ่งตรงตามสมมุติฐานที่ 7

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ปลายทาง ประสบการณ์ การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ความผูกพันกับพื้นที่ การกลับมาเที่ยวซ้ำ อยู่ในระดับมาก ภาพลักษณ์ปลายทางมีอิทธิพล รวมที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา คือ ความผูกพันกับพื้นที่และประสบการณ์ การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ตามลำดับ ประสบการณ์ที่น่าจดจำและความผูกพันกับพื้นที่ทำหน้าที่เป็นตัวแปรคั่นกลาง แบบอนุกรมบางส่วน (Partial Mediation) ระหว่างภาพลักษณ์ปลายทางกับการกลับมาเที่ยวซ้ำ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ จากการผลการวิจัยภาพลักษณ์ปลายทางส่งผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำมากที่สุด ดังนั้น ควรให้ความสำคัญต่อ ภาพลักษณ์ปลายทาง ภาครัฐและหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวควรจัดทำนโยบายพัฒนาภาพลักษณ์ปลายทางให้ โดดเด่นในด้าน สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พัก และการเข้าถึงควรกำหนดมาตรฐานด้านสิ่ง อำนวยความสะดวกและการบริการที่เป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางซ้ำ รองลงมา คือ ความผูกพันกับพื้นที่ควรให้ความสำคัญในด้านความรู้สึกที่มีกับพื้นที่ ความรู้สึกทางสังคมกับพื้นที่ อัตลักษณ์ของพื้นที่ควรสนับสนุนนโยบายที่เชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับ ชุมชนท้องถิ่น อัตลักษณ์ และวัฒนธรรม และ ในด้านประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำควรให้การส่งเสริมการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้น ความหมาย ความสุข การมีส่วนร่วม ความแปลกใหม่ และการเติมพลังสนับสนุนการพัฒนาการเล่าเรื่อง (Storytelling) เทคโนโลยีดิจิทัล และกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มมิติใหม่ให้แก่การท่องเที่ยวเพื่อทำให้เกิดความประทับใจและ เกิดการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมกลุ่มนักท่องเที่ยว ต่างชาติเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทางวัฒนธรรมซึ่งอาจส่งผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2567). สถิติด้านการท่องเที่ยวปี 2567. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.mots.go.th/news/category/758>
- ภัทรนฤณ กะโห้แก้ว และวสุธิดา นุริตมนต์. (2567). อิทธิพลของประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว และภาพลักษณ์ของจุดหมายปลายทาง ที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำเมืองมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *สหวิทยาการและความยั่งยืนปริทรรศน์ไทย*, 13(1), 110-123.
- วุฒิชชาติ สุนทรสมัย. (2564). อิทธิพลของภาพลักษณ์และคุณค่าตามการรับรู้ของแหล่งท่องเที่ยวต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี. *วารสารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร*, 16(3), 163-181.
- ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีเอ็มบี. (2567). ttb analytics คาดปี 2567 ไทยเที่ยวไทยจะสร้างเม็ดเงินมากกว่า 1 ล้านล้านบาท. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2567 จาก <https://thaipublica.org/2023/12/ttb-analytics88/>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2567). แหล่งมรดกโลก. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/ZvwDh>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2565). *แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580)*. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/kPnfm>
- Budiatmo, A. & Listyorini, S. (2025). The Role of Place Attachment as a Mediator Between Destination Image and Revisit Intention. *International Journal of Applied Research in Business and Management*, 6(1). <https://doi.org/10.51137/wrp.ijarb.2024.abtt.45628>
- Çevik, H. (2020). The relationship between park satisfaction, place attachment, and revisit intention in neighborhood parks with physical activity facilities. *Journal of Education and Learning*, 9(2), 178-190.
- Dabphet, S. (2022). Analysis of the model of memorable tourism experience and destination attributes on the revisit intention. *Journal of MCU Social Science Review*, 11(5), R217-R233.
- Fornell, C. & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Hair, J. F. et al. (2019). *Multivariate data analysis*. (8th ed.). Hampshire, United Kingdom: Cengage Learning.
- Harahap, M. & Dwita, V. (2020). Effect of EWOM on revisit intention: Attitude and destination image as mediation variables (Study in Pasaman Regency tourism destinations). *Advances in Economics, Business and Management Research*, 152, 599-609. <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.201126.067>
- Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale. In Reading in Fishbein, M (Ed.), *Attitude Theory and Measurement*. (pp. 90-95). New York: Wiley.
- Setyaningsih, R. N. & Farida, N. (2020). The effect of destination image, memorable tourism experience with second order construct towards revisit intention: Study in Karimunjawa National Park. *Proceedings of the 2nd International Conference on Inclusive Business in the Changing World*, 1, 538-543. <https://doi.org/10.5220/0008433405380543>

- Soonsan, N. & Sukahbot, S. (2020). Causal relationships between destination image, place attachment, overall satisfaction, and behavioral intention of Western tourists in Phuket. *Creative Business and Sustainability Journal*, 42(1), 68-83.
- Zhou, X. et al. (2022). Memorable tourism experiences in red tourism: The case of Jiangxi, China. *Frontiers in Psychology*, 13, 899144. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.899144>

การพัฒนาแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
โดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นที่เลี้ยง
สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2*

DEVELOPMENT OF A SUPERVISION MODEL TO ENHANCE ACTIVE LEARNING
CAPACITY USING A GUIDANCE AND MENTORING PROCESS FOR TEACHERS IN
THE NAKHON PHANOM PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 2

รุ่งฤดี บุญจันทร์

Rungrudee Bunjun

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 นครพนม ประเทศไทย

Nakhon Phanom Primary Education Service Area Office 2, Nakhon Phanom, Thailand

Corresponding author E-mail: Rungrudeeb19@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นที่เลี้ยง 2) สร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการนิเทศ และทดลองศึกษานำร่องความเป็นไปได้ของรูปแบบ ก่อนที่จะนำไปใช้จริงกับครู จำนวน 8 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย 3) ทดลองใช้รูปแบบการนิเทศ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน ได้มาโดยอาสาสมัครใจ และประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 80 และ 4) ประเมินรูปแบบการนิเทศ ด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต เครื่องมือวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามความคิดเห็นของครู 2) รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ 3) แบบประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 4) แบบประเมินความคิดเห็นของครูที่ต่อรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าทีชนิดกลุ่มเดียวเทียบกับเกณฑ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการจำเป็น ด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่คาดหวังในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก 2) รูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้นมี 6 องค์ประกอบ คือ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะ 11 สมรรถนะ โครงสร้าง แนวทางการพัฒนา ทรัพยากร และการวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3) ผลการใช้รูปแบบการนิเทศ พบว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการนิเทศ สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ผลประเมินความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบ ด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต พบว่า ครูมีความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.44)

คำสำคัญ: รูปแบบการนิเทศ, สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก, การนิเทศแบบชี้แนะและการเป็นที่เลี้ยง

Abstract

The purpose of this research and development is to 1) Study the background information and essential needs for developing a supervision model to enhance active learning management

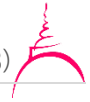
*Received August 19, 2025; Revised September 13, 2025; Accepted September 17, 2025

competencies through a coaching and mentoring process, 2) Develop and validate the quality of the supervision model and conduct a pilot feasibility study with eight non-target teachers before actual implementation, 3) Implement the supervision model with a target group of 30 volunteer teachers and evaluate their active learning management competencies against the 80 percent criterion, and 4) Evaluate the supervision model in terms of input factors, processes, and outputs. The research instruments consisted of 1) A teacher opinion questionnaire, 2) The supervision model and its implementation manual, 3) An active learning management competency assessment form, and 4) A teacher opinion evaluation form regarding the model. Data analysis employed mean, standard deviation, and a one-sample t-test against the criterion. The results revealed that 1) The current overall level of active learning management competencies in knowledge, skills, and attributes was moderate, while the expected level in all three aspects was high, 2) The developed supervision model comprised six components: objectives, 11 competencies, structure, development guidelines, resources, and assessment and evaluation, with a high level of appropriateness, 3) After participating in the supervision activities, teachers' competencies were significantly higher than the 80 percent criterion at the .01 level, and 4) Teachers' overall opinions on the model in terms of input factors, processes, and outputs were at a high level ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.44).

Keywords: Supervisory Model, Active Learning Management Competence, Guidance and Mentoring

บทนำ

ครูถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา เนื่องจากมีบทบาทโดยตรงในการออกแบบและดำเนินการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนให้คำแนะนำและสนับสนุนผู้เรียนอย่างใกล้ชิด ความสามารถของครูจึงมีผลอย่างยิ่งต่อคุณภาพของผู้เรียน ครูที่มีความสามารถและเชี่ยวชาญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ จะสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ในทางกลับกัน หากครูทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้ก็จะไม่สามารถยกระดับคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อวยชัย สุขณะถ้ำ, 2559) หนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของครูที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ คือ “สมรรถนะ” (Competency) ซึ่งหมายถึง คุณลักษณะหรือความสามารถที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมรรถนะจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพของบุคลากร และนำไปสู่การพัฒนาองค์กรโดยรวม (เทียน ทองแก้ว, 2556) แนวคิดเรื่องสมรรถนะยังได้รับการส่งเสริมผ่านนโยบายระดับชาติ โดยยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ได้เน้นให้มีการผลิตและพัฒนาครูในลักษณะองค์รวม โดยเน้นการปรับปรุงหลักสูตรการผลิตครูให้มีลักษณะ สมรรถนะเป็นฐาน (Competency-Based) พัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 เช่น การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Assessment for Learning) และ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ซึ่งล้วนเป็นสมรรถนะสำคัญของครูยุคใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542) มาตรา 22 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) โดยที่ลักษณะการจัดการเรียนของครูในประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นการจัดการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนแต่ละคนไม่อยู่หนึ่งกระตือรือร้นและคิดค้นหาความรู้และคำตอบอยู่ตลอดเวลา (Active Learner) สร้างบรรยากาศให้ในห้องเรียนเป็นห้องเรียนแห่งความสงสัย อยากเรียนอยากรู้อยากหาคำตอบ มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิด

การคิดสร้างสรรค์ (วาสนา บุญมาก, 2562)

บริบทของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนเน้นให้ผู้เรียน เห็นความสำคัญว่าสิ่งที่เรียนเชื่อมโยงกับตัวผู้เรียนอย่างไรบ้าง ผู้สอนต้องช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสำเร็จ และใช้พลังความสามารถที่มีอยู่ในตนเอง เพื่อสร้างความสำเร็จครั้งใหม่ สอดคล้องกับ Hazzan, O. & Lapidot, T. ที่เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นฐานเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นเร้าความสนใจ และขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วนขั้นอภิปรายและขั้นสรุป จะให้นักเรียนเป็นผู้กระทำ และดำเนินการเรียนรู้ อภิปราย นำเสนอความคิดเห็นและสรุปการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้สรุปการเรียนรู้ที่นักเรียน เน้นความคิดรวบยอดและเติมเต็มให้การเรียนรู้เกิดความสำเร็จ (Hazzan, O. & Lapidot, T., 2004) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญพนอ พ่วงแพ ได้วิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก ที่เน้นให้มีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบร่วมมือ จัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนจัดการข้อมูลข่าวสาร การจัดการกระบวนการคิดและแก้ปัญหา การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง (เพ็ญพนอ พ่วงแพ, 2561) และสอดคล้องกับ อารีย์ ธรรมโคร่ง ได้วิจัยเรื่องทัศนคติและพฤติกรรมของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผู้เรียนต้องทำกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนได้ใช้ทักษะในการคิดและกระบวนการคิดเป็นเครื่องมือในการสร้างองค์ความรู้ (อารีย์ ธรรมโคร่ง, 2559)

จากผลการประเมินความสามารถพื้นฐานระดับชาติ (National Test: NT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ระหว่างปีการศึกษา 2563 - 2565 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับระดับสังกัดและระดับประเทศอย่างต่อเนื่อง ในปีการศึกษา 2563 นักเรียนในเขตพื้นที่ที่มีคะแนนเฉลี่ยด้านภาษาไทยเพียงร้อยละ 43.03 ขณะที่ระดับสังกัดอยู่ที่ร้อยละ 47.76 ซึ่งต่ำกว่าร้อยละ 4.73 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2, 2563) สำหรับปีการศึกษา 2565 สถานการณ์ยังคงไม่ดีขึ้น โดยคะแนนเฉลี่ยด้านภาษาไทยของเขตพื้นที่อยู่ที่ร้อยละ 50.55 ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศร้อยละ 12.03 และต่ำกว่าระดับสังกัดร้อยละ 10.83 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2, 2564) นอกจากนี้ รายงานการนิเทศของศึกษานิเทศก์ยังพบปัญหาเชิงระบบที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครู เช่น ครูขาดแรงจูงใจและไม่มีเวลาในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากต้องรับผิดชอบงานพิเศษจำนวนมาก รวมถึงปัญหาการสอนไม่ตรงสาขาวิชาที่จบมา ส่งผลให้ขาดความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้ ครูหลายคนยังขาดทักษะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทำให้ไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะตามเป้าหมายได้อย่างเต็มที่ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2, 2563) ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและนำกระบวนการชี้แนะ (Coaching) และเป็นพี่เลี้ยงช่วยให้ครูสามารถถ่ายโยงสิ่งที่เรียนรู้จากการอบรมไปสู่การปฏิบัติในชั้นเรียน (Gordon, T., 2004) โดยผู้ชี้แนะไปสังเกตการสอนแล้วประชุมเพื่อพูดคุยช่วยให้ครูได้เชื่อมโยงสิ่งที่ได้อบรมมาสู่การปฏิบัติ วิธีการที่ผู้ชี้แนะใช้ ได้แก่ การให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) การวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติในชั้นเรียน และการช่วยเหลือครูเป็นรายบุคคล พี่เลี้ยงมีความจำเป็นต่อครูมากในการอบรมพัฒนา นิเทศติดตามสังเกตการสอน และสะท้อนผลการสอน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

4. เพื่อประเมินรูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งประกอบด้วย 1) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสัมภาษณ์ (Interview) โดยแบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง โดยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนา โดยทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงและการสัมภาษณ์เป็นครุต้นแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับประถมศึกษา จำนวน 8 คน ที่อาสาสมัครใจเข้าร่วมโครงการ

ประชากร ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 จำนวน 1,760 คน ได้จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970); (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563)

กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยวิธีจับสลาก จำนวน 317 คน จากนั้นผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความสภาพที่มีอยู่จริงและสภาพคาดหวังในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แบบสังเคราะห์เอกสารงานวิจัย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และประเด็นการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์ค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$) และวิเคราะห์เนื้อหาจากผลการสนทนากลุ่ม

ระยะที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการนิเทศ โดยประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ ทำการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมาก และมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.85 แบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือในระดับมากที่สุดและมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.78

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง

การเก็บรวบรวมข้อมูล จากครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา จำนวน 30 คน ที่อาสาสมัครใจเข้าร่วมโครงการ เป็นครูที่ประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยตนเอง พบว่า มีสมรรถนะระดับปานกลาง และมีความต้องการในการพัฒนาในฐานะครู ผู้ร่วมวิจัยตลอดระยะเวลาในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ รูปแบบการนิเทศและแบบประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบคะแนนผลการประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลังการพัฒนา กับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80 โดยใช้สถิติทดสอบที (T-Test One Sample)

ระยะที่ 4 การประเมินผลรูปแบบการนิเทศ โดยมีการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Product) ในขั้นนี้โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา จำนวน 30 คน ที่อาสาสมัครใจเข้าร่วมโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการนิเทศ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวของลิเคิร์ต มีค่าความเหมาะสมในระดับมาก

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพที่มีอยู่จริง สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง แสดงผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 จำแนกในภาพรวมและรายด้าน

ที่	รายการ	สภาพที่มีอยู่จริง (D)			สภาพที่คาดหวัง (I)			ความต้องการจำเป็น	
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	PNI _{modified}	ลำดับความสำคัญ
1	ด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	2.90	0.62	ปานกลาง	4.34	0.60	มาก	0.50	2
2	ด้านทักษะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	2.64	0.74	ปานกลาง	4.37	0.50	มาก	0.66	1
3	ด้านคุณลักษณะครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	3.23	0.57	ปานกลาง	4.64	0.46	มากที่สุด	0.45	3
รวมทั้ง 3 ด้าน		2.92	0.64	ปานกลาง	4.45	0.52	มาก	0.54	-

จากตารางที่ 1 สภาพที่มีอยู่จริงในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง มีสภาพที่คาดหวัง โดยภาพรวมในระดับมากในด้านความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง พบว่า ต่ำนี้ความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ในภาพรวมทั้ง 3 ด้านเท่ากับ 0.54

2. ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 แสดงผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ข้อ	รายการประเมิน	N = 7		ระดับความเหมาะสม
		$\bar{x}$	S.D.	
1. หลักการและเหตุผล				
1	มีหลักการและความจำเป็นในการใช้รูปแบบ	4.14	0.69	มาก
2	มีแนวทางการใช้รูปแบบ	4.14	0.90	มาก
3	มีการระบุเป้าหมายของการใช้รูปแบบ	4.71	0.49	มากที่สุด
4	มีการระบุจุดเด่นที่แสดงถึงความโดดเด่นหรืออัตลักษณ์ของรูปแบบ	4.57	0.53	มากที่สุด
5	มีการระบุความสมเหตุสมผลในการพัฒนารูปแบบ	4.14	0.69	มาก
6	มีการมุ่งเน้นเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู	4.71	0.49	มากที่สุด
7	กระบวนการของรูปแบบมีความสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เน้นการมีส่วนร่วมฝึกปฏิบัติจริง	4.29	0.49	มาก
2. สมรรถนะ				
8	มีการระบุสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ชัดเจน	4.43	0.79	มาก
9	มีการระบุสมรรถนะเชิงรุกที่ครอบคลุม K S A ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะ	4.86	0.38	มากที่สุด
10	สมรรถนะสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้จริง	4.29	0.76	มาก
3. โครงสร้างและเนื้อหา				
11	โครงสร้างรูปแบบมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหา กิจกรรม และเวลา	4.29	0.49	มาก
12	มีการกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมได้อย่างชัดเจน ไว้ในโครงสร้างของรูปแบบ	4.57	0.53	มากที่สุด
13	เนื้อหาของรูปแบบมีการส่งเสริมให้ครูเกิดสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.43	0.79	มาก
14	เนื้อหาของรูปแบบมีการจัดเรียงให้ง่ายและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	4.43	0.53	มาก
15	เนื้อหาของรูปแบบเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.29	0.76	มาก
4. แนวทางการพัฒนา				
16	กิจกรรมของรูปแบบมีขั้นตอนและกระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยงชัดเจน ทุกเนื้อหา	4.00	0.82	มาก
17	กิจกรรมการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยงกระตุ้นให้ครู ค้นพบปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง และสามารถสร้างเป้าหมายในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนเอง	4.43	0.79	มาก
18	กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยงมีความเหมาะสมกับเนื้อหาของรูปแบบ	4.57	0.79	มาก
19	กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยงสามารถส่งเสริมให้ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้	4.14	0.69	มาก
20	การอบรมมีระยะเวลาเหมาะสม	4.29	0.76	มาก
5. ทรัพยากร				
21	มีการกำหนดงบประมาณหรือทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง	4.14	0.69	มาก
22	สื่อและแหล่งสืบค้นเหมาะสมกับเนื้อหาของรูปแบบ	4.29	0.49	มาก
23	สื่อและแหล่งสืบค้นส่งเสริมให้ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.57	0.53	มากที่สุด
6. การวัดและประเมินผล				
24	มีการกำหนดให้มีการประเมินผลที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์	4.29	0.76	มาก
25	มีการกำหนดเครื่องมือวัดและการประเมินผลที่สอดคล้องกับรูปแบบ	4.71	0.49	มากที่สุด
26	มีเกณฑ์การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับการประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.57	0.53	มากที่สุด
เฉลี่ย		4.40	0.14	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการสร้างรูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ คือ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะ 11 สมรรถนะ โครงสร้าง แนวทางการพัฒนา ทรัพยากรและการวัดผลประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40, S.D. = 0.14$) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า รายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 3 มีการระบุเป้าหมายของการใช้รูปแบบ ข้อที่ 6 มีการมุ่งเน้นเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู และ ข้อที่ 25 มีการกำหนดเครื่องมือวัดและการประเมินผลที่สอดคล้องกับรูปแบบ ($\bar{X} = 4.71, S.D. = 0.49$) และ รายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 16 กิจกรรมของรูปแบบมีขั้นตอนและกระบวนการ ชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยงชัดเจนทุกเนื้อหา ($\bar{X} = 4.00, S.D. = 0.53$)

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้กระบวนการชี้แนะ และการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 แสดงผลการตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้ กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ทั้ง 3 ครั้ง สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80

ครั้งที่	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	t	Sig.
1	30	60	48.87	2.60	81.45	- 26.24**	.00
2	30	60	49.97	2.41	83.28	- 22.77**	.00
3	30	60	52.33	1.54	87.22	- 27.29**	.00

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการ เรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ทั้ง 3 ครั้ง สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการประเมินรูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้กระบวนการชี้แนะ และการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 แสดงผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต พบว่า ครูมีความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับมาก

รายการ	N = 30		ระดับความ คิดเห็น
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)	4.35	0.63	มาก
1. ความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบ	4.40	0.56	มาก
2. การลำดับเนื้อหาแต่ละหน่วยการเรียนรู้	4.53	0.63	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมของกระบวนการชี้แนะและเป็นพี่เลี้ยง	4.30	0.75	มาก
4. คำชี้แจงบทบาทผู้ร่วมกิจกรรมมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย	4.33	0.66	มาก
5. ผู้ชี้แนะสามารถช่วยให้ครูแก้ปัญหาการจัดการจัดกิจกรรม	4.20	0.71	มาก
6. พี่เลี้ยงมีความรู้และการชี้แนะที่เป็นประโยชน์ต่อครู	4.30	0.53	มาก
7. ผู้ชี้แนะและพี่เลี้ยงเป็นผู้ที่มีความสามารถเชิงวิชาการและสามารถแนะนำการจัดการเรียน เชิงรุกได้	4.27	0.69	มาก
8. กิจกรรมของรูปแบบสามารถทำให้ครูจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้	4.37	0.49	มาก
9. สื่อในการอบรมมีความทันสมัย เช่น ใช้การอบรมแบบ Online การใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ	4.37	0.72	มาก
10. มีเอกสาร เนื้อหาที่ทันสมัย	4.43	0.50	มาก

ตารางที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต พบว่า ครูมีความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ต่อ)

รายการ	N = 30		ระดับความคิดเห็น
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านกระบวนการ (Process)	4.48	0.56	มาก
11. กระบวนการชี้แนะและเป็นที่ปรึกษาที่มีส่วนช่วยเหลือในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.23	0.68	มาก
12. พี่เลี้ยงมีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู	4.37	0.61	มาก
13. กิจกรรมเน้นให้ครูมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และพัฒนาการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยตนเอง	4.50	0.57	มาก
14. กิจกรรมมีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.40	0.56	มาก
15. กิจกรรมส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้	4.30	0.53	มาก
16. เวลาดำเนินกิจกรรมแต่ละหน่วยมีความเหมาะสม	4.27	0.58	มาก
17. ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กิจกรรมของรูปแบบกับวัตถุประสงค์ที่กำหนด	4.33	0.55	มาก
18. วิธีการวัดและประเมินผลมีความหลากหลาย	4.53	0.51	มากที่สุด
19. เครื่องมือวัดผลมีความเหมาะสมกับกิจกรรม	4.23	0.57	มาก
20. เกณฑ์การประเมินผล	4.33	0.48	มาก
ด้านผลลัพธ์ (Product)	4.36	0.59	มาก
21. ความรู้ที่ได้จากการร่วมกิจกรรมของรูปแบบมีความเพียงพอ	4.33	0.55	มาก
22. ความรู้ที่ได้จากการร่วมกิจกรรมของรูปแบบนำไปใช้	4.33	0.55	มาก
23. การเข้าร่วมกิจกรรมของรูปแบบก่อให้เกิดแนวทางออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้	4.37	0.61	มาก
24. สามารถปฏิบัติกรออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้ตามบริบทและความแตกต่างของผู้เรียน	4.33	0.61	มาก
25. เป็นรูปแบบที่แก้ปัญหาคือการออกแบบจัดการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง	4.27	0.52	มาก
26. ครูสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามเทคนิคการสอนและรูปแบบการสอนที่เลือก	4.40	0.62	มาก
27. ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม	4.21	0.62	มาก
28. ผู้เรียนมีการสร้างองค์ความรู้และสามารถเรียนรู้เชิงรุก	4.62	0.56	มากที่สุด
29. ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนรู้กับผู้สอนที่ผ่านการอบรมและใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.38	0.62	มาก
30. ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่มากขึ้นในการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.31	0.66	มาก
เฉลี่ย	4.35	0.59	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อรูปแบบในภาพรวมว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.59) ด้านปัจจัยในภาพรวมอยู่ระดับมาก ด้านกระบวนการในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.56) และด้านผลลัพธ์ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.59)

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 อภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนารูปแบบการนิเทศ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า สภาพที่มีอยู่จริงของครูในด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกยังอยู่ในระดับปานกลางซึ่งมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ นีอร พันธุ์อ่อน ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบนิเทศภายในโดยใช้กระบวนการนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching) เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ของครู ซึ่งตรงกับประเด็นการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูในงานวิจัยของครูเน้นกระบวนการนิเทศแบบ Coaching ที่ช่วยเติมเต็มช่องว่างสมรรถนะครูในด้านทักษะและความรู้ใช้วิธีการพัฒนา (นีอร พันธุ์อ่อน, 2563)

2. ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการนิเทศที่พัฒนา มี 6 องค์ประกอบ คือ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะ 11 สมรรถนะ โครงสร้าง แนวทางการพัฒนา ทรัพยากรและการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ วชิรา เครือคำอ้าย และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบ “PPLCA Plus” โดยใช้กระบวนการชี้แนะและพี่เลี้ยง พบว่า ผู้รับการนิเทศสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้ดีขึ้นและมีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองผ่านกระบวนการสะท้อนคิด (After Action Review) (วชิรา เครือคำอ้าย และคณะ, 2562)

3. ผลการใช้รูปแบบการนิเทศ พบว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมการนิเทศ สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เพราะกระบวนการส่งผลให้เกิดสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูได้โดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประยูร บุญใช้ ยืนยันว่า รูปแบบที่มีการพัฒนาร่วมกันทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะจะสามารถยกระดับสมรรถนะได้จริง (ประยูร บุญใช้, 2564)

4. ผลการประเมินรูปแบบการนิเทศ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากเนื่องจากตัวครูผู้สอนได้ค้นพบวิธีสอนและช่วยแก้ปัญหาได้มาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา บุญมาก ที่ได้ศึกษางานวิจัยรูปแบบนิเทศบูรณาการที่ช่วยพัฒนาความรู้และทักษะของครูอย่างมีนัยสำคัญ (วาสนา บุญมาก, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ นีอร พันธุ์อ่อน ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การนิเทศแบบ Coaching ที่เสริมสร้างสมรรถนะครูและได้รับความพึงพอใจสูง (นีอร พันธุ์อ่อน, 2563) และสอดคล้องกับ วราณี สัมฤทธิ์ และคณะ ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะที่ดีของการเป็นนักวิจัยพี่เลี้ยง พบว่า แนวคิดระบบพี่เลี้ยง และการให้คำปรึกษา ส่งผลให้งานในหน้าที่ดีขึ้น (วราณี สัมฤทธิ์ และคณะ, 2558)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้ 1) รูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบของรูปแบบ 6 องค์ประกอบ โดยเนื้อหาของรูปแบบ เน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ Active Learning เน้นการมีส่วนร่วมและกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้สึกอยากเรียน สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในชั้นเรียน บทบาทผู้ชี้แนะและพี่เลี้ยงควรมีบุคลากรที่มีความรู้เชิงวิชาการ เช่น ศึกษานิเทศก์ อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการโรงเรียน ในการเป็นผู้ชี้แนะและเป็นพี่เลี้ยงเพราะครูต้องให้ความนับถือ เชื่อมั่น ศรัทธาในด้านการจัดการเรียนรู้ 2) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบนั้นมีคุณภาพเหมาะสมองค์ประกอบครบถ้วนสำหรับการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ทั้งนี้ ได้นำไปใช้ทดลองกับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 8 คน มีผลการทดลองซึ่งการันตีคุณภาพของรูปแบบว่าสามารถนำไปใช้ได้จริง 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศ พบว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมของรูปแบบครูมีคะแนนเฉลี่ยด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 80 แสดงให้เห็นว่ามีกระบวนการที่มีการติดตามผลการนิเทศอย่างเข้มข้น และกระบวนการชี้แนะและพี่เลี้ยงเป็นกระบวนการที่ส่งผลให้เกิดสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูได้โดยตรง และ 4) ผลการประเมินรูปแบบการนิเทศ พบว่า รูปแบบมีประโยชน์มากในการออกแบบการสอน สื่อการเรียนรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ และช่วยเพิ่มพูนความรู้ กระตุ้นต่อมอยากรู้ ถึงแนวทางการสอน วิธีใดเหมาะสมกับนักเรียน ในด้านปัจจัยช่วยในการออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ ส่วนด้านผลผลิต กิจกรรมของรูปแบบก่อให้เกิดแนวทางออกแบบ

การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาศึกษานิเทศก์ให้เป็นผู้ชี้แนะในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูได้อย่างต่อเนื่องกระบวนการและผลลัพธ์ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูหรือการนิเทศพัฒนาครู สามารถนำรูปแบบการนิเทศนี้ไปใช้ในการพัฒนาครูได้ 2) การพัฒนาศึกษานิเทศก์ให้เป็นผู้ชี้แนะในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสามารถดำเนินการขั้นตอนของกระบวนการชี้แนะและเป็นพี่เลี้ยงเพื่อการพัฒนาครูและมีการติดตามผลการพัฒนาหรือการนิเทศได้อย่างต่อเนื่อง และ 3) ควรเพิ่มการถอดบทเรียนหลังการพัฒนาส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระยะการสรุปเพื่อสรุปรวมเทคนิคการสอนที่ประสบความสำเร็จจากการพัฒนาได้ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปจากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัย พบว่า กระบวนการชี้แนะและเป็นพี่เลี้ยงเป็นกระบวนการที่ส่งผลต่อสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะและในกระบวนการนี้องค์ประกอบสำคัญคือ ผู้ชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยงและกระบวนการมีส่วนสำคัญยิ่งต่อผลการประเมินสมรรถนะของครู จึงควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการชี้แนะและเป็นพี่เลี้ยงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เทียน ทองแก้ว. (2556). สมรรถนะ Competency: หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ธานีพันธ์ ศิลปจารุ. (2563). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนสามัญปิซิเนสเซอร์แอนด์ตี.
- นือร พันธุ์อ่อน. (2563). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้กระบวนการนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching) เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนบ้านคำก้อม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. เรียกใช้เมื่อ 28 กรกฎาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/XNp2i>
- ประยูร บุญใช้. (2564). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2. วารสารพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยรังสิต, 15(1), 118-137.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 1-19 (19 สิงหาคม 2542).
- เพ็ญพอน พวงแพ. (2561). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูสังคมศึกษาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. วารสาร veridian: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 11(2), 713-714.
- วชิรา เครือคำอ้าย และคณะ. (2562). การพัฒนารูปแบบการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยงเพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสมาคมนักวิจัย, 24(1), 121-135.
- วรานี สัมฤทธิ์ และคณะ. (2558). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อการพัฒนาหัวข้อวิจัยและการเผยแพร่ผลงานวิจัยของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยส่งผ่านคุณลักษณะที่ดีของการเป็นนักวิจัยพี่เลี้ยง. วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, 10(1), 43-56.

- วาสนา บุญมาก. (2562). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 23(2), 269-280.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2. (2563). เอกสารการรายงานผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT). นครพนม: กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2.
- _____. (2564). รายงานการประเมินคุณภาพผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2568 จาก <https://www.nkp2.go.th/กลุ่มนิเทศ/>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- อวยชัย สุขณะล้ำ. (2559). รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูตามแนวคิดกระบวนการชี้แนะ (Coaching) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อารีย์ ธรรมโคร่ง. (2559). ทักษะคติและพฤติกรรมของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยการบูรณาการเชิงเนื้อหาผ่านสื่อการเรียนการสอนสมัยใหม่. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 12(1), 124-145.
- Gordon, T. (2004). *Coaching for performance: Growing people, performance and purpose*. (3rd ed.). London: Nicholas Brealey Publishing.
- Hazzan, O. & Lapidot, T. (2004). Construction of a professional perception in the "methods of teaching computer science" course. *ACM SIGCSE Bulletin*, 36(2), 57-61.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการชี้แนะทางปัญญา
ร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครู*

DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL BASED ON COGNITIVE COACHING
APPROACH AND COMMUNITY OF PHILOSOPHICAL INQUIRY APPROACH TO
PROMOTE REFLECTIVE THINKING OF STUDENT TEACHERS

นิลุบล เกตุแก้ว

Nilubon Katkaew

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี ประเทศไทย

Faculty of Education, Prince of Songkla University, Pattani, Thailand

Corresponding author E-mail: Nilubon.k@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา และ 2) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยการเปรียบเทียบและศึกษาระดับความสามารถในการคิดไตร่ตรอง กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาและนักศึกษาครู เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความสอดคล้องและแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของรูปแบบ และแบบวัดความสามารถในการคิดไตร่ตรอง ดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การสรุปประเด็นสำคัญและสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมานทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ Friedman Test และทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วย Wilcoxon Signed-Rank Test ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบครบถ้วน โดยมีขั้นตอนการสอนหลัก 4 ขั้น คือ ทบทวนความเชื่อเดิม ค้นหาแนวทางใหม่ เสนอข้อค้นพบ ทบทวนการปฏิบัติ และกำหนดเงื่อนไขในการนำรูปแบบไปใช้ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของคุณภาพรูปแบบเท่ากับช่วง 0.83 - 1.00 ประเมินค่าความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า ความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ จากการเปรียบเทียบระดับความสามารถ พบว่า ก่อนเรียนนักศึกษาครูมีความสามารถอยู่ในระดับบรรยาย ระหว่างเรียนอยู่ในระดับเทคนิค และหลังเรียนอยู่ในระดับเชิงวิพากษ์ แสดงให้เห็นพัฒนาการที่ต่อเนื่องของนักศึกษาครู และสะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิผลอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้, แนวทางการชี้แนะทางปัญญา, แนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา, ความสามารถในการคิดไตร่ตรอง, นักศึกษาครู

Abstract

This research aimed to 1) Develop and evaluate the quality of a learning management model based on the Cognitive Coaching Approach combined with the Community of Philosophical Inquiry Approach, and 2) Study the effectiveness of the developed learning management model by comparing and studying the level of reflective thinking ability. The target group was educational experts and pre-service teachers. The research instruments included a model component consistency assessment form and a reflective thinking ability test. The research was conducted using a research and development process. Data were analyzed using a summary of key points and descriptive statistics, including percentages, means, and standard deviations. Inferential statistics were used to test hypotheses with the Friedman and the Wilcoxon Signed-Rank tests for pairwise differences. The research results revealed that 1) The developed learning management model had complete components, with four main teaching steps: reviewing prior beliefs, searching for new approaches, presenting findings, reviewing practices, and defining conditions for model implementation. The experts assessed the model quality consistency index at a range of 0.83 - 1.00, evaluating the model's suitability at the highest level. 2) The learning management model's effectiveness revealed that pre-test teachers' reflective thinking ability increased continuously with statistical significance from before, during, and after the test. Furthermore, a comparison of competency levels revealed that pre-test teachers were at the lecturing level, during the technical level, and after the test, demonstrating continuous development of pre-test teachers and demonstrating that the developed learning management model was clearly statistically effective. Furthermore, a comparison of competency levels revealed that pre-test teachers were at the lecturing level, during the technical level, and after the test, demonstrating continuous development of pre-test teachers and demonstrating that the developed learning management model was clearly statistically effective.

Keywords: Instructional Model, Cognitive Coaching Approach, Community of Philosophical Inquiry Approach, Reflective Thinking, Student Teachers

บทนำ

ในโลกปัจจุบันเต็มไปด้วยทางเลือกที่หลากหลายและไม่แน่นอน การคิดไตร่ตรองเปรียบเสมือนเข็มทิศของสมอง ช่วยให้คุณคิดหุุดคิดก่อนทำ และมุ่งไปในทิศทางที่ถูกต้องในโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การคิดไตร่ตรองจึงช่วยให้คุณตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล เพราะต้องอาศัยการมองหลายมุมมองทั้งข้อดี ข้อเสียก่อนตัดสินใจมองเห็นข้อดี ข้อผิดพลาด และแนวทางปรับปรุงที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะการไตร่ตรองเปิดโอกาสให้คุณคิดมองหาวิธีใหม่ ๆ แก้ปัญหาที่แตกต่าง ได้ต่อยอดจากแนวทางเดิม รวมถึงช่วยสร้างความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เพราะเมื่อคุณคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับมุมมองของผู้อื่นจะทำให้ เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และประสบการณ์ ซึ่งเป็นรากฐานของการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์และความร่วมมือในสังคมโลก (Schön, D. A., 2017); (Harvey, M. et al., 2025)

การคิดไตร่ตรองมีการนำมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในแวดวงการศึกษา เพราะเชื่อว่า การสอนที่ดีจำเป็นต้องมีการไตร่ตรองเกิดขึ้น จึงเป็นทบทวนและเปิดรับการตีความใหม่ ๆ ในวิธีการสอนที่แตกต่างกัน จึงช่วยให้เกิดการนำความรู้ทางวิชาชีพที่ได้รับจากประสบการณ์ในห้องเรียนมาใช้ในการตัดสินใจสำหรับการสอนได้อย่างชัดเจน (Loughran, J., 2002); (Attard, K. & Armour, K. M., 2005) การพัฒนาให้นักศึกษาคู่มืออาชีพนั้นต้องพัฒนาการคิดให้เป็นนักปฏิบัติงานที่คิดอย่างไตร่ตรองได้ ดังนั้น การพัฒนากระบวนการทางปัญญาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของนักศึกษาคู่มือจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาการคิดไตร่ตรอง แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนากระบวนการทางปัญญาเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ศึกษาคู่มือยังไม่เพียงพอในการเป็นครูประจำการมืออาชีพได้ในอนาคต เพราะในปัจจุบันมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2565 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้บัณฑิตระดับปริญญาตรีด้านทักษะทางปัญญาว่า สามารถประเมินข้อมูลแนวคิดและหลักฐานใหม่ ๆ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และใช้ข้อมูลที่ได้ในการแก้ไขปัญหาและงานอื่นด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงความรู้ทางภาคทฤษฎี ประสบการณ์ทางภาคปฏิบัติ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ในระดับของการจัดการเรียนการสอนควรต้องเร่งพัฒนากระบวนการทางปัญญาของนักศึกษาคู่มือให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีเป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด รวมไปถึงยังเป็นข้อมูลที่สะท้อนถึงการขาดการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาคู่มือกระบวนการทางปัญญามาใช้จัดการกับสถานการณ์และพัฒนาตนเองให้เตรียมพร้อมสู่โลกของการทำงานครูได้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สอนสะท้อนว่า นักศึกษามักใช้ความรู้เดิมซ้ำ ๆ มาจัดการกับสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ทั้งในเรื่องของการเรียนและการลงฝึกปฏิบัติภาคสนามในโรงเรียน ส่งผลให้ไม่เกิดแนวปฏิบัติอื่นที่หลากหลายมากพอที่จะนำไปใช้จัดการกับปัญหาที่พบทั้งปัญหาต่อตนเองรวมถึงปัญหาในชีวิต

ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวคิดการชี้แนะทางปัญญาเป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาของผู้เรียนภายใต้การทำงานการสอนของผู้สอน โดยมีหลักการว่า ผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ มีส่วนร่วมได้สร้างและปรับวิธีการคิด ให้สังเกตตนเองระหว่างที่นำวิธีการแก้ปัญหาไปใช้คิดไตร่ตรองเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และวางแผนสถานการณ์ในอนาคตเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Costa, A. L. & Garmston, R. J., 2002); (Carr, J. F. & Herman, N., 2005) แต่การใช้แนวคิดการชี้แนะทางปัญญาจำเป็นต้องอาศัยหลักการสำคัญของแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญามาใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ร่วมด้วย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการค้นหาความหมายและตอบคำถามในสิ่งที่สงสัยผ่านการสนทนาซักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียนในแง่ของการใช้เหตุผล ความรู้ ความจริง เพื่อให้ความเชื่อในแนวทางเดิม อิงประสบการณ์เดิมเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เป็นการค้นหา สืบเสาะอย่างมีความหมายภายใต้บรรยากาศของการไว้วางใจและทำงานร่วมกันในชั้นเรียน เพื่อให้ได้คำตอบที่เข้าใจชัดเจนตามบริบทนั้น ๆ มากขึ้น (Lipman, M. et al., 2010)

ด้วยเหตุผลเชิงทฤษฎีข้างต้น ผู้วิจัยจึงพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญา ร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาคู่มือที่มีความจำเป็นและช่วยพัฒนากระบวนการทางปัญญาของนักศึกษาคู่มือให้มีประสิทธิภาพในการนำไปใช้ปฏิบัติงานครูในโลกที่มีความซับซ้อน ผันผวน และเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญา ร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญา ร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย คือ

- 2.1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้
- 2.2 เพื่อศึกษาระดับความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาที่มีคุณสมบัติเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอน และมีประสบการณ์ในการสอนอย่างน้อย 10 ปี ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทย ด้านการพัฒนาแบบแผนการสอน ด้านวิจัยและการประเมินผล จำนวน 3 คน เลือกแบบเจาะจง เพื่อใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้
2. นักศึกษาครูของคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนวที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ 3 จำนวน 15 คน จากนักศึกษาของสาขาทั้งหมด 30 คน เป็นนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาสัมมนาการจัดการเรียนรู้สาระภาษาไทย ซึ่งเป็นรายวิชาโทของสาขา เลือกแบบเจาะจง เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน เป็นการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีและความเป็นไปได้ของรูปแบบ มีมาตราส่วนการให้คะแนนสามระดับ (+ 1 สอดคล้อง, 0 ไม่แน่ใจ, - 1 ไม่แน่ใจ) และแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของรูปแบบ มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554)
2. แบบวัดความสามารถในการคิดไตร่ตรอง เป็นแบบวัดชนิดอัตนัยวิเคราะห์สถานการณ์ 3 สถานการณ์ ดำเนินการออกแบบ สร้างโจทย์คำถามของสถานการณ์ สร้างเกณฑ์การให้คะแนนแบบวัด แบบ Rubric Score ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เป็นรายชื่อ พบว่า ข้อคำถามของแบบวัดมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67 - 1.00 นำแบบวัดความสามารถในการคิดไตร่ตรองไปทดลองใช้กับนักศึกษาครูที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย พบว่า แบบทดสอบทั้ง 3 สถานการณ์ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.38 - 0.50 และมีค่าระดับความยากอยู่ระหว่าง 0.47 - 0.73 แสดงว่า แบบวัดอยู่ในเกณฑ์ที่น่าไปใช้ได้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การวิจัยนี้แบ่งการดำเนินการเป็น 4 ระยะ มีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัย (Research: R1) ผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องวิเคราะห์ มคอ.3 ศึกษาข้อมูลจากผลการประเมินการสอน สัมภาษณ์นักศึกษาที่เคยเรียนรายวิชาสัมมนาและผู้สอนในสาขาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชา สัมมนาอย่างไม่เป็นทางการ ผลการศึกษาในขณะนี้สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า ผลลัพธ์การเรียนรู้กำหนดให้ผู้เรียนเข้าใจ วิเคราะห์ประเด็นปัญหาการจัดการเรียนรู้และหาแนวทางแก้ไข ปัญหาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยได้ในมุมมองของผู้เรียนต้องการมีองค์ความรู้ แนวทางในการสอนภาษาไทยแบบใหม่ ในมุมมองของผู้สอนเสนอว่า การแนะนำองค์ความรู้ในการสอนภาษาไทยในสถานการณ์ที่หลากหลาย นำไปใช้เชิงประยุกต์ได้เป็นสิ่งสำคัญต่อผู้เรียน จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวคิดการชี้แนะทางปัญญา และแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญามีเหตุผลเชิงทฤษฎีที่สามารถนำไปใช้พัฒนาความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาได้ จึงสังเคราะห์แนวคิดข้างต้น และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการสอน เพื่อนำข้อมูลมากำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Development: D1) ผู้วิจัยนำข้อมูลระยะที่ 1 มาใช้ในการสังเคราะห์ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ จากนั้นหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยผู้ทรงคุณวุฒิปรับปรุงแก้ไข รูปแบบตามคำแนะนำ ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีช่วงเท่ากับ 0.83 - 1.00 และค่าความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.89$, $S.D. = 0.26$) แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้

ระยะที่ 3 การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ (Research: R2) ผู้วิจัยเตรียมการก่อนการใช้รูปแบบ โดยดำเนินการประชุมให้นักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายได้รับทราบว่า การวิจัยนี้ผ่านการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามเอกสารการรับรองโครงการวิจัยเลขที่ psu.pn.2-097/67 ซึ่งมีการกำหนดการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างไว้ ชี้แจงให้นักศึกษาทราบบทบาทสำคัญของตนเองขณะจัดการเรียนรู้จากนั้นดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นด้วยตนเอง โดยใช้เวลา จำนวน 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง ใช้เนื้อหาหัวข้อสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในสาระการอ่านการเขียน การฟัง การพูด และวรรณคดีและวรรณกรรมในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งก่อนการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยวัดความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครั้งที่ 1 ผู้วิจัยวัดความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครั้งที่ 2 ระหว่างเรียนในสัปดาห์ที่ 5 และผู้วิจัยวัดความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครั้งที่ 3 หลังการจัดการเรียนรู้อีกครั้งหลังใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เสร็จสิ้น 1 รอบ

ระยะที่ 4 การปรับปรุงและพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Development: D2) ผู้วิจัยสรุปข้อค้นพบจากผลการทดลองใช้และการปรับปรุงรายละเอียดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้ที่สนใจสามารถนำรูปแบบไปใช้ประโยชน์ได้ถูกต้อง เหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์ ขั้นตอนของรูปแบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสรุปประเด็นสำคัญ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้สถิติเชิงอนุมานทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดไตร่ตรองก่อน ระหว่าง และหลังการทดลองด้วยสถิติไม่อิงพารามิเตอร์ (Non-Parametric Test) Friedman Test และทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วย Wilcoxon Signed-Rank Test

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวความคิดชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครู สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวความคิดชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยระยะที่ 1 จนนำไปสู่การวิจัยระยะที่ 2 ที่มีการร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากการสังเคราะห์แนวความคิดชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา และมีการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องของคุณภาพรูปแบบเท่ากับช่วง 0.83 - 1.00 โดยประเด็นที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยสุด จำนวน 3 ประเด็น ส่วนประเด็นที่ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องสูงที่สุด จำนวน 14 ประเด็น ได้แก่ จุดประสงค์ของรูปแบบ แนวคิดพื้นฐานของรูปแบบ ขั้นตอนของรูปแบบ บทบาทของผู้สอนและผู้เรียนในรูปแบบ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของรูปแบบ แผนการจัดการเรียนรู้และคู่มือของรูปแบบ รวมถึง มุ่งองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนที่มีคะแนนเฉลี่ยความถูกต้อง เหมาะสมมากที่สุด ($M = 4.89$, $S.D. = 0.26$) ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์

ของรูปแบบ ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เมื่อศึกษาวิจัยในระยะที่ 3 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ พบข้อสรุปสำคัญจนนำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบในระยะที่ 4 ที่เป็นการปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยค้นพบเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ คือ นักศึกษาต้องผ่านการฝึกปฏิบัติงานในโรงเรียน มีประสบการณ์อันเกิดจากสถานการณ์จริงมาก่อนหน้า และผู้สอนต้องสามารถทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ รอเวลาในการชี้แนะได้ โดยห้ามนำประสบการณ์ของตนเองไปชี้แนะผู้เรียนไม่ว่าสถานการณ์ใด สามารถสรุปได้ดังข้อมูลในภาพต่อไปนี้

หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

1. การสร้างความหมายให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการร่วมมือกันอย่างเป็นมิตรในการทำงาน จะช่วยพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. ผู้สอนที่สามารถเป็นแบบอย่าง ชี้แนะความรู้ทางวิชาการ ทักษะต่าง ๆ ได้ จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดผลลัพธ์ที่ดีและชัดเจนได้
3. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่ปลูกฝังความเชื่อใด ๆ จัดให้มีการแสดงออกถึงการเคารพรับฟังและให้คุณค่าซึ่งกันและกันจะทำให้เกิดความไว้วางใจกันจนได้แนวทาง คำตอบต่าง ๆ ที่มีคุณค่า สามารถนำไปใช้ได้จริง
4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นความคิด ค้นหา วางแผนหาแนวทางต่าง ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน จะช่วยส่งเสริมการกล้าคิด หาความหมายที่สมเหตุสมผลของผู้เรียน

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา

2. ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา มีผลสรุปเป็น 3 ข้อย่อย ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครู ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครู ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน

	ความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครู (คะแนนเต็ม 45 คะแนน)		
	ก่อนเรียน	ระหว่างเรียน	หลังเรียน
มัธยฐาน (Median)	11	29	34
ค่าต่ำสุด (Minimum)	10	15	27
ค่าสูงสุด (Maximum)	16	32	39
ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) $\bar{X}$ (S.D.)	12.07 (1.83)	27.67 (4.45)	33.53 (2.83)
Tests of Normality (Sig)	.068	.005	.584
Friedman Test	Chi-Square 29.53; df 2; p < 0.005		

P < .05

จากตารางที่ 1 ค่ามัธยฐาน (ต่ำสุด, สูงสุด) ของคะแนนความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูก่อนเรียน คือ 11 คะแนน (min 10, max 16) ระหว่างเรียนคะแนนความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูเพิ่มขึ้นเป็น 29 คะแนน (min 15, max 32) และหลังเรียนคะแนนความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูเพิ่มขึ้นเป็น 34 คะแนน (min 27, max 39) จะเห็นว่า คะแนนความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูเพิ่มขึ้นอย่างมากหลังจากเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา จากการทดสอบการกระจายตัว (Normality Test) ของคะแนนความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูที่ได้จากการทดสอบทั้ง 3 ครั้ง พบว่า คะแนนระหว่างเรียนมีการกระจายตัวแบบไม่ปกติ ($p < 0.05$) จึงได้ทำการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูด้วยสถิติ Friedman Test พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (Chi-Square 29.53; df 2; $p < 0.005$) เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วย Wilcoxon Signed-Rank Test ได้ผล ดังนี้

1. ทดสอบระหว่างคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูก่อนเรียน (มัธยฐาน 11 คะแนน) กับคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูระหว่างเรียน (มัธยฐาน 29 คะแนน) พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูระหว่างเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ($z = -3.417, p < 0.005$)

2. ทดสอบระหว่างคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูระหว่างเรียน (มัธยฐาน 29 คะแนน) กับคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูหลังเรียน (มัธยฐาน 34 คะแนน) พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา เพิ่มขึ้นจากระหว่างเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ($z = -3.303, p < 0.005$)

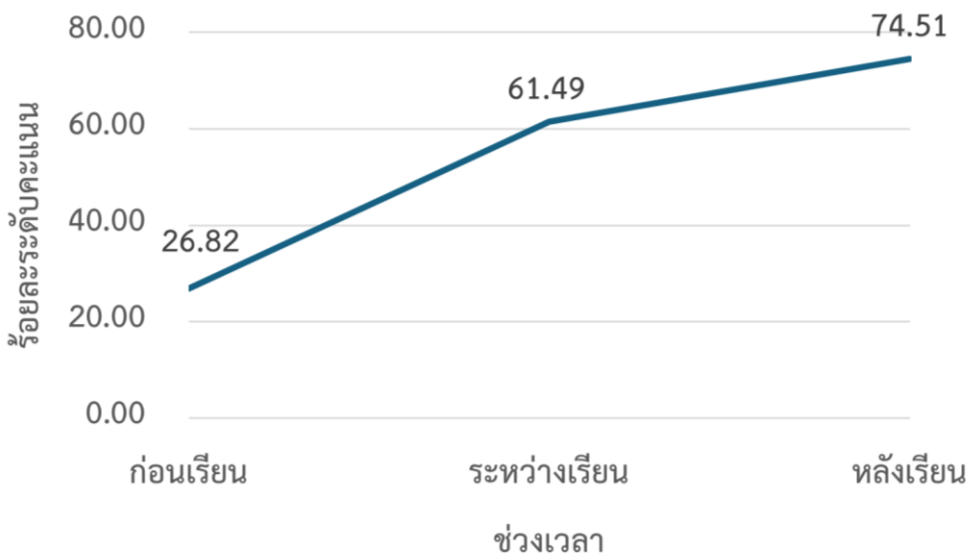
3. ทดสอบระหว่างคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูก่อนเรียน (มัธยมศึกษา 11 คะแนน) กับคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูหลังเรียน (มัธยมศึกษา 34 คะแนน) พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญาเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนมาอย่างมีนัยสำคัญ ($z = -3.415, p < 0.005$)

2.2 ผลการศึกษาระดับความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาจำแนกตามช่วงเวลาก่อนเรียน ระหว่าง และหลังเรียน

ช่วงเวลา	N	$\bar{X}$ (เต็ม 45 คะแนน)	S.D.	แปลผลระดับการคิดไตร่ตรอง
ก่อนเรียน	15	12.07	1.83	บรรยาย
ระหว่างเรียน	15	27.67	4.45	เทคนิค
หลังเรียน	15	33.53	2.83	เชิงวิพากษ์

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในทั้งสามช่วงเวลา คือ ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับบรรยาย ระหว่างเรียนมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น อยู่ในระดับเทคนิค และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับเชิงวิพากษ์

ภาพที่ 2 ผลการเปรียบเทียบร้อยละของคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูตามช่วงเวลาก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน

จากภาพที่ 2 ผลการเปรียบเทียบร้อยละของคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน และตารางที่ 2 พบว่า ระดับความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทั้งสามช่วงเวลา คือ ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับบรรยาย ($\bar{X} = 12.07, S.D. = 1.83$) คิดเป็นร้อยละ 26.82 จากคะแนนเต็ม 45 คะแนน ระหว่างเรียนมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับเทคนิค ($\bar{X} = 27.67, S.D. = 4.45$) คิดเป็นร้อยละ 61.49 จากคะแนนเต็ม 45 คะแนน และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับเชิงวิพากษ์ ($\bar{X} = 33.53, S.D. = 2.83$) คิดเป็นร้อยละ 74.51 จากคะแนนเต็ม 45 คะแนน

อภิปรายผล

การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครู อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีค่าดัชนีความสอดคล้องของคุณภาพรูปแบบเท่ากับช่วง 0.83 - 1.00 และค่าความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.89$, $S.D. = 0.26$) เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงผลการวิจัยการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพเชิงความสอดคล้องทางทฤษฎี มีขั้นตอนการพัฒนาที่เป็นระบบ มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ได้ สอดคล้องกับหลักการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ระบุว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ช่วยให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนมุ่งมั่นสู่ผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ที่ดีที่สุดได้ (Faryadi, Q., 2012) ช่วยพัฒนาให้ผู้สอนนำปัญหา บริบทในการสอน ผลลัพธ์รายวิชา ออกแบบการสอนด้วยตนเองได้จึงเป็นการเพิ่มความสามารถในการออกแบบการสอนเชิงระบบ (Alsaleh, N., 2020) ซึ่งแนวทางการพัฒนารูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพ น่าสนใจ และเชื่อถือได้ของผู้สอนจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีการประเมินเชิงประจักษ์ สามารถนำไปใช้ได้จริง (Khalil, M. K. & Elkhider, I. A., 2016) ดังที่ในงานวิจัยนี้ มีการตรวจสอบหาคุณภาพของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น อีกทั้งการนำแนวคิดจากปัญญานิยมและคอนสตรัคติวิสต์มาผสมผสานสังเคราะห์เป็นหลักการของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาได้ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ไม่นั้นเพียงด้านเดียวเท่านั้น (Mergel, B., 1998) ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในงานวิจัยนี้ที่มีจุดเด่น คือ การนำแนวคิดที่หลากหลายมาผสมผสานกัน สามารถวัดผล ปรับปรุง และยกระดับคุณภาพการสอนได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (Guskey, T. R., 2002) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเชิงทฤษฎีจากนั้นนำสองแนวคิดหลักมาสังเคราะห์แล้วนำมาใช้พัฒนาหลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พบจุดแข็งเชิงทฤษฎีของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ว่า แนวคิดการชี้แนะทางปัญญามีจุดเน้นที่ขั้นตอนการชี้แนะและบทบาทของผู้ชี้แนะทางปัญญาที่ช่วยวางแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่เป็นจุดเด่นของแนวคิดนี้ (Costa, A. L. & Garmston, R. J., 2002); (Göker, S. D., 2020) ในขณะที่แนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญามีจุดเน้นที่การสร้างบรรยากาศในการสอน กิจกรรมในการสอนที่ทำให้เกิดประชาคมการเรียนรู้ที่ทุกคนมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยน และสร้างความเข้าใจร่วมกัน ส่งผลให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นเจ้าของความรู้ได้เป็นอย่างดี (Kennedy, D., 2004); (Lipman, M. et al., 2010)

2. ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญา

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความสามารถในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูมีคะแนนและพัฒนาการที่สูงขึ้นต่อเนื่อง โดยมีแนวโน้มความสามารถในการคิดไตร่ตรองในระดับที่สูงขึ้นจากระดับบรรยายไปสู่ระดับเทคนิคและถึงในระดับสูงสุด คือ การคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ อันเกิดจากการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนว การสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญาที่พัฒนาขึ้น ผลการวิจัยข้างต้นชี้ให้เห็นว่า แนวคิดการชี้แนะทางปัญญามีอิทธิพลและผลกระทบเชิงการปฏิบัติอย่างมากต่อการพัฒนากระบวนการคิดทางปัญญาและการเพิ่มประสิทธิภาพทางการสอนในวิชาชีพของนักศึกษาครู (Brooks, G. R., 2000); (Göker, S. D., 2020) รวมถึงการจัดกิจกรรมภายใต้การได้สนทนา ทบทวน สืบเสาะค้นหาความรู้ความหมาย มุมมองต่าง ๆ ตามแนวการสอนแบบชุมชนแห่งการสืบสอบเชิงปรัชญานั้นช่วยในการส่งเสริมการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูได้ โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากการไตร่ตรองจากการคิดเชิงเทคนิคเป็นการคิดเชิงไตร่ตรองในระดับสูงขึ้นเมื่อได้เรียนรู้แบบสืบเสาะเชิงปรัชญา (Demissie, F., 2015); (Ketsing, J. et al., 2020) ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้ขั้นตอน

ที่ให้ผู้เรียนได้ทบทวนความเชื่อเดิม ค้นหาข้ออธิบายที่ลึกซึ้งขึ้น ตั้งข้อสงสัย ทบทวนสมมติฐานเดิม ค้นหาแนวทางใหม่ แลกเปลี่ยนแนวคิดที่มีเหตุผลโต้แย้งสนับสนุนกันอย่างสร้างสรรค์ภายใต้การสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนกล้าเปิดเผยและแสดงความคิด ได้เสนอข้อค้นพบใหม่และสะท้อนคิดที่เป็นการวิเคราะห์อย่างมีหลักฐาน และเหตุผลนั้นช่วยพัฒนาการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาได้โดยตรงที่สุด (Costa, A. L. & Garmston, R. J., 2002); (Daniel, M. F. et al., 2017) เพราะการที่นักศึกษาได้ตระหนักรู้ต่อกระบวนการคิดของตนเองเป็นการฝึกให้นักศึกษาถอยมองการคิดของตนเองแล้วสะท้อนว่าเหตุใดจึงตัดสินใจเช่นนั้น ประกอบกับการใช้คำถามชวนคิดจาก ผู้สอนที่เป็นคำถามปลายเปิดเป็นตัวกระตุ้นให้นักศึกษาได้ทบทวนเหตุผล มองมุมมองใหม่ และวางแผนพัฒนา สิ่งต่าง ๆ ต่อไปได้ กิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนเหล่านี้ล้วนจัดลำดับความคิดที่เป็นระบบส่งผลให้เกิดการคิดเชิงไตร่ตรองในระดับเชิงวิพากษ์ที่มีคุณค่าในการช่วยให้นักศึกษาครู เกิดสติปัญญาได้อย่างแท้จริง และเป็นผู้สร้าง ความรู้เชิงวิชาการให้กับสังคมได้อย่างแท้จริง (Zeichner, K. & Liston, D., 1987); (Straková, Z. & Cimermanová, I., 2018)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการชี้แนะทางปัญญาร่วมกับแนวการสอนแบบชุมชน แห่งการสืบสอบเชิงปรัชญาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีคุณภาพและประสิทธิผลในการนำไปใช้ส่งเสริมความสามารถ ในการคิดไตร่ตรองของนักศึกษาครูให้มีพัฒนาการทางการคิดที่สูงขึ้นได้ทุกระยะจนนักศึกษาครูสามารถคิดไตร่ตรอง เชิงวิพากษ์ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของการคิดได้ จึงช่วยให้นักศึกษาครูสามารถนำไปใช้พัฒนาตนเอง ยกกระตือรือร้น การเรียนรู้ เพิ่มคุณภาพการทำงานเชิงวิชาชีพตลอดจนสร้างสังคมที่มีวิจารณ์ญาณได้ดี ดังนั้น ในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้สอน จำเป็นต้องศึกษาและปรับบทบาทการปฏิบัติตนจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกและชี้แนะ ทางปัญญาให้ถูกหลัก มีความรู้พื้นฐานมากพอสมควรเกี่ยวกับประสบการณ์เดิมทาง การเรียนรู้ของผู้เรียน มีความไวในการตั้งคำถาม ขมวดประเด็น และกระตุ้นความคิดเชิงปรัชญา ตลอดจนเลือกเนื้อหา นำมาปรับใช้ ให้สอดคล้องกับระยะเวลา ทรัพยากรในการสอน เพื่อให้รูปแบบดังกล่าวเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อการพัฒนา นักศึกษา และในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีการศึกษาติดตาม ระยะยาวของความคงทนของความสามารถในการคิดไตร่ตรอง พัฒนาทักษะทางปัญญาอื่น เช่น การคิดเชิงเหตุผล ตรรกะ การตัดสินใจ ควรศึกษาการขยายผลการนำรูปแบบการสอนไปใช้ในการวิจัยระยะยาวเพื่อติดตามความคงทน ของความสามารถในการคิดไตร่ตรอง หรือการนำไปใช้กับนักศึกษาชั้นปีอื่น สาขาอื่นหรือคณะอื่น โดยคำนึงถึง ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังเพื่อประโยชน์เชิงวิชาการในวงกว้างต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยคณะศึกษาศาสตร์ ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- Alsaleh, N. (2020). The Effectiveness of an Instructional Design Training Program to Enhance Teachers' Perceived Skills in Solving Educational Problems. *Educational Research and Reviews*, 15(12), 751-763.

- Attard, K. & Armour, K. M. (2005). Learning to become a learning professional: Reflections on one year of teaching. *European Journal of Teacher Education*, 28(2), 195-207.
- Brooks, G. R. (2000). Cognitive coaching for master teachers and its effect on student teachers' ability to reflect on practice. *Delta Kappa Gamma Bulletin*, 67(1), 46-50.
- Carr, J. F. & Herman, N. (2005). Creating dynamic schools through mentoring, coaching, and collaboration. Retrieved August 19, 2025, from <https://shorturl.asia/OgRbV>
- Costa, A. L. & Garmston, R. J. (2002). *Cognitive coaching: A foundation for renaissance schools*. London: Bloomsbury Academic.
- Daniel, M. F. et al. (2017). Philosophy for children and the incidence of teachers' questions on the mobilization of dialogical critical thinking in pupils. *Creative Education*, 8(06), 870-892.
- Demissie, F. (2015). Promoting student teachers' reflective thinking through a philosophical community of enquiry approach. *Australian Journal of Teacher Education (Online)*, 40(12), 1-13.
- Faryadi, Q. (2012). Effective teaching and effective learning: instructional design perspective. *International Journal of Engineering Research and Applications*, 2(1), 222-228.
- Göker, S. D. (2020). Cognitive coaching: a powerful supervisory tool to increase teacher sense of efficacy and shape teacher identity. *Teacher Development*, 24(4), 559-582.
- Guskey, T. R. (2002). Professional development and teacher change. *Teachers and teaching*, 8(3), 381-391.
- Harvey, M. et al. (2025). Reflecting on reflective practice: issues, possibilities and guidance principles. *Higher Education Research & Development*, 44, 1-9. <https://doi.org/10.1080/07294360.2025.2463517>
- Kennedy, D. (2004). The role of a facilitator in a community of philosophical inquiry. *Metaphilosophy*, 35(5), 744-765.
- Ketsing, J. et al. (2020). Enhancing pre-service teachers' reflective quality on inquiry-based teaching through a community of practice. *Science Education International*, 31(4), 367-378.
- Khalil, M. K. & Elkhider, I. A. (2016). Applying learning theories and instructional design models for effective instruction. *Advances in physiology education*, 40(2), 147-156.
- Lipman, M. et al. (2010). *Philosophy in the classroom*. New Jersey: Temple University Press.
- Loughran, J. (2002). Effective reflective practice: In search of meaning in learning about teaching. *Journal of teacher education*, 53(1), 33-43.
- Mergel, B. (1998). *Instructional design and learning theory*. Retrieved August 30, 2025, from <https://shorturl.asia/p1jNf>
- Schön, D. A. (2017). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. London: Routledge.
- Straková, Z. & Cimermanová, I. (2018). Critical thinking development-A necessary step in higher education transformation towards sustainability. *Sustainability*, 10(10), 3366. <https://doi.org/10.3390/su10103366>
- Zeichner, K. & Liston, D. (1987). Teaching student teachers to reflect. *Harvard educational review*, 57(1), 23-49.

การพัฒนาตัวบ่งชี้ความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหาร
โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

DEVELOPMENT OF BUDDHISM-BASED MORAL QUOTIENT (MQ) INDICATORS FOR
SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICES IN NORTHEAST THAILAND

อริสิริลภัส เศรษฐบุปผา*, จักรกฤษณ์ โปตาพล, กรรณิกา ไวโสภา

Onsirilaphat Setthabuppha*, Chakgrit Podapol, Kunnika Waisopha

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เลย ประเทศไทย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Loei, Thailand

*Corresponding author E-mail: winnernews@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดทางจริยธรรม 2) ศึกษาความสอดคล้องของความฉลาดทางจริยธรรมกับหลักพุทธธรรม 3) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 4) เสนอแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ยืนยันองค์ประกอบโดยการสัมภาษณ์ ระยะที่ 2 ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และระยะที่ 3 สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความฉลาดทางจริยธรรม มี 5 องค์ประกอบ 17 ตัวบ่งชี้ 2) ความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนามี 3 องค์ประกอบ 18 ตัวบ่งชี้ 3) ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องในระดับดีเยี่ยม โดยพิจารณาจาก Chi-Square (χ^2) (0.075), Relative Chi-Square (χ^2/df) (1.20), GFI (0.98), AGFI (0.95) และ RMSEA (0.018) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด นอกจากนี้ค่าน้ำหนักของ องค์ประกอบทั้ง 3 ตัวและตัวบ่งชี้ทั้ง 18 ตัวมีค่าสูงกว่า 0.7 และ .03 ตามลำดับ ซึ่งแสดงถึงความแข็งแรงของโมเดล และ 4) แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า ด้านความซื่อสัตย์ ผู้บริหารควรยึดมั่นในความจริงและความโปร่งใส ปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลและสัมมาวาจา และเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความยุติธรรม ผู้บริหารควรลดอคติ มีความเป็นกลาง ประยุกต์ใช้หลักทศพิธราชธรรมและพรหมวิหารธรรม และด้านความรับผิดชอบ ผู้บริหารควรตระหนักรู้ในตนเอง ไม่ประมาท ยึดหลักอิทธิบาทและธรรมาธิปไตย

คำสำคัญ: องค์ประกอบ, ตัวบ่งชี้, ความฉลาดทางจริยธรรม, พระพุทธศาสนา, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to 1) Study the components and indicators of moral quotient (MQ); 2) Examine the consistency between MQ and Buddhist principles; 3) Verify the model's consistency

* Received August 12, 2025; Revised September 16, 2025; Accepted September 21, 2025

with empirical data; and 4) propose guidelines for developing MQ based on Buddhist principles for school administrators under the Secondary Educational Service Area Office in the Northeastern Thailand. This was mixed-methods research conducted in three phases. In Phase 1, the components and indicators were studied, and the components were confirmed through interviews. In Phase 2, the model's consistency with empirical data was examined. In Phase 3, in-depth interviews were conducted to propose developmental guidelines. The quantitative data were analyzed using a statistical software package, and qualitative data were analyzed through content analysis. The research findings showed that: 1) The MQ consisted of five components and 17 indicators. 2) The Buddhist MQ comprised three components and 18 indicators. The results of the model's consistency verification with empirical data indicated that the model had an excellent fit, as assessed by the Chi-Square (χ^2) (0.075), Relative Chi-Square (χ^2/df) (1.20), GFI (0.98), AGFI (0.95), and RMSEA (0.018), which met the specified criteria. Furthermore, the factor loadings of the three components and the eighteen indicators were higher than 0.7 and 0.3, respectively, which demonstrated the model's strength. For the guidelines for developing Buddhist MQ, it was found that: for honesty: administrators should adhere to truth and transparency, follow the Five Precepts and Right Speech, and serve as good role models. For justice, administrators should reduce bias, maintain neutrality, and apply the Ten Virtues of a Ruler and the Four Sublime States of Mind. For responsibility, administrators should have self-awareness, be non-negligent, and adhere to the Four Bases of Accomplish and the principle of Righteous Sovereignty.

Keywords: Component, Indicator, Moral Quotient, Buddhism, School Administrator

บทนำ

ในปัจจุบัน สังคมไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมใหม่ ๆ ที่ซับซ้อน เช่น วิกฤตด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่นำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้น (พระครูประโชติจันทร์ทิวมล, 2555) และวิกฤตดังกล่าวยังเกิดขึ้นในต่างประเทศด้วย (Hart, D. & Carlo, G., 2005) คนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม ไม่ตระหนักถึงการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ ยึดตนเองเป็นหลัก รักสนุกและความสบาย เชื่อข่าวลือ ขาดความอดทน ขาดวินัย วัตถุนิยม ยอมรับคนที่ฐานะ (ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี, 2559) จากการสำรวจพบว่า ปัญหาเร่งด่วนที่ควรได้รับการแก้ไข 5 อันดับแรก ได้แก่ ปัญหาความไม่เคารพผู้ใหญ่ของคนรุ่นใหม่ พฤติกรรมวัตถุนิยม การขาดระเบียบวินัย การขาดจิตสำนึกสาธารณะ และปัญหาความไม่ซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในทุกระดับของสังคม (ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า), 2559) ขณะที่ มหาวิทยาลัยเรศวรและมหาวิทยาลัยพะเยาพบปัญหาด้านคุณธรรมที่เกิดขึ้นกับประชาชนในภาคเหนือตอนล่างในระดับที่ค่อนข้างมาก ได้แก่ การไม่รู้จักพอ การขาดความเคารพกฎระเบียบ การขาดความรับผิดชอบ และการเมินเฉยต่อความเดือดร้อนของผู้อื่น (ภาณุวัฒน์ ภักดิ์วงศ์ และรักษิต สุทธิพงษ์, 2560)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว การวิจัยนี้จึงมุ่งแก้ปัญหาในบริบทของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในองค์กร แต่กลับต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคมที่ทำให้พฤติกรรมของบุคลากรเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ที่ส่งผลให้ผู้คนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเข้าสู่ยุค New Normal ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในบางครั้งผู้คนยอมสละจรรยาบรรณวิชาชีพเพื่อแสวงหาผลประโยชน์

ส่วนตน โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น (อารีย์ เชื้อเมืองพาน, 2551) ในบริบทของสถานศึกษาครูถือเป็นบุคลากรสำคัญที่ขับเคลื่อนระบบการศึกษา แต่การขาดภาวะผู้นำที่ดีของผู้บริหารอาจส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจในการทำงานของครูได้ (พูนทรัพย์ พวงนาคพันธุ์, 2548) ผู้บริหารที่ดีจึงต้องมีความฉลาดทางจริยธรรม (Moral Quotient: MQ) เพื่อเป็นแบบอย่างและบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ (นนทวัน นวมนิม, 2551) การขาดคุณสมบัติด้านนี้ของผู้บริหารอาจทำให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างไม่มีเหตุผล ขาดความเข้าใจในปัญหาของบุคลากร และไม่สามารถสร้างแรงจูงใจในการทำงานได้ ซึ่งท้ายที่สุดจะส่งผลเสียต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวม ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องมีคุณสมบัติที่หลากหลาย ทั้งความเป็นผู้นำ การสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร (ทองทิภา วิริยะพันธุ์, 2550) และการสร้างความผูกพันในองค์กร (วิลาวรรณ ทรัพย์พิศาล, 2549) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความฉลาดทางจริยธรรม ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม สามารถนำไปใช้เพื่อลดการกระทำที่ละเมิดผู้อื่น ซึ่งส่งผลทางบวกและเพิ่มระดับการเป็นพลเมืองที่ดี (Tanner, C. & Christen, M., 2014) ยังเป็นองค์ประกอบหลักในการพัฒนาคนดี คนเก่ง ที่สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข (Siphai, S., 2015) ซึ่งสอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมที่ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาคุณสมบัติเหล่านี้ของผู้บริหาร

นอกจากความฉลาดทางจริยธรรมแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษายังควรนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ เนื่องจากหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร 4 และทศพิธราชธรรม เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมได้อย่างครอบคลุม โดยผู้บริหารสามารถเป็นต้นแบบที่ดีให้กับบุคลากรและนักเรียน ผ่านการแสดงออกถึงความเมตตา ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตอาสา ซึ่งจะช่วยสร้างความผูกพันและแรงบันดาลใจให้บุคลากรทำงานอย่างเต็มศักยภาพ ทำให้เกิดผลดีต่อทั้งตัวครู นักเรียน และสถานศึกษาโดยรวม (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2544) และถึงแม้จะมีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาคุณสมบัติของผู้บริหาร แต่ยังไม่มีการศึกษาที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับการพัฒนา "ตัวบ่งชี้ความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา" ของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างทางความรู้นี้ โดยการนำแนวคิดทางพุทธศาสนาซึ่งเน้นการบริหารจัดการอารมณ์และจิตใจมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้บริหาร เพื่อให้บุคลากรสามารถสัมผัสได้ถึงคุณสมบัติเหล่านี้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรมและนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณธรรมในสถานศึกษาโดยใช้ ความฉลาดทางจริยธรรม เป็นฐานในการพัฒนาจิตใจ และนำไปสู่การสร้างความประทับใจและความรู้สึกที่ดีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความผูกพันและทุ่มเทให้กับการทำงานอย่างเต็มที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของความฉลาดทางจริยธรรม
2. เพื่อศึกษาความสอดคล้องขององค์ประกอบความฉลาดทางจริยธรรมกับหลักพุทธธรรม
3. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงบรรยาย (Explanatory Research) แบ่งขั้นตอนการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา

แหล่งข้อมูล

ในการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา มีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้ 1) สังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของความฉลาดทางจริยธรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้องค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ และ 17 ตัวบ่งชี้ 2) ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของความฉลาดทางจริยธรรม ได้หลักธรรมที่สอดคล้อง จำนวน 8 หลักธรรม คือ 1) พรหมวิหารธรรม 2) ขรवासธรรม 3) สังคหวัตถุธรรม 4) อิทธิบาทธรรม 5) อคติธรรม 6) ทิสธรรม 7) สุจริต และ 8) ราชธรรม และ มีองค์ธรรมที่สอดคล้อง จำนวน 30 หัวข้อธรรม คือ 1) สัจจะ 2) ทมะ 3) ขันติ 4) สมานัตตตา 5) อาชวะ 6) อวิโรธนะ 7) มัททวะ 8) กายสุจริต 9) วจิตสุจริต 10) ฉันทาคติ 11) โทสาคติ 12) โมหาคติ 13) ภัยาคติ 14) ฉันทะ 15) วิริยะ 16) ฉันทะ 17) วิริยะ 18) จิตตะ 19) วิมังสา 20) ทิสธรรม 21) เมตตา 22) กรุณา 23) มุทิตา 24) อุเบกขา 25) ธัมมัญญุตตา 26) อตถัญญุตตา 27) ปุคคลัญญุตตา 28) วจนกขโม 29) ปิยวาจา และ 30) อตถจริยา และ 3) ยืนยัน องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป คัดเลือกโดยใช้เกณฑ์ คือ เป็นพระนักวิชาการที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไปจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในสาขาวิชาพุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์ และการบริหาร การศึกษา และหรือเป็นพระสงฆ์เจ้าคณะอำเภอขึ้นไป และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาธรรม 4 ประโยคขึ้นไป ได้องค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ และ 18 ตัวบ่งชี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก

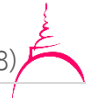
ระยะที่ 2 ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลที่พัฒนาขึ้นจากทฤษฎีและผลงานวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

แหล่งข้อมูล

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 15 แห่ง ใน 15 จังหวัด จำนวน 43,939 คน แบ่งเป็นครู 36,862 คน และบุคลากรทางการศึกษา 7,077 คน จากโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 933 แห่ง แบ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ 76 แห่ง ขนาดใหญ่ 78 แห่ง ขนาดกลาง 234 แห่ง และขนาดเล็ก 545 แห่ง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) โดยใช้กฎอัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่างต่อจำนวนพารามิเตอร์ 20:1 (Lindeman, R. H. et al., 1980) โมเดล ในการวิจัยนี้เป็นโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis Model: CFA Model) ซึ่งจำนวนพารามิเตอร์ที่นับได้จากการรวมตัวแปรแฝง จำนวน 6 ตัวแปร ตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 16 ตัวแปร และ เส้นอิทธิพล จำนวน 21 เส้น รวมทั้งหมด 43 พารามิเตอร์ ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 860 คน และจากประชากร จำนวน 43,939 คน ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มแบบตามสัดส่วน (Proportional Random Sampling) ของจำนวนประชากรที่เป็นครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบไม่ใส่คืน (Simple Random Sampling Without Replacement) และได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดไว้ จำนวนรวม 860 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ ขนาด โรงเรียน วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม และตอนที่ 2 แบบสอบถามความเห็นต่อการแสดงออกในตัวบ่งชี้ความฉลาดทางจริยธรรมตามแนว พระพุทธศาสนาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

มีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำแนกเนื้อหาตามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย จำนวนตัวบ่งชี้ โดยมีข้อคำถาม จำนวน 106 ข้อ

การสร้างแบบสอบถาม

ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม ได้แก่ 1) ร่างแบบสอบถามจากตัวบ่งชี้ 18 ตัวบ่งชี้ของความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา 2) นำร่างแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (Validity) เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence) โดยกำหนดเกณฑ์ค่า IOC ที่ระดับเท่ากับหรือมากกว่า 0.50 จึงจะถือว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับตัวบ่งชี้และนิยามเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC สูงกว่า 1.00 ถือว่า ใช้ได้ สามารถนำไปเก็บข้อมูลได้ และ 3) นำข้อคำถามไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดลองกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Try-out) จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่น (Alpha Coefficient of Reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1984) โดยกำหนดเกณฑ์เท่ากับหรือสูงกว่า 0.70 โดยพบว่า แบบสอบถามทั้งหมดมีค่าสัมประสิทธิ์ (Alpha Correlation) เท่ากับ 0.983 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามชุดนี้มีความน่าเชื่อถือ

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

การเลือกผู้เชี่ยวชาญใช้เกณฑ์ คือ 1) เป็นนักวิชาการด้านการบริหารการศึกษา 2) เป็นนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และ 3) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 7 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามถึงกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามผ่าน Google Forms จนกระทั่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 860 ฉบับ และ 2) นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน นำจำนวนแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาและมีความสมบูรณ์ มาพิจารณาค่าการทดสอบความเพียงพอของตัวอย่างของไกเซอร์ - ไมเยอร์ - ออคินหรือค่า KMO (Kaiser-Meyer-Mikin (KMO) Test for Sampling Adequate) ของแต่ละโมเดลการวัดขององค์ประกอบหลัก หากพบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง .911 - .943 แสดงว่า จำนวนแบบสอบถามหรือจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลความเพียงพอ ซึ่งจะได้ตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อทำการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ ขนาดโรงเรียน วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน มีค่าสถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่และค่าร้อยละ 2) วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-objective Congruence: IOC) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับตัวบ่งชี้และนิยามเชิงปฏิบัติ การเป็นการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และ 3) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบย่อยเพื่อคัดสรรไว้ในโมเดล มีค่าสถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย โดยมีเกณฑ์การแปลความที่พิจารณาจากค่าเฉลี่ยเท่ากับหรือมากกว่า 3.00 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเท่ากับหรือต่ำกว่า 20% (สุทธิธัชคนกาญจน์, 2547)

เกณฑ์ที่ใช้ในการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

1. กลุ่มดัชนีความสอดคล้องสมบูรณ์ (Absolute Fit Indices) มีค่าสถิติที่ใช้เป็นค่าดัชนีในการตรวจสอบความสอดคล้อง ได้แก่ 1) ไค - สแควร์ (Chi-Square) 2) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness-of-Fit Index: GFI) 3) ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA)

และ 4) ดัชนีที่ใช้เปรียบเทียบความสอดคล้อง (Normed Chi-Square หรือ Relative Chi-Square: CMIN/DF)

2. กลุ่มดัชนีความสอดคล้องที่เพิ่มขึ้น (Incremental Fit Indices) ได้แก่ 1) ดัชนีความสอดคล้องเชิงปทัสฐาน (Normed Fit Index: NFI) 2) ดัชนีความสอดคล้องของ Tucker and Lewis (Tucker Lewis Index: TLI) และ 3) ดัชนีที่ไม่เกี่ยวกับศูนย์กลางสัมพัทธ์ (Relative Non-Centrality Index: RNI)

3. กลุ่มดัชนีความสอดคล้องเชิงประหยัด (Parsimony Fit Indices) ได้แก่ 1) ดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแล้ว (Adjusted Goodness-of-Fit Index: AGFI) และ 2) ดัชนีความประหยัดของระดับความสอดคล้อง (Parsimony Normed Fit Index: PNFI)

การตรวจสอบค่าน้ำหนักองค์ประกอบ

นำผลการวิเคราะห์ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลมาคัดเลือกตัวบ่งชี้ที่แสดงว่ามีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ตามเกณฑ์ ดังนี้ 1) เท่ากับหรือมากกว่า 0.7 สำหรับองค์ประกอบ (Farrell, A. M. & Rudd, J. M., 2009) และ 2) เท่ากับหรือมากกว่า 0.30 สำหรับตัวบ่งชี้ (Taccq, J., 1997)

ระยะที่ 3 เสนอแนะแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แหล่งข้อมูล

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาและด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 12 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

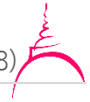
การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ความฉลาดทาง จริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ มีผลการวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบของความฉลาดทางจริยธรรม (Moral Quotient: MQ) พบว่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1.1) ความซื่อสัตย์ (Honesty) 1.2) ความยุติธรรม (Justice) 1.3) ความรับผิดชอบ (Accountability) 1.4) สัมมาคารวะ (Respect) และ 1.5) ความเมตตากรุณา (Kindness & Compassion) ส่วนตัวบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์ ได้แก่ องค์ประกอบความซื่อสัตย์ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) การประพฤติอย่างตรงไปตรงมา 2) ความจริงใจ ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม และ 3) การกระทำที่ปราศจากความลำเอียง องค์ประกอบความรับผิดชอบ มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) ความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จ 2) การยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น และ 3) การไม่หลีกเลี่ยงงานที่ได้รับมอบหมาย องค์ประกอบความเมตตากรุณา มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น 2) ความเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่น 3) ความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น และ 4) การใช้กริยาวาจาที่สุภาพกับผู้อื่น องค์ประกอบความยุติธรรม มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ 1) การปฏิบัติอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน 2) การไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง 3) การตัดสินใจโดยใช้เหตุผล และ 4) การเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และองค์ประกอบสัมมาคารวะ มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน 2) การให้เกียรติผู้อื่น 3) การเคารพสิทธิของผู้อื่น และ 4) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

2. ผลการศึกษาความสอดคล้องขององค์ประกอบของความฉลาดทางจริยธรรมกับหลักพุทธธรรม พบว่า มีหลักธรรมที่สอดคล้องกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของความฉลาดทางจริยธรรม จำนวน 8 หลักธรรม คือ 1) ทศพิธราช ธรรม 2) อคติ 3) อิทธิบาท 4) พรหมวิหาร 5) ขรवासธรรม 6) สังคหวัตถุ 7) ทิศา 6 และ 8) สปัปฐิสธรรม ส่วนหัวข้อธรรมที่สอดคล้องกับตัวบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบของความฉลาดทางจริยธรรม จำนวน 30 หัวข้อ

ธรรม คือ 1) สัจจะ 2) ทมะ 3) ขันติ 4) สมานัตตตา 5) อาชวะ 6) อวิโรธนะ 7) มัททวะ 8) กายสุจจริต 9) วจิตสุจจริต 10) ฉันทาคติ 11) โทสาคติ 12) โมหาคติ 13) ภยาคติ 14) ฉันทะ 15) วิริยะ 16) ฉันทะ 17) วิริยะ 18) จิตตะ 19) วิมังสา 20) ทิสธรรม 21) เมตตา 22) กรุณา 23) มุทิตา 24) อุเบกขา 25) ธัมมัญญูตา 26) อตถัญญูตา 27) ปุคคลัญญูตา 28) วจันภขโม 29) ปิยวาจา และ 30) อตถจริยา ส่วนองค์ประกอบของความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) ความซื่อสัตย์ (Honesty) 2) ความยุติธรรม (Justice) และ 3) ความรับผิดชอบ (Accountability) โดยองค์ประกอบความซื่อสัตย์ ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ คือ 1) สัจจะ (Truth) 2) อาชวะ (Integrity) 3) เบญจศีล (Five Precepts) 4) สัมมาวาจา (Right Speech) 5) สมานัตตตา (Equality) และ 6) คารวตา (Respect) องค์ประกอบความยุติธรรม (Justice) ประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้ คือ 1) อคติ (Four Biases) 2) ทศพิทธาธรรม (Ten Virtues of a Ruler) 3) พรหมวิหารธรรม (Four Holy Abidings) 4) สังคหวัตถุ (Four Bases of Sympathy) 5) สัปบุริสธรรม (Seven Qualities of a Good Man) 6) อริยวัฑฒิ (Noble Growth) 7) ขรรวาสธรรมและกัลยาณมิตรธรรม (Householding Virtues & Good Friend Qualities) และ 8) โลกपालธรรม (World-protection Virtues) และองค์ประกอบความรับผิดชอบ (Accountability) ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ 1) อัตตานุญูตา (Self-Awareness) 2) อิทธิบาท (Accomplishment) 3) อปมัตตา (Heedlessness) และ 4) ธรรมาธิปไตย (Supremacy of Righteousness)

3. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าไค - สแควร์ (Chi-Square: χ^2) เท่ากับ 0.075 ไม่มีนัยสำคัญ ค่า χ^2/df เท่ากับ 1.20 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ คือ ต่ำกว่า 2 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.98 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGF) เท่ากับ 0.95 และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.018 ซึ่งเป็นไปตามหลักพิจารณาความสอดคล้อง และเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ ในการตรวจสอบคุณภาพของโครงสร้างภายในโมเดลการวัด ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของ 3 องค์ประกอบของความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนามีค่าเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า ดังนี้ 1) ความซื่อสัตย์ (Honesty) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .98 2) ความยุติธรรม (Justice) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .99 และ 3) ความรับผิดชอบ (Accountability) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .78 ส่วนตัวบ่งชี้ทั้ง 18 ตัวมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเป็นบวก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกค่า และมีค่าเท่ากับหรือมากกว่า .30 ทุกค่า

4. แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถดำเนินการได้ ดังนี้ 1) การพัฒนาด้านความซื่อสัตย์ (Honesty) โดยฝึกพูดความจริง ไม่บิดเบือนข้อมูลในทุกสถานการณ์ จัดกิจกรรมส่งเสริมความโปร่งใสในการบริหารงานที่สามารถตรวจสอบได้ในทุกกระบวนการทำงาน ดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 หลีกเลี้ยงการพูดส่อเสียด ใส่ร้าย หรือพูดคำหยาบ ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ ส่งเสริมวัฒนธรรมการแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน 2) การพัฒนาด้านความยุติธรรม (Justice) โดยสร้างกลไกตรวจสอบการตัดสินใจเพื่อป้องกันอคติ ประยุกต์ใช้หลักทศพิทธาธรรมในการบริหาร พัฒนาความอดทนอดกลั้น (ขันติ) และความไม่โกรธ (อวิโรธนะ) มีไมตรีจิตต่อทุกคน ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหา ในการพิจารณาคุณและโทษต้องมีความเป็นกลาง จัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ฝึกพูดให้กำลังใจ นำบำเพ็ญประโยชน์ เป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย รู้จักตนเอง เข้าใจผู้อื่น เชื่อในเหตุและผล มีความอดทนอดกลั้น ส่งเสริมระบบบรรณาภิบาลในโรงเรียน 3) การพัฒนาด้านความรับผิดชอบ (Accountability) โดยยอมรับขีดความสามารถและข้อจำกัดของตนเอง ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งด้านบวกและด้านลบ มุ่งมั่นตั้งใจและเอาใจใส่ในงานของตน มีความละเอียดรอบคอบ ไม่ประมาทในการปฏิบัติหน้าที่ พัฒนาระบบการตรวจสอบและประเมินผลการทำงาน ตัดสินใจโดยยึดหลักความถูกต้องมากกว่า

ความนิยมชมชอบ 4) การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรม เช่น ติดตั้งป้ายคำสอน หรือพุทธภาษิตที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม หรือจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ บูรณาการหลักพุทธธรรม ในระบบการบริหาร ร่วมมือกับสถาบันทางพุทธศาสนาในการพัฒนาบุคลากร และ 5) การประเมินและติดตามผล การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม โดยการสร้างแบบประเมินตนเองด้านความฉลาดทางจริยธรรม พัฒนาเกณฑ์ การประเมินที่สอดคล้องกับตัวบ่งชี้ และจัดทำระบบติดตามพัฒนาการด้านจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง จัดทำแผนพัฒนา รายบุคคลตามผลการประเมิน ยกย่องและเชิดชูผู้บริหารที่มีความฉลาดทางจริยธรรมสูง และสร้างระบบให้รางวัล ที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ความฉลาดทาง จริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของความฉลาดทางจริยธรรม (Moral Quotient: MQ) ที่พบว่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบนั้น สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญที่หล่อหลอมความเป็นมนุษย์ที่มีจริยธรรมในสังคม ประการแรก ความซื่อสัตย์ (Honesty) เป็นรากฐานของจริยธรรมทุกระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ Kohlberg, L. ที่เสนอว่าบุคคลที่พัฒนาถึงระดับจริยธรรมขั้นสูงจะยึดมั่นในหลักการแห่งความจริงและความซื่อสัตย์ การไม่หลอกลวง ตนเองและผู้อื่นจะนำไปสู่ความไว้วางใจในสังคม (Kohlberg, L., 1984) ประการที่สอง ความยุติธรรม (Justice) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในทฤษฎีจริยธรรมของ Rawls, J. ที่เสนอว่าสังคมที่ดีต้องมีหลักการแห่งความยุติธรรม เป็นพื้นฐาน บุคคลที่มี MQ สูงจะสามารถแยกแยะความถูกต้องและตัดสินใจบนพื้นฐานของความเท่าเทียม (Rawls, J., 1999) ประการที่สาม ความรับผิดชอบ (Accountability) สะท้อนถึงความพร้อมในการยอมรับผลแห่งการกระทำ ของตน ดังที่ Gilligan, C. ได้เน้นย้ำว่าจริยธรรมไม่ใช่เพียงการรู้ว่าอะไรถูกต้อง แต่รวมถึงการกระทำและรับผิดชอบต่อ ผลที่เกิดขึ้น (Gilligan, C., 1982) ประการที่สี่ สัมมาคารวะ (Respect) เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับปรัชญาของ Kant, I. ที่เสนอว่าการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักจริยธรรมที่เป็นสากล ความเคารพครอบคลุมทั้งการเคารพตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม (Kant, I., 1996) และประการสุดท้าย ความเมตตา กรุณา (Kindness & Compassion) สอดคล้องกับแนวคิดของนักจิตวิทยาอย่าง Noddings, N. ที่เสนอว่าจริยธรรม แห่งการดูแล (Ethics of Care) มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าจริยธรรมแห่งความยุติธรรม การมีความเห็นอกเห็นใจ ผู้อื่นและพร้อมช่วยเหลือเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้มี MQ สูง (Noddings, N., 2003) องค์ประกอบทั้ง 5 ประการ นี้สะท้อนให้เห็นว่าความฉลาดทางจริยธรรมไม่ได้เป็นเพียงความรู้ความเข้าใจเชิงทฤษฎี แต่เป็นความสามารถใน การบูรณาการคุณลักษณะทางจริยธรรมหลายด้านเข้าด้วยกัน ซึ่งสามารถพัฒนาได้ผ่านการเรียนรู้และประสบการณ์ ในชีวิต (Borba, M., 2001)

2. การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างหลักพุทธธรรมกับความฉลาดทางจริยธรรม พบว่า หลักธรรมทั้ง 8 หมวด สอดคล้องกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของความฉลาดทางจริยธรรม สะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมที่ครอบคลุมและรองรับแนวคิดเรื่องความฉลาดทางจริยธรรมอย่างครบถ้วน ทศพิธราชธรรมและ สัมปยุตธรรมเป็นหลักธรรมที่เน้นคุณลักษณะของผู้นำที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ที่เสนอว่าทศพิธราชธรรมเป็นหลักธรรมสำคัญในการบริหารปกครองในสังคมไทยมาแต่โบราณ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2556) ขณะที่หลักอคติ 4 สะท้อนถึงความยุติธรรมที่ปราศจากอคติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่อธิบายว่าการปราศจากอคติทั้ง 4 เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจที่เที่ยงธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559)

สำหรับความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาที่ได้จากการวิจัยนี้มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) ความซื่อสัตย์ 2) ความยุติธรรม และ 3) ความรับผิดชอบนั้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาถ้อยแถลงประกอบที่มีความสำคัญและเป็นแก่นของความฉลาดทางจริยธรรมในบริบทของพระพุทธศาสนา โดยตัดความเมตตากรุณา และสัมมาคารวะออก เนื่องจากผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าทั้งสองส่วนนี้แทรกอยู่ในองค์ประกอบหลักทั้งสามแล้ว สอดคล้องกับงานของ สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์ ที่เสนอว่าความซื่อสัตย์และความยุติธรรมเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการบริหารองค์กร (สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์, 2557)

การที่องค์ประกอบความซื่อสัตย์มีตัวบ่งชี้ 6 ตัว โดยเฉพาะสังฆะและอาชวะนั้น สะท้อนให้เห็นว่าความซื่อสัตย์ในมุมมองพุทธศาสนามีมิติที่ลึกซึ้งกว่าความซื่อสัตย์ในความหมายทั่วไป ครอบคลุมทั้งการพูดความจริง (สังฆะ) การประพฤติตรง (อาชวะ) และการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) สอดคล้องกับแนวคิดของ เสถียรพงษ์ วรรณปก ที่อธิบายว่า สังฆะในพระพุทธศาสนาหมายถึงการรักษาสังฆะทั้งต่อตนเองและผู้อื่น (เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2553)

องค์ประกอบความยุติธรรมที่มีตัวบ่งชี้มากถึง 8 ตัว สะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนและความสำคัญของความยุติธรรมในบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา การเชื่อมโยงกับหลักอคติ ทศพิธราชธรรม และพรหมวิหารธรรม แสดงให้เห็นว่าความยุติธรรมตามแนวพุทธมีทั้งมิติของการไม่เอนเอียง (อคติ) และการมีคุณธรรมของผู้ปกครองที่ดี (ทศพิธราชธรรม) รวมถึงการมีท่าทีที่เหมาะสมต่อผู้อื่น (พรหมวิหารธรรม) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหา วุฒิชัย วชิรเมธี ที่เสนอว่าความยุติธรรมในพระพุทธศาสนามีความเชื่อมโยงกับหลักธรรมหลายประการ โดยเฉพาะการละอคติ 4 (พระมหา วุฒิชัย วชิรเมธี, 2553)

องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อผู้มีตัวบ่งชี้ 4 ตัว โดยเฉพาะอิทธิบาท 4 นั้น แสดงให้เห็นว่าความรับผิดชอบต่อแนวพุทธไม่ใช่เพียงการรับผิดชอบในหน้าที่ แต่รวมถึงการมีคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ (อิทธิบาท) และการรู้จักตนเอง (อัตตานุญุตตา) โดย พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายว่า อิทธิบาทเป็นหลักธรรมที่ทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับความรับผิดชอบต่อ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

การพัฒนาตัวบ่งชี้ความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นการบูรณาการที่มีคุณค่าระหว่างแนวคิดความฉลาดทางจริยธรรมสมัยใหม่กับหลักพุทธธรรม ทำให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทของสังคมไทยได้อย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรมและความเชื่อ งานวิจัยนี้ยังแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมได้อย่างเป็นระบบ โมเดลที่ได้จากการวิจัยนี้จึงมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนในประเทศไทย

3. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Second-Order Confirmatory Factor Analysis) แสดงให้เห็นว่าโมเดลการวัดมี ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างสมบูรณ์ ซึ่งยืนยันว่าโครงสร้างโมเดลตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้มีความถูกต้องและสามารถใช้เป็นตัวแทนของข้อมูลได้อย่างเหมาะสม โดยพิจารณาจากดัชนีชี้วัดความสอดคล้องต่าง ๆ ที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานอย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นค่า χ^2 ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) ซึ่งบ่งชี้ว่าโมเดลที่กำหนดไว้ไม่แตกต่างจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จริง นอกจากนี้ ค่า χ^2/df ที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ยอมรับกันโดยทั่วไป (ไม่เกิน 2 หรือ 3) รวมถึงค่า GFI, AGFI ที่สูงกว่า .90 และค่า RMSEA ที่ต่ำกว่า .05 ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของ Hu, L. & Bentler, P. M. ที่บ่งชี้ว่าโมเดลมีความพอดีกับข้อมูลอยู่ในระดับดีมาก (Hu, L. & Bentler, P. M., 1999) นอกจากนี้ความสอดคล้องของโมเดลโดยรวมแล้ว ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบหลักทั้ง 3 ตัว และตัวบ่งชี้ทั้ง 18 ตัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ที่เป็นบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่าตามที่ได้อ้างอิงถึงงานของ Farrell, A. M. & Rudd, J. M., Tacq, J. ซึ่งตอกย้ำว่าตัวแปรที่ใช้วัด (Indicators) สามารถอธิบายองค์ประกอบเชิงนามธรรม (Latent Constructs) ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับทฤษฎี (Farrell, A. M. & Rudd, J. M., 2009); (Tacq, J., 1997)

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างเชิงปัจจัยของตัวแปรในลักษณะเดียวกัน เช่น งานวิจัยของ Hair, J. F. et al. ที่ได้เสนอแนวทางการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) และการประเมินความพอดีของโมเดล (Hair, J. F. et al., 2010) ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามข้อเสนอแนะเหล่านั้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Bollen, K. A. ที่กล่าวถึงความสำคัญของการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของตัวแปรผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ซึ่งการที่โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลอย่างมีนัยสำคัญในครั้งนี้จึงเป็นการยืนยันความตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยได้อย่างชัดเจน (Bollen, K. A., 1989)

4. แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับผู้บริหารโรงเรียนที่นำเสนอขึ้น สะท้อนถึงการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและมีความครอบคลุมมิติต่าง ๆ ของความฉลาดทางจริยธรรม

มิติแรก คือ การพัฒนาองค์ประกอบความซื่อสัตย์ (Honesty) โดยการพัฒนาความซื่อสัตย์ที่เน้นการพูดความจริงและความโปร่งใสในการบริหารงานนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Borba, M. ที่เสนอว่า ความซื่อสัตย์เป็นรากฐานของความฉลาดทางจริยธรรม (Borba, M., 2001) อย่างไรก็ตาม ควรเพิ่มเติมการส่งเสริมความซื่อสัตย์ต่อตนเอง (สัจจะกับตน) ตามที่ เสถียรพงษ์ วรรณปก อธิบายว่า สัจจะในพระพุทธศาสนามีทั้งสัจจะต่อตนเองและผู้อื่น การเริ่มต้นจากการมีสัจจะต่อตนเองจะนำไปสู่การมีสัจจะต่อผู้อื่นได้อย่างมั่นคง (เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2553)

มิติที่สาม การพัฒนาองค์ประกอบความยุติธรรม (Justice) โดยแนวทางการพัฒนาความยุติธรรมที่เน้นการป้องกันอคติและการประยุกต์ใช้หลักทศพิธราชธรรมนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ที่พบว่า ทศพิธราชธรรมเป็นหลักธรรมสำคัญสำหรับผู้มาในการบริหารปกครองอย่างเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม ควรเพิ่มเติมการพัฒนาความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับหลักอคติ 4 และการตระหนักรู้เท่าทันอคติของตนเอง (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2556) เนื่องจากอวิชชา (ความไม่รู้) มักเป็นรากเหง้าของอคติที่งมงาย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

มิติที่สี่ การพัฒนาองค์ประกอบความรับผิดชอบ (Accountability) มีแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบที่เน้นการยอมรับผลการกระทำและความไม่ประมาทนั้น สะท้อนถึงหลักการในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมภาร พรหมทา ที่อธิบายว่าหลักการในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องเตือนใจให้มนุษย์ระมัดระวังการกระทำของตน นอกจากนี้ การพัฒนาความรับผิดชอบผ่านอิทธิบาท 4 ช่วยสร้างความมุ่งมั่นและพลังในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย (สมภาร พรหมทา, 2548)

มิติที่ห้า การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร ทั้งนี้ การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรมเป็นแนวทางที่มีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและจิตสำนึกของบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Treviño, L. K. et al. ที่พบว่า บรรยากาศทางจริยธรรมในองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมทางจริยธรรมของสมาชิกในองค์กร การติดตั้งป้ายคำสอนและการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาสามารถสร้างการรับรู้และความตระหนักในเรื่องจริยธรรมได้อย่างต่อเนื่อง (Treviño, L. K. et al., 2006)

มิติที่หก การประเมินและติดตามผล มีแนวทางการประเมินและติดตามผลที่เน้นการสร้างแบบประเมินตนเองและการให้รางวัลนั้น สะท้อนถึงแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเรื่องการพิจารณาตนเอง (อัตตานุปัสสนา) และการให้กำลังใจแก่ผู้ทำความดี การวัดและประเมินผลการพัฒนาด้านจริยธรรมเป็นความท้าทาย แต่มีความจำเป็นเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับข้อเสนอของ Narvaez, D. ที่เสนอว่าการวัดความฉลาดทางจริยธรรมควรประเมินทั้งความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และพฤติกรรม (Narvaez, D., 2010)

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการบูรณาการหลักธรรมกับการพัฒนาผู้บริหารได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและวัฒนธรรมองค์กรไทย อย่างไรก็ตาม ควรให้ความสำคัญกับการสร้างแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) มากกว่าแรงจูงใจภายนอก เพื่อให้เกิด

การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน ตามหลักโยนิโสมนสิการในพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) รวมทั้งควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละโรงเรียน การปรับใช้แนวทางเหล่านี้ ควรยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละโรงเรียน

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษา พบว่า องค์ประกอบของความฉลาดทางจริยธรรม มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ สัมมาคารวะ และความเมตตากรุณา ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรม 8 หมวด และเมื่อปรับตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเหลือ 3 องค์ประกอบหลัก คือ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ โดยมีแนวทางการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งการสร้าง ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและระบบประเมินผล ส่วนข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ การสนับสนุนให้มีเวทีแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบโดยใช้แนวคิด ขันติธรรม และ สมานฉันท์ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ขยายขอบเขตตัวบ่งชี้ด้านจริยธรรม โดยการศึกษาองค์ประกอบเพิ่มเติม เช่น เมตตา กรุณา และขันติธรรม เพื่อให้ครอบคลุมคุณธรรมที่ส่งเสริมการบริหารโรงเรียนอย่างสมบูรณ์ รวมถึงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ต่าง ๆ กับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา 2) พัฒนาเครื่องมือวัดความฉลาดทางจริยธรรม โดยการพัฒนาแบบสอบถามหรือแบบประเมินที่ใช้ในการวัดระดับความฉลาดทางจริยธรรมของผู้บริหารให้มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ หรือโดยการทดลองใช้เครื่องมือวัดกับกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย 3) ประเมินผลกระทบของความฉลาดทางจริยธรรมต่อการบริหารโรงเรียน โดยการศึกษาผลกระทบของการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพ องค์กร ความพึงพอใจของครู นักเรียน และผู้ปกครอง หรือการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรคในการนำแนวทางจริยธรรมพุทธศาสนาไปใช้จริง และ 4) การศึกษาแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมในระดับบุคคล โดยการศึกษาแนวทางการฝึกฝนและเสริมสร้างคุณธรรมผ่าน การปฏิบัติสมาธิ การอบรมคุณธรรม และกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม หรือโดยการนำหลักศีล สมาธิ ปัญญา (ไตรสิกขา) มาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. (2550). ทักษะผู้บริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: CP Cyberprint.
- นนทวัน นวมนิม. (2551). บุคลิกภาพ ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค และความฉลาดทางจริยธรรมของพนักงาน บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ .
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี. (2559). เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนที่ 115 ก หน้า 8 (30 ธันวาคม 2559).
- พระครูประโชติจันทร์วิมล. (2555). การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชูทิศหอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พระมหาวิฑูชัย วชิรเมธี. (2553). พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์.

- พระมหาพรหม ธรรมหาโส. (2556). พุทธสันติวิธี: หลักคิดและเครื่องมือในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พูนทรัพย์ พ่วงนาคพันธ์. (2548). การศึกษาคูณลักษณะของครูโรงเรียนอุดมศึกษาวิทยาตามแนวปฏิรูปการศึกษา อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์ และรักษิต สุทธิพงษ์. (2560). สถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทยในภาคเหนือตอนล่าง 2559 - 2560. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ร่วมกับสาขาพัฒนาศึกษา ภาควิชาการบริหาร และพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา.
- วิลาวรรณ รพีพิศาล. (2549). การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิจิตรหัตถการ .
- ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า). (2559). โครงการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทยภาคกลาง. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน).
- สมภาร พรหมทา. (2548). พุทธปรัชญา: มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์. (2557). ธรรมาภิบาลกับการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สุทธิธัช คนกาญจน์. (2547). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการทดสอบและวัดผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2544). ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและปฏิบัติ. เชียงราย: สถาบันราชภัฏเชียงราย.
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2553). คำบรรยายพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- อารีย์ เชื้อเมืองพาน. (2551). วิธีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง: ทางรอดพ้นกับดักทางเศรษฐกิจและสังคม. วารสารแม่โจ้ปริทัศน์, 9(6), 9-11.
- Bollen, K. A. (1989). Structural Equations with Latent Variables. New York: John Wiley & Sons.
- Borba, M. (2001). Building Moral Intelligence: The Seven Essential Virtues that Teach Kids to Do the Right Thing. San Francisco, California: Jossey-Bass.
- Cronbach, L. J. (1984). Essential of Psychology and Education. New York: McGraw Hill.
- Farrell, A. M. & Rudd, J. M. (2009). The Role of Research in Enhancing Managerial Performance. Journal of Business Research, 62(1), 1-10.
- Gilligan, C. (1982). In a different voice: Psychological theory and women's development. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Hair, J. F. et al. (2010). Multivariate Data Analysis. (7th ed.). Pearson Prentice Hall: Upper Saddle River, NJ.
- Hart, D. & Carlo, G. (2005). Moral development in adolescence. Journal of Research on Adolescence, 15(3), 223-233.
- Hu, L. & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal, 6(1), 1-55.
- Kant, I. (1996). Groundwork of the Metaphysics of Morals. Cambridge UK: Cambridge University Press.
- Kohlberg, L. (1984). The Psychology of Moral Development. New York: Harper & Row.

- Lindeman, R. H. et al. (1980). Introduction to bivariate and multivariate analysis. Glenview, Illinois: Scott, Foresman and Company.
- Narvaez, D. (2010). Moral complexity: The fatal attraction of truthiness and the importance of mature moral functioning. *Perspectives on Psychological Science*, 5(2), 163-181.
- Noddings, N. (2003). *Caring: A Feminine Approach to Ethics and Moral Education*. (2nd ed.). Berkeley, California: University of California Press.
- Rawls, J. (1999). *A theory of justice*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Siphai, S. (2015). Influences of moral, emotional and adversity quotient on good citizenship of Rajabhat University's students in the Northeast of Thailand. *Educational Research and Reviews*, 10(17), 2413-2421.
- Tacq, J. (1997). *Multivariate analysis techniques in social science research: From problem to analysis*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
- Tanner, C. & Christen, M. (2014). Moral intelligence-A framework for understanding moral competences. In C. van Schaik & A. van Schaik (Eds.), *Empirically informed ethics: Morality between facts and norms*. (pp. 209-228). New York: Springer.
- Treviño, L. K. et al. (2006). Behavioral ethics in organizations: A review. *Journal of Management*, 32(6), 951-990.

รูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป
สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ปทุมธานี เขต 2*

BLENDED LEARNING MANAGEMENT MODEL IN THE NEXT NORMAL ERA FOR
OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS UNDER THE PATHUM THANI PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

พงษ์วุฒิ ดวงศรี*, ทรงยศ แก้วมงคล, ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ
Phongwut Doungsr*, Songyos Kawmongkon, Khawanying Sriprasertpap
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Education, North Bangkok University, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: Pong_wut12025@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและตรวจสอบรูปแบบของการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป และ 2) ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ 7 คน ประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาวุฒิปริญญาเอก 4 คน อาจารย์มหาวิทยาลัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 3 คน ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ในการประเมินรูปแบบกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูที่มีหน้าที่จัดการเรียนรู้ จำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่มและสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้คือแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ กระบวนการบริหารการศึกษา การบริหารงานวิชาการ การเรียนรู้แบบผสมผสาน และการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.46) และ ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.53) ตามลำดับ โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมสูงสุด คือ การเรียนรู้แบบผสมผสาน ($\bar{X}$ = 4.79, S.D. = 0.43) 2) ผลการประเมินรูปแบบโดยครูผู้สอน พบว่า มีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.58) และ ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.57) โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมสูงสุด คือ การส่งเสริมและพัฒนาการบริหารจัดการการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.59, S.D. = 0.57) และองค์ประกอบย่อยที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมสูงสุด คือ การพัฒนาสิ่งที่ผู้เรียนควรได้เรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.71, S.D. = 0.52)

คำสำคัญ: รูปแบบ, การเรียนรู้แบบผสมผสาน, ยุคปกติวิถีถัดไป, โรงเรียนขยายโอกาส

Abstract

This research aimed to 1) Develop and validate a model of blended learning management

in the next normal era, and 2) Evaluate the model of blended learning management the next normal era for opportunity expansion schools under the Office of Pathum Thani Primary Educational Service Area 2. The study employed mixed-methods research design. The qualitative phase was conducted through semi-structured interviews with seven experts, including four school administrators holding doctoral degrees and three university lecturers specializing in information technology. Data were collected using semi-structured interview protocols and evaluation forms assessing appropriateness, feasibility, and usefulness of the proposed model. The quantitative phase involved 40 teachers responsible for instructional management, selected through cluster and simple random sampling. The research instruments consisted of evaluation forms on appropriateness and usefulness. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis. The research findings revealed that: 1) The developed model comprised four key components: educational administration processes, academic administration, blended learning, and promotion and development of learning management administration. The overall appropriateness and feasibility of the model were rated at the highest level ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.46) and ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.53). Among these, blended learning received the highest mean score for appropriateness ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.43). 2) The evaluation of the model by teachers indicated that both appropriateness and usefulness were rated at the highest level ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.58) and ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.57). The component with the highest mean score for appropriateness was the promotion and development of learning management administration ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.57), while the sub-component with the highest mean score was the development of essential learner competencies ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.52).

Keywords: Model, Blended Learning, Next Normal Era, Opportunity Expansion School

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579) ได้กำหนดเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ ยึดหลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for all) การจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive education) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการมีส่วนร่วมของสังคม โดยมุ่งลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าของยุคดิจิทัลที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ ปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ คือ การมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ สะท้อนให้เห็นความสำคัญของระบบการศึกษาที่ต้องสามารถตอบสนองต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงและกระบวนทัศน์ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธนพรรณ ทรัพย์ธนาตล, 2554) สถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 ถึงกลางปี 2565 ได้ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในทุกๆระดับ นำไปสู่การปรับตัวสู่ชีวิตวิถีใหม่ (New normal) กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายให้มีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ภายใต้แนวคิด โรงเรียนหยุดได้แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2563) ส่งผลให้โรงเรียนทั่วประเทศต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้ง On-site, On-line, On-hand, On-air และ On-demand ตามความเหมาะสมกับบริบทและความพร้อมของแต่ละโรงเรียน

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น มีวัตถุประสงค์สำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและขยายโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กในพื้นที่ห่างไกลหรือมีฐานะยากจน ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญ การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในโรงเรียนขยายโอกาสประสบปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเชิงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การขาดแคลนอุปกรณ์เทคโนโลยีที่จำเป็น นักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย ทำให้ไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์ดิจิทัลที่จำเป็นต่อการเรียนออนไลน์ได้ ข้อจำกัดด้านสัญญาณอินเทอร์เน็ตซึ่งมักไม่เสถียรในพื้นที่ห่างไกล และภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้ปกครองในการจัดหาอุปกรณ์และสัญญาณอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเชิงศักยภาพของบุคลากร ทั้งครูและนักเรียนที่ขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการเรียนการสอน ขาดความร่วมมือจากผู้ปกครองซึ่งส่วนใหญ่ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพและไม่สามารถให้การสนับสนุนบุตรหลานในการเรียนออนไลน์ได้อย่างเต็มที่ (รัชณี เตชะ และคณะ, 2568) ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสไม่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning losses) ที่อาจนำไปสู่ผลกระทบระยะยาวต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับบุคคลและระดับประเทศ แม้ปัจจุบันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 จะคลี่คลายลง และสังคมได้ก้าวเข้าสู่ยุคปกติถัดไป (Next normal) แต่ความท้าทายใหม่ยังคงปรากฏอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change) ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย ภัยแล้ง ไฟป่า มลพิษทางอากาศ หรือสภาพอากาศแบบสุดโต่ง (Extreme weather) ดังเช่นกรณีการปิดโรงเรียนในฟิลิปปินส์เนื่องจากสภาพอากาศร้อนจัด หรือเหตุน้ำท่วมฉับพลันในจังหวัดเชียงรายที่สร้างความเสียหายอย่างรุนแรง (Grinin, L. et al., 2022) ภัยพิบัติเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนขยายโอกาสอย่างรุนแรงกว่าโรงเรียนทั่วไป เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรในการฟื้นฟูความเสียหาย รวมถึงความสามารถในการปรับตัวเมื่อไม่สามารถจัดการเรียนการสอนในพื้นที่ได้ ดังนั้น ระบบการศึกษาจึงต้องปรับตัวและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการบูรณาการเทคโนโลยีกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) เพื่อสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Sharma, R. C. & Kohli, D., 2024)

จากการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในโรงเรียนขยายโอกาสในช่วงโควิด-19 พบว่า ปัญหาและข้อจำกัดมีความรุนแรงและซับซ้อนมากกว่าโรงเรียนทั่วไป ด้านผู้เรียน พบว่า นักเรียนขาดแคลนอุปกรณ์เทคโนโลยีที่จำเป็น โดยครอบครัวส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดหาคอมพิวเตอร์หรือสมาร์ทโฟนให้บุตรหลานได้อย่างเพียงพอ ในครอบครัวที่มีบุตรหลายคน การแบ่งปันอุปกรณ์กลายเป็นปัญหาสำคัญ ด้านสภาพแวดล้อมพบปัญหาข้อจำกัดด้านสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ไม่ครอบคลุมหรือไม่เสถียรในพื้นที่ห่างไกล และภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้ปกครองในการจัดหาอุปกรณ์และสัญญาณอินเทอร์เน็ต ด้านบุคลากร พบว่า ทั้งครูและนักเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการเรียนการสอน และขาดความร่วมมือจากผู้ปกครองซึ่งส่วนใหญ่ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพและไม่สามารถให้การสนับสนุนบุตรหลานในการเรียนออนไลน์ได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ออนไลน์ การขาดสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของนักเรียนกลุ่มนี้ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียน ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาโดยรวม ดังสะท้อนจากผลคะแนนการทดสอบ PISA-2022 ที่ต่ำที่สุดในรอบ 20 ปีในทุกทักษะ (Erdogdu, F. & Erdogdu, E., 2025) ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่บูรณาการการเรียนแบบเผชิญหน้า (Face to face) และการเรียนแบบออนไลน์เข้าด้วยกัน โดยคำนึงถึงบริบทเฉพาะของโรงเรียนขยายโอกาส ซึ่งมีข้อจำกัดทั้งด้านทรัพยากรบุคลากร และความพร้อมของผู้เรียน จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนในการเตรียมความพร้อมให้กับระบบการศึกษาในยุคปกติถัดไป (ศิริธร สุตตานนท์, 2567) โรงเรียนขยายโอกาสต้องเผชิญความท้าทายที่แตกต่างจากโรงเรียน

ประเภทอื่น เนื่องจากต้องรับผิดชอบการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร ขณะที่ต้องดูแลนักเรียนซึ่งมักมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนและขาดโอกาส วรวรรค์ รักเรืองเดช กล่าวไว้ว่า จากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลให้การศึกษาเปลี่ยนแปลงไป การจัดการเรียนการสอนจึงต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย โดยเฉพาะการเรียนการสอนแบบผสมผสานที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและการใช้ชีวิตของเด็กในโลกดิจิทัล (วรวรรค์ รักเรืองเดช, 2564)

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยมุ่งศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์ และความจำเป็นของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในบริบทเฉพาะของโรงเรียนขยายโอกาส เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานที่เหมาะสมกับทรัพยากรและข้อจำกัดของโรงเรียนประเภทนี้ และประเมินคุณภาพของรูปแบบในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ รวมทั้งศึกษาผลการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ทั้งนี้เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤต อันจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบของการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2
2. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานโดยมีทั้งงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบของการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ มีความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ มีทักษะชำนาญการทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 4 คน และกลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาที่มีความรู้ความชำนาญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบและแนวทางของรูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป และแบบประเมินรูปแบบการบริหารที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ในการประยุกต์ใช้

เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 7 คน เพื่อเข้าร่วมการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แนวคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้งให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบด้วยแบบประเมินที่พัฒนาขึ้น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการประเมินถูกบันทึกและตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปวิเคราะห์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ทำการวิเคราะห์เนื้อหา โดยการจำแนกประเด็นสำคัญและสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของรูปแบบ ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อตีความระดับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ในการนำไปใช้

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูที่มีหน้าที่การจัดการเรียนรู้ ในสังกัดโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 723 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2, 2567)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ในการประเมินรูปแบบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูที่มีหน้าที่จัดการเรียนรู้ จำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) และสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบไปใช้งาน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยเครื่องมือได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้มั่นใจว่าสามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ เพื่อประสานงานไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 เพื่อขอความร่วมมือตอบแบบประเมินและจัดส่งหนังสือขอความร่วมมือไปยังโรงเรียนเป้าหมาย และผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ผ่านการประชุมออนไลน์เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ เครื่องมือ ขั้นตอนการใช้รูปแบบ และแนวทางการตอบแบบประเมิน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาารูปแบบและคู่มือให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปเผยแพร่และใช้งานจริงจากผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การสร้างและตรวจสอบรูปแบบของการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ การยก ร้างรูปแบบและการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ จากการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงผลการศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันของการบริหารจัดการ การเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์และยกร่างเป็นรูปแบบการบริหาร การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก 16 องค์ประกอบย่อย และ 97 ตัวชี้วัด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 กระบวนการบริหารการศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย และ 20 ตัวชี้วัด องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การวางแผน (Planning) การดำเนินงาน (Implementation) การตรวจสอบผลการดำเนินงาน (Control & Checks) และการปรับปรุงและนำไปใช้งาน (Apply) โดยในการวางแผนนั้น มุ่งเน้นการกำหนด วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ การคิดค้นกลยุทธ์ที่เหมาะสม การวางแผนปฏิบัติการ การเตรียมความพร้อม ด้านงบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ รวมถึงการสร้างระบบการสื่อสารสารสนเทศเพื่อการดำเนินงาน ส่วนการดำเนินงานให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูผู้สอน การคัดเลือกครูตามความรู้ความสามารถ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ทั้งแบบออนไลน์ และแบบปกติ และการวัดผลประเมินผลตามวัตถุประสงค์

องค์ประกอบหลักที่ 2 การบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย และ 58 ตัวชี้วัด ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ เพื่อการเรียนการสอน และการนิเทศการศึกษา โดยการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้น ให้ความสำคัญกับการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและการพัฒนาหลักสูตร ตั้งแต่การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและชุมชน การประชุมคณะครูเพื่อวิเคราะห์หลักสูตร ไปจนถึงการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา การทำประชาพิจารณ์ และการทดสอบประเมินผลก่อนนำไปใช้

องค์ประกอบหลักที่ 3 การเรียนการสอนแบบผสมผสาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย และ 13 ตัวชี้วัด ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน องค์ประกอบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน และการพัฒนาระบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย การเรียนรู้แบบปกติในชั้นเรียนและแบบออนไลน์ ส่วนองค์ประกอบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ประกอบด้วย เนื้อหารายวิชา การบริหารการจัดการเรียนรู้ ซอฟต์แวร์ที่ใช้ในการเรียนการสอน การเรียนการสอนแบบปกติและแบบออนไลน์ ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และการประเมินผลการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดอัตราส่วน ร้อยละการสอนแบบออนไลน์ต่อการสอนแบบปกติทั่วไปในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น คณิตศาสตร์ 50:50 ภาษาไทย 60:40 วิทยาศาสตร์ 60:40 เป็นต้น

องค์ประกอบหลักที่ 4 การส่งเสริมและพัฒนากิจการการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย และ 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ การพัฒนากระบวนการบริหาร การส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอน การพัฒนาปรับปรุงระบบการเรียนการสอน และการพัฒนาสิ่งที่ผู้เรียนควรได้เรียนรู้ โดยการพัฒนากิจการการพัฒนามุ่งเน้นการพัฒนา ระเบียบขั้นตอนการบริหารสำหรับเทคโนโลยีสมัยใหม่และการเตรียมความพร้อมของบุคลากรสำหรับการบริหาร ในยุคใหม่ ส่วนการส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอนเน้นการเตรียมความพร้อมให้ครูมีความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยี สมัยใหม่และพร้อมสู่ยุคการเรียนรู้แบบออนไลน์ ในด้านการพัฒนาปรับปรุงระบบการเรียนการสอนให้ความสำคัญกับการจัดสร้างฐานข้อมูลความรู้ การสร้างเครื่องมือการเรียนการสอน และการเตรียมความพร้อมด้านฮาร์ดแวร์ และซอฟต์แวร์ ส่วนการพัฒนาสิ่งที่ผู้เรียนควรได้เรียนรู้นั้นมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับเทคโนโลยี ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยเฉพาะเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI)

รูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในระดับ มากที่สุด โดยภาพรวมมีค่าความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.46) และความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบหลัก พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมสูงสุด ได้แก่ การเรียนรู้ แบบผสมผสาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.43) รองลงมาได้แก่ กระบวนการบริหารการศึกษา (PIC&CA) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.44) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การส่งเสริมและ พัฒนากิจการการจัดการเรียนรู้ และการบริหารงานวิชาการสำหรับการบริหารจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ในยุคปกติวิถีถัดไป ซึ่งมีค่าเท่ากัน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.46, 0.49 ตามลำดับ) ด้านความเป็นไปได้ องค์ประกอบหลักที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การเรียนรู้แบบผสมผสาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.51) รองลงมา ได้แก่ การบริหารงานวิชาการสำหรับการบริหารจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป อยู่ใน ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.57) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ กระบวนการบริหารการศึกษา (PIC&CA) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.53)

2. การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป สำหรับโรงเรียน ขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน

ในยุคปกติวิถีถัดไป สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 มีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป โดยภาพรวม มีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับที่มากที่สุด โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบหลัก การส่งเสริมและพัฒนากิจการบริหารจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.57) รองลงมา ได้แก่ การเรียนรู้แบบผสมผสาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.54) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ กระบวนการบริหารการศึกษา (PIC&CA) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.61) สำหรับความเป็นประโยชน์ การส่งเสริมและพัฒนากิจการบริหารจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.53) รองลงมา ได้แก่ การเรียนรู้แบบผสมผสาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.55) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ กระบวนการบริหารการศึกษา (PIC&CA) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.62)

อภิปรายผล

1. สร้างและตรวจสอบรูปแบบของการบริหารจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไปที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) กระบวนการบริหารการศึกษา (PIC&CA) 2) การบริหารงานวิชาการ 3) การเรียนรู้แบบผสมผสาน และ 4) การส่งเสริมและพัฒนากิจการบริหารจัดการเรียนรู้ ผลการตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบโดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.46) และ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.53) ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการพัฒนารูปแบบได้มีการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการอย่างเป็นระบบ รวมทั้งได้ใช้แนวคิดทฤษฎีทั้งด้านการบริหารการศึกษาและการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานมาเป็นฐานในการพัฒนา

องค์ประกอบที่ 1 กระบวนการบริหารการศึกษา (PIC&CA) มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากการนำแนวคิดวงจรคุณภาพ PDCA ของเดมมิ่ง มาปรับเปลี่ยนโดยเพิ่มมิติการควบคุม (Control) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารของฟาโยล ที่ให้ความสำคัญกับการควบคุม บังคับบัญชา การกำกับสั่งการและการประสานงาน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อีรพงศ์ ทับอินทร์ ที่พบว่า การใช้วงจรคุณภาพเป็นหลักในการบริหารงานวิชาการเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ รูปแบบ PIC&CA จึงมีความเหมาะสมกับการบริหารในยุคปกติวิถีถัดไปที่ต้องผสมผสานทั้งการเรียนแบบปกติและแบบออนไลน์ ซึ่งจำเป็นต้องมีการควบคุมติดตามที่มีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่ 2 การบริหารงานวิชาการ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการนิเทศการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์เพื่อการเรียนการสอน (อีรพงศ์ ทับอินทร์, 2558) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ รชฎ สุวรรณภูมิ และสุมาลี ศรีพุทธรินทร์ ซึ่งพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ งานวิจัยดังกล่าวยังระบุว่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการมีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยในสามด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และการพัฒนาการวัดผลประเมินผล (รชฎ สุวรรณภูมิ และสุมาลี ศรีพุทธรินทร์, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรและการนิเทศการศึกษาในฐานะปัจจัยสำคัญของการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน รวมทั้งการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ และยังสอดคล้องกับ อนงค์นาฏ หน่วยแก้ว และคณะ ที่ศึกษาการบริหารงานวิชาการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร ซึ่งพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยพบว่า ความต้องการจำเป็นสูงสุดอยู่ที่ด้านการนิเทศการศึกษา

รองลงมา คือ ด้านการวัดผลและประเมินผล การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการนิเทศการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ต้องให้ความสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ที่ชี้ว่าทั้งสองด้าน รวมถึงการจัดหาและใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับสูงสุด (อนงค์นาฏ หน่วยแก้ว และคณะ, 2568)

2. ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีถัดไป สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

ผลการทดลองและประเมินรูปแบบในสถานการณ์จริงกับโรงเรียนวัดเขียนเขต ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสขนาดใหญ่ พบว่า รูปแบบโดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.58) และ ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.57) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากรูปแบบดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญมาแล้ว จึงมีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลการประเมินด้านกระบวนการบริหารการศึกษา (PIC&CA) โดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ทั้งองค์ประกอบย่อยการวางแผน การดำเนินงาน การตรวจสอบผลการดำเนินงาน และการปรับปรุงและนำไปใช้งาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาคุณภาพของเดิมมุ่งที่เน้นการดำเนินงานเป็นวัฏจักรในการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบย่อย พบว่า การปรับปรุงและนำไปใช้งาน (A: Apply) มีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์สูงสุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ด้านการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา และส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียน องค์ประกอบย่อยที่มีความเหมาะสมสูงสุด คือ การนิเทศการศึกษาที่ศึกษาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็ก และพบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยเรียงลำดับความสำคัญจากการพัฒนาหลักสูตร การนิเทศการศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล รวมถึงการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบจะเห็นว่าผลการวิจัยทั้งสองชิ้นต่างชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่าการนิเทศการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีความจำเป็นต่อการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และยังสะท้อนถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการกำกับ ติดตาม และสนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรภรณ์ คงกระจ่าง และคณะ ที่ศึกษาการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งพบว่า การบริหารงานวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน และได้เสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 3 ส่วน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ 8 ด้าน กระบวนการบริหาร 5 ขั้นตอน และปัจจัยส่งเสริม 5 ด้าน เมื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยนี้ (ภัทรภรณ์ คงกระจ่าง และคณะ, 2566) จะเห็นว่ามี ความสอดคล้องกันในประเด็นที่การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องครอบคลุมทั้งด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การประเมินผล รวมถึงการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียน การสอน อันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ชี้ให้เห็นว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา และการนิเทศการศึกษาเป็นองค์ประกอบที่ได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมสูงสุด นอกจากนี้ ผลการประเมินอัตราส่วนร้อยละของการเรียนการสอนออนไลน์ต่อการสอนแบบปกติทั่วไป พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากและมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด โดยอัตราส่วนที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้มีความแตกต่างกัน สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ สุขศึกษาและพลศึกษา สังคมศึกษา และการงานอาชีพและเทคโนโลยี อัตราส่วนที่เหมาะสม คือ 50:50 ส่วนกลุ่ม

สาระการเรียนรู้ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ และศิลปะ อัตราส่วนที่เหมาะสม คือ 60:40 ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ มานิตา ลาโกดม และคณะ ที่ศึกษาเกี่ยวกับบทเรียนออนไลน์ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสาน เรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย โดยพบว่า บทเรียนดังกล่าวมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก และมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 96.23/85.56 อีกทั้งยังช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พร้อมทั้งมีดัชนีประสิทธิผล 0.70 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ในระดับมาก เมื่อพิจารณาร่วมกันจะเห็นได้ว่าผลการวิจัยทั้งสองขึ้นต่ายืนยันถึงประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ทั้งในมิติของคุณภาพสื่อการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจของผู้เรียน และความเหมาะสมของการจัดสัดส่วนระหว่างบทเรียนออนไลน์กับการเรียนการสอนแบบปกติ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงแนวทางการจัดอัตราส่วนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งทั้งสองผลการศึกษเสริมกันและกันในการยืนยันว่าการเรียนรู้แบบผสมผสานสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน และเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ (มานิตา ลาโกดม และคณะ, 2567)

จากผลการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีชีวิตที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบดังกล่าวได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยอาศัยหลักการทางวิชาการและมีการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งมีการทดลองใช้ในสถานการณ์จริง ทำให้รูปแบบมีความสมบูรณ์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญหลายประการ ได้แก่ ความพร้อมของบุคลากร โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด รวมทั้งควรมีการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอนให้มีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสำหรับการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน และควรมีการพัฒนากระบวนการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อให้การจัดการศึกษาในยุคปกติวิถีชีวิตมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคปกติวิถีชีวิตควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการออกแบบหลักสูตรที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ควบคู่กับการเสริมศักยภาพครูด้านเทคโนโลยีและการปรับระบบการวัดผลให้เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนรู้ ทั้งนี้ การนำไปใช้ต้องคำนึงถึงบริบทและความพร้อมของสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบเครือข่าย พร้อมทั้งศึกษาวิจัยต่อยอดเพื่อหาอัตราส่วนที่เหมาะสมระหว่างบทเรียนออนไลน์และปกติในแต่ละกลุ่มสาระ เช่น คณิตศาสตร์ 50:50 ภาษาไทยและวิทยาศาสตร์ 60:40 และควรมีความยืดหยุ่นตามบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล นอกจากนี้ควรพัฒนาระบบนิเทศแบบกัลยาณมิตรเพื่อสนับสนุนครูในการออกแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการวิจัยเชิงทดลองเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และทักษะในศตวรรษที่ 21 ภายใต้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายและการพัฒนาคู่มือที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนในแต่ละภูมิภาค เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมและคุณภาพทางการศึกษาอย่างทั่วถึง

เอกสารอ้างอิง

- ชนพรรณ ทรัพย์ธนาตล. (2554). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนบทเรียนออนไลน์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. *Veridian E-Journal SU*, 4(1), 652-666.
- ธีรพงศ์ ทับอินทร์. (2558). การใช้วงจรเดมมิ่ง (PDCA) ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42. *วารสารชุมชนวิจัย*, 9(2), 68-78.
- ภัทรภรณ์ คงกระจ่าง และคณะ. (2566). รูปแบบการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนชายแดนไทย กัมพูชา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2. *วารสารศิลปะการจัดการ*, 7(2), 770-789.
- มานิตา ลาภอดม และคณะ. (2567). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสาน เรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มจร*, 12(1), 141-153.
- รชฎ สุวรรณภู และสมาลี ศรีพุทธรินทร์. (2565). สภาพความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(3), 241-254.
- รัชณี เตชา และคณะ. (2568). การบริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่ส่งเสริมคุณลักษณะของห้องเรียนประสิทธิภาพสูง. *Journal of Education and Innovation*, 27(1), 214-230.
- วรวรรค์ รักเรืองเดช. (2564). เปิดนวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการศึกษารองรับ Next New Normal. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/social/977893>
- ศิริธร สุตตานนท์. (2567). การเรียนรู้แบบผสมผสานในวิถีชีวิตใหม่ของเด็กปฐมวัย. *วารสารชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพครู*, 3(2), 140-160.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. (2567). ข้อมูลโรงเรียนในสังกัด. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก <https://ptt2.go.th/home/school/>
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2563). เปิดเผยยุทธศาสตร์รับมือโควิด-19 ในไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 ธันวาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/JBoWX>
- อนงค์นาฏ หน่วยแก้ว และคณะ. (2568). การบริหารงานวิชาการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพัทลุง. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 7(1), 265-278.
- Erdogdu, F. & Erdogan, E. (2025). Beyond rankings: A multidimensional analysis of factors shaping student achievement in the PISA 2022 dataset. *Educational Review*, 7(15) 1-42.
- Grinin, L. et al. (2022). COVID-19 pandemic as a trigger for the acceleration of the cybernetic revolution, transition from e-government to e-state, and change in social relations. *Technological Forecasting and Social Change*, 175, 121348. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.121348>
- Sharma, R. C. & Kohli, D. (2024). Embracing digital transformation for sustainable development: The synergy between learning organizations, human resource management, and service quality. *Journal of Chinese Human Resources Management*, 14(3), 3-17.

การจัดการเศรษฐกิจเสรีของรัฐไทยว่าด้วยนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2556 - 2567*

THE MANAGEMENT OF THE THAI STATE'S FREE ECONOMY REGARDING THE SPECIAL ECONOMIC DEVELOPMENT ZONE POLICY IN CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE 2013 - 2024

ทศพล พงษ์ดี*, วัชรพล พุทธิรักษา

Thotsapon Pongta, Watcharabon Buddharaksa

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: thotsaponp64@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการก่อรูปของนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศไทยช่วงเวลาปี พ.ศ. 2556 - 2567 และ 2) ศึกษาผลกระทบของนโยบายและทางเลือกการพัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลหลักใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การก่อรูปของนโยบายมีความไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางการเมือง ในยุครัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติมีการใช้อำนาจพิเศษแบบรวมศูนย์เพื่อผลักดันนโยบายอย่างเข้มข้น แต่กลับหยุดชะงักและขาดความต่อเนื่องในยุครัฐบาลเลือกตั้ง 2) การดำเนินนโยบายตลอดระยะเวลาหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมายังไม่บรรลุตามเป้าหมาย โดยเฉพาะความขัดแย้งที่ดินกับภาคประชาสังคม ความล่าช้าของผังเมือง และความไม่แน่นอนของกติกาสะท้อนสภาวะความไม่เข้มแข็งของรัฐที่ขาดความเป็นอิสระจากกลุ่มทุนและไม่สามารถสร้างความยินยอมพร้อมใจจากภาคประชาสังคมได้ งานวิจัยนี้ได้นำเสนอทางเลือกเชิงนโยบายภายใต้แนวคิด “เศรษฐกิจการตลาดเพื่อสังคม” ตามแนวคิดเสรีนิยมแบบออร์โต ซึ่งรัฐต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้เล่นที่สนับสนุนทุน มาสู่การเป็นผู้กำกับดูแลที่สร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและความเป็นธรรมทางสังคม ดังนั้น ความสำเร็จของนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษมิได้ผูกกับระดับความเป็นอำนาจนิยม หากขึ้นกับสมรรถนะของรัฐในการออกแบบกติกาคาดการณ์ได้และการสถาปนาความชอบธรรมร่วมกับสังคม

คำสำคัญ: เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ, เสรีนิยมแบบออร์โต, ความเข้มแข็งของรัฐ, อำเภอเชียงแสน

Abstract

This research article aims to 1) Study the formation of Thailand's special economic zone development policies during the period P. Prof. 2556 - 2567 and 2) To study the impact of policies and development options for the Chiang Saen Special Economic Development Zone in Chiang Rai Province, using a qualitative research approach. Data collection tools included document analysis

and in-depth interviews with key informants, and content analysis was used. The research findings showed that 1) Policy formation is uncertain and depends on the political situation. During the National Council for Peace and Order government, special centralized power was used to aggressively push policies; however, this approach stalled and lacked continuity once the elected government took over. 2) Policy implementation over the past decade has not achieved its goals, particularly regarding land conflicts with civil society, delays in urban planning, and the uncertainty of regulations. This situation reflects the state's weakness, its lack of independence from capital groups, and its inability to gain consensus from civil society. This research presents policy options under the concept of "social market economy" based on Ordoliberalism, where the state must shift its role from supporting capital to becoming a regulator that balances economic growth and social justice. Therefore, the success of special economic zone development policies is not tied to the level of authoritarianism but rather to the state's capacity to design predictable regulations and establish legitimacy with society.

Keywords: Special Economic Zone, Ordoliberalism, State Strength, Chiang Saen District

บทนำ

นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษของไทยถูกออกแบบให้เป็นเครื่องมือเชิงพื้นที่เพื่อเร่งการเติบโตและจัดระเบียบกิจกรรมเศรษฐกิจชายแดน โดยมีกรอบกฎหมายเริ่มจากระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2556 ที่วางหลักโดยเน้นการบริหารและการมีส่วนร่วม ต่อมารัฐประหารปี พ.ศ. 2557 ที่เร่งการขับเคลื่อนผ่านคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ 72/2557 โดยการตั้งคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) 17/2558 (จัดหาที่ดินรัฐให้เอกชนเช่า) และ 3/2559 (ยกเว้นกฎหมายผังเมือง-ควบคุมอาคาร) พร้อมปรับโครงสร้างการบริหารด้วยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาพื้นที่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2558 และภายหลังปี พ.ศ. 2564 เพื่อรวมศูนย์อำนาจของรัฐส่วนกลาง ขณะที่ร่าง พระราชบัญญัติเขตเศรษฐกิจพิเศษ ถูกถอนในปี พ.ศ. 2563 ทำให้ฐานกฎหมายระดับพระราชบัญญัติไม่เกิดขึ้น กรณีศึกษาพื้นที่ เชียงแสน ซึ่งอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย (แม่สาย-เชียงแสน-เชียงของ) มีความโดดเด่นเชิงภูมิรัฐศาสตร์ เพราะอยู่ตรงข้ามกับ “สามเหลี่ยมคำ” สปป.ลาว ที่มีทุนข้ามชาติหนาแน่น แต่เชียงรายกลับเป็น 1 ใน 10 เขตที่ไม่สามารถจัดหาที่ดินของรัฐเพื่อพัฒนาได้จริง ความหมายเชิงนโยบายของเขตเศรษฐกิจพิเศษจึงมิใช่เพียงสิทธิประโยชน์ภาษีจาก BOI หากคือ “สภาวะยกเว้น” ชั่วคราวเพื่อคลายกฎระเบียบ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่าม, 2561) เรียกว่าเป็นการสร้าง “อธิปไตยต่างระดับ” (Graduated Sovereignty) ที่รัฐเลือกปฏิบัติต่อพื้นที่ทางภูมิศาสตร์แตกต่างกัน ถึงกระนั้น ความสำเร็จในการดำเนินนโยบายนี้ยังขึ้นกับความสอดคล้องของผังเมือง กฎหมายที่ดิน สถาบันกำกับ และการยอมรับทางสังคม ซึ่งในกรณีเชียงแสนยังเป็นจุดเปราะบางสำคัญ

งานนี้เสนอคุณค่าทางวิชาการและนโยบายอย่างเป็นระบบ ประการแรก ยกย่องกรอบวิเคราะห์จากการพรรณนาดังเช่นงานศึกษาที่ผ่านมาว่า “รัฐทำอะไร” ไปสู่การตั้งคำถาม “รัฐใช้อำนาจ จัดระเบียบตลาดอย่างไร” ด้วยเสรีนิยมแบบบอร์โดมอง “รัฐเข้มแข็งเชิงสถาบัน” เป็นผู้พิทักษ์กติกาที่เป็นกลาง คุ้มครองการแข่งขันและสังคมพร้อมกัน ประการที่สอง เติมเต็มช่องว่างในวงวิชาการไทยที่ยังไม่ใช้กรอบแนวคิดเสรีนิยมแบบบอร์โดวิเคราะห์เขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างเป็นระบบ โดยแสดงให้เห็นความต่างจากเสรีนิยมใหม่ซึ่งมักลดบทบาทรัฐจนเปิดช่องการผูกขาด ประการที่สาม เสนอตัวแบบนโยบายทางเลือก คือ “เศรษฐกิจตลาดเพื่อสังคม” (Social Market Economy) ให้รัฐเลิกบทบาท “เอื้อทุน” เป็น “ผู้กำกับกติกาที่เข้มแข็ง” (Strong Regulator) ที่เชื่อมความเติบโตเข้ากับ

ความเป็นธรรมทางสังคม ประการที่สี่ เสนอกฎเกณฑ์เชิงสถาบันที่จับต้องได้ เช่น ความชัดเจนของผังเมือง กลไกกำกับอิสระ การมีส่วนร่วม และกลไกคุมเข้มก้ำไร เพื่อนำไปปรับใช้ในเขตเศรษฐกิจพิเศษอื่น ๆ ของรัฐไทย

โจทย์หลักของงานวิจัยนี้ คือ เหตุใด “เขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงแสน” จึงไม่เกิดขึ้นจริง ทั้งที่รัฐไทยมีอำนาจกฎหมายเข้มงวดในยุคคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หลักฐานเชิงประจักษ์ชี้ถึงเงื่อนไขสามมิติที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ 1) ความไม่สอดคล้องเชิงสถาบัน ผังเมืองไม่แล้วเสร็จและไม่รับกับกิจกรรมเป้าหมาย การจัดหาที่ดินไม่สัมฤทธิ์ผล และโครงสร้างกำกับเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งจนไร้เสถียรภาพ 2) การใช้ข้อยกเว้นทางกฎหมาย (Legal Exceptionalism) เพื่อสร้าง “พื้นที่พิเศษของทุน” มากกว่าพื้นที่แข่งขันที่เท่าเทียม บั่นทอนความเชื่อมั่นทั้งทางสังคมและการลงทุน และ 3) ช่องว่างความชอบธรรมทางสังคม กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพิธีกรรมปะทะกับชุมชนเข้มแข็ง (กลุ่มคนรักษาเสียงของกลุ่มป่าชุ่มน้ำบุญเรือง) ทำให้รัฐไม่อาจแปร “อำนาจยามวิกฤติ” ให้กลายเป็น “สถาบันที่ยั่งยืน” ได้ ผลลัพธ์ คือ “เขตเศรษฐกิจพิเศษในนาม” ราคาที่ดินพุ่งจากการเก็งกำไร ขณะที่การลงทุนจริงไม่เกิด ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงยืนยันบนฐานข้อมูลว่า การครอบครองอำนาจสั่งการมิได้เท่ากับการมีสมรรถนะเชิงสถาบันในการขับเคลื่อนนโยบาย และการรวมศูนย์แบบอำนาจนิยมก็ไม่ได้ก่อให้เกิดรัฐเข้มแข็งเชิงสถาบัน หากยังปราศจากกติกาที่คาดการณ์ได้ กลไกกำกับที่เป็นอิสระ และความชอบธรรมร่วมจากสังคมตามกรอบแนวคิดเสรีนิยมแบบออร์โต

จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยพบช่องว่างองค์ความรู้สำคัญสองประการ ได้แก่ 1) งานศึกษาที่ผ่านมา ยังขาดการประยุกต์กรอบ “เสรีนิยมแบบออร์โต” อย่างเป็นระบบเพื่อประเมิน “สมรรถนะเชิงสถาบัน” ของรัฐอย่างแท้จริง และ 2) นโยบายพัฒนาชายแดนมีความเสี่ยงต่อทุนข้ามชาติ การเก็งกำไรที่ดิน และความขัดแย้งทางสังคม จึงจำเป็นต้องมีแบบแผนการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน งานวิจัยนี้มุ่ง 1) ศึกษาการก่อรูปและพลวัตของนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษช่วง พ.ศ. 2556 - 2567 ภายใต้การเปลี่ยนผ่านการเมือง และ 2) วิเคราะห์อุปสรรคและผลกระทบของกรณีอำเภอเชียงแสน เพื่อนำไปสู่การนำเสนอทางเลือกเชิงนโยบายที่วางบทบาทรัฐในฐานะ “ผู้กำกับกติกาที่เข้มแข็ง” บนฐาน “เศรษฐกิจตลาดเพื่อสังคม”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการก่อรูปของนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของรัฐไทยช่วงเวลาปี พ.ศ. 2556 - 2567
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายและทางเลือกการพัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงแสน

จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีระเบียบวิธีดำเนินการ ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษา คือ เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ จำนวน 19 คน โดยใช้วิธีการ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่มีความเข้าใจในปรากฏการณ์อย่างลึกซึ้ง และมาจากมุมมองที่หลากหลาย ประกอบด้วย 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติระดับจังหวัด 4 คน 2) ตัวแทนภาคเอกชน 2 คน 3) ผู้บริหารท้องถิ่น 5 คน 4) ผู้นำท้องที่ 4 คน และ 5) ตัวแทนภาคประชาสังคม 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษารุ่นนี้ได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือเพื่อเข้าถึงข้อมูล โดยประเด็นข้อคำถามนั้นถูกพัฒนามาจากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ข้อคำถามมีความครอบคลุมตามประเด็นวัตถุประสงค์ของการศึกษารุ่นนี้ ภายหลังจากแก้ไข ได้นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงอีกครั้งตามข้อเสนอแนะจาก

ผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้กับผู้ใช้ให้ข้อมูลหลักที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมาย ประกาศ รายงานการประชุม งานวิจัย และแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ

2. การวิจัยภาคสนาม (Field Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ควบคู่ไปกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสำรวจพื้นที่ (Field Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกทั้งในแง่มุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลักและบริบททางกายภาพของพื้นที่ ข้อมูลที่รวบรวมได้จะถูกตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วย วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยการเปรียบเทียบข้อมูลที่มาจากบุคคล สถานที่ และช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) และการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical analysis) สำหรับข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) โดยเริ่มจากการลงรหัสข้อมูล (Coding) ที่สำคัญ จัดกลุ่มรหัสเพื่อสร้างเป็นชุดความคิดหรือประเด็นหลักจากนั้นจึงนำประเด็นที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรอบทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาเพื่อตอบคำถามการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เลขที่ IRB No. P2-0030/2567 เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2567 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามที่ได้รับอนุมัติโดยเคร่งครัด

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1

การก่อรูปของนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศไทยช่วงเวลาปี พ.ศ. 2556 - 2567

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การก่อรูปนโยบาย SEZ เปลี่ยนแปลงตามการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ แบ่งได้ 3 ระยะชัดเจน ดังนี้

ระยะที่หนึ่ง รัฐอำนวยความสะดวก (Facilitator) จุดเริ่มต้นการสถาปนาอำนาจรัฐในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชายแดนให้กลายเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ (5 สิงหาคม 2554 - 7 พฤษภาคม 2557)

จุดเริ่มต้นของนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษในยุคใหม่ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ผ่านการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2556 (2556) ซึ่งถือเป็นกฎหมายฉบับแรกที่วางกรอบการดำเนินงานอย่างชัดเจน สาระสำคัญของระเบียบฉบับนี้สะท้อนเจตนารมณ์ในการพัฒนาที่เน้นหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนา มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.)” ซึ่งมีองค์ประกอบจากตัวแทนหลายภาคส่วนเพื่อร่วมกันวางแผน แนวทางในช่วงนี้จึงมีลักษณะที่พยายามสร้างความสมดุลระหว่างเป้าหมายทางเศรษฐกิจของรัฐกับการยอมรับของคนในพื้นที่ ทว่า นโยบายในระยะนี้ยังไม่ถูกขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติอย่างเต็มที่ ก็สะดุดลงเนื่องจากเกิดเหตุการณ์รัฐประหารขึ้นเมื่อ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

ระยะที่สอง รัฐอำนาจนิยม (Authoritarian) ประเทศไทยกับการก่อรูปนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ: รัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (24 สิงหาคม 2557 - 9 มิถุนายน 2562)

เป็นช่วงที่นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษถูกผลักดันอย่างเข้มข้นและรวดเร็วภายใต้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยมีลักษณะเด่น 3 ประการ ได้แก่ 1) การใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญชั่วคราว พ.ศ. 2557 เป็นเครื่องมือหลักในการยกเว้น/แก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรค เช่น คำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 17/2558 เร่งรัดการจัดหา

ที่ดินของรัฐ และคำสั่งที่ 3/2559 ยกเว้นการใช้บังคับกฎหมายผังเมืองและควบคุมอาคาร 2) การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง โดยยกเลิก “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2556” และประกาศใช้ “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาพื้นที่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2558” แทน ลดบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และภาคประชาชน พร้อมรวบอำนาจตัดสินใจไว้ที่คณะกรรมการส่วนกลาง ได้แก่ คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) และคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาพื้นที่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (คนพ.) ซึ่งประกอบด้วย ข้าราชการส่วนกลางเป็นหลัก และ 3) การเดินหน้านโยบายเชิงรูปธรรม โดยประกาศพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษครบทั้ง 10 จังหวัด รวมถึงจังหวัดเชียงราย สะท้อน “ความเข้มแข็งเชิงอำนาจ” ของรัฐที่กำหนดนโยบายและสั่งการได้อย่างเบ็ดเสร็จ ภายใต้กลไกตรวจสอบถ่วงดุลที่จำกัด

ระยะที่สาม รัฐอ่อนแอ (Weak State) ความอ่อนแอของรัฐไทยภายใต้การดำเนินนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ไม่มีกฎหมายพิเศษ (9 กรกฎาคม 2562 - 14 สิงหาคม 2567) ช่วงรัฐอ่อนแอและนโยบายขาดความต่อเนื่อง หลังกลับสู่รัฐบาลจากการเลือกตั้ง นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษเข้าสู่ภาวะชะงักและไร้ทิศทางชัดเจน โดยมีสัญญาณสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) กรอบกฎหมายไม่ยกระดับความพยายามปรับจาก “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี” เป็น “พระราชบัญญัติ” ยุติลงเมื่อคณะกรรมการกฤษฎีกาถอนร่างในปี พ.ศ. 2563 ด้วยเหตุผลเรื่องความจำเป็นและบริบทเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป 2) กลไกขับเคลื่อนอ่อนแอแม้มี “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2564” และตั้ง “คณะกรรมการนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กพศ.)” ทดแทน แต่ปราศจากอำนาจพิเศษแบบยุคคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ทำให้การดำเนินงานล่าช้าและไม่คืบหน้าเป็นรูปธรรม และ 3) เสถียรภาพการเมืองต่ำ การเปลี่ยนผ่านรัฐบาลและความไม่ต่อเนื่องด้านนโยบาย ทำให้การสนับสนุนเชิงสถาบันไม่สม่ำเสมอ ส่งผลให้เขตเศรษฐกิจพิเศษอยู่ในภาวะ “ตั้งหลัก” มากกว่าขับเคลื่อนจริง

โดยสรุป นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษเริ่มเป็นรูปธรรมปี พ.ศ. 2556 ภายใต้รัฐบาลพลเรือน ด้วยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2556 ที่เน้นการมีส่วนร่วมและตั้งคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ การรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 พลิกสู่ระบอบเผด็จการ โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ใช้มาตรา 44 ออกคำสั่งยกเว้นและแก้กฎหมายเพื่อผลักดันอย่างรวดเร็ว ปี พ.ศ. 2558 รัฐรวมศูนย์ผ่านระเบียบใหม่ เปลี่ยนโครงสร้างบริหารเป็น คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) และคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาพื้นที่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (คนพ.) ซึ่งลดบทบาทท้องถิ่นและประชาชน โดยประกาศพื้นที่ครบ 10 แห่ง แม้มี “อำนาจสูงสุด” ในระยะนี้ แต่กลับพบว่ามิติ “สถาบัน” ยังขาดความมั่นคง เกิดการขับเคลื่อนบนลงล่าง และพึ่งพาสถานะพิเศษทางกฎหมาย หลังปี พ.ศ. 2562 กลับสู่รัฐบาลเลือกตั้ง การผลักดันชะงักตัว ร่างพระราชบัญญัติเขตเศรษฐกิจพิเศษถูกถอน เมื่อปี พ.ศ. 2563 และใช้ประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2564 ตั้ง กพศ. ที่อำนาจจำกัด สะท้อนให้เห็นถึงความไม่ต่อเนื่องและขาดกลไกเฉพาะทำให้นโยบายสะดุด ความเชื่อมั่นนักลงทุนถดถอย และเกิดความขัดแย้งเชิงพื้นที่ (กรณีเชียงใหม่จัดหาที่ดินรัฐไม่สำเร็จ) ภาพรวมการก่อรูปของนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศไทยช่วงเวลาปี พ.ศ. 2556 - 2567 จึงชี้ให้เห็นความไม่เท่ากันระหว่างอำนาจกับสมรรถนะของรัฐ ดังที่รัฐอำนาจนิยมไม่สามารถสร้างสถาบันยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ผลกระทบของนโยบายและทางเลือกการพัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อนี้ชี้ให้เห็นถึงความไม่ประสพผลสัมฤทธิ์ในการนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่กรณีศึกษาอำเภอเชียงแสน ซึ่งเผยให้เห็นถึงความไม่เข้มแข็งของรัฐไทยที่ซ่อนอยู่ภายใต้เปลือกของรัฐเผด็จการอำนาจนิยม (Authoritarian State) พร้อมทั้งนำเสนอทางเลือกในการพัฒนาที่ยั่งยืนกว่าเดิม ดังนี้

1. ข้อค้นพบเรื่องความอ่อนแอของรัฐไทย (Weak State) แม้ว่ารัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ จะมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการออกกฎหมายและนโยบาย แต่เมื่อนำมาปฏิบัติในพื้นที่เชียงใหม่กลับไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นว่ารัฐไทย “ไม่ได้เป็นรัฐที่เข้มแข็ง” (Strong State) ตามแนวคิดเสรีนิยมแบบออร์โต ด้วยเหตุผลสำคัญ คือ 1) รัฐไม่มีความเป็นอิสระจากกลุ่มทุน นโยบายที่ออกมามีลักษณะโน้มเอียงไปในทิศทาง การให้สิทธิประโยชน์แก่กลุ่มทุนอย่างเห็นได้ชัด โดยคาดหวังให้กลุ่มทุนทำหน้าที่ขับเคลื่อนการพัฒนา ซึ่งขัดกับ หลักการของรัฐเข้มแข็งที่ต้องอยู่เหนือกลุ่มผลประโยชน์และป้องกันการผูกขาด 2) รัฐขาดความสามารถในการนำ นโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งไม่สามารถจัดการกับการต่อต้านของภาคประชาสังคมได้ และขาดความรู้ความเข้าใจในบริบท ของพื้นที่อย่างลึกซึ้ง ทำให้ไม่สามารถผลักดันนโยบายให้เกิดขึ้นได้จริง

2. ผลกระทบเชิงรูปธรรมในพื้นที่อำเภอเชียงใหม่ ความอ่อนแอของรัฐได้นำไปสู่ผลกระทบและการดำเนิน นโยบายที่ไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและ ที่ทำกิน รัฐพยายามจัดหาที่ดินรัฐทับพื้นที่ทำกินของชุมชน จึงถูกต่อต้านและต้องยุติในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งถือเป็น ความข้อบกพร่องที่ชัดเจนที่สุดของนโยบายในพื้นที่ และ 2) ผลกระทบด้านการวางผังเมือง นับตั้งแต่การยกเลิก แผนจัดหาที่ดินจนถึงปัจจุบัน กฎหมายผังเมืองรวมของเขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงใหม่ยังไม่มีผลบังคับใช้และ ดำเนินการอย่างล่าช้า ซึ่งต้องอาศัยประกาศกระทรวงมหาดไทยฉบับปี พ.ศ. 2561 เป็นการชั่วคราว ความคลุมเครือ และไม่แน่นอนนี้ส่งผลโดยตรงต่อความเชื่อมั่นและการตัดสินใจของนักลงทุน เพราะไม่สามารถวางแผนการก่อสร้างได้ ส่งผลให้พื้นที่เชียงใหม่เป็นเพียงทางผ่านของสินค้า แทนที่จะเป็นฐานการผลิตและการลงทุนตามที่รัฐคาดหวังไว้

3. ความท้าทายและทางเลือกการพัฒนา จากการดำเนินนโยบายที่ไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงความท้าทายที่รัฐไทยต้องเผชิญ คือ การดึงดูดนักลงทุน และการสร้างความร่วมมือกับภาค ประชาสังคม ซึ่งที่ผ่านมาไม่สามารถทำได้สำเร็จ ดังนั้น งานวิจัยจึงได้เสนอ “ทางเลือก” โดยประยุกต์ใช้แนวคิด เสรีนิยมแบบออร์โตเป็นฐานในการสร้างรูปแบบ “เศรษฐกิจแบบตลาดเพื่อสังคม” (Social Market Economy) ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ 1) รัฐต้องเปลี่ยนจากการเป็นผู้เอื้อประโยชน์ให้กลุ่มทุน (Biased State) สู่การเป็น “ผู้กำกับ กติกาที่เข้มแข็ง” ทำหน้าที่สร้างและบังคับใช้กฎหมายที่เป็นธรรม 2) สร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาต้องไม่มุ่งเน้นแค่ตัวเลขในเชิงปริมาณมูลค่าการลงทุน แต่ต้องคำนึงถึงการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ความเท่าเทียมทางสังคม และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับเสียงของคนในพื้นที่และ กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และ 3) การพัฒนาตามศักยภาพพื้นที่ ต้องออกแบบให้สอดคล้องกับศักยภาพ และบริบทที่แท้จริงของอำเภอเชียงใหม่ ซึ่งมีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการเป็นศูนย์กลางขนส่งทางน้ำ แทนที่จะพยายามผลักดันอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การก่อรูปของนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของรัฐไทย

ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อแรกเผยให้เห็นว่า การก่อรูปของนโยบายไม่ได้เป็นกระบวนการเชิงเทคนิค ที่ดำเนินอย่างราบรื่น แต่สะท้อนถึงการต่อสู้เชิงอำนาจและอุดมการณ์ที่ผูกพันอยู่กับระบอบการเมืองอย่างแนบแน่น การที่รัฐขาดความสามารถในการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ บทพิสูจน์ความอ่อนแอของรัฐ ซึ่งในประเด็นนี้ อภิชาติ สถิตรินามย์ ได้ชี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็งของรัฐ อย่างน้อยต้องมีคุณลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ 1) ระดับ ความเป็นอิสระที่สูงของรัฐ (High Degree of State Autonomy) ความมีอิสระทางนโยบายของรัฐจากกลุ่มพลัง ทางสังคมโดยเฉพาะกลุ่มทุน ทราบว่ารัฐไม่มีความเป็นอิสระจากพลังของกลุ่มเหล่านี้ ย่อมไม่สามารถสร้างนโยบายที่ เหมาะสมได้ และ 2) ระดับความสามารถสูง (high degree of capacity) ความสามารถของรัฐในผลักดันนโยบาย ด้านเศรษฐกิจที่สูง (อภิชาติ สถิตรินามย์, 2557)

การเปลี่ยนแปลงนโยบายจากรัฐบาลพลเรือนสู่รัฐบาลทหาร และกลับสู่รัฐบาลพลเรือนอีกครั้ง คือ ตัวแปรสำคัญต่อการกำหนดทิศทางและเนื้อหาของนโยบาย เมื่อพิจารณาผ่านกรอบแนวคิดเสรีนิยมแบบออร์โต จะเห็นได้ว่าช่วงที่รัฐไทยมีลักษณะเข้าใกล้แนวคิดนี้มากที่สุด คือ ในยุครัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยรัฐได้แสดงบทบาทของการเป็น “รัฐที่เข้มแข็ง” ในเชิงอำนาจ ผ่านการใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา 44 เพื่อจัดระเบียบเศรษฐกิจชายแดน การออกคำสั่งยกเว้นกฎหมายผังเมืองและควบคุมอาคาร และการตั้งคณะกรรมการจากส่วนกลางอย่างคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาพื้นที่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (คนพ.) และคณะกรรมการบริหารการพัฒนาพื้นที่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (คพพ.) เพื่อรวบอำนาจการตัดสินใจ สิ่งเหล่านี้ คือ ความพยายามของรัฐในการสร้าง “ระเบียบ” (Ordo) ขึ้นใหม่ เพื่อให้การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษสามารถดำเนินไปตามทิศทางที่รัฐต้องการ ดังที่ (Bonfeld, W., 2017) มองว่าลัทธิเสรีนิยมไม่อาจเรียกร้องความอ่อนแอจากรัฐได้ มีเพียงเสรีภาพเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้การคุ้มครองของรัฐ กล่าวคือ ต้องการรัฐที่เข้มแข็ง โดยอยู่เหนือจากกลุ่มผลประโยชน์รัฐ คือ ผู้พิทักษ์ระเบียบของการแข่งขัน เช่นเดียวกับ Eucken, W. ที่ยืนยันหลักการนี้ว่า รัฐที่เข้มแข็ง คือ หลักการสำคัญของการประกอบสร้างทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม รัฐจะต้องยื่นมือออกมาเพื่อต่อต้าน การผูกขาด ดังนั้นเศรษฐกิจเสรีตามแนวคิดเสรีนิยมแบบออร์โตจะเกิดขึ้นได้ “รัฐต้องเข้มแข็ง” (Eucken, W., 2004)

อย่างไรก็ตาม การอภิปรายผลชี้ให้เห็นว่า แม้รูปแบบการใช้อำนาจจะดูเหมือนรัฐเข้มแข็ง แต่เนื้อหาและเจตนาของนโยบายกลับสวนทางกับหลักการของเสรีนิยมแบบออร์โตอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ แทนที่รัฐจะทำหน้าที่เป็น “ผู้พิทักษ์ตลาด” ที่เป็นอิสระจากกลุ่มผลประโยชน์เพื่อสร้างการแข่งขันที่เป็นธรรม รัฐไทยกลับแสดงบทบาทเป็น “รัฐที่เลือกปฏิบัติ” (Biased State) ที่มุ่งสร้าง “พื้นที่พิเศษ” เพื่อเอื้อประโยชน์และลดความเสี่ยงให้แก่กลุ่มทุนสอดคล้องกับการศึกษาของ ปฐมพงศ์ มโนหาญ ในประเด็นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับธุรกิจในยุคโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่นั้นเป็นความสัมพันธ์ที่รัฐเอื้อต่อธุรกิจอย่างชัดเจนมากเพื่อให้ทุนสามารถทำงานได้อย่างคล่องตัว การเปลี่ยนผ่านจากระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี (ปฐมพงศ์ มโนหาญ, 2561) ว่าด้วยเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2556 ที่ยังคงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น มาสู่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยเขตพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2556, 2556) ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาพื้นที่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2558 ที่ตัดกลไกดังกล่าวออกไปเกือบทั้งหมด (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาพื้นที่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2558) คือ หลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่ารัฐไม่ได้มุ่งสร้างสมดุลทางสังคม แต่เลือกที่จะกระชับอำนาจเพื่อผลักดันเป้าหมายทางเศรษฐกิจที่เบื้องหลัง คือ ผลประโยชน์ของกลุ่มทุน (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาพื้นที่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2558, 2558) ดังนั้น ข้อค้นพบนี้จึงเป็นการชี้ให้เห็นข้อจำกัดของกรอบความเข้าใจเดิม ที่เชื่อมโยงรัฐเผด็จการกับความเข้มแข็งของรัฐ โดยชี้ว่าความเข้มแข็งจากการรวมศูนย์อำนาจนั้นเป็นเพียงเปลือกนอก แต่เนื้อแท้กลับเป็นการรับใช้กลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งเป็นลักษณะของรัฐที่อ่อนแอตามนิยามของเสรีนิยมแบบออร์โต ยิ่งไปกว่านั้นความไม่ต่อเนื่องของนโยบายเมื่อเปลี่ยนผ่านสู่รัฐบาลพลเรือน ซึ่งสะท้อนผ่านการถอนร่างพระราชบัญญัติเขตเศรษฐกิจพิเศษ และความชะงักงันในการขับเคลื่อน ก็ได้ตอกย้ำข้อค้นพบของงานศึกษาก่อนหน้านี้ที่ชี้ว่าความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ แต่การศึกษานี้ได้ให้คำอธิบายที่ลึกไปกว่านั้นว่า ไม่ใช่แค่ปัญหาความไม่ต่อเนื่อง แต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของ “ขีดความสามารถของรัฐ” ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในแต่ละระบบการเมือง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลกระทบและทางเลือกการพัฒนาในพื้นที่อำเภอเชียงแสน

เมื่อนานโยบายที่ก่อรูปจากส่วนกลางมาสู่การปฏิบัติในพื้นที่อำเภอเชียงแสน ผลการวิจัยเผยให้เห็นความไม่สามารถแปลงนโยบายเป็นการปฏิบัติได้อย่างมีนัยสำคัญ คือ บทพิสูจน์ที่ชัดเจนที่สุดของความไม่เข้มแข็งของรัฐไทยที่ซ่อนอยู่ภายใต้ภาพลักษณ์ที่แข็งแกร่ง เมื่อวิเคราะห์ผ่านกรอบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ-สังคม (State-

Society Relations) โดยเฉพาะหลักการรัฐอ่อนแอ-สังคมเข้มแข็ง ของ Migdal, J. S. สามารถอธิบายปรากฏการณ์นี้ได้อย่างชัดเจนว่า นโยบายการจัดการที่ดินของรัฐซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาในระยะแรก ได้เผชิญหน้าโดยตรงกับ “สังคมที่เข้มแข็ง” ในพื้นที่กรณีศึกษา ซึ่งมีเครือข่ายภาคประชาสังคมที่ตื่นตัวและมีศักยภาพในการระดมการต่อต้าน การที่รัฐไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายเพื่อเพิกถอนที่ดิน ส.ป.ก. ได้ และต้องยอมยกเลิกแผนในที่สุด คือ การแสดงให้เห็นว่าอำนาจของรัฐไม่ได้เด็ดขาด แต่ต้องต่อรองกับพลังทางสังคมเสมอ ภาคประชาสังคมในพื้นที่ได้ช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดและสร้างวาทกรรมโต้กลับนโยบายของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการตั้งคำถามกับรัฐในความคลุมเครือของนโยบาย เช่น (Migdal, J. S., 1988) “...เศรษฐกิจพิเศษสำหรับคนนอกแต่ไม่พิเศษสำหรับคนในพื้นที่/คนในพื้นที่ได้อะไรจากโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษของรัฐ/เขตเศรษฐกิจทำเพื่อชาวบ้านหรือทำเพื่อนายทุน/เราขอที่ดินผืนนี้ให้ลูกหลาน/นโยบายมัดมือชก...”

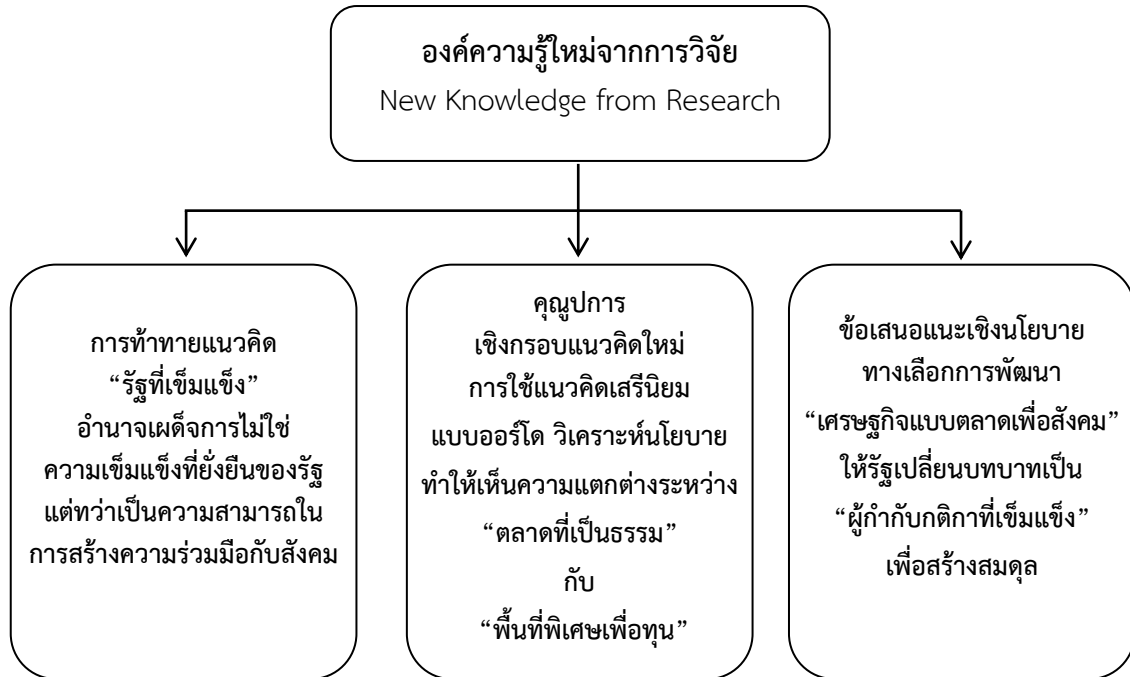
สำคัญกว่านั้น คือ รัฐไม่สามารถตอบคำถามเหล่านี้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่นโยบายได้ ผลกระทบที่ตามมาทั้งความไม่มั่นคงด้านที่ดินและความสับสนด้านผังเมือง ซึ่งทำให้การลงทุนไม่เกิดขึ้นนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชฌณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์ ซึ่งนำเสนออุปสรรคและปัญหาการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในด้านนโยบายไว้อย่างน่าสนใจว่า ยังขาดความชัดเจนในรายละเอียดและไม่สามารถกำหนดแผนการพัฒนาพื้นที่ชัดเจนได้ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน ทำให้เกิดความล่าช้า (ณิชฌณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์, 2562) เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ สมศักดิ์ ตลาดทรัพย์ และคณะ ได้วิเคราะห์การพัฒนาประเทศภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพิเศษของไทยซึ่งมีประเด็นร่วมในการศึกษาคั้งนี้ คือ ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐไทยภายหลังการเลือกตั้งปี 2562 เห็นได้จากการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่ไม่ครบตามวาระ ทำให้ขาดความต่อเนื่องเชิงนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ แม้ว่ารัฐไทยได้กำหนดและจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 10 แห่ง เป็นเวลาเกือบ 10 ปี แต่กลับไม่ได้รับการพัฒนาและสนับสนุน ส่งเสริมอย่างจริงจังจากภาครัฐเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการพัฒนา (สมศักดิ์ ตลาดทรัพย์ และคณะ, 2563) เช่นเดียวกับ รักเกียรติ อินทับทัน และคณะ มองว่าปัญหาความไม่สงบทางการเมืองส่งผลให้ประเทศไทยเสียโอกาสจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษยาวนานถึง 12 ปี และตกอยู่ในสภาวะนิ่งเฉยหรือมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป (รักเกียรติ อินทับทัน และคณะ, 2564)

ที่สำคัญ การศึกษาคั้งนี้ได้อภิปรายให้เห็นว่า อุปสรรคของนโยบายมิได้เป็นเพียงปัญหาเชิงเทคนิคของการบริหารจัดการหากสะท้อน “ความอ่อนแอเชิงโครงสร้าง” ของรัฐที่ไม่อาจจัดวางสถานะแวดล้อมที่คาดการณ์ได้สำหรับการลงทุน ซึ่งเป็นหน้าที่พื้นฐานของรัฐตามกรอบเสรีนิยมแบบออร์โต ความไม่สามารถในการคลี่คลายความขัดแย้งกับชุมชนทำให้ความเสี่ยงเชิงนโยบายสูงจนภาคเอกชนไม่พร้อมรับ และเผยให้เห็นช่องว่างความเข้าใจของรัฐต่อบริบทและพลวัตเชิงพื้นที่ที่ซับซ้อน กล่าวอีกนัยหนึ่ง อำนาจทางกฎหมายเพียงลำพังไม่อาจทดแทนสมรรถนะเชิงสถาบันในการสื่อสาร สร้างฉันทามติ และกำกับกติกาอย่างเป็นกลางได้ จากฐานข้อค้นพบดังกล่าว บทอภิปรายเสนอทางเลือกเชิงนโยบายบนกรอบเศรษฐกิจแบบตลาดเพื่อสังคม ซึ่งมีใช้เพียงการปรับวิธีดำเนินงานหากเป็นการ “เปลี่ยนกระบวนการ” บทบาทของรัฐ จากผู้เอื้ออำนาจทุนไปสู่ผู้กำกับกติกาที่เข้มแข็ง ที่รักษาสมดุลระหว่างการเติบโต ความเป็นธรรมทางสังคม และความยั่งยืนสิ่งแวดล้อม ในทางปฏิบัติ รัฐจำเป็นต้อง 1) ออกแบบบังคับใช้กติกาที่เป็นกลางเพื่อคุ้มครองการแข่งขันและป้องกันการผูกขาด 2) บูรณาการกลไกการมีส่วนร่วมการชดเชยและเยียวยา เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความยินยอมพร้อมใจ และ 3) สร้างความแน่นอนเชิงกฎหมายผ่านสถาบันกำกับที่มีเสถียรภาพและตรวจสอบได้ ข้อเสนอแนะนี้ตอบรับบทเรียนที่ผ่านมาอย่างตรงจุด โดยย้ำว่า “ความเข้มแข็งที่แท้จริง” มิได้เกิดจากการใช้อำนาจบังคับ หากเกิดจากศักยภาพของรัฐในการทำให้กติกาเป็นธรรมน่าเชื่อถือ และได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วนของสังคม

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา การจัดการเศรษฐกิจเสรีของประเทศไทยว่าด้วยนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2556 - 2567 นำมาสู่องค์ความรู้ใหม่ซึ่งสามารถสังเคราะห์ออกมาในลักษณะแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงผังมโนทัศน์องค์ความรู้ใหม่ 3 ข้อค้นพบสำคัญ จากบทวิเคราะห์นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ (SEZ)

จากแผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การดำเนินนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ตลอดหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า 1) แม้รัฐจะมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการออกกฎหมาย แต่กลับขาดขีดความสามารถในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้สำเร็จเมื่อต้องเผชิญหน้ากับภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง ดังนั้น ความเข้มแข็งของรัฐที่แท้จริงจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับรูปแบบของระบอบการปกครอง แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างความร่วมมือและความยินยอมพร้อมใจจากสังคม 2) การนำเอากรอบแนวคิดเสรีนิยมแบบออร์โตมาใช้วิเคราะห์นโยบายเศรษฐกิจของไทย ยิ่งช่วยยกระดับการวิเคราะห์จากการพรรณนาว่า “รัฐทำอะไร” ไปสู่การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่ชี้ให้เห็นว่า “รัฐใช้อำนาจในการจัดระเบียบในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างไร” ซึ่งเผยถึงความแตกต่างระหว่างการสร้าง “ตลาดที่เป็นธรรม” กับการสร้าง “พื้นที่พิเศษเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ทุน” และ 3) เศรษฐกิจแบบตลาดเพื่อสังคม คือ ตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจอีกหนึ่งรูปแบบที่เป็นทางเลือกเชิงนโยบายจากการศึกษาครั้งนี้ โดยที่รัฐเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้เอื้อประโยชน์ให้ทุนไปสู่การเป็น “ผู้กำกับกติกาที่เข้มแข็ง” ที่มุ่งสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมทางสังคม และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การดำเนินนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศไทยในกรณีเชียงแสนสะท้อน “รัฐมีอำนาจแต่ไร้สมรรถนะ” อย่างชัดเจน ช่วงรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติใช้อำนาจพิเศษ เร่งรัดด้วยคำสั่งและการยกเว้นกฎหมาย แต่ไม่สามารถแปลงอำนาจเป็นสถาบันที่มั่นคงและเป็นธรรมได้ เมื่อกลับสู่ระบอบเลือกตั้ง นโยบายยิ่งชะงักเพราะขาดกฎหมายแม่บทและกลไกขับเคลื่อนต่อเนื่อง ผลลัพธ์ คือ “สุญญากาศทางกติกา” (โดยเฉพาะผังเมือง)

การไม่สามารถจัดหาที่ดินของรัฐ และการสูญเสียความชอบธรรมจากการดำเนินการแบบบนลงล่าง กระทั่งเป็นนโยบายที่ไม่เกิดขึ้นจริง แม้รัฐเคยถืออำนาจรวมศูนย์ก็ตาม ในเชิงกลไกอาจจำแนกข้อจำกัดสำคัญได้ 3 ประการ คือ 1) ความล่าช้าของกฎหมาย ความคลุมเครือของผังเมืองและกรอบกติกา ทำให้นักลงทุนไม่อาจคาดการณ์ได้ 2) การรวมศูนย์ทำให้กลไกท้องถิ่นอ่อนแอและเกิดช่องว่างการปฏิบัติการ และ 3) ความชอบธรรม การมีส่วนร่วมต่ำ จุดชนวนต่อต้านจากชุมชนที่เข้มแข็งจนรัฐต้องถอยจากการจัดหาที่ดิน ทั้งยังเกิดการกึ่งกำไรที่ดินแทนการลงทุนจริง สะท้อนการวางระเบียบการแข่งขันที่ยังไม่ปรากฏผลเชิงรูปธรรม ในเชิงทฤษฎีงานวิจัยนี้เผยให้เห็นว่า “อำนาจไม่เท่ากับสมรรถนะ” และ “รัฐอำนาจนิยมไม่เท่ากับรัฐเข้มแข็งเชิงสถาบัน” ในกรอบเสรีนิยมแบบออร์โต รัฐที่เข้มแข็งต้องทำหน้าที่พิทักษ์ระเบียบการแข่งขันอย่างเป็นกลางและคาดการณ์ได้ มิใช่สร้างภาวะยกเว้นเอื้อทุนหรือปล่อยให้กติกาคคลุมเครือ กระทั่งแปรไปสู่การกึ่งกำไรโดยบดบังการลงทุนจริง กรณีเชียงใหม่จึงเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ของ “รัฐอ่อนแอ” เมื่อเผชิญ “สังคมที่เข้มแข็ง” ที่มีความรู้ เครือข่าย และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการช่วงชิงความชอบธรรมเหนือโครงการของรัฐ โดยสรุป กรณีเชียงใหม่ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จเชิงนโยบายไม่ใช่เรื่อง “อำนาจเด็ดขาด” แต่คือ “สมรรถนะของรัฐ” ในการวางระเบียบการแข่งขันที่ยุติธรรม คาดการณ์ได้ และได้รับความยินยอมจากสังคม ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations) แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับโครงสร้าง (Structural) เร่งตรา “พระราชบัญญัติเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ” เพื่อยุติการพึ่งพากฎหมายยกเว้นแบบกรณีต่อกรณี จัดวางกรอบผังเมืองและที่ดินที่ “มั่นคง คาดการณ์ได้ และสอดคล้องพื้นที่จริง” พร้อมเครื่องมือกำกับการกึ่งกำไร (เช่น ภาษีที่ดินรูดกรรมระยะสั้น/มาตรการกันสำรองที่ดินเพื่อสาธารณะ) เพื่อลดการบิดเบือนตลาด 2) ระดับสถาบันกำกับ (Institutional) จัดตั้ง “องค์กรกำกับระเบียบการแข่งขันในพระราชบัญญัติ” ที่เป็นอิสระ ทำหน้าที่คุ้มครองการแข่งขันและถ่วงดุลผลประโยชน์เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม พร้อม one-stop regulation ที่โปร่งใส และระบบติดตาม ประเมินผลที่เผยแพร่สาธารณะอย่างสม่ำเสมอ และ 3) ระดับปฏิบัติการ (Operational) ออกแบบ “การมีส่วนร่วม” ตั้งแต่ ต้นน้ำ ผังเมืองเฉพาะ แนวกันชนสิ่งแวดล้อม และมาตรการชดเชย กลางน้ำ ที่มีข้อมูลสมบูรณ์และกลไกโต้แย้งหลักฐาน และปลายน้ำ สัญญาประชาคมที่ผูกมัดดัชนีการจ้างงานท้องถิ่น ผลกระทบสิ่งแวดล้อมควบคู่สิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ผูกกับ “คุณภาพการลงทุน” ไม่ใช่ปริมาณ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทของรัฐไทยกับเศรษฐกิจเสรีว่าด้วยนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษพื้นที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์. (2562). ยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างยั่งยืนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ บริเวณพื้นที่ชายแดนของไทย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 7(1), 179-192.
- ปฐมพงษ์ มโนหาญ. (2561). กระบวนการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชายแดนจังหวัดเชียงรายให้กลายเป็นพื้นที่เศรษฐกิจ: มองผ่านกฎหมายและนโยบายเพื่อส่งเสริมการลงทุนในมิติประวัติศาสตร์. วารสารนิติสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 11(1), 125-255.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่าม. (2561). หลังเขตเศรษฐกิจพิเศษ. เชียงใหม่: สตูดิโอ โซ สมอล.
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาพื้นที่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2558. (2558). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 132 ตอนพิเศษ 347 ง หน้า 2 (29 ธันวาคม 2558).

- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยเขตพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2556. (2556). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 130 ตอนพิเศษ 87 ง หน้า 1 (24 กรกฎาคม 2556).
- รักเกียรติ อินทับทัน และคณะ. (2564). การนำนโยบายและมาตรการส่งเสริมการลงทุนไปปฏิบัติในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 14(1), 75-85.
- สมศักดิ์ ตลาดทรัพย์ และคณะ. (2563). นโยบายส่งเสริมการลงทุนและความก้าวหน้าของการดำเนินงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในประเทศไทย. วารสารปัญญาปณิธาน, 5(2), 1-14.
- อภิชาติ สติตรินามย์. (2557). รัฐไทยกับการปฏิรูปเศรษฐกิจ. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2557 จาก https://www.isranews.org/content-page/item/32928-rre_32928.html
- Bonefeld, W. (2017). The strong state and the free economy. New York: Rowman & Littlefield.
- Eucken, W. (2004). Grundsätze der Wirtschaftspolitik. Walter: Mohr Siebeck.
- Migdal, J. S. (1988). Strong societies and weak states: State-society relations and state capabilities in the third world. Princeton: Princeton University Press.

ปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ
เพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*

THE MULTI-LEVEL CAUSAL RELATIONSHIPS INFLUENCING ENGLISH READING
COMPREHENSION ABILITY OF SIXTH-GRADE STUDENTS

ดราวารรณ แก้วศรีทอง*, สิริสุตา ทองเฉลิม, จำลอง วงษ์ประเสริฐ

Darawan Kaewsritong*, Sirisuda Thongchalem, Jumlong Vongprasert

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อุบลราชธานี ประเทศไทย

Faculty of Education, Ubon Ratchaphat Rajabhat, Ubon Ratchathani, Thailand

*Corresponding author E-mail: darawan262515@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2) พัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ 3) ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างทุกระดับ เป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการได้มาซึ่งตัวอย่างแบบสุ่มหลายขั้นตอน กลุ่มตัวอย่างมี 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหาร 2) ครูผู้สอน และ 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1,614 คน เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม และแบบทดสอบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับ ได้แก่ 1.1) ระดับโรงเรียนมีปัจจัยที่มีอิทธิพล คือ สภาพแวดล้อมสถานศึกษาที่ส่งผลทางตรงในด้านสมรรถนะขององค์กร 1.2) ระดับห้องเรียนมีปัจจัยที่มีอิทธิพล คือ บรรยากาศชั้นเรียนและพฤติกรรมการสอนครูที่ส่งผลโดยตรงด้านคุณภาพการสอน และ 1.3) ระดับนักเรียนมีปัจจัยที่มีอิทธิพล คือ เจตคติต่อการเรียนและการส่งเสริมผู้ปกครองที่ส่งผลทางตรง ในด้านพื้นฐานความรู้เดิม และแรงจูงใจ 2) การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ พบว่า รูปแบบมีความตรงเชิงโครงสร้างและสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และ 3) การตรวจสอบความสอดคล้องความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบทุกระดับ พบว่า รูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าสถิติคือ $\chi^2 = 449.501$, $df = 362$, $p = 0.059$, $CFI = 0.995$, $TLI = 0.991$, $RMSEA = 0.036$, $SRMR_w = 0.003$, $SRMR_c = 0.037$, $SRMR_{sc} = 0.048$ และ $\chi^2/df = 1.242$ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับ, ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ, นักเรียนชั้นประถมศึกษา

Abstract

The research aimed to 1) To study the Multilevel Causal Relationships Influencing English Reading Comprehension Ability of Sixth-Grade Students, 2) To create and to develop a hypothetical model of the Causal Relationships Influencing English Reading Comprehension Ability of Sixth-Grade

Students, check the developed model, examine the research instruments by experts, and 3) To examine the accordance of the multilevel causal relationship model. This quantitative research was done by selecting a multi-stage random sample. The sample group is divided into 3 groups: 1) School administrators, 2) Teachers, and 3) 6th grade students, totaling 1,614 people. The tools used are questionnaires and tests. Data are analyzed using mean, standard deviation, and structural equation model analysis. The research results were as follows: 1) Multilevel causal factors include: 1.1) School level has an influencing factor, which is the environment of the educational institution, which has a direct effect on organizational performance, 1.2) Classroom level has an influencing factor, which is the classroom atmosphere and teachers' teaching behavior, which has a direct effect on teaching quality, and 1.3) Student level has an influencing factor, which is attitude towards learning and parental encouragement, which has a direct effect on prior knowledge and motivation. 2) The development of a multilevel causal relationship model that influences English reading ability found that the model has structural validity and can show causal relationships. and 3) Examining the consistency of the multilevel causal relationship found that the model is consistent with empirical data. The statistical values are: $\chi^2 = 449.501$, $df = 362$, $p = 0.059$, $CFI = 0.995$, $TLI = 0.991$, $RMSEA = 0.036$, $SRMRw = 0.003$, $SRMRc = 0.037$, $SRMRsc = 0.048$, and $\chi^2/df = 1.242$. Statistically significant at .01.

Keywords: Multi-Level Causal, English Reading Comprehension Ability, Elementary School Students

บทนำ

การศึกษาถือเป็นรากฐานที่สำคัญและมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติ สังคม และมนุษย์ให้มีความเข้มแข็ง เจริญก้าวหน้า ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคของเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาแก่ประชาชนจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) มุ่งเน้นการพัฒนาการศึกษาผ่านหมวดหมู่ที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้คนไทยมีทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 และการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเน้นการศึกษาตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะใหม่ ๆ (re-skill, up-skill) การส่งเสริมการเรียนรู้จากสังคม และการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยมีการพัฒนาศักยภาพและร่วมกันพัฒนาประเทศสามารถปรับตัวรองรับบริบทการพัฒนาในอนาคต (วงศ์สิริ เรืองศรี และคณะ, 2565); (Singsom, N. et al., 2023) รวมทั้งการเรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และการมีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศและใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้ รวมทั้งเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ง่ายและกว้างขึ้นและมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต (เมธินี พวงสังวาล และคณะ, 2567) จากความสำคัญของภาษาต่างประเทศตามที่กล่าวมานี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศทุกช่วงชั้น เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์สร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ เป็นรากฐานและเตรียมความพร้อมในการเรียนของเยาวชนรุ่นใหม่ให้สอดคล้องกับสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร (จารุวรรณ วงษ์แก้ว, 2562) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหนึ่งในสาระการเรียนรู้ที่คนไทย จำเป็นต้องเรียนโดยจัดวิชาภาษาอังกฤษซึ่งถือว่าเป็นวิชาพื้นฐานไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้

ภาษาต่างประเทศที่กำหนดให้ผู้เรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต้องเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้โดยมุ่งหวังให้นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในด้านทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ (แวนวัน มนูธาราม, 2564) ตามที่ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดองค์ความรู้ในการจัดการเรียนการสอน ภาษาอังกฤษในปัจจุบัน โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ ให้นักเรียนสามารถใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารได้ถูกต้องทั้งด้าน การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เนื่องจากภาษาอังกฤษถือเป็นภาษาสากลและนิยมใช้แพร่หลายที่สุดในโลกปัจจุบันประชากร 1 ใน 3 ของโลกหรือประมาณ 2000 ล้านคนใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร ดังนั้น ภาษาอังกฤษ จึงเป็นภาษาต่างประเทศที่เป็นภาษาบังคับให้นักเรียนจำเป็นต้องเรียนในทุกระดับ ชั้น เนื่องจากภาษาอังกฤษสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้คน การทำความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่ละเชื้อชาติ ทำให้สามารถปฏิบัติต่อกันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (ต่วนยามีลา อัลอิตรูส และคณะ, 2564)

จากข้อมูลการประเมินผลสัมฤทธิ์ภาษาอังกฤษจากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) พบว่า นักเรียนระดับชั้น ป.6, ม.3 และ ม.6 ซึ่งผลการประเมินในภาพรวมระดับประเทศมีค่าเฉลี่ยยังไม่ถึงร้อยละ 50 ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในประเทศไทยยังไม่บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สามารถเห็นได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภาษาอังกฤษของนักเรียนยังคงอยู่ในระดับต่ำโดยดูจากคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2566 อยู่ที่ร้อยละ 38.67 ปีการศึกษา 2567 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 40.31 จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน (สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2567) ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ค่าเฉลี่ย 8.00 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่านักเรียนมีปัญหาได้แก่ 1) ด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจที่สะสมมานาน 2) ด้านการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารส่งผลไม่สามารถใช้ภาษาเพื่อสื่อสารได้ 3) ด้านการสอนแบบเน้นไวยากรณ์และแปลไวยากรณ์ (Grammar Translation Method) เป็นหลัก และ 4) ด้านทักษะการอ่านออกเสียงที่เน้นแปลความหมาย การจำคำศัพท์กฎไวยากรณ์ในการอ่านออกเสียง (ปิยพร เกื้ออนันต์, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศราวุฒิ เวียงอินทร์ และคณะ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาด้านการอ่านของนักเรียนไทย และพบว่า การสอนทักษะการอ่านภาษาอังกฤษในระยะเวลาที่ผ่านมาครูผู้สอนเน้นการอ่านออกเสียงแล้วแปลคำต่อคำ หรือประโยคต่อประโยค หลังจากนั้นครูให้ผู้เรียนอ่านเนื้อเรื่องพร้อมกับถามคำถาม ผู้เรียนตอบผิดครูจะแก้ข้อผิดพลาดทันทีโดยครู ถือเอาความถูกต้องทางไวยากรณ์เป็นสำคัญ วิธีการสอนเช่นนี้เป็นการสอนที่เน้นความเข้าใจในระดับประโยคมากกว่าจะพัฒนาการอ่านให้มีประสิทธิภาพในการฝึกทักษะการอ่านผู้เรียน ไม่จำเป็นต้องรู้ความหมายของคำทุกคำแต่ผู้เรียนจะต้องรู้จักใช้ประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่อ่านตลอดจนการเดาคำความหมายของคำจากบริบทมาช่วยเพื่อความเข้าใจเนื้อเรื่องและที่สำคัญจะต้องเป็นการอ่านเพื่อจับใจความ และมีคุณค่าในการสื่อสารซึ่งเห็นได้ว่าผู้เรียนต้องได้รับการฝึกฝนการอ่านภาษาอังกฤษตามขั้นตอนที่เหมาะสม (ศราวุฒิ เวียงอินทร์ และคณะ, 2560)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทฤษฎี แนวคิดของนักวิชาการทางการศึกษาต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหา โดยคำนึงถึงความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจเป็นหลัก จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การอ่านภาษาอังกฤษตามขั้นตอนของเมอร์ต็อค (A More Integrated Approach to the Teaching of Reading: MIA) ซึ่งเป็นวิธีการสอนอ่านภาษาอังกฤษที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในการจัดกิจกรรมแต่ละขั้นตอนมีกระบวนการฝึกพัฒนาการอ่านอย่างชัดเจน เน้นให้นักเรียนได้คิดเพื่อการแก้ปัญหาและร่วมกันอภิปรายแสดงความสามารถในการสื่อความหมาย ส่วนครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน และจุดเด่นของการสอนอ่านภาษาอังกฤษแบบ MIA อีกอย่างหนึ่ง คือ กิจกรรมที่จัดจะอยู่ในรูปแบบบูรณาการ (integrate) ทักษะ ทางภาษา ทั้ง 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียนควบคู่กันไป (Murdoch, G., 1986) และการสร้างแรงจูงใจผู้เรียนเพราะ

เป็นส่วนสำคัญที่จะกระตุ้นการเรียนรู้และพัฒนาด้านภาษาผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะฝึกฝนเพื่อพัฒนาตนเอง ทั้งนี้ ได้ทำการแบ่งแรงจูงใจออกเป็น 2 ประเภท คือ แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เป็นสภาวะที่ถูกกระตุ้นจากภายในของบุคคลนั้น ๆ จากความต้องการในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นผลสำเร็จ และแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic motivation) เป็นสภาวะที่บุคคลได้รับแรงผลักดันจากสิ่งเร้าภายนอก เช่น คำชมเชย และรางวัล เป็นต้น การเรียนรู้และพัฒนาแรงจูงใจในการใช้ภาษาอังกฤษสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกวัย (Humaida, I. A. I., 2012) โดยมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจได้แก่ ปัจจัยระดับนักเรียน ประกอบด้วย ความรู้พื้นฐาน เจตคติต่อการเรียนภาษาอังกฤษ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความสนใจในการเรียน และการส่งเสริมของผู้ปกครอง ปัจจัยระดับห้องเรียน ประกอบด้วย คุณภาพการสอนของครู พฤติกรรมการสอนของครู และบรรยากาศในชั้นเรียน และปัจจัยระดับโรงเรียนโดยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการและวัฒนธรรมในองค์กร เพื่อให้เกิดคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน ความเท่าเทียมและความเสมอภาคในการจัดการศึกษา จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจและเห็นความสำคัญในการศึกษางานวิจัยเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุพหุระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อเป็นแนวทางที่ช่วยให้หน่วยงานทางการศึกษาสามารถส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียน และเพื่อนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผลก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่สังคมและการดำรงชีวิต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุพหุระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพหุระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างพหุระดับ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม และแบบทดสอบ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 ด้านประชากร (Population) คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 มีจำนวน 252 โรงเรียน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 267 คน 2) ครูผู้สอน จำนวน 378 คน และ 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 4,640 คน จำนวนทั้งหมด 5,285 คน

1.2 ด้านกลุ่มตัวอย่าง (Sample Groups) คือ ตัวแทนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มหลายขั้นตอน กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 161 คน 2) ครูผู้สอน จำนวน 193 คน และ 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1,260 คน จำนวนทั้งหมด 1,614 คน

1.3 ด้านเนื้อหา ได้แก่ เอกสาร บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพหุระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษา และอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานการวิจัยหรือบทความตามเว็บไซต์

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย การบริหารงานสอน การวัดประเมินผลการศึกษา และการสอนภาษาอังกฤษได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาของ

เครื่องมือ จำนวน 5 ท่าน แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.50 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน ใช้แบบสอบถามเป็น 5 ระดับ (Likert, R., 1967) และ 3) ข้อเสนอแนะ

3. ด้านการเก็บข้อมูล แบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน ระยะที่ 3 พัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และระยะที่ 4 ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างทุกระดับด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป M Plus โดยพิจารณาว่าตัวแปรอิสระต้องมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (Linearity) กับตัวแปรตามและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันนั้นไม่ควรสูงเกิน .80

ผลการวิจัย

จากการศึกษา สรุปผลได้ดังนี้

1. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า

1.1 ระดับโรงเรียน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษทางอ้อม คือ สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ประกอบด้วย บรรยากาศในชั้นเรียน และวัฒนธรรมองค์กร ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.44$, $\bar{X} = 4.46$) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) มีอยู่ระหว่าง 9.17 ถึง 9.37 และทางตรง คือ สมรรถนะขององค์กร ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของชุมชน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.30$, $\bar{X} = 4.48$, $\bar{X} = 4.53$) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) มีอยู่ระหว่าง 8.12 ถึง 9.37

1.2 ระดับห้องเรียน ปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษทางอ้อม คือ บรรยากาศในชั้นเรียน ประกอบด้วย บรรยากาศทางกายภาพ และบรรยากาศทางจิตใจ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.73$, $\bar{X} = 4.70$) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 8.13 ถึง 9.83 และพฤติกรรมการสอนของครู ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้การใช้สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.77$, $\bar{X} = 4.80$, $\bar{X} = 4.82$) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 7.27 ถึง 8.33 และทางตรง คือ คุณภาพการสอนของครู ประกอบด้วย คุณภาพการจัดการเรียนรู้ ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ และเจตคติต่อวิชาชีพครู ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.83$, $\bar{X} = 4.74$, $\bar{X} = 4.80$) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 6.98 ถึง 9.04

1.3 ระดับนักเรียน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษทางอ้อม คือ เจตคติต่อการเรียน ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และแนวโน้มพฤติกรรม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.49$, $\bar{X} = 4.59$, $\bar{X} = 4.56$) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 10.68 - 11.93 และการส่งเสริมของผู้ปกครอง ประกอบด้วย ความเอาใจใส่ของผู้ปกครอง การสนับสนุนของผู้ปกครอง และความสัมพันธ์ในครอบครัว ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.58$, $\bar{X} = 4.54$, $\bar{X} = 4.58$) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 12.19 - 12.30 และทางตรง คือ พื้นฐานความรู้เดิม ประกอบด้วย ความรู้ด้าน

ภาษาและความรู้วัฒนธรรมทางภาษา ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.47$, $\bar{X} = 4.49$) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 13.16 - 13.77 และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ประกอบด้วย ความกระตือรือร้น ความรับผิดชอบและความมุ่งมั่น ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.58$, $\bar{X} = 4.61$, $\bar{X} = 4.64$) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 10.25 - 12.30

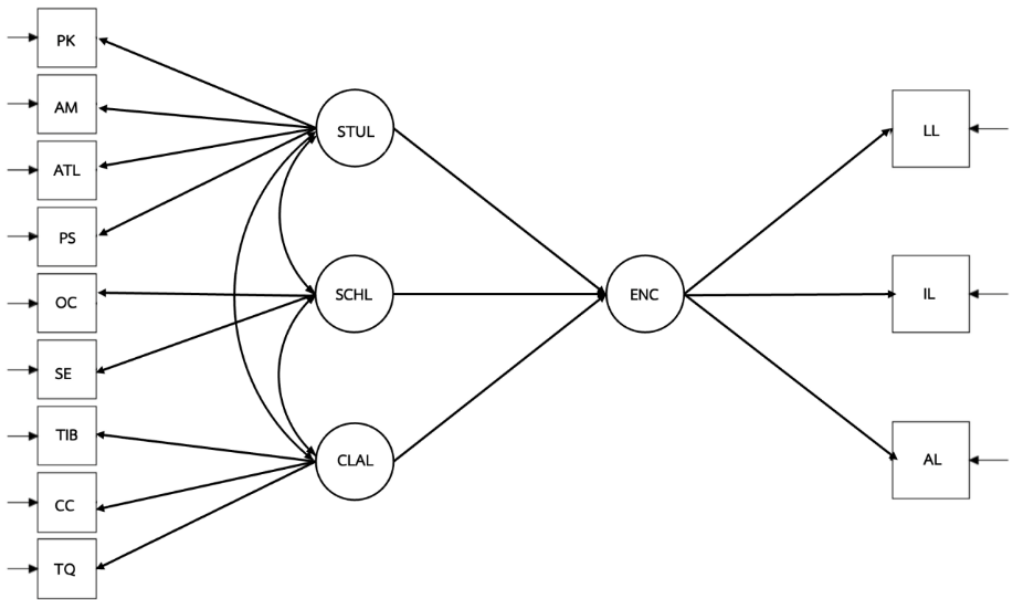
2. สร้างและพัฒนาารูปแบบเชิงสมมติฐานของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า

2.1 ระดับโรงเรียนมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ปัจจัยทางตรงและปัจจัยทางอ้อมระดับโรงเรียน ประกอบด้วย สมรรถนะองค์กรและบรรยากาศของสถานศึกษา ส่งผลต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยผลการตรวจสอบความตรงของรูปแบบเชิงสาเหตุระดับโรงเรียน พบว่า รูปแบบมีความตรงเชิงโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของรูปแบบ ได้แก่ $\chi^2 = 77.607$, $df = 61$, $p = 0.074$, $CFI = 0.998$, $TLI = 0.992$, $RMSEA = 0.028$, $SRMR = 0.048$ และ $\chi^2/df = 1.272$ ค่า χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ค่าดัชนี CFI และ TLI ที่มีค่าใกล้เคียง 1 ค่าดัชนี RMSEA และ SRMR มีค่าต่ำกว่า 0.05 และผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรทำนายมีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้ง 5 ตัวแปร การมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของชุมชน บรรยากาศในชั้นเรียนและวัฒนธรรมขององค์กร โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.274, 0.289, 0.321, 0.265 และ 0.152 โดยชุดตัวแปรทำนายระดับโรงเรียนสามารถอธิบายความแปรปรวนอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของชุมชน บรรยากาศในชั้นเรียนและวัฒนธรรมขององค์กรได้ร้อยละ 75.50, 65.30, 34.60, 64.38 และ 47.00 และมีผลการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุระดับโรงเรียน

2.2 ระดับห้องเรียนมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ปัจจัยทางตรงและปัจจัยทางอ้อมระดับห้องเรียน ประกอบด้วย พฤติกรรมการสอนของครู คุณภาพการสอนของครู และบรรยากาศในชั้นเรียนส่งผลต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยผลการตรวจสอบความตรงของรูปแบบเชิงสาเหตุระดับโรงเรียน พบว่า รูปแบบมีความตรงเชิงโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของรูปแบบ ได้แก่ $\chi^2 = 57.842$, $df = 43$, $p = 0.074$, $CFI = 0.999$, $TLI = 0.996$, $RMSEA = 0.022$, $SRMR = 0.020$ และ $\chi^2/df = 1.345$ ค่า χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ค่าดัชนี CFI และ TLI ที่มีค่าใกล้เคียง 1 ค่าดัชนี RMSEA และ SRMR มีค่าต่ำกว่า 0.05 และผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรทำนายมีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับห้องเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้ง 3 ตัวแปร คือ พฤติกรรมการสอนของครู คุณภาพการสอนของครูและบรรยากาศในชั้นเรียน โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.141, 0.149 และ 0.558 โดยชุดตัวแปรทำนายระดับห้องเรียนสามารถอธิบายความแปรปรวนอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้านพฤติกรรมการสอนของครู และคุณภาพการสอนของครูและบรรยากาศในชั้นเรียนได้ร้อยละ 98.80, 32.40 และ 14.80

2.3 ระดับนักเรียนมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ปัจจัยทางตรงและปัจจัยทางอ้อมระดับห้องเรียน ประกอบด้วย ความรู้พื้นฐานเดิม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เจตคติต่อการเรียน การส่งเสริมของผู้ปกครอง ส่งผลต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยผลการตรวจสอบความตรงของรูปแบบเชิงสาเหตุระดับนักเรียน พบว่า รูปแบบมีความตรงเชิงโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้

ตรวจสอบความตรงของรูปแบบ ได้แก่ $\chi^2 = 77.607$, $df = 61$, $p = 0.074$, $CFI = 0.998$, $TLI = 0.992$, $RMSEA = 0.028$, $SRMR = 0.048$ และ $\chi^2/df = 1.272$ ค่า χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ค่าดัชนี CFI และ TLI ที่มีค่าใกล้เคียง 1 ค่าดัชนี RMSEA และ SRMR มีค่าต่ำกว่า 0.05 และผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรทำนายมีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับห้องเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้ง 4 ตัวแปร คือ ความรู้พื้นฐานเดิม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เจตคติต่อการเรียน โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.141, 0.149, 0.488 และ 0.558 โดยชุดตัวแปรทำนายระดับห้องเรียนสามารถอธิบายความแปรปรวนอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้านพฤติกรรมการสอนของครู และคุณภาพการสอนของครูและบรรยากาศในชั้นเรียนได้ร้อยละ 25.60, 51.70, 45.80 และ 44.00

ภาพที่ 1 โมเดลสมการโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

จากภาพที่ 1 สรุปได้ว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในระดับโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรแฝงคือ ด้านสมรรถนะองค์กร (OC) มีตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ (VL) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LSA) และการมีส่วนร่วมของชุมชน (CP) และตัวแปรแฝงด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา (SE) ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ คือ บรรยากาศในโรงเรียน (SC) และวัฒนธรรมขององค์กร (OC) ในระดับห้องเรียน ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง คือ พฤติกรรมการสอนของครู (TIB) มีตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้ (LM) การใช้สื่อการเรียนรู้ (IMU) และการวัดและประเมินผล (AE) ตัวแปรแฝงด้านบรรยากาศในชั้นเรียน (CC) ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ คือ บรรยากาศทางกายภาพ (PC) และบรรยากาศทางจิตใจ (PSYC) ตัวแปรแฝงด้านคุณภาพการสอนของครู (TQ) ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ คือ คุณภาพการจัดการเรียนรู้ (QLM) ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ (TE), เจตคติต่อวิชาชีพครู (ATP) และในระดับนักเรียน ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง ด้านความรู้พื้นฐานเดิม (PK) มีตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ความรู้ด้านภาษา (LK) ความรู้ด้านวัฒนธรรมทางภาษา (CK) และตัวแปรแฝงด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (AM) ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ คือ ความกระตือรือร้น (EN) ความรับผิดชอบ (RS) ความมุ่งมั่น (PV) ซึ่งตัวแปรแฝงด้านเจตคติต่อการเรียน (ATL) มีตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจ (CU) ความรู้สึก (AR) แนวโน้มพฤติกรรม (BT) และตัวแปรแฝงด้านการส่งเสริมของผู้ปกครอง (PS)

ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ คือ ความเข้าใจใส่ของผู้ปกครอง (PCN) การสนับสนุนของผู้ปกครอง (PSP) ความสัมพันธ์ในครอบครัว (FR) หลังจากการตรวจสอบว่า รูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว คือ การพิจารณาประมาณค่าพารามิเตอร์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของรูปแบบตัวบ่งชี้ในรูปแบบการวัดสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และปัจจัยเชิงสาเหตุ พบว่า มีความสอดคล้องกับการวิเคราะห์เชิงยืนยันระดับเดียว คือ ค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบในรูปแบบคะแนนมาตรฐานของตัวบ่งชี้ ในรูปแบบการวัดสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัว (ค่าสถิติ $Z > 2.58$)

3. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับ พบว่า รูปแบบมีความตรงเชิงโครงสร้างหรือมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระดับ โรงเรียนระดับห้องเรียนและระดับนักเรียน ซึ่งพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ในการตรวจสอบของรูปแบบ คือ $\chi^2 = 449.501$, $df = 362$, $p = 0.059$, $CFI = 0.995$, $TLI = 0.991$, $RMSEA = 0.036$, $SRMR_w = 0.003$, $SRMR_c = 0.037$, $SRMR_{sc} = 0.048$ และ $\chi^2/df = 1.242$ เมื่อพิจารณาตัวแปรทำนายระดับโรงเรียน พบว่า สมรรถนะองค์กรและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ส่งผลทางตรงต่อระดับโรงเรียน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ส่งผลทางตรงต่อโรงเรียน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ร้อยละ 52.50 เมื่อพิจารณาตัวแปรทำนายระดับห้องเรียน พบว่า พฤติกรรมการสอนของครู คุณภาพการสอนของครูและบรรยากาศในชั้นเรียนส่งผลทางตรงต่อระดับห้องเรียน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ร้อยละ 60.00 และเมื่อพิจารณาตัวแปรทำนาย ระดับนักเรียน พบว่า ความรู้พื้นฐานเดิม ส่งผลทางตรงต่อระดับนักเรียน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะการส่งเสริมผู้ปกครองและเจตคติต่อการเรียนที่ส่งผลทางอ้อมต่อนักเรียน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ร้อยละ 17.10

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา พบว่า

1. การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุพหุระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ระดับโรงเรียน คือ ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษามีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษทางอ้อม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.44$, $\bar{X} = 4.46$) และทางตรง คือ สมรรถนะขององค์กร ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.30$, $\bar{X} = 4.48$, $\bar{X} = 4.53$) ระดับห้องเรียน คือ ด้านบรรยากาศในชั้นเรียนมีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษทางอ้อม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.73$, $\bar{X} = 4.70$) และพฤติกรรมการสอนของครู ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.77$, $\bar{X} = 4.80$, $\bar{X} = 4.82$) และทางตรง คือ คุณภาพการสอนของครู ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.83$, $\bar{X} = 4.74$, $\bar{X} = 4.80$) และระดับนักเรียน คือ ด้านเจตคติต่อการเรียนมีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษทางอ้อม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.49$, $\bar{X} = 4.59$, $\bar{X} = 4.56$) และการส่งเสริมของผู้ปกครอง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.58$, $\bar{X} = 4.54$, $\bar{X} = 4.58$) และทางตรง คือ พื้นฐานความรู้เดิม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.47$, $\bar{X} = 4.49$) และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกตัวแปร ($\bar{X} = 4.58$, $\bar{X} = 4.61$, $\bar{X} = 4.64$) ทั้งนี้ เนื่องจากสมรรถนะขององค์กรทำให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรทุกคน ที่ต้องการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับ

การศึกษาของ วิโรจน์ วิจิตรธำรงศักดิ์ ได้กล่าวว่าปัจจัยเชิงสาเหตุพหุระดับที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อจัดทำแผนจัดประสบการณ์ การเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในระดับบุคคลมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.91 - 5.31 โดยตัวแปรระดับบุคคลที่มีค่าสูงสุด คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีค่าต่ำสุด คือ บุคลิกภาพแบบแสดงตัว ระดับกลุ่มมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 5.12 - 5.36 โดยตัวแปรที่มีค่าสูงสุด คือ การพึ่งพาซึ่งกันและกันเชิงบวกด้านเป้าหมาย มีค่าต่ำสุด คือ การเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่ม ซึ่งมีค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในระดับบุคคลคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด คือ ความฉลาดทางอารมณ์กับเจตคติต่อการเรียนรู้ร่วมกัน มีค่าเท่ากับ 0.919 และคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุด คือ บุคลิกภาพแบบแสดงตัวกับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ มีค่าเท่ากับ 0.360 ในระดับกลุ่มคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด คือ ความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มกับการรับรู้ความสามารถของกลุ่ม มีค่าเท่ากับ 0.927 และคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุด คือ การจัดการเรียนรู้แบบเรียนรู้ร่วมกันกับการเรียนรู้ของกลุ่ม มีค่าเท่ากับ 0.578 ทั้งนี้ เกิดจากนักเรียนจะได้รับสภาพบรรยากาศในการทำงานที่คล้ายกัน ทำให้เกิดความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ เจตคติต่อเรื่องต่าง ๆ ในการเรียนรู้ร่วมกันที่คล้ายคลึงกันไปด้วย โดยจะพิจารณาว่าตัวแปรข้างต้นนี้จะมีความสอดคล้องกันของคะแนนในกลุ่มเพียงพอ รวมถึงมีความแปรปรวนระหว่างกลุ่มเพียงพอ (วิโรจน์ วิจิตรธำรงศักดิ์, 2565) สอดคล้องกับการศึกษาของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้กล่าวว่า บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นส่วนหนึ่ง ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียนและเกิดแรงจูงใจในการเรียนเพิ่มขึ้นการสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นที่ครูให้ความเอื้ออาทรต่อนักเรียนที่นักเรียนกับนักเรียนสัมพันธ์กันที่มีระเบียบมีความสะอาดเหล่านี้เป็นบรรยากาศที่นักเรียนต้องการทำให้นักเรียนมีความสุขที่ได้จากโรงเรียนและสอดคล้องกับเพื่อน ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2561) และ วีรพล แสงปัญญา ได้กล่าวว่า การเรียนรู้จำเป็นต้องมีการเร้าความสนใจของผู้เรียนเป็นเรื่องสำคัญสามารถทำให้นักเรียนใส่ใจต่อบทเรียนที่กำลังสอนได้ การใช้สิ่งเร้าที่ตื่นตาตื่นใจไม่คงที่ไม่ธรรมดาจะสามารถเร้าความสนใจได้ ดังนั้น การสอนภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพนั้นต้องพึ่งพาสื่อการเรียนการสอนเป็นสื่อทางด้านเทคโนโลยีภาพและเสียง เช่น คอมพิวเตอร์ วิดีทัศน์ อินเทอร์เน็ต และสื่ออื่น ๆ เพิ่มเติม (วีรพล แสงปัญญา, 2561) ดังนั้น ปัจจัยเชิงสาเหตุพหุระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเน้นสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ด้วยตัวเองของผู้เรียน ซึ่งครูเป็นผู้ร่วมวางแผนจัดกิจกรรมและคอยชี้แนะให้คำปรึกษาเมื่อผู้เรียนประสบปัญหา และการประเมินผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายเป็นการประเมินผู้เรียนทุกด้านทั้งความรู้ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยใช้เครื่องมือที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิธีแห่งการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนเน้นให้ผู้เรียนตอบสนองด้วยการแสดง สร้างสรรค์ ผลิต หรือทำงาน ในการประเมินต้องประเมินหลาย ๆ ครั้งด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมเน้นการลงมือปฏิบัติมากกว่าการประเมินความรู้

2. การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพหุระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ระดับโรงเรียนมีปัจจัยทางตรงและปัจจัยทางอ้อมระดับโรงเรียน ประกอบด้วย สมรรถนะองค์กรและบรรยากาศสถานศึกษาส่งผลต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยผลการตรวจสอบความตรงของรูปแบบเชิงสาเหตุระดับโรงเรียน พบว่ารูปแบบมีความตรงเชิงโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของรูปแบบ ได้แก่ $\chi^2 = 77.607$, $df = 61$, $p = 0.074$, $CFI = 0.998$, $TLI = 0.992$, $RMSEA = 0.028$, $SRMR = 0.048$ และ $\chi^2/df = 1.272$ ค่า χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ค่าดัชนี CFI และ TLI ที่มีค่าใกล้เคียง 1 ค่าดัชนี RMSEA และ SRMR มีค่าต่ำกว่า 0.05 ในระดับห้องเรียนมีปัจจัยทางตรงและปัจจัยทางอ้อมระดับห้องเรียน ประกอบด้วย พฤติกรรมการสอนของครู คุณภาพการสอนของครู และบรรยากาศในชั้นเรียนส่งผลต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยผลการตรวจสอบความตรงของรูปแบบเชิงสาเหตุระดับโรงเรียน พบว่า รูปแบบมีความตรงเชิงโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของรูปแบบ ได้แก่ $\chi^2 = 57.842$, $df = 43$, $p = 0.074$, CFI = 0.999, TLI = 0.996, RMSEA = 0.022, SRMR = 0.020 และ $\chi^2/df = 1.345$ ค่า χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ค่าดัชนี CFI และ TLI ที่มีค่าใกล้เคียง 1 ค่าดัชนี RMSEA และ SRMR มีค่าต่ำกว่า 0.05 และในระดับนักเรียนมีปัจจัยทางตรงและปัจจัยทางอ้อมระดับห้องเรียน ประกอบด้วย ความรู้พื้นฐานเดิม แรงจูงใจสัมฤทธิ์ เจตคติต่อการเรียน การส่งเสริมของผู้ปกครอง ส่งผลต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยผลการตรวจสอบความตรงของรูปแบบเชิงสาเหตุระดับนักเรียน พบว่า รูปแบบมีความตรงเชิงโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของรูปแบบ ได้แก่ $\chi^2 = 77.607$, $df = 61$, $p = 0.074$, CFI = 0.998, TLI = 0.992, RMSEA = 0.028, SRMR = 0.048 และ $\chi^2/df = 1.272$ ค่า χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ค่าดัชนี CFI และ TLI ที่มีค่าใกล้เคียง 1 ค่าดัชนี RMSEA และ SRMR มีค่าต่ำกว่า 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ มณัญญา มานะรัชศักดิ์ ได้กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารและความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษที่ได้พัฒนามี 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) หลักการ: การจัดการเรียนการสอน ภาษาเพื่อการสื่อสารที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือในการฝึกปฏิบัติมีการส่งเสริม สนับสนุนและกระตุ้น ผู้เรียนให้มีทักษะและความมั่นใจในการสื่อสาร 2) วัตถุประสงค์: เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารและความมั่นใจในการ ใช้ภาษาอังกฤษของนักเรียน 3) กระบวนการจัดการเรียนการสอนมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นนำเสนอเนื้อหา ขั้นฝึก ขั้นใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร และขั้นประเมินผล 4) การวัดและประเมินผล: วัดทักษะการ สื่อสารและประเมินความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ: ครูผู้สอนและนักเรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ครูผู้สอนศึกษาและวางแผนการสอนตามขั้นตอนอย่างละเอียด และนักเรียนใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารกับเพื่อนและครู และในประสิทธิผลของรูปแบบ พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังใช้รูปแบบนักเรียนมีความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษ อยู่ในระดับปานกลาง (มณัญญา มานะรัชศักดิ์, 2565) ดังนั้น การสอนเนื้อหาที่นักเรียนคุ้นเคยหรือเรื่องใกล้ตัวหรือสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบัน จะเป็นการเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษแก่นักเรียน และทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น ส่วนครูควรจัดเนื้อหาการสอนที่ตรงกับความชอบ และความสนใจของผู้เรียน และกระบวนการสอนที่สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมทั้งการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการคิด โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดการพัฒนาด้านการคิด โดยเฉพาะการคิดแก้ปัญหา โดยกิจกรรมการเรียนการสอนจะเริ่มด้วยวิธีการตั้งคำถามสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จะทำให้มีความกระตือรือร้น ทำให้นักเรียนเกิดความสุข ไม่เบื่อหน่าย

3. ตรวจสอบความสอดคล้อง ระหว่างรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสมมติฐาน กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งโดยการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างพหุระดับ พบว่า รูปแบบมีความตรงเชิงโครงสร้างหรือมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระดับโรงเรียนระดับห้องเรียน และระดับนักเรียนซึ่งพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ในการตรวจสอบของรูปแบบ คือ $\chi^2 = 449.501$, $df = 362$, $p = 0.059$, CFI = 0.995, TLI = 0.991, RMSEA = 0.036, SRMR_w = 0.003, SRMR_c = 0.037, SRMR_{sc} = 0.048 และ $\chi^2/df = 1.242$ เมื่อพิจารณาตัวแปรทำนายระดับโรงเรียน พบว่า สมรรถนะองค์กรและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาส่งผลทางตรงต่อระดับโรงเรียน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในระดับห้องเรียน พบว่า พฤติกรรมการสอนของครู คุณภาพการสอนของครูและบรรยากาศในชั้นเรียนส่งผลทางตรงต่อระดับห้องเรียน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และระดับนักเรียน พบว่า ความรู้พื้นฐานเดิม ส่งผลทางตรงต่อระดับนักเรียน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ในขณะที่การส่งเสริมผู้ปกครองและเจตคติต่อการเรียนที่ส่งผลทางอ้อมต่อนักเรียน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ร้อยละ 17.10 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อักษรภักดิ์ โกสินรุ่งเรือง ได้กล่าวว่าโมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษา มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 86.903, df = 71, p-value = 0.0966 และ RMSEA = 0.016) โดยระดับนักเรียน พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เจตคติต่อการเรียน และความเชื่ออำนาจภายในตน มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน อีกทั้งการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ยังส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนโดยส่งผ่านความเชื่ออำนาจภายในตนของนักเรียน สำหรับระดับโรงเรียน พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และบรรยากาศในชั้นเรียนมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน ตัวแปรทำนายทั้งหมดในระดับนักเรียนและระดับโรงเรียนสามารถอธิบายความแปรปรวนของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมได้ ร้อยละ 71 และ 95 ทั้งนี้ โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกจะทำให้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนสูงขึ้น และบรรยากาศในชั้นเรียนทางกายภาพ และบรรยากาศทางจิตวิทยาที่ดีจะเอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนสูงขึ้น (อักษรภักดิ์ โกสินรุ่งเรือง, 2564) ดังนั้น รูปแบบมีความตรงเชิงโครงสร้างหรือมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระดับโรงเรียน ระดับห้องเรียน และระดับนักเรียน สรุปได้ว่าอิทธิพลที่มีต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้น ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ นอกจากนี้ภาวะผู้นำทางการบริหารภาวะผู้นำของผู้บริหารและการมีส่วนร่วมของชุมชน หากโรงเรียนมีสมรรถนะเหล่านี้เข้มแข็งจะสามารถสร้างระบบนิเวศทางการเรียนรู้ที่เกื้อหนุนให้นักเรียนพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งระดับนักเรียน ระดับบุคคล และระดับโรงเรียน นอกจากนี้ การได้รับความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน จะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นอย่างมาก บทบาทหน้าที่ของบุคลากรกลุ่มนี้จะเป็นไปในรูปแบบของการให้การสนับสนุน หรือการปฏิบัติงานตามแนวทางหรือรูปแบบของการให้การสนับสนุน หรือการปฏิบัติงานตามแนวทางหรือรูปแบบที่โรงเรียนกำหนด

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า 1) ปัจจัยเชิงสาเหตุพหุระดับ ได้แก่ ระดับโรงเรียนมีปัจจัยที่มีอิทธิพล คือ สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่ส่งผลทางตรงในด้านสมรรถนะขององค์กร ระดับห้องเรียนมีปัจจัยที่มีอิทธิพล คือ บรรยากาศชั้นเรียนและพฤติกรรมการสอนของครูที่ส่งผลโดยตรงในด้านคุณภาพการสอน และระดับนักเรียนมีปัจจัยที่มีอิทธิพล คือ เจตคติต่อการเรียนและการส่งเสริมของผู้ปกครองที่ส่งผลทางตรงในด้านพื้นฐานความรู้เดิมและแรงจูงใจ 2) การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพหุระดับที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ พบว่า รูปแบบมีความตรงเชิงโครงสร้างและสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และ 3) การตรวจสอบความสอดคล้องความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับ พบว่า รูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สรุปได้ว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพหุระดับ คือ คุณภาพการสอนของครูมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความสามารถในการเรียนของผู้เรียนที่ส่งผลต่อพฤติกรรม แรงจูงใจ และความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้นักเรียนเกิดความพยายามที่จะเรียนรู้ผ่านวิธีการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษที่สูงขึ้น ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ คือ ครูควรมีการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้

ได้อย่างหลากหลาย การสร้างสื่อที่ทันสมัย และแนวทางในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจอย่างเต็มตามศักยภาพ และผู้บริหารครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือทั้งแผนและงบประมาณครูและนักเรียนเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าในการเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้มีความหลากหลายเหมาะสมกับวัย และความสนใจที่ทำให้นักเรียนเกิดความสามารถในการเรียนรู้ และการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษได้

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ วงษ์แก้ว. (2562). การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือผ่านบทอ่านข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรีสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ถ้วนยามีลา อลิตดุส และคณะ. (2564). การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้แบบฝึกตามแนวการจัดการเรียนรู้ของเมอร์ดีอค (MIA) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ฝ่ายมัธยมศึกษา). วารสารภาวนาสารปริทัศน์, 1(2), 29-44.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- ปิยพร เกื้ออนันต์. (2564). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้วิธีการสอนแบบโพนิกส์ร่วมกับการใช้สื่อประสม การเสริมแรง และเพื่อนช่วยเพื่อน. ใน วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- มณัญญา มานะรัชต์ศักดิ์. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารและความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (กลุ่มหลักสูตรและการนิเทศ). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เมธินี พวงสังวาล และคณะ. (2567). การพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษและแรงจูงใจในการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบโพนิกส์ร่วมกับเกมการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(2), 407-420.
- วงษ์สิริ เรืองศรี และคณะ. (2565). การประยุกต์ใช้วัฒนธรรมโมโนร่าห์เป็นฐานในการส่งเสริมการศึกษาของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาในชุมชนบ้านปากลัดตาบลทุ่งหลวงอำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี. วารสารสังคมพัฒนศาสตร์, 5(2), 59-78.
- วิโรจน์ วิจิตรธำรงค์ศักดิ์. (2565). การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อจัดทำแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมาตรฐานสากลที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก (V-Star). ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีรพล แสงปัญญา. (2561). จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แวววัน มนูญาราม. (2564). การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้วิธีการสอนอ่านของเมอร์ดีอค (MIA) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศราวุฒิ เวียงอินทร์ และคณะ. (2560). การพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจด้วยเนื้อหาตามบริบทท้องถิ่นโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน เอกสารการประชุมวิชาการระดับบัณฑิตศึกษารั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2561). การบริหารโรงเรียนเอกชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2567. เรียกใช้เมื่อ 29 สิงหาคม 2568 จาก <https://boet.obec.go.th/list/nt-rt/>
- อักษรศักดิ์ โกสินรุ่งเรือง. (2564). การพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ของนักเรียนมัธยมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถิติและสารสนเทศ การศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harper Collins. Publishers.
- Humaida, I. A. I. (2012). Research On: Motivation to Learn English among College Students in Sudan. *English Language Teaching*, 5(8), 49-56.
- Likert, R. (1967). "The Method of Constructing and Attitude Scale". In Reading in Fishbein, M (Ed.), *Attitude Theory and Measurement*. (pp. 39-42). New York: Wiley & Son.
- Murdoch, G. (1986). A more Integrated Approach to the Teaching of Reading. *English Teaching Forum*, 34(11), 9-15.
- Singsorn, N. et al. (2023). Community-Based Lifelong Learning According To The Buddhist Way: A Case Study of Wat Pa Lelaik Worawihan, Mueang District, Suphanburi Province. *Journal of Buddhist Anthropology*, 8(4), 315-325.

การพัฒนาโมเดลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น
สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*

A DEVELOPMENT OF FACTOR MODELS AND STANDARD INDICATORS FOR
SHORT-TERM COURSE EVALUATION FOR EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER
THE OFFICE OF THE VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION

พนา จันท์ศิริ*, ชัยวิชิต เขียรชนะ, สยาม แกมขุนทด

Pana Jansiri*, Chaiwichit Chianchana, Sayam Kamkhuntod

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Industrial Education, King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: panajansiri7@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาโมเดลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยการวิเคราะห์เนื้อหาสาระและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ 2) เพื่อวิเคราะห์และตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างโมเดลองค์ประกอบของมาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน วิธีกรวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูอาชีวศึกษา จำนวน 200 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบสุ่มอย่างง่าย 1) การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 9 คน ทำการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 200 คน และ 3) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน การสร้างมาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาเอกสารงานวิจัยและการสัมภาษณ์ ได้วิเคราะห์เนื้อหาสาระได้ 146 ข้อ (34 ตัวบ่งชี้) 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ มี 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ด้านคุณภาพของหลักสูตร 17 ตัวบ่งชี้ ด้านการจัดการศึกษา 7 ตัวบ่งชี้ และด้านการประเมินหลักสูตร 10 ตัวบ่งชี้ 3) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า ค่าไอแกนของ องค์ประกอบที่ 1 และ องค์ประกอบที่ 2 มีค่าแตกต่างกัน มากกว่า 3 เท่า มีค่า 10.296 บ่งชี้ว่า ข้อมูลมีโครงสร้างองค์ประกอบหลักที่ชัดเจนเพียงองค์ประกอบเดียว ส่งผลต้องวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบเอกมิติ ตั้งตัวบ่งชี้สำคัญ ที่มีค่าน้ำหนักตามเกณฑ์ ด้านคุณภาพของหลักสูตร (QC) มีค่าน้ำหนักตามเกณฑ์ (.512 - .816) จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ ด้านการจัดการศึกษา (EM) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตามเกณฑ์ (.538 - .721) ตัวบ่งชี้ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ และด้านการประเมินหลักสูตร (CE) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตามเกณฑ์ (.539 - .883) จำนวน 5 ตัวบ่งชี้

คำสำคัญ: มาตรฐานการประเมินหลักสูตร, หลักสูตรระยะสั้น, โมเดลองค์ประกอบ

Abstract

This article aims 1) To study the component model and indicators of the short course evaluation standards for educational institutions under the Office of the Vocational Education Commission by content analysis and exploratory component analysis; 2) To analyze and examine the construct validity of the component model of the short course evaluation standards for educational institutions under the Office of the Vocational Education Commission by confirmatory component analysis. The research method used a mixed-method approach. The sample consisted of 200 vocational teachers. The sample group was selected by simple random sampling. 1) The study of relevant research documents and interviews with 9 experts. The interviews were analyzed. 2) The survey component analysis was conducted by collecting data using a questionnaire with opinions from 200 educational institution administrators. 3) The confirmatory component analysis was conducted to establish the standards for evaluating short courses in the Office of the Vocational Education Commission. The research results showed that 1) The study of research documents and interviews resulted in 146 items (34 indicators). 2) The survey component analysis consisted of 3 components: 17 indicators of curriculum quality, 7 indicators of educational management, and 10 indicators of curriculum evaluation. 3) The confirmatory component analysis found that the I-axis of Component 1 and Component 2 have values that differ by more than 3 times, with a value of 10.296, indicating that the data has a clear structure of only one main component, resulting in the need to analyze the data in a single-dimensional format, as in the important indicators with weight values according to the criteria. In terms of curriculum quality (QC), there are weight values according to the criteria (.512 - .816) for 9 indicators. In terms of educational management (EM), there are weight values according to the criteria (.538 - .721) for 3 indicators. In terms of curriculum evaluation (CE), there are weight values according to the criteria (.539 - .883) for 5 indicators.

Keywords: Course Assessment Standards, Short Courses, Component Models

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ มาตรฐานหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเฉพาะ พ.ศ. 2568 เพื่อปรับปรุงกรอบมาตรฐานหลักสูตรระยะสั้นให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ และกรอบคุณวุฒิวิชาชีพแห่งชาติ โดยเน้นการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะตามกรอบคุณวุฒิ มาตรฐานอาชีพ หรือความต้องการของสถานประกอบการและตลาดแรงงาน ประกาศฉบับนี้ให้ยกเลิกกรอบมาตรฐานเดิม (พ.ศ. 2551) และกำหนดระบบประกันคุณภาพหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) หลักสูตรที่เชื่อมโยงกับมาตรฐานอาชีพหรือมาตรฐานสากล 2) ครู ทรัพยากร และการสนับสนุน 3) วิธีการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล 4) ผู้สำเร็จการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2568)

การปรับปรุงกรอบมาตรฐานหลักสูตรระยะสั้นให้สอดคล้องกับกรอบคุณวุฒิแห่งชาติและตลาดแรงงาน รวมถึงการกำหนดระบบการประกันคุณภาพของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรวิชาชีพ เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2567) แต่ยังไม่มีความชัดเจนและตัวบ่งชี้ในการประเมินหลักสูตรอย่างชัดเจนส่งผลให้การประเมินในปัจจุบันเป็นเพียงการรายงานข้อมูลพื้นฐาน อีกทั้งยังขาดเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ (ภัทรารุณ สิทธิสาร, 2556)

โดยขาดเครื่องมือเก็บข้อมูลและกระบวนการประเมินที่รอบด้าน ส่งผลให้ผู้บริหารและครูขาดประสบการณ์ในการประเมินหลักสูตรระยะสั้นอย่างเป็นระบบ (นิตินาขิต, 2558)

บทความวิจัยนี้นำเสนอ โมเดลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้นสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อใช้เป็นมาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้นที่สอดคล้องกับบริบทการจัดการหลักสูตรระยะสั้นที่เป็นเอกลักษณ์ มีความหลากหลาย ทั้งในมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อก่อให้เกิดมาตรฐานของหลักสูตรที่สมบูรณ์ในทุกมิติและตรงตามความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโมเดลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์และตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างโมเดลองค์ประกอบของมาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้นสังกัดสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประยุกต์ใช้แบบแผนตามลำดับขั้นตอนเชิงสำรวจ (Exploratory Sequential Design) ของ Creswell, J. W. & Creswell, J. D. โดยเริ่มจากวิธีการเชิงคุณภาพ แล้วนำข้อมูลที่ค้นพบไปพัฒนาเป็นเครื่องมือเพื่อทำการทดสอบเชิงปริมาณ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ อี เอฟ เอ และ ซี เอฟ เอ ตามขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้ (Creswell, J. W. & Creswell, J. D., 2018)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ (Interviews) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้นสำหรับสถานศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูล โดยเจาะจง (Purposive sampling) พิจารณาคุณสมบัติผู้เชี่ยวชาญผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร การประเมินหลักสูตรอาชีวศึกษา และประสบการณ์ด้านการอาชีวศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี ระดับการศึกษาไม่น้อยกว่าระดับปริญญาเอก จำนวน 9 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory factor Analysis: EFA) ได้แก่ ผู้บริหารของสถานศึกษาภาครัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 40 แห่ง โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) สถานศึกษาละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 200 คน ตามหลักการใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบของ (Hair, J. F. et al., 2010)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย สำหรับวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 1 (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เป็นกลุ่มใหม่ที่ไม่ซ้ำกับกลุ่มที่ใช้ในการวิเคราะห์ EFA ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา รวม 20 แห่ง สถานศึกษาละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 200 คน ตามหลักการใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ของ Hair, J. F. et al. ได้เสนอให้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 15 หน่วยต่อ 1 ตัวแปร และหากพิจารณาตามการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด ควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 200 คน (Hair, J. F. et al., 2010)

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้นสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทำการสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดการวิจัย นำมาสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างสำหรับผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านหลักสูตรและการประเมินหลักสูตรอาชีวศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สรุปประเด็นสำคัญ (Content Analysis) ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทด้านมาตรฐานการประเมินหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นของอาชีวศึกษา มาจัดทำเป็นแบบสอบถามความเห็นกับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และนำผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) จัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอน เพื่อการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) อันดับหนึ่ง โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ของ Likert scale ซึ่งมีตัวเลือก 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับมากที่สุดจนถึงน้อยที่สุด ทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของชุดคำถามด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ค่าสถิติอัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ทุกชุดคำถามเป็นค่าที่ยอมรับได้ของสถิติ คือ มากกว่า 0.7 (Cronbach, L. J., 1951)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้รวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ 1) รวบรวมจากการศึกษาจากเอกสารวารสารทางวิชาการ งานวิจัยวิทยานิพนธ์ ฐานข้อมูลออนไลน์ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง 2) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการบริหารจัดการอาชีวศึกษา จำนวน 9 คน โดยการรวบรวมข้อมูลแบบออนไลน์ จากแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา 200 คน รวบรวมได้ จำนวน 200 คน เพียงพอในการวิเคราะห์องค์ประกอบ โดยการพิจารณาตามการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด ควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 200 คน (Hair, J. F. et al., 2010)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

วิเคราะห์เนื้อหาสาระจากการศึกษาเอกสารทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสัมภาษณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น

วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ เพื่อระบุจำนวนองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของมาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผู้วิจัยวิเคราะห์สถิติอ้างอิงเพื่อหาค่า Bartlett's Test of Sphericity ซึ่งควรมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig<.05) (Kaiser, H. F. & Rice, J., 1974) และค่าดัชนี KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มากกว่า 0.5 ตัวแปรแต่ละตัวต้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) มีค่ามากกว่า 0.40 สำหรับขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดมากกว่า 200 คน (Hair, J. F. et al., 2010)

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อทดสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ กำหนดดัชนี ค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบและแสดงว่ามีค่าสถิติ ประกอบด้วย ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (Relative Chi-Square) > 2.0 (ชัยวิชิต เเชียรชนะ, 2565) P-value > 0.05, GFI > 0.95, NFI > 0.95, CFI > 0.95, RMSEA < 0.05 (Hair et al., 2010) และค่า TLI มีค่าระหว่าง 0 - 1 และมีค่าเข้าใกล้ 1 บ่งชี้ว่าเหมาะสมมาก (Bentler, P. M. & Bonett, D. G., 1980)

ผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์เนื้อหาสาระได้จากการศึกษาตำรา และการสัมภาษณ์ สรุปเป็นข้อคำถามได้ 146 รายการ จัดข้อคำถามสำคัญ โดยวิเคราะห์เนื้อหาที่มีข้อความซ้ำซ้อนกัน และเนื้อหาในกลุ่มเดียวกันที่เกี่ยวกับองค์ประกอบมาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น นำมาสรุปได้ 34 ตัวบ่งชี้ เพื่อนำไปทำแบบสอบถามในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ EFA ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ของผู้เชี่ยวชาญ โดยยกตัวอย่าง ดังนี้

“...หลักสูตรระยะสั้นที่ดีควรมีตัวชี้วัด 5 ด้าน ด้านแรก คือ วัดความสำเร็จของผู้เรียนว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ ด้านที่สอง คือ ประเมินวิธีสอนว่าเหมาะสมกับผู้เรียนไหม ด้านที่สาม คือ ผู้เรียนสามารถนำทักษะไปใช้จริงได้ ด้านที่สี่ คือ ความพึงพอใจและการมีส่วนร่วมระหว่างเรียน และสุดท้าย คือ การติดตามผลหลังเรียนว่าเขาได้นำความรู้ไปใช้พัฒนาตนเองหรืออาชีพ...” (นิติ นาชิต, 2567)

“...หลักสูตรระยะสั้นหรือหลักสูตรฝึกอบรมตอนนี้ยังไม่มีมาตรฐานการประเมินที่เป็นรูปแบบเดียวกัน เพราะแต่ละหลักสูตรมีเป้าหมายและกลุ่มเป้าหมายต่างกัน ส่วนใหญ่แต่ละองค์กรก็จะกำหนดวิธีประเมินกันเอง ประเมินกันตั้งแต่ความสอดคล้องของหลักสูตร คุณภาพการสอน ผลลัพธ์การเรียนรู้ ความพึงพอใจของผู้เรียน ไปจนถึงการนำความรู้ไปใช้จริง ซึ่งแต่ละที่ก็จะปรับใช้ตามความเหมาะสม...” (สุรพงษ์ เอ็มอุทัย, 2567)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้ง 34 ตัว ใช้สถิติสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ซึ่งมีเกณฑ์การแปลความหมาย คือ $-.3 < r \leq .3$ แสดงว่ามีขนาดความสัมพันธ์ต่ำ $-.5 < r \leq -.3$ หรือ $.3 < r \leq .5$ แสดงว่ามีขนาดความสัมพันธ์ปานกลาง $-.7 < r \leq -.5$ หรือ $.5 < r \leq .7$ แสดงว่ามีขนาดความสัมพันธ์สูง และ $r > .7$ หรือ $r < -.7$ แสดงว่า มีขนาดความสัมพันธ์สูงมาก พบว่า ทุกตัวมีความสัมพันธ์กันทางบวก มีค่าระหว่าง .400 ถึง .827 ซึ่งส่วนใหญ่แสดงความสัมพันธ์สูงมาก การวิเคราะห์การตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูล มีค่า KMO เท่ากับ .951 ในการประเมินความเหมาะสมของตัวแปร 3 ตัว มีค่าน้ำหนักมากกว่าเกณฑ์ .50 สรุปได้ว่าตัวแปรทุกตัวมีความเหมาะสมในการใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ Bartlett's Test แจกแจงค่าโดยประมาณแบบ Chi-Square 7810.808 ได้ค่า Significance = 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 หมายความว่าตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กันเพียงพอ ในการนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบได้ การหาค่าความแปรปรวน (Total Variance Explained) เพื่อดูการเกาะกลุ่มของตัวแปรโดยเลือกสกัดองค์ประกอบด้วย วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก ร่วมกับการหมุนแกนแบบตั้งฉากด้วยวิธีแวนริแมกซ์ (Varimax) ต้องมีค่าความผันแปร (Eigenvalue) ตั้งแต่ 1.00 ขึ้นไป และตัวแปรแต่ละตัว ต้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) มากกว่า 0.40 การพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบสำหรับกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 200 คน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าไอแกน ร้อยละความแปรปรวนขององค์ประกอบมาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น

องค์ประกอบ	การสกัดองค์ประกอบ			การหมุนแกน		
	ค่าไอแกน	ร้อยละความแปรปรวน	ร้อยละความแปรปรวนสะสม	ค่าไอแกน	ร้อยละความแปรปรวน	ร้อยละความแปรปรวนสะสม
1	21.695	58.635	58.635	9.971	26.945	26.945
2	2.107	5.639	64.328	6.770	18.298	45.246
3	1.483	4.007	68.335	6.412	17.330	62.576

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์สามารถจำแนกได้ จำนวน 3 องค์ประกอบ ทุกองค์ประกอบมีค่าความผันแปรมากกว่า 1 และร้อยละความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 62.576 เมื่อพิจารณาจากค่าน้ำหนักขององค์ประกอบทุกตัวแปรที่เป็นไปตามเกณฑ์ทั้งหมดจัดกลุ่มได้ 3 องค์ประกอบ การสกัดองค์ประกอบ ด้วยวิธี Principal component analysis

(PC) พิจารณาจากองค์ประกอบที่มีค่า Eigenvalue มากกว่า 1 พบว่า มี 3 องค์ประกอบ โดยค่าน้ำหนักตัวประกอบของตัวแปรทั้ง 34 ตัวแปร ได้องค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบ 34 ตัวแปร ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบเกิน .40 ทุกตัวแปร องค์ประกอบที่ 1 จำนวน 17 ตัวแปร องค์ประกอบ ที่ 2 จำนวน 7 ตัวแปร และองค์ประกอบที่ 3 จำนวน 10 ตัวแปร โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบตามความสัมพันธ์กัน และเนื้อหาสาระในกลุ่มตัวแปรแต่ละองค์ประกอบเพื่อทำการตั้งชื่อองค์ประกอบ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) เมื่อทำการหมุนแกนขององค์ประกอบ

ตัวแปร	องค์ประกอบ			ค่าความ ร่วมกัน
	1	2	3	
องค์ประกอบที่ 1				
1. รับรองและมาตรฐานหลักสูตรการ	.821			.786
2. การประเมินความสามารถในการแข่งขันในตลาดแรงงาน	.768			.750
3. ทักษะวิชาชีพ และทักษะชีวิตเป็นไปตาม มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษา	.763			.706
4. การตรวจสอบหลักสูตรก่อนใช้	.757			.779
5. การใช้เทคโนโลยีในการประเมิน	.755			.732
6. กรอบเวลาของหลักสูตร	.691			.749
7. การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยการสนทนากลุ่ม	.676			.700
8. แนวคิดหรือหลักการของรูปแบบฯ	.674			.700
9. ขั้นตอนการพัฒนากลยุทธ์เพื่อปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย	.673			.756
10. เนื้อหาหลักสูตร	.636			.724
11. ความพร้อมวัสดุครุภัณฑ์	.625			.692
12. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน	.624			.700
13. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรชัดเจน	.603			.708
14. ผลลัพธ์การเรียนรู้	.588			.678
15. แผนจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นสมรรถนะอาชีพ	.558			.577
16. การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร แบบมีส่วนร่วม	.503			.602
17. ระดับคุณภาพในการระดมทรัพยากรในการจัดการฝึกอบรมหลักสูตร ระยะสั้น	.436			.602
องค์ประกอบที่ 2				
1. การปรับปรุงรายวิชาเดิม หรือกำหนดรายวิชาใหม่		.809		.791
2. ครูที่มีคุณวุฒิการศึกษาและจำนวนตามเกณฑ์ที่กำหนด		.756		.738
3. การใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ		.752		.788
4. การวางแผนและออกแบบหลักสูตรอย่างเป็นระบบ		.682		.656
5. แหล่งเรียนรู้และทรัพยากร		.671		.676
6. การติดตาม ตรวจสอบ และปรับปรุงหลักสูตร		.620		.689
7. ค่าร้อยละของครูผู้สอนหลักสูตรระยะสั้นที่ได้รับการพัฒนา		.616		.712
องค์ประกอบที่ 3				
1. การทดสอบมาตรฐานอาชีพของสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ			.760	.706
2. ระดับความพึงพอใจของสถานประกอบการ ที่มีต่อคุณภาพของ ผู้เรียน			.682	.701
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยสะสม 2.00 ขึ้นไป			.650	.706
4. การประเมินความพึงพอใจผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย			.644	.679
5. การนำผลประเมินไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร			.635	.615
6. การประเมินผลผู้เรียน			.607	.687

ตารางที่ 2 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) เมื่อทำการหมุนแกนขององค์ประกอบ (ต่อ)

ตัวแปร	องค์ประกอบ			ค่าความ ร่วมกัน
	1	2	3	
7. ระบบการประเมินที่หลากหลาย			.595	.784
8. การประเมินผลผู้สอน			.518	.744
9. มีระดับคุณภาพในการจัดทำแผนการบริหารจัดการการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น			.503	.684
10. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล			.484	.694
Sum of Squares (ค่าไอแกน)	9.971	6.770	6.412	
Percentage of Trace (%ของความแปรปรวน)	26.948	18.298	17.330	
ค่าร้อยละของความแปรปรวนรวมทั้ง 3 องค์ประกอบ	62.576			

จากตารางที่ 2 ผู้วิจัยใช้ค่าน้ำหนักตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักตั้งแต่ .40 ขึ้นไป ของกลุ่มตัวอย่าง 200 คน เพื่อความสอดคล้องกับการสร้างมาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้นสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า มี 3 องค์ประกอบ 34 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพของหลักสูตร (QC) พบตัวบ่งชี้ตามเกณฑ์กำหนด 17 ตัวบ่งชี้ (QC1-QC17) 2) ด้านการจัดการศึกษา (EM) พบตัวบ่งชี้ตามเกณฑ์กำหนด 7 ตัวบ่งชี้ (EM01-EM07) และ 3) ด้านการประเมินหลักสูตร (CE) พบตัวบ่งชี้ตามเกณฑ์กำหนด 10 ตัวบ่งชี้ (CE01-CE10)

ผลการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของชุดคำถาม ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ค่าสถิติอัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ของชุดคำถาม 34 ข้อ มีค่าเท่ากับ .980 เมื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ชุดคำถามรายด้าน พบว่า ชุดคำถาม ด้านที่ 1 มี 17 ข้อ ด้านที่ 2 มี 7 ข้อ และด้านที่ 3 มี 10 ข้อ มีค่าเท่ากับ .811, 0.731 และ 0.793 ตามลำดับ ทุกชุดคำถามเป็นค่าที่ยอมรับได้ของสถิติ คือ มากกว่า 0.7

จากการตรวจสอบมิติของมาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่าค่าไอแกน (Eigenvalue) ของ องค์ประกอบที่ 1 และ องค์ประกอบที่ 2 มีค่าแตกต่างกัน มากกว่า 3 เท่า มีค่า 10.296 ค่าไอแกนในลักษณะนี้ บ่งชี้ว่า ข้อมูลมีโครงสร้างองค์ประกอบหลักที่ชัดเจนเพียงองค์ประกอบเดียว (Single Factor Structure) ส่งผลให้จำเป็นต้องวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบเอกมิติ (Unidimensionality) เพื่อยืนยันความสอดคล้องของตัวแปรทั้งหมดกับองค์ประกอบเดียวอย่างชัดเจน จึงได้โมเดลมาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้นแบบเอกมิติ ซึ่งได้วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า

องค์ประกอบที่ 1 ด้านคุณภาพของหลักสูตร จำนวน 17 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่าหรือเท่ากับ .50 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตามเกณฑ์ (.512 - .816) จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ของหลักสูตรชัดเจน (QC13) ผลลัพธ์การเรียนรู้ (QC14) รูปแบบการจัดการเรียนการสอน (QC12) เนื้อหาหลักสูตร (QC10) แผนจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นสมรรถนะอาชีพ (QC15) ความพร้อมวัสดุครุภัณฑ์ (QC11) การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม (QC16) กรอบเวลาของหลักสูตร (QC6) และการตรวจสอบหลักสูตรก่อนใช้ (QC4) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน องค์ประกอบที่ 1 ด้านคุณภาพของหลักสูตร (n = 200)

ตัวบ่งชี้	b	S.E.	C.R.	R ²
QC1 รับรองและมาตรฐานหลักสูตรการ	.114	-	-	.013
QC2 การประเมินความสามารถในการแข่งขันในตลาดแรงงาน	-.049	.881	-.601	.002
QC3 ทักษะวิชาชีพ และทักษะชีวิตเป็นไปตาม มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษา	-.153	1.621	-1.215	.023
QC4 การตรวจสอบหลักสูตรก่อนใช้ (9)	.512	3.108	1.486	.263

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน องค์ประกอบที่ 1 ด้านคุณภาพของหลักสูตร (ต่อ) (n = 200)

ตัวบ่งชี้	b	S.E.	C.R.	R ²
QC5 การใช้เทคโนโลยีในการประเมิน	.397	2.984	1.463	.158
QC6 กรอบเวลาของหลักสูตร (8)	.548	4.348	1.491	.300
QC7 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยการสนทนากลุ่ม	.309	2.882	1.428	.096
QC8 แนวคิดหรือหลักการของรูปแบบฯ	.106	1.211	1.033	.011
QC9 ชั้นการพัฒนากลยุทธ์เพื่อปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย	.136	1.165	1.148	.017
QC10 เนื้อหาหลักสูตร (4)	.657	4.322	1.500	.432
QC11 ความพร้อมวัสดุครุภัณฑ์ (6)	.612	3.896	1.497	.375
QC12 รูปแบบการจัดการเรียนการสอน (3)	.682	4.442	1.502	.465
QC13 วัตถุประสงค์ของหลักสูตรชัดเจน (1)	.816	6.772	1.508	.667
QC14 ผลลัพธ์การเรียนรู้ (2)	.772	5.013	1.506	.596
QC15 แผนจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นสมรรถนะอาชีพ (5)	.627	4.558	1.498	.393
QC16 การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร แบบมีส่วนร่วม (7)	.557	3.566	1.492	.310
QC17 ระดับคุณภาพในการระดมทรัพยากรในการจัดการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น	.348	2.321	1.446	.121
Chi-Square = 122.445; df = 101; Relative Chi-Square = 1.212; p-value = .0072; GFI = .934; NFI = .895; TLI = .972; CFI = .979; RMSEA = .033; RMR = .021				

หมายเหตุ: b แทนค่าน้ำหนัก, S.E. แทนความคาดเคลื่อนมาตรฐาน, C.R. แทนค่าความเชื่อมั่น, R² แทนความเที่ยง ขององค์ประกอบ

องค์ประกอบที่ 2 ด้านคุณภาพของหลักสูตร มี 7 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่าหรือเท่ากับ .50 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตามเกณฑ์ (.538 - .721) จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย การวางแผนและออกแบบหลักสูตรอย่างเป็นระบบ (EM04) แหล่งเรียนรู้และทรัพยากร (EM05) การติดตาม ตรวจสอบ และปรับปรุงหลักสูตร (EM07) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน องค์ประกอบที่ 2 ด้านการจัดการศึกษา (n = 200)

ตัวบ่งชี้	b	S.E.	C.R.	R ²
EM01 การปรับปรุงรายวิชาเดิม หรือกำหนดรายวิชาใหม่	.394	-	-	.155
EM02 ครูที่มีคุณวุฒิการศึกษาและจำนวนตามเกณฑ์ที่กำหนด	.359	.269	3.967	.129
EM03 การใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	.296	.225	3.289	.088
EM04 การวางแผนและออกแบบหลักสูตรอย่างเป็นระบบ (1)	.721	.420	4.448	.520
EM05 แหล่งเรียนรู้และทรัพยากร (2)	.687	.409	4.435	.472
EM06 การติดตาม ตรวจสอบ และปรับปรุงหลักสูตร	.269	.326	2.737	.072
EM07 ค่าร้อยละของครูผู้สอนหลักสูตรระยะสั้นที่ได้รับการพัฒนา (3)	.538	.363	4.137	.289
Chi-Square = 17.773; df = 10; Relative Chi-Square = 1.777; p-value = .0059; GFI = .975; NFI = .928; TLI = .928; CFI = .966; RMSEA = .062; RMR = .019				

หมายเหตุ: b แทนค่าน้ำหนัก, S.E. แทนความคาดเคลื่อนมาตรฐาน, C.R. แทนค่าความเชื่อมั่น, R² แทนความเที่ยง ขององค์ประกอบ

องค์ประกอบที่ 3 ด้านการประเมินหลักสูตร มี 10 ตัวบ่งชี้ เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่าหรือเท่ากับ .50 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตามเกณฑ์ (.539 - .883) จำนวน 5 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ระบบการประเมินที่หลากหลาย (CE07) การประเมินผลผู้เรียน (CE06) การประเมินผลผู้สอน (CE08) การประเมินความพึงพอใจผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (CE04) การนำผลประเมินไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร (CE05) ดังแสดงในตารางที่ 5

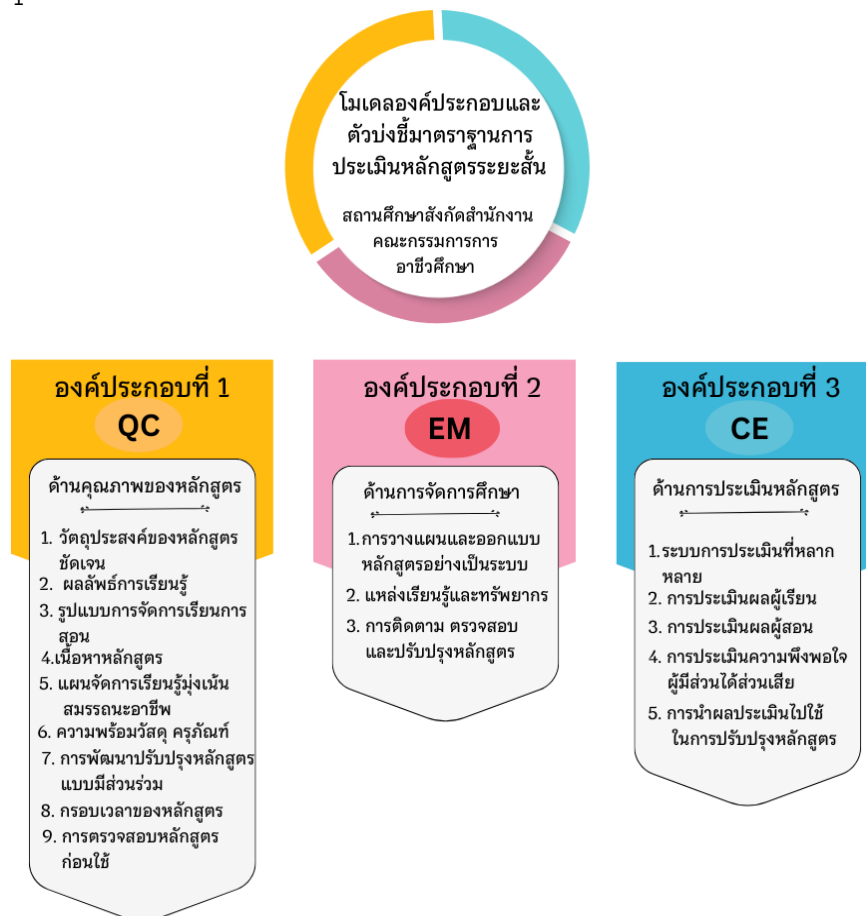
ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน องค์ประกอบที่ 3 ด้านการประเมินหลักสูตร (n = 200)

ตัวบ่งชี้	b	S.E.	C.R.	R ²
CE01 การทดสอบมาตรฐานอาชีพของสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ	-.109	.229	-1.356	.012
CE02 ระดับความพึงพอใจของสถานประกอบการ ที่มีต่อคุณภาพของผู้เรียน	.443	.364	3.113	.196
CE03 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยสะสม 2.00 ขึ้นไป	.465	.473	3.478	.216
CE04 การประเมินความพึงพอใจผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (4)	.560	.353	3.664	.314
CE05 การนำผลประเมินไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร (5)	.539	.334	3.630	.290
CE06 การประเมินผลผู้เรียน (2)	.819	.666	4.114	.670
CE07 ระบบการประเมินที่หลากหลาย (1)	.883	.830	3.937	.779
CE08 การประเมินผลผู้สอน (3)	.659	.470	3.796	.435
CE09 มีระดับคุณภาพในการจัดทำแผนการจัดการการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น	.318	.227	3.529	.101
CE10 ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล	.297	-	-	.088

Chi-Square = 37.655; df = 25; Relative Chi-Square = 1.506; P-value = .0.050; GFI = .963; NFI = .947; TLI = .966; CFI = .981; RMSEA = .050; RMR = .020

หมายเหตุ: b แทนค่าน้ำหนัก, S.E. แทนความคาดเคลื่อนมาตรฐาน, C.R. แทนค่าความเชื่อมั่น, R² แทนความเที่ยง ขององค์ประกอบ

จากผลการวิเคราะห์สามารถสรุปโมเดลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้มุ่งเน้นตัวบ่งชี้ที่มีการจัดลำดับคุณภาพตามเกณฑ์ดัง ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น

จากภาพที่ 1 ผลการศึกษาโมเดลมาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น มี 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพของหลักสูตร เน้นเนื้อหา รูปแบบการสอน และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน สอดคล้องสมรรถนะอาชีพ และตลาดแรงงาน 2) ด้านการจัดการศึกษา เน้นการวางแผน แหล่งเรียนรู้ และการปรับปรุงหลักสูตรอย่างเป็นระบบ 3) ด้านการประเมินหลักสูตร ใช้ระบบประเมินที่หลากหลาย ครอบคลุมผู้เรียน ผู้สอน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการนำผลประเมินไปพัฒนาต่อเนื่อง

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาโมเดลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาโมเดลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ 34 ตัวจากข้อคำถาม 146 ข้อ และการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินหลายมิติ (Stufflebeam D. L., 2015) ที่เน้นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง อีกทั้งยังตอบสนองนโยบาย สอศ. (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2567) ที่มุ่งพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นเชิงสมรรถนะ และสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานอาชีพของสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (TPQI (Thailand Professional Qualification Institute), 2022) รวมถึงมาตรฐานอาชีวศึกษา ที่เน้นคุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษา การจัดการศึกษา และการประกันคุณภาพหลักสูตร ทำให้มาตรฐานที่พัฒนาขึ้นมีความเชื่อถือได้และเป็นกรอบกลางเพื่อพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นอย่างเป็นระบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) มาตรฐานที่พัฒนาขึ้นจึงไม่เพียงตอบโจทย์การประเมินเชิงวิชาการ แต่ยังสนับสนุนการเชื่อมโยงกับ ความต้องการของตลาดแรงงานและสถานประกอบการอย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2566) อีกทั้งยังเป็นไปตามแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรฐานสมรรถนะตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2568) และช่วยเสริมสร้างความมั่นใจต่อคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษาในระบบอาชีวศึกษาไทย โดยมีศักยภาพในการประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือประกันคุณภาพหลักสูตรระยะสั้นในระดับประเทศต่อไป

2. ผลจากการวิเคราะห์และตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างโมเดลองค์ประกอบของมาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น สังกัดสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า โมเดลองค์ประกอบมาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้น ทั้ง 3 องค์ประกอบและ 17 ตัวบ่งชี้ ผ่านการตรวจสอบด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี (Hair, J. F. et al., 2010); (Bentler, P. M. & Bonett, D. G., 1980) สะท้อนว่าโมเดลมีความตรงตามทฤษฎีและใช้ได้จริง ตัวบ่งชี้สำคัญ เช่น ความชัดเจนของวัตถุประสงค์หลักสูตร และการประเมินที่หลากหลาย ได้รับการยืนยันว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพหลักสูตร สอดคล้องกับแนวคิดของ Cronbach, L. J. ในการประเมินแบบหลากหลายและโครงสร้างภายในที่ชัดเจน ทั้งนี้ การวิเคราะห์ CFA ยังช่วยคัดกรองและปรับโครงสร้างให้เหมาะสมกับบริบทอาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาเครื่องมือในอนาคต (Cronbach, L. J., 1951)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเพื่อพัฒนาโมเดลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้นในสถานศึกษาอาชีวศึกษา พบว่า 1) จากการวิเคราะห์เนื้อหาและองค์ประกอบเชิงสำรวจได้ 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านคุณภาพของหลักสูตร (17 ตัวบ่งชี้) ด้านการจัดการศึกษา (7 ตัวบ่งชี้) และด้านการประเมินหลักสูตร (10 ตัวบ่งชี้) รวมค่าแปรปรวน 62.576% 2) จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าผ่านเกณฑ์ 17 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วยด้านคุณภาพของหลักสูตร 9 ตัวบ่งชี้ ด้านการจัดการศึกษา 3 ตัวบ่งชี้ และ

ด้านการประเมินหลักสูตร 5 ตัวบ่งชี้ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1) แสดงว่าองค์ประกอบทุกตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักตามเกณฑ์สามารถจัดกลุ่มได้ 3 องค์ประกอบ รวม 34 ตัวแปร และผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2) แสดงว่าโมเดลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่สำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ตัวบ่งชี้ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรชัดเจน องค์ประกอบที่ 2 ตัวบ่งชี้ด้านการวางแผนและออกแบบหลักสูตรอย่างเป็นระบบ และองค์ประกอบที่ 3 ตัวบ่งชี้ด้านระบบการประเมินที่หลากหลาย โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้ 1) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาควรปรับใช้โมเดลเป็นแนวทางกลางในการประเมินหลักสูตรระยะสั้นเพื่อสร้างมาตรฐานในระดับชาติ 2) สถานศึกษาอาชีวศึกษาควรใช้ตัวบ่งชี้ทั้ง 3 องค์ประกอบเป็นเครื่องมือประเมินตนเองและพัฒนาคุณภาพหลักสูตรให้ตอบสนองต่อความต้องการผู้เรียนและสถานประกอบการ 3) ควรมีการทดลองใช้มาตรฐานการประเมินหลักสูตรระยะสั้นในสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการนำไปประยุกต์ใช้จริง สำหรับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ควรขยายการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์ผู้สำเร็จการอบรมเพื่อสะท้อนผลลัพธ์ด้านการนำความรู้ไปใช้จริง 2) ใช้สนับสนุนการปรับปรุงตัวบ่งชี้รวมทั้งควรพัฒนาระบบดิจิทัลเพื่อประเมินหลักสูตรโดยใช้ตัวบ่งชี้จากโมเดลนี้เพื่ออำนวยความสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพในการเก็บ วิเคราะห์ และรายงานผลการประเมิน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2561. ราชกิจจานุเบกษา 135 ตอนพิเศษ 228 ง หน้า 1-5 (18 กันยายน 2661)
- _____. (2568). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเฉพาะ พ.ศ. 2568. ราชกิจจานุเบกษา 142 ตอนพิเศษ 123 ง หน้า 32-39 (12 มีนาคม 2568).
- ชัยวิชิต เขียวชนะ. (2565). วิธีวิทยาการวิจัยขั้นสูง: มุ่งเน้นการคิดเชิงวิพากษ์สำหรับกาวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- นิตี นาชิต. (2558). การประเมินหลักสูตรแบบเสริมพลังอำนาจ: แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษา. วารสารการวัดและประเมินผลทางการศึกษา, 21(2), 1-15.
- _____. (15 สิงหาคม 2567). หลักสูตรระยะสั้น ในปัจจุบันมีมาตรฐานการประเมินหรือไม่ อย่างไร. (นางพนา จันทร์ศิริ, ผู้สัมภาษณ์)
- ภัทรารุช สิทธิสาร. (2556). การประเมินหลักสูตรระยะสั้น: ปัญหาและข้อเสนอแนะ. วารสารวิชาการอาชีวศึกษา, 5(1), 23-31.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2566). แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพระยะสั้นในสถานศึกษาอาชีวศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2567). ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 3 กันยายน 2567 จาก <https://shorturl.asia/JCvb7>
- สุรพงษ์ เอ็มอุทัย. (2 กันยายน 2567). หลักสูตรระยะสั้น มีหลายหลักสูตร ที่มีความแตกต่างกันถ้าจะต้องมีมาตรฐานการประเมินเดียวกันควรมีตัวบ่งชี้อะไรบ้าง. (นางพนา จันทร์ศิริ, ผู้สัมภาษณ์)
- Bentler, P. M. & Bonett, D. G. (1980). Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structures. *Psychological Bulletin*, 88(3), 588-606.
- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Los Angeles: Sage Publications.

- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Hair, J. F. et al. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective*. New York: Pearson Education.
- Kaiser, H. F. & Rice, J. (1974). Little Jiffy, Mark IV. *Educational and Psychological Measurement*, 34(1), 111-117.
- Stufflebeam D. L. (2015). For applying CIPP evaluation model checklist: A tool the CIPP model to assess projects and programs. Western Michigan University. Retrieved September 2, 2024, from <https://shorturl.asia/8IYaS>
- TPQI (Thailand Professional Qualification Institute). (2022). *National occupational standards and qualifications framework*. Bangkok: TPQI.

การพัฒนาและตรวจสอบแบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ของบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชน*

DEVELOPMENT AND VALIDATION OF A LIFELONG LEARNING CHARACTERISTICS SCALE FOR PERSONNEL IN PUBLIC SECTOR ORGANIZATIONS

ทศพร เพ็งเขมน์^{1*}, ชาริน สุวรรณวงศ์², นฤมล พระใหญ่²Todsaporn Pengkhamen^{1*}, Charin Suwanwong², Narulmon Prayai²¹หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย¹Doctor of Philosophy Program, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand²สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย²Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E - mail: todsaporn.job@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชน เป็นการศึกษาเชิงปริมาณแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional study) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การพัฒนาแบบวัด และ 2) การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัด กลุ่มตัวอย่างคือ บุคลากรภาครัฐองค์การมหาชนที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม จำนวน 36 แห่ง และที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติเฉพาะ จำนวน 24 แห่ง จำนวนทั้งหมด 13,416 คน สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน ทำการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสร้างข้อคำถามเบื้องต้น ก่อนนำแบบวัดเก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่าง 414 คน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจและเชิงยืนยัน ผลการวิจัยพบว่า แบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชน แบบวัดมาตรฐานประมาณค่าลิเคิร์ต 6 ระดับที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน 3) ความสามารถในการกำกับตนเอง 4) ความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน 5) ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และ 6) ความคิดสร้างสรรค์ รวมจำนวน 23 ข้อ โดยแบบวัดดังกล่าวมีค่าความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างอยู่ในระดับดีมาก นอกจากนี้ แบบวัดยังมีความเที่ยงตรงเชิงลู่เข้าและความเที่ยงตรงเชิงจำแนก จากข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่า แบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชนที่พัฒนาขึ้นนี้ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทองค์กรภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ในการสนับสนุนการพัฒนาเชิงนโยบายและสร้างชุมชนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบในหน่วยงานราชการ

คำสำคัญ: การเรียนรู้ตลอดชีวิต, ภาครัฐ, องค์การมหาชน, แบบวัด, เครื่องมือ

Abstract

This research aims to develop and assess the quality of a lifelong learning characteristics assessment tool for public sector personnel in public organizations. The study is a quantitative

cross - sectional study comprising two main steps: 1) The development of the assessment tool and 2) The quality verification of the tool. The sample group consists of public sector personnel in organizations established under the Public Organization Act of 1999 and its amendments, totaling 36 organizations, as well as those established under specific acts totaling 24 organizations, with a total of 13,416 individuals. In - depth interviews were conducted with 8 experts, and content analysis was used to create preliminary questions before the tool was used to collect actual data from a sample of 414 individuals. The data was then analyzed using exploratory and confirmatory factor analysis. The research findings indicate that the assessment tool for lifelong learning characteristics for public sector personnel is a 6 - level Likert scale tool consisting of 6 components: 1) Learning Ability, 2) Inquisitiveness, 3) Self-directed learning ability, 4) Collaborative learning ability, 5) Readiness to embrace change, and 6) Creativity, comprising a total of 23 items. The tool demonstrated excellent reliability and structural validity, as well as convergent and discriminant validity. These findings reflect that the developed assessment tool for lifelong learning characteristics can be effectively used as an instrument to evaluate lifelong learning traits in the context of public sector organizations. Additionally, it can support policy development and the systematic creation of learning communities within government agencies.

Keywords: Lifelong Learning, Public Sector, Public Organizations, Scale, Validation

บทนำ

การพัฒนาเทคโนโลยีในปัจจุบัน โดยเฉพาะเทคโนโลยีดิจิทัลและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น สมาร์ทโฟน ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการบริหารจัดการของภาครัฐองค์การมหาชน โดยช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง องค์การจึงต้องปรับตัวด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและรูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนไป เช่น การสนับสนุนให้พนักงานพัฒนาทักษะใหม่ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและรับมือกับความท้าทายของงานในอนาคต (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2567)

จากข้อมูล OECD Employment Outlook 2025 พบว่า ประชากรวัยทำงานในกลุ่ม OECD หดตัวเตี้ยโต และเริ่มลดลง อัตราส่วนพึ่งพิงผู้สูงอายุกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยคาดการณ์ว่าในปี 2060 จะอยู่ที่ 52% ซึ่งเกือบสามเท่าของปี 1980 ในบางประเทศอาจสูงถึง 70% ผลกระทบของการสูงวัยของประชากรคุกคามเครื่องจักรสำคัญของการเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ ปัจจุบัน ประเทศ OECD เข้าสู่ยุคใหม่ที่ความท้าทายเปลี่ยนจากการขาดแคลนงานเป็นการขาดแคลนคนทำงาน (OECD, 2025) จะเห็นได้ว่าการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก ทักษะจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์ นอกเหนือจากการศึกษาในระบบแล้ว การพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องยังช่วยเสริมสร้างความสามารถของแรงงานและแก้ไขปัญหาความไม่สอดคล้องกันของอุปทานและอุปสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่มีความไม่สอดคล้องกันระหว่างคนทำงานกับตลาดงาน ในประเทศไทย มีเพียง 2.66% ของประชากรที่มีงานทำที่ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมจากการศึกษาในระบบ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD ที่ 58.98% อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานทักษะต่ำและแรงงานในอาชีพระดับพื้นฐานที่มีอัตราการเข้ารับการฝึกอบรมในระดับต่ำเป็นพิเศษ เมื่อพิจารณาความต้องการในการฝึกอบรม พบว่า กำลังแรงงานมากกว่า 80% ในทุกอุตสาหกรรมไม่ได้รับการฝึกอบรมและไม่แสดงความสนใจที่จะเข้ารับการฝึกอบรมใด ๆ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ), 2568)

ดังนั้น การพัฒนาบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชนในฐานะเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ จึงควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่เข้าถึงได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรสามารถพัฒนาความรู้และทักษะตามความสนใจได้อย่างเต็มที่ การมีคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมใฝ่รู้ ทักษะชีวิตหลากหลาย เจตคติที่ดี และการนำความรู้ไปใช้ได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้รับการส่งเสริมจากองค์กรระหว่างประเทศ เช่น OECD, UNESCO, และ Council of Europe รวมถึงถูกกำหนดเป็นยุทธศาสตร์หลักของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (National Strategy Board, 2018); (UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2022), 2022) โดย Mokhtar, S. Z. กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต ช่วยเพิ่มทุนมนุษย์และประสิทธิภาพในการทำงาน อย่างไรก็ตาม องค์การภาครัฐของไทยยังขาดกรอบคุณลักษณะที่ชัดเจนในด้านนี้ การพัฒนาแบบวัดที่มีมาตรฐานจะช่วยประเมินคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับบริบทไทย (Mokhtar, I. A., 2010)

ที่ผ่านมา มีการพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตหลายฉบับ โดยแบบวัดนั้นมักใช้กับกลุ่มวัยเรียน ขณะที่ในกลุ่มวัยทำงานก็มีการศึกษา แต่ถ้อยคำยังน้อยมาก ซึ่งแต่ละแบบวัดมีองค์ประกอบแตกต่างกันตามกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการพัฒนาแบบวัดที่เหมาะสมกับบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบภาคตัดขวาง (Cross - sectional study) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การพัฒนาแบบวัด และ 2) การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดโดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาแบบวัด

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อกำหนดกรอบแนวคิด
2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตและด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ และมีประสบการณ์ตรงในการทำงานกับบุคลากรภาครัฐหรือองค์การมหาชนอย่างน้อย 5 ปี จำนวน 8 ท่าน เพื่อนำมาสร้างข้อคำถามสำหรับเครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต
3. กำหนดนิยามปฏิบัติการและสร้างข้อคำถามในรูปแบบมาตรวัดประมาณค่า 6 ระดับ พร้อมปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา
4. ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จำนวน 3 ท่าน โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านเครื่องมือวัด และด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of item - objective congruence: IOC) มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ขึ้นไป (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) พบองค์ประกอบหลัก 7 ด้าน ได้แก่ 1) ความสามารถในการเรียนของผู้เรียน 2) ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน 3) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 4) ความสามารถในการกำกับตนเอง 5) ความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน 6) ความพร้อมเพื่อการเปลี่ยนแปลง และ 7) ความคิดสร้างสรรค์ จากนั้นพัฒนาแบบวัดร่าง 48 ข้อ แบบมาตรประมาณค่า 6 ระดับ ตรวจสอบเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พบว่า 11 ข้อไม่ผ่านเกณฑ์ IOC จึงตัดออกและปรับเหลือ 39 ข้อ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

บุคลากรภาครัฐองค์การมหาชนที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม จำนวน 36 แห่ง และที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติเฉพาะ จำนวน 24 แห่ง จำนวนทั้งหมด 13,416 คน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 400 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละอย่างน้อย 200 คน สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ตามข้อเสนอของ (Comrey, A. L., & Lee, H. B., 1992) ที่กล่าวว่าขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน ถือว่าอยู่ในระดับพอใช้สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ และเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความแปรปรวนจากวิธีการวัดร่วม (Common Method Variance) จึงควรใช้กลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 2 กลุ่มนั้นมาจากองค์การมหาชนต่าง ๆ ซึ่งมีระดับตำแหน่งการปฏิบัติงานตั้งแต่ระดับปฏิบัติการไปจนถึงผู้บริหารระดับสูง (Jordan, P. J. & Troth, A. C., 2020)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล และ 2) แบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรูปแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 6 ระดับ ตั้งแต่ “จริงมากที่สุด” (6 คะแนน) ถึง “จริงน้อยที่สุด” (1 คะแนน)

การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัด

1. นำแบบวัดไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มนำร่อง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ โดยการหาค่าสัมพันธะคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Corrected item - total correlation: CITC) โดยต้องมีค่ามากกว่า 0.30 (Boateng, G. O., 2018) และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) พบ 6 ข้อไม่ผ่านเกณฑ์จึงตัดออก เหลือ 33 ข้อ โดยมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง 0.321 - 0.818 และมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.936 ซึ่งถือว่ามีความเชื่อมั่นในระดับสูง

2. เก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่าง และตรวจสอบคุณภาพของแบบวัด ทั้งความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น เพื่อให้ได้คุณสมบัติการวัดที่ดี (Psychometric Properties) โดยกลุ่มตัวอย่างบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชน จำนวน 414 คน แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1. กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) มีจำนวน 207 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 63.3 มีอายุ 41 - 50 ปี ร้อยละ 39.6 ศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 54.1 มีตำแหน่งงานเป็นเจ้าหน้าที่/พนักงานทั่วไป ร้อยละ 76.8 และมีประสบการณ์ทำงาน 11 - 20 ปี ร้อยละ 35.3

2.2. กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) มีจำนวน 207 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.1 มีอายุ 31 - 40 ปี ร้อยละ 50.7 ศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 64.7 มีตำแหน่งงานเป็นเจ้าหน้าที่/พนักงานทั่วไป ร้อยละ 91.3 และมีประสบการณ์ทำงาน 6 - 10 ปี ร้อยละ 47.3

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้รับอนุญาตการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และประสานงานกับองค์การมหาชน เพื่อส่งแบบสอบถามออนไลน์ให้กับกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA)

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชน

จากการสังเคราะห์งานเอกสารและวิจัยเกี่ยวกับเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตและจากแบบวัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสะท้อนมุมมองจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบองค์ประกอบหลัก 7 ด้าน ได้แก่ 1) ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน 3) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 4) ความสามารถในการกำกับตนเอง 5) ความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน 6) ความพร้อมเพื่อการเปลี่ยนแปลง และ 7) ความคิดสร้างสรรค์ จากนั้นพัฒนาแบบวัดร่าง 48 ข้อ แบบมาตราประมาณค่า 6 ระดับ ตรวจสอบเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พบว่า 11 ข้อ ไม่ผ่านเกณฑ์ IOC จึงตัดออกและปรับเหลือ 39 ข้อ

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัด

แบบสอบถามนำไปทดลองใช้กับกลุ่มนำร่อง โดยวิเคราะห์ด้วยค่า CITC พบ 6 ข้อไม่ผ่านเกณฑ์จึงตัดออกเหลือ 33 ข้อ โดยมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง 0.321 - 0.818 และมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.936 ซึ่งถือว่ามีความเชื่อมั่นในระดับสูง

2.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ก่อนการวิเคราะห์ พบว่า ข้อมูลมีการแจกแจงปกติ (Skewness - 0.951 ถึง - 0.030; Kurtosis - 0.923 ถึง 1.957) เนื่องจากค่าความเบ้ต้องมีค่าอยู่ระหว่าง - 2 ถึง +2 และค่าความโด่งต้องมีค่าอยู่ระหว่าง - 7 ถึง +7 และค่า Kaiser - Meyer - Olkin (KMO) = 0.925 และ Bartlett's Test มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 4209.241$, $df = 528$, $p < .001$) แสดงว่าข้อมูลเหมาะสมต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ผู้วิจัยใช้ Principal Component Analysis ร่วมกับ Varimax Rotation โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกองค์ประกอบจากค่า Eigenvalue > 1 และ factor loading ≥ 0.50 ผลการวิเคราะห์ พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 6 องค์ประกอบ อธิบายความแปรปรวนรวมได้ร้อยละ 64.02 โดยเบื้องต้นได้ข้อคำถามผ่านเกณฑ์ 27 ข้อ ตัดทิ้ง 6 ข้อที่ loading ต่ำกว่า .50 และมี 4 ข้อ ที่พบว่า เกิดปัญหา Cross - loading นั่นคือ ข้อคำถามที่มีค่า loading สูงมากกว่าหนึ่งองค์ประกอบ ซึ่งส่งผลต่อความชัดเจนของการตีความโครงสร้างเครื่องมือ และควรจัดการอย่างรอบคอบ ข้อคำถามที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในองค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบอื่น ๆ ควรมีความแตกต่างกันเกิน 0.20 ถ้าต่ำกว่า 0.20 ให้พิจารณาตัดทิ้ง จึงทำให้เหลือ 6 องค์ประกอบดังที่ได้อธิบายข้างต้น

ผลการวิเคราะห์ซ้ำ พบองค์ประกอบ 6 ด้านเดิม โดยอธิบายความแปรปรวนรวมเพิ่มเป็น 67.01% และไม่มีปัญหา cross - loading คงเหลือข้อคำถาม 23 ข้อ ได้แก่ 1) ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน 3) ความสามารถในการกำกับตนเอง 4) ความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน 5) ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และ 6) ความคิดสร้างสรรค์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของเครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ที่	ข้อคำถาม	L1	L2	L3	L4	L5	L6
องค์ประกอบที่ 1 ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน							
1	ฉันสามารถเปรียบเทียบข้อมูลและสรุปผลได้	0.76					
2	ฉันสามารถประเมินความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของแหล่งที่มาของข้อมูลต่าง ๆ ได้	0.79					
3	ฉันสามารถสรุปประเด็นจากการอ่านหนังสือหรือฟังเรื่องราวต่าง ๆ ได้	0.71					
4	ฉันสามารถเลือกใช้วิธีการที่เรียนรู้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์	0.55					
องค์ประกอบที่ 2 ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน							
6	เมื่อมีเรื่องราวอะไรใหม่ ๆ ฉันมักจะค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ		0.64				
7	ฉันมองหาโอกาสที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ บ่อย ๆ		0.64				
8	เมื่อมีการบรรยายให้ความรู้เรื่องต่าง ๆ ฉันมักจะหาฟังการบรรยายนั้น ๆ อยู่เสมอ		0.55				
9	ฉันใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือหรือบทความหาความรู้เพิ่มเติมจากสื่อต่าง ๆ		0.54				

ตารางที่ 1 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของเครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (ต่อ)

ที่	ข้อความคำถาม	L1	L2	L3	L4	L5	L6
องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการกำกับตนเอง							
15	ฉันสามารถวางแผนและจัดลำดับงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ			0.61			
16	ฉันมักทำงานต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยตนเอง			0.51			
17	ฉันสามารถแบ่งเวลาสำหรับการอ่านหนังสือและเรื่องอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม			0.73			
18	เมื่อมีสิ่งที่ต้องทำหลายเรื่อง ฉันสามารถจัดเวลาสำหรับการค้นหาข้อมูลที่น่าสนใจได้			0.69			
องค์ประกอบที่ 4 ความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน							
20	ฉันอยากพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นจากการเรียนรู้ผ่านคนที่ทำงานได้ดีกว่าฉัน				0.69		
21	ฉันใช้เหตุผลในการเสนอความคิดเห็นหรือโต้แย้ง				0.69		
22	ฉันสามารถบอกแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ให้ผู้อื่นได้				0.61		
23	ฉันมักจะสนับสนุนให้ผู้อื่นได้มีโอกาสนำเสนอความคิดเห็น				0.71		
องค์ประกอบที่ 5 ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง							
25	ฉันสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้					0.75	
26	ฉันสามารถปรับเปลี่ยนแนวความคิดให้เหมาะสมกับความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป					0.62	
27	ฉันยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์					0.63	
องค์ประกอบที่ 6 ความคิดสร้างสรรค์							
29	ฉันกล้าที่จะเสี่ยงและทดลองสิ่งใหม่ ๆ แม้ว่าบางครั้งผลลัพธ์อาจไม่เป็นไปตามที่คาดหวังก็ตาม						0.57
30	แรงบันดาลใจของฉันมาจากหลากหลายแหล่ง ไม่ว่าจะเป็นความงามของธรรมชาติ งานศิลปะ หนังสือที่อ่าน บทสนทนากับผู้คน หรือแม้กระทั่งจากการเผชิญหน้ากับความท้าทายใหม่ ๆ ในชีวิต						0.67
31	ฉันมักเชื่อมโยงข้อมูลที่หลากหลายหรือแนวคิดที่ดูเหมือนไม่เกี่ยวข้องกัน เข้าด้วยกันเพื่อสร้างไอเดียใหม่ ๆ หรือวิธีการที่น่าสนใจ						0.73
33	ฉันอยากรู้อยากเห็นในสิ่งใหม่ ๆ และมีความสนใจที่จะค้นหาคำตอบหรือวิธีการแก้ไขปัญหาในแบบที่ไม่เคยลองมาก่อน						0.58

หมายเหตุ: L1 = ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน; L2 = ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน; L3 = ความสามารถในการกำกับตนเอง; L4 = ความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน; L5 = ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง; L6 = ความคิดสร้างสรรค์

2.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันยันของเครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชน

ก่อนการวิเคราะห์ พบว่า ข้อมูลมีการแจกแจงปกติ (Skewness - 1.873 ถึง - 0.365; Kurtosis 0.257 ถึง 2.708) เนื่องจากค่าความเบ้ต้องมีค่าอยู่ระหว่าง - 2 ถึง +2 และค่าความโด่งต้องมีค่าอยู่ระหว่าง - 7 ถึง +7 และค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอยู่ในช่วง 0.141 - 0.708 ซึ่งอยู่ในระดับที่เหมาะสม ไม่เกิน 0.85 ไม่มีปัญหา multicollinearity ที่จะส่งผลกระทบต่อวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันยันอันดับที่สอง (Second - order CFA) พบว่า แบบจำลองเริ่มต้นไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 464.05$, $df = 224$, $p = 0.000$, $\chi^2/df = 2.07$, CFI = 0.97, NFI = 0.94, RMSEA = 0.072) จึงปรับแบบจำลองใหม่ และพบว่า มีความสอดคล้องอยู่ในระดับดี ($\chi^2 = 208.78$, $df = 184$, $p = 0.101$, $\chi^2/df = 1.13$, CFI = 1.00, NFI = 0.97, RMSEA = 0.026) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ มีข้อความคำถามจำนวน 23 ข้อ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อคำถาม	Factor Loading	SE	t	R ²	AVE	CR
ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน	0.72	0.08	8.62*	0.52	0.54	0.83
ข้อ 1	0.76	-	-	0.58		
ข้อ 2	0.65	0.04	10.13*	0.43		
ข้อ 3	0.86	0.05	11.14*	0.74		
ข้อ 4	0.66	0.04	9.16*	0.43		
ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน	0.82	0.08	9.96*	0.62	0.63	0.87
ข้อ 6	0.76	-	-	0.58		
ข้อ 7	0.79	0.05	12.04*	0.62		
ข้อ 8	0.82	0.07	10.58*	0.68		
ข้อ 9	0.81	0.07	10.81*	0.65		
ความสามารถในการกำกับตนเอง	0.88	0.10	9.51*	0.78	0.52	0.75
ข้อ 15	0.71	-	-	0.51		
ข้อ 16	0.50	0.04	6.69*	0.25		
ข้อ 17	0.66	0.07	7.03*	0.43		
ข้อ 18	0.71	0.07	7.73*	0.51		
ความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน	0.83	0.12	7.88*	0.68	0.51	0.72
ข้อ 20	0.64	-	-	0.40		
ข้อ 21	0.55	0.04	6.21*	0.31		
ข้อ 22	0.59	0.06	6.24*	0.34		
ข้อ 23	0.63	0.06	6.72	0.39		
ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง	0.80	0.08	10.32*	0.64	0.67	0.86
ข้อ 25	0.80	-	-	0.64		
ข้อ 26	0.89	0.04	13.79*	0.79		
ข้อ 27	0.76	0.04	11.81*	0.57		
ความคิดสร้างสรรค์	0.80	0.07	10.76*	0.64	0.65	0.88
ข้อ 29	0.85	-	-	0.72		
ข้อ 30	0.81	0.05	12.59*	0.65		
ข้อ 31	0.82	0.05	13.26*	0.67		
ข้อ 33	0.74	0.05	11.76*	0.55		
คุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต					0.66	0.92

*p < 0.05

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของแบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้ง 6 องค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.72 - 0.88 และค่าสัมประสิทธิ์พหุการณ (R²) อยู่ระหว่าง 0.52 - 0.78 แสดงถึงความเชื่อมั่นของตัวแปรแฝงในระดับดี สำหรับองค์ประกอบย่อย พบว่า 1) ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.65 - 0.86 และ R² อยู่ระหว่าง 0.43 - 0.74 2) ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.76 - 0.82 และ R² อยู่ระหว่าง 0.58 - 0.68 3) ความสามารถในการกำกับตนเอง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.50 - 0.71 และ R² อยู่ระหว่าง 0.25 - 0.51 4) ความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.55 - 0.64 และ R² อยู่ระหว่าง 0.31 - 0.40 5) ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.76 - 0.89

และ R^2 อยู่ระหว่าง 0.57 - 0.79 และ 6) ความคิดสร้างสรรค์ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.74 - 0.85 และ R^2 อยู่ระหว่าง 0.55 - 0.72

ค่าความเชื่อมั่นในการวัดตัวแปรแฝง (Construct reliability: CR) พบว่า เครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีค่า CR เท่ากับ 0.92 และเมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.72 - 0.88 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ 0.70

ความเที่ยงตรงเชิงลู่เข้า (Convergent Validity) พิจารณาได้จากค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนที่สกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) พบว่า เครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีค่า AVE เท่ากับ 0.66 และเมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.51 - 0.67 โดยมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ 0.50 และทุกตัวแปรสังเกตมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.50 และมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นหลักฐานที่สำคัญที่สนับสนุนว่ามีความเที่ยงตรงเชิงลู่เข้า

ความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) พิจารณาได้จากค่า AVE ซึ่งควรมากกว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ยกกำลังสอง (Fornell, C. & Larcker, D. F., 1981) พบว่า เครื่องมือวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีค่า AVE ขององค์ประกอบทั้ง 6 เท่ากับ 0.66 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงยกกำลังสองที่มากที่สุด (0.64) เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบย่อย พบว่า แต่ละองค์ประกอบ มีค่า AVE อยู่ระหว่าง 0.51 - 0.67 สูงกว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ยกกำลังสองที่มากที่สุด (0.53) จึงแสดงว่าแบบวัดนี้มีความเที่ยงตรงเชิงจำแนกในระดับที่น่าเชื่อถือ

ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัด จำนวน 23 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) รวมเท่ากับ 0.93 แสดงถึงความสอดคล้องภายในในระดับสูง โดยแต่ละองค์ประกอบมีค่าอยู่ระหว่าง 0.71 - 0.88 ได้แก่ ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน (0.83), ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน (0.87), การกำกับตนเอง (0.75), การเรียนรู้ร่วมกัน (0.71), ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง (0.86) และความคิดสร้างสรรค์ (0.88)

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์คุณภาพของแบบวัด พบว่า แบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตที่พัฒนาขึ้น โดยใช้มาตราประมาณค่า (Rating Scale) 6 ระดับ มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยเฉพาะค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับกับแนวคิดของ DeVellis, R. F. ที่กล่าวว่า แบบวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นมากกว่า 0.90 ถือว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก และสามารถใช้วัดคุณลักษณะเชิงจิตวิทยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (DeVellis, R. F., 1991) นอกจากนี้ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามยังสะท้อนถึงความสามารถในการแยกแยะกลุ่มผู้ตอบที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม แสดงให้เห็นถึงความชัดเจนของกรอบแนวคิดที่ใช้ในการสร้างแบบวัด และความครอบคลุมของเนื้อหาที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ

แม้ว่าจากการศึกษาทฤษฎี เอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจะกำหนดองค์ประกอบไว้ 7 องค์ประกอบ แต่เมื่อนำมาใช้จริงกับกลุ่มบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชนด้วยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) พบว่ามีข้อคำถามอีก 4 ข้อ ที่พบว่า เกิดปัญหาเกี่ยวกับข้อคำถาม (items) ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) สูงในมากกว่าหนึ่งองค์ประกอบ หรือเรียกว่า Cross-loading ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความชัดเจนของการตีความโครงสร้างเครื่องมือ จึงพิจารณาตัดทิ้ง จึงได้ผลที่สอดคล้องกันและสามารถจัดกลุ่มได้ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน 3) ความสามารถในการกำกับตนเอง 4) ความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน 5) ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และ 6) ความคิดสร้างสรรค์ องค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนคุณลักษณะสำคัญที่แสดงออกในผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม องค์ประกอบที่ได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Oddi, L. F. ที่กล่าวถึง ความสามารถในการกำกับตนเอง และความอยากรเรียน ซึ่งตรงกับองค์ประกอบข้อ 2 และ 3 ของ

การศึกษา (Oddi, L. F., 1986) แนวคิดของ Livneh, C. ก็กล่าวถึง ความพร้อมเพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสะท้อนในองค์ประกอบข้อ 5 (Livneh, C., 1988) ขณะที่ Crick, R. D. et al. กล่าวถึง ความอยากรู้อยากเห็นอย่างมีวิจารณญาณ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบข้อ 2 และ 6 (Crick, R. D. et al., 2004) เช่นเดียวกับ Harvey, B. J. et al., ที่กล่าวถึง การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ความสามารถในการกำกับตนเอง และความใฝ่เรียน ซึ่งตรงกับข้อ 2, 3 และ 4 ของการศึกษานี้ (Harvey, B. J. et al., 2006) ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของ Marra et al. เสนอองค์ประกอบเช่น การวางแผนการเรียนรู้ การควบคุมอารมณ์ และความรับผิดชอบในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบข้อ 1 และ 3 ของแบบวัดนี้ (Marra et al., 1999) และงานวิจัยของจิตต์ภิญญา ชุมสาย ณ อยุธยา ที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองและการคิดวิเคราะห์ ก็สอดคล้องกับองค์ประกอบข้อ 1, 3 และ 6 ในแบบวัดนี้เช่นกัน (จิตต์ภิญญา ชุมสาย ณ อยุธยา, 2551)

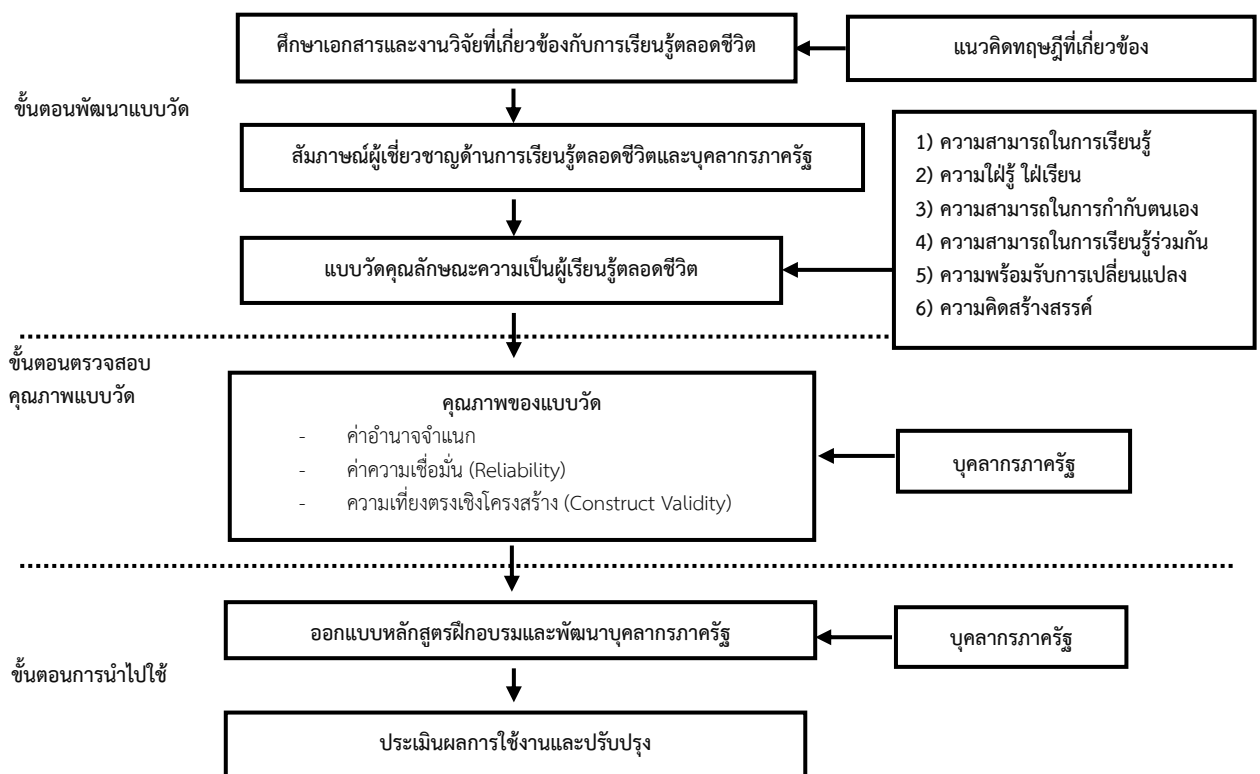
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันครั้งแรก พบว่า แบบจำลองตามสมมติฐานยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงมีการปรับแบบจำลองตามค่าดัชนีการปรับ (Modification Index) โดยพิจารณาร่วมกับความเหมาะสมของทฤษฎีและข้อคำถาม และได้ผลแบบจำลองที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ มีข้อคำถาม จำนวน 23 ข้อ ผลการยืนยันโครงสร้างดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Hair, J. F. et al., ที่ระบุว่า ค่าดัชนีเชิงโครงสร้าง เช่น CFI, RMSEA และ SRMR เป็นเกณฑ์สำคัญในการพิจารณาความกลมกลืนของโมเดล (Hair, J. F. et al., 2009) และยังสอดคล้องกับงานของ Hojat, M. et al. ที่ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อพัฒนาเครื่องมือที่มีคุณภาพในการวัดคุณลักษณะเชิงจิตวิทยา การได้แบบจำลองที่มีความกลมกลืนเชิงโครงสร้างสูง ยังสะท้อนถึงความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้แบบวัดนี้ในกลุ่มประชากรอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน และสามารถใช้เป็นเครื่องมือพื้นฐานในงานวิจัยเชิงปริมาณที่ต้องการวัดคุณลักษณะผู้เรียนตลอดชีวิตในหลากหลายบริบทได้อีกด้วย (Hojat, M. et al., 2006)

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า องค์ประกอบของคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนตลอดชีวิตที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุดในกลุ่มบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชน คือ ความสามารถในการกำกับตนเอง รองลงมา คือ ความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน และความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การเป็นผู้เรียนตลอดชีวิตในบริบทของบุคลากรภาครัฐ ไม่เพียงพอที่จะอาศัยแรงจูงใจหรือการเรียนรู้แบบเฉพาะกิจเท่านั้น แต่จำเป็นต้องมีทักษะการบริหารจัดการตนเองอย่างเป็นระบบ เช่น การตั้งเป้าหมาย การวางแผน การประเมินผล และการแก้ไขปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและการเปิดรับความคิดเห็นที่หลากหลาย เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่จำเป็นในยุคที่การทำงานภาครัฐต้องอาศัยการบูรณาการและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน แรงจูงใจจากภายใน เช่น ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ยังเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกและภารกิจของภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gardiner, H. เน้นย้ำว่า บุคลากรภาครัฐต้องสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของนโยบายและบริบทการบริหาร ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถในการควบคุมและกำกับตนเองในการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรและสังคม (Gardiner, H., 1998) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Crick, R. D. et al. กล่าวถึง การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Communities) ในหน่วยงานรัฐ ซึ่งเน้นการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการทำงานร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ และการร่วมพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ภายในองค์กรภาครัฐ (Crick, R. D. et al., 2004) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Brinia, V. et al. ที่ศึกษากลุ่มผู้นำในองค์กรราชการ พบว่า ผู้ที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องมักแสดงออกผ่านการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ และการเรียนรู้เชิงรุกจากประสบการณ์การทำงานภายในระบบราชการ (Brinia, V. et al., 2017)

ข้อจำกัดในงานวิจัย ในงานวิจัยอย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดบางประการ ได้แก่ 1) กลุ่มตัวอย่างที่อาจไม่ได้เป็นตัวแทนของบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชนทั้งหมด การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงนี้อาจไม่สามารถสะท้อนความหลากหลายและความแตกต่างของบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชนทั้งหมดในภาพรวมได้อย่างครอบคลุม 2) การสัมภาษณ์ที่อาจมีอคติจากผู้ให้ข้อมูล การเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลบางรายอาจแสดงความเห็นในเชิงบวกหรือลบตามมุมมองส่วนตัว ความสนใจความยินดี หรือความรู้สึกผูกพันกับหน่วยงาน รวมถึงอคติในการเล่าเรื่องที่อาจไม่สะท้อนความเป็นจริงทั้งหมด ในบางกรณีการสัมภาษณ์อาจไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลหรือความคิดเห็นที่เป็นอิสระอย่างเต็มที่ ซึ่งนำไปสู่ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนและอาจมีผลต่อความสมบูรณ์และความน่าเชื่อถือของการสังเคราะห์ข้อมูลและการถอดบทเรียน และ 3) การวิจัยไม่ได้ศึกษาปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างละเอียด การวิจัยครั้งนี้เน้นไปที่การพัฒนาแบบวัดและการถอดบทเรียนโดยอาศัยข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ให้ข้อมูลสำคัญภายในองค์กรเท่านั้น จึงยังไม่ได้วิเคราะห์หรือศึกษาอย่างละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่อาจมีผลต่อกระบวนการและแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากร

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากรภาครัฐ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) ความสามารถในการเรียนรู้ 2) ความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน 3) ความสามารถในการกำกับตนเอง 4) ความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน 5) ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และ 6) ความคิดสร้างสรรค์ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากรภาครัฐ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสนับสนุนความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และยืนยันถึงความเที่ยงตรงและความเหมาะสมของแบบวัดที่พัฒนาขึ้นในบริบทของบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชน

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) การจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรเชิงระบบที่บูรณาการแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ภาครัฐควรพัฒนาแผนยุทธศาสตร์บุคลากรที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ตลอดชีวิตเข้ากับการปฏิบัติงานจริง โดยไม่จำกัด เฉพาะการอบรมแบบเป็นทางการ แต่รวมถึงการเรียนรู้จากการทำงาน (on - the - job training) การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้ผ่านโครงการเชิงนวัตกรรม แผนดังกล่าวควรมีความยืดหยุ่น ปรับได้ตามความต้องการ และบริบทของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้บุคลากรพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง 1.2) การพัฒนากลไกสนับสนุน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ดิจิทัลและชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice: CoP) ควรจัดตั้งหรือพัฒนาศูนย์กลางการเรียนรู้ที่ทันสมัย ได้แก่ แพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อการเรียนรู้ (E - Learning Hub) และเครือข่ายชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) ที่เปิดโอกาสให้บุคลากรแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ ปัญหา และวิธีแก้ไขในงานจริง สิ่งนี้ไม่เพียงสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน แต่ยังเป็นการเสริมสร้าง วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการเรียนรู้ต่อเนื่องและการทำงานเป็นทีม และ 1.3) การกำหนดนโยบายพัฒนาแรงจูงใจ ภายในและภายนอกอย่างสมดุล ภาครัฐควรออกแบบระบบการยกย่องเชิงสัญลักษณ์ (เช่น รางวัล, การยอมรับใน องค์กร) ควบคู่กับระบบความก้าวหน้าในวิชาชีพ (career path) ที่ชัดเจน เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรเห็นคุณค่าของ การเรียนรู้ นอกจากนี้ การส่งเสริมแรงจูงใจภายใน (เช่น ความภาคภูมิใจในงาน ความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน และการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย) 2) ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ 2.1) งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชน องค์กรภาครัฐ ต่าง ๆ ควรนำแบบวัดนี้ไปใช้จริง และมีการประเมินผลการใช้งาน เพื่อปรับปรุงแบบวัดให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น และ 2.2) จากการพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากรภาครัฐองค์การมหาชน ทำให้ได้องค์ประกอบทั้ง 6 ของคุณลักษณะความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (ความสามารถในการเรียนรู้, ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน, ความสามารถในการกำกับตนเอง, ความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน, ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง, และ ความคิดสร้างสรรค์) องค์กรภาครัฐสามารถนำข้อค้นพบองค์ประกอบทั้ง 6 ดังกล่าวที่ได้จากการวิจัย ไปใช้เป็น กรอบในการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร เช่น การออกแบบโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับ บุคลากรภาครัฐ เป็นต้น 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป 3.1) นอกจากการใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ควรนำกลยุทธ์การเลือกตัวอย่างแบบผสมผสาน เช่น การใช้กลยุทธ์สุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น (Stratified Random Sampling) เพื่อเพิ่มความเป็นตัวแทนในแต่ละกลุ่มระดับตำแหน่ง, ประสบการณ์, ทักษะ, และ ลักษณะเฉพาะด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ครอบคลุมและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น 3.2) ควรพัฒนาวิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่เป็นมาตรฐาน เช่น การใช้แบบสอบถามที่มีความน่าเชื่อถือสูง การตรวจสอบความถูกต้องของคำตอบ รวมทั้งการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเทคนิค เช่น การวิเคราะห์ ความเข้ากันได้ (triangulation) หรือการใช้การสนทนาเชิงกลุ่ม (Focus Group) เพื่อช่วยลดอิทธิพลจากอคติ ของผู้ให้ข้อมูลและเพิ่มความสมบูรณ์ของข้อมูล 3.3) ควรดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยภายนอกที่อาจส่งผลต่อ การพัฒนาความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากร เช่น นโยบายระดับมหภาค สภาพเศรษฐกิจและสังคม เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมองค์กร หรือแรงจูงใจภายนอก รวมถึงการวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของปัจจัย เหล่านี้ต่อการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจภาพรวมและแนวทางการเสริมสร้าง ความรู้และทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จิตต์ภิญญา ชุมสาย ณ อยุธยา. (2551). ลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีสุดท้าย. ใน *คู่มือนิพนธ์การศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2568). รายงานสรุปการพัฒนาทุนมนุษย์ในประเทศไทย การศึกษาช่องว่าง อุปสรรค และทางเลือกเชิงนโยบาย. เรียกใช้เมื่อ 12 สิงหาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/gEs8l>
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2567). การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) เพื่อรองรับการพลิกโฉมฉับพลันและวิกฤตการณ์โลก. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- Boateng, G. O. (2018). Best Practices for Developing and Validating Scales for Health, Social, and Behavioral Research: A Primer. *Frontiers in Public Health*, 6, 1-18. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2018.00149>
- Brinia, V. et al. (2017). Active educational techniques in lifelong learning centers. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 6(1), 28-42.
- Comrey, A. L. & Lee, H. B. (1992). *A First Course in Factor Analysis*. (2nd ed.). Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
- Crick, R. D. et al. (2004). Developing an Effective Lifelong Learning Inventory: the ELLI Project. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 11(3), 247-272.
- DeVellis, R. F. (1991). *Scale Development: Theory and Applications* (Applied Social Research Methods Series, Vol. 26). Newbury Park: Sage Publications.
- Fornell, C. & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Gardiner, H. (1998). Lifelong learning in organizations: Differentiating factors between adult employee groups. In dissertation educational psychology. University of Calgary.
- Hair, J. F. et al. (2009). *Multivariate data analysis*. (7th ed.). New York: Prentice - Hall.
- Harvey, B. J. et al. (2006). A confirmatory factor analysis of the Oddi continuing learning inventory (OCLI). *Adult Education Quarterly*, 56(3), 188-200.
- Hojat, M. et al. (2006). Assessing physicians' orientation toward lifelong learning. *Journal of General Internal Medicine*, 21(9), 931-936.
- Jordan, P. J. & Troth, A. C. (2020). Common method bias in applied settings: The dilemma of researching in organizations. *Australian Journal of Management*, 45(1), 3-14.
- Livneh, C. (1988). Characteristics of lifelong learners in the human services professions. *Adult Education Quarterly*, 38(3), 149-159.
- Marra et al. (1999). Lifelong learning: A preliminary look at the literature in view of EC2000 FIE'99 Frontiers in Education. 29th Annual Frontiers in Education Conference. in *Designing the Future of Science and Engineering Education*. Conference Proceedings.

- Mokhtar, I. A. (2010). Formal and informal learning opportunities in government organisations: Experiences of public sector employees from six Asian nations. *Australian Journal of Adult Learning*, 502(2), 387-410.
- National Strategy Board. (2018). National Strategy B.E. 2561 - 2580. Bangkok: Office of the National Economics and Social Development Council.
- Oddi, L. F. (1986). Development and validation of an instrument to identify self - directed continuing learners. *Adult Education Quarterly*, 36(2), 97-107.
- OECD. (2025). *OECD Employment Outlook 2025: Can We Get Through the Demographic Crunch?* Paris: OECD Publishing.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Tijdschrift voor Onderwijsresearch*, 2(2), 49-60.
- UNESCO Institute for Lifelong Learning. (2022). ANNUALREPORT. Retrieved August 12, 2025, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000384704>

**การพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ***
**DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ORGANIZATION INDICATORS FOR TECHNICAL
COLLEGES UNDER OFFICE OF THE VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION (OVEC)
IN NORTHEAST THAILAND**

ยุทธนา กิจใบ*, กรรณิกา ไวโสภา, พิมพอร สดเอี่ยม

Yuttana Kitbai*, Kunnika Vaisopha, Pim-On Sod-lum

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เลย ประเทศไทย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Loei, Thailand

*Corresponding author E-mail: winnernews@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม 2) พัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาสังกัด สอศ. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 3) ตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลองค์ประกอบความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัด สอศ. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบการศึกษาวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ ระยะแรกเป็นการศึกษาเพื่อยืนยันองค์ประกอบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ระยะที่ 2 เป็นการพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาสังกัด สอศ. โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน ระยะที่ 3 เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เครื่องมือที่ใช้ในระยะที่ 1 และ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง ส่วนในระยะที่ 3 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัด สอศ. จำนวน 650 คน และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัด สอศ. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ 23 ตัวบ่งชี้ 2) ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ พบว่า องค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัด สอศ. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังคง ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ แต่มีตัวบ่งชี้เพิ่มขึ้นเป็น 24 ตัวบ่งชี้ โดยมีการเพิ่มตัวบ่งชี้ การเสริมแรง ในองค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 3) ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัด สอศ. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า มีความสอดคล้องในระดับดีเยี่ยม โดยพิจารณาจาก Chi-Square (χ^2) = 106.11, P-value = 0.08, df = 87, Relative Chi-Square (χ^2/df) = 1.22, Goodness-of-Fit Index (GFI) = 0.985, Adjusted Goodness-of-Fit Index (AGFI) = 0.950, and Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.019

คำสำคัญ: การพัฒนาตัวบ่งชี้, องค์กรแห่งนวัตกรรม, การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน, อาชีวศึกษา

Abstract

This research was conducted with three main objectives: 1) To study the components of an innovative organization within educational institutions under the Office of the Vocational Education Commission (OVEC) in the northeastern region; 2) To develop indicators for an innovative organization in these institutions; and 3) To verify the congruence of the model of components of an innovative organization with empirical data. The study was divided into three phases. In the first phase, the components were validated by experts. In the second phase, the indicators for an innovative organization were developed by experts. In the third phase, the congruence of the model with the empirical data was verified. The tools utilized in the first and second phases were semi-structured interview forms, while a 5-point Likert scale questionnaire was used in the third phase. The sample group comprised 650 educational administrators and teachers from OVEC institutions, and a proportional stratified random sampling method was employed. The findings of the research were as follows: 1) The innovative organization of educational institutions under OVEC in the northeastern region was found to consist of 7 components and 23 indicators; 2) The innovative organization of these institutions still consisted of the same 7 components, but with an increase to 24 indicators, with the addition of a "reinforcement" indicator within the human resource management component; and 3) The structural relationship model of the indicators for an innovative organization was found to be consistent with the empirical data, with a Chi-Square (χ^2) of 106.11, a P-value of 0.08, a df of 87, a Relative Chi-Square (χ^2/df) of 1.22, a Goodness of Fit Index (GFI) of 0.985, an Adjusted Goodness-of-Fit Index (AGFI) of 0.950, and a Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) of 0.019.

Keywords: Development of Indicator, Innovative Organization, Confirmatory Factor Analysis, Vocational Education

บทนำ

การศึกษาในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเศรษฐกิจ ท่ามกลางการแข่งขันระดับโลก ประเทศต้องผลิตแรงงานที่มีคุณภาพและทักษะสอดคล้องกับตลาด กระบวนการศึกษาจึงเป็นกลไกหลักในการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2564) นโยบายด้านอาชีวศึกษามีความพยายามปฏิรูป แต่ยังมีเผชิญปัญหาที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนากำลังคนของอาชีวศึกษามีอยู่หลายปัจจัย อาทิ ปัญหาด้านภาพลักษณ์และทัศนคติ ปัญหาด้านเศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ปัญหาด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ปัญหาด้านการขาดแคลนทรัพยากรครูและบุคลากรทางการศึกษา ปัญหาด้านการจัดสรรงบประมาณ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ปฏิบัติการ ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้เร่งดำเนินการหาทางแก้ไขปัญหามาโดยตลอดโดยการเน้นการแก้ปัญหาที่ตรงจุด ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาหลักสูตรต่าง ๆ ที่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศ การเปิดสอนหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการในสถานศึกษา การให้สถานประกอบการมาร่วมพัฒนาหลักสูตรต่าง ๆ (อัจฉราภรณ์ เสมคำ, 2565) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสถาบันการศึกษา ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ช่วยให้องค์กรปรับตัวและส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งนวัตกรรมที่เน้นการคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ต่อเนื่อง (Drucker, P. F., 2019) การนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการบริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือช่วยเชื่อมโยงการเรียนรู้กับอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี ส่งเสริม

ความสามารถด้านนวัตกรรมและการแข่งขัน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2564) การพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมมีความสำคัญต่อการยกระดับอาชีวศึกษา งานวิจัยมุ่งค้นหาตัวชี้วัดที่ประเมินระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมวัฒนธรรมนวัตกรรม และปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย (Tidd, J. & Bessant, J., 2018) ระบบการศึกษาไทยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และอุตสาหกรรม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการแข่งขันระดับโลก ประเทศไทยต้องเตรียมแรงงานให้มีทักษะเฉพาะทางและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เพื่อให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) กระทรวงศึกษาธิการมุ่งปฏิรูประบบการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม โดยเน้นพัฒนาแรงงานที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และสามารถปรับตัวได้ดี การส่งเสริมหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรมช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) อย่างไรก็ตาม ระบบการศึกษาไทยยังเผชิญช่องว่างระหว่างหลักสูตรกับตลาดแรงงาน สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องปรับรูปแบบการเรียนการสอนให้ทันสมัย มีความยืดหยุ่น และสอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรมยุคดิจิทัล (วิจารณ์ พานิช, 2561) เป้าหมายหลักของการพัฒนาการศึกษา คือ การสร้างระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อร่วมกันออกแบบระบบการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2564)

นโยบายและกฎหมายด้านการอาชีวศึกษาของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเศรษฐกิจ กรอบนโยบายการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ได้กำหนดแนวทางปฏิรูประบบอาชีวศึกษาให้ทันสมัยและสอดคล้องกับตลาดแรงงาน กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และกฎกระทรวง ได้พยายามสร้างมาตรฐานและความยืดหยุ่นในการเรียนรู้วิชาชีพเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะที่ตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) อย่างไรก็ตาม ระบบอาชีวศึกษาของไทยยังเผชิญปัญหาหลายด้าน ปัญหาสำคัญ คือ การขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาที่เป็นที่ต้องการสูง รวมถึงงบประมาณที่จำกัด ส่งผลให้การจัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีทันสมัยยังไม่ครอบคลุม ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2563) อีกทั้งภาพลักษณ์ของการอาชีวศึกษายังไม่ได้รับการยอมรับในสังคม แม้ว่ารัฐบาลจะส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีทัศนคติที่มองว่าอาชีวศึกษาเป็นทางเลือกที่ด้อยกว่าการศึกษาสายสามัญ ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่ยังลังเลในการเลือกเรียนสายอาชีพ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2562) นโยบายปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรที่ยืดหยุ่น ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและภาคเอกชน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในระบบการเรียนรู้ การเสริมสร้างระบบการศึกษาทวิภาคีช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะที่สามารถแข่งขันในตลาดแรงงานได้ พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ขององค์กรให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว แนวคิดนี้เน้นความสามารถในการคิดนอกกรอบ ส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์จะช่วยกระตุ้นให้บุคลากรมีแนวคิดเชิงนวัตกรรม รวมถึงสนับสนุนการทดลองและการเรียนรู้จากข้อผิดพลาด (Tidd, J. & Bessant, J., 2018) องค์กรแห่งนวัตกรรมมุ่งเน้นการพัฒนาาระบบที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น สนับสนุนการทำงานข้ามสายงาน และส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยอมรับความเสี่ยงและการทดลอง ผู้นำที่มีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจและกระจายอำนาจจะช่วยให้บุคลากรสามารถแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่ ซึ่งนำไปสู่ความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืน (Christensen, C. M. et al., 2019) การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมต้องอาศัยทักษะที่หลากหลาย เช่น การคิด

เชิงระบบ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร และการสร้างเครือข่าย ผู้นำต้องมีความยืดหยุ่นทางความคิด มองเห็นโอกาสในการเปลี่ยนแปลง และกล้าตัดสินใจทดลองแนวทางใหม่ ๆ (Kouzes, J. M. & Posner, B. Z., 2017) นอกจากนี้ การสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมภายในองค์กรต้องอาศัยกระบวนการที่ต่อเนื่อง รวมถึงการสนับสนุนให้บุคลากรกล้าคิดและลงมือทำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมอย่างยั่งยืน (Amabile, T. M. & Khair, M., 2018)

การพัฒนาสถาบันอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อผลิตกำลังคนคุณภาพและตอบสนองความท้าทายทางเศรษฐกิจ ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์และขับเคลื่อนองค์กรด้วยแนวคิดนวัตกรรม โดยมุ่งสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2564) กลยุทธ์สำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม คือ การปรับโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่น ส่งเสริมการทำงานร่วมกันและแลกเปลี่ยนความรู้ รวมถึงสร้างวัฒนธรรมที่เปิดรับความคิดใหม่ และยอมรับความเสี่ยง การพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและสอดคล้องกับตลาดแรงงาน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานประกอบการถือเป็นหัวใจสำคัญ ผู้นำต้องสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรกล้าคิดนอกกรอบ (Tidd, J. & Bessant, J., 2018) ระบบการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติและสร้างนวัตกรรมช่วยให้นักศึกษาพัฒนาโครงการที่แก้ปัญหาจริง สนับสนุนการวิจัย จัดตั้งศูนย์นวัตกรรม และให้รางวัลเพื่อกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ (Christensen, C. M. et al., 2019) การบริหารด้วยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง ผู้นำต้องสื่อสารวิสัยทัศน์ สร้างแรงจูงใจ และส่งเสริมการเรียนรู้ (Kouzes, J. M. & Posner, B. Z., 2017) หากผู้บริหารมีภาวะผู้นำเหมาะสมและบรรยากาศองค์กรเอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม องค์กรจะสามารถแข่งขันและเติบโตได้อย่างยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างเครื่องมือที่สามารถประเมินและส่งเสริมศักยภาพนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับประกอบด้วย 1) ได้ตัวบ่งชี้ที่มีความถูกต้องและสอดคล้องกับบริบทการจัดการอาชีวศึกษา 2) เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารในการวางแผนพัฒนานวัตกรรมองค์กร 3) กระตุ้นให้เกิดการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมนวัตกรรม และ 4) สนับสนุนการขับเคลื่อนสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมอย่างยั่งยืน

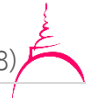
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research: MMR) แบ่งระยะการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ

ระยะที่ 1 ของการศึกษานี้เป็นการศึกษาองค์ประกอบความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาสังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนสำคัญสองประการ ได้แก่ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อยืนยันองค์ประกอบและตัวบ่งชี้

ขั้นตอนแรก มีการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับองค์กรแห่งนวัตกรรมผ่านหนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดองค์ประกอบที่ใช้ในการวิจัย พร้อมนิยามเชิงปฏิบัติการที่เชื่อมโยงกับตัวบ่งชี้และสาระหลัก เพื่อใช้ในการวัดผลและสร้างข้อคำถามสำหรับการวิจัย

ขั้นตอนที่สองเกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อยืนยันองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ได้จากแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัย การสัมภาษณ์ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามชนิดกึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ผู้อำนวยการสถาบันการอาชีวศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา และครูผู้สอน โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกที่ชัดเจน เช่น ระดับการศึกษา ประสบการณ์การบริหารหรือการสอน และความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง โดยศึกษานิเทศก์ต้องมีวิทยฐานะตั้งแต่ระดับชำนาญการพิเศษขึ้นไปและมีประสบการณ์นิเทศสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ปี ส่วนผู้อำนวยการสถาบันการอาชีวศึกษา ต้องมีประสบการณ์บริหารไม่น้อยกว่า 5 ปี ด้านผู้บริหารสถานศึกษาและกรรมการสถานศึกษาต้องมาจากสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จระดับประเทศ ขณะที่ครูผู้สอนต้องมีวุฒิปริญญาโทขึ้นไปและมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี

การดำเนินงานทั้งหมดมีเป้าหมายเพื่อให้แน่ใจว่าองค์ประกอบขององค์กรแห่งนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความครอบคลุม เหมาะสม และสะท้อนความเป็นจริงของสถานศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อย่างถูกต้อง

ระยะที่ 2 ของการศึกษานี้เกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์เพื่อยืนยันตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา โดยเริ่มจากการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผ่านการร่างและตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นปรับแก้ตามข้อเสนอแนะเพื่อให้ได้แบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์และนำไปใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ขั้นตอนต่อมาคือ การพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสมผ่านการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 8 คน ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านนวัตกรรมในสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลระดับประเทศ เช่น รางวัลพระราชทาน รูปแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) และรางวัลทรงคุณค่า (Honor Awards) โดยเป้าหมายของขั้นตอนนี้ คือ การพัฒนาตัวบ่งชี้ที่ครอบคลุมและใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างแบบสอบถามที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระยะที่ 3 ของการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเริ่มจากการพัฒนาตัวบ่งชี้โดยใช้นิยามเชิงประจักษ์ (Empirical Definition) ซึ่งกำหนดตัวแปรย่อยตามแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นดำเนินการศึกษาเอกสารเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและนิยามเชิงปฏิบัติการสำหรับตัวบ่งชี้ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ต่อมาทำการร่างข้อคำถามตามตัวบ่งชี้และนิยามเฉพาะ แล้วนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องและปรับแก้ก่อนส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ 7 คนตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่าเหมาะสม ผลตรวจสอบพบว่าค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.71 - 1.00 จากนั้นทำการทดลองใช้แบบสอบถามกับประชาชน 30 คน เพื่อวัดค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค ซึ่งต้องมีค่า 0.7 ขึ้นไปเพื่อยืนยันคุณภาพของแบบสอบถาม

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 9,104 คน (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและกำลังคนอาชีวศึกษา, 2564) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มีจำนวน 650 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดเดียวกัน ขนาดกลุ่มตัวอย่างถูกกำหนดตามหลักเกณฑ์ของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) โดยใช้ฟังก์ชันของจำนวนตัวแปรที่ต้องการประมาณค่า คือ 20 แห่งต่อ 1 ตัวแปร (Schumacker, R. E. & Lomax, R. G., 1996); (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2548) เมื่อคำนวณตามจำนวนตัวบ่งชี้ 31 ตัว พบว่า ต้องมีตัวอย่างขั้นต่ำ 620 คน และวางแผนเก็บข้อมูลเพื่อไว้เพิ่มอีก 30 คน รวมเป็น 650 คน วิธีการสุ่มตัวอย่างใช้แบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยจำแนกตามจังหวัดและตำแหน่งหน้าที่ของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนของประชากรอย่างครอบคลุมและแม่นยำ (เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์, 2555)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert, R., 1967) เกี่ยวกับตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในรูปแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ครอบคลุมตำแหน่ง การศึกษาสูงสุด และประสบการณ์ในการปฏิบัติราชการ ส่วนตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบของความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งแบ่งออกเป็น 7 ตอน ได้แก่ ภาวะผู้นำ โครงสร้างองค์กร วัฒนธรรมองค์กร การบริหารเชิงกลยุทธ์ การจัดการความรู้ บรรยากาศองค์กร และการบริหารทรัพยากรมนุษย์

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยผู้วิจัยผ่านการส่งแบบสอบถามไปยังผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 650 คน ทางไปรษณีย์ พร้อมทั้งขอให้ตอบแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์โดยใช้ Google Form จากนั้นผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับ และนำไปจัดเตรียมเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลมีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและคัดสรรตัวบ่งชี้ที่ใช้ในโมเดลที่พัฒนาขึ้นจากทฤษฎีและงานวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการประมวลผล เริ่มจากการวิเคราะห์สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละ การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อประเมินความตรงเชิงโครงสร้าง การใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) ทดสอบความเหมาะสมของข้อมูล การตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบผ่านค่าเฉลี่ยและค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย จากนั้นทดสอบความสอดคล้องของโมเดล ที่ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ 25 ตัวบ่งชี้ โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่ง (First Order Confirmatory Factor Analysis) เพื่อสร้างสเกลองค์ประกอบ และอันดับสอง (Second Order Confirmatory Factor Analysis) เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ในการตรวจสอบสเกลองค์ประกอบได้ใช้ค่าสถิติต่าง ๆ เช่น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ค่า Bartlett ค่า KMO และค่าดัชนีวัดความกลมกลืน รวมถึงการวิเคราะห์โมเดลด้วยเมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ และค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ เพื่อประเมินความเหมาะสมของโมเดลตามเกณฑ์ที่กำหนด (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2539); (Tobias, S. & Carlson, J. E., 1969); (เพชรณี วิริยะสืบพงศ์, 2545)

จากการศึกษาของ Hair, J. F. et al. (Hair, J. F. et al., 2010) การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลที่พัฒนาขึ้นจากทฤษฎีและงานวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มดัชนีความสอดคล้องสมบูรณ์ (Absolute Fit Indices) ซึ่งใช้ค่าดัชนีต่าง ๆ เช่น ไค-สแควร์ (Chi-Square), ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI), ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) และค่าเปรียบเทียบความสอดคล้อง (CMIN/DF) เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดล กลุ่มดัชนีความสอดคล้องที่เพิ่มขึ้น (Incremental Fit Indices) ใช้ดัชนี เช่น NFI, TLI, CFI และ RNI เพื่อประเมินระดับความสอดคล้องของโมเดลเมื่อเปรียบเทียบกับโมเดลอ้างอิง ส่วนกลุ่มดัชนีความสอดคล้องเชิงประหยัด (Parsimony Fit Indices) ใช้วิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลโดยคำนึงถึงจำนวนตัวแปรและขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ดัชนี เช่น AGFI และ PNFI ผู้วิจัยจึงนำเกณฑ์เหล่านี้มาทดสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อให้มั่นใจว่าโมเดลมีความสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้วิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มี 7 องค์ประกอบ 23 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม 2) โครงสร้างองค์กร 3) วัฒนธรรมองค์กร 4) การบริหารเชิงกลยุทธ์ 5) การจัดการความรู้ 6) บรรยากาศองค์กรและ 7) การบริหารทรัพยากรมนุษย์

2. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์กรประกอบยังคงมีอยู่ 7 องค์กรประกอบ แต่ตัวบ่งชี้เพิ่มขึ้นเป็น 24 ตัวบ่งชี้ โดยมีการเพิ่มตัวบ่งชี้การเสริมแรง (Reinforcement) ในองค์กรประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์

3. ผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างการพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า ไค-สแควร์ (Chi-Square : χ^2) เท่ากับ 0.075 ไม่มีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาค่า χ^2/df เท่ากับ 1.20 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ คือ ต่ำกว่า 2 นอกจากนี้ ยังพบว่าค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.98 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGF) เท่ากับ 0.95 และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.018 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ามี 7 องค์กรประกอบและ 23 ตัวบ่งชี้ โดยอาศัยการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารและครูจากวิทยาลัยที่มีผลงานนวัตกรรมโดดเด่น ผลการศึกษาจากสภาพการณ์จริงเผยให้เห็นว่า ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรมผ่านการสร้างเครือข่าย และการนำรูปแบบการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) มาเป็นต้นแบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กัมพล เจริญรักษ์ ที่เน้นย้ำถึงความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลงที่อาศัยพลังร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งภายในวิทยาลัย ครอบครัว และชุมชน (กัมพล เจริญรักษ์, 2560) นอกจากนี้ ศศิประภา ชัยประสิทธิ์ ยังเสริมว่าผู้นำนวัตกรรมต้องมีวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และความสามารถในการสื่อสาร เพื่อผลักดันการทำงานร่วมกันและสร้าง บรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ที่เปิดกว้างต่อความรู้หลากหลาย ทั้งนี้ องค์กรประกอบทั้ง 7 ที่ค้นพบ สะท้อนแนวทางแบบองค์รวมในการสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่กระตุ้นและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โครงสร้างองค์กรที่ยืดหยุ่นและกระจายอำนาจ วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการยอมรับความแตกต่าง การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจน การจัดการความรู้เพื่อแบ่งปันองค์ความรู้ บรรยากาศองค์กรที่ให้อิสระทางความคิดและเสริมกำลังใจ และการบริหารทรัพยากร โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ที่เน้นการสรรหาและพัฒนาบุคลากรที่มีความคิดสร้างสรรค์และจิตวิญญาณผู้ประกอบการ การบูรณาการองค์ประกอบเหล่านี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้วิทยาลัยอาชีวศึกษาก้าวสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมอย่างแท้จริง (ศศิประภา ชัยประสิทธิ์, 2552)

2. การพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าองค์ประกอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีตัวบ่งชี้การเสริมแรงเพิ่มเข้ามา การเสริมแรงเป็นหลักการสำคัญในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HRM) เนื่องจากมีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนพฤติกรรมพึงประสงค์ของพนักงานและสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การนำหลักการนี้มาใช้ สะท้อนความเข้าใจว่าการจัดการพฤติกรรมมนุษย์อย่างเป็นระบบ คือ ภูญแจสู่ความสำเร็จขององค์กร เนื่องจาก การเสริมแรงใน HRM ส่งผลกระทบหลายมิติ ประการแรก คือ การขับเคลื่อนพฤติกรรมและผลการปฏิบัติงาน การให้รางวัลหรือการยอมรับเมื่อพนักงานบรรลุเป้าหมาย (Skinner, B. F., 1953) กระตุ้นให้พฤติกรรมที่ต้องการเกิดขึ้นซ้ำ นำไปสู่ผลงานที่ดีขึ้น ประการที่สอง คือ การสร้างขวัญกำลังใจและแรงจูงใจภายใน เมื่อพนักงานได้รับการตอบแทน เช่น เงินเดือน โบนัส หรือโอกาสพัฒนา (Herzberg, F., 1968); (Vroom, V. H., 1964) จะมีแรงจูงใจและขวัญกำลังใจสูงขึ้น ส่งผลดีต่อบรรยากาศองค์กร ประการที่สาม คือ การหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กร การเสริมแรงที่สอดคล้องกับค่านิยมองค์กร เช่น การให้รางวัลพฤติกรรมการทำงานร่วมกัน (Armstrong, M., 2017) จะช่วย

หล่อหลอมพฤติกรรมเหล่านั้นให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กรผ่านการเรียนรู้ทางสังคม (Bandura, A., 1977) ประการที่สี่ คือ ดึงดูดและรักษาบุคลากร ระบบการเสริมแรงที่มีประสิทธิภาพและยุติธรรม (Lawler, E. E., III., 1994) ช่วยให้องค์กรดึงดูดและรักษาบุคลากรที่มีความสามารถสูงไว้ได้ และประการสุดท้าย คือ ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนา การให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอ (Hackman, J. R. & Oldham, G. R., 1976) และโอกาสในการฝึกอบรม (Walton, R. E., 1980) เป็นการเสริมแรงทางบวกที่กระตุ้นการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

3. งานวิจัยนี้ศึกษาความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยผลการวิจัยยืนยันว่า โมเดล 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม การบริหารเชิงกลยุทธ์ การบริหารทรัพยากร วัฒนธรรมองค์กร การจัดการความรู้ บรรยากาศองค์กร และโครงสร้างองค์กร มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และสมมติฐานการวิจัยอย่างมีนัยสำคัญ โดยทุกองค์ประกอบมีน้ำหนักสูง (ตั้งแต่ 0.80 ถึง 0.95) แสดงถึงความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง การจัดการความรู้ (0.95) ได้รับความสำคัญสูงสุดจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์และบริหารเชิงกลยุทธ์ (นุช สัทธาฉัตรมงคล และอรุณพล ธรรมไพบุลย์, 2559); (จารุวรรณ นุสา, 2564) โมเดลนี้สอดคล้องกับทฤษฎีและงานวิจัยที่แพร่หลายในยุคโลกาภิวัตน์ (Universal) และสะท้อนพฤติกรรมของวิทยาลัยที่มี Best Practice ด้านนวัตกรรม ซึ่งเป็นไปตามนโยบายการศึกษาและยุทธศาสตร์ชาติ ตัวบ่งชี้ทั้งหมดมีค่าเฉลี่ยสูงและค่าน้ำหนักองค์ประกอบเกิน 0.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยืนยันว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความคลาดเคลื่อนน้อยและสามารถวัดองค์ประกอบได้ โดยเฉพาะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (การสนับสนุนนวัตกรรม 0.96, วิสัยทัศน์นวัตกรรม 0.95), การบริหารเชิงกลยุทธ์ (กลยุทธ์เชิงสร้างสรรค์ 0.95) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (สรรหาบุคลากรสมรรถนะสูง 0.91) วัฒนธรรมองค์กร (ส่งเสริมนวัตกรรม 0.95) การจัดการความรู้ (การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 0.95) บรรยากาศองค์กร (การมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก 0.95) และโครงสร้างองค์กร (โครงสร้างแบบคล่องตัว 0.95) (สุริยา สรวงศิริ และสิทธิชัย สอนสุภี, 2564); (Vlok, A., 2012)

สรุปและข้อเสนอแนะ

โมเดลองค์กรแห่งนวัตกรรมที่ถูกพัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการประเมินและยกระดับศักยภาพของสถานศึกษาอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานในยุคปัจจุบัน สำหรับข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ พบว่า 1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรนำผลวิจัยที่ได้ไปพัฒนา กำหนดเป็นนโยบายสำหรับการประเมินพฤติกรรมความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายเพื่อใช้พัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและสถานศึกษาได้ 2) ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการกำหนดเป็นโครงการพัฒนาวิชาชีพพัฒนาสมรรถนะสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสามารถกำหนดเป็นโครงการที่สำคัญในการพัฒนาให้ผู้บริหารแสดงออกถึงบทบาทและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาสถานศึกษาต่อไป 3) ควรมีการนำผลการวิจัยไปใช้หรือประยุกต์ใช้ในหน่วยงานการศึกษา เช่น ใช้เป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะสร้างเป็นวิทยาลัยแห่งองค์กรนวัตกรรม เพื่อการดำเนินงานส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิทยาลัยให้เป็นวิทยาลัยนวัตกรรมให้มากยิ่งขึ้น สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) นักวิจัยควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะทำให้ได้ ข้อมูลเชิงลึกมากยิ่งขึ้น 2) นักวิจัยควรทำวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบวัดและประเมินการพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้เป็นเครื่องมือให้ผู้บริหารได้พัฒนาองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กัมพล เจริญรักษ์. (2560). การสร้างการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในโรงเรียนสุภาพวะ. วารสาร วิชาการ, 20(3), 2-16.
- จรรวรณ์ นุสา. (2564). องค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2. วารสารมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 22(2), 902-911.
- เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์. (2555). เอกสารการเรียนรู้การทำวิจัยด้วยตนเอง. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: สถาบันวิจัย และพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2539). การวิเคราะห์ห่อภิมาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2548). สถิติชวนใช้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นุช สัทธามัตถมงคล และอรุณพล ธรรมไพบุลย์. (2559). ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. ธุรกิจปริทัศน์: 8(1), 170-172.
- เพชรมณี วิริยะสีบงศ์. (2545). การพัฒนาตัวชี้วัดรวมคุณภาพกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของวิทยาลัย พยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิจารณ์ พานิช. (2561). การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2562). การปฏิรูปการอาชีวศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิประภา ชัยประสิทธิ์. (2552). องค์กรแห่งนวัตกรรม ทางเลือกของผู้ประกอบการยุคใหม่. วารสารนักบริหาร, 30(2), 60-63.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและกำลังคนอาชีวศึกษา. (2564). ข้อมูลบุคลากรปีการศึกษา2564 ภาครัฐ. เรียกใช้เมื่อ 25 กันยายน 2564 จาก <https://shorturl.asia/kKGvQ>
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2563). แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- _____. (2564). แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- _____. (2564). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). สภาวิชาการการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2564). แผนการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุรียา สรวงศิริ และสิทธิชัย สอนสุภี. (2564). องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2. ใน การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับ บัณฑิตศึกษา แห่งชาติครั้งที่ 22. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อัจฉราภรณ์ เสมคำ. (2565). แนวทางการแก้ไขปัญหาความต้องการกำลังคนด้านอาชีวศึกษาในตลาดแรงงานไทย. วารสารเอเชียตะวันออกและอาเซียนศึกษา, 22(1), 113-134.
- Amabile, T. M. & Khaire, M. (2018). Creativity and the role of the leader. Harvard Business Review, 96(4), 100-109.

- Armstrong, M. (2017). *Armstrong's handbook of human resource management practice*. (14th ed.). London: Kogan Page.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. New Jersey: Prentice Hall.
- Christensen, C. M. et al. (2019). What is disruptive innovation? *Harvard Business Review*, 93(12), 44-53.
- Drucker, P. F. (2019). *Innovation and entrepreneurship*. Oxfordshire: Routledge.
- Hackman, J. R. & Oldham, G. R. (1976). Motivation through the design of work: Test of a theory. *Organizational Behavior and Human Performance*, 16(2), 250-279.
- Hair, J. F. et al. (2010). *Multivariate Data Analysis*. (7th ed.). New York: Pearson.
- Herzberg, F. (1968). One more time: How do you motivate employees. *Harvard Business Review*, 46(1), 53-62.
- Kouzes, J. M. & Posner, B. Z. (2017). *The leadership challenge: How to make extraordinary things happen in organizations*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Lawler, E. E., III. (1994). From job-based to competency-based organizations. *Journal of Organizational Behavior*, 15(1), 3-15.
- Likert, R. (1967). *Attitude Theory and Measurement*. New York: Wiley & Son.
- Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (1996). *A beginner's guide to structural equation modeling*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Skinner, B. F. (1953). *Science and human behavior*. New York: Macmillan.
- Tidd, J. & Bessant, J. (2018). *Managing innovation: Integrating technological, market and organizational change*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Tobias, S. & Carlson, J. E. (1969). Brief Report: Bartlett's Test of Sphericity and Chance Findings in Factor Analysis. *Multivariate Behavioral Research*, 4(3), 375-377.
- Vlok, A. (2012). *International Conference on Leadership, Technology and Innovation Management*. Retrieved May 2024, 5, from <https://www.sciencedirect.com/>
- Vroom, V. H. (1964). *Work and motivation*. New Jersey: Wiley.
- Walton, R. E. (1980). Establishing and maintaining high quality of working life In Miles, R. H. (Ed.), *Organizational Psychology*. (2nd ed). New Jersey: Prentice-Hall.

กลุ่มรักษ์เชียงของกับการต่อสู้ช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดในการเคลื่อนไหว การอนุรักษ์แม่น้ำโขง*

RAK CHIANG KHONG AND THE STRUGGLE FOR WAR OF POSITION IN THE MEKONG RIVER CONSERVATION MOVEMENT

ชุตินา ปัญญาหลง*, วัชรพล พุทธิรักษา

Chutima Panyalong*, Watcharabon Buddhaksa

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: chutimapa64@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดในการเคลื่อนไหวด้านการอนุรักษ์แม่น้ำโขงของกลุ่มรักษ์เชียงของระหว่างปี พ.ศ. 2538 - 2567 โดยใช้รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลผ่านการรวบรวมเอกสาร การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก สมาชิกกลุ่มรักษ์เชียงของและผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า การเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์เชียงของมิใช่เพียงการคัดค้านโครงการพัฒนาเชิงกายภาพเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการต่อสู้เชิงอุดมการณ์ที่ลุ่มลึกในการทำทลายและรื้อถอนอำนาจนำของรัฐและทุนอย่างเป็นระบบ โดยยุทธวิธีของกลุ่มรักษ์เชียงของในการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดสามารถจำแนกเป็น 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) การผลิตองค์ความรู้จากฐานรากสู่การต่อรองเชิงนโยบาย 2) การสร้างเครือข่ายและพันธมิตรในการเคลื่อนไหว 3) การใช้สื่อเพื่อเป็นพื้นที่การสื่อสารและการต่อรอง 4) การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์และการเผชิญหน้าอย่างสันติ 5) การดำรงความอิสระและความชอบธรรมของกลุ่ม กลุ่มรักษ์เชียงของประสบความสำเร็จในการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด เพราะสามารถสร้าง “สามัญสำนักใหม่” ที่ท้าทายอำนาจนำของรัฐและทุนด้วยการเสนอชุดความคิดใหม่เกี่ยวกับแม่น้ำโขงว่ามีใช่เพียง “เส้นทางเศรษฐกิจการค้า” หากแต่เป็น “พื้นที่แห่งวิถีชีวิต” โดยการเชื่อมโยงชุดความรู้ท้องถิ่น ผ่านเครื่องมือทางวัฒนธรรม สื่อ และเครือข่าย โดยการเปลี่ยนสนามการต่อสู้จาก “พื้นที่ทางกายภาพ” สู่ “พื้นที่ทางความคิด” อย่างลึกซึ้ง บนพื้นฐานทุนทางปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคมจากระดับท้องถิ่นสู่เวทีระดับภูมิภาคอย่างมีชั้นเชิง

คำสำคัญ: กลุ่มรักษ์เชียงของ, การต่อสู้ช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด, การอนุรักษ์, แม่น้ำโขง, อำนาจนำ

Abstract

This article is a research article aimed at studying the tactics and contestation of intellectual space within the Mekong River conservation movement of the Rak Chiang Khong group in 1995 - 2024 A.D. This research is a qualitative study, collecting data from documents, non-participant observation, and in-depth interviews with 15 members of the Rak Chiang Khong Group and related stakeholders, using data triangulation for validation. The study found that the movement of the Rak Chiang Khong

group over the past three decades was not merely an opposition to physical development projects but a deeply rooted ideological struggle to systematically challenge and dismantle the hegemony of the state and capital. The Rak Chiang Khong group's tactics for winning the war of position can be categorized into 5 key points: 1) Producing knowledge from the grassroots level to policy negotiation; 2) Building networks and alliances in the movement to conserve the Mekong River; 3) Using media as a space for communication and negotiation for Mekong River conservation; 4) Symbolic movements and peaceful confrontation; and 5) Maintaining the independence and legitimacy of the Rak Chiang Khong group. The Rak Chiang Khong group has succeeded in seizing the intellectual space because they were able to create a "New Common Sense" that challenges the hegemony of the state and capital by proposing a new set of meanings about the Mekong River, viewing it not merely as an "economic resource" but as a "living space". This is especially evident in their linking of local knowledge with policy negotiation through cultural tools, media, and networks. By deeply transforming the battlefield from the "physical space" to the "intellectual space," the Rak Chiang Khong group has achieved this transformation based on intellectual, cultural, and social capital from the local level to the regional.

Keywords: Rak Chiang Khong, War of Position, Conservation, Mekong River, Hegemony

บทนำ

แม่น้ำโขงมิใช่เป็นเพียงเส้นทางน้ำที่หล่อเลี้ยงระบบนิเวศและเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หากแต่เป็น “พื้นที่ทางอำนาจ” ที่ถูกแย่งชิงจากกลุ่มผลประโยชน์หลากหลายระดับ ตั้งแต่รัฐชาติ มหาอำนาจ บริษัทข้ามชาติ ไปจนถึงเครือข่ายทุนท้องถิ่น การพัฒนารูปแบบใหม่ที่อ้างอิงภายใต้แนวคิด “ความทันสมัย” (Modernization) ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงกายภาพของแม่น้ำและโครงสร้างอำนาจในการจัดการทรัพยากร (Molle, F. et al., 2009) โครงการสำคัญ เช่น การระเบิดแก่งเพื่อเดินเรือพาณิชย์ การสร้างเขื่อน และโครงสร้างพื้นฐานภายใต้แผนพัฒนาโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion-GMS) ต่างสะท้อนให้เห็นว่า แม่น้ำโขงกำลังถูกจัดวางในฐานะ “เครื่องมือเศรษฐกิจ” มากกว่าจะเป็น “พื้นที่แห่งวิถีชีวิต” การพัฒนาที่เกิดขึ้นในลุ่มน้ำโขงมีผลกระทบทั้งในเชิงกายภาพและสังคมอย่างรุนแรง เช่น การทำลายระบบนิเวศและแหล่งอาหารของสัตว์น้ำ การสูญเสียแหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชนท้องถิ่น และการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของผู้คนที่เคยพึ่งพิงแม่น้ำโขงในการประกอบอาชีพ ผลกระทบเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำลายแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ แต่ยังส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นและก่อให้เกิดความไม่สมดุลทางสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่ โดยที่ชุมชนท้องถิ่นไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนา แต่กลับต้องเผชิญกับผลกระทบจากโครงการเหล่านี้ (Lebel, L. et al., 2007); (Baird, I. G., 2012); (Coope, M., 2013)

ท่ามกลางบริบทดังกล่าว กลุ่มรักษ์เชียงของได้ก้าวขึ้นมาเป็นบทบาทสำคัญในการปกป้องแม่น้ำโขงและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่พึ่งพิงแม่น้ำเป็นแหล่งทรัพยากรหลัก การเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์เชียงของสะท้อนถึงความพยายามของชุมชนในการใช้สิทธิและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (Molle, F. et al., 2009) การเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์เชียงของไม่เพียงแต่ต่อต้านโครงการพัฒนาในลุ่มน้ำโขง แต่ยังพยายามสร้าง “อำนาจต่อรอง” ทางสังคมและวัฒนธรรมผ่านการผลิตความรู้ท้องถิ่น การสื่อสารสาธารณะ และการฟื้นฟูความหมายของแม่น้ำให้กลับคืนสู่ฐานของวิถีชีวิตชาวบ้าน (Manorom, K., 2017) กลุ่มรักษ์เชียงของเป็นขบวนการเคลื่อนไหวที่มีความเข้มแข็งและดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องกว่า 30 ปี โดยมีการขับเคลื่อนที่เป็นพลวัต มีการดำเนินงานของกลุ่มที่แตกต่างจากขบวนการสังคมทั่วไปโดยไม่ใช้กลยุทธ์เดิม อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับ

กลุ่มรักษ์เชียงใหม่ของซีให้เห็นว่างานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการคัดค้านโครงการปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือพาณิชย์ ในระยะเริ่มต้น โดยใช้กรอบขบวนการสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movements: NSM) และแนวคิดการมีส่วนร่วมเป็นหลัก (อภิญา วิทยานุกรณ์, 2553); (จุสุนทรินทร์ ปินไทยสงค์, 2557); (สุพิชฌาย์ ปัญญา, 2564) ขณะที่มิติการเมืองของกลุ่ม รวมถึงพลวัตหลังโครงการยุติ กลับยังไม่ถูกวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ แม้กลุ่มจะดำรงอยู่และสร้างความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่องมากกว่าสามทศวรรษ

นอกจากนี้ งานที่ใช้แนวคิดของอันโตนิโอ กรัมสกี แม้จะเปิดมุมมองเรื่องอำนาจนำและความเป็นพลเมือง แต่ยังคงจำกัดอยู่ที่การอธิบายอำนาจนำของเงินเหนือแม่น้ำโขงหรือการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น มากกว่าการอธิบาย “การช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด” ของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่โดยตรง (DeLoach, M. K., 2021); (วสันต์ สรรพสุข และคณะ, 2564) ในขณะที่งานศึกษาภูมิหลังเชียงใหม่ของมักเน้นประเพณี วิถีชีวิต และเศรษฐกิจท้องถิ่น แม้สะท้อนถึงความเข้มแข็งของชุมชน แต่ก็ยังขาดการอธิบายมิติการเมืองเชิงขบวนการอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น ช่องว่างสำคัญ คือ การขาดการศึกษาแบบบูรณาการโดยการนำแนวคิดอำนาจนำ ปัญญาชนจัดตั้ง สงครามช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดของอันโตนิโอ กรัมสกี เพื่อทำความเข้าใจบทบาทของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ในฐานะขบวนการที่ไม่ได้เพียงคัดค้าน แต่สร้างอำนาจนำเชิงวัฒนธรรมผ่านองค์ความรู้ท้องถิ่น เครือข่าย และการศึกษา งานวิจัยนี้จึงมีคุณูปการใหม่ในการอธิบายกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ในฐานะพื้นที่ทางการเมืองทางเลือกที่ยังไม่เคยถูกศึกษาอย่างลึกซึ้งมาก่อน ท้ายที่สุดกลุ่มรักษ์เชียงใหม่จึงเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจในการถอดบทเรียนยุทธวิธีการต่อสู้การช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษายุทธวิธีการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2538 - 2567 โดยเฉพาะการสร้างชุดความรู้และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้ชุมชนสามารถ “ช่วงชิงความหมาย” ของคำว่า “แม่น้ำ” และ “การพัฒนา” ให้กลับมาสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าที่แม่น้ำจะถูกมองเพียงเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าในระบบโลจิสติกส์หรือทรัพยากรที่ถูกควบคุมภายใต้กรอบการลงทุนของระบบทุนนิยมข้ามชาติ การศึกษาครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิด อำนาจนำ (Hegemony) แนวคิดสงครามช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด (War of Position) ของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) เพื่ออธิบายถึงยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ในการสร้างอำนาจนำจากฐานราก โดยเฉพาะการขับเคลื่อนที่มุ่งเน้นการเข้าไปยึดพื้นที่ทางความคิดในการกำหนดนิยามใหม่ของทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนา (Gramsci, A., 1971)

งานวิจัยนี้จึงเป็นการขยายขอบเขต และมุมมองเรื่องของขบวนการเคลื่อนไหวในประเด็นที่นำแนวคิดอำนาจนำ และแนวคิดสงครามช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดมาเป็นกรอบในการอธิบายขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในบริบทประเทศไทย นอกจากนั้นแล้วผลจากการศึกษาในครั้งนี้ยังสามารถสร้างข้อค้นพบใหม่ในเรื่องของ ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวในรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยให้ภาคประชาสังคม กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ จะได้นำยุทธวิธีการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ ไปถอดบทเรียนนำเสนอข้อโต้แย้งและข้อสังเกตที่พบจากการใช้ยุทธวิธีเพื่อนำไปสู่การออกแบบการเคลื่อนไหว ส่งผลให้เกิดพลังในการเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงได้อย่างที่ภาคประชาสังคมต้องการและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ขบวนการเคลื่อนไหวพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและสร้างความยั่งยืนของกลุ่มต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษายุทธวิธีการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดในการเคลื่อนไหวด้านการอนุรักษ์แม่น้ำโขงของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2538 - 2567

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวินิจฉัยเรื่อง กลุ่มรักษ์เชียงใหม่ของกับการต่อสู้ช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดในการเคลื่อนไหวการอนุรักษ์แม่น้ำโขง ใช้แนวทางในการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวคิดอำนาจนำ (Hegemony)

และสงครามช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด (War of Position) ของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) เป็นกรอบวิเคราะห์หลัก ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มรักษ์เชียงของ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวนทั้งสิ้น 15 คน ผู้เขียนใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มในระดับต่าง ๆ ทั้งในเชิงโครงสร้างและเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ 1) ประธานกลุ่มรักษ์เชียงของ จำนวน 5 คน 2) คณะกรรมการดำเนินงาน และสมาชิกกลุ่มรักษ์เชียงของ ตัวแทนภาคประชาชน ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวกลุ่มรักษ์เชียงของ จำนวน 6 คน 3) นักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ในอำเภอเชียงของ ที่มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวกลุ่มรักษ์เชียงของ จำนวน 2 คน และ 4) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ กลุ่ม องค์กรพัฒนาเอกชน(NGOs) ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องในการเคลื่อนไหวกลุ่มรักษ์เชียงของ จำนวน 2 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้การเก็บข้อมูลทั้งจากเอกสารและภาคสนาม โดยดำเนินการ ดังนี้

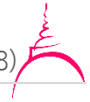
1. การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยศึกษางานวิชาการ รายงานการวิจัย เอกสารทางราชการ หนังสือพิมพ์ และสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยลงพื้นที่จังหวัดเชียงรายและพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อขอพบผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถเล่าประสบการณ์ ความคิดเห็น และทัศนะเกี่ยวกับยุทธวิธีการต่อสู้และการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดได้อย่างอิสระ
3. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ผู้วิจัยเข้าร่วมติดตามกิจกรรมที่กลุ่มรักษ์เชียงของจัดขึ้น เช่น เวทีเสวนา การรณรงค์เชิงสัญลักษณ์ และการประชุมชุมชน โดยผู้วิจัยไม่เข้าไปมีบทบาทในกิจกรรม แต่ทำหน้าที่บันทึกการสังเกต ทั้งบรรยากาศ รูปแบบกิจกรรม การสื่อสาร และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วม เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้เขียนใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Questions) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ ด้วยการกำหนดคำถามต่างๆ ในแบบสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า โดยตั้งคำถามปลายเปิดภายใต้กรอบคำถามหลักเกี่ยวข้องกับยุทธวิธีการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดในการเคลื่อนไหวด้านการอนุรักษ์แม่น้ำโขงของกลุ่มรักษ์เชียงของระหว่างปี พ.ศ. 2538 - 2567 มุ่งเน้นการวิเคราะห์แนวทางการเคลื่อนไหวในการสร้างชุดความคิด การสื่อสารกับสาธารณะ การผลิตองค์ความรู้ การใช้กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้เขียนได้ทำใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive Analysis) เพื่อทำความเข้าใจและตีความหมายจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลภาคสนาม ซึ่งการวิเคราะห์เนื้อหาคะช่วยให้เห็นถึงรูปแบบและแนวโน้มของข้อมูลที่สะท้อนถึงความคิดเห็นหรือประสบการณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเริ่มจากการนำเอาประเด็นการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field work) มาเรียบเรียงและวิเคราะห์กับทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลผลการศึกษา พร้อมทั้งการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลกับกรอบทฤษฎีที่ได้ตั้งไว้ เพื่อให้ได้ผลการศึกษา ที่มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือได้ (Krippendorff, K., 2017); (Sneddon, C. & Fox, C., 2006)

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้กระบวนการตรวจสอบข้อมูลแบบ "การตรวจสอบแบบสามเส้า" (Triangulation) เป็นกระบวนการที่ใช้หลายแหล่งข้อมูลหรือหลายวิธีการในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความมั่นใจในผลการศึกษา โดยการนำข้อมูลจากแหล่งต่างๆ หรือวิธีการที่แตกต่างกัน มาประเมินและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลในงานวิจัย (Creswell, J. W., 2014) เพื่อลดความคลาดเคลื่อน ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้าใน 4 มิติ ได้แก่ 1) สามเส้าเชิงแหล่งข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูลจากแกนนำ ชุมชน ภาครัฐ ภาคประชาสังคม เอกสาร องค์กรพัฒนาเอกชน และสื่อมวลชน 2) สามเส้าเชิงวิธีการ ใช้ทั้ง การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร 3) สามเส้าเชิงทฤษฎี วิเคราะห์โดยอ้างอิงแนวคิด นิเวศวิทยาการเมือง แนวคิดอำนาจนำ แนวคิดปัญญาชนจัดตั้ง และแนวคิดสงครามช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด เพื่อเปรียบเทียบความสอดคล้อง 4) สามเส้าเชิงนักวิจัย แม้ผู้วิจัยจะเป็นผู้ดำเนินการหลัก แต่มีการให้ นักวิจัยภายนอก (External audit) เช่น อาจารย์ที่ปรึกษาและเพื่อนวิจัย ช่วยตรวจสอบรหัสและการตีความ

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในฐานะผู้ให้ข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม หรือการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์ของชุมชน ผู้วิจัยจึงได้ปฏิบัติตามหลัก จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามมาตรฐานสากลและสร้างความเชื่อมั่น ให้แก่ผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัย

การเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ของตลอดระยะเวลาที่สามทศวรรษที่ผ่านมา มิใช่เพียงการคัดค้าน โครงการพัฒนาเชิงกายภาพเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการต่อสู้เชิงอุดมการณ์ที่ลุ่มลึก โดยเฉพาะในประเด็น “การช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด” ซึ่งถือเป็นยุทธวิธีหลักในการทำทลายและรื้อถอนอำนาจนำของรัฐและทุนอย่างเป็นระบบ จากการศึกษา พบว่า ยุทธวิธีช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดในการเคลื่อนไหวด้านการอนุรักษ์แม่น้ำโขงของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ สามารถจำแนกเป็น 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

1. การผลิตองค์ความรู้จากฐานรากสู่การต่อรองเชิงนโยบาย

กลุ่มรักษ์เชียงใหม่ได้วางรากฐานการต่อสู้โดยการขับเคลื่อนผ่านการผลิตความรู้จากฐานราก โดยการจัดตั้ง “โฮงเฮียนแม่น้ำโขง” “การวิจัยชาวบ้าน” เกี่ยวกับพันธุ์ปลาและกระแสน้ำ รวมถึงการบันทึกความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ซึ่งทำให้ชาวบ้านกลายเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับระบบนิเวศของท้องถิ่น ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับสังคมภายนอกโดยผ่านรายงาน สารคดี บทความ และเวทีอภิปราย การผลิตความรู้จากฐานราก ส่งผลให้กลุ่มสามารถสร้างชุดความคิดใหม่ที่นิยาม ให้แม่น้ำโขงในฐานะ “ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ” แต่ทว่า กลุ่มรักษ์เชียงใหม่ได้เสนอภาพแม่น้ำโขงในฐานะ “พื้นที่แห่งวิถีชีวิต” ที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงนิเวศ วัฒนธรรม วิถีชุมชน และจิตวิญญาณ กลุ่มรักษ์เชียงใหม่ใช้กลไกในการขับเคลื่อนโดย “ปัญญาชนจัดตั้ง” (Organic Intellectual) ที่เติบโตจากขบวนการของชาวบ้านเอง มิใช่ปัญญาชนในความหมายดั้งเดิมที่ถูกผลิตโดยระบบมหาวิทยาลัยหรือรัฐ เช่น ครูใหญ่ ผู้นำชาวบ้าน เยาวชน และพระสงฆ์ กลายเป็นตัวแทนของกลุ่มที่พูดในเวทีนโยบายหรือระดับนานาชาติได้ โดยไม่ทิ้งความเชื่อมโยงกับฐานชุมชน ความสามารถของปัญญาชนจัดตั้งเหล่านี้อยู่บนพื้นฐานการเชื่อมโยงระหว่าง “โลกประสบการณ์” ของคนในพื้นที่กับ “ภาษาเชิงวิชาการ” และ “ชุดความคิดใหม่” ซึ่งทำให้เสียงของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบนโยบายและการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในระดับกว้างได้อย่างมีระบบ

2. การสร้างเครือข่ายและพันธมิตรในการเคลื่อนไหว

ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวเพื่อสิ่งแวดล้อมในกลุ่มน้ำโขงมิได้ดำเนินไปอย่างโดดเดี่ยว หากแต่เกิดจากการเชื่อมโยงเครือข่ายระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ชุมชนท้องถิ่น กลุ่มประมงพื้นบ้าน ไปจนถึงเครือข่ายระดับภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงและระดับนานาชาติ องค์กรภาคประชาสังคม สื่อ และสถาบันการศึกษาระดับโลก ล้วนเป็น “ผู้เล่นร่วม” ที่ส่งเสริมให้เสียงของชาวบ้านเข้าถึงเวทีระดับสูงได้มากขึ้น

นอกจากนั้นกลุ่มรักษ์เชียงของยังใช้ยุทธวิธีการขยายตัวของกลุ่มรักษ์เชียงของสู่พันธมิตรเชิงกฎหมาย วิชาการ และเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งมีได้เป็นเพียงการ “ขยายขอบเขตการเคลื่อนไหว” เท่านั้น หากแต่เป็นการสร้างกลไกต่อรองแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนดุลอำนาจจากภาคประชาชนสู่ระบบนโยบาย โดยไม่ต้องพึ่งพาการเผชิญหน้าโดยตรงกับรัฐหรือทุนอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิด “สงครามช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด” (War of Position) ของอันโตนิโอ กรัมซี ที่มองว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระยะยาวจำเป็นต้องอาศัยการสร้าง “ฐานทางอุดมการณ์” ให้หยั่งรากในสถาบัน ความรู้ และเครือข่ายทางวัฒนธรรมของสังคม ดังนั้นการร่วมมือกับเครือข่ายด้านกฎหมาย เช่น เครือข่ายกฎหมายแม่น้ำโขง และมูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน ทำให้กลุ่มสามารถใช้เครื่องมือทางกฎหมายเป็นอาวุธช่วยสนับสนุนชุดความคิด การเคลื่อนไหวให้มีความน่าเชื่อถือและมีน้ำหนักทางการเมือง สะท้อนให้เห็นว่า “ความรู้ทางกฎหมาย” สามารถเป็นพื้นที่ที่ต่อรองได้ หากชุมชนสามารถเข้าถึงและเข้าใจโครงสร้างของกฎหมาย ส่วนการทำงานร่วมกับนักวิชาการและการพัฒนาชุดเครื่องมือชุมชนในการตรวจสอบโครงการพัฒนา แสดงให้เห็นว่า “ขบวนการประชาชน” มิได้ปฏิเสธระบบความรู้กระแสหลัก หากแต่นำมาวิเคราะห์ วิพากษ์ และปรับใช้จากจุดยืนของผู้มีประสบการณ์ตรง ยุทธวิธีเหล่านี้ถือว่าการสร้างพลังอำนาจในการต่อรองของกลุ่มรักษ์เชียงของอย่างมาก

3. การใช้สื่อเพื่อเป็นพื้นที่การสื่อสารและการต่อรอง

กลุ่มรักษ์เชียงของใช้ยุทธวิธีการใช้สื่อเพื่อเป็นพื้นที่การสื่อสาร ในการนำเสนอ “สามัญสำนึกใหม่” ที่ท้าทายกับชุดความรู้แบบรัฐนิยม โดยการสื่อสารผ่านหลากหลายช่องทาง ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น รายงานการวิจัยท้องถิ่น หนังสือ “แม่น้ำ คือ ชีวิต” สารคดีมัลติมีเดีย เช่น วิดีโอและคลิปออนไลน์ที่แสดงผลกระทบจากโครงการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ของกลุ่มฯ ที่ทำหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะในการเสนอชุดความคิดของกลุ่มฯ

การใช้สื่อแต่ละประเภทมีเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย และกลไกการสื่อสารที่แตกต่างกัน แต่เกี่ยวพันซึ่งกันและกันในการสร้างพลังของขบวนการเคลื่อนไหว ยุทธวิธีใช้การสื่อสารดังกล่าวของกลุ่มรักษ์เชียงของมิได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อเผยแพร่ข้อมูล แต่คือ ยุทธวิธีการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดในการเปลี่ยน “กรอบการรับรู้” ของสังคมที่เคยเชื่อในอุดมการณ์การพัฒนาเชิงโครงสร้าง ให้กลับมาถามถึงคุณค่าของชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในแบบชุมชน สู่เวทีสาธารณะทั้งในประเทศและระหว่างประเทศอย่างเป็นขั้นตอน นั่นคือ “การต่อสู้ชุดความคิด” ที่มุ่งเปลี่ยนสามัญสำนึกของสังคมไทยและสังคมโลกให้เห็นว่า แม่น้ำโขงไม่ใช่เพียงเส้นทางเศรษฐกิจหรือทรัพยากรธรรมชาติ แต่คือ “พื้นที่ของชีวิต” ที่ต้องเคารพและปกป้อง

ผู้เขียนมองว่า กลไกสำคัญในการใช้สื่อเพื่อเป็นพื้นที่การสื่อสารและการต่อรอง คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการผลิตความรู้กลายเป็นหัวใจสำคัญของกลุ่มรักษ์เชียงของ ไม่ใช่เพียงในฐานะผู้รับสาร แต่ในฐานะผู้สร้างสารและเจ้าของเรื่องเล่าอย่างแท้จริง ส่งผลให้ข้อมูลที่เผยแพร่ออกไปมีทั้งความน่าเชื่อถือทางวิชาการ และสะท้อนชีวิตจริงของคนในพื้นที่อย่างลึกซึ้ง การใช้สื่อและองค์ความรู้ท้องถิ่นในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นยุทธวิธีสำคัญของกลุ่มในการ “สร้างความรู้เพื่อสู่ความจริง กล่าวคือ มิใช่การโต้แย้งด้วยอารมณ์หรือการประทุวงเชิงสัญลักษณ์เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการผลิต “กรอบความจริงชุดใหม่” ที่ยึดโยงกับประสบการณ์ ความรู้ และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่จริง ซึ่งสามารถตั้งคำถามต่อความชอบธรรมของข้อมูลรัฐได้อย่างมีพลัง และมีน้ำหนักในเชิงนโยบาย

4. การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์และการเผชิญหน้าโดยตรงอย่างสันติ

การเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์เชียงของมีจุดเน้นการเคลื่อนไหวโดยการเผชิญหน้าอย่างสันติ กลุ่มรักษ์เชียงของใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรมและศิลปะเป็นเครื่องมือหลักในการ “ผลิตความหมายใหม่” ให้แก่แม่น้ำ เช่น การจัดล่องเรือธรรมยาตรา พิธีกรรมบูชาแม่น้ำ การรณรงค์ผ่านเพลงพื้นบ้าน ละครเวที และภาพถ่ายสารคดี โดยเนื้อหาของกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงสะท้อนจิตวิญญาณของชุมชน แต่ยังสามารถแปลงกิจกรรมเป็น “ภาษาเชิงนโยบาย” ได้ด้วยการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน สื่อทางเลือก และเวทีการเจรจากับรัฐและองค์กรระหว่างประเทศ

จากมุมมองของผู้เขียน การเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์เชียงของสะท้อนถึงการใช้ ยุทธวิธีการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดอย่างชัดเจน กลุ่มสามารถแทรกซึมเข้าไปในกระแสหลักของนโยบายการพัฒนา ผ่านการใช้สื่อศิลปะและวัฒนธรรมที่ไม่เพียงแค่สื่อสารความสำคัญของการอนุรักษ์แม่น้ำ แต่ยังสามารถสร้างอำนาจทางสังคมและวัฒนธรรมในการเคลื่อนไหวโดยไม่ต้องใช้ความรุนแรง ซึ่งเป็นการ “ช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด” ที่ท้าทายการครอบงำทางอำนาจที่มีอยู่ในสังคมและรัฐ

5. การดำรงความอิสระและความชอบธรรม

กลุ่มรักษ์เชียงของมีแนวทางการเคลื่อนไหวโดยให้ความสำคัญกับ “ความเป็นอิสระทางอุดมการณ์” ได้อย่างชัดเจน โดยกลุ่มฯ หลีกเลี่ยงการรับงบประมาณที่มีเงื่อนไขจากรัฐหรือกลุ่มทุน กลุ่มฯ ให้ความสำคัญกับการระดมทุนจากชุมชนและองค์กรที่ไม่ครอบงำทิศทางการเคลื่อนไหวและความคิด ส่งผลทำให้กลุ่มสามารถดำเนินการเคลื่อนไหวอย่างเสรีและยืดหยุ่น ไม่ถูกกลืนไปกับกระแสความช่วยเหลือจากองค์กรหน่วยงานต่าง ๆ

ความเป็นอิสระของกลุ่มรักษ์เชียงของจากพรรคการเมืองและกลุ่มทุนใหญ่ไม่ได้เป็นเพียงยุทธวิธีบริหารจัดการองค์กร แต่ยังเป็นยุทธวิธีเชิงอุดมการณ์ในการทำให้อำนาจนำแบบรัฐนิยมและทุนนิยมพัฒนา กลุ่มสามารถดำรงความน่าเชื่อถือและอัตลักษณ์ในฐานะขบวนการประชาชนอย่างมั่นคง ผ่านการสร้างควมไว้วางใจจากชุมชน การยึดโยงกับทุนทางสังคม และการยืนหยัดต่อความพยายามครอบงำจากภายนอก

ดังนั้น ผู้เขียนจึงสามารถสรุปได้ว่า ยุทธวิธีของกลุ่มรักษ์เชียงของได้แสดงให้เห็นถึงการให้ “สงครามช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด” ตามแนวคิดของอันโตนิโอ กรัมสกี เพื่อสร้างความชอบธรรมใหม่ในการจัดการทรัพยากรแม่น้ำโขง โดยการสร้างชุดความคิดใหม่ที่ท้าทายระเบียบอำนาจนำของรัฐและทุน โดยอาศัยเครื่องมือและยุทธวิธีที่หลากหลาย ทั้งการผลิตองค์ความรู้จากฐานราก การสร้างเครือข่ายข้ามระดับ การใช้สื่อสร้างสรรค์ ตลอดจนการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์และสันติวิธี อีกทั้งยังรักษาความเป็นอิสระจากอำนาจรัฐและทุน เพื่อยืนยันจุดยืนของขบวนการที่มีความยึดโยงกับชุมชนอย่างแท้จริงยุทธวิธีเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญที่กลุ่มรักษ์เชียงของ ใช้ในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทำให้เสียงของชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐมากขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษายุทธวิธีการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดในการเคลื่อนไหวด้านการอนุรักษ์แม่น้ำโขงของกลุ่มรักษ์เชียงของระหว่างปี พ.ศ. 2538 - 2567 ผู้เขียนสามารถอภิปรายได้ดังนี้ การเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์เชียงของในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาได้สะท้อนถึงการต่อสู้ทางอุดมการณ์ที่มุ่งเน้นการสร้างการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างโดยการใช้ “สงครามช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด” (War of Position) ตามแนวคิดของอันโตนิโอ กรัมสกี ซึ่งเป็นการท้าทายกรอบความคิดที่ครอบงำจากรัฐและกลุ่มทุนในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ จากการดำเนินงานที่ผ่านมากลุ่มรักษ์เชียงของมียุทธวิธีการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดที่หลากหลาย ได้แก่

ประการแรก การผลิตองค์ความรู้จากฐานรากเป็นยุทธวิธีหลักในการต่อสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิด โดยอาศัย กระบวนการที่ อันโตนิโอ กรัมสกี (Gramsci, A., 1971) เรียกว่า สงครามช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด คือ กระบวนการที่กลุ่มชนชั้นทางการเมืองและรัฐพยายามจะสร้างอำนาจนำทางวัฒนธรรมของตน โดยพยายามให้

ความรู้ของตนเองเป็นที่ยอมรับในระบบวัฒนธรรมทั่วไป ในขณะที่ชุมชนท้องถิ่นพยายามที่จะสร้างพื้นที่ทางความคิดใหม่ที่ท้าทายการครอบงำทางวัฒนธรรมจากรัฐ โดยทำให้ความรู้ท้องถิ่นได้รับการยอมรับและมีบทบาทสำคัญในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และความรู้ของชุมชน กรณีกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ของได้ใช้ยุทธวิธีในการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดโดยการผลิตองค์ความรู้ท้องถิ่นผ่านกระบวนการ “วิจัยชาวบ้าน” การก่อตั้งโฮงเสียนน้ำโขง เพื่อเสนอชุดความคิดใหม่ ว่าแม่น้ำโขงมีใช้เพียงแค่ “เส้นทางเศรษฐกิจการค้า” แต่คือ “พื้นที่แห่งวิถีชีวิต” โดยเปรียบเทียบแม่น้ำว่าเป็น “บ้าน” หรือ “ชีวิต” ถือเป็นยุทธวิธีสำคัญที่กลุ่มใช้ในการรื้อถอนกรอบคิดการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจที่รัฐและกลุ่มทุนครอบงำมาอย่างยาวนาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Connell, R. & Dados, N. ที่ชี้ให้เห็นว่าการผลิตองค์ความรู้จากฐานราก เป็นกระบวนการสำคัญในการต่อสู้ทางการเมืองและวัฒนธรรม เพราะสามารถสร้างความชอบธรรมใหม่ที่ท้าทายต่อระเบียบอำนาจเดิม (Connell, R. & Dados, N., 2014) อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาเชิงนิเวศวิทยาการเมืองของ Vandergeest, P. & Peluso, N. L. ที่อธิบายว่าการเคลื่อนไหวภาคประชาชนสามารถใช้ความรู้ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างพื้นที่อำนาจใหม่ที่ไม้อยู่ภายใต้การครอบงำของรัฐ อย่างไรก็ตาม แม้อุทธวิธีดังกล่าวจะแสดงถึงความสำเร็จ แต่ก็มีข้อถกเถียงบางประการที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติม (Vandergeest, P. & Peluso, N. L., 1995) งานของ Hirsch, P. ชี้ว่า แม้เครือข่ายภาคประชาชนในกลุ่มน้ำโขงจะสามารถสร้างพื้นที่ทางเลือกได้จริง แต่ก็ยังเผชิญข้อจำกัดจากโครงสร้างการเมืองแบบรวมศูนย์ของรัฐ (Hirsch, P., 2010) ขณะที่ Sneddon, C. & Fox, C. ตั้งข้อสังเกตว่าความเข้มแข็งของเครือข่ายภาคประชาชนขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างพันธมิตรที่ยั่งยืน ซึ่งในบางครั้งอาจสะดุดเพราะข้อจำกัดด้านทรัพยากรและความแตกต่างทางผลประโยชน์ (Sneddon, C. & Fox, C., 2006)

นอกจากนี้ กลุ่มรักษ์เชียงใหม่ของดำเนินการผลิตองค์ความรู้จากฐานรากโดยใช้กลไกผ่าน “ปัญญาชนจัดตั้ง” (Organic Intellectual) ไม่ว่าจะเป็นครู ชาวบ้าน นักวิชาการ เยาวชน และพระสงฆ์ ในการสื่อสารชุดความคิดใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาไปยั้งสาธารณะ โดยการเชื่อมโยงระหว่าง “โลกประสบการณ์” ของชุมชนกับ “ชุดความคิดใหม่” ที่กลุ่มรักษ์เชียงใหม่ต้องการเสนอผ่านการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างอำนาจทางการเมือง แนวทางนี้สะท้อนแนวคิดของอันโตนิโอ กรัมสกี (Gramsci, A., 1971) ที่มองว่าปัญญาชนจัดตั้งมิได้เป็นเพียงบุคคลที่มีการศึกษาในเชิงสถาบัน แต่คือ ผู้ที่เติบโตมาจากฐานรากของสังคมและมีบทบาทในการสร้างความหมายใหม่และการจัดระเบียบทางวัฒนธรรมที่สามารถท้าทายอำนาจเดิม การต่อสู้ของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่จึงเป็นการท้าทายอำนาจนำของรัฐและทุนที่พยายามกำหนดความหมายของ “การพัฒนา” และเปิดพื้นที่ใหม่ที่ให้ “สิทธิในการนิยามอนาคต” แก่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอาร์ตูโร เอสโกบาร์ (Escobar, A., 2012) ที่กล่าวถึงการสร้าง “โลกทัศน์ทางเลือก” โดยใช้ความรู้ท้องถิ่นเป็นฐานในการกำหนดแนวทางการพัฒนาใหม่ที่ไม่ถูกจำกัดภายใต้กรอบของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเดิม ซึ่งมีจะเน้นประโยชน์ทางการเงินและการขยายอำนาจของรัฐและทุนข้ามชาติ

อีกประเด็นหนึ่งที่สะท้อนยุทธวิธีสำคัญ คือ การสร้างเครือข่ายของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ได้เป็นเพียงยุทธวิธีในการเพิ่มอำนาจการต่อรองทางนโยบายเท่านั้น หากแต่เป็นการสร้าง “พื้นที่สาธารณะทางการเมือง” (Political Public Space) ที่ท้าทายโครงสร้างการตัดสินใจแบบรวมศูนย์ของรัฐ และเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนสามารถรวมพลังกันต่อรองกับอำนาจรัฐและทุนในระดับที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เครือข่ายเหล่านี้ไม่เพียงทำหน้าที่เป็นแนวร่วม หากแต่เป็น พื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และอุดมการณ์ร่วม ที่ยึดโยงกับแนวคิดเรื่องสิทธิชุมชน ความเป็นธรรมทางนิเวศ และการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของประชาชน ไม่ใช่โครงสร้างบนลงล่าง ลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Habermas, J. ว่าด้วย Public Sphere ซึ่งมองว่าพื้นที่สาธารณะเป็นเวทีที่ภาคประชาชนใช้สร้างพลังทางการเมืองเพื่อถ่วงดุลรัฐ (Habermas, J., 1989) ขณะเดียวกันยังเชื่อมโยงกับงานของ Hirsch, P. และ Sneddon, C. & Fox, C. ที่ชี้ว่าการสร้างเครือข่ายในกลุ่มน้ำโขงเป็นการเปิดพื้นที่ใหม่ให้การต่อรองระดับภูมิภาค โดยยึดโยงกับสิทธิชุมชนและความเป็นธรรมทางนิเวศ (Hirsch, P., 2010); (Sneddon, C. & Fox, C., 2006)

ในขณะที่เดียวกันการใช้สื่อก็เป็นหนึ่งในยุทธวิธีที่สนับสนุนการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ ในการเผยแพร่ชุดความคิดใหม่ที่ท้าทายอำนาจนำจากรัฐและกลุ่ม การใช้สื่อของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ไม่ใช่แค่เครื่องมือสนับสนุนการเคลื่อนไหว แต่คือ “สนามรบทางชุดความคิด” โดยการ “สร้างการเมืองของความรู้และการเล่าเรื่อง” ที่ไม่ใช่เพียงการสื่อสาร แต่คือ การยืนยันสิทธิของชุมชนในการนิยามอนาคตของตนเองที่กลุ่มฯ สามารถใช้ต่อรองกับอำนาจระดับโลกได้อย่างมีพลัง นี่คือ บทเรียนสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่า ความรู้ท้องถิ่น เมื่อถูกเล่าอย่างมีพลัง ผ่านสื่อที่เข้าถึงสาธารณะ สามารถเป็นฐานของการสร้างอำนาจนำใหม่ได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิด “สงครามช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด” (War of Position) ของ Gramsci, A. ที่อธิบายว่าสื่อทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างการยอมรับทางสังคมต่ออุดมการณ์ใหม่ (Gramsci, A., 1971)

ในอีกด้านหนึ่งกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ของใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรมและศิลปะเป็นเครื่องมือในการสร้างความหมายใหม่ให้แก่แม่น้ำโขง การใช้การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์นี้สะท้อนถึงความสามารถของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ในการสร้างพื้นที่ทางความคิดที่ท้าทายอำนาจนำในสังคม โดยผ่านการใช้ศิลปะและวัฒนธรรมในการแสดงออกทางอุดมการณ์แนวทางนี้สะท้อนสิ่งที่ (Escobar, A., 2012) เรียกว่า “Cultural Politics” หรือการเมืองเชิงวัฒนธรรม และยังสอดคล้องกับ Laclau, E. & Mouffe, C. ที่เสนอแนวคิดเรื่อง Discursive Struggle ว่าการต่อสู้เชิงการเมืองมิได้จำกัดอยู่เพียงเชิงโครงสร้าง หากแต่เกิดขึ้นผ่านการสร้างและท้าทายกรอบความหมายทางสังคม (Laclau, E. & Mouffe, C., 1985)

ประเด็นสุดท้ายที่ควรกล่าวถึง คือ กลุ่มรักษ์เชียงใหม่ของสามารถรักษาความเป็นอิสระจากพรรคการเมืองและทุนใหญ่ได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นยุทธวิธีที่สำคัญในการรักษาความไว้วางใจจากชุมชนท้องถิ่น ทำให้กลุ่มรักษ์เชียงใหม่สามารถรักษาความน่าเชื่อถือและอัตลักษณ์ในฐานะขบวนการประชาชนที่ไม่ถูกครอบงำจากภายนอก

กล่าวโดยสรุป ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ ล้วนสะท้อนถึงการต่อสู้เชิงอุดมการณ์ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ อันโตนิโอ กรัมสกี เรื่อง “สงครามช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด” โดยกลุ่มสามารถผลิตความรู้จากฐานราก การสร้างเครือข่ายพันธมิตร และสร้างชุดความคิดที่ท้าทายอำนาจนำของรัฐและทุน การเคลื่อนไหวดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการสร้าง “อำนาจนำทางเลือก” (Counter-Hegemony) บนฐานความรู้และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถนำไปสู่ความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (Gramsci, A., 1971); (Escobar, A., 2012); (Laclau, E. & Mouffe, C., 1985) โดยทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถมีเสียงในการตัดสินใจเชิงนโยบายและสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในสังคม

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ยืนยันว่า กลุ่มรักษ์เชียงใหม่ของเป็นตัวอย่างของขบวนการภาคประชาชนที่สามารถ “เปลี่ยนสถานะจากผู้ถูกกระทำเป็นผู้กำหนดทิศทาง” ผ่านกลไกการต่อสู้เชิงวัฒนธรรม การผลิตความรู้ การสร้างความหมายทางสังคมใหม่ในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ผ่านการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ และการใช้สื่อเป็นเครื่องมือในสนามรบชุดความคิด การเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ของจึงสะท้อนให้เห็นว่าแม้กลุ่มประชาชนที่อยู่ชายขอบของรัฐจะไม่มีอำนาจในเชิงโครงสร้าง หากแต่สามารถสร้างพลังในการเจรจาต่อรองผ่านการสื่อสารและความชอบธรรมที่สั่งสมขึ้นจากฐานรากได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษานี้จึงไม่ได้เพียงนำเสนอภาพของการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนเท่านั้น หากแต่เสนอแบบจำลองของการสร้างอำนาจนำแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up Hegemony) ซึ่งสามารถส่งแรงสะท้อนไปถึงโครงสร้างอำนาจในระดับรัฐและภูมิภาคอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการท้าทายแบบแผนการพัฒนาเชิงรัฐนิยมที่ยังครอบงำภูมิภาคแม่น้ำโขงอยู่ในปัจจุบัน กลุ่มรักษ์เชียงใหม่ของสามารถสถาปนา “อำนาจนำทางเลือก” (Counter-Hegemony) ขึ้นมาในระดับท้องถิ่น และขยายพรมแดนอิทธิพลสู่ระดับภูมิภาค โดยใช้ชุดเครื่องมือที่หลอมรวมระหว่างทุนทางปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคมอย่างมีชั้นเชิง ยุทธวิธี

ของกลุ่มรักษ์เชียงของจึงมิใช่เพียงการต้านทานความไม่เป็นธรรม แต่คือ การเสนอโลกทัศน์ใหม่ต่อสังคมอย่างยั่งยืน และเปี่ยมด้วยศักดิ์ศรี การวิจัยนี้ผู้เขียนยืนยันว่า ยุทธวิธีของกลุ่มรักษ์เชียงของไม่เพียงตอบโต้ความไม่เป็นธรรมในระดับโครงการ หากแต่เป็นการท้าทายระเบียบอำนาจเดิมที่ควบคุมทั้ง “แม่น้ำ” และ “ความรู้” พร้อมทั้งสามารถสถาปนาอำนาจนำชุดใหม่จากฐานราก ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของ “การต่อสู้เชิงอุดมการณ์” จากผลการศึกษาการวิจัยเรื่องนี้ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะทั่วไป 1) หน่วยงานรัฐภาคประชาสังคม และชุมชนท้องถิ่น ควรจัดตั้งเวทีพูดคุยและเจรจาระหว่างทุกภาคส่วน เพื่อหาทางออกที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน การประสานงานเช่นนี้จะช่วยลดความขัดแย้ง เสริมพลังการขับเคลื่อน และนำไปสู่การพัฒนา และการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน 2) ภาครัฐควรจัดโครงการหรือกองทุนสนับสนุน “ปัญญาชนจัดตั้ง” เช่น ครู นักวิจัยชาวบ้าน นักสื่อสารชุมชน และผู้นำเยาวชน เพื่อเพิ่มทักษะด้านการวิจัย การสื่อสารสาธารณะ และการเจรจาโยบาย อันจะช่วยให้ชุมชนมีอำนาจต่อรองและความชอบธรรมในระยะยาว 3) หน่วยงานภาครัฐควรสร้างกลไกให้ข้อมูลและประสบการณ์ของชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และงานวิจัยชุมชน ถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างเป็นระบบ เพื่อให้แนวทางการจัดการทรัพยากรมีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่จริง 2) ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์ 1) งานวิจัยนี้สร้างข้อค้นพบใหม่ ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวในรูปแบบใหม่ที่จะช่วยให้ภาคประชาสังคม กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ จะได้นำยุทธวิธีการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดของกลุ่มรักษ์เชียงของ นำไปถอดบทเรียนเพื่อนำไปสู่การออกแบบการเคลื่อนไหว ส่งผลให้เกิดพลังในการเรียกร้อง การเปลี่ยนแปลงได้อย่างที่ภาคประชาสังคมต้องการและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ขบวนการเคลื่อนไหวพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและสร้างความยั่งยืนของกลุ่มต่อไป 2) ข้อมูลของงานวิจัยนี้สามารถใช้เป็นต้นแบบจัดอบรม สร้างชุดการเรียนรู้ หรือหลักสูตรท้องถิ่นด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากร และการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม 3) งานวิจัยนี้สามารถนำไปศึกษาเปรียบเทียบข้ามพื้นที่ ศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนที่คล้ายกับกลุ่มรักษ์เชียงของในกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง เพื่อเปรียบเทียบยุทธวิธีการช่วงชิงชุดความคิด การผลิตความรู้ และการตอบโต้รัฐแบบต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจลักษณะร่วมและความแตกต่างเชิงบริบทของขบวนการสิ่งแวดล้อมชายขอบในภูมิภาคนี้

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง กลุ่มรักษ์เชียงของกับการต่อสู้ช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดในการเคลื่อนไหวการอนุรักษ์แม่น้ำโขง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรัตนนคร

เอกสารอ้างอิง

- จตุสนทรินทร์ บินไทยสงค์. (2557). การเมืองของการพัฒนาที่ยั่งยืน: ศึกษากรณีอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วสันต์ สรรพสุข และคณะ. (2564). หลักสูตรท้องถิ่น “คนเชียงของ” กับการขยายพรมแดนความเป็นพลเมืองในพื้นที่ชายแดน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 7(2), 45-68.
- สุพิชฌาย์ ปัญญา. (2564). การเสริมสร้างศักยภาพของเยาวชนในโรงเรียนแม่น้ำโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภิญา วิทยานุกุล. (2553). ผลกระทบทางสังคมจากเขื่อนแม่น้ำโขงตอนบนในประเทศจีนต่อพื้นที่อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- Baird, I. G. (2012). Land, water, and development: A resource management perspective. In Bachelor of Arts Geography Major. University of Victoria, Victoria, B.C., Canada.
- Connell, R. & Dados, N. (2014). Where in the world does neoliberalism come from? Theory and Society. *Journal of Economic Surveys*, 43(2), 117-138.
- Coope, M. (2013). Riverine transformations and development: The case of the Mekong River. *Southeast Asian Studies*, 48(1), 79-101.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- DeLoach, M. K. (2021). Constraining power over rivers: Mekong riparian dispossession and the potential through locality. *Journal of Political Ecology*, 28(1), 223-241.
- Escobar, A. (2012). *Encountering development: The making and unmaking of the Third World*. Princeton: Princeton University Press.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci*. Quintin Hoare & Geoffrey Nowell-Smith. New York: International Publishers.
- Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere*. Cambridge: MIT Press.
- Hirsch, P. (2010). The changing political dynamics of dam building on the Mekong. *Water Alternatives*, 3(2), 312-323.
- Krippendorff, K. (2017). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Sage: Sage Publications.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (1985). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics*. Bangkok: Verso.
- Lebel, L. et al. (2007). Institutional fit and the sustainability of social-ecological systems: Evidence from the Lao PDR. *Ecology and Society*, 12(1), 34-40.
- Manorom, K. (2017). People's engagement in Mekong water governance. *Hydrology and Earth System Sciences*, 21(2), 456-468.
- Molle, F. et al. (2009). *Contested waterscapes in the Mekong region: Hydropower, livelihoods and governance*. London: Earthscan.
- Sneddon, C. & Fox, C. (2006). Rethinking transboundary waters: A critical hydrogeopolitics of the Mekong basin. *Political Geography*, 25(2), 181-202.
- Vandergest, P. & Peluso, N. L. (1995). Territorialization and state power in Thailand. *Theory and Society*, 24(3), 385-426.

การประเมินคุณภาพอาหารด้วยวิธีอย่างง่ายของอาหารที่จำหน่ายในโรงอาหาร
กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*
A SIMPLE METHOD FOR EVALUATING THE FOOD QUALITY OF MEALS SOLD IN
THE UNIVERSITY CANTEEN: A CASE STUDY OF VALAYA ALONGKORN RAJABHAT
UNIVERSITY UNDER THE ROYAL PATRONAGE

จุฑาวรรณ นวลจันทร์คง*, ปัทมาภรณ์ เจริญนนท์, ศกุนตา มานะกล้า

Jutawan Nuanchankong*, Pattamaporn Jaroennon, Sakunta Manakla

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Science and Technology, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: Jutawan@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงบรรยายมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพอาหารด้วยวิธีอย่างง่ายของอาหารในโรงอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดำเนินการสุ่มเลือกตัวอย่างอาหารแบบเจาะจง ได้แก่ ประเภทอาหารคาว 9 ตัวอย่าง เครื่องดื่ม 9 ตัวอย่าง และอาหารทานเล่น 6 ตัวอย่าง ข้อมูลการเลือกตัวอย่างอาหารมาจากการสังเกตของผู้วิจัยโดยมีหลักการเลือกเมนูอาหารที่มีการจัดจำหน่ายประจำวันที่ดีของแต่ละร้านจากการเลือกของร้านค้าร่วมด้วย ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 ซึ่งเครื่องมือการวิจัยที่ใช้สำหรับประเมินคุณภาพอาหารด้วยวิธีอย่างง่าย ได้แก่ 1) การประเมินคุณลักษณะโดยรวมด้วยการสังเกตที่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าด้านสีและเนื้อสัมผัส 2) การประเมินคุณภาพทางโภชนาการจากการวัดความเค็ม (% Salt) ด้วยเครื่อง Salt Meter Digital การวัดความหวาน (% Brix) ด้วยเครื่อง Refractometers 3) การประเมินด้านเคมีด้วยกระดาษลิตมัส และ 4) การทดสอบบอแรกซ์ในอาหารด้วยชุดทดสอบสารบอแรกซ์วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนานำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะโดยรวมสามารถแสดงถึงการคงสภาพของอาหารเพื่อบริโภคได้ ซึ่งไม่พบการบูดเสียหรืออาหารไม่สุกด้านคุณภาพทางโภชนาการที่ประเมินจากค่าความเค็มและค่าความหวานอยู่ในระดับปานกลาง และอาหารทานเล่นยังคงพบการปนเปื้อนสารบอแรกซ์ ทั้งนี้ การใช้วิธีการอย่างง่ายเป็นการติดตามและควบคุมคุณภาพอาหารเบื้องต้นที่จัดจำหน่ายให้เป็นไปตามนโยบายโรงอาหารคุณภาพ สะอาด และปลอดภัย เพื่อเป็นแนวทางของสถาบันการศึกษาที่มีความจำเป็นต้องสร้างความตระหนักรู้แก่ผู้ประกอบการที่จำหน่ายอาหารในโรงอาหาร

คำสำคัญ: การประเมิน, คุณภาพอาหาร, วิธีอย่างง่าย, โรงอาหารในมหาวิทยาลัย, สุขภาวะ

Abstract

This descriptive study aimed to assess food quality using a simple evaluation method at the canteen of Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage. Purposive sampling was applied to obtain nine savory dishes, nine beverages, and six snack items. Food items were selected

based on daily best-selling menus observed by the researcher in collaboration with the vendors. Data collection was carried out in February 2024. The research tools included: 1) Visual assessment of overall characteristics such as color and texture, 2) Nutritional quality assessment by measuring salt content (% Salt) with a digital salt meter and sugar content (% Brix) with refractometers, 3) Chemical property assessment using litmus paper, and 4) Borax detection using a borax test kit. Descriptive statistics, including percentages and means, were employed for data analysis. The findings demonstrated that the overall food characteristics indicated good conditions for consumption, with no evidence of spoilage or undercooked products. Nutritional quality, in terms of saltiness and sweetness, was at a moderate level. However, borax contamination was detected in some snack items. The use of simple evaluation methods can serve as a practical approach for preliminary food monitoring and quality control in university canteens. These results underline the necessity of raising awareness among food vendors regarding food safety, in line with the policy of providing safe, hygienic, and high-quality canteen food.

Keywords: Evaluation, Food Quality, Simple Methods, University Canteen, Healthy

บทนำ

มหาวิทยาลัยที่มีร้านอาหารและร้านขายเครื่องดื่มหลากหลายจัดเป็นสวัสดิการให้อำนวยความสะดวกเพื่อให้บริการแก่นักศึกษา คณาจารย์ และบุคลากรของมหาวิทยาลัย ซึ่งต้นแบบโรงอาหารคุณภาพ สะอาดปลอดภัย พัฒนาโดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขในปี พ.ศ. 2562 กำหนดให้มีการจัดการถูกสุขลักษณะลดปัญหาการเจ็บป่วยจากโรคที่เกิดจากอาหารและน้ำ เกณฑ์มาตรฐาน Green Canteen ประกอบด้วย G:Garbage การจัดการขยะมูลฝอย ด้วยหลักใช้น้อย ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ R: Restroom การพัฒนาส้วมให้ได้มาตรฐาน E: Energy การจัดการด้านพลังงาน E: Environment การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงอาหาร และ N:Nutrition การจัดการสุขาภิบาลอาหารร่วมกับการจัดการน้ำบริโภคและโภชนาการ (สำนักงานสุขาภิบาลอาหารและน้ำ, 2562)

การจัดบริการอาหารเป็นกิจกรรมที่ทางสถาบันต้องให้บริการอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ คุณภาพดี สะอาดปลอดภัยแก่ผู้รับบริการ เพื่อลดผลกระทบต่ออาการเจ็บป่วยด้วยอาหารที่ไม่ถูกสุขอนามัย จากรายงานข้อมูลของสำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พบว่า การดำเนินโครงการอาหารกลางวันที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานสุขาภิบาลและอาหารปลอดภัยมีมากกว่าร้อยละ 70 และด้านสถานการณ์ความปลอดภัยของอาหาร ปี พ.ศ. 2565 พบว่า อันตรายทางเคมีที่พบในอาหารตัวอย่างโดยเฉพาะสารบอแรกซ์มีการปนเปื้อนในกลุ่มอาหารประเภท เนื้อสัตว์แปรรูป ลูกชิ้น ไส้กรอก บะหมี่ ทับทิมกรอบ มากที่สุด (สำนักส่งเสริมและสนับสนุนอาหารปลอดภัย (สสอป.) สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2565)

แนวทางการจัดตั้ง Healthy Green Canteen ควรคำนึงตั้งแต่กระบวนการเตรียม การปรุงประกอบ การตัดอาหารจำหน่าย การจัดเก็บอาหาร ภาชนะอุปกรณ์ และผู้สัมผัสอาหาร ให้เป็นไปตามมาตรฐานด้านสุขาภิบาลอาหารตามกฎกระทรวงสุขลักษณะของสถานที่จำหน่ายอาหาร พ.ศ. 2561 (สำนักงานสุขาภิบาลอาหารและน้ำ, 2561) รวมทั้งควรมีเมนูสุขภาพที่ตายน้อยวันละ 1 - 2 เมนูต่อร้าน ตามคำแนะนำของกรมอนามัยให้ลดหวาน มัน เค็ม เพื่อสุขภาพที่ดีจากการลดปริมาณการบริโภคน้ำตาล น้ำมัน และเกลือ (โซเดียม) เพื่อลดความเสี่ยงของโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non-Communicable Diseases : NCDs) เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจ และหลอดเลือด (สำนักโภชนาการ, 2562) การประเมินคุณภาพอาหารอย่างง่ายสามารถประเมินได้ตามคุณลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่ 1) คุณลักษณะที่เกี่ยวกับปริมาณ ได้แก่ ปริมาณน้ำ ปริมาณความหวาน แต่อาจมีปริมาณที่มองไม่เห็น

เช่น ปริมาณผงชูรส ปริมาณน้ำตาลในน้ำเชื่อม ปริมาณเกลือ เป็นต้น 2) คุณลักษณะที่แสดงออก ได้แก่ สี เนื้อสัมผัส รูปร่าง ตำหนิ ความคงตัว ความเลื่อมมัน ความเหนียว ความนุ่ม กลิ่น สามารถประเมินได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 และ 3) คุณลักษณะที่ซ่อนเร้น ได้แก่ คุณค่าทางโภชนาการ ความเป็นกรด-ด่าง (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2564) ข้อมูลอาหารที่จำหน่ายในโรงอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีจำนวน 12 ร้าน ประกอบด้วย ร้านข้าวแกง ก๋วยเตี๋ยวและผักสด ร้านอาหารมุสลิม ร้านอาหารทานเล่น ร้านสะดวกซื้อและร้านเครื่องดื่ม และได้ผ่านมาตรฐานสุขาภิบาลอาหารระดับ “ดีมาก” ของกรมอนามัยโดยสาธารณสุข จังหวัดปทุมธานี ประจำปี พ.ศ. 2567 จากการสุ่มตรวจตัวอย่างอาหารจากร้านอาหารที่มีอยู่ ทั้งหมดรวมถึงการตรวจพื้นที่การทำอาหาร

ทั้งนี้ เพื่อการสร้างสภาพแวดล้อมทางอาหารที่ดีต่อสุขภาพและปลอดภัยในมหาวิทยาลัยเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพของนิสิต นักศึกษาและบุคลากร ผู้วิจัยจึงนำหลักการประเมินคุณภาพอาหารอย่างง่าย เพื่อนำประโยชน์ไปใช้เป็นต้นแบบในการติดตามและควบคุมคุณภาพอาหารที่จัดจำหน่ายให้เป็นไปตามนโยบายโรงอาหารคุณภาพ สะอาด และปลอดภัย เพื่อเป็นแนวทางของสถาบันการศึกษาที่มีความจำเป็นต้องสร้างความตระหนักรู้แก่ผู้ประกอบการร้านค้าในโรงอาหารถึงคุณภาพอาหารเพื่อเพิ่มทางเลือกและสร้างสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อผู้บริโภคสามารถเลือกบริโภคอาหารให้เหมาะสมกับการดูแลสุขภาพของตนเองได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินคุณภาพอาหารด้วยวิธีอย่างง่ายของอาหารในโรงอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยายเพื่อประเมินคุณภาพอาหารด้วยวิธีอย่างง่ายของอาหารในโรงอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์

ประชากร คืออาหารที่จำหน่ายในโรงอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีจำนวน 12 ร้าน ประกอบด้วย ร้านอาหารประเภทข้าวและข้าวแกง ก๋วยเตี๋ยวและผักสด ร้านอาหารมุสลิม ร้านอาหารทานเล่น ร้านสะดวกซื้อ และร้านเครื่องดื่ม

กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยสุ่มเลือกตัวอย่างอาหารคาว 9 ตัวอย่าง เครื่องดื่ม 9 ตัวอย่าง และอาหารทานเล่น 6 ตัวอย่าง ซึ่งการรวบรวมข้อมูล การเลือกตัวอย่างอาหารมาจากการสังเกตของผู้วิจัยโดยมีหลักการเลือกเมนูอาหารที่มีการจัดจำหน่ายประจำวันที่ขายดีของแต่ละร้านจากการเลือกของร้านค้าร่วมด้วยและเลือกอาหารทานเล่นเป็นประเภทลูกชิ้น ไส้กรอก เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักศึกษาซึ่งมีพฤติกรรมบริโภคอาหารประเภทนี้บ่อยครั้งและงานวิจัยนี้ไม่ได้มีส่วนดำเนินการวิจัยใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ โดยตัวอย่างอาหารที่มาจากแต่ละร้านค้าไม่ถูกระบุที่มาและนำเสนอในภาพรวมเท่านั้น

เครื่องมือการวิจัย

1. การประเมินคุณลักษณะโดยรวมด้วยการสังเกตที่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า ประกอบด้วย

1.1 สี ประเมินภาพรวมสีของอาหารตัวอย่างที่ยังคงเดิม เช่น สีของน้ำแกง สีของผัก และสีของเนื้อสัตว์ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของโปรตีนแสดงความสุขจากการได้รับความร้อนโดยเนื้อหมูดิบจะต้องเปลี่ยนจากสีแดงเป็นสีน้ำตาล เนื้อปลาจากสีขาวใสเป็นสีขาว เป็นต้น โดยรวบรวมผลรายงานเป็นเชิงคุณภาพบรรยายสิ่งที่ปรากฏมองเห็นด้วยตาเปล่า

1.2 เนื้อสัมผัส ประเมินจากการคงสภาพเดิมของอาหารและสามารถใช้ช้อนตักขาดส่วนของเนื้ออาหารจากการเปลี่ยนของโปรตีนและผนังเซลล์ของผักที่สลายตัวหลังได้รับความร้อน นอกจากนี้เนื้อสัมผัสอาหารที่เปลี่ยนไปหากอาหารมีการปนเปื้อนของจุลินทรีย์จะเกิดฟองอากาศและบูดเสีย โดยรวบรวมผลรายงานเป็นเชิงคุณภาพบรรยายสิ่งที่ปรากฏมองเห็นด้วยตาเปล่า

1.3 ความเลื่อมมัน แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับ 1 เลื่อมมันเล็กน้อยเริ่มมีไขมันหรือหยดน้ำมันลอยบนผิวอาหาร ระดับ 2 เลื่อมมันปานกลางมีไขมันหรือหยดน้ำมันลอยบนผิวอาหารชัดเจน และระดับ 3 เลื่อมมันมากมีไขมันหรือหยดน้ำมันลอยบนผิวอาหารมากจนแยกชั้น ซึ่งความเลื่อมมันแสดงถึงองค์ประกอบของอาหารที่มีปริมาณไขมันมากและเสี่ยงต่อการบูดเสียของอาหารจากการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ได้

1.4 สิ่งแปลกปลอมอันตรายทางกายภาพ เช่น ก้างปลา เศษกระดูก เป็นต้น โดยรวบรวมผลรายงานเป็นเชิงคุณภาพบรรยายสิ่งที่ปรากฏมองเห็นด้วยตาเปล่า

2. การประเมินคุณภาพทางโภชนาการซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ซ่อนเร้น ได้แก่ การวัดความเค็ม (% Salt) และการวัดความหวาน (% Brix) โดยทำการทดสอบกับตัวอย่างส่วนที่เป็นของเหลว 100 กรัม

2.1 การวัดความเค็ม (% Salt) ประเมินด้วยปรอทวัดความเค็มในอาหาร Salt Meter Digital ตัวเครื่องทำงานด้วยหลักการนำไฟฟ้าของโซเดียมคลอไรด์ในของเหลวซึ่งรายงานค่า % Salt จากปริมาณเกลือที่แปรผันตรงต่อประจุบวกของไฟฟ้าในของเหลวที่ทดสอบ โดยค่าความเค็มในอาหารแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับความเค็มน้อย (% Salt 0.3 - 0.5) ระดับความเค็มปานกลาง (% Salt 0.7 - 0.9) และระดับความเค็มสูง (% Salt 1.1 - 1.5) โดยสามารถคำนวณค่าความเค็ม (กรัม) จากการบริโภคอาหารชนิดนั้น ๆ เป็นปริมาณเกลือจากสูตรคำนวณปริมาณเกลือ (กรัม) = (ปริมาณอาหารที่บริโภค (กรัม) × % Salt)/100

2.2 การวัดความหวาน (% Brix) ประเมินด้วยเครื่องมือ Refractometers แบบกล้องส่อง ด้วยหลักการวัดความเข้มข้นในของเหลวจากดัชนีหักเหของแสง (Refractive Index) เมื่อเคลื่อนที่ผ่านตัวกลางหนึ่งสู่อีกตัวกลางหนึ่งทำให้มุมความเร็ว (Velocity, V) ของแสงที่แตกต่างกันซึ่งสารละลายที่มีความเข้มข้นแตกต่างกัน เมื่อแสงส่องผ่านจะเกิดการหักเหและให้ค่าดัชนีหักเหของแสงต่างกัน ซึ่งค่าความเข้มข้นของสารละลายได้หน่วยเป็นเปอร์เซ็นต์ (เปอร์เซ็นต์น้ำหนักต่อปริมาตร) การคำนวณปริมาณน้ำตาลจากสูตรคำนวณ

$$\text{ปริมาณน้ำตาล (กรัม)} = (\text{ปริมาณที่บริโภค (กรัม)} \times \% \text{ Brix})/100$$

3. การประเมินด้านเคมีด้วยกระดาษลิตมัส อเนกประสงค์ 0-14 แลบบัด 4 แลบบ โดยจุ่มแลบบทดสอบ pH ลงในของเหลวอาหารตัวอย่างรอ 10 วินาทีเพื่อให้กระดาษลิตมัสเปลี่ยนสีเปรียบเทียบกับระดับบนกล่องมาตราส่วน pH อยู่ระหว่าง 0 ถึง 14 โดยที่ 0 เป็นกรดมากและ 14 เป็นด่างมาก ซึ่งค่าความเป็นกรด-ด่างแสดงถึงการบ่งชี้ความสดและองค์ประกอบของวัตถุดิบรวมถึงอาหารที่เน่าเสียง่าย

4. การทดสอบบอแรกซ์ในอาหารด้วยชุดทดสอบบอแรกซ์ GPO องค์การเภสัชกรรม โดยจุ่มกระดาษขมิ้นชั้นให้เปียกครึ่งแผ่นในตัวอย่างอาหารที่เติมน้ำยาทดสอบบอแรกซ์ แล้วรอผลประมาณ 10 นาที ซึ่งแสดงผลพบ หรือไม่พบ จากการเปลี่ยนสีกระดาษขมิ้นชั้นเป็นสีส้มจนถึงสีแดง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการสำรวจสถานการณ์และประเมินคุณภาพอาหารด้วยวิธีอย่างง่ายของอาหารที่จำหน่ายในโรงอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

จากการประเมินคุณภาพอาหารด้วยวิธีอย่างง่ายของอาหารในโรงอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ พบว่า คุณลักษณะที่แสดงออกโดยรวมของตัวอย่างอาหารคาวและของทานเล่นรวม 15 เมนู คุณลักษณะทางกายภาพด้านสีและเนื้อสัมผัสของอาหารไม่พบความผิดปกติโดยเนื้อสัตว์ที่เป็นส่วนประกอบของเนื้ออาหาร มีความสุกอย่างทั่วถึงสามารถบริโภคได้ซึ่งการเปลี่ยนแปลงสภาพของโปรตีนทำให้สีของเนื้อสัตว์ในอาหารตัวอย่าง โดยส่วนใหญ่เป็นเนื้อหมูมีสีน้ำตาลเทาและมีความแข็งสามารถใช้ช้อนตัดขาดได้ในส่วนที่ไม่ใช่เอ็น ส่วนไข่ไก่ในเมนู พะโล้ ซึ่งไข่ขาวเกิดลักษณะเป็นเจลแข็งทั้งฟองเมื่อได้รับความร้อนด้วยวิธีต้ม นอกจากนี้ พบว่า เมนูไข่พะโล้ ผัดกระเพราหมูสับ และแกงพะแนงหมูมีความเลื่อมมันระดับ 3 ซึ่งมีความมันวาวมากที่สุดพบหยดน้ำมันลอยบน ผิวหน้าอาหารจนแยกชั้น

ด้านอันตรายทางกายภาพที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า พบว่า เมนูต้มยำปลาใส่หน่อไม้พังก้างปลา ซึ่งเป็นสิ่งพบได้จากการขาดความระมัดระวังในขั้นตอนตัดแต่งส่วนก้างปลาในกระบวนการเตรียมวัตถุดิบก่อนปรุง หรือผลที่เกิดขึ้นจากการตกอาหาร ด้านตัวอย่างเครื่องดื่ม 9 เมนู ส่วนใหญ่มีนมเป็นส่วนประกอบหลัก จึงมีลักษณะ สีขุ่นและไม่พบการแยกชั้นจากลักษณะที่ปรากฏ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณภาพอาหารด้านลักษณะที่แสดงออกโดยรวมจำแนกตามอาหารคาว เครื่องดื่ม และของทานเล่น

ตัวอย่างอาหาร	สี	เนื้อสัมผัส	ความเลื่อมมัน	สิ่งแปลกปลอม
อาหารคาว				
แกงเลียง	น้ำแกงเลียง สีน้ำตาล ขุ่น ผักสีเขียวอมน้ำตาลแทรก	ผักในแกงเลียงนุ่มเปื่อยเนื้อเดียวกัน ไม่เละ ไม่แยกชั้น	ไม่มี	ไม่พบ
ผัดกระเพราหมูสับ	น้ำผัดและเนื้อหมูสุก มีสีน้ำตาลอ่อน	เนื้อหมูสับละเอียด นุ่ม ถั่วฝักยาวสุก สีเขียว ช้อนตัดขาด	ระดับ 3	ไม่พบ
ราดหน้าหมูใส่คะน้า	น้ำราดหน้ามีสีน้ำตาลอ่อน	เนื้อหมูและเส้นนุ่ม ช้อนตัดขาด น้ำราดหน้ามีความข้นเหนียว เส้นอุ้มน้ำราดหน้า ผักคะน้าสีเขียวสดมีความแข็ง	ระดับ 2	ไม่พบ
ต้มยำปลาใส่หน่อไม้	น้ำต้มยำสีเขียวใส	เนื้อปลาแดง หน่อไม้เนื้อแข็ง	ระดับ 1	พังก้างปลา
ผัดดอกหอมใส่ตับหมู	น้ำผัดสีน้ำตาล	ตับหมูเหนียว ช้อนตัดไม่ขาด ดอกหอมมีความกรอบ	ระดับ 1	ไม่พบ
ผัดเปรี้ยวหวาน	น้ำผัดสีน้ำตาลส้ม	แตงกวามีความกรอบ เนื้อหมูนุ่ม ช้อนตัดขาด มะเขือเทศนุ่มเปื่อย	ระดับ 2	ไม่พบ
ไข่พะโล้	น้ำพะโล้สีน้ำตาลดำ	ไข่ต้มแดง เนื้อหมูนุ่ม ติดหนัง	ระดับ 3	ไม่พบ
พะแนงหมู	น้ำพะแนงสีส้มเข้ม แยกชั้นมันเลื่อม	เนื้อหมูนุ่ม ช้อนตัดขาด	ระดับ 3	ไม่พบ
ก๋วยเตี๋ยวหมู	น้ำซุปลีน้ำตาลส้ม	เนื้อหมูนุ่มติดมัน	ระดับ 2	ไม่พบ

ตารางที่ 1 คุณภาพอาหารด้านลักษณะที่แสดงออกโดยรวมจำแนกตามอาหารคาว เครื่องดื่ม และ ของทานเล่น (ต่อ)

ตัวอย่างอาหาร	สี	เนื้อสัมผัส	ความเลื่อมมัน	สิ่งแปลกปลอม
เครื่องดื่ม				
เก็กฮวยเย็น	เหลืองใส ไม่มีตะกอน	เหลวใส ไม่แยกชั้น	ไม่มี	ไม่พบ
ชานมเย็น	น้ำตาลส้ม	ขุ่น ไม่แยกชั้น	ไม่มี	ไม่พบ
กาแฟเย็น	น้ำตาลเข้ม	ขุ่น ไม่แยกชั้น	ไม่มี	ไม่พบ
นมชมพูเย็น	ชมพูอ่อน	ขุ่น ไม่แยกชั้น	ไม่มี	ไม่พบ
เฉาก๊วยเย็น	น้ำเฉาก๊วยมีสีน้ำตาลเทา เนื้อเฉาก๊วยมีสีดำ	แยกชั้นระหว่างน้ำและเฉาก๊วย เนื้อเฉาก๊วย หนึบ	ไม่มี	ไม่พบ
น้ำลำไยเย็น	น้ำและเนื้อลำไย มีสีน้ำตาลแดง	แยกชั้นระหว่างน้ำและเนื้อ ลำไย มีความนุ่ม เนื้อแข็ง	ไม่มี	ไม่พบ
โอวัลตินเย็น	น้ำตาลโกโก้	ขุ่น ไม่แยกชั้น	ไม่มี	ไม่พบ
ชาเขียวนมเย็น	เขียว	ขุ่น ไม่แยกชั้น	ไม่มี	ไม่พบ
ชาไทยนมเย็น	ส้ม	ขุ่น ไม่แยกชั้น	ไม่มี	ไม่พบ
ของทานเล่น				
ปู้ด	ส้มแดง	ชิ้นยาวโดยประมาณ 7 ซม. นุ่มเคี้ยว ไม่ละเอียด	ไม่มี	ไม่พบ
เกี้ยวหมู	แป้งเกี้ยวเหลืองใส ไส้หมูมีสีน้ำตาลอ่อน	ขนาด 5x5 ซม. แป้งเกี้ยวใส ไม่ขาด ไส้หมูชิ้นตัดขาด เคี้ยว	ระดับ 1	ไม่พบ
ไส้กรอกแดงทอด	สีแดงเข้ม	ขนาด 2x2 ซม. เคี้ยว ไม่มีเนื้อไส้กรอก มีโพรงอากาศข้างใน	ระดับ 1	ไม่พบ
ลูกชิ้นปลารักบี้ทอด	สีน้ำตาลอ่อน	ขนาด 2x2 ซม. เคี้ยว มีเนื้อลูกชิ้น	ระดับ 1	ไม่พบ
ไส้กรอกนึ่ง	สีเหลืองนวลเปลือกไข่	เคี้ยว กรอบ	ระดับ 2	ไม่พบ
ขนมจีบหมู	แป้งเกี้ยวเหลืองเข้ม ไส้หมูมีสีน้ำตาลอ่อน	ขนาด 4x4 ซม. เนื้อขนมจีบ เคี้ยว นุ่ม	ระดับ 2	ไม่พบ

การประเมินคุณภาพทางด้านโภชนาการแบ่งออกเป็นค่าความเค็ม (% Salt) และค่าความหวาน (% Brix) พบว่า ค่าความเค็มของตัวอย่างอาหารคาวเฉลี่ย 0.8% (0.3 - 1.5%) ซึ่งแปลผลได้ว่าค่าความเค็มของตัวอย่างอาหาร อยู่ในระดับปานกลางหรือเทียบเท่ากับปริมาณเกลือ 0.8 กรัม (โซเดียม 320 มิลลิกรัม) นอกจากนี้ ยังพบว่า เมนุ ต้มยำปลาใส่หน่อไม้และกวยเตี๋ยวหมูมีค่าความเค็มระดับสูงสุด 1.5% (เกลือ 1.5 กรัม, โซเดียม 600 มิลลิกรัม) แสดงดังตารางที่ 2

ด้านค่าความหวาน (% Brix) ของตัวอย่างเครื่องดื่มที่สามารถวัดได้จำนวน 8 เมนุมีค่าความหวานเฉลี่ย 10.4% Brix (5 - 21 % Brix) หรือเทียบเท่ากับน้ำตาล 2 ช้อนชา (10.4 กรัม) และเมนุโกโก้เย็นมีค่าความหวานสูงถึง 21% Brix โดยปริมาณต่อหน่วยบริโภค 250 มิลลิลิตรมีปริมาณน้ำตาลในเครื่องดื่มชนิดนี้ 10.5 ช้อนชา (52.5 กรัม) แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ค่าความเค็มของตัวอย่างอาหารคาว

ตัวอย่างอาหาร	คุณลักษณะด้านโภชนาการ
	ค่าความเค็ม (% Salt)
อาหารคาว	
แกงเลียง	0.9%
ผัดกระเพราหมูสับ	0.3%
ราดหน้า	0.4%
ต้มยำปลาใส่หน่อไม้	1.5%
ผัดดอกหอมใส่ตับหมู	0.9%
ผัดเปรี้ยวหวาน	1.1%
ไข่พะโล้	0.9%
พะแนงหมู	0.3%
ก๋วยเตี๋ยวหมู	1.5%
เฉลี่ย	0.8%

ตารางที่ 3 ค่าความหวานของตัวอย่างเครื่องดื่ม

ตัวอย่างอาหาร	คุณลักษณะด้านโภชนาการ
	ค่าความหวาน (% Brix)
เครื่องดื่ม	
เก๊กฮวยเย็น	7.3%
ชานมเย็น	7.0%
กาแฟเย็น	NA
นมชมพูเย็น	7.0%
เฉาก๊วยเย็น	5.0%
น้ำลำไยเย็น	5.0%
โกโก้เย็น	21.0%
ชาเขียวนมเย็น	17.0%
ชาไทยนมเย็น	14.0%
เฉลี่ย	10.4%

เนื่องจากของทานเล่นประเภท ลูกชิ้น ไส้กรอก หรือเนื้อสัตว์แปรรูปสูง เป็นกลุ่มอาหารที่ได้รับความนิยมในการบริโภคในกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยฯ ดังนั้น การคำนึงถึงความปลอดภัยทางด้านอาหารจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยพบว่า สารบอแรกซ์ จัดเป็นวัตถุเจือปนในอาหารที่เพิ่มความกรอบเหนียวในอาหารกลุ่มดังกล่าว จากการตรวจหาบอแรกซ์ในตัวอย่างอาหารของทานเล่น 6 เมนู พบว่า มีเมนูไส้กรอกแดงและลูกชิ้นปลารักบี้ทอดพบบอแรกซ์แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การตรวจหาบอแรกซ์ของตัวอย่างอาหารของทานเล่น

ตัวอย่างอาหาร	บอแรกซ์
ปูอัด	ไม่พบ
เกี้ยวหมู	ไม่พบ
ไส้กรอกแดงทอด	พบ

ตารางที่ 4 การตรวจหาบอแรกซ์ของตัวอย่างอาหารของทานเล่น (ต่อ)

ตัวอย่างอาหาร	บอแรกซ์
ลูกชิ้นปลารักบี้ทอด	พบ
ไส้กรอกนึ่ง	ไม่พบ
ขนมจีบหมู	ไม่พบ

ผลการประเมินคุณภาพอาหารด้วยวิธีอย่างง่ายของอาหารในโรงอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งตัวอย่างอาหารไม่พบความผิดปกติของอาหารที่แสดงถึงการบูดเสียหรืออาหารไม่สุก และคุณภาพทางโภชนาการด้านความเค็มและความหวานส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง รวมถึงยังพบบอแรกซ์ในของทานเล่นประเภทไส้กรอก

อภิปรายผล

สีและเนื้อสัมผัสของเนื้อสัตว์ในอาหารตัวอย่างที่เปลี่ยนไปจากเนื้อหมูสดสีแดงเป็นสีน้ำตาลเทาและแข็งเป็นก้อนแต่ชิ้นยังคงตัดขาดได้เป็นการเปลี่ยนสภาพตามธรรมชาติของโปรตีนจากการได้รับความร้อน ซึ่งสีที่เปลี่ยนเป็นผลมาจากการเสื่อมสภาพ (Denaturation) ของสารไมโอโกลบินในเนื้อสัตว์ไม่สามารถจับกับออกซิเจนได้ ส่งผลให้สีเปลี่ยนจากสีแดงสดของออกซีไมโอโกลบิน (Oxymyoglobin) ไปเป็นสีน้ำตาลของไมโอโกลบินที่เสื่อมสภาพซึ่งเทียบเท่ากับเมทไมโอโกลบิน (Metmyoglobin) และเนื้อสัมผัสของเนื้อสัตว์ที่เปลี่ยนมาจากโปรตีนไมโอซิน (Myosin) ซึ่งเป็นส่วนประกอบของเส้นใยกล้ามเนื้อ (Myofibril) ของเนื้อสัตว์เกิดการคลายตัวและตกตะกอนเป็นก้อนแข็ง ซึ่งหลักการเกิดความเสื่อมสภาพตามธรรมชาติของโปรตีนที่เปลี่ยนแปลงโดยผันกลับไม่ได้จากสีและเนื้อสัมผัสของเนื้อสัตว์แสดงถึงความสุกของอาหารและสามารถบริโภคได้ต้องจะต้องผ่านความร้อนที่ทำให้สุกด้วยอุณหภูมิที่มากกว่า 80 องศาเซลเซียสขึ้นไป (Singh, R. P. & Cross, H. R., 2024) เมนูไข่พะโล้ ผัดกระเพราหมูสับ และแกงพะเนียงหมูที่ปรากฏความเลื่อมมันมากระดับ 3 แสดงถึงส่วนประกอบหลักของไขมันหรือน้ำมันในอาหารซึ่งความเงาวาวของผิวอาหารหลังการปรุง (Surface Glossiness) จัดเป็นคุณภาพอาหารทางคุณลักษณะที่ปรากฏในด้านกายภาพส่งผลต่อความน่ารับประทาน (Sensory Appeal)

ตัวอย่างเครื่องต้มไม่พบความผิดปกติด้านลักษณะที่ปรากฏซึ่งไม่พบการแยกชั้นหรือลิ่มนมที่แสดงถึงการเสื่อมคุณภาพจากผลิตภัณฑ์นมที่มีน้ำเป็นส่วนประกอบหลักโดยมีค่าน้ำอิสระ (Water Activity) สูง และมีสารอาหารที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ทุกชนิดโดยเฉพาะแบคทีเรียกลุ่มที่สามารถเจริญได้ในอุณหภูมิ 30 - 37 องศาเซลเซียส กลุ่มเมโซฟิล (Mesophilic Bacteria) เป็นกลุ่มที่เจริญได้ดีที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของค่า pH ในนมที่ส่งผลให้โปรตีนเคซีนเกิดการตกตะกอนเป็นลิ่มนม (Curdling) มีรสเปรี้ยวและแยกชั้นออกจากน้ำ (Serum Phase) (Ozer, B. & Akdemir-Evrendilek, G., 2014)

ด้านการประเมินคุณสมบัติทางเคมีโดยการวัดค่าความเป็นกรด-ด่างในตัวอย่างเครื่องต้มทั้ง 9 เมนู (ไม่แสดงตาราง) พบว่า ค่า pH ของตัวอย่างเครื่องต้มมีค่า pH เฉลี่ย 6.1 (pH: 5.6-8) ซึ่งมีคุณสมบัติค่อนข้างไปทางกรดเล็กน้อย โดยตัวอย่างเครื่องต้มส่วนใหญ่มีส่วนประกอบจากนมเป็นหลักซึ่งมีค่า pH ประมาณ 6 (Ahmed, I., 2016) และเมื่อพิจารณาร่วมกันกับคุณสมบัติทางกายภาพไม่พบการเสื่อมสภาพของโปรตีนที่แสดงถึงการบูดเสีย

คุณภาพทางด้านโภชนาการค่าความเค็มส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการได้รับปริมาณโซเดียมต่อมื้อ ยังคงพบว่า โอกาสได้รับโซเดียมเกินค่อนข้างสูงและตัวอย่างเมนูต้มยำปลาใส่หน่อไม้และก๋วยเตี๋ยวหมูมีค่าความเค็มระดับสูงสุด 1.5% หรือ ได้รับเกลือ 1.5 กรัม (โซเดียม 600 มิลลิกรัม) โดยกรมอนามัยแนะนำให้ปริมาณโซเดียมในอาหารที่ควรได้รับไม่ควรเกิน 2,000 มิลลิกรัมต่อวันเทียบเท่าเกลือ 1 ช้อนชา (5 กรัม) หรือเฉลี่ยต่อมื้ออาหาร 600 มิลลิกรัม และเพื่อลดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจ โรคหลอดเลือด

เลือดสมอง ความดันโลหิตสูง และโรคไตเรื้อรัง เป็นผลมาจากการได้รับปริมาณโซเดียมในปริมาณสูงและระยะยาว (กรมอนามัย, 2565) เนื่องด้วยพฤติกรรมการบริโภคโซเดียมส่วนใหญ่มาจากการบริโภคน้ำซุปรหรือการปรุงอาหารเพิ่มจากเดิมส่งผลให้ได้รับปริมาณโซเดียมเกินจึงควรชิมอาหารก่อนปรุง ลดการบริโภคน้ำซุปรน้ำแกง หลีกเลี่ยงอาหารสำเร็จรูป อาหารแปรรูปและควรทราบปริมาณโซเดียมในอาหาร สอดคล้องกับการศึกษาของ ชลธิชา บุญศิริ และนนุช วงศ์สว่าง ผลของโปรแกรมส่งเสริมการลดการบริโภคอาหารลดโซเดียม พบว่า การใช้เครื่องมืออย่างง่ายในการวัดปริมาณเกลือในอาหาร Salt Meter เพื่อติดตามและกระตุ้นปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคโซเดียมลดลงเป็นผลมาจากการทราบปริมาณเกลือในอาหารสามารถช่วยสร้างความตระหนักต่อการบริโภคอาหารอย่างมีสติจากการลดเครื่องปรุงอาหารหรือชิมก่อนปรุง (ชลธิชา บุญศิริ และนนุช วงศ์สว่าง, 2565)

จากตัวอย่างเครื่องดื่มที่ประเมินด้วยค่าความหวาน พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าความหวาน 10.4% Brix เทียบเท่ากับน้ำตาล 2 ช้อนชา และพบสูงสุด 21% Brix (น้ำตาล 10.5 ช้อนชา) สิ่งที่มีผู้บริโภคควรระมัดระวังคือน้ำตาลที่แฝงในเครื่องดื่มและการบริโภคน้ำตาลเกินความต้องการของร่างกายต่อวัน โดยสมาคมโรคหัวใจแห่งอเมริกาแนะนำการบริโภคน้ำตาลต่อวันซึ่งน้ำตาลที่เติม (Added Sugars) ในระหว่างกระบวนการผลิตหรือบรรจุ ไม่ควรบริโภคเกิน 6 ช้อนชา (25 กรัม) สำหรับผู้หญิง และสำหรับผู้ชาย 9 ช้อนชา (36 กรัม) ตามลำดับ (สมาคมโรคหัวใจแห่งอเมริกา, 2567) แนวทางการลดการบริโภคหวานควรดื่มน้ำเปล่าเป็นหลัก หลีกเลี่ยงเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลหรือเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลเทียมเนื่องจากรสหวานจากน้ำตาลเทียมกระตุ้นการเสพติดรสชาติหวาน ควรบริโภคผลไม้สดแทนน้ำผลไม้ และหลีกเลี่ยงการเติมน้ำตาลทราย น้ำผึ้ง น้ำเชื่อม ในอาหารหรือเครื่องดื่ม (สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562))

นอกจากนี้ ยังพบว่า ความเลื่อมมันจากธรรมชาติที่มาจากไขมันอิ่มตัวของส่วนประกอบกะทิหรือเนื้อสัตว์ติดมันของตัวอย่างอาหารยังส่งผลต่อคุณภาพด้านโภชนาการในแง่การได้รับไขมันอิ่มตัวและจัดเป็นอาหารที่ให้พลังงานสูงที่ส่งผลเสียต่อการเกิดโรคอ้วน โรคไขมันในเลือดสูง หรือโรคหัวใจและหลอดเลือด จึงควรจำกัดการบริโภคอาหารไขมันไม่เกิน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ (สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562)

สารบอแรกซ์ที่ยังคงพบในอาหารทานเล่นสะท้อนความปลอดภัยของอาหารบริโภคที่มีความนิยมและยังคงจำหน่ายในโรงอาหารมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับการสำรวจความปลอดภัยของอาหารรอบรั้วโรงเรียนในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานครหนึ่ง พบว่า ลูกชิ้นมีส่วนปนเปื้อนจากบอแรกซ์สูงซึ่งการจัดซื้อวัตถุดิบที่มีคุณภาพต่ำ ราคาถูกมีแนวโน้มปนเปื้อนสารต้องห้ามตามกฎหมายโดยวัตถุดิบที่ถูกอนามัยมีราคาสูงทำให้ต้นทุนของการจำหน่ายอาหารสูงขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อจำหน่ายให้กับนักศึกษาอย่างเหมาะสม (สรินทร์ พัฒอำพันธ์ และคณะ, 2567) รวมถึงสภาวะสุขภาพอาหารร้านจำหน่ายในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ตัวอย่างอาหารพบสารบอแรกซ์ จำนวน 3 ตัวอย่าง ได้แก่ ไก่จ้อ 2 ตัวอย่าง และไส้กรอก 1 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 17.65 ของตัวอย่างที่ตรวจบอแรกซ์ (ณัฐวี ชั่งชัย และคณะ , 2565) อย่างไรก็ตามแม้ว่าตัวอย่างอาหารทานเล่นส่วนใหญ่ไม่พบบอแรกซ์แต่ด้วยกระบวนการแปรรูปสูง (Ultra Processed Food : UPF) จึงจำเป็นต้องต้องระมัดระวังในการบริโภคเนื่องจากเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดโรคระบบไหลเวียนเลือด โรคลำไส้อักเสบ และโรคมะเร็ง เป็นต้น (อนุรักษ์ ศรีใจ, 2567)

การประเมินคุณภาพอาหารในโรงอาหารมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่รายงานคุณภาพด้านจุลชีววิทยา ซึ่งยังคงพบการปนเปื้อนจุลินทรีย์ในอาหารสำเร็จรูปที่จำหน่ายในโรงอาหารและยังคงเป็นประเด็นสำคัญของผู้ประกอบการที่ควรคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาดของวัตถุดิบ วิธีการปรุงอาหารและการให้ความร้อนเหมาะสม (รัตนา เตียงทิพย์ และคณะ, 2564) ซึ่งยังคงขาดข้อมูลคุณภาพอาหารด้านโภชนาการที่เป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญเช่นเดียวกันซึ่งการสังเกตความเลื่อมมัน ค่าความหวานและค่าความเค็มของอาหารสามารถควบคุมคุณภาพอาหารให้มีคุณภาพเป็นไปตามนโยบายสาธารณสุขได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

คุณภาพอาหารของตัวอย่างอาหารที่จัดจำหน่ายในมหาวิทยาลัย วิทยาลัย มหาวิทยาลัยวไลยอลงกรณ์ฯ จากการประเมินคุณลักษณะโดยรวมสามารถแสดงถึงการคงสภาพของอาหารเพื่อบริโภคได้ คุณภาพด้านโภชนาการที่ประเมินจากค่าความเค็มและค่าความหวานอยู่ในระดับปานกลาง และอาหารทานเล่นยังคงพบการปนเปื้อนสารบอแรกซ์ โดยผลการวิจัยทั้งหมดนี้ใช้กระบวนการประเมินคุณภาพอาหารด้วยวิธีอย่างง่าย ได้แก่ 1) การประเมินคุณลักษณะโดยรวมจากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพจากการเสื่อมสภาพของอาหารเมื่ออยู่ในช่วงอุณหภูมิที่จุลินทรีย์เจริญเติบโตทำให้อาหารเน่าเสียและอันตรายทางกายภาพที่สามารถพบได้ อย่างไรก็ตามควรมีการสุ่มตัวอย่างอาหารเพื่อประเมินด้านจุลชีววิทยาร่วมด้วย 2) ด้านคุณภาพทางโภชนาการ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ซ่อนเร้นที่มีความสำคัญกับพฤติกรรมบริโภคอาหารที่ไม่ดีสัมพันธ์กับการเกิดโรคเรื้อรัง และ 3) การประเมินความปลอดภัยของอาหารจากวัตถุเจือปนในอาหารที่ได้รับความนิยมในการบริโภค เช่น ใส้กรอก ลูกชิ้น ที่จัดจำหน่ายในโรงอาหาร ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์โดยการนำวิธีการประเมินคุณภาพอาหารด้วยวิธีอย่างง่ายในโรงอาหารเพื่อสร้างนโยบายต้นแบบโรงอาหารเพื่อสุขภาพโดยควรกำหนดให้โรงอาหารมีการสุ่มตัวอย่างอาหารอย่างน้อยเดือนละครั้งเพื่อประเมินคุณภาพอาหารและสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ผู้ประกอบการที่จำหน่ายอาหารในโรงอาหารให้คำนึงถึงการสร้างสภาพแวดล้อมทางอาหารที่ดีต่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยร่วมกันตั้งแต่การคัดเลือกวัตถุดิบอาหาร การปรุงประกอบอาหารตามหลักสุขาภิบาล และการใช้เครื่องปรุงอาหารอย่างเหมาะสม เพื่อการสร้างการสนับสนุนสุขภาวะองค์กรด้วยอาหารคุณภาพดีหรือติดตามปรับปรุงคุณภาพอาหารให้อยู่ในขอบเขตของการสร้างพฤติกรรมเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ดีให้กับนักศึกษาและบุคลากรในมหาวิทยาลัยได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2564). แนวทางการตรวจสอบคุณภาพอย่างง่าย. เรียกใช้เมื่อ 3 กรกฎาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/2LPvt>
- กรมอนามัย. (2565). แน่ 5 ประเภทอาหารซอสเค็ม แม้ไม่มีรสเค็ม แต่เสี่ยงโรคไต ย้ำ กินเกลือไม่เกิน 1 ช้อนชาต่อวัน. เรียกใช้เมื่อ 25 กรกฎาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/05IMV>
- ชลธิชา บุญศิริ และนนุช วงศ์สว่าง. (2565). ผลของโปรแกรมส่งเสริมการบริโภคอาหารลดโซเดียมต่อความรู้ พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีโซเดียม และปริมาณโซเดียมในปัสสาวะของประชาชน ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี. วารสารพยาบาล, 71(3), 10-17.
- ณัฐวิ ชั่งชัย และคณะ. (2565). สภาวะสุขภาพโภชนาการของร้านจำหน่ายอาหารในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน, 8(1), 86-99.
- รัตนา เตียงทิพย์ และคณะ. (2564) การตรวจสอบคุณภาพทางจุลินทรีย์ในอาหารพร้อมบริโภคจากโรงอาหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 29(6), 1021-1031.
- สมาคมโรคหัวใจแห่งอเมริกา. (2567). Added Sugars. เรียกใช้เมื่อ 16 กรกฎาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/xVriX>
- สรินทร พัฒอำพันธ์ และคณะ. (2567). การประเมินความปลอดภัยด้านเคมีและด้านจุลินทรีย์ของอาหารที่จำหน่ายรอบรั้วโรงเรียน พื้นที่เขตแห่งหนึ่ง กรุงเทพมหานคร. วารสารสาธารณสุขและสุขภาพศึกษา, 4(2), e268950. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/tjphe/article/view/268950>

- สำนักงานสุขาภิบาลอาหารและน้ำ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2561). คู่มือการดำเนินงานสุขาภิบาลอาหาร “สถานที่จำหน่ายอาหาร” ตามบทบัญญัติของกระทรวงสุขลักษณะของสถานที่จำหน่ายอาหาร พ.ศ. 2561. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานสุขาภิบาลอาหารและน้ำ. (2562). การพัฒนาโรงอาหารคุณภาพ สะอาด ปลอดภัย (GREEN Cangeen) สู่ GREEN For All เพื่อกลุ่มวัยทำงานสุขภาพดี. วารสารสุขาภิบาลอาหารและน้ำ, 10(2), 2-6.
- สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2562). สุขภาพดี เริ่มที่...อาหาร ลด หวาน มัน เค็ม เต็ม เต็ม ผัก ผลไม้. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสามเจริญพาณิชย์กรุงเทพ จำกัด.
- สำนักส่งเสริมและสนับสนุนอาหารปลอดภัย (สสอป.) สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2565). บอแรกซ์อันตรายต่อสุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 1 กรกฎาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/2KYMg>
- อนรรักษ์ ศรีใจ. (2567). ผลกระทบของการบริโภคอาหารแปรรูปชั้นสูงต่อสุขภาพ: การทบทวนวรรณกรรม. วารสารสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย, 1(3), 66-82.
- Ahmed, I. (2016). Comparative Study of Cottage Cheese Prepared from Various Sources of Milk. Proceedings of the Pakistan Academy of Sciences, 53(4), 269-282.
- Singh, R. P. & Cross, H. R. (2025). Meat Processing. Retrieved July 2025, 12, from <https://shorturl.asia/kB8X2>
- Ozer, B. & Akdemir-Evrendilek, G. (2014). Dairy Microbiology and Biochemistry: Recent Developments. (1st ed.). Boca Raton: CRC Press.

การพัฒนาแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ
ความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาศาขากการศึกษา*

THE DEVELOPMENT OF A METACOGNITIVE ACTIVITY MODEL TO ENHANCE
THE COMPETENCIES FOR GOOD CITIZENSHIP IN TEACHING PROFESSION

อลิสา ตลิ่งผล*, นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์, กรวรรณ สืบสม

Alisa Talungphon*, Nilrat Navakijpaitoon, Korawan Seubsom

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: alisa_tal@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครูของนักศึกษาศาขากการศึกษา 2) พัฒนารูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู และ 3) ประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ชั้นปีที่ 3 จำนวน 1 สาขาวิชา จำนวน 47 คน ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม โดยใช้สาขาวิชาเป็นหน่วยในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบทดสอบวัดความรู้สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู แบบประเมินสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครูด้านทักษะ แบบประเมินสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครูด้านเจตคติ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู 3 สมรรถนะหลัก 9 สมรรถนะย่อย 2) รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู มีองค์ประกอบ ได้แก่ 2.1) หลักการ 2.2) วัตถุประสงค์ 2.3) กิจกรรม 2.4) ขั้นตอน และ 2.5) การวัดและประเมินผล และ 3) ผลการใช้รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครูด้านความรู้ คะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองใช้สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านทักษะ อยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 4.37) และด้านเจตคติ อยู่ในระดับดี คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X}$ = 4.39) และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.74)

คำสำคัญ: กิจกรรมการรู้คิด, สมรรถนะความเป็นพลเมืองดี, วิชาชีพครู

Abstract

The objectives were to 1) Study, analyze, and synthesize the competencies for good citizenship in the teaching profession, 2) Develop a metacognitive activity model to enhance the competencies for good citizenship in the teaching profession, and 3) Evaluate the model's effectiveness. This study

employed a research and development method. The sample consisted of 1 program of study, 47 third-year undergraduate students enrolled in the Faculty of Education at Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. The subjects were selected using cluster random sampling, with the academic program as the sampling unit. The research instruments included the competencies for good citizenship in the teaching profession test, the skill competencies assessment form for good citizenship in the teaching profession, the attitude competency assessment form for good citizenship in the teaching profession, and a student satisfaction questionnaire on metacognitive activity. Data were analyzed using percentages, mean, standard deviation, and content analysis. The research findings were as follows: 1) The competencies for good citizenship in the teaching profession consist of three core competencies and nine sub-competencies. 2) The developed metacognitive activity model to enhance competencies for good citizenship in the teaching profession includes components such as: 2.1) Principles, 2.2) Objectives, 2.3) Activity, 2.4) Steps, and 2.5) Assessment and evaluation. and 3) The model implementation results showed that students' post-test scores on good citizenship knowledge were significantly higher than their pre-test scores at the .05 level. For good citizenship in the teaching profession, in terms of skills, it was rated at a reasonable level ($\bar{X} = 4.37$), and attitude was also rated as good ($\bar{X} = 4.39$), and satisfaction was found to be at the highest level ($\bar{X} = 4.74$).

Keywords: Metacognitive Activities, Competence for Good Citizenship, Teaching Profession

บทนำ

การจัดการศึกษาเพื่อเสริมความเป็นพลเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคม ทั้งนี้ เพราะการจัดการศึกษาดังกล่าวเป็นการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ อย่างมีวิจารณญาณ แยกแยะข้อมูลที่ต้องและไม่ถูกต้อง มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการเมือง ในช่วงเวลาที่ผ่านมาพบปัญหาของการจัดการศึกษาที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง เช่น กรณีของการออกแบบหลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เกิดจากฝ่ายรัฐเพียงอย่างเดียว ขาดมิติทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ทำให้ไม่สามารถสร้างพลเมืองที่เข้มแข็งในระบบประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง หรือแม้ว่าจะมีหลักสูตรพลเมืองศึกษาเกิดขึ้น แต่ผู้เรียนยังไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่รับรู้ได้จากข้อมูลข่าวสารที่ปรากฏตามสื่อสาธารณะเกี่ยวกับ ความรับผิดชอบ การเคารพในสิทธิของผู้อื่น การเคารพต่อกติกาของสังคม ความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อ การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคม แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมอย่างมาก ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง เช่นเดียวกันแผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564 - 2570 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566 - 2570) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพลเมืองผ่านการพัฒนาคนในระดับอุดมศึกษา โดยมุ่งเน้นการสร้างบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับความเป็นพลเมืองที่ดีในหลายด้านเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพลเมืองที่กระตือรือร้นในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาชุมชนและสังคม เป็นการส่งเสริมให้บัณฑิตและบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม ปัญหาที่ปรากฏผ่านสื่อสาธารณะ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงแผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ

ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่กล่าวมาย่อมแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยยังไม่สามารถสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นในกลุ่มประชากรส่วนใหญ่ในสังคมได้

รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา เป็นกิจกรรมที่ออกแบบตามแนวคิดการรู้คิด (Metacognition) ซึ่งมีความสำคัญในการเรียนรู้ โดยนักวิจัยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การรู้คิดเป็นการคิดขั้นสูงที่มีความซับซ้อนมากที่สุดเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนสามารถจัดการ ควบคุม และกำกับกระบวนการคิด หรือกระบวนการทางปัญญาของตนเองได้ กล่าวคือ เมตาคอกนิชันช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้วิธีการเรียน (learn how to learn) และเรียนรู้วิธีการคิด (learn how to think) (พาสนา จุรัตน์, 2556) ดังนั้น ในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นอย่างยิ่งที่จะเตรียมนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ให้พร้อมสำหรับบทบาทหน้าที่ครูในอนาคต และจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งผลต่อการดำรงชีวิตในสังคมไทย สังคมโลก แนวทางการพัฒนาที่จะสามารถพัฒนาครูให้มีความพร้อม ดังคำปฏิญาณตนของครูที่ว่า "ข้าขอปฏิญาณว่า ข้อ 1 ข้าจะบำเพ็ญตนให้สมกับได้ชื่อว่าเป็นครู ข้อ 2 ข้าจะตั้งใจฝึกสอนศิษย์ให้เป็นพลเมืองดีของชาติ และข้อ 3 ข้าจะรักษาชื่อเสียงของคณะครูและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม การส่งเสริมให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มีสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู สามารถบูรณาการความรู้ ทักษะ และเจตคติ การมีมุมมองบนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ สามารถนำความรู้ ทักษะ ตลอดจนมีเจตคติในการดำเนินชีวิต จะสามารถนำพาตนเอง ประเทศชาติ และสังคมโลก สู่อการเปลี่ยนแปลง

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา
3. เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรูของนักศึกษาสาขาการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) ร่วมกับการออกแบบเชิงระบบตามแนวคิด (ADDIE Model) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรูของนักศึกษาสาขาการศึกษา ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2/2567 หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จำนวน 10 สาขาวิชา จำนวน 450 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2/2567 ตามหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จำนวน 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 47 คน ด้วยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม โดยใช้สาขาวิชาเป็นหน่วยในการสุ่ม

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Research: R₁) (Analysis: A) วิเคราะห์สภาพปัญหาและสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนคณะครุศาสตร์/

ศึกษาศาสตร์ จำนวน 10 คน และนักศึกษาคณะครุศาสตร์ จำนวน 10 คน เพื่อ 1) ศึกษาสำรวจสภาพปัญหา และความต้องการจำเป็น 2) ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 3) สัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา 4) การสนทนากลุ่มเพื่อพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2) ประเด็นการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนารูปแบบกิจกรรม (Development: D₁) (Design and Development: D&D) นำผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู จากขั้นตอนที่ 1 จัดทำ (ร่าง) รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา และจัดทำ (ร่าง) คู่มือการใช้กิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา จากนั้นนำ (ร่าง) รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา และ (ร่าง) คู่มือการใช้กิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา โดยวิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา จำนวน 9 คน และพิจารณาความเหมาะสมเกี่ยวกับ (ร่าง) รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมเกี่ยวกับ (ร่าง) รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.88$) แบบทดสอบวัดความรู้สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครูใช้แบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.67 - 1 หาค่าความยากง่ายและอำนาจจำแนกโดยนำแบบทดสอบที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try-out) กับนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลมาวิเคราะห์คุณภาพแบบทดสอบเป็นรายข้อโดยหาค่าความยากง่าย (p) อำนาจจำแนก (r) โดยแบบกลุ่มสูงกลุ่มต่ำ ร้อยละ 25 คัดเลือกแบบทดสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.30 - 0.67 และอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.22 - 0.60 และค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.83 แบบประเมินสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครูด้านทักษะ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.65$) แบบประเมินสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครูด้านเจตคติ ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.67 - 1 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาการศึกษาที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.78$)

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบกิจกรรม (Research: R₂) (Implementation: I) นำรูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา ไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ตามคู่มือการใช้กิจกรรมฯ กับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ชั้นปีที่ 3 จำนวน 47 คน ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม โดยใช้สาขาวิชาเป็นหน่วยในการสุ่ม ทำการทดลองโดยนำหน่วยกิจกรรม ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านว่ามีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายสามารถนำไปใช้ได้ โดยจัดกิจกรรมนอกเวลาเรียน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา 2) แบบทดสอบวัดความรู้สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู 3) แบบประเมินสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครูด้านทักษะ 4) แบบประเมินสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครูด้านเจตคติ และ 5) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้าง

สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาวชิพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยเชิงทดลองขั้นพื้นฐาน (Pre Experimental Design) แบบ (One Group Pre Test-Post Test Design)

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบกิจกรรม (Development: D₂) (Evaluation: E) เป็นการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาวชิพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา นำข้อมูลผลการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาวชิพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา มาพิจารณาประเมินผล และปรับปรุงรูปแบบ โดยเปรียบเทียบคะแนนสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาวชิพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา ด้านความรู้ ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมฯ วิเคราะห์ผลคะแนนการประเมินสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาวชิพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา ด้านทักษะ และด้านเจตคติ ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาวชิพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา และประมวลข้อมูลเพื่อปรับปรุงรายละเอียดของรูปแบบกิจกรรมการรู้คิด เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาวชิพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นและพร้อมนำไปใช้ต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาวชิพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา พบว่า ประกอบด้วย 3 สมรรถนะหลัก 9 สมรรถนะย่อย ได้แก่ 1) การเคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วย 1.1) เคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเอง และผู้อื่น 1.2) เคารพกติกา เคารพกฎหมาย และ 1.3) รับผิดชอบต่อสังคม 2) การสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วย 2.1) รู้เท่าทันสื่อ รู้ทันตัวเอง 2.2) สื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และ 2.3) สร้างสรรค์สื่อเพื่อสังคม และ 3) จิตวิญญาณความเป็นครู ประกอบด้วย 3.1) ประพฤติและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างครูที่ดี 3.2) ยอมรับความแตกต่าง และ 3.3) อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

2. ผลการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาวชิพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา พบว่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กิจกรรม ประกอบด้วย หน่วยกิจกรรมที่ 1 พลเมืองดี ตื่นรู้ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน หน่วยกิจกรรมที่ 2 พลเมืองดี สื่อสารเก่ง สร้างสรรค์ได้ และหน่วยกิจกรรมที่ 3 พลเมืองดี บนพื้นฐานวิชาวชิพครู 4) ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การกระตุ้นความสนใจ ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ ขั้นตอนที่ 4 การจัดการตนเอง และขั้นตอนที่ 5 การประเมิน และ 5) การวัดและประเมินผล

3. ผลการศึกษาการใช้รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาวชิพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา มีดังนี้

3.1 ผลการประเมินกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาวชิพครูของนักศึกษาสาขาการศึกษา

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมฯ สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาวชิพครู (ด้านความรู้)

สมรรถนะสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาวชิพครู	N	$\bar{X}$	S.D.	t-test	Sig
หลังการทดลองใช้	47	27.02	1.55	30.982**	.000
ก่อนการทดลองใช้	47	17.13	1.30		

**อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาวชิพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา สมรรถนะความเป็นพลเมืองดี

วิชาชีพรู (ด้านความรู้) พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมฯ ($\bar{X} = 27.02$) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมฯ ($\bar{X} = 17.13$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลการประเมินคะแนนสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู (ด้านทักษะ)

สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การเคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น	4.37	0.49	ดี
การสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ	4.36	0.53	ดี
จิตวิญญาณความเป็นครู	4.38	0.48	ดี
ค่าเฉลี่ย	4.37	0.50	ดี

จากตารางที่ 2 พบว่า สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู (ด้านทักษะ) โดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.37$) เมื่อพิจารณารายด้านมากที่สุด คือ สมรรถนะจิตวิญญาณความเป็นครู อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.38$) รองลงมา คือ การเคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.37$) และการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ ($\bar{X} = 4.36$) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการประเมินคะแนนสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู (ด้านเจตคติ)

สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การเคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น	4.45	2.91	ดี
การสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ	4.38	2.84	ดี
จิตวิญญาณความเป็นครู	4.33	2.55	ดี
ค่าเฉลี่ย	4.39	2.77	ดี

จากตารางที่ 3 พบว่า สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู (ด้านเจตคติ) โดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.39$) เมื่อพิจารณารายด้านมากที่สุด คือ สมรรถนะการเคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมา การสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ ($\bar{X} = 4.38$) และจิตวิญญาณความเป็นครู อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.33$) ตามลำดับ

3.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการรูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการรูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.72	0.49	มากที่สุด
ด้านบรรยากาศ	4.71	0.52	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.76	0.47	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.74	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$) นักศึกษามีความพึงพอใจมากที่สุดในด้านประโยชน์ที่ได้รับ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$) รองลงมาด้านกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$) และด้านบรรยากาศ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ สามารถนำผลมาอภิปราย ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู้ ของนักศึกษาสาขา การศึกษา พบว่า สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู้ 3 สมรรถนะหลัก 9 สมรรถนะย่อย ได้แก่ 1) การเคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วย 1.1) เคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเอง และผู้อื่น 1.2) เคารพกติกา เคารพ กฎหมาย และ 1.3) รับผิดชอบต่อสังคม 2) การสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วย 2.1) รู้เท่าทันสื่อ รู้ทันตัวเอง 2.2) สื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และ 2.3) สร้างสรรค์สื่อเพื่อสังคม และ 3) จิตวิญญาณความเป็นครู ประกอบด้วย 3.1) ประพฤติและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างครูที่ดี 3.2) ยอมรับความแตกต่าง และ 3.3) อยู่ร่วมกัน อย่างสันติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีวัฒน์ จิตติเวทย์กุล ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักศึกษาวิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ พบว่า องค์ประกอบ ความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษา คือ มีความเคารพ ประกอบด้วย มีความเข้าใจหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย มีเหตุผล ยอมรับความเห็นต่าง ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ความปรารถนาดีต่อสังคมมีจิตสาธารณะ เคารพสิทธิส่วนบุคคล เคารพกฎหมาย (ทวีวัฒน์ จิตติเวทย์กุล, 2564)

2. ผลการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพรู้ ของ นักศึกษาสาขาการศึกษา พบว่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กิจกรรม ประกอบด้วย หน่วยกิจกรรมที่ 1 พลเมืองดี ตื่นรู้ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน หน่วยกิจกรรมที่ 2 พลเมืองดี สื่อสาร เก่ง สร้างสรรค์ได้ และหน่วยกิจกรรมที่ 3 พลเมืองดี บนพื้นฐานวิชาชีพรู้ 4) ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การกระตุ้นความสนใจ ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ ขั้นตอนที่ 4 การจัดการตนเอง และ ขั้นตอนที่ 5 การประเมิน และ 5) การวัดและประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ พีรเดช บุญรอด และพิชญาภา ยางสร้อย ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะครูผู้สร้างสรรคสื่อการเรียนรู้ด้วย ปัญญาประดิษฐ์ สำหรับครูศูนย์ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า รูปแบบกิจกรรมที่พัฒนา มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กิจกรรม 4) ขั้นตอนการจัดกิจกรรม และ 5) การวัดและ ประเมินผล (พีรเดช บุญรอด และพิชญาภา ยางสร้อย, 2568) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สัญญา สาผลิผลิน และคณะ ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบกิจกรรมที่พัฒนามีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการจัดกิจกรรม และ 5) การประเมินผลการเรียน (สัญญา สาผลิผลิน และคณะ, 2561) แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและส่งเสริม ศักยภาพมนุษย์: ปฏิรูปการเรียนรู้ พัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต คนไทยที่มีคุณธรรม มีวินัย เคารพกฎหมาย มีทักษะ ในศตวรรษที่ 21 ได้สร้างสุขภาวะที่ดี และความอยู่ดีมีสุข (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 มีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา 4 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาระบบ และกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะ ทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบาทวิถีชีวิตของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ 3) เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรม รู้รัก สามัคคี และร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกภูมิ เจียมวิทยานุกูล ศึกษาเรื่อง แนวทางเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีในศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนไทย พบว่า แนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะ

ความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะสมกับเยาวชนไทย ที่สำคัญ คือ การพัฒนาครุรุ่นใหม่ให้มีความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ก่อนเข้าประจำการ (เอกภูมิ เจริญวิทย์านุกูล, 2561)

3. ผลประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา

3.1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการใช้รูปแบบกิจกรรมฯ สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู (ด้านความรู้) พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการนักศึกษาเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง การสะท้อนคิดช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งมากกว่าการท่องจำ เชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์เดิมทำให้สร้างความเข้าใจในเชิงลึกช่วยให้คะแนนสูงขึ้น สอดคล้องกับ Anderson, N. J. ที่ได้ให้นิยามเมตาคognitionขึ้นว่าเป็นการคิดเกี่ยวกับการคิด (Thinking About Thinking) ผู้เรียนจะรู้ว่าควรทำอย่างไรเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่รู้ว่าทำอะไร จุดประกายความคิดและสามารถนำไปสู่การเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและผลการเรียนรู้ที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนที่กำลังประสบปัญหา ดังนั้น การตระหนักรู้ และการควบคุมกระบวนการคิดของตนเองเป็นหนึ่งในทักษะที่สำคัญที่ผู้สอนจะต้องจัดการเรียนการสอนควบคู่ไปกับทักษะด้านปัญญา (Anderson, N. J., 2002)

3.2 สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู (ด้านทักษะ) พบว่า อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.37$) พิจารณารายด้าน มากที่สุด คือ สมรรถนะจิตวิญญาณความเป็นครู อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.38$) รองลงมาการเคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.37$) และการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ ($\bar{X} = 4.36$) ตามลำดับในทุก ๆ กิจกรรมได้ออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมกลุ่ม ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ทำหน้าที่ตามบทบาทอย่างเต็มศักยภาพ เคารพสมาชิกในทีม ช่วยเหลือประนีประนอมมีกระบวนการทำงานบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและทุกกิจกรรมผู้สอนจะให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่มส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในการทำงานร่วมกันและมีการปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อให้ตนเองสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ ทิพย์พาพร ต้นติสุนทร ศึกษาเรื่องพลเมือง สิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย ได้ให้ความหมายของพลเมืองว่า หมายถึง คนที่มีความสามารถในการแสดงความรับผิดชอบทั้งต่อตัวเองและส่วนรวม มีความรู้และช่วยตัดสินใจในปัญหาสำคัญ ๆ ของสังคม ชุมชน และประเทศ มีส่วนร่วมในความคิดอย่างอิสระ (ทิพย์พาพร ต้นติสุนทร, 2557) และสอดคล้องกับ ญัฐกานต์ เรือนคำ และกิตติชัย สุชาติโนบล ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างสมรรถนะครูไทย กับการศึกษาไทย 4.0 ครูที่จะทำให้เกิดระบบการศึกษาไทย 4.0 นั้นครูจะต้องมีทักษะในด้านการสอนเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ ทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านภาษาการสื่อสาร และการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมต่างชาติ (ญัฐกานต์ เรือนคำ และกิตติชัย สุชาติโนบล, 2565)

3.3 สมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู (ด้านเจตคติ) พบว่า อยู่ในระดับดี คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 4.39$) เมื่อพิจารณารายด้าน มากที่สุด คือ สมรรถนะการเคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเอง และผู้อื่น อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมา การสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ ($\bar{X} = 4.38$) และจิตวิญญาณความเป็นครู อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.33$) ตามลำดับ ซึ่งทุกกิจกรรมเป็นไปตามขั้นตอนซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและจัดการความคิดของตนเองนำไปสู่ความมั่นใจในตนเอง และส่งผลต่อเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับ พาสนา จุฬรัตน์ กล่าวว่า เมตาคognitionขึ้นหมายถึงการที่บุคคลตระหนักรู้เกี่ยวกับความรู้ กระบวนการคิด และความสามารถของตนเอง และใช้ความรู้ความเข้าใจในการจัดการ การควบคุมกระบวนการคิด และการทำงานของตนโดยรู้จักเลือกใช้กลวิธีต่าง ๆ ที่เหมาะสมอันจะช่วยให้การเรียนรู้และงานที่ทำประสบความสำเร็จ (พาสนา จุฬรัตน์, 2556) และแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นพลโลก โดยเน้นว่าการสอนควรช่วยให้ผู้เรียนได้

พัฒนาเจตคติที่ดี มีความเชื่อถือซึ่งกันและกัน มีความเข้าใจในผู้อื่น โดยไม่พิจารณาผู้อื่นเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น การจัดการเรียนการสอนควรมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554)

3.4 ผลความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาการศึกษาที่มีต่อการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการรู้คิด เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$) ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้สอนจัดกิจกรรมที่ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี พัฒนาเจตคติและจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี ตลอดจนมีทักษะและความสามารถในการที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่ตนเป็นสมาชิกได้อย่างมีความสุข โดยจัดกิจกรรมที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ อย่างกระตือรือร้น ผ่านการลงมือปฏิบัติด้านการคิดจากสถานการณ์ที่ออกแบบจนทำให้ผู้เรียนสร้างและสรุปแนวคิดได้ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อลงกรณ์ อัครโสวรรณ ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมความเป็นครูเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองดีจิตัลของนักศึกษาวิชาชีพครู โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองร่วมกับทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้: การประยุกต์ใช้การวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้ พบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมเสริมความเป็นครูเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองดีจิตัลของนักศึกษาวิชาชีพครูอยู่ในระดับมากที่สุด (อลงกรณ์ อัครโสวรรณ, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นต่อไปนี้ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) การนำรูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษา สาขาการศึกษา ไปใช้ผู้สอนควรทำความเข้าใจแนวคิดสำคัญและจุดประสงค์ อย่างกระจ่างชัดก่อนเริ่มกิจกรรมจะทำให้ผู้สอนเกิดความพร้อม และผู้สอนควรศึกษาคำถามแล้วคาดการณ์คำตอบเพื่อทำความเข้าใจ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ 2) การนำรูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา เพื่อให้ นักศึกษาจะสามารถเชื่อมโยงความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ และนำมาใช้อภิปรายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ด้วยความเข้าใจที่ลุ่มลึก ผู้สอนควรอธิบาย ชี้แจง ตกลง ประเด็นในเรื่องการควบคุมอารมณ์ การแสดงความรู้สึก การให้เกียรติ และเคารพสิทธิซึ่งกันและกันในการแสดงเหตุผลต่อเพื่อนร่วมชั้น และ 3) การนำรูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา ในครั้งนี้มีระยะเวลาจำกัด ควรเพิ่มระยะเวลาในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เห็นพัฒนาการของนักศึกษามากยิ่งขึ้น ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาพัฒนารูปแบบกิจกรรมการรู้คิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมืองดีวิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาการศึกษา ให้มีสมรรถนะการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐกานต์ เรือนคำ และกิตติชัย สุธาสิโนบล. (2565). การเสริมสร้างสมรรถนะครูไทยกับการศึกษาไทย 4.0 [Enhancement of Thai teachers' competencies in Thai education 4.0]. วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ, 4(1), 128-143.
- ทวีวัฒน์ จิตติเวทย์กุล. (2564). แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. วารสารศิลปการจัดการ, 5(2), 471-485.
- ทิพย์พพร ตันติสุนทร. (2557). พลเมือง สิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายการศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายการศึกษา.
- พาสนา จุฬรัตน์. (2556). เมตาคอกนิชันกับการเรียนรู้ Metacognition with Steep Learning. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 14(1), 1-17.

- พีรเดช บุญรอด และพิชญาภา ยวงสร้อย. (2568). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะครูผู้สร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ สำหรับครูศูนย์ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในจังหวัดพิษณุโลก. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 7(2), 187-200.
- สัญญา สาผลิผลิน และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 4(2), 1-15.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2554). การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลโลก. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.
- อลงกรณ์ อัครโสวรรณ. (2565). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมความเป็นครูเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาวิชาชีพครูโดยใช้แนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองร่วมกับทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้: การประยุกต์ใช้การวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวัดประเมินและวิจัยการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เอกภูมิ เจียมวิทยานุกุล. (2561). แนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนไทย. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Anderson, N. J. (2002). The Role of Metacognition in Second Language Teaching and Learning. ERIC Digest. Washington, District of Columbia: ERIC Clearinghouse on Languages and Linguistics.

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริม
ความสามารถการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี
และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่*
THE DEVELOPMENT OF BLENDED ACTIVE LEARNING MANAGEMENT TO
ENHANCE THE ABILITY TO ORGANIZE SCIENCE, TECHNOLOGY,
AND MATHEMATICS LEARNING EXPERIENCES FOR
EARLY CHILDHOOD AMONG CHIANG MAI UNIVERSITY STUDENTS

อาทิตยา อินยง

Atitaya Inyong

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Education, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

Corresponding author E-mail: atitaya.i@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมความสามารถการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการศึกษาระดับปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้ชั้นปี เป็นหน่วยการสุ่ม ใช้รูปแบบวิจัยกึ่งทดลองแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังทดลอง มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) วิเคราะห์บูรณาการเนื้อหาสาระ 2) ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสาน 3) สรุปและสะท้อนการเรียนรู้ 4) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5) ออกแบบการจัดประสบการณ์และต่อยอดองค์ความรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาเกี่ยวกับกรอบการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ และแบบประเมินความสามารถในการออกแบบแผนการจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกรอบการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัยสูงขึ้นหลังจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานฯ โดยมีผลคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานฯ เท่ากับ 21.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.36 และหลังจากการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 34.27 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.98 และผลคะแนนความสามารถในการออกแบบแผนการจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัยของนักศึกษาวิชาชีพครูหลังการจัดการเรียนรู้มีคะแนนสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสาน, การออกแบบการจัดการเรียนรู้, ปฐมวัย

Abstract

This study aimed to examine the effects of blended active learning management to enhance the ability to organize Science, Technology, and Mathematics learning experiences for early childhood among Chiang Mai University students. The sample group consisted of 15 students from third-year undergraduate students majoring in Early Childhood Education at the Faculty of Education, Chiang Mai University. The participants were selected through simple random sampling using classrooms as the sampling unit. The research employed a quasi-experimental design using a one-group pretest-posttest design. This study employed a five-step learning management process: 1) Analysis and integration of content, 2) Engagement in hands-on blended active learning activities, 3) Summarization and reflection, 4) Knowledge sharing and exchange, and 5) Design of experiential learning to extend and enhance knowledge. Research instruments included blended active learning lesson plans, Science, Technology, and Mathematics learning framework comprehension test for pre-service early childhood teachers, and an evaluation form assessing the ability to design Science, Technology, and Mathematics learning experiences. Data were analyzed using mean, standard deviation, percentage, and t-test for Dependent Sample. The results revealed that blended active learning significantly improved the participants' comprehension of the Science, Technology, and Mathematics framework and their ability to design Science, Technology, and Mathematics learning experiences for early childhood education. The pre-test mean score was 21.47 (S.D. = 3.36), which increased to 34.27 (S.D. = 1.98), in the post-test. This improvement in the ability to design Science, Technology, and Mathematics learning experiences was found to be statistically significant at the .05 level.

Keywords: Blended Active Learning Management, Learning Experiences Design, Early Childhood Teacher

บทนำ

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทกับการใช้ชีวิตและการทำงาน การจัดการเรียนรู้แนวใหม่เพื่อเสริมสร้างทักษะแห่งโลกอนาคต จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อเตรียมคนให้พร้อมไปกับโลกแห่งอนาคตที่เต็มไปด้วยความสลับซับซ้อนและโอกาสที่ท้าทายคือ ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต (Future Essential Skills) ในศตวรรษที่ 21 ความรับผิดชอบต่อสังคมและความเป็นพลเมืองโลก สำหรับการจัดการเรียนรู้แนวใหม่เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานแห่งอนาคต ในการทำงานอิสระในการริเริ่มธุรกิจให้สำเร็จในอนาคต และการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งอนาคตของการเรียนรู้จะเน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น เรียนรู้ได้ตลอดเวลา เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เรียนรู้จากหลากหลายแหล่งความรู้ เรียนรู้ด้วยตนเองเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และทักษะที่จำเป็นในอนาคตไปสู่พลเมืองดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน (ซวลิต ขอดศิริ และวชิรา เครือคำอ้าย, 2567) ครูหรือบุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียน เพราะมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบอย่างที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ แก่ผู้เรียน ในอดีตการจัดการเรียนการสอนจะยึดครูเป็นศูนย์กลาง โดยการบรรยายเนื้อหาสาระของวิชาเป็นบท ๆ ผู้เรียนทำตามคำสั่งที่ครูบอก จึงทำให้นักเรียนเกิดเพียงการได้เรียนรู้แต่สมองไม่เกิดกระบวนการในการไตร่ตรองคิดวิเคราะห์ แยกแยะซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันที่การเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ได้จำกัดที่ห้องเรียนหรือห้องสมุด ตลอดถึงตำราเรียนเหมือนสมัยก่อน ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้

นักเรียนสามารถเรียนรู้และเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายเพียงแค่มียุคเทคโนโลยีอย่างโทรศัพท์ แท็บเล็ต หรือโน้ตบุ๊ก ที่สามารถเชื่อมอินเทอร์เน็ต ซึ่งสามารถศึกษาและเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ทั่วโลก (สำนักงานพัฒนา รัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2562) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เดชาธร บงศ์บุตร ที่ระบุว่า การจัดการเรียนรู้ ผสมผสานเชิงรุก คือ การวางแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายผสมผสานความคิด รวบรวม กิจกรรม และเทคโนโลยี อย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของผู้เรียนมีบทบาทใน กิจกรรมอย่างมีชีวิตและตื่นตัว (เดชาธร บงศ์บุตร, 2565) ซึ่งการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนปกติ จะมีรูปแบบ การสอนและเทคนิคการสอนที่หลากหลาย ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมุ่งลดการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ให้น้อยลงและพัฒนาทักษะให้เกิดกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูงในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ ประเมินผลการนำไปใช้จากประสบการณ์ปฏิบัติของผู้เรียน คือ การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) นอกจากนี้ รูปแบบการเรียนการสอนที่สนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์กันของผู้เรียน โดยใช้บทเรียนที่มีความยืดหยุ่น เน้นการสืบค้น ให้การเรียนรู้ที่มีการส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนหลากหลายวิธี โดยคำนึงถึงผู้เรียน สภาพแวดล้อม เนื้อหา สถานการณ์ เพื่อตอบสนองการเรียนรู้และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยสามารถจัด การเรียนการสอนทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยมีการนำเทคโนโลยีทางการศึกษาแบบออนไลน์และ ออฟไลน์มาเป็นส่วนประกอบ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุด เกิดทักษะ และเกิดการเรียนรู้ที่ทำให้ บรรลุตามวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแผนการศึกษาที่ต้องการให้คนไทยเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมี คุณภาพ เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันเวทีโลก (กุลธิดา พุ่งคาโน, 2564)

ภารกิจในการจัดการศึกษาให้กับผู้ที่ประกอบวิชาชีพครูในสถาบันอุดมศึกษา คือ การผลิตบัณฑิตให้มี คุณธรรม มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ และสามารถจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้มี ความรู้ ทักษะ และบูรณาการเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ที่มีความหมายแก่นักศึกษานั้น การออกแบบการเรียนรู้ควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพการณ์ความเป็นจริงของสังคมและ มีคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งวิธีการหนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน คือ รูปแบบ การเรียนที่ผสมผสานระหว่างการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนและการใช้สื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ที่เปิด โอกาสให้ผู้เรียนสามารถสืบค้นข้อมูลและทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียนได้ (ชลาธิป สมานิติ, 2564) ผู้วิจัยเห็นว่าการนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสาน มาพัฒนาความสามารถจัดการประสบการณ์ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ของนักศึกษาวิชาชีพครู โดยนำจุดเด่นของ ธรรมชาติวิชาตลอดจนวิธีการสอนมาบูรณาการผสมผสานเข้าด้วยกันทำให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมี ประสิทธิภาพ นอกจากนั้นยังเน้นกระบวนการออกแบบด้วย โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้และวิเคราะห์เนื้อหา องค์ความรู้จากการเชื่อมโยง บูรณาการเนื้อหา สาระของกระบวนการวิชา ได้ลงมือปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง หากความรู้จากแหล่งความรู้ทั้งการจัดการเป็นแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped- Classroom) และการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม สร้างความรู้ สติการจัดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อันจะนำไปสู่ การออกแบบการจัดการประสบการณ์และต่อยอดองค์ความรู้ และการเตรียมนักศึกษาให้มีความพร้อมทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและคุณลักษณะสำคัญต่าง ๆ ของความเป็นครูมืออาชีพในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมความสามารถจัดการประสบการณ์ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยมีรูปแบบการวิจัยแบบ One-Group Pretest-Posttest Design

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 125 คน (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักทะเบียนและประมวลผล, 2567)

กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) โดยใช้ชั้นปี เป็นหน่วยการสุ่ม ได้กลุ่มตัวอย่างชั้นปีที่ 3 จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผน ประกอบด้วยเรื่อง กรอบการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ ในระดับปฐมวัย การส่งเสริมการเรียนรู้และการจัดประสบการณ์บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ ในระดับปฐมวัย การประเมินการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย และการออกแบบ และวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย โดยกระบวนการเรียนรู้ที่จัดให้กับนักศึกษาจะประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ 1) ปรับเปลี่ยนการเรียนแบบบรรยาย ในห้องเรียน ให้เป็นการจัดการเป็นแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped-Classroom) ทั้งหมดโดยอาจารย์ผู้สอนจะวางคลิป video การสอนรวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องผ่านทางสื่อสารหลักของกระบวนวิชา เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้และศึกษาก่อนเข้าห้องเรียน 2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เป็น Active Learning ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ ทำกิจกรรมกลุ่ม ทำการทดลอง สำรวจและหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ออกแบบแก้ปัญหา เน้นการจัดการเรียนรู้ โดยการตั้งคำถามเพื่อให้ “คิด” สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุก และได้เรียนรู้ร่วมกัน มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) เริ่มต้นด้วยการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้และวิเคราะห์เนื้อหา องค์ความรู้ จากการเชื่อมโยง บูรณาการเนื้อหา สารของกระบวนวิชา จากนั้นขั้นที่ 2 ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสาน ทำกิจกรรมกลุ่ม ทำการสำรวจ ทดลอง หาความรู้จากแหล่งความรู้ทั้ง ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped-Classroom) และการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง ขั้นที่ 3 สรุปความรู้และสะท้อนการเรียนรู้ ขั้นที่ 4 สานิตการจัดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นที่ 5 ออกแบบการจัดประสบการณ์และต่อยอดองค์ความรู้ โดยผู้วิจัยได้นำแผนไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้องและเหมาะสมของเนื้อหา แล้วมาปรับแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้ โดยเกณฑ์การประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้สอนเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) ผลการตรวจสอบ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีความเหมาะสมในการนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

2.1 แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาเกี่ยวกับกรอบการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ โดยศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบกรอบการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย เพื่อสร้างข้อคำถามแบบปรนัย 5 ตัวเลือก โดยแบบทดสอบมีลักษณะคำถามเป็นสถานการณ์ มีเกณฑ์การตรวจให้คะแนน คือ ตอบถูก ได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน จำนวน 40 ข้อ ประกอบด้วย ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี

และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย จำนวน 10 ข้อ สารที่ควรเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ ในระดับปฐมวัย จำนวน 10 ข้อ การส่งเสริมการเรียนรู้และการจัดประสบการณ์บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย จำนวน 10 ข้อ และการประเมินการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย จำนวน 10 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวมเป็น 40 คะแนน วัดความรู้เกี่ยวกับกรอบ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัยที่มีลักษณะคู่ขนานกัน จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับก่อนการทดลองและฉบับหลังการทดลอง มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ทุกรายการ โดยผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขการใช้ภาษาของข้อคำถามและตัวเลือกให้ชัดเจน และเหมาะสมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.2 แบบประเมินความสามารถในการออกแบบแผนการจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ โดยศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินความสามารถในการออกแบบแผนการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ โดยกำหนดรายละเอียดให้เหมาะสมกับการประเมินความสามารถในการออกแบบ แผนการจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย โดยใช้ เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริก (Score rubric) 4 ระดับ กำหนดโครงสร้างแบบประเมินความสามารถใน การออกแบบแผนการจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับ ปฐมวัย ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ กำหนดการให้คะแนนข้อคำถามแต่ละองค์ประกอบ 4 ระดับ ดังนี้ ระดับ 1 ควรปรับปรุง , ระดับ 2 พอใช้, ระดับ 3 ดี, ระดับ 4 ดีมาก และกำหนดเป็นระดับความสามารถ คือ ควรปรับปรุง พอใช้ ดี และดีมาก ตามลำดับ ในการแปลความหมายใช้เกณฑ์ในการแบ่งระดับความกว้างของอันตรภาคชั้น (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2554) ดังนี้

$$\text{สูตรอันตรภาคชั้น} = \frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{(4 - 1)}{4} = 0.75$$

ค่าเฉลี่ย 3.26 - 4.00 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับดีมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.25 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับดี

ค่าเฉลี่ย 1.76 - 2.50 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับพอใช้

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.75 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับควรปรับปรุง

จากนั้น นำแบบประเมินความสามารถในการออกแบบแผนการจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ตรวจสอบพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา ความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และให้ข้อเสนอแนะ ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รายข้อ เท่ากับ 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทดลองกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการศึกษา ปฐมวัย ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนหาอาสาสมัครผู้เข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัย ชี้แจงให้นักศึกษาทราบถึงวัตถุประสงค์การวิจัย แนวทางการจัดการเรียนรู้ และขอความยินยอมในการให้ข้อมูล และการเก็บรวบรวมข้อมูล กรณีนักศึกษาไม่ยินยอมให้ข้อมูล ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยไม่เก็บข้อมูล ของนักศึกษาผู้นั้น รายละเอียดการทดลองใช้กระบวนการ ผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบความรู้ก่อนเรียน (Pre-test) เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาเกี่ยวกับสาระที่ควรเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ และความสามารถในการออกแบบแผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ที่เหมาะสมกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย สอดคล้องกับธรรมชาติของแต่ละสาระ

2. ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสาน ตามแผนการจัดการเรียนรู้ 8 แผน ทดลองสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง 30 นาที

3. ดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาเกี่ยวกับสาระที่ควรเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ และความสามารถในการออกแบบแผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือต่าง ๆ ดังนี้

1. แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาเกี่ยวกับกรอบการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t (t-test for Dependent Sample) แบบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

2. แบบประเมินความสามารถในการออกแบบแผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมความสามารถการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานที่มีต่อความสามารถการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งประเมินจากแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาเกี่ยวกับกรอบการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกรอบการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	t	df	P
ก่อนการจัดการเรียนรู้	40	21.47	12.12	19.96	14.00	0.00
หลังการจัดการเรียนรู้	40	34.27	4.21			

* $p < .05$

จากตารางที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานที่มีต่อความสามารถการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกรอบการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัยหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการประเมินความสามารถในการออกแบบแผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนก่อนการจัดการเรียนรู้ และหลังการจัดการเรียนรู้ในการออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย

รายการประเมิน	ก่อนการจัดการเรียนรู้			หลังการจัดการเรียนรู้		
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับคุณภาพ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับคุณภาพ
1. การวิเคราะห์ผู้เรียน จัดการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย	2.13	0.34	พอใช้	3.33	0.80	ดีมาก
2. การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	2.20	0.64	พอใช้	3.73	0.52	ดีมาก
3. การกำหนดสาระที่ควรเรียนรู้และลำดับขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้	2.33	0.47	พอใช้	3.50	0.57	ดีมาก
4. ความถูกต้องของการบูรณาการสาระและทักษะวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย	2.03	0.32	พอใช้	3.57	0.56	ดีมาก
5. การพัฒนา หรือเลือกใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องระหว่างสื่อกับกิจกรรม	2.00	0.37	พอใช้	3.17	0.83	มาก
6. ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ กิจกรรม และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	2.10	0.30	พอใช้	3.37	0.56	ดีมาก
เฉลี่ยรวม	2.13	0.41	พอใช้	3.45	0.64	ดีมาก

จากตารางที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า ผลคะแนนความสามารถในการออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หลังการจัดการเรียนรู้มีคะแนนสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ โดยก่อนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย เท่ากับ 2.13 คะแนน โดยการออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ อยู่ในระดับพอใช้ หลังการจัดการเรียนรู้ที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย เท่ากับ 3.44 คะแนน โดยการออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ อยู่ในระดับดีมาก

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมความสามารถการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีการอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมความสามารถการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย มีคุณภาพเครื่องมืออยู่ในระดับดีมากทุกรายการ โดยกระบวนการเรียนรู้ที่จัดให้กับนักศึกษาจะปรับเปลี่ยนการเรียนแบบบรรยายในห้องเรียน ให้เป็นการจัดการเป็นแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped - Classroom) ทั้งหมดและการจัดการเรียนรู้ที่เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ ทำกิจกรรมกลุ่ม ทำการทดลอง สำรวจและหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ออกแบบแก้ปัญหา เน้นการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน บทบาทของผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก และเป็นผู้วางแผนในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนเท่านั้น วิธีการเรียนในลักษณะนี้ส่งผลให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากขึ้น ทำให้นักศึกษาได้รับความรู้และพัฒนาทักษะจากการลงมือปฏิบัติจริง

เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ขึ้นได้ด้วยตนเองและสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้ สอดคล้องกับ วิชัย วงศ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล ได้กล่าวถึง การปรับเปลี่ยนบทบาทภายในตัวครูผู้สอนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ครูผู้สอนจึงเป็นผู้ที่รักในการเรียนรู้ รักในการพัฒนาตนเอง และรักในการพัฒนาผู้เรียน อย่างสม่ำเสมอ ครูผู้สอนจะต้องปรับบทบาทตนเองจากผู้ถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการบรรยาย การมอบหมายงาน มาเป็นการจัดการเรียนการสอนผ่านโลกออนไลน์ และให้ผู้เรียนนำความรู้ไปบูรณาการหรือประยุกต์เป็นโครงการหรือนวัตกรรมที่ผู้เรียนมีความสนใจ ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย มีการปรับบทบาทตนเอง รูปแบบกระบวนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องเป็นผู้สร้างทางเลือกแห่งการเรียนรู้ที่มีความหมาย เฉพาะเจาะจง และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น (วิชัย วงศ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล, 2562) สอดคล้องกับ กิตติพันธ์ อุดมเศรษฐ์ ได้ทำการพัฒนารูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้กลับด้านตามกรอบแนวคิดที่แพคและทฤษฎีขยายความคิดสำหรับครูมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน พบว่า การบรรยายเป็นวิธีการสอนที่ครูใช้มากที่สุด และใช้สื่อนำเสนอด้วย PowerPoint ในการเรียนการสอนมากที่สุด และทำให้เกิดปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้เรียนขาดความรับผิดชอบ ขาดวินัย ขาด ความตระหนักไม่ใส่ใจหรือไม่มีส่วนร่วมในการเรียนเท่าที่ควร จากปัญหาการออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ล้วนส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ดังนั้น ครูจึงควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษา เพราะกิจกรรมการเรียนรู้เป็นสิ่งที่จัดขึ้นมาเพื่อมุ่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำหรือผู้เรียนและผู้สอนเป็นผู้ร่วมกันกระทำ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ โดยคาดหวังว่า ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนที่ได้รับในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมนั้น จะช่วยทำให้พฤติกรรมความปลอดภัยของผู้เรียนค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องคำนึงถึงคุณค่าและความเหมาะสมของกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับผู้เรียน โดยครูสามารถเลือกใช้ทฤษฎีหลักการหรือแนวคิดที่หลากหลายและพิจารณาแล้วเห็นว่า เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ได้ตั้งไว้ (กิตติพันธ์ อุดมเศรษฐ์, 2558)

2. ผลการใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานที่มีต่อความสามารถการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งประเมินจากแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาเกี่ยวกับกรอบการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานที่มีต่อความสามารถการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ของนักศึกษาวิชาชีพครูนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกรอบการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัยสูงขึ้น หลังจากการจัดการเรียนรู้ฯ ผลคะแนนความสามารถในการออกแบบแผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัยของนักศึกษาวิชาชีพครูหลังการจัดการเรียนรู้มีคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสาน เน้นการบูรณาการผ่านการลงมือปฏิบัติจริงที่ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระและพัฒนาทักษะการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย สอดคล้องกับ ภูมิพัฒน์ วณพิพัฒน์พงศ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษา ผลของการวิจัยนี้พบว่า ผลการประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม

สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 90.37 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 80 พบว่านักศึกษามีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 สะท้อนถึงประสิทธิภาพของรูปแบบฯที่สามารถส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมได้อย่างมีคุณภาพ รูปแบบดังกล่าวช่วยให้นักศึกษาได้ทำงานเป็นทีม ทำงานอย่างเป็นระบบ ฝึกคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์นวัตกรรม และแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงผ่านการทำโครงการ (ภูมิพัฒน์ วณพิพัฒน์พงศ์, 2567) สอดคล้องกับ พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ พะเยาว์ ยินดีสุข ระบุว่า การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดจากกิจกรรมที่เน้นกระบวนการ เพราะกระบวนการเท่านั้นที่นำไปสู่การเรียนรู้จากผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เป็นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การสร้างค่านิยมต่อสังคม จึงจะส่งผลให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น ตัดสินใจเลือกอย่างชาญฉลาด และสามารถแก้ปัญหาที่ต้องเผชิญในทุกสถานการณ์ได้ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2557) นอกจากนี้แล้ว การจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานฯ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น มีกระบวนการที่สนับสนุนนักศึกษามีความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ ซึ่งมีความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมในการจัดประสบการณ์เรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ผ่านการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผน ผ่านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) เริ่มต้นด้วยการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และวิเคราะห์เนื้อหา องค์ความรู้ จากการเชื่อมโยง บูรณาการเนื้อหา สารของกระบวนการวิชา จากนั้นขั้นที่ 2 ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ ทำกิจกรรมกลุ่ม ทำการสำรวจ ทดลอง หาความรู้จากแหล่งความรู้ทั้งห้องเรียนกลับด้าน (Flipped-Classroom) และการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง ขั้นที่ 3 สรุปความรู้และสะท้อนการเรียนรู้ ขั้นที่ 4 สาธิตการจัดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นที่ 5 ออกแบบการจัดประสบการณ์และต่อยอดองค์ความรู้ ที่จะกระตุ้นและส่งเสริมให้นักศึกษาได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้จาก ประสบการณ์จริงฝึกปฏิบัติ ได้ผสมผสานความรู้สาระต่าง ๆ ภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่น มีสื่อและ สิ่งอำนวยความสะดวกให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ ฐานิตา ลิ้มวงศ์ และ ยุพาภรณ์ แสงฤทธิ์ กล่าวว่าการสอนในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนต้องออกแบบการสอนและฝึกฝนตนเองให้เป็นโค้ช (coaching) ช่วยเหลือ และแนะนำผู้เรียน ต้องไม่เน้นสอนในห้องเรียน หากแต่มาเน้นการเรียนรู้ของผู้เรียน ในการสร้างและฝึกความรู้ประกอบ ทักษะชีวิตด้วยตนเอง ผู้สอนต้องเรียนรู้การปรับเปลี่ยนตัวเองสำหรับการสอนในศตวรรษที่ 21 โดยอาศัยเครื่องมือ สื่อการสอนที่สำคัญต่อการเรียนรู้ในยุคสมัยนี้ อาทิ อินเทอร์เน็ต สื่อวีดีโอ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ปากกา โทรศัพท์ หรือปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อการเรียนรู้ หากแต่ไม่ควรลืมเครื่องมือที่สำคัญการเรียน การสอนอีกอย่างหนึ่ง คือ การตั้งคำถามและตอบปัญหา (ฐานิตา ลิ้มวงศ์ และยุพาภรณ์ แสงฤทธิ์, 2562) นอกจากนี้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบการบูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัยของนักศึกษาวิชาชีพครูจะพัฒนาให้นักศึกษามีความรู้ความสามารถทางวิชาการที่นำไปใช้ในการพัฒนา เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้ตามสภาพการณ์ความเป็นจริงของสังคมอย่างองค์รวม สอดคล้องกับ Ayse, C. et al พบว่า นักศึกษาวิชาชีพครูส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาแผนการสอนที่บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ (Ayse, C. et al, 2022) อย่างไรก็ตาม นักศึกษาวิชาชีพครูบางคนประสบปัญหาในการเชื่อมโยง สหวิทยาการ เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ การบูรณาการหลายวิชา และการบูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ ในกระบวนการพัฒนาแผนการสอน ดังนั้น นักศึกษาวิชาชีพครูจึงควรได้รับการสนับสนุน เพิ่มเติมในการพัฒนาและนำแผนการสอนแบบบูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ไปใช้ การศึกษาวิจัยนี้ยังมีหลักฐานว่าควรนำแผนการสอนแบบบูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์มาใช้ ในระดับปฐมวัยส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาทัศนคติเชิงบวกต่อวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ คณิตศาสตร์ ปลุกฝังให้เด็กรักธรรมชาติและสิ่งมีชีวิต นักศึกษาวิชาชีพครูเองก็สามารถพัฒนาตนเองและสังคม การพัฒนาทางสติปัญญา และการพัฒนาทางวิชาชีพ ดังนั้น นักศึกษาวิชาชีพครูจึงควรแนวทางในการบูรณาการ

วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์เข้ากับการศึกษาปฐมวัย เพื่อให้นำไปปฏิบัติในการศึกษาปฐมวัยได้อย่างมีคุณภาพ ในภาพรวม การออกแบบการเรียนรู้ที่ผสมผสานทั้งเนื้อหา กิจกรรม และเทคโนโลยี ส่งผลให้นักศึกษาวิชาชีพครูสามารถพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความมั่นใจ และความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัยได้อย่างครอบคลุม อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการก้าวสู่การเป็นครูมืออาชีพที่มีคุณภาพในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมความสามารถการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สรุปได้ว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกรอบการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัยสูงขึ้น หลังจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานฯ โดยมีผลคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสานฯ เท่ากับ 21.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.36 และหลังจากการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 34.27 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.98 และผลคะแนนความสามารถในการออกแบบแผนการจัดการประสบการณ์เรียนรู้บูรณาการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัยของนักศึกษาวิชาชีพครูหลังการจัดการเรียนรู้มีคะแนนสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ คือ ผู้วิจัยในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักการบูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ควรปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและช่วงเวลาที่จัดการเรียนรู้ ซึ่งจากการศึกษา ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) จากการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการทดลองกับนักศึกษาสาขาวิชา การศึกษาปฐมวัย ดังนั้น ก่อนการนำการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมความสามารถการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไปใช้กับสาระการเรียนรู้วิชาอื่น ๆ หรือ สถาบันการศึกษาอื่น ๆ ธรรมชาติของผู้เรียนและเนื้อหาวิชาที่แตกต่างกัน ควรทำการศึกษาสภาพบริบทที่ปรับใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน 2) ควรศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบผสมผสาน ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุนวิจัยจากทุนวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้มหาวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2568 ด้วยการสนับสนุนนี้ทำให้ผู้วิจัยได้รับโอกาสที่ดีในการพัฒนาทางวิชาชีพ สุดท้ายขอขอบคุณผู้เข้าร่วมวิจัยที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเต็มที่ และขอขอบพระคุณผู้ให้การช่วยเหลือทุกท่าน ซึ่งไม่อาจกล่าวนามได้หมดในที่นี้

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2554). หลักสถิติ. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
กิตติพันธ์ อุดมเศรษฐ์. (2558). การพัฒนารูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้กลับด้านตามกรอบแนวคิดที่แพคและทฤษฎีขยายความคิด สำหรับครูมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- กุลธิดา ทุ่งคานโน. (2564). การเรียนรู้แบบผสมผสาน Blended Learning ในวิถี New Normal Blended Learning in a New Normal. วารสารครุศาสตร์สารคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 15(1), 29-43.
- ชลธิป สมานิติโต. (2564). การพัฒนาความสามารถการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาปฐมวัยศึกษา โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานผสมสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 23(1), 104-115.
- ชาลิต ขอดศิริ และวชิรา เครือคำอ้าย. (2567). การจัดการเรียนรู้แนวใหม่เพื่อเสริมสร้างทักษะแห่งโลกอนาคต Revolutionary Learning Management to Foster Global Future Skills. วารสารปาริชาติ, 37(2), 309-325.
- ฐานิตา ลิ้มวงศ์ และยุพารณณ์ แสงฤทธิ์. (2562). ห้องเรียนกลับด้าน: การเรียนรู้แนวใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills). วารสาร Mahidol R2R e-Journal, 6(2), 9-17.
- เดชาธร บงศ์บุตร. (2565). การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเชิงรุก เรื่องความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19). วารสารครุสภาวิทยากร JOURNAL OF TEACHER PROFESSIONAL DEVELOPMENT, 3(2), 50-65.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข. (2557). การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูมิพัฒน์ วณพิพัฒน์พงศ์. (2567). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักทะเบียนและประมวลผล. (2567). สถิติข้อมูลทางทะเบียนการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่สถิติข้อมูลนักศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/3F1VH>
- วิชัย วงศ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2562). Disruptive Teacher: ครูผู้ทำลายล้างการสอนแบบเดิม ๆ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2562). AI เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สำหรับการบริหารงานและการบริการภาครัฐ. กรุงเทพมหานคร: ส.พิจิตรการพิมพ์.
- Ayse, C. et al. (2022). Pre-service early childhood teachers' views on STEM education and their STEM teaching practices. Science & Technological Education, 40(2), 207-233.

การศึกษาเปรียบเทียบระบบกฎหมายการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
ของผู้พ้นโทษกรณีศึกษา: ประเทศไทยและสิงคโปร์*

A COMPARATIVE STUDY OF LEGAL FRAMEWORKS FOR PROTECTING
THE RIGHTS AND HUMAN DIGNITY OF EX-OFFENDERS CASE STUDIES OF:
THAILAND AND SINGAPORE

ยุพยงค์ วิวรร*, ประสิทธิ์ เอกบุตร

Yupayong Wingwon*, Prasit Ekabut

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Law, Rangsit University, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: Yuppayongwin@mcruc.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบกฎหมายไทยที่ละเลย การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้พ้นโทษทางอาญา สร้างอุปสรรคสำคัญต่อการกลับคืนสู่สังคมและนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำในอัตราที่สูง แม้ผู้พ้นโทษจะได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำ แต่ยังคงต้องเผชิญกับ “การจองจำทางสังคม” (Social Imprisonment) ซึ่งเกิดจากการตีตรา (Stigmatization) และการเลือกปฏิบัติที่ยังรากลึกอยู่ในกฎหมายและกลไกของรัฐ โดยผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีระเบียบวิธีวิจัยหลัก 2 รูปแบบ คือ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และ การวิเคราะห์กฎหมายเปรียบเทียบ (Comparative Legal Analysis) ซึ่งรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ เช่น รัฐธรรมนูญ, พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, และกฎหมาย Registration of Criminals Act ของสิงคโปร์ การวิเคราะห์เปรียบเทียบเลือกใช้กรณีศึกษาจากประเทศสิงคโปร์ เนื่องจากเป็นประเทศในภูมิภาคเอเชียที่มีความสำเร็จในการจัดการปัญหานี้และมีอัตราการกระทำผิดซ้ำที่ต่ำ การวิจัยตั้งอยู่บนแนวคิดทางทฤษฎี ด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, ทฤษฎีการตีตรา, และทฤษฎีการหลุดพ้นจากอาชญากรรม ผลการศึกษาพบว่า ระบบกฎหมายไทยมีข้อบกพร่องสำคัญใน 3 มิติ อันได้แก่ 1) การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ขาดประสิทธิภาพ 2) การขาดระบบการล้างมลทินที่ใช้งานได้จริง และ 3) กลไกช่วยเหลือจากรัฐที่ขาดการบูรณาการ ผู้วิจัยได้เสนอ แนวทางการปฏิรูป ได้แก่ การออกกฎหมายลบล้างประวัติอาชญากรรม, การปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในภาครัฐ, และการจัดตั้งองค์กรตามกฎหมายเพื่อจัดการกระบวนการฟื้นฟูผู้พ้นโทษ ช่วยให้ผู้พ้นโทษได้รับโอกาสและเริ่มต้นใหม่ในสังคมได้

คำสำคัญ: สิทธิผู้พ้นโทษ, การตีตราทางสังคม, การล้างมลทิน

Abstract

This research article aims to analyze the structural problems of the Thai legal system that lead to a neglect of the protection of human dignity for ex-offenders. This creates a significant barrier to their social reintegration and contributes to a high rate of recidivism. Despite their release

from prison, ex-offenders continue to face "Social Imprisonment," a phenomenon caused by stigmatization and discrimination deeply embedded within the law and state mechanisms. The study employs a qualitative research methodology, primarily using two approaches: Documentary Research and Comparative Legal Analysis. Data was collected from primary sources, including the Constitution of Thailand, the Personal Data Protection Act, and Singapore's Registration of Criminals Act. Singapore was chosen as a case study due to its success in managing this issue and its low recidivism rate. The research is grounded in three key theoretical frameworks: the concept of human dignity, Stigma Theory, and Desistance Theory. The findings reveal three major flaws in the Thai legal system: 1) ineffective personal data protection, 2) the absence of a functional expungement system, unlike Singapore's automatic "spent conviction" regime, and 3) a lack of integrated state assistance mechanisms. In response, this article proposes structural reforms, including the enactment of a specific law to expunge criminal records, the reform of personal data protection laws in the public sector, and the establishment of an independent statutory body to manage the rehabilitation and reintegration process. These measures are essential to ensuring that ex-offenders are granted a genuine opportunity for a new start in society.

Keywords: Ex-Offenders' Rights, Social Stigmatization, Rehabilitation

บทนำ

การปล่อยตัวผู้ต้องขังออกจากเรือนจำ ควรจะเป็นจุดสิ้นสุดของการลงโทษและเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตใหม่ ในฐานะพลเมืองผู้มีอิสรภาพ ทว่าในความเป็นจริง สำหรับผู้คนจำนวนมากในประเทศไทย การก้าวพ้นจากประตูเรือนจำกลับเป็นเพียงการเปลี่ยนผ่านจาก “การจองจำทางกายภาพ” ไปสู่ “การจองจำทางสังคม” ที่ไร้ซึ่งกำแพงที่มองเห็น แต่เต็มไปด้วยอุปสรรคที่มองไม่เห็นซึ่งฝังรากลึกอยู่ในโครงสร้างทางกฎหมายและทัศนคติของสังคม ปรากฎการณีสะท้อนถึงความขัดแย้งในตัวเอง (paradox) ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ที่แม้จะมีเป้าหมายในเชิงอุดมคติเพื่อ “คืนคนดีสู่สังคม” แต่กลไกของรัฐเองกลับเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างและซ้ำเติม “ตราบาป” (Stigma) ให้แก่ผู้ที่เคยกระทำผิด ทำให้การกลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรีเป็นไปได้ยากยิ่ง (Ua-Amnoey, J. & Kittayarak, K., 2004) และนำไปสู่ปัญหาทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อในภาพรวม ไม่ก่อให้เกิดการ ขับเคลื่อนที่เป็นผลดีต่อประเทศ (สุพัตรา สุภาพ, 2539)

อัตราการกระทำผิดซ้ำ (Recidivism Rate) ของประเทศไทยที่ยังคงอยู่ในระดับสูงมาโดยตลอด ทั้งที่ผู้กระทำความผิดได้รับการชดเชลาและการแก้ไขจากหน่วยงานยุติธรรมมาแล้ว (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2531) โดยข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์ชี้ว่าผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยตัวกลับเข้าสู่เรือนจำซ้ำภายในระยะเวลา 3 ปี มีสัดส่วนสูงถึงประมาณหนึ่งในสาม (International Federation for Human Rights, 2025) ตัวเลขดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงสถิติ แต่เป็นภาพสะท้อนความล้มเหลวเชิงระบบที่ซับซ้อน ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ตัวของผู้พ้นโทษเพียงฝ่ายเดียว แต่หยั่งรากลึกอยู่ในระบบกฎหมายที่ไม่สามารถประกัน “สิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” (Right to Human Dignity) ของพวกเขาได้อย่างแท้จริงภายหลังการปล่อยตัว

งานวิจัยในอดีตส่วนใหญ่มุ่งเน้นศึกษาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ (in-prison treatment) หรือ การพัฒนาระบบการพักการลงโทษและคุมประพฤติ (probation and parole) (International Federation for Human Rights, & Union for Civil Liberty, 2024); (Penal Reform International, & Thailand Institute of Justice, 2024) แต่ยังคงมีช่องว่างทางองค์ความรู้ที่สำคัญในการวิเคราะห์ “สิทธิของผู้พ้นโทษ” จากมุมมองของ

กฎหมายสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการศึกษาว่าโครงสร้างทางกฎหมายของรัฐเองนั้นได้กลายเป็นกลไกที่กีดกันและเลือกปฏิบัติต่อพลเมืองกลุ่มนี้อย่างไร และสร้างทางเลือกในชีวิตเพื่อให้โอกาสในการกระทำ ความผิดพลาด (นันทิ จิตสว่าง, 2546) ผู้วิจัยจึงมีสนใจที่จะศึกษาเพื่อเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยในการศึกษานี้ได้นำกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งได้มีการพัฒนาในด้านการแก้ปัญหาเรื่องการล้างประวัติอาชญากรรม ซึ่งประสบความสำเร็จมาเปรียบเทียบกับ

บทความนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ความล้มเหลวในการกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษในประเทศไทย มีสาเหตุสำคัญมาจากความบกพร่องของระบบกฎหมายที่ไม่สามารถจัดอุปสรรคเชิงโครงสร้างและไม่สามารถ ประกันสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีได้ การปฏิรูปจึงต้องก้าวข้ามการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไปสู่การเปลี่ยนแปลงกรอบคิดและโครงสร้างทางกฎหมายทั้งระบบ อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้ ช่วยลดแรงจูงใจในการกลับไปกระทำผิดซ้ำ และสามารถเข้าถึงโอกาสในการทำงาน การศึกษา และการดำรงชีวิตได้ตามปกติ สังคมก็จะปลอดภัยมากขึ้นเพราะจำนวนอาชญากรรมที่กระทำผิดซ้ำจะลดลง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์ปัญหาเชิงโครงสร้างของกฎหมายไทย ที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้พ้นโทษ โดยมุ่งเน้นที่ประเด็นการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวและประวัติอาชญากรรมรวมถึงการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐ
2. ประเมินประสิทธิภาพของกฎหมายไทย โดยการเปรียบเทียบกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากลและกรณีศึกษาจากสิงคโปร์ เพื่อระบุถึงความจำเป็นในการปฏิรูป
3. เสนอแนวทางปฏิรูปกฎหมายและนโยบาย ที่สามารถส่งเสริมให้ผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน และเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยหลัก 2 รูปแบบ ประกอบกัน ได้แก่ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และ การวิเคราะห์กฎหมายเปรียบเทียบ (Comparative Legal Analysis)

1. การวิจัยเอกสาร

ผู้เขียนได้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งเอกสารทั้งที่เป็นแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ดังนี้

1.1 เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) ประกอบด้วยตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550 ตลอดจนตราสารระหว่างประเทศ เช่น ICCPR ข้อกำหนดแมนเดลลา (Mandela Rules) และกฎหมายของต่างประเทศ เช่น Registration of Criminals Act ของสิงคโปร์

1.2 เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ประกอบด้วย บทความวิชาการ งานวิจัย หนังสือ รายงานประจำปีของหน่วยงานราชการ และเอกสารประกอบการสัมมนาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิผู้พ้นโทษ การตีตราทางสังคม และการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ซึ่งสืบค้นจากฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ เช่น ThaiJo, ThaiLIS, Scopus, และ Google Scholar

2. การวิเคราะห์กฎหมายเปรียบเทียบ

ผู้เขียนใช้การวิเคราะห์กฎหมายเปรียบเทียบเชิงหน้าที่ (Functional Approach) เพื่อเปรียบเทียบว่าระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน (ไทยและสิงคโปร์) ตอบสนองต่อ "ปัญหา" เดียวกัน (คือ การกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษ)

อย่างไร การเลือกประเทศสิงคโปร์เป็นกรณีศึกษาหลัก เนื่องจากเป็นประเทศที่มีบริบททางสังคมใกล้เคียงกับไทย ในบางมิติ แต่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการจัดการปัญหานี้อย่างเป็นทางการและมีอัตราการกระทำผิดซ้ำในระดับต่ำ (Singapore Prison Service, 2023) ซึ่งจะทำให้สามารถสกัดบทเรียนที่อาจนำมาปรับใช้กับประเทศไทยได้

ผู้เขียนเลือกใช้ระเบียบวิธีนี้ เนื่องจากปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้พ้นโทษเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังตัวอยู่ในตัวบทกฎหมายและนโยบาย การวิเคราะห์เอกสารและการเปรียบเทียบจึงเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังที่สุดในการเผยให้เห็นถึงช่องว่าง ความขัดแย้ง และความล้มเหลวของระบบกฎหมายไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. กรอบแนวคิดทางทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้พ้นโทษจำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดทางทฤษฎีจากสหสาขาวิชา ทั้งนิติศาสตร์ อาชญาวิทยา และสังคมวิทยา เพื่อสร้างความเข้าใจที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยวางอยู่บนกรอบทฤษฎีหลัก 3 ประการ

3.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) ในฐานะรากฐานแห่งสิทธิ

แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นรากฐานทางปรัชญาของกฎหมายสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ทั้งหมด นักปรัชญาคนสำคัญอย่าง อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ได้วางหลักการไว้ว่า มนุษย์ทุกคนมี “คุณค่าในตัวเอง” (intrinsic worth) ไม่ใช่เป็นเพียงเครื่องมือ (means) เพื่อเป้าประสงค์ของผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงควรได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพเสมอ (Hill, T. E., Jr, 1992) แนวคิดนี้ได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ในตราสารระหว่างประเทศที่สำคัญที่สุด คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ข้อ 1 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 10 ซึ่งยืนยันว่าบุคคลทุกคนที่ถูกกักขังหรือถูกกักขังจะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรมและด้วยการเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดของมนุษย์ (Nowak, M., 2005)

สำหรับผู้พ้นโทษ หลักการนี้หมายความว่า แม้พวกเขาจะเคยกระทำผิดและได้รับโทษตามกฎหมายแล้ว แต่สถานะความเป็นมนุษย์และศักดิ์ศรีของพวกเขา ยังคงอยู่ครบถ้วน รัฐไม่เพียงแต่มีหน้าที่เชิงลบ (negative duty) ที่จะต้องไม่ย่ำยีศักดิ์ศรีของพวกเขา แต่ยังมีหน้าที่เชิงบวก (positive duty) ที่จะต้องสร้างสภาวะแวดล้อมทางกฎหมายและสังคมที่เอื้อให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตอย่างสมศักดิ์ศรีได้ (Waldron, J., 2012)

3.2 ทฤษฎีการตีตรา (Stigma Theory) และผลกระทบต่ออัตลักษณ์

Link, B. G. & Phelan, J. C. ได้อธิบายแนวคิดเรื่อง “ตราบาป” (stigma) อย่างเป็นทางการ โดยเสนอว่าการตีตราทางสังคมเกิดขึ้นจากกระบวนการหลายขั้นตอน ได้แก่ การตั้งฉลาก (labeling), การเหมารวม (stereotyping), การแบ่งแยก “เขา” กับ “เรา” (separation), การเลือกปฏิบัติ (status loss and discrimination) และการคงอยู่ของอำนาจในระบบสังคม (Link, B. G. & Phelan, J. C., 2001) และยังมีทฤษฎีตราบาปหรือตราหน้า ที่มีคำอธิบายที่ใกล้เคียงกัน คือ การที่สังคมพยายามผลักดันให้ผู้กระทำผิดถลากลงไปในทางที่เป็นภัยแก่สังคมมากขึ้น โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้กลับตัวกลับใจเป็นคนดี (อัจฉริยา ชูตินันท์, 2566) ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้ผู้ที่ถูกตีตราต้องเผชิญกับความเสียเปรียบและการถูกกีดกันจากโอกาสทางสังคม และกลายเป็นคุณลักษณะที่ทำให้บุคคล “เสื่อมเสีย” ในสายตาของสังคม และทำให้อัตลักษณ์ทางสังคมของเขาถูกกลดทอนจาก “คนปกติ” กลายเป็น “คนนอก” ประวัติอาชญากรรมถือเป็นตราบาปประเภท “ความด่างพร้อยของอุปนิสัย” (blemishes of individual character) ที่ทรงพลังที่สุดอย่างหนึ่ง มันทำหน้าที่เป็น “สัญลักษณ์” ที่สื่อสารให้สังคมรับรู้ถึงความไม่น่าไว้วางใจและอันตราย ซึ่งนำไปสู่การกีดกันและการเลือกปฏิบัติในทุกมิติของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการจ้างงาน ที่อยู่อาศัย หรือความสัมพันธ์ทางสังคม แม้การกระทำผิดในกรณีที่ผู้กระทำผิดนั้นไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ (จิตติ ดิงศภัทย์, 2536) ก็จะได้รับ การตีตรา รวมไปด้วยเช่นกัน กฎหมายและนโยบายของรัฐสามารถที่จะเป็นเครื่องมือในการลดทอนหรือซ้ำเติม ตราบาปนี้ได้หากกฎหมายยังคงอนุญาตให้มีการเข้าถึงและใช้ประวัติอาชญากรรมได้อย่างกว้างขวาง หรือ

หากรัฐขาดมาตรการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ ก็เท่ากับว่ารัฐกำลังทำหน้าที่ "ประทับุตรา" อย่างเป็นทางการ และขัดขวางกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของผู้พันโทช

3.3 ทฤษฎีการหลุดพ้นจากอาชญากรรม (Desistance Theory) และทุนทางสังคม

ทฤษฎีการหลุดพ้นจากอาชญากรรมเป็นแนวคิดเชิงบวกที่มุ่งทำความเข้าใจว่า “ทำไมคนถึงหยุดก่ออาชญากรรม” แทนที่จะถามว่า “ทำไมคนถึงก่ออาชญากรรม” นักอาชญาวิทยาอย่าง แซด มาร์นา ซึ่ว่า การเลิกกระทำผิดไม่ใช่แค่การตัดสินใจหยุดพฤติกรรม แต่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง “อัตลักษณ์” จากการมองตนเองเป็น “อาชญากร” ไปสู่การสร้างตัวตนใหม่ในฐานะ “พลเมืองดี” (Maruna, S., 2001) กระบวนการนี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ คือ “ทุนทางสังคม” (Social Capital) เช่น การมีงานทำที่มั่นคง การมีที่อยู่อาศัย และการมีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็ง (Sampson, R. J. & Laub, J. H., 1993)

เมื่อพิจารณาร่วมกับทฤษฎีการตีตรา จะเห็นได้ว่า ตราบาปจากประวัติอาชญากรรมนั้นทำหน้าที่เป็นตัวบ่อนทำลายทุนทางสังคมโดยตรง ปิดกั้นโอกาสในการเข้าถึงงาน ที่อยู่อาศัย และความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อการเลิกกระทำผิดอย่างยั่งยืน ดังนั้น หน้าที่ของระบบกฎหมายจึงไม่ใช่แค่การลงโทษ แต่ต้องเป็นการสร้างสะพานให้ผู้พันโทชสามารถเข้าถึงทุนทางสังคมที่จำเป็นต่อการสร้างชีวิตใหม่ได้

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าทฤษฎีทั้งสามมีความเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก การที่ระบบกฎหมายล้มเหลวในการคุ้มครอง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ผ่านการปล่อยให้ “ตราบาป” จากประวัติอาชญากรรมยังคงทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในสังคม ย่อมส่งผลโดยตรงต่อการบั่นทอน “ทุนทางสังคม” และขัดขวางกระบวนการ “เลิกกระทำผิด” อย่างยั่งยืน นี่คือ วงจรบิดเบือนที่กฎหมายไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถทำลายลงได้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 จากการวิเคราะห์เอกสารและเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากล เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเชิงโครงสร้างของกฎหมายไทย ที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้พันโทช พบว่าความล้มเหลวของระบบกฎหมายไทยในการคุ้มครองสิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้พันโทช ปรากฏอย่างชัดเจนใน 3 มิติที่เกี่ยวข้องกัน ดังนี้

1. มิติที่หนึ่ง การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ขาดประสิทธิภาพและมีช่องว่างในการบังคับใช้ (A Porous Privacy Protection)

แม้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 32 และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) จะรับรองสิทธิในความเป็นส่วนตัว แต่ในทางปฏิบัติกลับมีข้อยกเว้นที่กว้างขวางสำหรับหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานด้านความมั่นคงและการบังคับใช้กฎหมาย (มาตรา 4(2) แห่ง PDPA) ข้อยกเว้นนี้ได้เปิดช่องให้เกิดการใช้ดุลยพินิจในการเข้าถึงและเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมได้อย่างกว้างขวางโดยขาดกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ

ที่สำคัญกว่านั้น คือ วัฒนธรรมการทำงานของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย ที่มักมีการนำผู้ต้องหามาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน ซึ่งเป็นการสร้างตราบาปตั้งแต่ขั้นก่อนการพิจารณาคดีด้วยซ้ำ และแม้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 16 จะบัญญัติให้ข้อมูลของผู้ต้องขังเป็นความลับ แต่ก็ไม่ได้มีบทลงโทษที่ชัดเจนสำหรับเจ้าหน้าที่รัฐผู้ละเมิด สิ่งนี้สะท้อนถึงการให้คุณค่าต่อ “ประโยชน์ของสาธารณชนในการรับรู้” (ซึ่งมักถูกตีความอย่างผิด ๆ ว่าคือ ความอยากรู้อยากเห็น) มากกว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ของตัวบุคคล

จากการสังเกตผู้เขียนเห็นว่า ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ตัวบทกฎหมายที่ไม่มีอยู่ แต่คือ การขาด “จิตวิญญาณ” ในการบังคับใช้กฎหมาย เจ้าหน้าที่รัฐจำนวนมากยังมองไม่เห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้กระทำผิดนั้นสร้างความเสียหายที่ยั่งยืนและขัดขวางเป้าหมายในการฟื้นฟูของรัฐเองอย่างไร

2. มิติที่สอง การล้างมลทินที่ขาดประสิทธิผลในทางปฏิบัติ (A Paper-Thin Pardon)

ล้างมลทิน คือ การล้างมลทินแก่ผู้ต้องโทษในความผิดต่างๆที่พ้นโทษไปแล้ว รวมถึงผู้ที่ถูกลงโทษทางวินัยที่ได้รับการลงโทษทางวินัยไปแล้ว มีผลทางกฎหมายให้ถือว่าบุคคลที่เคยถูกลงโทษเนื่องจากการกระทำความผิดเป็นไม่เคยถูกลงโทษในความผิดนั้นมาก่อน แต่อย่างไรก็ตามอุปสรรคใหญ่ที่สุดในการกลับคืนสู่สังคม คือ “ใบแจ้งผลการตรวจสอบประวัติอาชญากรรม” จากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งนายจ้างภาคเอกชนเกือบทุกแห่งเรียกตรวจและมักใช้เป็นเหตุผลในการปฏิเสธการจ้างงานโดยอัตโนมัติ แม้ประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ ซึ่งออกมาเป็นครั้งคราว แต่กฎหมายนี้กลับไม่มีสภาพบังคับในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง เนื่องจาก

2.1 ขาดกลไกบังคับภาคเอกชน กล่าวคือ กฎหมายไม่ได้ห้ามนายจ้างในการเรียกตรวจหรือใช้ประวัติที่ถูกล้างมลทินไปแล้วมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา

2.2 ระบบฐานข้อมูลที่รวมศูนย์ กล่าวคือ ฐานข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติยังคงแสดงประวัติการต้องคดี แม้มติจะสิ้นสุดแล้วหรือได้รับการล้างมลทินไปแล้วก็ตาม

สถานการณ์นี้แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับ ระบบการลบล้างประวัติอาชญากรรมเมื่อพ้นกำหนดเวลา (Spent Regime) ของสิงคโปร์และอีกหลายประเทศ ที่กำหนดให้ประวัติอาชญากรรมในคดีที่ไม่ร้ายแรงจะถือว่า “ถูกลบล้างไป” โดยอัตโนมัติเมื่อบุคคลไม่กระทำความผิดซ้ำในระยะเวลาที่กำหนด เช่น 5 ปี และการนำประวัติที่ถูกลบล้างไปแล้วมาใช้ถือเป็นความผิดตามกฎหมาย โดยมีตารางเปรียบเทียบดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบระบบการจัดการประวัติอาชญากรรม ไทย vs. สิงคโปร์

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศไทย (พระราชบัญญัติล้างมลทินฯ)	ประเทศสิงคโปร์ (Spent Regime)
ลักษณะของกฎหมาย	ออกเป็นครั้งคราวตามวโรกาส (Ad-hoc)	เป็นระบบถาวร ทำงานอัตโนมัติ (Systematic)
ผลทางกฎหมาย	ถือว่ามิได้เคยถูกลงโทษ	ประวัติ "ถูกลบล้าง" (Spent)
การบังคับใช้กับเอกชน	ไม่มีผลในทางปฏิบัติ	มีผลบังคับ ห้ามถาม ห้ามใช้
ผลลัพธ์ต่อผู้พ้นโทษ	ยังคงมีประวัติติดตัว	ได้รับโอกาสครั้งที่สองอย่างแท้จริง

3. มิติที่สาม ระบบการช่วยเหลือที่ขาดการบูรณาการและการประสานงาน (A Fragmented Support System) แม้จะมีหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้พ้นโทษหลายแห่ง ทั้งกรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แต่การทำงานกลับมีลักษณะเป็นไซโล (Silo) ต่างคนต่างทำ ขาดการบูรณาการข้อมูลและส่งต่อบริการอย่างเป็น ผู้พ้นโทษที่สิ้นหวังและขาดทรัพยากร มักไม่สามารถเข้าถึงความช่วยเหลือที่ขาดการบูรณาการและการประสานงานเหล่านี้ได้

สิ่งนี้ตรงกันข้ามกับ เครือข่าย CARE (Community Action for the Rehabilitation of Ex-Offenders) และองค์กร Yellow Ribbon Singapore (YRSG) ของสิงคโปร์ ซึ่งเป็นโมเดลการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้บริการแบบ “จุดเดียวเบ็ดเสร็จ” (One-Stop Service) ตั้งแต่การฝึกอาชีพที่ตรงตามความต้องการของตลาด การจัดหางาน การให้คำปรึกษา ไปจนถึงการช่วยเหลือครอบครัว การมีองค์กรกลางที่มีสถานะตามกฎหมาย (Statutory Board) เช่น YRSG ทำให้การขับเคลื่อนนโยบายมีพลังและยั่งยืน

ผู้เขียนมีประสบการณ์จากการทำงานวิจัยว่า การขาดเจ้าภาพหลักที่ชัดเจนถือเป็นจุดอ่อนที่สำคัญที่สุดของระบบสงเคราะห์ผู้พ้นโทษในประเทศไทย ซึ่งส่งผลให้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดถูกใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพและท้ายที่สุด ภาระก็ตกอยู่กับผู้พ้นโทษที่ต้องดิ้นรนต่อสู้เพียงลำพังในการกลับคืนสู่สังคม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 เมื่อพิจารณาปัญหาของการคุ้มครองสิทธิผู้พ้นโทษของประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่า ประสิทธิภาพของกฎหมายไทย เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากลและกรณีศึกษาจากสิงคโปร์ยังไม่สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหาระบบผู้พ้นโทษได้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีมาตรการในการจัดการปัญหาอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองและผู้พ้นโทษ

ด้านสังคม การแก้ไขกฎหมายเพื่อส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษอย่างแท้จริง จะช่วยลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ (Recidivism Rate) โดยตรง เมื่อพวกเขาสามารถเข้าถึงโอกาสในการทำงานและใช้ชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี จะช่วยลดแรงจูงใจในการกลับไปทำผิดซ้ำ ซึ่งส่งผลให้สังคมมีความปลอดภัยมากขึ้น

ด้านเศรษฐกิจ การให้โอกาสผู้พ้นโทษในการกลับเข้าสู่สังคมและตลาดแรงงานอย่างเต็มที่ จะเปลี่ยนบุคคลเหล่านี้จาก “ภาระ” ให้กลายเป็น “กำลัง” ในการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นการลดภาระงบประมาณของรัฐที่ใช้ในการดูแลนักโทษในระยะยาว ซึ่งสามารถนำไปจัดสรรเพื่อการพัฒนาอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 ผู้วิจัยมุ่งเสนอแนวทางปฏิรูปกฎหมายและนโยบาย ที่สามารถส่งเสริมให้ผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน โดยพิจารณาจากปัญหาและความจำเป็นในการแก้ไขกฎหมายไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เห็นว่าควรปฏิรูปเชิงโครงสร้างใน 3 ระดับ และข้อเสนอเชิงทฤษฎี

เชิงนโยบายและกฎหมาย

ระดับที่ 1 ร่าง “พระราชบัญญัติการลบล้างประวัติอาชญากรรม พ.ศ. ....” คือ การสร้างกลไกทางกฎหมาย ที่ช่วยลบล้างประวัติการทำความผิดของผู้ที่ได้รับโทษตามกฎหมายแล้ว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดผลกระทบเชิงลบจากประวัติอาชญากรรมต่อชีวิตของผู้พ้นโทษ ทำให้พวกเขาไม่ต้องเผชิญกับการ “ตีตรา” หรือถูกเลือกปฏิบัติในสังคม ซึ่งช่วยให้ผู้พ้นโทษสามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้อย่างเต็มที่ กฎหมายนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคม โดยจะช่วย ลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ เพราะเมื่อผู้พ้นโทษได้รับโอกาสในการทำงานและเข้าถึงแหล่งทุนทางสังคมได้อย่างเต็มที่ พวกเขาจะมีแรงจูงใจที่จะใช้ชีวิตตามครรลองปกติมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการยืนยันหลักการสิทธิมนุษยชนที่ว่าทุกคนควรได้รับโอกาสครั้งที่สอง และจะช่วยเปลี่ยนกลุ่มผู้พ้นโทษให้เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศแทนที่จะเป็นภาระต่อสังคม

ระดับที่ 2 ปฏิรูปการบังคับใช้ PDPA ในภาครัฐ จะช่วยสร้างหลักประกันว่าข้อมูลส่วนบุคคลของผู้พ้นโทษ จะไม่ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดหรือเพื่อการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี วัตถุประสงค์ของการปฏิรูปนี้ คือ การสร้างกลไกที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ให้หน่วยงานรัฐจัดการข้อมูลประวัติอาชญากรรมอย่างรัดกุมและเป็นไปตามหลักสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการเข้าถึงและเปิดเผยข้อมูล รวมถึงการกำหนดระยะเวลาในการลบข้อมูลที่ไม่จำเป็นอีกต่อไป ทั้งหมดนี้จะช่วยป้องกันการ “ตีตรา” ทางสังคมที่ยังรากลึก และเป็นการให้โอกาสที่เท่าเทียมแก่ผู้พ้นโทษ เป็นการเปลี่ยน “อุปสรรคเชิงโครงสร้าง” ให้กลายเป็น “สะพานเชื่อม” ที่ช่วยให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับมาเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพได้ และเมื่อสังคมเชื่อมั่นในระบบกฎหมายที่ให้ความยุติธรรมและโอกาสในการเริ่มต้นใหม่ได้อย่างแท้จริง ก็จะช่วยลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำและสร้างความปลอดภัยให้แก่สังคมโดยรวมอย่างยั่งยืน

ระดับที่ 3 การจัดตั้ง “สถาบันเพื่อการกลับคืนสู่สังคม (แห่งชาติ)” โดยสถาบันนี้จะเข้ามาแก้ไขปัญหาความไม่ต่อเนื่องและความไร้ประสิทธิภาพของกลไกภาครัฐในปัจจุบันที่ต่างคนต่างทำ โดยจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม (เช่น ราชทัณฑ์และคุมประพฤติ) ภาคเอกชน และองค์กรประชาสังคม เพื่อวางแผนและดำเนินการฟื้นฟูผู้พ้นโทษตั้งแต่ก่อนปล่อยตัวไปจนถึงการกลับมาใช้ชีวิตในสังคมอย่างยั่งยืน เปลี่ยนมุมมองจากการ “ลงโทษ” ไปสู่การ “ฟื้นฟู” อย่างแท้จริง สถาบันจะช่วยลดช่องว่างที่ทำให้ผู้พ้นโทษต้องเผชิญกับอุปสรรคและกลับไปกระทำผิดซ้ำ นอกจากนี้ การมีองค์กรที่เป็นอิสระจะช่วยให้การทำงานมีความคล่องตัวและสามารถปรับเปลี่ยนนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้พ้นโทษแต่ละรายได้อย่างเหมาะสม ซึ่งท้ายที่สุดแล้วจะช่วยลดภาระทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ

เชิงทฤษฎี

แนวคิด “นิติศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูศักดิ์ศรี” (Jurisprudence of Dignity Restoration) เป็นกรอบคิดและทิศทางในการปฏิรูปกฎหมายให้ก้าวข้ามการมองผู้พ้นโทษว่าเป็นเพียง “อดีตอาชญากร” แต่เห็นว่าพวกเขาเป็น “พลเมือง” ที่ต้องการโอกาสในการกลับสู่สังคมอย่างเต็มรูปแบบ โดยมุ่งเน้นการแก้ไขระบบและโครงสร้างที่สร้างอุปสรรคต่อการฟื้นฟู เพื่อให้กฎหมายทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการเยียวยาและสร้างสรรค์ แทนที่จะเป็นการตอกย้ำ “ตราบาป” ให้คงอยู่ เป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางกฎหมายของประเทศ จากการลงโทษแบบแก้แค้น (Retributive Justice) ไปสู่กระบวนการยุติธรรมในเชิงฟื้นฟู (Restorative Justice) อย่างแท้จริง ซึ่งทำดีที่สุดแล้วจะส่งผลดีต่อสังคมโดยรวม และยังเป็นการยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของไทยให้ทัดเทียมกับหลักสากลอีกด้วย

แม้การศึกษานี้จะมีจุดเด่นในการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างและการเปรียบเทียบ แต่ยังคงมีข้อจำกัดในฐานะการวิจัยเอกสาร ซึ่งไม่สามารถสะท้อนมุมมองและประสบการณ์ชีวิตของผู้พ้นโทษได้อย่างครบถ้วน ดังนั้น การวิจัยในอนาคตควรดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม (Field Research) เพื่อศึกษาประสบการณ์และเรื่องราวชีวิตของผู้พ้นโทษ เพื่อนำมาบูรณาการกับข้อค้นพบเชิงโครงสร้างให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและระบบจัดการประวัติอาชญากรรมที่ล้าหลังของไทย ได้กลายเป็นเครื่องมือที่ใช้ “ตีตรา” (Stigmatization) ผู้พ้นโทษอย่างเป็นทางการ (Goffman, E., 1963) ส่งผลให้พวกเขาต้องเผชิญกับ “การจองจำทางสังคม” (Social Imprisonment) ตราบาปนี้ ได้ทำลาย “ทุนทางสังคม” (Social Capital) ของผู้พ้นโทษและปิดกั้นโอกาสในการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ ซึ่งเป็นแก่นสำคัญของกระบวนการ “เลิกกระทำผิด” (Desistance) ความล้มเหลวเชิงระบบนี้จึงถือเป็นการละเมิด “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” (Human Dignity) อย่างร้ายแรง เพราะเป็นการปฏิเสธโอกาสในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ความแตกต่างที่เห็นได้ชัด คือ การมีระบบกฎหมายและกลไกที่ชัดเจน เช่น Spent Conviction Act (Singapore Prison Service, 2023) และ Yellow Ribbon Project (Yellow Ribbon Singapore, 2023) สามารถลดอัตราการกระทำผิดซ้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต่างจากประเทศไทยที่ขาดกฎหมายเฉพาะด้านนี้ ทำให้ผู้พ้นโทษต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและความยากลำบากอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยเห็นว่าการปฏิรูปกฎหมายและนโยบายในประเทศไทยมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วน เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างยั่งยืนและได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียม นอกเหนือจากประโยชน์ที่กล่าวมาแล้ว การปฏิรูปครั้งนี้ยังเป็นส่งเสริมสังคมไทยในการก้าวข้าม “ทัศนคติแบบแก้แค้น” ไปสู่ “ทัศนคติเชิงฟื้นฟู” การให้โอกาสผู้ที่เคยทำผิดพลาดได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ ทำให้ผู้พ้นโทษรู้สึกว่ามีคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ การปฏิรูปนี้จึงเป็นมากกว่าการแก้ไขตัวบทกฎหมาย แต่เป็นการสร้าง “ระบบนิเวศทางสังคม” ที่เอื้อต่อการกลับคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืนของทุกคน เมื่อนั้นสังคมจะปลอดภัยมากขึ้น และเป็นสังคมที่มีความยุติธรรมและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นอย่างแท้จริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย จากสภาพปัญหาของประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่มีแนวทางการแก้ไขปัญหาและแนวทางการรองรับผู้พ้นโทษอย่างชัดเจน ทำให้การก้าวพ้นจากประตูเรือนจำกลับเป็นเพียงการเปลี่ยนผ่านจาก “การจองจำทางกายภาพ” ไปสู่ “การจองจำทางสังคม” ที่เต็มไปด้วยอุปสรรคซึ่งมองไม่เห็น ปราบกฏการณ์นี้สะท้อนถึงความขัดแย้งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ที่แม้มีเป้าหมายเชิงอุดมคติในการ “คืนคนดีสู่สังคม” แต่กลไกของรัฐเองกลับทำหน้าที่สร้างและซ้ำเติม “ตราบาป” (Stigma) ให้แก่ผู้ที่เคยกระทำผิด สถานการณ์นี้ส่งผลให้

ประเทศไทยมีอัตราการกระทำผิดซ้ำ (Recidivism Rate) อยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง และเกิดช่องว่างที่ไม่สามารถนำผู้พ้นโทษกลับเข้าสู่สังคม และเมื่อเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายของสิงคโปร์ยังสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการปฏิรูปอย่างเร่งด่วน อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาประเทศในระยะยาว การแก้ไขกฎหมายนี้จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษอย่างแท้จริง มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศในหลายมิติ ทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ ในด้านสังคม การเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี จะช่วยลดแรงจูงใจในการกลับไปกระทำผิดซ้ำ เมื่อมีโอกาสเข้าถึงงานและใช้ชีวิตอย่างปกติ สังคมโดยรวมก็จะปลอดภัยมากขึ้น เพราะจำนวนอาชญากรที่กระทำผิดซ้ำลดลง ส่วนด้านเศรษฐกิจ การให้โอกาสผู้พ้นโทษกลับเข้าสู่ตลาดแรงงาน จะช่วยเปลี่ยนบุคคลเหล่านี้จาก “ภาระ” ให้กลายเป็น “กำลัง” ในการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐในการดูแลนักโทษในระยะยาว ซึ่งสามารถนำงบประมาณส่วนนี้ไปใช้เพื่อพัฒนาด้านอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยทั้งหมด ผู้เขียนขอเสนอแนวทางการปฏิรูปเชิงโครงสร้างใน 3 ระดับ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและกฎหมาย 1.1) ผลักดัน “พระราชบัญญัติการลบล้างประวัติอาชญากรรม พ.ศ. ....” (Spent Conviction Act) กล่าวคือ ประเทศไทยจำเป็นต้องยกเลิกแนวคิดการล้างมลทินเป็นครั้งคราว และเปลี่ยนมาใช้ระบบการลบล้างประวัติอัตโนมัติเมื่อพ้นกำหนดเวลาที่ปลอดภัย โดยต้องมีผลบังคับใช้กับภาคเอกชนอย่างจริงจัง และมีบทลงโทษสำหรับผู้ให้นำข้อมูลที่ถูกล้างแล้วมาใช้ 1.2) ปฏิรูปการบังคับใช้ PDPA ในภาครัฐ กล่าวคือ ต้องมีการทบทวนข้อยกเว้นสำหรับหน่วยงานรัฐใน พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฯ ให้มีความรัดกุมยิ่งขึ้น และจัดตั้งองค์กรอิสระที่มีอำนาจในการตรวจสอบและลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐที่ละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องหาและผู้พ้นโทษอย่างจริงจัง 1.3) จัดตั้ง “สถาบันเพื่อการกลับคืนสู่สังคม (แห่งชาติ)” ในรูปแบบองค์กรตามกฎหมาย โดยเสนอให้มีการจัดตั้งองค์กรกลางที่มีลักษณะเป็น Statutory Board คล้ายกับ Yellow Ribbon Singapore เพื่อทำหน้าที่บูรณาการความช่วยเหลือทั้งหมด ทั้งการฝึกอาชีพที่ได้มาตรฐาน, การจัดหางาน, การให้คำปรึกษา, และการสงเคราะห์ โดยทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนอย่างมีเอกภาพและยั่งยืน 2) ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี ผู้เขียนเสนอให้วงการนิติศาสตร์และอาชญาวิทยาของไทยหันมาให้ความสำคัญกับกรอบแนวคิด “นิติศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูศักดิ์ศรี” (Jurisprudence of Dignity Restoration) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มองว่าเป้าหมายสูงสุดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ได้สิ้นสุดที่การลงโทษ แต่คือ “การฟื้นคืนสถานะพลเมืองและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ให้แก่ผู้กระทำผิด กฎหมายทุกฉบับที่เกี่ยวข้องจึงต้องถูกประเมินและตีความภายใต้กรอบคิดนี้ โดยสรุป เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการลดการกระทำผิดซ้ำและสร้างสังคมที่มีความปลอดภัยอย่างยั่งยืน ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางจากการเน้น “การควบคุม” และ “การลงโทษ” ไปสู่ “การสร้างโอกาส” และ “การฟื้นฟูศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” การปฏิรูปกฎหมายตามข้อเสนอแนะดังกล่าวมิใช่การผ่อนปรนต่อผู้กระทำผิด แต่เป็นการลงทุนที่มีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและสังคมที่เป็นธรรม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของหลักนิติธรรมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

เอกสารอ้างอิง

- จิตติ ดิงศภัทัย. (2536). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแพ่งเนติบัณฑิตยสภา.
- นันทิ จิตสว่าง. (2546). โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด. กรุงเทพมหานคร: วัฒนพงษ์การพิมพ์.
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2531). อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม ปัญหาและอุปสรรคและแนวทางควบคุม. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์พระนคร.
- สุพิตรรา สุภาพ. (2539). ปัญหาสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์.
- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2566). อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.

- Goffman, E. (1963). *Stigma Notes on the Management of Spoiled Identity*. London: Penguin Books.
- Hill, T. E., Jr. (1992). *Dignity and practical reason in Kant's moral theory*. (first edition). New York: Cornell University Press.
- International Federation for Human Rights. (2025). *Thailand annual prison report 2025: Statistics from the Department of Corrections (Ministry of Justice)*. Retrieved January 1, 2023, from <https://shorturl.asia/9yr8t>
- International Federation for Human Rights, & Union for Civil Liberty. (2024). Petersilia, Joan, *When Prisoners Come Home: Parole and Prisoner Reentry, Studies in Crime and Public Policy*. Retrieved August 14, 2025, from <https://shorturl.asia/HVR8z>
- Link, B. G. & Phelan, J. C. (2001). Conceptualizing stigma. *Annual Review of Sociology*, 27(1), 363-385.
- Maruna, S. (2001). *Making good: How ex-convicts reform and rebuild their lives*. Washington, District of Columbia: American Psychological Association.
- Nowak, M. (2005). *U.N. Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*. (2nd ed.). Kehl am Rhein: Engel.
- Penal Reform International, & Thailand Institute of Justice. (2024). *Global prison trends 2024*. Retrieved July 9, 2024, from <https://shorturl.asia/iM1TC>
- Sampson, R. J. & Laub, J. H. (1993). *Crime in the making: Pathways and turning points through life*. Harvard: Harvard University Press.
- Singapore Prison Service. (2023). *SPS Annual Statistics Release for 2023*. Retrieved July 10, 2025, from <https://shorturl.asia/BZcn4>
- Ua-Amnoey, J. & Kittayarak, K. (2004). Restorative justice: A paradigm shift in the Thai criminal justice system. *Corrections Today*, 66(7), 86-91.
- Waldron, J. (2012). *Dignity, rank, and rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Yellow Ribbon Singapore. (2023). *Annual Report FY2022/2023*. Retrieved July 9, 2025, from <https://shorturl.asia/zexkN>

ผลการพัฒนาโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ
ในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*

THE DEVELOPMENT OF STUDENT SUPPORTING PROGRAM FOR CHILDREN WITH
SPECIAL NEED IN PHUKET RAJABHAT UNIVERSITY DEMONSTRATION SCHOOL

ปริญทร์ นิตธิธรรมานุสรณ์

Purin Nitithammanusorn

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภูเก็ต ประเทศไทย

Faculty of Education, Phuket Rajabhat University, Phuket, Thailand

Corresponding author E-mail: purin.n@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษา สำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียน โดยผู้ให้ข้อมูล คือ ครูผู้สอนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และครูการศึกษาพิเศษ เครื่องมือที่ใช้ คือ ประเด็นคำถามใช้สำหรับ สัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และ 2) หาประสิทธิผลของโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน และนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินโปรแกรมฯ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าประสิทธิภาพของโปรแกรม (E1/E2) ค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) โปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ประกอบด้วย 1.1) จุดมุ่งหมายของโปรแกรม 1.2) คุณสมบัติเข้าร่วมโปรแกรม 1.3) กิจกรรมการเข้าร่วมโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 1.4) ขั้นตอนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ 1.5) รายละเอียดกิจกรรมการเรียนรู้ในโปรแกรม 1.6) แผนการจัดการเรียนรู้ในโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 1.7) สื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต และ 1.8) การวัดประเมินผลการเรียนรู้ 2) ประสิทธิผลของโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ประสิทธิภาพ 81.43/81.68 และมีค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 0.76

คำสำคัญ: โปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียน, นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ, โรงเรียนสาธิต

Abstract

This research aimed to develop a support program for students with special needs at the Demonstration School of Phuket Rajabhat University. The research was divided into two phases:

* Received August 22, 2025; Revised September 24, 2025; Accepted September 29, 2025

Phase 1 involved studying the current conditions, problems, obstacles, and development guidelines for educational management for students with special needs at the school. This was conducted through a needs assessment. The informants included teachers of students with special needs, parents of students with special needs, and special education teachers. The research instruments included in-depth interview questions and semi-structured interview forms. Data were analyzed by using content analysis. Phase 2 focused on creating the support program for students with special needs at the Phuket Rajabhat University Demonstration school and was divided into two parts: Part 1: The target group consisted of 7 experts. Research instruments included the support program and a program evaluation form. Data were analyzed using content analysis. Part 2: The target group consisted of 3 students with special needs at the Phuket Rajabhat University Demonstration school. The data were analyzed using statistical methods including mean, standard deviation, the program efficiency value (E1/E2), the effectiveness index (E.I.), and content analysis. Phuket Rajabhat University Demonstration school obtained an educational management program for students with special needs. The program consisted of 1.1) Program objectives 1.2) Participant qualifications 1.3) Program participation activities 1.4) Steps for program participation 1.5) Details of the learning activities in the program 1.6) Learning management plan in the program 1.7) Learning materials used in the program and 1.8) Learning outcome evaluation and assessment. The support program for students with special needs at the Phuket Rajabhat University Demonstration school had an efficiency value of 81.43/81.68 and an effectiveness index (E.I.) of 0.76.

Keywords: Student Supporting Program, Children with Special Need, Demonstration School

บทนำ

ในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับทักษะทางสังคมจนกำหนดให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องทักษะสังคมตั้งแต่เด็กเล็ก ดังจะเห็นได้จากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2560) ที่ได้ศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รวมทั้งกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579) เป้าหมายยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552 - 2561) แผนยุทธศาสตร์ชาติ ด้านเด็กปฐมวัย (พ.ศ. 2560 - 2564) นำไปสู่การกำหนดทักษะสำคัญสำหรับเด็กในศตวรรษที่ 21 ที่มีความสำคัญต่อการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีความสอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ทั้งนี้ ได้ระบุจุดหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เด็กที่มีอายุ 3 - 6 ปี จะต้องมีความทักษะทางสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการตามวัยเต็มตามศักยภาพ และมีความพร้อมในการเรียนรู้ต่อไป

นอกจากนี้ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษยังให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมด้วยเช่นกัน โดยสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้ทักษะทางสังคม อยู่ในหลักสูตรของศูนย์การศึกษาพิเศษทุกหลักสูตร กำหนดให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ อายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 6 ปี และยืดหยุ่นตามความพร้อม มีพัฒนาการทางด้านกลุ่มทักษะทางสังคม นอกจากนี้ยังกำหนดให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ อายุตั้งแต่แรกเกิดถึงตลอดชีวิต มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในด้านทักษะ

การมีส่วนร่วมในสังคมและทักษะชีวิต และทักษะส่วนบุคคลและสังคม ทั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งพัฒนาและจัดการศึกษาให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษมีศักยภาพสูงสุดในการดำเนินชีวิต

การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายที่สามารถพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กได้ เช่น การใช้เรื่องราวทางสังคม (Social Story) วิธีการนี้เป็นที่ยอมรับว่าสามารถช่วยให้เด็กที่ต้องได้รับความช่วยเหลือทางทักษะสังคมมีทักษะทางสังคมที่ดีขึ้น จากงานวิจัยพบว่า การใช้เรื่องราวทางสังคมช่วยให้เด็กที่ต้องได้รับความช่วยเหลือทางทักษะสังคมมีทักษะทางสังคมในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นได้ดีขึ้น และช่วยลดพฤติกรรมก่อกวนในชั้นเรียน ส่วนการใช้การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติการใช้ทักษะทางสังคมตามที่ตนเองคิดว่าควรจะเป็น ผ่านการสร้างสถานการณ์ที่ครูกำหนด วิธีการนี้จะช่วยให้นักเรียนมองเห็นภาพของการปฏิบัติทักษะทางสังคมที่เหมาะสมได้อย่างชัดเจน จากงานวิจัยพบว่า การใช้การแสดงบทบาทสมมติ ช่วยให้นักเรียนมีลักษณะพฤติกรรมที่เหมาะสมที่พึงประสงค์ ไม่แกล้งเพื่อน มีน้ำใจต่อเพื่อน มีสัมพันธภาพกับเพื่อนที่ดี (ธนิกันต์ สิริพิเชียร, 2550) นอกจากนี้การใช้สถานการณ์จำลอง ยังช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากขึ้น เช่น เด็กรู้จักแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน การทำกิจกรรมกับเพื่อนเพิ่มขึ้น (วรรณภา บุญลาภ, 2556); (วุฒิชัย ใจนะภา, 2556)

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า การช่วยเหลือระยะแรกเริ่มทักษะสังคมสำหรับเด็กที่ต้องได้รับความช่วยเหลือทางทักษะสังคม ยังคงมีความจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือนั้นได้อย่างทันท่วงที โดยไม่ต้องรอการวินิจฉัยเด็กก่อน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มด้านทักษะสังคมสำหรับเด็กที่กำลังจะเข้าศึกษาในโรงเรียนเรียนร่วมระดับชั้นประถมศึกษา ผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้เด็กมีทักษะทางสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เหมาะสมกับวัย ตามศักยภาพ และมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้านวิชาการในโรงเรียน และจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ต้องได้รับความช่วยเหลือทางทักษะสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
2. เพื่อหาประสิทธิผลของโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียน สาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต เป็นการศึกษาวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ได้มีการดำเนินเป็น 2 ระยะ มีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในงานวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จำนวน 7 คน ผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จำนวน 7 คน ครูผู้สอนชั้นเรียนเรียนรวม โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น 21 คน และกลุ่มเป้าหมายในทดลอง คือ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 3 คน มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด

1. เด็กมีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี
2. กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นปฐมวัย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
3. เด็กมีปัญหาทักษะการสื่อสาร ปัญหาการช่วยเหลือตนเอง และปัญหาการเรียน
4. เด็กมีระดับสติปัญญาระหว่าง 70 - 89

5. เด็กมีภาษาพูดสื่อสาร และสามารถใช้ภาษาทำทางได้

6. เด็กได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองให้เข้าร่วมในงานวิจัย และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องจนสิ้นสุดงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้สร้าง และหาคุณภาพเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยดังนี้

1. แบบประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนรวม

ผู้วิจัยเป็นผู้สร้าง และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ตรวจสอบค่าความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ และหาค่าความเที่ยงของแบบวัดตามระเบียบวิธีการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย มาตรฐานการวิจัยการศึกษา ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) มีค่าเท่ากับ 0.67 - 1.00 และมีข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญให้ปรับการใช้ภาษาให้ชัดเจนเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจคำถามได้ง่ายขึ้น และการหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธี หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาช (Cronbach's alpha) มีค่าเท่ากับ 0.95 อยู่ในเกณฑ์ สูงมาก

2. ชุดคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม แบ่งออกเป็น 3 ชุดคำถาม ดังนี้ 1) ชุดคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มอาจารย์สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย อาจารย์ผู้เกี่ยวข้องกับการเรียนรวม 2) ชุดคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มครูผู้สอนชั้นปฐมวัย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 3) ชุดคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มผู้ปกครองโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ระยะที่ 1 ศึกษาแนวทางการพัฒนาโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยทั้ง ในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรม ระบบการจัดการศึกษาพิเศษในโรงเรียนเรียนรวม และการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษแบบเรียนรวม ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มด้วยคำถามปลายเปิด ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้แก่ การจัดตั้งห้องเรียนสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนระดับปฐมวัย

ระยะที่ 2 สร้างโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ยกร่างโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ในขั้นนี้ผู้วิจัยยกร่างโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต โดยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 มาดำเนินการสร้างโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบคุณภาพโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต โดยการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และพิจารณาคำแนะนำของโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยนำร่างโปรแกรมฯ ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์โปรแกรมก่อนนำไปทดลองใช้ ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้และปรับปรุงโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต โดยมี 2 ตอนย่อย ได้แก่ 1) ทดลองใช้โปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 2) ประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผลโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้แก่ ค่าประสิทธิภาพของโปรแกรม (E_1/E_2) และ

ค่าดัชนีประสิทธิผลของโปรแกรม (Effectiveness Index: E.I.) ชั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต หลังจากนำไปทดลองใช้

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

1.1 สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า สามารถแบ่งนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้ออกเป็น 1 กลุ่ม โดยเป็นกลุ่มเด็กที่มีปัญหาการเรียนระดับรุนแรง โดยไม่สามารถเรียนร่วมกับนักเรียนปกติได้ เช่น ไม่สามารถนั่งกับที่ ปัญหาการอ่านเขียน และปัญหาสมาธิในการใส่ใจบทเรียน จึงต้องมีการจัดการเรียนการสอนแบบการศึกษาพิเศษเต็มเวลา โดยมุ่งเน้นการฟื้นฟูนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในห้องเรียนเสริมทักษะชีวิต ได้ด้านต่าง ๆ ได้แก่ การสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การกระตุ้นพัฒนาการด้วยกิจกรรมบำบัด การส่งเสริมทักษะทางสังคม และการจัดการด้านอารมณ์ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และการเสริมทักษะที่มีความสำคัญเพื่อเตรียมความพร้อมส่งต่อการเรียนในห้องเรียนปกติ เช่น การจัดการอารมณ์ การนั่งประจำที่ การสื่อสาร และการจัดการด้านการช่วยเหลือตนเอง เป็นต้น ดังคำกล่าวจากผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

ครูผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 “...การจัดการเรียนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษระดับอนุบาล 2 และ 3 เพื่อส่งต่อระดับชั้นประถมศึกษา ควรจัดการเรื่อง การนั่งเก้าอี้ เนื่องจากเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีปัญหาการลุก - นั่ง และไม่สามารถควบคุมสมาธิของตนเองได้เมื่อต้องนั่งกับที่นาน ๆ...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2567)

ครูผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 “...เด็กพิเศษมีปัญหาการจัดการอารมณ์ หากทำตามความต้องการ หรือถูกขัดใจ จะมีปัญหาความก้าวร้าว และร้องไห้ ทำให้ครูต้องหันมาสนใจ บางคนมีปัญหาการเรียนร้องไห้จากความสนใจจากครูผู้สอน ทำให้ครูต้องหยุดการเรียนการสอนมาดูแลเด็กที่กำลังมีปัญหา...” (ครูผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 2567)

1.2 ปัญหา และอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนปกติ มีปัญหาด้านการจัดการเนื้อหาของครูผู้สอน เด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่สามารถเรียนเนื้อหาของบทเรียนปกติได้ หรือบางครั้งไม่สามารถทำความเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างคล่องแคล่ว อีกทั้งยังมีปัญหาทักษะการอ่าน การเขียน และการตีความเนื้อหา ทำให้การเรียนพบอุปสรรคหลายด้าน รวมไปถึงการทำกรบ้านของเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ไม่สามารถส่งงานตามกำหนดระยะเวลาได้ ผู้ปกครอง และครูผู้สอนจำเป็นต้องเข้มงวดการส่งกรบ้านของเด็กที่มีความต้องการพิเศษมากกว่าปกติ ปัญหาต่าง ๆ ส่งผลต่อการประเมินผลการเรียนรู้ (สอบกลางภาค และสอบปลายภาค) ทำให้คะแนนการสอบของเด็กที่มีความต้องการพิเศษต่ำกว่าเกณฑ์ ปัญหาพฤติกรรมของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เช่น ปัญหาสมาธิ การนั่งทำข้อสอบ และความใส่ใจในบทเรียนต่าง ๆ และอุปสรรคด้านการเลี้ยงดูเด็กพิเศษ ผู้ให้ข้อมูลยังกล่าวถึงปัญหาด้านการเลี้ยงดูเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ที่เป็นอุปสรรคพื้นฐาน แต่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยเด็กที่มีความต้องการพิเศษบางคนถูกเลี้ยงแบบตามใจ บางคนผู้ปกครองเป็นผู้ดูแลเรื่องส่วนตัวทุกอย่างแทบตลอดเวลา หรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่สามารถทำการบ้าน หรือแม้กระทั่งผู้ปกครองเป็นผู้ทำการบ้านให้เด็กด้วยตัวเอง ครอบครัวไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงกับทางโรงเรียน ทำให้การดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความล่าช้า หรือไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงอย่างที่ควรจะเป็นในตอนต้น ดังคำกล่าว ดังนี้

ครูผู้สอนคนที่ 3 “...เด็กพิเศษไม่สามารถเรียนเนื้อหาปกติของนักเรียนปกติในห้องเรียนได้ ทำให้การปรับเนื้อหาสำหรับเด็กพิเศษมีความจำเป็นอย่างมาก ครูไม่สามารถปรับเนื้อหาในชั้นเรียนปกติให้สอดคล้องกับเด็กพิเศษได้ดี เด็กพิเศษอาจขาดสาระสำคัญของการเรียนในห้องเรียนได้ รวมไปถึงการทำแบบฝึกหัดในห้องเรียนของเด็กพิเศษมีความช้ากว่าเด็กปกติ อาจมีปัญหาในการติดตามความก้าวหน้าของเด็กพิเศษในชั้นเรียน...” (ครูผู้สอนคนที่ 3, 2567)

ครูผู้สอนคนที่ 4 “...การส่งการบ้านของเด็กพิเศษเป็นสิ่งที่ยากมาก เด็กพิเศษไม่บอกผู้ปกครองว่ามี การบ้าน ทำให้เมื่อถึงคาบถัดไปครูไม่สามารถตามการบ้านของเด็กได้ เมื่อถึงเวลาก่อนสอบ ทำให้เด็กพิเศษค้าง การบ้านเยอะ และเป็นปัญหาผู้ปกครองในการช่วยเด็กทำการบ้านมาส่ง...” (ครูผู้สอนคนที่ 4, 2567)

1.3 แนวทางการพัฒนาของการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

การสนับสนุนจากผู้ปกครอง โดยเมื่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษอยู่ในโรงเรียนมีความจำเป็นต้องวางแผนการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างโรงเรียน และบ้านเพื่อให้เกิดการพัฒนาเด็กเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง และราบรื่น การกำหนดเป้าหมายระยะยาว เป้าหมายเชิงพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ รวมไปถึงการจัดการทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) การวางแผนร่วมกันส่งผลให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับผลประโยชน์สูงสุด และมีพัฒนาการก้าวกระโดด

ครูผู้สอนคนที่ 5 “...ครูอยากให้ พ่อ - แม่ มากำหนดปัญหา และแนวทางการดูแลเด็กพิเศษพร้อมกับครู อยากให้พ่อแม่เปิดใจเพื่อดูแลเด็กไปด้วยกัน เพราะถ้าไม่เข้ามาหา ก็จะไม่สามารถรับทราบปัญหาพร้อมกันตั้งแต่วแรกได้ ทำให้การดูแลเด็กพิเศษ...” (ครูผู้สอนคนที่ 5, 2567)

ครูผู้สอนคนที่ 6 “...ผู้ปกครองควรรู้ถึงการฝึกเด็กพิเศษเบื้องต้น และการทักษะต่าง ๆ จากที่บ้าน เพื่อช่วยเหลือเด็กพิเศษอีกทาง เนื่องจากการฝึกที่โรงเรียนไม่เพียงพอ การที่ พ่อ - แม่ ผู้ปกครอง รู้ถึงการฝึกเด็ก และนำไปฝึกต่อที่บ้าน ทำให้เด็กพิเศษสามารถดีขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง พ่อ - แม่ ผู้ปกครอง ควรรู้ถึงปัญหาของลูก สามารถกำหนดเป้าหมายพร้อมกับครู และฝึกเด็กพิเศษที่บ้าน คู่ขนานไปกับทางโรงเรียน...” (ครูผู้สอนคนที่ 6, 2567)

การจัดการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อให้เด็กได้รับการฝึกทักษะต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลให้เกิดประสิทธิผลต่าง ๆ อย่างชัดเจน โดยเพื่อให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้เรียนในห้องเรียนเหมือนเด็กปกติ เช่น การเสริมทักษะการสื่อสารต่าง ๆ การกระตุ้นพัฒนาการควบคู่กับทางโรงเรียน การจัดให้มีการสอนซ่อมเสริมตอนเย็นเพื่อติดตามการบ้านของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หรือแม้กระทั่งการจัดให้มีครูการศึกษาพิเศษมาคอยดูแลนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสำหรับคาบเรียนที่นักเรียนไม่สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติได้

การช่วยเหลือทางกายภาพจากทางโรงเรียน เนื่องด้วยการฝึกนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียน บางครั้งอาจมีวัสดุ อุปกรณ์ หรือเครื่องมือที่มีความแตกต่างจากเด็กอื่น ๆ การสนับสนุนงบประมาณจากทางโรงเรียน มีความจำเป็นอย่างมาก เพราะการหากขาดงบประมาณสนับสนุนด้านนี้อาจทำให้การฝึกนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษไม่ได้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

2. ผลการหาประสิทธิภาพโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ดังนี้

2.1 ค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต หลังจากที่เด็กเข้าร่วมโปรแกรมมาแล้ว เด็กมีคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ 57 มีคะแนนหลังเรียนเท่ากับ 149 คะแนนความก้าวหน้า 92 ซึ่งมีร้อยละของความก้าวหน้า +51.11 มีดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของโปรแกรมเท่ากับ 0.76 โดยในภาพรวมเด็กทั้ง 3 คน เด็กคนที่หนึ่งมีร้อยละของความก้าวหน้ามากที่สุด คือ +56.67 เด็กคนที่สองมีร้อยละของความก้าวหน้า คือ +55.00 และเด็กคนที่ 3 มีร้อยละของความก้าวหน้า คือ +48.30

ตารางที่ 1 ค่าดัชนีประสิทธิผลของโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต (n = 3)

จำนวนคน	3
คะแนนเต็ม	180
คะแนนการประเมินก่อนเรียน (X1)	57
คะแนนการประเมินหลังเรียน (X1)	149
ความก้าวหน้า (D)	92
ร้อยละของความก้าวหน้า (X2-X1)	+51.11
ดัชนีประสิทธิผล (E.I.)	0.76

2.2 ค่าประสิทธิภาพของโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จากการหาค่า E_1/E_2 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 พบว่า โปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 81.43 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ คือ ร้อยละ 80 และมีประสิทธิภาพของผลลัพธ์ เท่ากับ 81.68 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ คือ ร้อยละ 80 กล่าวได้ว่า โปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีประสิทธิภาพ 81.43/81.68 ผ่านตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพของโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

คนที่	คะแนนระหว่างเรียน (E_1)				คะแนนหลังเรียน (E_2)
	ช่วยตนเอง (60)	การสื่อสาร (60)	การเรียนรู้ (60)	รวม (180)	ทดสอบหลังเรียน (60)
1	47	49	51	147	51
2	51	48	47	146	49
3	52	48	47	147	47
รวม	150	145	145	440	147
เฉลี่ย	50.00	48.30	48.30	146.70	49.00
ร้อยละ	83.30	80.50	80.50	81.10	81.68
ประสิทธิภาพ	81.43				81.68

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ในส่วนของแผนการจัดการเรียนรู้ ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนการสอน สำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และชั้นการฝึกปฏิบัติในทุก ๆ แผนการจัดการเรียนรู้ ให้มีความสอดคล้อง

กับสภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต เพื่อให้ครูผู้สอนและผู้สนใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

อภิปรายผล

งานวิจัยการพัฒนาโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดังนั้น ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการสร้างโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคการพัฒนาโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต เพื่อต้องการพัฒนาโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต โดยนำข้อมูลที่ได้ในสถานการณ์ปัจจุบัน นำมาวิเคราะห์ข้อมูล วางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ การพัฒนานักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่เข้าร่วมโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต กล่าวถึงทฤษฎีโปรแกรมต้องแสดงทฤษฎีโปรแกรมต้องแสดงให้เห็นถึงวิธีการแทรกแซงที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์ ประกอบด้วยตัวแทรกแซง (intervention) ตัวกำหนด(determinants) และผลลัพธ์ (outcomes) โดยแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน อันได้แก่ 1) การร่างทฤษฎีโปรแกรม 2) การทำความเข้าใจบริบทโปรแกรม 3) การคาดการณ์ความแตกต่าง 4) การประเมินสมมติฐาน 5) การวิเคราะห์ข้อเท็จจริง และ 6) การใช้วิธีการเชิงผสม และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Joyce, B. & Weil, M. กล่าวถึงการพัฒนาโปรแกรมไว้ ดังนี้ 1) โปรแกรม คือ รูปแบบการสอนที่ต้องมีทฤษฎีรองรับ 2) เมื่อพัฒนาโปรแกรมก่อนการนำไปใช้ต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎี และตรวจสอบคุณภาพเชิงสถานการณ์จริง และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไข 3) การพัฒนาโปรแกรมออกแบบให้ใช้ได้กว้างขวาง หรือเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่ง 4) การพัฒนาโปรแกรมต้องมีจุดมุ่งหมายหลักที่ถือเป็นตัวตั้งการพิจารณาเลือกรูปแบบไปใช้ (Joyce, B. & Weil, M., 1985)

1.1 ปัญหา และอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนปกติ มีปัญหาด้านการจัดการเนื้อหาของครูผู้สอน เด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่สามารถเรียนเนื้อหาของบทเรียนปกติได้ หรือบางครั้งไม่สามารถทำความเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างคล่องแคล่ว อีกทั้งมีปัญหาทักษะการอ่าน การเขียน และการตีความเนื้อหา ทำให้การเรียนพบอุปสรรคหลายด้าน รวมไปถึงการทำการบ้านของเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ไม่สามารถส่งงานตามกำหนดระยะเวลาได้ ผู้ปกครอง และครูผู้สอนจำเป็นต้องเข้มงวดการส่งการบ้านของเด็กที่มีความต้องการพิเศษมากกว่าปกติ สอดคล้องกับ จริยา ตรุษฎี กล่าวถึงการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเมื่อได้เรียนตามระดับความสามารถ ยังต้องมีการจัดสื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนโรงเรียนควรมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรมีการจัดทำแบบการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) และควรมีเครื่องมือที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของเด็กที่มีความต้องการพิเศษเฉพาะบุคคลและโรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูได้รับการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในการทำสื่อทางการศึกษาพิเศษ (จริยา ตรุษฎี, 2562)

1.2 การสนับสนุนจากผู้ปกครอง โดยเมื่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีความจำเป็นต้องวางแผนการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างโรงเรียน และบ้านเพื่อให้การพัฒนาเด็กเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง และราบรื่น การกำหนดเป้าหมายระยะยาว เป้าหมายเชิงพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ รวมไปถึงการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) การวางแผนร่วมกันส่งผลให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับผลประโยชน์

สูงสุด สอดคล้องกับ สุดารัตน์ สุทธิประภา และคณะ ผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพเด็ก พิจารณาที่มารับบริการใน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนา คุณภาพเด็กพิจารณาที่มารับบริการในศูนย์การศึกษาพิเศษส่วนกลาง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (สุดารัตน์ สุทธิประภา และคณะ, 2567) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ในการพัฒนาคุณภาพเด็กพิจารณาที่มารับบริการด้านเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความ ช่วยเหลือ อื่นใดทางการศึกษามากที่สุด และด้านการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มน้อยที่สุด ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และสถานที่รับบริการต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพเด็กพิจารณาที่มารับบริการในศูนย์การศึกษาพิเศษ ส่วนกลาง สังกัดสำนักบริหารงาน การศึกษาพิเศษ ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

1.3 การสนับสนุนจากผู้ปกครอง โดยเมื่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ อยู่ในโรงเรียน มีความจำเป็นต้องวางแผนการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างโรงเรียน และบ้านเพื่อให้การพัฒนาเด็กเป็นไปได้อย่าง ต่อเนื่อง และราบรื่น การกำหนดเป้าหมายระยะยาว เป้าหมายเชิงพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ รวมไปถึงการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) การวางแผนร่วมกันส่งผลให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ได้รับผลประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับ ฉัตรชัย ดีพิมาย และณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์ ได้ทำการวิจัยถึงการมีส่วนร่วม ของผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนพิการ กรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสระบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ด้านอาสาสมัคร ด้านการอบรมเลี้ยงดูใน ฐานะผู้ปกครอง ด้านการร่วมมือกับชุมชน ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านการตัดสินใจ ตามลำดับ และ 2) ข้อเสนอแนะจากผู้ปกครอง โรงเรียนควรมีการสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองให้มากขึ้น การสื่อสารควรมี ลักษณะเฉพาะเพื่อความรวดเร็ว สะดวก ควรมีการจัดประชุม ฝึกอบรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ความรู้ ความเข้าใจร่วมกัน โรงเรียนควรจัดกิจกรรมอบรมครู บุคลากรในโรงเรียนให้รับทราบ และมีความเข้าใจ ในนโยบายของโรงเรียน (ฉัตรชัย ดีพิมาย และณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์, 2566)

2. สร้างโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต การทดลองใช้โปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) เท่ากับ 81.43 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80 และมีประสิทธิภาพ ของผลลัพธ์ (E2) เท่ากับ 81.68 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80 กล่าวได้ว่า โปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความ ต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีประสิทธิภาพ 81.43/81.68 ผ่านตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ โดยภายหลังจากที่เด็กเข้าร่วมโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษใน โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตแล้ว ในภาพรวมของเด็กทั้ง 3 คน เด็กคนที่ 1 มีร้อยละความก้าวหน้า มากที่สุด เท่ากับ +56.67 รองลงมา คือ เด็กคนที่ 2 มีร้อยละความก้าวหน้า เท่ากับ +55.00 และสุดท้ายเด็กคนที่ 3 มีร้อยละความก้าวหน้า +48.30 สอดคล้องกับ กรุณา พิทักษ์ทนต์ และคณะ ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความสามารถ ในการอ่านคำมาตราตัวสะกดแม่กนและแม่กดของนักเรียนที่มีปัญหาทางการอ่านโดยใช้วิธีโพนิกส์ร่วมกับเกม กระดานพร้อมทั้งสร้างและศึกษาประสิทธิภาพของเกมกระดานอ่านคำมาตราตัวสะกดแม่กนและแม่กดกลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนที่มีปัญหาทางการอ่านระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย จำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบความสามารถ ในการอ่านคำมาตราตัวสะกดแม่กนและแม่กด 2) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีโพนิกส์ร่วมกับเกมกระดาน 3) เกมกระดานอ่านคำมาตราตัวสะกดแม่กนและแม่กดดำเนินการทดลองเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 50 นาทีรวมทั้งสิ้น 18 ครั้ง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ คะแนนพัฒนาการ ค่าประสิทธิภาพของสื่อและการนำเสนอด้วยกราฟ (กรุณา พิทักษ์ทนต์ และคณะ, 2562) ผลการวิจัยพบว่า

1) ความสามารถในการอ่านคำมาตราแม่กนและแม่กดของนักเรียนที่มีปัญหาทางการอ่านที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีโฟนิกส์ร่วมกับเกมกระดานนักเรียนมีระดับความสามารถในการอ่านอยู่ในระดับดีมาก ($\mu = 91.99$)
 2) หลังการทดลองนักเรียนที่มีปัญหาทางการอ่านมีคะแนนความสามารถทางการอ่านคำสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองโดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนพัฒนาการ เท่ากับ 83.58 และ 3) ประสิทธิภาพของเกมกระดานอ่านคำมาตราตัวสะกดแม่กนและแม่กด

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าโปรแกรมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีความสมบูรณ์ และเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้ในโรงเรียนที่มีนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในการสอนทักษะการช่วยเหลือตนเอง ทักษะการสื่อสาร และทักษะการเรียน เพื่อเตรียมความพร้อม และส่งเสริมนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

ครูผู้สอนควรศึกษาสภาพปัญหาและประเมินความสามารถของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนของตนก่อนนำโปรแกรมไปใช้ เพื่อให้โปรแกรมมีประสิทธิภาพกับนักเรียนได้มากที่สุด พร้อมทั้งควรศึกษาและพัฒนาการสร้างโปรแกรมในรูปแบบ Online learning หรือในลักษณะที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมความต่อเนื่องของการจัดการเรียนการสอนทั้งที่บ้านและโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กรอุณา พิทักษ์ทนต์ และคณะ. (2562). การศึกษาความสามารถอ่านคำมาตราตัวสะกดแม่กน และแม่กด ของนักเรียนที่มีปัญหาทางการอ่านระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้วิธีโฟนิกส์ร่วมกับเกมกระดาน. วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ, 8(1), 11-26.
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1. (8 พ.ค. 2567). การจัดการเรียนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษระดับอนุบาล. (ปุรินทร์ นิตติธรรมานุสรณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ครูผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2. (9 พ.ค. 2567). เด็กพิเศษมีปัญหาการจัดการอารมณ์ หากทำตามความต้องการ หรือถูกขัดใจจะมีปัญหาความก้าวร้าว. (ปุรินทร์ นิตติธรรมานุสรณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ครูผู้สอนคนที่ 3. (11 พ.ค. 2567). เด็กพิเศษไม่สามารถเรียนเนื้อหาปกติของนักเรียนปกติในห้องเรียนได้ ทำให้การปรับเนื้อหาสำหรับเด็กพิเศษมีความจำเป็นอย่างมาก. (ปุรินทร์ นิตติธรรมานุสรณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ครูผู้สอนคนที่ 4. (15 พ.ค. 2567). การส่งการบ้านของเด็กพิเศษเป็นสิ่งที่ยากมาก เด็กพิเศษไม่บอกผู้ปกครองว่ามีกรบ้าน. (ปุรินทร์ นิตติธรรมานุสรณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ครูผู้สอนคนที่ 5. (18 พ.ค. 2567). ครูอยากให้ พ่อ - แม่ มากำหนดปัญหา และแนวทางการดูแลเด็กพิเศษพร้อมกับครู. (ปุรินทร์ นิตติธรรมานุสรณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ครูผู้สอนคนที่ 6. (15 พ.ค. 2567). ผู้ปกครองควรรู้ถึงการฝึกเด็กพิเศษเบื้องต้น และการทักษะต่าง ๆ. (ปุรินทร์ นิตติธรรมานุสรณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- จริยา ตรุษฎี. (2562). แนวทางการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ฉัตรชัย ดีพิมาย และณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร์. (2566). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมพัฒนา นักเรียนพิการ กรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสระบุรี. วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต, 23(2), 79-98.

- ธณิกานต์ สิริพิเชียร. (2550). การศึกษาการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติในการพัฒนาความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรรณณา บุญลาภ. (2556). การศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีภาวะออทิสซึมจากการสอนโดยใช้วีดิทัศน์แสดงต้นแบบพฤติกรรม (Video Modeling) ร่วมกับสถานการณ์จำลอง. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาบัณฑิต สาขาการศึกษาพิเศษ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วุฒิชัย ใจนะภา. (2556). การฝึกทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติกโดยใช้บัตรพลังร่วมกับสถานการณ์จำลอง. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาพิเศษ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุดารัตน์ สุทธิประภา และคณะ. (2567). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพเด็กพิการที่มาใช้บริการศูนย์การศึกษาพิเศษส่วนกลาง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 9(5), 270-283.
- Joyce, B. & Weil, M. (1985). Models of teaching. New Delhi: Prentice-Hall.

**การพัฒนารูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือ
ในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2***
**DEVELOPMENT OF A PARTNERSHIP NETWORK MODEL FOR ENHANCING
THE STUDENT SUPPORT SYSTEM IN SCHOOLS UNDER
THE SURAT THANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2**

พิมศรีณย์ นาคพังกาญจน์*, ชุศักดิ์ เอกเพชร, นพรัตน์ ชัยเรือง

Pimsaran Nakphangkan*, Chusak Ekpetch, Nopparat Chairueng

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: pimsaran45@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ 2) พัฒนารูปแบบ 3) ตรวจสอบและยืนยันรูปแบบ เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 380 คน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และประธานเครือข่าย เครือข่ายที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบบบันทึกการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แบบประเมินความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) รูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หนึ่งหลักการ ประกอบด้วย หลักการมีส่วนร่วม หลักการบูรณาการ หลักการความเสมอภาคและเท่าเทียม สองวัตถุประสงค์ สามองค์ประกอบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ การวางแผนและกำหนดเป้าหมาย การเสริมสร้างความร่วมมือ การสร้างช่องทางการสื่อสาร การสร้างช่องทางการสื่อสาร และระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนา การป้องกันและช่วยเหลือ การส่งต่อ สี่ขั้นตอนการทำงานของภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนและสร้างข้อตกลงร่วม การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติงานด้วยความกระตือรือร้น การมีส่วนร่วมด้านการตรวจสอบผลการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผลการดำเนินงาน และห้าเงื่อนไขความสำเร็จ 3) รูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ ทุกองค์ประกอบ

คำสำคัญ: ภาคีเครือข่าย, การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือ, ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstract

The objectives of this research were: 1) To study the current and desirable conditions, 2) To develop a model, and 3) To verify and validate the model. This study employed a research and development (R&D) design with a sample of 380, including experts, school administrators, and network chairpersons. The research instruments were questionnaires, expert-based seminar records, and evaluation forms on usefulness and feasibility. Data were analyzed using basic statistics, including mean, standard deviation, and content analysis. The findings revealed that: 1) The overall current condition was at a high level, while the overall desirable condition was at the highest level; 2) The developed model for building collaborative networks to enhance the student care and support system comprised five components: Principles, including participation, integration, equality, and equity; Objectives; components of collaborative network building, consisting of Collaborative network formation-agreement establishment, planning and goal setting, strengthening cooperation, and communication channels, and The student care and support system-student identification, screening, promotion and development, prevention and assistance, and referral; Operational steps of collaborative networks for effective student care and support, including participation in planning and agreements, active participation in implementation, participation in monitoring, and participation in evaluation; and Success Conditions; 3) The model for building collaborative networks to enhance the student care and support system was found to be feasible and beneficial in all components.

Keywords: Network Partners, Collaborative Network Building, Student Support System

บทนำ

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความสำคัญ และมีคุณค่า ที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหาร เพื่อการพัฒนาการเรียนด้วยการส่งเสริม สนับสนุน การป้องกัน แก้ไข ช่วยเหลือ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียน ให้มีความสมบูรณ์พร้อมอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนให้มีทักษะในการดำรงชีวิตจึงจำเป็นที่ทุกโรงเรียน ในฐานะหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการพัฒนา นักเรียน การแก้ปัญหาของนักเรียน ครู อาจารย์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) โดยเฉพาะ ครูประจำชั้นจะทำหน้าที่พัฒนานักเรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ออกสู่สังคม การศึกษาเป็นเช่นไร สังคม ย่อมจะเป็นเช่นนั้น เมื่อสังคมเกิดวิกฤติ จึงเป็นไปได้เลยว่า ครู อาจารย์ และสถานศึกษา จะปฏิเสธความเกี่ยวข้อง หรือความรับผิดชอบได้ทั้งหมด เพราะคนในสังคมเป็นผลผลิตที่ออกมาจากสถานศึกษา (เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล, 2566) ดังนั้น สถานศึกษาจึงเป็นหน่วยงานที่ต้องมีกลไกการบริหารที่ดี ในด้านการพัฒนานักเรียนหรือการแก้ปัญหา เมื่อนักเรียนเกิดปัญหา การนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาจึงเป็นความสำคัญที่ครู และสถานศึกษาจะละเลยไปไม่ได้ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริม พัฒนา การป้องกัน และแก้ไขปัญหา เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง คุณภาพชีวิต ที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน พร้อมทั้งมีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและครูทุกคน รวมถึงภาคี เครือข่าย (สกุลรัตน์ โกพัฒน์ตา, 2563)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ในปัจจุบันการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษายังไม่มีประสิทธิภาพ จากรายงานผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยหัวหน้างานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การขาดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การส่งเสริมดูแลนักเรียนไม่ครบวงจรและไม่ต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรและบุคลากรที่จำกัดในการดูแลนักเรียนที่มีปัญหาหรือความต้องการพิเศษ ซึ่งส่งผลให้การให้ความช่วยเหลือไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาของนักเรียนได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งการอบรมครูและบุคลากรในการดูแลช่วยเหลือยังไม่สม่ำเสมอ ส่งผลให้บางครูขาดทักษะในการสังเกตและช่วยเหลือนักเรียนได้ไม่ตรงจุด การขาดความรู้และการรับรู้ของผู้ปกครองเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้การมีส่วนร่วมจากครอบครัวในการดูแลนักเรียนลดลง ดังนั้น จำเป็นต้องมีการส่งเสริมการประสานงาน การอบรมบุคลากร และการจัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนาระบบการดูแลนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นจึงควรมีการบริหารจัดการควบคุมไปกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินงานอย่างมีขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่เป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากสถานศึกษา ซึ่งการดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังหมายรวมถึงการส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและการแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยต่อสารเสพติด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2, 2566)

ด้วยสภาพและปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง จะส่งผลให้นักเรียนมีโอกาสหรือแนวโน้มที่จะเกิดความเสี่ยงในด้านการเรียน ด้านพฤติกรรม ซึ่งมีโอกาสที่จะประสบความล้มเหลวในการศึกษาและบรรลุตามเจตนารมณ์ของวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ทั้งนี้มีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนานักเรียน และชุมชน ภาคีเครือข่ายที่ทำงานร่วมกันทำให้การดูแลนักเรียนเป็นไปอย่างรอบด้าน นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพทั้งในด้านวิชาการ ทักษะชีวิต และความสามารถในการแก้ปัญหา ส่งผลให้นักเรียนเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพของสังคม (ทวิวัฒน์ รื่นรวย, 2565) การมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียนส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี การแลกเปลี่ยนความรู้ และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เพิ่มความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชนร่วมกัน (Jason O. S. & Walter W. P., 2008) การพัฒนานักเรียนที่มีคุณภาพจะช่วยให้ประเทศมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และจิตสำนึกที่ดีนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคงในระยะยาว และช่วยให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตร่วมกัน เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็ง การพัฒนาในระดับประเทศก็จะยั่งยืนยิ่งขึ้น เพราะนักเรียนที่เติบโตมาจากการสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพจะมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมและพัฒนาประเทศในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และแนวทางการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

3. เพื่อตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ด้วยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) เสริมด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และแนวทางการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

1. ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ภาคีเครือข่าย ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ปีการศึกษา 2567 มีสถานศึกษาทั้งสิ้น จำนวน 178 โรงเรียน เป็นภาคีเครือข่าย จากบุคลากรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 จำนวน 32,965 คน ประกอบด้วย ครู จำนวน 1,792 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1,740 คน และผู้ปกครอง จำนวน 29,433 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ภาคีเครือข่าย ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด 2560) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 380 คน และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของขนาดของโรงเรียน เป็นครู จำนวน 21 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 20 คน และผู้ปกครอง จำนวน 339 คน ดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละโรงเรียนโดยวิธีการจับสลาก

2. ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ประธานเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จ ของสถานศึกษาขนาดใหญ่ 1 คน ขนาดกลาง 3 คน และขนาดเล็ก จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 7 คน

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหาร และระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการเลือก แบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 คน ประกอบไปด้วย นักวิชาการหรืออาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 2 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 2 คน ครู จำนวน 2 คน และภาคีเครือข่าย จำนวน 2 คน

ระยะที่ 3 การตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ประธานเครือข่ายสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น และผู้ปกครอง โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 คน

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประเมินค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน มีค่าระหว่าง 0.80 - 1.00 และหาค่าค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามกับภาคีเครือข่ายของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน พบว่า สภาพปัจจุบันการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือ เท่ากับ .996 สภาพที่พึงประสงค์การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือ เท่ากับ .997 สภาพปัจจุบันของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เท่ากับ .972 สภาพที่พึงประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เท่ากับ .990

2. แบบบันทึกการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) มีค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00

3. แบบประเมินความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ของรูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 มีค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 กับภาคีเครือข่าย จำนวน 380 คน

2. ดำเนินการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ในวันพฤหัสบดีที่ 1 พฤษภาคม เวลา 09.00 - 10.30 ณ ห้องประชุมท่าฉาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 จังหวัดสุราษฎร์ธานี และออนไลน์ผ่านระบบ (Zoom Meeting) Meeting ID: 9299702984 Passcode: 951729 ระหว่างการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้จัดบันทึกผลการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ พร้อมกับผู้บันทึกการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ

3. ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในวันจันทร์ ที่ 26 พฤษภาคม 2568 เวลา 09.00 - 10.30 ณ ห้องประชุมท่าฉาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 และออนไลน์ผ่านระบบ (Zoom Meeting) Meeting ID: 9299702984 Passcode: 951729 ระหว่างการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้จัดบันทึกผลการสนทนากลุ่ม พร้อมกับผู้บันทึกการสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

2. วิเคราะห์การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ที่เป็นถ้อยคำมาจัดกระทำข้อมูลและสรุปข้อมูลด้วยการ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

1. สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยรวม

การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือ		ระดับความคิดเห็น					
		สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์	3.86	0.77	มาก	4.55	0.42	มากที่สุด
2.	ด้านการเลือกพันธมิตรที่เหมาะสม	3.97	0.76	มาก	4.61	0.42	มากที่สุด
3.	ด้านการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ	3.99	0.79	มาก	4.58	0.42	มากที่สุด
4.	ด้านการวางแผนและการจัดการโครงการร่วม	3.95	0.79	มาก	4.62	0.42	มากที่สุด
5.	ด้านการสร้างช่องทางการสื่อสาร	3.98	0.80	มาก	4.56	0.43	มากที่สุด
6.	ด้านการเสริมสร้างความร่วมมือ	3.91	0.78	มาก	4.56	0.43	มากที่สุด
7.	ด้านการประเมินและปรับปรุง	3.92	0.77	มาก	4.57	0.43	มากที่สุด
8.	ด้านการพัฒนาและสนับสนุนบุคลากร	3.96	0.80	มาก	4.60	0.42	มากที่สุด
9.	ด้านการสร้างความยั่งยืน	3.98	0.81	มาก	4.63	0.44	มากที่สุด
รวม		3.95	0.74	มาก	4.59	0.38	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยรวม สรุปได้ดังนี้

สภาพปัจจุบัน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$) เรียงตามลำดับ คือ ด้านการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ ($\bar{X} = 3.99$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการสร้างช่องทางการสื่อสาร ($\bar{X} = 3.98$) ด้านการสร้างความยั่งยืน ($\bar{X} = 3.98$) ด้านการเลือกพันธมิตรที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.97$) ด้านการพัฒนาและสนับสนุนบุคลากร ($\bar{X} = 3.98$) ด้านการวางแผนและการจัดการโครงการร่วม ($\bar{X} = 3.95$) ด้านการประเมินและปรับปรุง ($\bar{X} = 3.92$) ด้านการเสริมสร้างความร่วมมือ ($\bar{X} = 3.91$) และด้านการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ($\bar{X} = 3.86$) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) เรียงตามลำดับ คือ ด้านการสร้างความยั่งยืน ($\bar{X} = 4.63$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการวางแผนและการจัดการโครงการร่วม ($\bar{X} = 4.62$) ด้านการเลือกพันธมิตรที่เหมาะสม ($\bar{X} = 4.61$) ด้านการพัฒนาและสนับสนุนบุคลากร ($\bar{X} = 4.60$) ด้านการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ ($\bar{X} = 4.58$) ด้านการประเมินและปรับปรุง ($\bar{X} = 4.57$) ด้านการสร้างช่องทางการสื่อสาร ด้านการเสริมสร้างความร่วมมือ ($\bar{X} = 4.56$) และด้านการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ($\bar{X} = 4.55$) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ตามลำดับ

สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยรวม

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน		ระดับความคิดเห็น					
		สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	3.93	0.78	มาก	4.55	0.50	มากที่สุด
2.	ด้านการคัดกรองนักเรียน	3.97	0.73	มาก	4.56	0.51	มากที่สุด
3.	ด้านการส่งเสริมและพัฒนา	4.00	0.80	มาก	4.58	0.49	มากที่สุด
4.	ด้านการป้องกันและช่วยเหลือ	3.92	0.77	มาก	4.53	0.49	มากที่สุด
5.	ด้านการส่งต่อ	3.89	0.77	มาก	4.52	0.51	มากที่สุด
รวม		3.94	0.74	มาก	4.55	0.48	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยรวมสรุปได้ ดังนี้

สภาพปัจจุบัน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$) เรียงตามลำดับ คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนา ($\bar{X} = 4.00$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ($\bar{X} = 3.97$) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{X} = 3.93$) ด้านการป้องกันและช่วยเหลือ ($\bar{X} = 3.92$) และด้านการส่งต่อ ($\bar{X} = 3.89$) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) เรียงตามลำดับ คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนา ($\bar{X} = 4.58$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ($\bar{X} = 4.56$) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{X} = 4.55$) ด้านการป้องกันและช่วยเหลือ ($\bar{X} = 4.53$) และด้านการส่งต่อ ($\bar{X} = 4.52$) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ตามลำดับ

2. ผลการพัฒนาารูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า รูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 มีทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) หลักการ ได้แก่ 1.1) หลักการมีส่วนร่วม 1.2) หลักการบูรณาการ 1.3) หลักการความเสมอภาคและเท่าเทียม 2) วัตถุประสงค์ 3) องค์ประกอบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ 3.1) การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ 3.1.1) การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (E : Establishing Cooperation Agreements) 3.1.2) การวางแผนและกำหนดเป้าหมาย (P : Planning and Goal Setting) 3.1.3) การเสริมสร้างความร่วมมือ (E : Enhancing Collaboration) 3.1.4) การสร้างช่องทางการสื่อสาร (C : Creating Communication Channels) 3.1.5) การสร้างช่องทางการสื่อสาร (C : Creating Communication Channels) 3.2) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3.2.1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 3.2.2) การคัดกรองนักเรียน 3.2.3) การส่งเสริมและพัฒนา 3.2.4) การป้องกันและช่วยเหลือ 3.2.5) การส่งต่อ 4) ขั้นตอนการทำงานของภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ 4.1) การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนและสร้างข้อตกลงร่วม 4.2) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติงานด้วยความกระตือรือร้น 4.3) การมีส่วนร่วมด้านการตรวจสอบผลการดำเนินงาน 4.4) การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผลการดำเนินงาน 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 5.1) ด้านการบริหารจัดการ 5.2) ด้านบุคคล 5.3) ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3. ผลการตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า รูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ ทุกองค์ประกอบ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า สภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า สภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก โรงเรียนมีการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมศักยภาพนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น การแนะแนว การพัฒนาทักษะชีวิต และกิจกรรมเสริมสร้างแรงจูงใจ ซึ่งสามารถดำเนินการภายในโรงเรียนได้ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ อย่างไรก็ตาม ด้านการส่งต่อกลับมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้งในสภาพปัจจุบันและที่พึงประสงค์ ซึ่งอาจเกิดจากข้อจำกัดด้านบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ กระบวนการประสานงาน หรือแนวทางปฏิบัติที่ยังไม่ชัดเจนในการส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหาเฉพาะทางไปยังหน่วยงานภายนอก เช่น โรงพยาบาลหรือองค์กรสวัสดิการ ทั้งนี้ยังอาจเกิดจากความกังวลเรื่องความลับของข้อมูลนักเรียนและการขาดความเข้าใจร่วมระหว่างภาคีด้วยเหตุนี้ การพัฒนาระบบส่งต่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรเน้นการสร้างแนวทางที่ชัดเจน มีคู่มือการปฏิบัติการอบรมบุคลากร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างจริงจังระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สกุลรัตน์ โกปวัฒนตา ได้สรุปการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดผลสำเร็จนั้น ต้องเริ่มจากบุคลากรทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการกำหนดผู้รับผิดชอบ และวางระบบการทำงานให้เป็นแนวทางเดียวกัน สร้างบรรยากาศการทำงานแบบมีส่วนร่วมและมีรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการร่วมกันแก้ปัญหาให้กับนักเรียน มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงาน อย่างจริงจัง และต่อเนื่อง (สกุลรัตน์ โกปวัฒนตา, 2563) ซึ่งจะได้มีข้อมูลมากำหนดเป็นสารสนเทศของสถานศึกษาเพื่อที่จะได้นำไปใช้ต่อไปจากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนมีมากมายหลากหลายแบบ ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล ดังนั้นการพัฒนานักเรียนจึงเป็นสิ่งที่เราทุกคนต้องเร่งสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อที่จะได้ช่วยกันป้องกันปัญหาได้รวดเร็ว จะได้ผลมากกว่า การที่รอให้เกิดปัญหาแล้วจึงมาแก้ไข เพราะบางครั้งอาจจะสายเกินไป สอดคล้องกับงานวิจัยของมนตรี สังข์ชุม ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านระบบฐานข้อมูลนักเรียนรายบุคคล ของโรงเรียนอนุบาลระนอง ที่พบว่า การศึกษาสภาพและปัญหา ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลพบว่า ข้อมูลที่ได้ไม่ถูกต้องและครบถ้วน และไม่ตรงตามความจริงทำให้การแปลผลการประเมินคลาดเคลื่อน ด้านการคัดกรองนักเรียน ข้อมูลที่ครูมีและไม่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกขาดข้อมูลที่แท้จริง ด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน พบว่า การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง ยังต้องมีการปรับปรุง ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาผู้ปกครองขาดความเข้าใจวิธีการป้องกันและจัดการกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก ด้านการส่งต่อนักเรียน ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนในด้านต่าง ๆ ตามศักยภาพและความถนัด (มนตรี สังข์ชุม, 2565)

2. รูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 มีทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 หลักการ ได้แก่ 1.1) หลักการมีส่วนร่วม (Participation Principle) 1.2) หลักการบูรณาการ (Integration Principle) 1.3) หลักการความเสมอภาคและเท่าเทียม (Equity and Equality Principle) องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 2 องค์ประกอบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ 2.1) การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ 2.1.1) การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (E : Establishing Cooperation Agreements) 2.1.2) การวางแผนและกำหนดเป้าหมาย (P : Planning and Goal Setting) 2.1.3) การเสริมสร้างความร่วมมือ (E : Enhancing Collaboration) 2.1.4) การสร้างช่องทางการสื่อสาร (C : Creating Communication Channels) 2.1.5) การสร้างช่องทางการสื่อสาร (C : Creating Communication Channels) องค์ประกอบที่ 3 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3.1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 3.2) การคัดกรองนักเรียน 3.3) การส่งเสริมและพัฒนา 3.4) การป้องกันและช่วยเหลือ 3.5) การส่งต่อ องค์ประกอบที่ 4 ขั้นตอนการทำงานของภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ 4.1) การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนและสร้างข้อตกลงร่วม 4.2) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติงานด้วยความกระตือรือร้น 4.3) การมีส่วนร่วมด้านการตรวจสอบผลการดำเนินงาน 4.4) การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผลการดำเนินงาน องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 5.1) ด้านการบริหารจัดการ 5.2) ด้านบุคคล 5.3) ด้านผู้มีส่วนได้เสีย ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก สถานศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการสร้างภาคีเครือข่ายที่มีบทบาทและหน้าที่ชัดเจน สอดคล้องกับ หลักการมีส่วนร่วมและบูรณาการที่มุ่งเน้นการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน องค์ประกอบต่าง ๆ ได้ถูกออกแบบอย่างมีระบบ เชื่อมโยงระหว่างการวางแผน การปฏิบัติ การสื่อสาร การติดตามประเมินผล และการส่งเสริมความยั่งยืน โดยเฉพาะระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เน้นการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และมีการส่งต่อที่เป็นระบบ ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนได้ตรงจุด นอกจากนี้ ยังมีเงื่อนไขความสำเร็จที่ชัดเจน ทั้งด้านการบริหารจัดการ บุคลากร และผู้มีส่วนได้เสีย จึงช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและสามารถขยายผลได้ในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ที่กล่าวว่ารูปแบบ คือ ผลที่เกิดขึ้นจากกรอบความคิดที่กำหนดกระบวนการ วิธีการ และองค์ประกอบต่าง ๆ ของสมัชชาการศึกษาที่เอื้อต่อแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษา การส่งเสริม เสนอแนะ ทำนุบำรุงรักษาฟื้นฟู ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา พื้นที่ จังหวัด ภูมิภาคและระดับชาติ รวมทั้งการวางแผนเชิงนโยบายการปฏิบัติการและการติดตามผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาของชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรภพ เนวะมาตย์ ได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนของวิทยาลัยเทคนิคตาก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการสร้างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่พบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นมี 4 องค์ประกอบหลักได้แก่ 1) จุดมุ่งหมายของรูปแบบ 2) คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการดำเนินงาน 3) ขอบข่ายขั้นตอนงานระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ประกอบด้วย 1) งานศูนย์ข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล 2) งานคัดกรองผู้เรียน 3) งานป้องกันแก้ไขช่วยเหลือ 4) งานพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียน 5) งานด้านการส่งต่อ และ 4) กระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน มี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติตามแผน 3) การประสานงาน 4) การประเมินผล และ 5) การปรับปรุงและพัฒนา (จักรภพ เนวะมาตย์, 2560)

3. ผลการตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่ารูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ ทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากกระบวนการพัฒนารูปแบบมีพื้นฐานจากข้อมูลเชิงประจักษ์ และสภาพจริงของสถานศึกษาในพื้นที่ รวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การออกแบบ พัฒนา ไปจนถึงการนำไปทดลองใช้และปรับปรุง นอกจากนี้ รูปแบบยังครอบคลุมปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งในด้านการวางแผน การมีส่วนร่วม การดำเนินการ และการประเมินผล ทำให้สามารถนำไปใช้ได้จริง และเกิดประโยชน์ต่อทั้งนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน อีกทั้งยังสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 อย่างเหมาะสมและมีความยืดหยุ่นในการปรับใช้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนตรี สังข์ชุม ได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านระบบฐานข้อมูลนักเรียนรายบุคคล ของโรงเรียนอนุบาลระนอง ที่พบว่า การใช้รูปแบบและศึกษาสภาพปัญหาการใช้รูปแบบ พบว่า รูปแบบมีความเป็นระบบเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนมีความชัดเจนตรงกับความต้องการกระชับเวลาเอื้อต่อการทำงานของครู (มนตรี สังข์ชุม, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิวัฒน์ ไกลภัย ได้ศึกษา รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้ โดยใช้เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาที่ยั่งยืน สำหรับโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้โดยใช้เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาที่ยั่งยืน สำหรับโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ระดับความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้โดยใช้เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาที่ยั่งยืน สำหรับโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก (อธิวัฒน์ ไกลภัย, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้ในการพัฒนารูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 มีทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) หลักการ ได้แก่ 1.1) หลักการมีส่วนร่วม (Participation Principle) 1.2) หลักการบูรณาการ (Integration Principle) 1.3) หลักการความเสมอภาคและเท่าเทียม (Equity and Equality Principle) 2) วัตถุประสงค์ 3) องค์ประกอบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ 3.1) การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ 3.1.1) การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (E : Establishing Cooperation Agreements) 3.1.2) การวางแผนและกำหนดเป้าหมาย (P : Planning and Goal Setting) 3.1.3) การเสริมสร้างความร่วมมือ (E : Enhancing Collaboration) 3.1.4) การสร้างช่องทางการสื่อสาร (C : Creating Communication Channels) 3.1.5) การสร้างช่องทางการสื่อสาร (C : Creating Communication Channels) 3.2) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3.2.1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 3.2.2) การคัดกรองนักเรียน 3.2.3) การส่งเสริมและพัฒนา 3.2.4) การป้องกันและช่วยเหลือ 3.2.5) การส่งต่อ 4) ขั้นตอนการทำงานของภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ 4.1) การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนและสร้างข้อตกลงร่วม 4.2) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติงานด้วยความกระตือรือร้น 4.3) การมีส่วนร่วมด้านการตรวจสอบผลการดำเนินงาน 4.4) การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผลการดำเนินงาน 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 5.1) ด้านการบริหารจัดการ 5.2) ด้านบุคคล และ 5.3) ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

สรุปและข้อเสนอแนะ

การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียนเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาของนักเรียนอย่างยั่งยืน โดยรูปแบบดังกล่าวประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบของการสร้างภาคีเครือข่าย ขั้นตอนการดำเนินงาน และเงื่อนไขแห่งความสำเร็จ ในส่วนของ “หลักการ” เน้นแนวคิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน และความร่วมมืออย่างเป็นระบบ “วัตถุประสงค์” มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือที่เหมาะสม ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และการเรียนรู้ “องค์ประกอบของการสร้างภาคีเครือข่าย” หมายถึง การรวมตัวของหน่วยงาน บุคคล และองค์กรที่เกี่ยวข้อง อาทิ ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และหน่วยงานรัฐ เพื่อทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ “ขั้นตอนการดำเนินงาน” ต้องมีการวางแผนที่ชัดเจน การแบ่งหน้าที่ การสื่อสารและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สุดท้าย “เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ” ได้แก่ การมีภาวะผู้นำ ความเชื่อมั่นระหว่างสมาชิก การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน ทั้งหมดนี้

ล้วนเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกิดผลอย่างแท้จริง และสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการพัฒนานักเรียนได้อย่างรอบด้าน ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 1.1) การวางแผน 1.1.1) ควรกำหนดแนวทางและเป้าหมายในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจน โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายในและภายนอกโรงเรียน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสาธารณสุข และชุมชน เพื่อสร้างแผนปฏิบัติการร่วมที่มีเป้าหมายเดียวกันในการดูแลนักเรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ พฤติกรรม และการเรียนรู้ 1.1.2) วางระบบการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายตั้งแต่ขั้นการวางแผน โดยกำหนดให้มีการประชุมร่วมระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และหน่วยงานเครือข่าย เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา กำหนดแนวทาง และวางแผนการช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ 1.2) การปฏิบัติ 1.2.1) ควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่าย เช่น องค์กรชุมชน ผู้ปกครอง หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เข้ามามีบทบาทร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน การจัดค่ายเสริมพลังชีวิต การแนะนำอาชีพ หรือการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพและพฤติกรรมเสี่ยง อันเพื่อให้เกิดความร่วมมือจริงในระดับปฏิบัติการ 1.2.2) สำนักงานเขตควรสนับสนุนให้โรงเรียนจัดตั้งคณะกรรมการหรือทีมสหวิชาชีพในโรงเรียนอย่างเป็นทางการ พร้อมทั้งจัดอบรมให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ เทคนิคการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การประสานงานกับเครือข่าย และกระบวนการช่วยเหลือที่เป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นจากผลการวิจัย 1.3) การตรวจสอบ 1.3.1) ควรกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานของภาคีเครือข่าย เช่น ความถี่ในการประชุมร่วม ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม การช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา และผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยใช้แบบฟอร์มรายงานหรือระบบออนไลน์เพื่อเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาอย่างเหมาะสม 1.3.2) สำนักงานเขตควรจัดทีมศึกษานิเทศก์ หรือผู้รับผิดชอบเฉพาะด้าน เข้าตรวจเยี่ยม นิเทศ และให้คำปรึกษาแก่โรงเรียนเป็นระยะ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแนวทางของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น และสามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานได้ตรงจุดอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ 1.4) การปรับปรุงแก้ไข 1.4.1) ควรใช้ผลการวิจัยเป็นกรอบในการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละโรงเรียน แล้วดำเนินการปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานให้เหมาะสมกับทรัพยากร สภาพแวดล้อม และความต้องการของนักเรียนและชุมชนในพื้นที่อย่างแท้จริง 1.4.2) ปรับปรุงระบบการเก็บข้อมูลด้านพฤติกรรม สุขภาพ การเรียน และปัจจัยเสี่ยงของนักเรียน ให้สามารถเข้าถึง วิเคราะห์ และใช้ประโยชน์ในการวางแผนช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยควรเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานเครือข่าย เช่น สาธารณสุข อบต. หรือหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้เกิดการทำงานที่เป็นเอกภาพและครอบคลุมยิ่งขึ้น 2) ข้อเสนอแนะสำหรับสถานศึกษา 2.1) โรงเรียนควรจัดทำแผนพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่บูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรม โดยเริ่มจากการวิเคราะห์บริบทของนักเรียนและชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมของเครือข่าย เช่น หน่วยงานท้องถิ่น สาธารณสุข ผู้นำชุมชน และผู้ปกครอง พร้อมทั้งกำหนดกิจกรรมร่วมและแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดการวางแผนที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของนักเรียนอย่างแท้จริง 2.2) โรงเรียนควรดำเนินกิจกรรมร่วมกับภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่องและมีระบบ เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกิดผลจริง โดยจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เครือข่าย เช่น ผู้ปกครอง หน่วยงานท้องถิ่น อสม. หรือองค์กรศาสนา เข้ามามีบทบาทในการดูแลนักเรียน เช่น โครงการเยี่ยมบ้าน กิจกรรมแนะนำเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงบวก หรือการให้คำปรึกษาเชิงป้องกัน ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียน ชุมชน และนักเรียนได้อย่างยั่งยืน 2.3) โรงเรียนควรจัดให้มีระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกับภาคีเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ โดยกำหนดเกณฑ์หรือตัวชี้วัดความสำเร็จร่วมกัน เช่น จำนวนครั้งของการประชุม ความก้าวหน้าในการช่วยเหลือนักเรียน หรือผลลัพธ์ด้านพฤติกรรมและ

การเรียนรู้ พร้อมทั้งจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานเพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในรอบถัดไปอย่างมีประสิทธิภาพ 2.4) โรงเรียนควรทบทวนและปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่ายสะท้อนปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อนำมาปรับปรุงวิธีการดำเนินงาน กิจกรรม หรือกลไกการช่วยเหลือให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จักรภพ เนวะมาตย์. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนของวิทยาลัยเทคนิคตาก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. ใน รายงานการวิจัย. วิทยาลัยเทคนิคตาก.
- เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล. (2566). การจัดการทรัพยากรบุคคลพื้นฐานแนวคิดเพื่อการปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถิรวัดน์ ไกลภัย. (2565). รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาที่ยั่งยืน สำหรับโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ทวีวัฒน์ รื่นรอย. (2565). กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเพิ่มคุณภาพผู้เรียน ตามกรอบคุณวุฒิ อาชีวศึกษาแห่งชาติ วิทยาลัยการอาชีพบรรพตพิสัย. ใน วารสารวิชาการ T-VET Journal สถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ. 6(11), 122-136.
- มนตรี สังข์ชุม. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านระบบฐานข้อมูลนักเรียนรายบุคคล ของโรงเรียนอนุบาลระนอง. ใน วารสารวิจัยเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้. 5(1), 17-33.
- สกุลรัตน์ โกพัฒน์ตา. (2563). คุณภาพนักเรียนกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(8), 371-387.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. (2566). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). คู่มือและแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- _____. (2566). คู่มือการคัดเลือกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เพื่อรับรางวัลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประจำปี 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). รายงานการศึกษารูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมและสมัชชาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- Jason O. S. & Walter W. P. (2008). *Networks and Institutions*. Retrieved January 14, 2023, from <https://shorturl.asia/12P4z>

การพัฒนากระบวนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย*
DEVELOPMENT OF LEARNING ENVIRONMENT MANAGEMENT SYSTEM
IN DHAMMANITETVIDYA SCHOOL, LOEI PROVINCE

พระครูสุนทรธรรมนาถ*, พระครูปลัดจักรพล สิริธโร, กรรณิกา ไวโสภกา
Phrakru Sumonthammanat*, Phrakrupalad Chakkrapon Siridharo, Kunnika Vaisopha
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เลย ประเทศไทย
Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Loei, Thailand
*Corresponding author E-mail: tnw.boss@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็น 2) พัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และ 3) ศึกษาผลการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย ดำเนินการวิจัยตามหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น 2 วงจร 10 ขั้นตอน ในวงรอบที่ 1 ใช้วิธีการสำรวจ การมีส่วนร่วม และปรับปรุงตามสภาพจริง ส่วนในวงรอบที่ 2 ใช้วิธีการศึกษาดูงาน การนำมาปรับใช้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้ร่วมวิจัยเป็นบุคลากรของโรงเรียนจำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการ ครู จำนวน 8 รูป/คน และเจ้าหน้าที่ จำนวน 3 คน เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบรายงานความก้าวหน้า 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์กลุ่ม และ 3) แบบตรวจสอบหรือบันทึกอื่น ๆ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอโดยพรรณนาวิธี ผลการวิจัย พบว่า 1) โรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาต้องการปรับปรุงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพเนื่องจากขาดการบูรณะเพราะไม่มีงบประมาณ 2) ผลการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย ในวงจรแรก มีการซ่อมแซมห้องเรียนและห้องสมุด และการอบรมครูในการใช้และผลิตสื่อการสอน และในวงจรที่ 2 มีการปรับปรุงห้องเรียนใหม่ โดยเปลี่ยนประตูหน้าต่างเป็นกระจกบานเลื่อน ปรับปรุงห้องสมุดใหม่ โดยมีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งาน มีห้องคอมพิวเตอร์ อบรมครูด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และอบรมนักเรียนในการใช้คอมพิวเตอร์ และ 3) ผลการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย พบว่า บุคลากรให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เกิดวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และรายงานผลการปฏิบัติงาน มีการพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ นักเรียนสามารถใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, สภาพแวดล้อมการเรียนรู้, โรงเรียนปริยัติธรรม, แผนกสามัญศึกษา

Abstract

The objectives of this research were: 1) To study the current conditions, expected conditions, and essential needs; 2) To develop a learning environment management system; and 3) To study the results of the developed learning environment management system at Thammanithet Wittaya School in Loei province. The research was conducted according to the principles of participatory

action research and was divided into two cycles and ten steps. In the first cycle, the methods of surveying, participation, and on-site improvements were used. In the second cycle, the methods of field trips, application, and knowledge exchange were used. The co-researchers were 12 school staff members, including the director, eight teachers, and three officers. The research tools included: 1) Progress reports; 2) In-depth and group interviews; and 3) Other checklists or records. The data were analyzed using content analysis and presented descriptively. The research findings were as follows: 1) It was found that Thammanithet Wittaya School required improvements to the physical learning environment due to a lack of maintenance caused by insufficient funding. 2) In the first cycle of the development of the learning environment management system, classrooms and the library were repaired, and teachers were trained in the use and production of instructional media. In the second cycle, classrooms were renovated, with their doors and windows being replaced by sliding glass doors. The library was also renovated with the addition of computers for use. Furthermore, a computer lab was established, and teachers were trained in information technology, while students were trained in computer usage. 3) The results of the development of the learning environment management system at Thammanithet Wittaya School revealed that the staff had cooperated very well. A culture of knowledge exchange and reporting of work performance was created. Self-development in information technology was observed, and students were able to use computer programs.

Keywords: Participatory Action Research, Learning Environment, Buddhist Scripture School, Division of General Education

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนากำลังคน (มดิชน, 2562) เมื่อพิจารณาจากรายงาน IMD World Competitiveness Ranking 2020 พบว่า ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 55 ด้านความสามารถทางการศึกษาโดยรวม หมายถึง ดีขึ้น 1 อันดับจากปี 2019 และอยู่อันดับที่ 3 ในกลุ่มอาเซียน รองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล แม้ว่าแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579) ที่ยึดหลักการสำคัญหลายประการ จะมีวิสัยทัศน์ของแผนนี้ คือ การทำให้ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.), 2564) แต่ในทางปฏิบัติ การบรรลุเป้าหมายนี้ยังคงเป็นความท้าทาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มการศึกษาเฉพาะทาง เช่น การศึกษาพระปริยัติธรรม

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน (อรพันธ์ ประสิทธิ์รัตน์, 2554) การจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ทั้งด้านกายภาพและจิตวิทยา จะช่วยสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Aldridge, J. M. & Fraser, B. J., 2018); (U.S. Environmental Protection Agency, 2022)

ในทางกลับกัน หากสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย เช่น อาคารทรุดโทรม ขาดแคลนสื่อการสอน หรือบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่เหมาะสม ก็จะเป็นทอนประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน

โรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตั้งอยู่ที่จังหวัดเลย เปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภายใต้สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โรงเรียนแห่งนี้มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาคุณภาพบุคลากร และช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมปัจจุบันได้ตามหลักพระธรรมวินัย ชุมชนโดยรอบโรงเรียนเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีประชากรประมาณ 37,903 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและนับถือศาสนาพุทธ รายได้ของคนในชุมชนค่อนข้างน้อย และผู้ปกครองส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

ที่ผ่านมาโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาประสบปัญหาด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ อาคารเรียนที่ชำรุดทรุดโทรม เนื่องจากเป็นอาคารเก่าและขาดงบประมาณในการซ่อมแซม การขาดแคลนสื่อและเทคโนโลยีที่จำเป็น เช่น ห้องสมุดล้ำสมัยและไม่มีห้องคอมพิวเตอร์ รวมถึงความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรและกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน ปัญหาเหล่านี้ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการวิจัยแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว เนื่องจากปัญหาไม่ได้เกิดจากปัจจัยทางเทคนิค แต่เป็นปัญหาที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับผู้คนในโรงเรียนโดยตรง ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเลือกใช้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นกรอบการดำเนินงานหลัก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย
2. เพื่อพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย
3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research: PAR) ที่เน้นความเป็นศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical science) นำเสนอผลการวิจัยอิงกับแนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical approach) แสดงหลักฐานประกอบทั้งข้อมูล สถิติ ภาพถ่าย เอกสาร หรืออื่น ๆ ถึงสิ่งที่ได้ร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันสังเกตผล และร่วมกันสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลง ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับตัวบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับองค์กร โดยมีหลักปฏิบัติและขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ ดังนี้

1. หลักปฏิบัติ

1.1 ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วงจร วงจรละ 1 ภาคเรียน โดยมีขั้นตอนการวิจัย 10 ขั้นตอน ยึดถือหลักการ 10 ประการ จรรยาบรรณ 10 ประการ และบทบาทของนักวิจัย 10 ประการ

1.2 ให้ความสำคัญกับกรอบแนวคิดทฤษฎีที่จะต้องทบทวนขึ้นมาอย่างมีจุดมุ่งหมาย อย่างมีความหมาย และอย่างมีประโยชน์ที่จะทำให้ผู้วิจัยมีความไวเชิงทฤษฎีต่อการนำไปใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือการให้คำแนะนำต่อผู้ร่วมวิจัย ในลักษณะที่ไม่ใช่เป็นการยึดยึด ไม่ให้เป็นตัวชี้หน้าหรือไม่ให้มีอิทธิพลต่อการนำไปปฏิบัติของผู้ร่วมวิจัย

1.3 การสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องว่า ทฤษฎีกับการปฏิบัติเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันได้ สร้างกรอบแนวคิดให้ผู้ร่วมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจและตระหนักถึงความสัมพันธ์เชิงบวกในลักษณะสามเส้าระหว่าง “การวิจัย” “ทฤษฎี” และ “การปฏิบัติ”

1.4 แสดงบทบาทการส่งเสริมสนับสนุนการเสริมพลังทางวิชาการแก่ผู้ร่วมวิจัย (academic empowerment) โดยผู้วิจัยจะทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นให้แก่ผู้ร่วมวิจัย

1.5 ผู้วิจัยเน้นบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้มีการปฏิบัติตามแผนเชิงปฏิบัติการที่กำหนดไว้ โดยมุ่งให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดตามหลักการ

1.6 ให้มีการบันทึกผลการดำเนินงานทั้งของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย โดยคำนึงถึงหลักการบันทึก 1) การเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมและการปฏิบัติ 2) การเปลี่ยนแปลงในคำอธิบายถึงสิ่งที่ปฏิบัติ 3) การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางสังคมและรูปแบบองค์การ 4) การพัฒนาตนเองจากการร่วมในการวิจัย และจัดให้มีการพบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็นระยะ ๆ ตามหลักการรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยทุกคน การวิเคราะห์วิพากษ์และประเมินตนเอง ตลอดจนเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ

2. พื้นที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยในระดับโรงเรียน (School-wide) ที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงตามคุณลักษณะ 3 ประการ คือ 1) เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ในการประเมินคุณภาพภายนอก (พ.ศ. 2564 - 2568) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2565) 2) เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่มีความประสงค์เข้าร่วมการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้รับใบอนุญาตและคณะกรรมการสถานศึกษา 3) เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ผู้วิจัยทำงานอยู่ จึงมีความสะดวกและความเป็นไปได้ต่อการที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัย

3. ผู้ร่วมวิจัย และบทบาทของผู้ร่วมวิจัย

ผู้ร่วมวิจัย (Research participant) เป็นบุคลากรเฉพาะภายในโรงเรียน คือ ผู้บริหาร ครู จำนวน 8 รูป/คน และเจ้าหน้าที่ จำนวน 3 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 12 คนมีบทบาทตามแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นทั้ง 10 ขั้นตอนใน 2 วงจร (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2555)

4. ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 วงจร 10 ขั้นตอน ดำเนินการในปีงบประมาณ 2567 (1 ตุลาคม 2566 - 30 กันยายน 2567) ระหว่างภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 และภาคเรียน ที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ได้ดำเนินการในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

4.1 ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (preparation) แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการสร้างความเป็นกันเองกับผู้ร่วมวิจัยโดยการจัดประชุมพบปะพูดคุย (ดำเนินการในวันที่ 2 ตุลาคม 2566) ระยะที่ 2 เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นสำหรับการวิจัย มี 2 กิจกรรม คือ 1) การเปิดตัวโครงการวิจัยและนำเสนอกรอบแนวคิดการวิจัย (ดำเนินการในวันที่ 2 ตุลาคม 2566) และ 2) การเตรียมความพร้อมเบื้องต้นให้กับผู้ร่วมวิจัย (ดำเนินการในวันที่ 2 ตุลาคม 2566) และระยะที่ 3 การปล่อยให้ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนอย่างเต็มที่โดยใช้ความรู้เดิม (Tacit knowledge) มี 2 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมร่วมคิดและวางแผนจากความรู้เดิม (ดำเนินการในวันที่ 6 ตุลาคม 2566) และ 2) การจัดทำปฏิทินการดำเนินงาน (ดำเนินการในวันที่ 13 ตุลาคม 2566)

4.2 ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน (planning) ขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ต้องการพัฒนาหรือต้องการเปลี่ยนแปลง (ดำเนินการในวันที่ 20 ตุลาคม 2566) และ 2) การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา (ดำเนินการในวันที่ 27 ตุลาคม 2566)

4.3 ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติ (acting) ขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ 1) การจัดทำเครื่องมือในการวิจัย เพื่อร่วมกันจัดทำเครื่องมือในการวิจัยเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติงาน (ดำเนินการในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2566) 2) การประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาก่อนนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติ เพื่อการประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนของโรงเรียนก่อนนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติด้วยเครื่องมือที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกับข้อมูลการดำเนินงานในระยะต่อ ๆ ไป (ดำเนินการในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2566) และ 3) การนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติเพื่อร่วมกันปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการที่ได้จากการจัดกระทำร่วมกัน (ดำเนินการในวันที่ 11 พฤศจิกายน 2566)

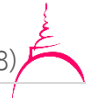
4.4 ขั้นตอนที่ 4 การสังเกตผล (observing) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดรูปแบบและวิธีการสังเกตผล เพื่อร่วมกันกำหนดรูปแบบการสังเกตผลตามสภาพจริงของการดำเนินงานที่คาดหวังและไม่คาดหวัง จุดเด่นจุดบกพร่อง และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขดำเนินโครงการ/กิจกรรม และร่วมกับสรุปสิ่งที่กระทำสำเร็จและไม่สำเร็จ สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น (ดำเนินการในวันที่ 11 พฤศจิกายน 2566) 2) การสังเกตและเสนอรายงานผล เพื่อให้มีการสังเกตผลและรายงานผลของความพึงพอใจของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนรายละเอียดของโครงการ และส่วนรายละเอียดแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (ดำเนินการในวันที่ 22 ธันวาคม 2566) และ 3) การประเมินและสรุปผล เพื่อร่วมกันสรุปผลการสังเกตผลและขอมติเห็นชอบและความพึงพอใจของแต่ละโครงการ (ดำเนินการในวันที่ 15 มีนาคม 2567)

4.5 ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผล (reflecting) ประกอบด้วย การสะท้อนผลการปฏิบัติงานโครงการหลังการปฏิบัติแล้วเสร็จ เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งหมดเพื่อให้ทราบถึงสิ่งที่ทำสำเร็จทำไม่สำเร็จ สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น (ดำเนินการในวันที่ 22 มีนาคม 2567)

4.6 ขั้นตอนที่ 6 การวางแผนใหม่ (re-planning) ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ 1) การศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการพัฒนางาน เพื่อทบทวนข้อมูลการดำเนินงานในทุกขั้นตอนที่ผ่านมา พร้อมทั้งนำเสนอผลการประเมินเปรียบเทียบความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามผลการประเมินทั้งก่อนและหลังการนำแผนลงสู่การปฏิบัติมาเปรียบเทียบกัน โดยใช้แบบประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา และ 2) การจัดทำแผนปฏิบัติการใหม่ (ดำเนินการในวันที่ 29 มีนาคม 2567)

4.7 ขั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติใหม่ (re-acting) ขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ 1) การสร้างขวัญกำลังใจก่อนการปฏิบัติใหม่ เพื่อสร้างแรงกระตุ้นและสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้ร่วมวิจัยเกิดความกระหายและฮึกเหิมในการลงมือปฏิบัติ (ดำเนินการในวันที่ 1 พฤษภาคม 2567) 2) การกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกันเพื่อ 1) ร่วมกันวางแผนปฏิบัติเพื่อให้แผนปฏิบัติการใหม่บรรลุตามจุดมุ่งหมาย และ 2) ร่วมกันพิจารณาทบทวนแก้ไขเครื่องมือการวิจัยเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติงานใหม่ (ดำเนินการในวันที่ 1 พฤษภาคม 2567) และ 3) การนำแผนลงสู่การปฏิบัติใหม่ เพื่อร่วมกันลงมือปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการใหม่ที่ได้จากการจัดกระทำร่วมกัน (ดำเนินการในวันที่ 17 พฤษภาคม 2567)

4.8 ขั้นตอนที่ 8 การสังเกตผลใหม่ (re-observing) ขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย คือ 1) การกำหนดรูปแบบและวิธีการสังเกตผล (ดำเนินการในวันที่ 17 พฤษภาคม 2567) 2) การสังเกตและเสนอรายงานผล เพื่อให้มีการสังเกตผลและรายงานผลของความพึงพอใจของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย แบ่งออกเป็น 1) ส่วนรายละเอียดของโครงการ และ 2) ส่วนรายละเอียดแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (ดำเนินการในวันที่ 17 พฤษภาคม 2567) และ 3) การประเมินและสรุปผล เพื่อร่วมกันสรุปผลการสังเกตผลและขอมติเห็นชอบและความพึงพอใจของแต่ละโครงการ (ดำเนินการในวันที่ 30 สิงหาคม 2567)

4.9 ขั้นตอนที่ 9 การสะท้อนผลใหม่ (re-reflecting) ขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ 1) การสะท้อนผลการปฏิบัติงานโครงการหลังการปฏิบัติแล้วเสร็จ เพื่อนำเสนอรายงานที่แต่ละทีมได้สรุปและสังเคราะห์ความรู้มาแล้วให้ที่ประชุมร่วมพิจารณาและรับรองว่าสำเร็จจริงหรือไม่ ทราบถึงสิ่งที่ทำสำเร็จและทำไม่สำเร็จ สิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ใหม่รวมถึงความรู้ใหม่ (ดำเนินการในวันที่ 27 กันยายน 2567) และ 2) การสะท้อนผลการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาลัยหลังนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติแล้วเสร็จ เพื่อนำเสนอผลการประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาลัยหลังนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติแล้วเสร็จในวงจรที่ 2 โดยใช้แบบประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาลัย และนำมาเปรียบเทียบกับผลการประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาลัย ก่อนนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติซึ่งได้ดำเนินการไปตั้งแต่ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติให้ผู้ร่วมวิจัยได้รับทราบและลงมติให้ความเห็นชอบ (ดำเนินการในวันที่ 4 ตุลาคม 2567)

4.10 ขั้นตอนที่ 10 การสรุปผลการวิจัย (conclusion) ขั้นตอนนี้ เป็นการถอดบทเรียน (Lesson distilled) มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันทบทวนหรือสรุปประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาในแง่มุมต่าง ๆ โดยการศึกษาทบทวนผลการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 1 ถึง 9 รวมทั้งเพื่อหาข้อสรุปในประเด็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และความรู้ใหม่จากการปฏิบัติจริง (ดำเนินการในวันที่ 25 ตุลาคม 2567)

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย 3 อย่าง คือ 1) แบบสังเกต (Observation form) คือ แบบรายงานความก้าวหน้าของโครงการ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group interview) และ 3) แบบตรวจสอบหรือบันทึก (Examining records) ที่ผ่านการพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ แบบบันทึกการประชุม แบบประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ แบบรายงานความก้าวหน้าของโครงการ แบบประเมินโครงการ และ แผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (Individual Development Plan: IDP)

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างมีบทบาทหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเอง โดยเริ่มจากการปฏิบัติภาคสนามในปีงบประมาณ 2566 ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2566 ถึง วันที่ 30 กันยายน 2567 (แบ่งออกเป็น 2 ภาคเรียน ภาคเรียนละ 1 วงจร) โดยแบ่งเวลาในการปฏิบัติงานตามตารางกำหนดวันและเดือน เพื่อให้เห็นสภาพข้อเท็จจริงทั้งในส่วนที่เห็นชัดเจนและแฝงเร้นจากขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทั้ง 10 ขั้นตอน โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 10 ขั้นตอน จะนำมาวิเคราะห์ร่วมกันเป็นระยะ ๆ ดังนี้

7.1 จัดทำข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ โดยพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลักในการแบ่งปรากฏการณ์และหาความถี่ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

7.2 จัดแบ่งข้อมูลจากการบันทึกภาคสนามของการวิจัยในส่วนที่เป็นข้อความพรรณนาเหตุการณ์เกี่ยวกับกิจกรรมใน 10 ขั้นตอน ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

7.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้เห็นสภาพปัจจุบันจากข้อความพรรณนาเหตุการณ์เกี่ยวกับกิจกรรมใน 10 ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำรายงานการวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละวัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่วิเคราะห์แล้ว ไปให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับทราบช่วยยืนยันตรวจสอบแก้ไขผลการวิเคราะห์ และให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงรายงานให้ถูกต้องสมบูรณ์มากขึ้น การตรวจสอบข้อมูลจะใช้บุคลากรหลายคนในเหตุการณ์ของกิจกรรม ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณ ผู้วิจัยก็ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่อให้เป็นข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมาย หรือแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย พบว่า โรงเรียนธรรมนิเทศก์มีความต้องการจำเป็นในการบูรณะซ่อมแซมทั้งภายในและภายนอกอาคารเรียนจากความชำรุดเสียหาย การปรับปรุงห้องสมุดที่ล้าสมัย การไม่มีห้องคอมพิวเตอร์ การปรับปรุงระบบอินเทอร์เน็ต การปรับปรุงภูมิทัศน์รอบอาคารเรียน การพัฒนาการเรียนการสอนของครู การอบรมนักเรียนในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์

2. ผลการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย พบว่า ประเด็นที่ยังไม่สำเร็จในวงรอบที่ 1 ด้านกายภาพ การปรับปรุงห้องเรียน อาคารเรียน และภูมิทัศน์รอบอาคารเรียน ยังไม่สมบูรณ์เนื่องจากงบประมาณจำกัด ด้านการเรียนการสอน มีการอบรมครูให้ใช้สื่อคอมพิวเตอร์ประกอบการสอน และมีการอบรมนักเรียนในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แต่ยังไม่ครอบคลุมเนื่องจากยังขาดเครื่องฉายโปรเจกเตอร์และยังไม่มีห้องคอมพิวเตอร์ และด้านกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ มีการส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ แต่ยังไม่เป็นรูปธรรม ดังนั้น กลยุทธ์การพัฒนาในวงรอบที่ 2 ได้แก่ การศึกษาดูงาน (Study Visit) ซึ่งเป็นกลยุทธ์หลัก คือ การพาครูและนักเรียนไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมอื่น ๆ เพื่อให้เห็นตัวอย่างการจัดการสภาพแวดล้อมที่สำเร็จ และการนำมาปรับใช้ เมื่อกลับมาจากการศึกษาดูงาน ครูและนักเรียนจะนำแนวคิดและวิธีการที่ได้มาปรับใช้กับบริบทของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา โดยเน้นการพัฒนาที่สามารถทำได้จริงภายใต้ข้อจำกัดที่มีอยู่ เช่น การใช้สื่อการสอนที่ตนเอง หรือการจัดกิจกรรมที่ใช้ทรัพยากรภายในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งกลยุทธ์ที่นำมาใช้เป็นการเรียนรู้จากข้อจำกัดในวงรอบที่ 1 และเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากภายนอก ซึ่งเป็นวิธีการที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับสภาพการณ์จริงมากกว่าการพึ่งพางบประมาณเพียงอย่างเดียว

3. ผลการศึกษาผลการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย พบว่า บุคลากรให้ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันเป็นอย่างดีเยี่ยมในการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน เกิดวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และรายงานผลการปฏิบัติงาน นอกจากนี้บุคลากรยังพัฒนาตนเองจากแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ต่าง ๆ ครูผลิตสื่อการสอนและทำการสอนทั้งในห้องเรียนและออนไลน์ นักเรียนได้เรียนรู้วิทยาการต่าง ๆ จากห้องคอมพิวเตอร์ที่มีให้บริการ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย พบว่า อาคารสถานที่มีความชำรุดเสียหาย เพราะเป็นอาคารเก่า และรอการปรับปรุงแก้ไขเพราะขาดงบประมาณ ห้องสมุดล้าสมัย ขาดสื่อและหนังสือที่จำเป็น การไม่มีห้องคอมพิวเตอร์ การพัฒนาครูด้านการเรียนการสอน การอบรมนักเรียนในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ทั้งนี้โรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาได้ศึกษาและจัดทำแผนเพื่อขออนุมัติงบประมาณในการบูรณะซ่อมแซมและจัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์ รวมไปถึงการปรึกษารื้อถอนกับคณะกรรมการบริหารโรงเรียนหาแนวทางในการจัดหาเงินทุนเพื่อขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาเพื่อนำมาใช้ในการบูรณะซ่อมแซมอาคารสถานที่เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมการเรียนที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Aldridge, J. M. et al. ที่ระบุว่า สภาพแวดล้อมการเรียนมีผลโดยตรงต่อทัศนคติ แรงจูงใจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียน (Aldridge, J. M. et al., 1999) ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาที่พบในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาที่ระบุว่า อาคารเก่าและขาดสื่อการเรียนการสอน ซึ่งแน่นอนว่าย่อมส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรง นอกจากนี้การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้อื่นๆในการเรียนการสอนหรือการสร้างบรรยากาศทางการเรียนรู้และการสนับสนุนการเรียน

ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ของสมองอย่างมาก และสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในด้านลบให้เป็นด้านบวก และช่วยทำให้ผู้เรียนมีคะแนนไอคิวเพิ่มขึ้นถึง 20 คะแนนด้วยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ และเกิดเจตคติทางการเรียนต่อการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในห้องเรียน (Dart, B. C. et al., 2000); (Waldrup, B. G. & Fisher, D. L., 2000)

2. ผลการวิจัยการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาเชิงระบบที่มีการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน โดยดำเนินการใน 2 วงจร สามารถอภิปรายผลได้ว่า ในวงรอบแรกของการดำเนินงานตามแนวคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาได้ระบุปัญหาและความต้องการที่หลากหลาย และได้ลงมือดำเนินการในทุกด้าน ทั้งในส่วนของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การเรียนการสอน และการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ซึ่งผลการดำเนินงานในวงรอบที่ 1 สามารถอภิปรายได้ว่า 1) ประเด็นที่ดำเนินการสำเร็จในเชิงของการเริ่มต้นและกลยุทธ์ที่ใช้ เพราะการเริ่มต้นดำเนินการในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนและเป็นผลสำเร็จในเชิงของการมีส่วนร่วมตามหลักการของ PAR การดำเนินการเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Lewin, K. ที่กล่าวถึง Action Research ว่าเป็นกระบวนการที่นำความรู้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง (Lewin, K., 1946) สำหรับกลยุทธ์การพัฒนา (Intervention): ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ปัญหา (Problem Analysis): การที่โรงเรียนเริ่มต้นจากการระบุความต้องการในการบูรณะซ่อมแซมอาคารเรียน การปรับปรุงห้องสมุด และการขาดแคลนอุปกรณ์ต่าง ๆ ถือเป็นขั้นตอนแรกของ PAR ที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจบริบทและปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Stringer, E. T. ที่เน้นการเริ่มต้นจากปัญหาที่ผู้มีส่วนร่วมระบุเอง (Stringer, E. T., 2014) 2) การมีส่วนร่วม (Participation): การที่บุคลากรในโรงเรียนได้ลงมือดำเนินการในทุกด้านที่ระบุไว้ แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของ PAR ที่เชื่อว่าผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ คือ ผู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ดีที่สุด และ 3) การลงมือปฏิบัติ (Action): การเริ่มต้นซ่อมแซมอาคารบางส่วน การปรับปรุงห้องสมุดบางจุด และการจัดการอบรมต่าง ๆ ถือเป็น "การปฏิบัติการ" ในวงรอบแรก ซึ่งเป็นการนำแผนสู่การปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานในวงรอบที่ 1 พบว่า ยังมีประเด็นที่ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกและทรัพยากรจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายในการนำหลักการ PAR มาประยุกต์ใช้ในบริบทจริง ส่วนเหตุผลที่การดำเนินงานยังไม่สำเร็จ คือ 1) ข้อจำกัดด้านงบประมาณ: ปัญหาหลัก คือ การขาดแคลนงบประมาณ ซึ่งทำให้การบูรณะอาคารเรียนที่ชำรุดเสียหาย การจัดซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และการปรับปรุงระบบอินเทอร์เน็ตยังไม่สามารถทำได้เต็มที่ 2) ความต้องการในการพัฒนาที่ต้องใช้เวลา: การพัฒนาครูในด้านการใช้สื่อประกอบการสอนและการอบรมนักเรียนในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถสำเร็จได้ในวงรอบเดียว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Aldridge, J. M. & Fraser, B. J. ที่ชี้ให้เห็นว่าการปรับปรุงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทั้งทางกายภาพและสังคมเป็นกระบวนการต่อเนื่องและส่งผลต่อทัศนคติและแรงจูงใจของผู้เรียน (Aldridge, J. M. & Fraser, B. J., 2018) สรุปได้ว่าการที่ปัญหาเหล่านี้ยังคงอยู่ ทำให้ต้องมีการทบทวนและวางแผนการดำเนินงานในวงรอบที่ 2 ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ PAR ที่เป็นกระบวนการแบบวงจร (Cyclical Process) ที่ไม่สิ้นสุด และต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

3. ผลการศึกษาผลการพัฒนาระบบจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา จังหวัดเลย พบว่า ในวงรอบที่ 2 ด้านกายภาพ โรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยาได้เปลี่ยนประตูและหน้าต่างจากบานไม้และกรอบไม้ที่ผุพังเป็นกรอบกระจกอะลูมิเนียมบางส่วน มีห้องคอมพิวเตอร์ มีการจัดซื้อคอมพิวเตอร์ จำนวน 20 เครื่อง และมีการปรับปรุงภูมิทัศน์รอบอาคารเรียนใหม่ เนื่องจากได้รับงบประมาณจากส่วนกลาง ด้านการเรียนการสอน ครูได้ผลิต

สื่อการสอนและบรรยายโดยใช้เครื่องฉายโปรเจกเตอร์ แทนการใช้กระดานไวท์บอร์ด นอกจากนี้ครูยังพัฒนาตนเอง โดยการลงทะเบียนเพื่อศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ต่าง ๆ ขณะที่นักเรียนได้รับการอบรมการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผลจากการพัฒนาเหล่านี้ทำให้เกิดวัฒนธรรมความ

ร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรายงานผลการปฏิบัติงาน และวัฒนธรรม การพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งอธิบายได้ว่า การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สอดคล้องกับความร่วมมือ ของบุคลากร เนื่องจากการที่บุคลากรให้ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันในการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ของโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ Sergiovanni, T. J. ที่ระบุว่า การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งใน สถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งความร่วมมือร่วม ใจนี้เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนอย่างยั่งยืน (Sergiovanni, T. J., 2009) นอกจากนี้ สภาพแวดล้อม ทางกายภาพที่ได้รับการพัฒนานั้นมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Barrett, P. et al. ที่พบว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนถึงร้อยละ 16 โดยปัจจัยสำคัญได้แก่ แสงสว่าง อุณหภูมิ คุณภาพอากาศ ความยืดหยุ่นของพื้นที่เรียนรู้ และความเป็นเจ้าของพื้นที่ (Barrett, P. et al., 2015)

ประการต่อมา ก็คือ การเกิดวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการรายงานผลการปฏิบัติงานนั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ตามแนวคิดของ DuFour, R., & Eaker, R. ที่เน้นว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูช่วย พัฒนาการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน (DuFour, R. & Eaker, R., 2008) การที่บุคลากรเข้าอบรม ความรู้ต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อการพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างเป็นระบบ ซึ่ง Villegas-Reimers, E. ได้เสนอว่า การพัฒนาวิชาชีพครูที่มีประสิทธิภาพควรมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การผลิตสื่อการ สอนและการจัดการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบสะท้อนถึงการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) (Villegas-Reimers, E., 2003) นอกจากนี้การผลิตสื่อการสอนของครูยังสะท้อนถึงการพัฒนาสมรรถนะ ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (Technological Pedagogical Content Knowledge: TPACK) ตามแนวคิด ของ Mishra, P., & Koehler, M. J. ที่เสนอว่า ครูที่มีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัลต้องสามารถบูรณาการความรู้ ด้านเนื้อหา วิธีการสอน และเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน (Mishra, P. & Koehler, M. J., 2006) และประการสุดท้าย ก็ คือ การเรียนรู้และการนำเสนอผลงานของนักเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ Trilling, B. & Fadel, C. ที่เน้นความสำคัญของทักษะการสร้างสรรค์ การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Trilling, B. & Fadel, C., 2009)

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาระบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียน ของโรงเรียนธรรมนิเทศกวีวิทยา มีบุคลากร 12 คนเป็นผู้ร่วมวิจัย ดำเนินการใน 2 วงจร 10 ขั้นตอน พบว่า โรงเรียน มีสภาพทรุดโทรม ห้องเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพราะขาดงบประมาณ ผลการวิจัย คือ มีการพัฒนาสภาพแวดล้อม ทางกายภาพอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การปรับปรุงห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ และภูมิทัศน์รอบอาคารเรียน การอบรมครูและนักเรียนด้านสื่อและคอมพิวเตอร์ การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ การพัฒนา เหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และส่งผลให้นักเรียนได้ เรียนรู้และใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ คือ 1) การจัดตั้งคณะทำงาน เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: จากการที่บุคลากร 12 คนมีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมวิจัย ควรจัดตั้งคณะทำงานถาวร ที่ประกอบด้วย ตัวแทนจากครู, นักเรียน, และผู้บริหาร เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนและติดตาม

ผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การตั้งคณะทำงานนี้จะช่วยให้เกิดการเสริมพลังและสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันในระยะยาว 2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและศิษย์เก่า: จากปัญหาขาดแคลนงบประมาณที่พบ ควรต่อยอดจากความร่วมมือที่เกิดขึ้นในงานวิจัย โดยการสร้างเครือข่ายกับชุมชน ศิษย์เก่า หรือผู้มีจิตศรัทธา เพื่อระดมทรัพยากรและองค์ความรู้มาสนับสนุนการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การจัดกิจกรรม "สร้างวัด สร้างโรงเรียน" หรือการจัดหาทุนสนับสนุนระยะยาว ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาด้านงบประมาณได้อย่างเป็นรูปธรรม 3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้แบบเปิดเพื่อชุมชน: ควรขยายผลจากการพัฒนาห้องสมุดและห้องคอมพิวเตอร์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้แบบเปิดที่ชุมชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ได้ โดยอาจจะจัดอบรมการใช้คอมพิวเตอร์หรือจัดมุมหนังสือสำหรับชุมชน เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และทำให้การพัฒนาของโรงเรียนเป็นประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้าง และ 4) การขยายผลโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันสู่หลักสูตรท้องถิ่น: ควรบูรณาการโครงการปลูกผักอาหารกลางวันเข้ากับหลักสูตรของโรงเรียนและพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงปฏิบัติสำหรับนักเรียนและชุมชน เพื่อสร้างความรู้ด้านเกษตรกรรมยั่งยืนและการจัดการอาหาร ซึ่งจะเป็นการต่อยอดจากกิจกรรมธรรมดาให้กลายเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณค่า ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ 1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาโครงการระดมทรัพยากร: ควรดำเนินการวิจัย PAR ครั้งต่อไปเพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการระดมทรัพยากรที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา โดยให้ชุมชนและศิษย์เก่ามีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาด้านงบประมาณมีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ 2) การวิจัยและพัฒนาเครื่องมือประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สอดคล้องกับกระบวนการ PAR: ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือประเมินผลกระทบของการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยเครื่องมือดังกล่าวควรเน้นการประเมินทักษะและเจตคติที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการ PAR มากกว่าการวัดผลสัมฤทธิ์เชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว ซึ่งจะช่วยให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของการวิจัยแบบนี้ และ 3) การวิจัยเชิงพรรณนาเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลง: ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมของโรงเรียนและชุมชนที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องของโครงการพัฒนา เพื่อให้เข้าใจถึงแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจาก PAR ยังคงอยู่ได้ในระยะยาว ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์สำหรับงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) ควรเน้นที่การสร้างอย่างต่อเนื่องและการขยายผลจากความร่วมมือที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการวิจัย เนื่องจากงานวิจัยประเภทนี้ไม่ได้มุ่งแค่การหาคำตอบ แต่ยังมีมุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงและเสริมพลังให้กับชุมชนหรือกลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้วย ดังนั้นข้อเสนอแนะควรสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน และให้ผู้วิจัยเขียนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปในงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) ควรเน้นที่การต่อยอดและขยายผลจากองค์ความรู้และกระบวนการที่เกิดขึ้นในงานวิจัยปัจจุบัน โดยหัวใจสำคัญ คือ การสร้างความต่อเนื่องและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่กว้างขวางและยั่งยืนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- มติชน. (2562). พัฒนาประเทศ...พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โจทย์ใหญ่ที่ต้องแก้ไข เพราะคนในชาติ คือ พลังขับเคลื่อนชาติให้ก้าวไปข้างหน้า. เรียกใช้เมื่อ 2 มิถุนายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/fcFHo>
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2555). การวิจัยทางการบริหารการศึกษา: แนวคิดและกรณีศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2565). รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก (พ.ศ. 2564-2568) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. โรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา ตำบลผาอินทร์แปลง อำเภอร้าววัน จังหวัดเลย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรินทวาทกราฟฟิค จำกัด .
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.). (2564). ผู้สูงอายุต้องปรับตัวอย่างไร? เพื่อพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Active Aging). เรียกใช้เมื่อ 2 มิถุนายน 2565 จาก <https://www.nxpo.or.th/th/8078/>
- อรพันธ์ ประสิทธิ์รัตน์. (2554). การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Aldridge, J. M. & Fraser, B. J. (2018). Classroom environment: Theory, research, and measurement. Charlotte, North Carolina: Information Age Publishing.
- Aldridge, J. M. et al. (1999). Investigating Classroom Environments in Taiwan and Australia with Multiple Research Methods. *Journal of Educational Research*, 93(1), 48-62.
- Barrett, P. et al. (2015). The impact of classroom design on pupils' learning: Final results of a holistic, multi-level analysis. *Building and Environment*, 89(2015), 118-133.
- Dart, B. C. et al. (2000). Students' conceptions of learning, the classroom environment, and approaches to learning. *Journal of Educational Research*, 93(2000), 262-270.
- DuFour, R. & Eaker, R. (2008). Revisiting professional learning communities at work. *Solution Tree: New insights for improving schools*.
- Lewin, K. (1946). Action research and minority problems. *Journal of Social Issues*, 2(4), 34-46.
- Mishra, P. & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017-1054.
- Sergiovanni, T. J. (2009). *The principalship: A reflective practice perspective*. (6th ed.). New York: Pearson.
- Stringer, E. T. (2014). *Action research*. (4th ed.). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco, California: Jossey-Bass.
- U.S. Environmental Protection Agency. (2022). *Schools & Indoor Air Quality (IAQ)*. Retrieved September 2, 2022, from <https://www.epa.gov/iaq-schools>
- Villegas-Reimers, E. (2003). *Teacher professional development: An international review of the literature*. Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning.
- Waldrup, B. G. & Fisher, D. L. (2000). The development and validation of a learning environment questionnaire using both quantitative and qualitative methods. *Journal of Classroom Interaction*, 35(2), 25-37.

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน : การสังเคราะห์ งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์อภิมาน โมเดลสมการโครงสร้าง*

CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF SCHOOL EFFECTIVENESS: RESEARCH SYNTHESIS USING META - ANALYTIC STRUCTURAL EQUATION MODELING

ภคิน ธรรมบุญ^{1*}, จำลอง วงษ์ประเสริฐ¹, สมประสงค์ เสนารัตน์²Pakin Thummanoon^{1*}, Chamlong Wongprasert¹, Somprasong Senarat²¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อุบลราชธานี ประเทศไทย¹Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Ubon Ratchathani, Thailand²คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ร้อยเอ็ด ประเทศไทย²Faculty of Education, Roi-Ed Rajabhat University, Roi-Ed, Thailand

*Corresponding author E-mail: plamoon.2543@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน โดยการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์อภิมานและโมเดลสมการโครงสร้าง 2) เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน จากการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์อภิมานและโมเดลสมการโครงสร้างรายงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ในครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ งานวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 105 เรื่อง ที่เป็น วิทยานิพนธ์/ปริญญาโท/ปริญญาตรี ที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การวิจัยนี้วิเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลโรงเรียนจำนวน 105 เล่ม พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นเชิงปริมาณโดยมีความหนาแน่นสูงสุดในช่วง พ.ศ. 2558 - 2560 ในระดับการทดสอบสมมติฐานตัวแปรที่ถูกรับรู้ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน บรรยากาศโรงเรียน วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำ และคุณภาพผู้เรียน ผลการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพล พบว่า ตัวแปรประสิทธิผลโรงเรียน มีจำนวนค่าขนาดอิทธิพลในรูปสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รวม 34 ค่า อยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน : การสังเคราะห์ งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์อภิมาน โมเดลสมการโครงสร้าง พบว่า โมเดลเมื่อปรับแล้วมีความสอดคล้องดีมาก ($\chi^2 = 308.485$, $df = 255$, $p = 0.062$, $\chi^2/df = 1.209$) ค่า Factor Loading ของตัวบ่งชี้ทั้งหมดอยู่ระหว่าง 0.865 - 0.954 และตัวแปรทั้งหมดมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การวิเคราะห์อภิมานร่วมกับโมเดลสมการโครงสร้าง พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมต่อประสิทธิผลโรงเรียนสูงสุด ได้แก่ การเอาใจใส่ของผู้ปกครอง โดยโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลโรงเรียนได้ 81.7%

คำสำคัญ: โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ, ประสิทธิผลโรงเรียน, การสังเคราะห์งานวิจัย, การวิเคราะห์อภิมาน, โมเดลสมการโครงสร้าง

Abstract

This research aimed to 1) Study the causal relationship model of school effectiveness by synthesizing research using meta-analysis and structural equation modeling. 2) Develop a causal relationship model of school effectiveness. The research reports used in this synthesis consisted of 105 quantitative theses/dissertations that focused on the causal relationship affecting school effectiveness. Statistics used for data analysis included percentages and correlation coefficients. The results revealed that: 1) This research analyzed 105 studies on school effectiveness and found that most of the studies were quantitative, with the highest density occurring between 2015 and 2017. At the hypothesis testing level, the variables studied included instructional management, school climate, organizational culture, leadership, and student quality. The effect size analysis revealed a total of 34 correlation coefficients for the school effectiveness variable, which is considered moderate. 2) Results of the relationship analysis of variables in the causal relationship model of school effectiveness: Research synthesis using meta-analysis. The multilevel structural equation model revealed that the adjusted model had very good fit ($\chi^2 = 308.485$, $df = 255$, $p = 0.062$, $\chi^2/df = 1.209$). Factor loading values of all indicators were between 0.865 - 0.954 and all variables were statistically significantly correlated at the .01 level. Meta-analysis with the structural equation model revealed that the factor with the highest overall influence on school effectiveness was parental attention, with the model able to explain 81.7% of the variance in school effectiveness.

Keywords: Multilevel Causal Model, School Effectiveness, Research Synthesis, Meta-Analysis, Multilevel Structural Equation Modeling

บทนำ

ในยุคปัจจุบันที่โลกเข้าสู่สังคมอุดมปัญญา (Intellectual Society) และเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Economy) การศึกษาได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าและแข่งขันได้ในเวทีสากล (ไพฑูริย์ สิ้นลารัตน์, 2551) การปฏิรูปการศึกษาและการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ระบบการศึกษาของประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานเพื่อรองรับการแข่งขันและการเปิดเสรีทางการศึกษาในระดับโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) รวมถึงการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ที่ส่งผลให้การพัฒนาบุคลากรและสถาบันการศึกษาต้องเข้มแข็งและมีมาตรฐานที่สอดคล้องกัน (อาคม เต็มพิทยาไพสิฐ, 2554)

การศึกษาเป็นระบบที่มีความซับซ้อน ประกอบด้วย ปัจจัยหลายระดับที่สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทั้งในระดับโรงเรียน ห้องเรียน และนักเรียน การทำความเข้าใจกลไกการส่งอิทธิพลข้ามระดับ รวมถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างระดับ จึงมีความสำคัญต่อการอธิบายผลลัพธ์ทางการศึกษาได้อย่างถูกต้อง หากละเลยโครงสร้างเชิงระบบอาจนำไปสู่ข้อผิดพลาดในการสรุปผลและการตีความที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2551) ปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ซึ่งสะท้อนถึงการกำหนดวิสัยทัศน์ การสร้างแรงบันดาลใจ และการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ บรรยากาศโรงเรียนที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูกับนักเรียนและผู้ปกครอง วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นค่านิยมร่วม การทำงานเป็นทีม และการเปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลง รวมถึงคุณภาพและพฤติกรรมการสอนของครูที่สะท้อนถึงการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อเทคโนโลยี และการประเมินผลอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ เจตคติต่อการเรียนของนักเรียน ความรู้พื้นฐานเดิม

ที่ได้รับจากประสบการณ์การเรียนรู้ในอดีต ตลอดจนการเอาใจใส่ของผู้ปกครองในด้านการติดตามผลการเรียนและการสนับสนุนทรัพยากร ก็เป็นองค์ประกอบที่ช่วยเสริมศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน (Klein, S., 1991) ดังนั้น การประเมินประสิทธิผลของโรงเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสะท้อนความสำเร็จของการดำเนินงานและการบรรลุเป้าหมายของโรงเรียน (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2551) โดยประสิทธิผลดังกล่าวครอบคลุมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณภาพชีวิตของบุคลากร และความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Wallin, D., 2003)

อย่างไรก็ตาม แม้งานวิจัยที่ผ่านมาจะอธิบายบทบาทของภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร บรรยากาศโรงเรียน และคุณภาพครูไว้อย่างชัดเจน แต่ ส่วนใหญ่ยังคงมุ่งศึกษาเป็นรายปัจจัยหรือวิเคราะห์ความสัมพันธ์เฉพาะคู่ตัวแปร เช่น การศึกษาผลของภาวะผู้นำต่อบรรยากาศโรงเรียน โดยงานวิจัยของ กรรณิการ์ สุธสม; อนุชา เงินแพทย์ กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศเชิงบวกในโรงเรียน ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาโดยรวม (กรรณิการ์ สุธสม, 2558); (อนุชา เงินแพทย์, 2559) ขณะที่การศึกษาผลของคุณภาพครูต่อผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน (นฤมล เจริญพรสกุล, 2561) พบว่า คุณภาพการสอนและการใช้วิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียน งานลักษณะนี้ช่วยให้เข้าใจบทบาทหลายด้านได้ดี แต่ยังไม่สามารถสะท้อนพลวัตเชิงระบบของโรงเรียนในฐานะองค์การที่ซับซ้อนได้อย่างครบถ้วน ดังนั้น ยังขาดการศึกษาแบบบูรณาการที่สังเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในภาพรวม โดยเฉพาะการเปรียบเทียบอิทธิพลเชิงโครงสร้างระหว่างปัจจัยหลายด้านพร้อมกัน เช่น การพิจารณาว่าภาวะผู้นำมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลโรงเรียนมากน้อยเพียงใด เมื่อเทียบกับอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผ่านบรรยากาศโรงเรียนหรือวัฒนธรรมองค์กร การขาดการบูรณาการเช่นนี้ทำให้ผลการวิจัยที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอสำหรับการสร้าง โมเดลเชิงสาเหตุที่สะท้อนความเป็นจริงในระดับระบบการศึกษา ได้อย่างแท้จริง (Scheerens, J., 2016); (Hallinger, P. & Heck, R. H., 2010) ทั้งนี้ สอดคล้องกับ จรียา ชื่นศิริมงคล ที่ชี้ว่าการสังเคราะห์งานวิจัยด้วย meta-analysis และการสร้างโมเดลสมการโครงสร้างเชิงสาเหตุแบบบูรณาการ เป็นแนวทางที่จะทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านการศึกษาอย่างรอบด้านยิ่งขึ้น จรียา ชื่นศิริมงคล และ Viswesvaran, C. & Ones, D. S. ก็ย้ำว่าการสังเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยจำนวนมากช่วยเพิ่มความแม่นยำในการอธิบายอิทธิพลของปัจจัยเชิงระบบต่อผลลัพธ์การศึกษา (จรียา ชื่นศิริมงคล, 2554); (Viswesvaran, C. & Ones, D. S., 1995)

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างอภิมานเป็นวิธีที่มีคุณค่าในการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณวิธีหนึ่ง นอกจากจะได้คำตอบที่กว้างขวางลุ่มลึกแล้ว ยังได้ภาพแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบที่ชัดเจน หากนำมาใช้ในการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งยังไม่มีกรอบอย่างเป็นระบบ ย่อมช่วยให้ได้คำตอบหรือข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนอย่างลุ่มลึก การประยุกต์ใช้ MASEM/MSEM ในงานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลโรงเรียนในประเทศไทยเป็นการตอบสนองต่อความต้องการเร่งด่วนในการรวบรวมองค์ความรู้ที่กระจัดกระจาย และสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นโมเดลเชิงสาเหตุที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนและกำหนดนโยบายการศึกษาในระดับประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน โดยการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์อภิมานและโมเดลสมการโครงสร้าง
2. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน จากการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์อภิมานและโมเดลสมการโครงสร้าง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการ สังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Synthesis) โดยใช้ การวิเคราะห์ทอภิมาน (Meta-Analysis) และต่อยอดด้วย โมเดลสมการโครงสร้าง (Multilevel Structural Equation Modeling; MASEM) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ รายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์/ปริญญาโท/ปริญญาเอกที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งจัดทำขึ้นโดยหน่วยงานด้านการศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทย จำนวน 55 แห่ง โดยเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณในช่วงปี พ.ศ. 2542 - 2562 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการปฏิรูประบบ การศึกษาและประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 งานวิจัยเหล่านี้มีลักษณะเป็นงานวิจัย เชิงทดลองและงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ ครอบคลุมปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนทั้งในระดับนักเรียน ห้องเรียน และโรงเรียน รวมถึงปัจจัยด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน คุณภาพผู้เรียน และวัฒนธรรม องค์กร ซึ่งมีผลการวิจัยสมบูรณ์เพียงพอที่จะนำมาสังเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์ทอภิมานและโมเดลสมการโครงสร้าง (Hunter, J. E. & Schmidt, F. L., 2004)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบประเมินคุณลักษณะของงานวิจัยเป็นเครื่องมือหลัก โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย ด้านการตีพิมพ์และผู้วิจัย เช่น ปีที่ทำงานวิจัยเสร็จ สถาบันที่ผลิต งานวิจัย สาขาที่ผลิตงานวิจัย และหน่วยงานต้นสังกัดของผู้วิจัยด้านวิธีวิทยาการวิจัย เช่น ประเภทงานวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย แบบแผนงานวิจัย กลุ่มทฤษฎีหลัก/แนวคิด จำนวนสมมติฐาน วิธีการเลือกกลุ่ม ตัวอย่าง คุณภาพเครื่องมือ จำนวนตัวแปรต้นและตัวแปรตาม เป็นต้น ด้านคุณภาพงานวิจัย ประเมินจาก 25 เกณฑ์ ที่ครอบคลุมความถูกต้องเหมาะสม ความน่าเชื่อถือของรายงานวิจัย เช่น ความชัดเจนของชื่อเรื่อง ความสอดคล้อง ของวัตถุประสงค์ สมมติฐาน การออกแบบการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และความถูกต้อง ของการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น โดยใช้มาตรประมาณค่า 5 ระดับ ตัวแปรผลการวิจัย ใช้ค่าขนาดอิทธิพล (Effect Size) ในรูปของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามที่ เกี่ยวข้องกับปัจจัย จากผลการสังเคราะห์งานวิจัยและการตรวจสอบโมเดลสมการโครงสร้าง พบว่า ประสิทธิภาพ ของโรงเรียนมิได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงลำพัง แต่เกิดจากการบูรณาการของ 7 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ภาวะ ผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศโรงเรียน วัฒนธรรมองค์กร คุณภาพและพฤติกรรมการสอนของครู เจตคติต่อ การเรียนของนักเรียน ความรู้พื้นฐานเดิมของนักเรียน และการเอาใจใส่ของผู้ปกครอง โดยครอบคลุมตัวแปร ในระดับนักเรียน ห้องเรียน และโรงเรียน โดยค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาของแบบประเมินคุณภาพงานวิจัย เท่ากับ 0.844 ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาของแบบบันทึกข้อมูลคุณลักษณะงานวิจัยระดับเล่มเท่ากับ 0.822 ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาของแบบบันทึกข้อมูลคุณลักษณะงานวิจัยสำหรับการวิจัย สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.881 ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาของแบบบันทึกข้อมูลคุณลักษณะงานวิจัยสำหรับการวิจัยเชิงทดลอง เท่ากับ 0.845 ค่าความสอดคล้องของการประเมินคุณภาพงานวิจัยเท่ากับ 0.792

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การคัดเลือกงานวิจัยใช้เกณฑ์ที่ชัดเจน โดยเลือกเฉพาะงานวิจัย พ.ศ. 2555 - 2567 ที่เกี่ยวข้องกับ ประสิทธิภาพโรงเรียน และมีข้อมูลเชิงสถิติครบถ้วน งานที่ซ้ำซ้อนหรือขาดข้อมูลจะถูกตัดออก จากนั้นคัดกรอง คุณภาพด้วยแบบประเมินมาตรฐาน โดยมีผู้ประเมิน 5 ท่าน และเลือกเฉพาะงานที่ได้คะแนนระดับปานกลางขึ้นไป สุดท้ายเพื่อลด publication bias ใช้ Funnel Plot และ Egger's Test ตรวจสอบความเอนเอียง หากพบใช้วิธี Trim and Fill เพื่อปรับค่า ทำให้ผลการสังเคราะห์มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ใช้วิธีการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์ห่อภิมาณ (Meta-Analysis) ในรูปค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และต่อยอดด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Multilevel Structural Equation Modeling; MASEM) ทางสถิติได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโปรแกรมสำเร็จรูป Mplus 8.3

ผลการวิจัย

1. ศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน โดยการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์ห่อภิมาณและโมเดลสมการโครงสร้าง ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1.1 ระดับเล่มงานวิจัย จากการวิเคราะห์งานวิจัยจำนวน 105 เล่ม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ และดุษฎีนิพนธ์เชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงอนุมานในการทดสอบสมมติฐาน มากกว่าการนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา งานวิจัยเหล่านี้มีการกระจายตัวในทุกช่วงปี พ.ศ. 2555 - 2567 โดยช่วงที่มีการผลิตงานมากที่สุด คือ พ.ศ. 2558 - 2560 ซึ่งสะท้อนถึงความสนใจด้าน “ประสิทธิผลโรงเรียน” ที่เด่นชัดในเชิงวิชาการ นอกจากนี้ งานวิจัยส่วนใหญ่ผลิตจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยเฉพาะคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงบทบาทเชิงระบบของสถาบันฝึกหัดครูและสถาบันอุดมศึกษาไทยในการสร้างองค์ความรู้ด้านการบริหารการศึกษา โดยภาพรวมคุณภาพงานวิจัยอยู่ในระดับดีถึงดีมาก สะท้อนมาตรฐานของกระบวนการวิจัย แม้ยังมีบางประเด็นที่ควรพัฒนา เช่น การระบุข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย และการผ่านการพิจารณาจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ ซึ่งยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจนในหลายเล่ม

1.2 ระดับการทดสอบสมมติฐาน เมื่อวิเคราะห์หลังลึกในระดับการทดสอบสมมติฐาน ซึ่งแต่ละงานวิจัยมีการตั้งคำถามและทดสอบหลายข้อ พบว่า ตัวแปรที่ถูกใช้บ่อยที่สุด ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนบรรยากาศโรงเรียน วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร คุณภาพผู้เรียน ในด้าน เครื่องมือวิจัย พบว่า การวัดตัวแปรตามนิยมใช้แบบสอบถาม มากที่สุด รองลงมา คือ แบบทดสอบและแบบประเมิน ทั้งยังมีการรายงาน ค่าความเที่ยง (Alpha coefficient) ในระดับสูง และการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) อย่างต่อเนื่อง ผลการทดสอบสมมติฐานส่วนใหญ่แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์หรือความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งยืนยันได้ถึงความเข้มแข็งของการออกแบบวิธีวิจัยในเชิงประจักษ์

1.3 การวิเคราะห์ความแตกต่างของขนาดอิทธิพลตามคุณลักษณะงานวิจัย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปขนาดอิทธิพลเฉลี่ยของ 8 ตัวแปรต้นที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลโรงเรียน

ตัวแปรต้น	n	r	S.D.	ระดับความสัมพันธ์
ประสิทธิผลโรงเรียน (School Effectiveness)	34	0.66	0.07	ปานกลาง
ภาวะผู้นำผู้บริหาร (Leadership)	42	0.70	0.05	ค่อนข้างสูง
บรรยากาศโรงเรียน (School Climate)	40	0.85	0.05	ค่อนข้างสูง
วัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture)	35	0.84	0.05	ค่อนข้างสูง
คุณภาพการสอนของครู (Teaching Quality)	42	0.85	0.05	ค่อนข้างสูง
เจตคติต่อการเรียนของนักเรียน (Student Attitude)	36	0.84	0.05	ค่อนข้างสูง
ความรู้พื้นฐานเดิม (Prior Knowledge)	32	0.84	0.05	ค่อนข้างสูง
การเอาใจใส่ผู้ปกครอง (Parental Involvement)	35	0.76	0.06	ค่อนข้างสูง

จากตารางที่ 1 การสังเคราะห์งานวิจัย พบว่า ตัวแปรประสิทธิผลโรงเรียน มีจำนวนค่าขนาดอิทธิพลในรูปสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รวม 34 ค่า โดยมีค่าเฉลี่ย $r = 0.66$ อยู่ในระดับ ปานกลาง ตัวแปรสังเกตได้ที่มีอิทธิพลสูงสุด คือ การพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ($r = 0.70$) รองลงมา คือ การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ ($r = 0.68$) และความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร ($r = 0.67$) ส่วน การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($r = 0.61$) แต่ยังคงอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยสรุป ผลการวิเคราะห์สะท้อนว่าประสิทธิผลโรงเรียนในภาพรวมได้รับอิทธิพลเชิงบวกจากหลายมิติ โดยเฉพาะการมุ่งเน้นพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อค่าประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างชัดเจน

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของงานวิจัยโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบของประสิทธิผลโรงเรียน

2.1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน : การสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์อภิมาน โมเดลสมการโครงสร้าง

การวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน : การสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์อภิมาน โมเดลสมการโครงสร้าง ที่ได้สร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบของประสิทธิผลโรงเรียน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ค่าดัชนีบอกความกลมกลืนของโมเดลสมการ โครงสร้างก่อนและหลังการปรับโมเดลซึ่งเป็นไปได้เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลที่สร้างขึ้น โดยสามารถพิจารณาผลดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนที่สำคัญ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน : การสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์อภิมาน โมเดลสมการโครงสร้าง

ค่าดัชนี	เกณฑ์	ก่อนการปรับ	หลังการปรับ
Loglikelihood Ratio Chi-Square Statistic χ^2	-	632.148	308.485
Degrees of Freedom (df)	-	308	255
P-Value	>0.05	0.000	0.062
ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2 / df)	<2.00	2.052	1.210
ดัชนีความสอดคล้องเชิงเปรียบเทียบ (CFI)	>0.90	0.921	0.987
ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมไม่อิงเกณฑ์ (TLI)	>0.90	0.911	0.982
ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อน (RMSEA)	<0.05	0.100	0.045
ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน(SRMR)	<0.05	0.037	0.048

จากตารางที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน ซึ่งสร้างขึ้นจากการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยวิธีอภิมานและโมเดลสมการโครงสร้าง พบว่า โมเดลสมมติฐานเบื้องต้นยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 632.148 ($p < .05$) และค่า $\chi^2/df = 2.052$ สูงกว่าเกณฑ์ที่ยอมรับได้ แสดงว่าโมเดลดังกล่าวยังไม่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้วิจัยได้ปรับโมเดลตามเหตุผลเชิงทฤษฎีและข้อเสนอแนะของโปรแกรม (Modification Indices) ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า โมเดลสุดท้ายมีค่าไค-สแควร์ (χ^2) ลดลงเหลือ 308.485 ($p = 0.062$) และค่า $\chi^2/df = 1.210$ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ดี แสดงถึงความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับสูง ในส่วนของดัชนีความสอดคล้องเชิงเปรียบเทียบ (CFI) และดัชนีวัดความเหมาะสมไม่อิงเกณฑ์ (TLI) พบว่า โมเดลสมมติฐานมีค่า CFI = 0.921 และ TLI = 0.911 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ดี แต่เมื่อปรับโมเดลแล้ว ค่า CFI และ TLI เพิ่มขึ้นเป็น 0.987 และ 0.982 ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ≥ 0.95 ถือว่าอยู่ในระดับยอดเยี่ยม สะท้อนให้เห็นว่าโมเดลที่ปรับแล้วมีความสอดคล้องและกลมกลืนกับข้อมูลมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน ค่าดัชนี RMSEA ของโมเดลสมมติฐานก่อนปรับเท่ากับ 0.100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน แสดงว่าโมเดลยังไม่เหมาะสม แต่เมื่อปรับโมเดลแล้ว ค่า RMSEA ลดลงเหลือ 0.045 ซึ่งต่ำกว่า 0.05 บ่งชี้ถึงความสอดคล้องที่อยู่ในระดับดีมาก

2.2 การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียนด้วยการสังเคราะห์งานวิจัยโดยวิธีอภิมานและโมเดลสมการโครงสร้าง มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ต่อประสิทธิผลโรงเรียน (SE) โดยมีตัวแปรอิสระ ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LSA), บรรยากาศโรงเรียน (SC), วัฒนธรรมองค์กร (OC), คุณภาพและพฤติกรรมการสอนของครู (TIB), เจตคติต่อการเรียนของนักเรียน (SAL), ความรู้พื้นฐานเดิมของนักเรียน (PK) และการเอาใจใส่ของผู้ปกครอง (PA) ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล พบว่า โมเดลสุดท้ายที่ผ่านการปรับแก้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก โดยค่าดัชนี $\chi^2 = 308.485$, $df = 255$, $p = 0.062$, $\chi^2/df = 1.209$, CFI = 0.987, TLI = 0.982, RMSEA = 0.045 และ SRMR = 0.048 ซึ่งทุกค่าดัชนีอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ สะท้อนว่าโมเดลที่ปรับแล้วมีความตรงเชิงโครงสร้างและสามารถอธิบายข้อมูลได้อย่างเหมาะสม ในการประเมินค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loading) ของตัวบ่งชี้ทั้ง 27 ตัว พบว่า มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($Z > 2.58$) โดยปัจจัยสำคัญที่สะท้อนแต่ละตัวแปร ได้แก่ ประสิทธิผลโรงเรียน (SE) เด่นที่การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ($\beta = 0.927$) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($\beta = 0.926$) ภาวะผู้นำผู้บริหาร (LSA) คือ การสร้างแรงบันดาลใจและการจูงใจบุคลากร ($\beta = 0.850$) บรรยากาศโรงเรียน (SC) คือ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ($\beta = 0.942$) วัฒนธรรมองค์กร (OC) คือ การยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม ($\beta = 0.936$) คุณภาพและพฤติกรรมการสอนของครู (TIB): การประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะ ($\beta = 0.939$) เจตคติต่อการเรียนของนักเรียน (SAL) คือ การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย ($\beta = 0.939$) ความรู้พื้นฐานเดิม (PK) คือ ความพร้อมในการเรียนรู้บทใหม่ ($\beta = 0.925$) การเอาใจใส่ของผู้ปกครอง (PA) คือ การสื่อสารกับครูและโรงเรียน ($\beta = 0.895$) สรุปได้ว่า โมเดลที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และสามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของ ประสิทธิผลโรงเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีตัวแปรบ่งชี้ที่สำคัญหลากหลาย ทั้งด้านผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนประสิทธิผลของโรงเรียน แสดงดังตารางที่ 3 ภาพที่ 1

ตารางที่ 3 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบของประสิทธิผล

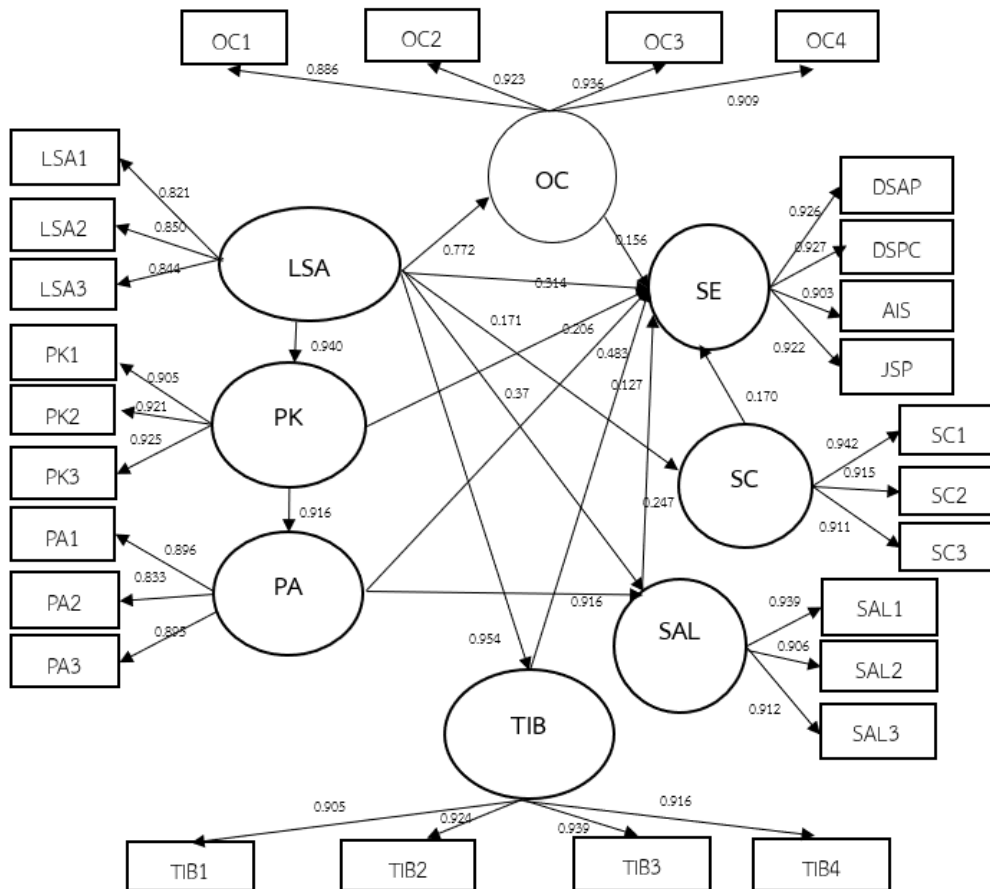
โรงเรียน: การสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์อภิมาน โมเดลสมการโครงสร้าง

ตัวแปร	ตัวแปรสังเกตได้	น้ำหนักองค์ประกอบ	S.E.	Z	R ²
ประสิทธิผลโรงเรียน (SE)	การพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง (DSAP)	0.926	0.016	58.728	0.858
	การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (DSPC)	0.927	0.015	62.631	0.859
	การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน (AIS)	0.903	0.020	46.228	0.816
	ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร (JSP)	0.922	0.016	58.882	0.850
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LSA)	การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียน (LSA1)	0.821	0.032	25.656	0.673
	การสร้างแรงบันดาลใจและจูงใจบุคลากร (LSA2)	0.850	0.028	29.981	0.723
	การติดตาม กำกับ และประเมินผล (LSA3)	0.844	0.027	31.558	0.713
บรรยากาศโรงเรียน (SC)	ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน(SC1)	0.942	0.013	71.584	0.887
	ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน (SC2)	0.915	0.019	47.026	0.838
	ความเอื้ออาทรและการมีส่วนร่วม (SC3)	0.911	0.019	46.833	0.831
วัฒนธรรมองค์กร (OC)	ค่านิยมร่วมของครูและบุคลากร (OC1)	0.886	0.024	36.681	0.785
	การทำงานเป็นทีม (OC2)	0.923	0.018	50.955	0.852
	การยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม (OC3)	0.936	0.016	58.031	0.876
	การเปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม (OC4)	0.909	0.020	44.736	0.826

ตารางที่ 3 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบของประสิทธิผลโรงเรียน: การสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์ทอภิมาน โมเดลสมการโครงสร้าง (ต่อ)

ตัวแปร	ตัวแปรสังเกตได้	น้ำหนักองค์ประกอบ	S.E.	Z	R ²
คุณภาพและพฤติกรรม การสอนของครู (TIB)	การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายและมีคุณภาพ (TIB1)	0.905	0.017	51.855	0.819
	การใช้สื่อ เทคโนโลยี และการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง(TIB2)	0.924	0.017	55.860	0.854
	การประเมินผลและการให้ข้อเสนอแนะ(TIB3)	0.939	0.014	67.327	0.882
	การสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจของผู้เรียน(TIB4)	0.916	0.018	49.572	0.839
เจตคติต่อการเรียนของนักเรียน (SA)	การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียน (SAL1)	0.939	0.013	74.609	0.881
	การสร้างแรงบันดาลใจและจูงใจบุคลากร (SAL2)	0.906	0.019	48.149	0.821
	การติดตาม กำกับ และประเมินผล (SAL3)	0.912	0.018	51.042	0.832
ความรู้พื้นฐานเดิมของนักเรียน (PK)	ความรู้พื้นฐานวิชาหลัก (PK1)	0.905	0.014	65.648	0.818
	ประสบการณ์จากการเรียนในอดีต(PK2)	0.921	0.021	44.226	0.848
	ความพร้อมในการเรียนรู้บทใหม่(PK3)	0.925	0.018	50.799	0.855
การเอาใจใส่ของผู้ปกครอง (PA)	การติดตามผลการเรียน (PA1)	0.896	0.025	36.498	0.803
	การสนับสนุนด้านเวลา ให้กำลังใจ/ทรัพยากร(PA2)	0.833	0.032	26.038	0.694
	การสื่อสารกับครูและโรงเรียน(PA3)	0.895	0.022	41.298	0.802

$\chi^2 = 308.485$, $df = 255$, $p = 0.062$, $CFI = 0.987$, $TLI = 0.982$, $RMSEA = 0.045$, $SRMR = 0.048$ และ $\chi^2/df = 1.209$

ภาพที่ 1 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบของประสิทธิผลโรงเรียน : การสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์ทอภิมาน โมเดลสมการโครงสร้าง

จากภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน โดยการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์ทอิกมานและโมเดลสมการโครงสร้าง พบว่า เส้นอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LSA) มีบทบาทสำคัญในฐานะตัวแปรแกนกลางที่ส่งผลโดยตรงต่อหลายปัจจัย ได้แก่ วัฒนธรรมองค์กร (OC) ด้วยอิทธิพล 0.772 คุณภาพและพฤติกรรมการสอนของครู (TIB) ด้วยอิทธิพล 0.954 ความรู้พื้นฐานเดิมคของนักเรียน (PK) ด้วยอิทธิพล 0.940 รวมถึงมีผลต่อบรรยากาศโรงเรียน (SC) และเจตคติต่อการเรียนของนักเรียน (SAL) ที่ระดับ 0.171 และ 0.370 ตามลำดับ ขณะเดียวกัน การเอาใจใส่ของผู้ปกครอง (PA) ก็มีบทบาทโดยตรงต่อความรู้พื้นฐานของนักเรียน (PK) ที่ระดับ 0.916 นอกจากนี้ยังพบอิทธิพลทางอ้อมที่น่าสนใจ เช่น การเอาใจใส่ของผู้ปกครอง (PA) ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน (SE) ในระดับ 0.377 และภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LSA) ที่ส่งผลทางอ้อมต่อคุณภาพการสอนของครู (TIB) ที่ระดับ 0.016 เมื่อพิจารณาผลรวมของอิทธิพล (Total Effects) พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อประสิทธิผลโรงเรียน คือ การเอาใจใส่ของผู้ปกครอง (PA = 0.861) รองลงมา คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LSA = 0.314) เจตคติต่อการเรียนของนักเรียน (SAL = 0.247) ความรู้พื้นฐานเดิมของนักเรียน (PK = 0.206) บรรยากาศโรงเรียน (SC = 0.170) วัฒนธรรมองค์กร (OC = 0.156) และคุณภาพการสอนของครู (TIB = 0.127)

อภิปรายผล

1. จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่วิเคราะห์

1.1 ระดับเล่มงานวิจัย จากการวิเคราะห์งานวิจัยจำนวน 105 เล่ม พบว่า งานส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์และดุษฎีนิพนธ์เชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงอนุมานในการทดสอบสมมติฐานมากกว่าการนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา งานวิจัยเหล่านี้มีการกระจายตัวในทุกช่วงปี พ.ศ. 2555 - 2567 โดยช่วงที่มีการผลิตงานมากที่สุด คือ พ.ศ. 2558 - 2560 ซึ่งสะท้อนถึงความสนใจด้าน “ประสิทธิผลโรงเรียน” ที่เด่นชัดในเชิงวิชาการ (Teddlie, C. & Reynolds, D., 2000); (Scheerens, J., 2016) นอกจากนี้ งานวิจัยส่วนใหญ่ผลิตจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยเฉพาะ คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงบทบาทเชิงระบบของสถาบันฝึกหัดครูและสถาบันอุดมศึกษาไทย ในการสร้างองค์ความรู้ด้านการบริหารการศึกษา (กุลธิดา กุลประทีปปัญญา, 2558); (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) โดยภาพรวมคุณภาพงานวิจัยอยู่ในระดับดีถึงดีมาก สะท้อนมาตรฐานของกระบวนการวิจัย แม้ยังมีบางประเด็นที่ควรพัฒนา เช่น การระบุข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย และการผ่านการพิจารณาจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ ซึ่งยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจนในหลายเล่ม (Best, J. W. & Kahn, J. V., 2014); (Creswell, J. W. & Creswell, J. D., 2018) ข้อจำกัด คือ งานวิจัยจำนวนไม่น้อยยังขาดการรายงานมาตรฐานด้านจริยธรรมและเงื่อนไขเบื้องต้น ทำให้การเปรียบเทียบคุณภาพงานวิจัยข้ามเล่มมีข้อจำกัด

1.2 ระดับการทดสอบสมมติฐาน เมื่อวิเคราะห์ในระดับการทดสอบสมมติฐาน ซึ่งแต่ละงานวิจัยมีการตั้งคำถามและทดสอบหลายข้อ พบว่า ตัวแปรที่ถูกนำมาศึกษาบ่อยที่สุด ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน บรรยากาศโรงเรียน วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และคุณภาพผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hoy, W. K. & Miskel, C. G. ที่ระบุว่า ความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนเกิดจากปฏิสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน และบรรยากาศโรงเรียน (Hoy, W. K. & Miskel, C. G., 2013) ในด้านเครื่องมือวิจัย งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้ แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือหลัก เนื่องจากสามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Creswell, J. W. & Creswell, J. D., 2018) รองลงมา คือ แบบทดสอบและแบบประเมินที่ใช้ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะนักเรียน ทั้งนี้ เครื่องมือวิจัยมักมีการตรวจสอบ ค่าความเที่ยง (Reliability) เช่น Cronbach's Alpha อยู่ในระดับสูงกว่า .70 ซึ่งถือว่าเหมาะสม (Nunnally, J. C. & Bernstein, I. H., 1994) รวมถึงมีการตรวจสอบ ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผ่านผู้เชี่ยวชาญตามหลักการของ

Lynn, M. R. เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ (Lynn, M. R., 1986) ผลการทดสอบสมมติฐานในงานวิจัยส่วนใหญ่ พบว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์และความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะงานที่ออกแบบการวิจัยในลักษณะการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Campbell, D. T. & Stanley, J. C. ที่ชี้ว่าการใช้การทดลองและกึ่งทดลองสามารถยืนยันความสัมพันธ์เชิงเหตุผลได้ดีกว่างานเชิงพรรณนา (Campbell, D. T. & Stanley, J. C., 1963) นอกจากนี้ การใช้สถิติขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ได้ถูกนำมาใช้มากขึ้น เพื่อยืนยันความตรงเชิงโครงสร้างและตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงซ้อนของตัวแปร (Byrne, B. M., 2010); (Kline, R. B., 2016); (Hair, J. F. et al., 2019) ข้อจำกัด คือ แม้มีการใช้สถิติขั้นสูงเพิ่มขึ้น แต่บางงานวิจัยยังรายงานผลการวิเคราะห์เชิงซ้อนเพียงบางส่วน และไม่สามารถตรวจสอบความมีนัยสำคัญเชิงทฤษฎีได้ครบถ้วน

1.3 การวิเคราะห์ความแตกต่างของขนาดอิทธิพลตามคุณลักษณะงานวิจัย จากการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลโรงเรียน พบว่า ตัวแปรดังกล่าวได้รับอิทธิพลเชิงบวกจากหลายมิติ ทั้งด้านการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน การสร้างความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร ตลอดจนการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน โดยภาพรวมสะท้อนว่าความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนไม่ได้เกิดจากเพียงปัจจัยเดียว แต่เป็นผลรวมจากปัจจัยหลากหลายที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน (Teddlie, C. & Reynolds, D., 2000); (Scheerens, J., 2016) ประเด็นสำคัญที่เห็นได้ชัด คือ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีบทบาทโดดเด่นที่สุดในฐานะปัจจัยหลักที่สะท้อนคุณภาพและความสำเร็จของโรงเรียน ขณะที่ปัจจัยด้านคุณลักษณะผู้เรียนและความพึงพอใจของครูและบุคลากรเป็นกลไกเสริมที่ช่วยสร้างสมดุลและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hoy, W. K. & Miskel, C. G. ที่ชี้ว่าผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและความพึงพอใจของครูเป็นตัวชี้วัดสำคัญของโรงเรียนที่มีประสิทธิผล (Hoy, W. K. & Miskel, C. G., 2013) ส่วนการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนแม้จะมีอิทธิพลน้อยกว่า แต่ก็ยังเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นในการขับเคลื่อนโรงเรียนให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี (Fullan, M., 2007) กล่าวโดยสรุปผลการวิเคราะห์ที่ตกย้ำแนวคิดที่ว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนเป็นผลลัพธ์จากการทำงานร่วมกันของปัจจัยหลายด้าน โดยมีการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแกนกลาง และได้รับแรงสนับสนุนจากบรรยากาศการเรียนรู้ วัฒนธรรมองค์กร และความร่วมมือของครู บุคลากร และผู้เรียนอย่างบูรณาการ โดยสรุป ผลการวิเคราะห์สะท้อนว่า ประสิทธิภาพโรงเรียนในภาพรวมได้รับอิทธิพลเชิงบวกจากหลายมิติ โดยเฉพาะการมุ่งเน้นพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อค่าประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างชัดเจน ข้อจำกัด คือ ข้อมูลที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ได้จากงานวิจัยในบริบทไทยเพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจจำกัดการอธิบายเชิงเปรียบเทียบต่างประเทศ และยังไม่ครอบคลุมปัจจัยด้านนโยบายหรือสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อโรงเรียนในระดับกว้าง

2. ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบของประสิทธิผลโรงเรียนมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการวิเคราะห์ SEM ที่มีคุณภาพ (Byrne, B. M., 2010); (Hair, J. F. et al., 2019) นอกจากนี้ พบว่า สรุปรวมผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน การวิจัยครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน โดยใช้ตัวแปรจำนวน 27 ตัวใน 7 ด้านหลัก ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศโรงเรียน วัฒนธรรมองค์กร คุณภาพและพฤติกรรมการสอนของครู เจตคติต่อการเรียน ความรู้พื้นฐานเดิมของนักเรียน และการเอาใจใส่ของผู้ปกครอง ผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา พบว่า ทุกตัวแปรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงถึงการรับรู้เชิงบวกของผู้ตอบต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พัชรโรจน์ กมลโรจน์ศิริ; ศิริพร ไสยฉิม; นฤมล เจริญพรสกุล ที่ยืนยันว่าภาวะผู้นำ ครู และบรรยากาศโรงเรียนเป็นปัจจัยที่อยู่ในระดับสูง และส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียน (พัชรโรจน์ กมลโรจน์ศิริ, 2557); (ศิริพร ไสยฉิม, 2566); (นฤมล

เจริญพรสกุล, 2561) เช่นเดียวกับ Sammons, P. & Bakkum, L. ที่ชี้ว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิผลต้องอาศัยภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง การทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง (Sammons, P. & Bakkum, L., 2011) เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) พบว่า โมเดลสมมติฐานก่อนปรับยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่เมื่อปรับโมเดลตามเหตุผลเชิงทฤษฎีและข้อเสนอแนะของโปรแกรมแล้ว โมเดลที่ได้มีความสอดคล้องในระดับดีมาก โดยมีค่าดัชนีสถิติอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานทุกตัว ($\chi^2/df < 2$, CFI และ TLI ใกล้ 1.00, RMSEA และ SRMR < 0.05) สะท้อนถึงความตรงเชิงโครงสร้างที่ชัดเจน ผลนี้สอดคล้องกับงานของ สไบภรณ์ พงศ์ศาสตร์; ราไพ ไชยยนต์; อีระนัน พิรุณสมุทร ที่รายงานว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียนมีค่าดัชนีสอดคล้องในเกณฑ์ดีมาก และการปรับโมเดลตามทฤษฎีช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือในการอธิบายข้อมูล (สไบภรณ์ พงศ์ศาสตร์, 2566); (ราไพ ไชยยนต์, 2566); (อีระนัน พิรุณสมุทร, 2561) ผลการตรวจสอบโมเดลการวัด (CFA) ยังชี้ให้เห็นว่าตัวแปรสังเกตทุกตัวสามารถสะท้อนตัวแปรแฝงได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พัชรโรจน์ กมลโรจน์สิริ; นฤมล เจริญพรสกุล ที่ยืนยันว่าความรู้พื้นฐานเดิมของนักเรียน คุณภาพการสอนของครู และภาวะผู้นำ ล้วนเป็นตัวบ่งชี้สำคัญที่สะท้อนประสิทธิผลโรงเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ (พัชรโรจน์ กมลโรจน์สิริ, 2557); (นฤมล เจริญพรสกุล, 2561) เช่นเดียวกับงานวิจัยต่างประเทศของ Sammons, P. & Bakkum, L. ที่สรุปว่าภาวะผู้นำทางวิชาการ คุณภาพการสอน และบรรยากาศโรงเรียนที่ปลอดภัย เป็นตัวบ่งชี้หลักของโรงเรียนที่มีประสิทธิผล เมื่อพิจารณาเส้นอิทธิพลของโมเดลพบว่า การเอาใจใส่ของผู้ปกครอง มีอิทธิพลโดยรวมสูงที่สุดต่อประสิทธิผลโรงเรียน รองลงมา คือ เจตคติต่อนักเรียน และภาวะผู้นำของผู้บริหาร (Sammons, P. & Bakkum, L., 2011) ส่วนบรรยากาศโรงเรียน วัฒนธรรมองค์กร คุณภาพครู และความรู้พื้นฐานของนักเรียน แม้จะมีอิทธิพลน้อยกว่า แต่ก็ทำหน้าที่เป็นกลไกรองที่สนับสนุนการจัดการศึกษา ผลนี้สอดคล้องกับ นฤมล เจริญพรสกุล; สไบภรณ์ พงศ์ศาสตร์; อีระนัน พิรุณสมุทร ที่ยืนยันว่า ปัจจัยทั้งด้านผู้นำ ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีความเชื่อมโยงกันทั้งทางตรงและทางอ้อม (นฤมล เจริญพรสกุล, 2561); (สไบภรณ์ พงศ์ศาสตร์, 2566); (อีระนัน พิรุณสมุทร, 2561) และสอดคล้องกับ Fullan, M. ที่เน้นการสร้างพันธมิตรทางการศึกษาในทุกกระดับเพื่อยกระดับคุณภาพโรงเรียน (Fullan, M., 2007) โดยสรุป การวิเคราะห์ในครั้งนี้ตอกย้ำว่า ประสิทธิภาพโรงเรียนเป็นผลลัพธ์ของการบูรณาการปัจจัยหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง รวมถึงบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร ปัจจัยเหล่านี้มิได้ทำงานแยกจากกัน แต่ต่างเสริมสร้างและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เพื่อขับเคลื่อนให้โรงเรียนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายทางการศึกษาได้อย่างยั่งยืน (Hoy, W. K. & Miskel, C. G., 2013); (Scheerens, J., 2016); (Teddlie, C. & Reynolds, D., 2000)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยวิธีการอภิमानและการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง เพื่อตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียน ตัวแปรที่ได้รับการศึกษามากที่สุดในชุดเปรียบเทียบ คือ การจัดการเรียนการสอนบรรยากาศโรงเรียน วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร คุณภาพผู้เรียน ในด้าน เครื่องมือวิจัย ผลการวิเคราะห์สะท้อนว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการบูรณาการปัจจัยหลากหลายด้าน ทั้งภาวะผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศโรงเรียน วัฒนธรรมองค์กร คุณภาพและพฤติกรรมการสอนของครู เจตคติต่อการเรียนของนักเรียน ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน และการเอาใจใส่ของผู้ปกครอง โดยโมเดลที่ผ่านการปรับแก้แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับดีมาก สะท้อนว่าโมเดลมีความตรงเชิงโครงสร้างและสามารถอธิบายข้อมูลได้อย่างเหมาะสม ตัวบ่งชี้ทั้ง 27 ตัวแปรล้วนมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยืนยันถึงคุณภาพและความน่าเชื่อถือของโมเดลอย่างชัดเจน เมื่อตรวจสอบเส้นอิทธิพล พบว่า ปัจจัยที่มีบทบาทสูงสุด คือ การเอาใจใส่ของผู้ปกครอง ซึ่งมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลโรงเรียนโดยตรง

และโดยอ้อม รองลงมา คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารและเจตคติต่อการเรียนของนักเรียน ส่วนปัจจัยด้านบรรยากาศโรงเรียน วัฒนธรรมองค์กร คุณภาพการสอน และความรู้พื้นฐานเดิม แม้มือถือพลน้อยกว่า แต่ยังเป็นกลไกสนับสนุนที่ทำให้ระบบการจัดการศึกษาที่มีความสมบูรณ์ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ควรนำไปใช้ คือ การสร้างทางการศึกษาในทุกระดับ โดยเฉพาะการสร้างกลไกที่ทำให้ผู้ปกครองเข้ามามีบทบาทร่วมกับโรงเรียนอย่างจริงจัง การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิชาการของผู้บริหารเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการสอน และการสร้างบรรยากาศโรงเรียนที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายและเน้นการประเมินผลและการให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณภาพ สำหรับข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ควรมีการส่งเสริมการวิจัยที่มุ่งเน้นด้านการจัดการเรียนการสอนและคุณลักษณะ โดยเน้นการพัฒนาทักษะและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติที่ดีของนักเรียน สถาบันการศึกษาควรนำโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาคุณภาพโรงเรียนในทุกระดับ ควรส่งเสริมการใช้เครื่องมือวัดที่มีความเที่ยงตรงและเหมาะสมในการประเมินผล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพและนำไปใช้วางแผนปรับปรุงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรพัฒนาแนวทางการประสานงานและสนับสนุนในระดับโรงเรียน ห้องเรียน และนักเรียนอย่างครบวงจร เพื่อเพิ่มประสิทธิผลของการจัดการศึกษาโดยรวม และควรมีการศึกษาติดตามในระยะยาวเพื่อให้เข้าใจถึงอิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลสะสมของตัวแปรต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2551). สังคมอุดมปัญญาและเศรษฐกิจฐานความรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กรรณิการ์ สุขสม. (2558). ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านวิชาการ และด้านบรรยากาศโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนเอกชนระดับปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพมหานคร: ครูสภา.
- กุลธิดา กุลประทีปปัญญา. (2558). การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิดและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จริยา ชื่นศิริมงคล. (2554). การสังเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยด้านเด็กและครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของเด็กด้วยเอ็มเอเอสไอเอ็ม. วารสารวิจัยวิทยาการวิจัย, 24(2), 201-218.
- ธีระนัน พิรุณสมุทร. (2561). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียนเทศบาล. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นฤมล เจริญพรสกุล. (2561). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พัทธ์โรจน์ กมลโรจน์ศิริ. (2557). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนเอกชนในประเทศไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รำไพ ไชยยนต์. (2566). ปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ศิริพร ไสยฉิม. (2566). ภาวะผู้นำทางวิชาการกับประสิทธิผลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

- สไปภรณ์ พงศ์ศาสตร์. (2566). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียนขยายโอกาสในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2551). ปัจจัยการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน: การพัฒนาและตรวจสอบความตรงของตัวแบบ. ใน *ดุขฎิณีพนธ์ศึกษาศาสตรดุขฎิณีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). รายงานการวิจัยการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง. กรุงเทพมหานคร: พรึกหวานกราฟฟิค.
- อนุชา เงินแพทย์. (2559). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและบรรยากาศโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนมาตรฐานสากลในประเทศไทย. ใน *ดุขฎิณีพนธ์ศึกษาศาสตรดุขฎิณีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- อาคม เต็มพิทยาไพสิฐ. (2554). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- Best, J. W. & Kahn, J. V. (2014). *Research in education.* (10th ed.). New York: Pearson.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming.* (2nd ed.). New York: Routledge.
- Campbell, D. T. & Stanley, J. C. (1963). *Experimental and quasi-experimental designs for research.* Boston: Houghton Mifflin.
- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches.* (5th ed.). Thousand Oaks: SAGE.
- Fullan, M. (2007). *The new meaning of educational change.* (4th ed.). New York: Teachers College Press.
- Hair, J. F. et a. (2019). *Multivariate data analysis.* (8th ed.). Andover: Cengage Learning.
- Hallinger, P. & Heck, R. H. (2010). Leadership for Learning: Does Collaborative Leadership Make a Difference in School Improvement. *Educational Management Administration and Leadership*, 38(6), 654-678.
- Hoy, W. K. & Miskel, C. G. (2013). *Educational administration: Theory, research, and practice.* (9th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Hunter, J. E. & Schmidt, F. L. (2004). *Methods of meta-analysis: Correcting error and bias in research findings.* (2nd ed.). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Klein, S. (1991). *Educational effectiveness in schools.* New York: Academic Press.
- Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling.* (4th ed.). New York: Guilford Press.
- Lynn, M. R. (1986). Determination and quantification of content validity. *Nursing Research*, 35(6), 382-385.
- Nunnally, J. C. & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory.* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Sammons, P. & Bakkum, L. (2011). Effective schools, equity and teacher effectiveness: A review of the international literature. *Profesorado Revista de curriculum y formacion del profesorado*, 15(3), 9-26.

- Scheerens, J. (2016). Educational effectiveness and ineffectiveness: A critical review of the knowledge base. Dordrecht, Netherlands: Springer.
- Teddlie, C. & Reynolds, D. (2000). The international handbook of school effectiveness research. London: Falmer Press.
- Viswesvaran, C. & Ones, D. S. (1995). Theory testing: Combining meta-analysis and structural equation modeling. *Personnel Psychology*, 48(4), 865-885.
- Wallin, D. (2003). Organizational effectiveness and quality of work life. *Journal of Educational Administration*, 41(1), 50-65.

นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ ของโรงไฟฟ้าขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช*

SOCIAL RESPONSIBILITY POLICY FOR INTERTEGRAED BUDDHIST COMMUNITIES DEVELOPMENT OF KHANOM POWER PLANT NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

บุญวาทร์ ผิวขำ*, ไพรัตน์ ฉิมหาด, พระวัชรพุทธธัมมจิต (ปรีดา บัวเมือง), ศนิเดช ไกรเทพ, อีรวุฒิ เทพเลื่อน
Boonyawat Piwkhram*, Pairat Chimhad, Phra Vajrabuddhibandit (Preeda Buamueng), Sanideth Kraithep, Theerawut Thepluan
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Social Development, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: boonyawat027@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ความรู้ความรับผิดชอบต่อสังคมในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) นำเสนอนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ และ 3) สร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธีโดยการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักและเชิงคุณภาพสนับสนุน ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เก็บข้อมูลผ่านกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 395 กลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 24 คน กลุ่มผู้เข้าอบรม 30 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม 9 คน เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ แบบสังเกตการณ์ และแบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้ความรับผิดชอบต่อสังคมในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขนอมสังเคราะห์แล้วมี 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารบนพื้นฐานความไว้วางใจของชุมชน การเสริมสร้างสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชุมชน การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม และการสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ ภาพรวมความเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อระดับความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.66) 2) นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถบูรณาการหลักพุทธธรรมได้ครบทุกด้าน 3) การสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ ได้รูปแบบการส่งถ่ายข้อมูลนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการให้กับชุมชนผ่านพนักงาน ผู้นำภาครัฐ เอกชน กลุ่มพัฒนาอาชีพ และสื่อสังคมออนไลน์เพื่อปึกหมุด “องค์กรธุรกิจบนฐานพุทธธรรม” เพื่อหนุนเสริมความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนให้กับโรงไฟฟ้าขนอมได้โมเดลชื่อ “COMMITTS Model”

คำสำคัญ: ความรับผิดชอบต่อสังคม, พุทธธรรม, พุทธบูรณาการ, การพัฒนาชุมชน

Abstract

This research article aims to: 1) Analyze the body of knowledge on corporate social responsibility (CSR) in the context of Buddhist-integrated community development of the Khanom Power Plant, Nakhon Si Thammarat Province; 2) Propose CSR policies for Buddhist-integrated

community development; and 3) Establish a CSR network to promote Buddhist-integrated community development. The study employed a mixed methods research design, with quantitative research as the primary approach, supported by qualitative research and action research. Data were collected from 395 survey respondents, 24 key informants, 30 workshop participants, and 9 experts involved in focus group discussions. Research instruments included questionnaires, interview guides, tests, observation forms, and focus group protocols. Descriptive statistics were employed for quantitative data analysis. The findings revealed that: 1) The synthesized body of knowledge on CSR for Buddhist-integrated community development of the Khanom Power Plant consists of five key dimensions: trust-based community governance, promotion of health and environmental well-being, enhancement of community quality of life, support for education, religion, and cultural heritage, and the creation of CSR networks for Buddhist-integrated community development. Overall, the perceptions of the sample group toward the level of CSR were rated high ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.66). 2) CSR policies can fully integrate Buddhist principles across all five dimensions. 3) The CSR network for Buddhist-integrated community development was established through a model of CSR policy transfer to the community via employees, government and private sector leaders, occupational development groups, and social media platforms. This initiative anchors the concept of a “Buddhist-based business organization,” reinforcing the sustainable strength of the Khanom Power Plant, and culminated in the development of the COMMITS Model.

Keywords: Corporate Social Responsibility, Buddhist Principles, Buddhist Integration, Community Development

บทนำ

การวิเคราะห์องค์ความรู้ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) ในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ เป็นประเด็นที่แสดงถึงบทบาทขององค์กรธุรกิจต่อการสร้างคุณค่าแก่สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงไฟฟ้าขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ดำเนินงานท่ามกลางประชาชนจำนวน 30,483 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2566) กิจกรรม CSR ในบริบทนี้มีไม่เพียงการสนับสนุนสังคมเชิงธุรกิจ แต่เป็นการสร้างความไว้วางใจระหว่างองค์กรกับชุมชน และขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: S.D.Gs) ทั้งนี้ CSR ได้รับการยอมรับว่าเป็น “จิตสำนึกสาธารณะ” ขององค์กรธุรกิจที่ช่วยหนุนเสริมคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม แม้มีใช้เป้าหมายทางธุรกิจโดยตรง (ณพัชร ประพันธ์พจน์ และคณะ, 2556) แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Carroll, A. B. ที่เสนอว่าการดำเนินธุรกิจที่มีประสิทธิภาพ ต้องผสานความรับผิดชอบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมควบคู่กัน (Carroll, A. B., 1991)

การกำหนดนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมจึงมีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะนโยบายที่บูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เนื่องจากองค์กรธุรกิจสมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (อวยชัย ราชชัยกุล, 2566) การดำเนินงานทางธุรกิจจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงสุขอนามัยของประชากรและการรักษาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน มุมมองนี้สอดคล้องกับ สภาธุรกิจโลกเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (World Business Council for Sustainable Development) และองค์กรพัฒนาระดับโลก เช่น องค์กรการ

สหประชาชาติ (United Nations), องค์การการค้าโลก (World Trade Organization), ธนาคารโลก (World Bank) และองค์การมาตรฐานระหว่างประเทศ (ISO) ที่ผลักดันแนวคิด CSR ในฐานะกลไกสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน (สานิตย์ หนูนิล และคณะ, 2559) ในประเทศไทย การขับเคลื่อนดังกล่าวสะท้อนผ่านแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2560) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่มุ่งให้ประเทศพัฒนาอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560) ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (องค์การสหประชาชาติ (ประจำประเทศไทย), 2565)

การสร้างเครือข่ายทางสังคมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมจึงเป็นอีกประเด็นที่มีความจำเป็น เนื่องจากการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนไม่สามารถบรรลุได้จากองค์กรใดองค์กรหนึ่ง หากต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ เอกชน และชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของโรงไฟฟ้าขนอมที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2538 ได้ดำเนินธุรกิจบนพื้นฐานกฎหมายและนโยบายของรัฐ ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของชุมชนผ่านการดำเนินกิจกรรม CSR ที่มุ่งสู่เป้าหมายใหญ่ คือ ESG (Environmental, Social, and Governance) (SCGP, 2567) อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังคงมีข้อกังวลด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การรักษาความไว้วางใจของชุมชนด้วยการให้ความสำคัญต่อความมั่นคงปลอดภัยทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อม จึงเป็นกลไกหลักในการคลี่คลายข้อกังวลและสร้างความร่วมมือในระยะยาว (ปกป้องการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าสำหรับการสนับสนุนและความร่วมมือในระยะยาว, online) นอกจากนี้ หากโรงไฟฟ้าขนอมสามารถบูรณาการนโยบาย CSR “เชิงพุทธ” โดยประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เช่น สาราณียธรรม 6 อิทธิบาท 4 และหลักธรรมเพื่อการพัฒนา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เมตตา และกรุณา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552) จะช่วยให้การสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนมีความเข้มแข็งยั่งยืน และสะท้อนภาพลักษณ์องค์กรธุรกิจบนฐานพุทธธรรมอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้ความรับผิดชอบต่อสังคมในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ ของโรงไฟฟ้าขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อนำเสนอนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรเป้าหมาย คือ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่อำเภอขนอม จำนวน 30,483 ราย โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 395 ราย คำนวณจากสูตรของ Taro Yamane และสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายและสะท้อนถึงประชากรในพื้นที่อย่างแท้จริง ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน 24 ราย และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ราย ทั้งนี้ ยังมีการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการผ่านการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชน โดยมีผู้เข้าร่วม จำนวน 30 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยแบบสอบถามสร้างขึ้นเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ครอบคลุมประเด็นด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิและมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม พร้อมทั้งทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha)

ส่วนแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างออกแบบให้ครอบคลุมทั้งคำถามเชิงสถานภาพทั่วไปและคำถามเชิงลึก โดยได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมด้านเนื้อหา วัตถุประสงค์ และภาษา ก่อนนำไปใช้จริง

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณใช้การแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 395 ราย ภายในระยะเวลา 4 สัปดาห์ และติดตามเก็บคืนในช่วง 3 สัปดาห์ถัดมา ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ ส่วนข้อมูลเชิงปฏิบัติการได้จากการสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าร่วมการอบรม รวมถึงผลการทดสอบก่อนและหลังการอบรม

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ขณะที่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปฏิบัติการใช้การวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Inductive Analysis) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อนำเสนอผลการวิจัยในเชิงประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ห้วงองค์ความรู้ความรับผิดชอบต่อสังคมในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขอนแก่น จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

1.1 องค์ความรู้ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของโรงไฟฟ้าขอนแก่น จังหวัดนครศรีธรรมราช มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนรอบข้างอย่างยั่งยืน โดยมีการดำเนินงานสำคัญในสามมิติหลัก ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โรงไฟฟ้าได้จัดโครงการปลูกป่าชายเลนและควบคุมคุณภาพน้ำทิ้งและอากาศเสีย เพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศและสร้างความมั่นใจแก่กลุ่มประมงและชุมชนชายฝั่ง ขณะที่ด้านการสร้างงานและอาชีพ โรงไฟฟ้าได้จ้างแรงงานท้องถิ่นจำนวนมาก และสนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น อาชีพเกษตรอินทรีย์และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อเพิ่มรายได้และลดการย้ายถิ่นแรงงาน นอกจากนี้ โรงไฟฟ้ายังขับเคลื่อนการพัฒนาผ่านกิจกรรมและโครงการที่เชื่อมโยงกับสังคม เช่น การปรับปรุงสาธารณูปโภค การตรวจสุขภาพชุมชน และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความผูกพันและความไว้วางใจระหว่างองค์กรกับชุมชน ตอกย้ำบทบาทของ CSR ในการพัฒนาที่ยั่งยืนและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล

1.2 องค์ความรู้ในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ (Buddhist Integration) ได้แก่ การพัฒนาชุมชนบนฐานพุทธธรรมโดยการนำหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับภารกิจนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมไปประยุกต์ใช้หนุนเสริมการพัฒนาเสริมสร้างคุณภาพชีวิตชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งยั่งยืน โดยมีกรณีตัวอย่างโดยการพัฒนาชุมชนบนฐานพุทธธรรมของโรงไฟฟ้าขอนแก่นบูรณาการหลักธรรมเข้ากับภารกิจ CSR เช่น การใช้ สาราณียธรรม 6 เพื่อสร้างความสามัคคีและความไว้วางใจระหว่างชุมชนกับโรงไฟฟ้า การประยุกต์ อธิบาต 4 ในการพัฒนากลุ่มอาชีพและการแปรรูปผลิตผลชุมชน รวมทั้งการส่งเสริม เมตตาและกรุณา ผ่านกิจกรรมช่วยเหลือสังคม แนวทางดังกล่าวสะท้อนการพัฒนาที่เสริมสร้างคุณภาพชีวิตชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน พร้อมขับเคลื่อนองค์กรสู่การเป็น “ธุรกิจบนฐานพุทธธรรม”

2. ผลการวิเคราะห์นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขอนแก่น จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า นโยบายของโรงไฟฟ้าขอนแก่น มี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารบนพื้นฐานความไว้วางใจของชุมชน ด้านการเสริมสร้างสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม ด้านการเสริมสร้างพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชุมชน ด้านการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม และด้านการสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชน ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

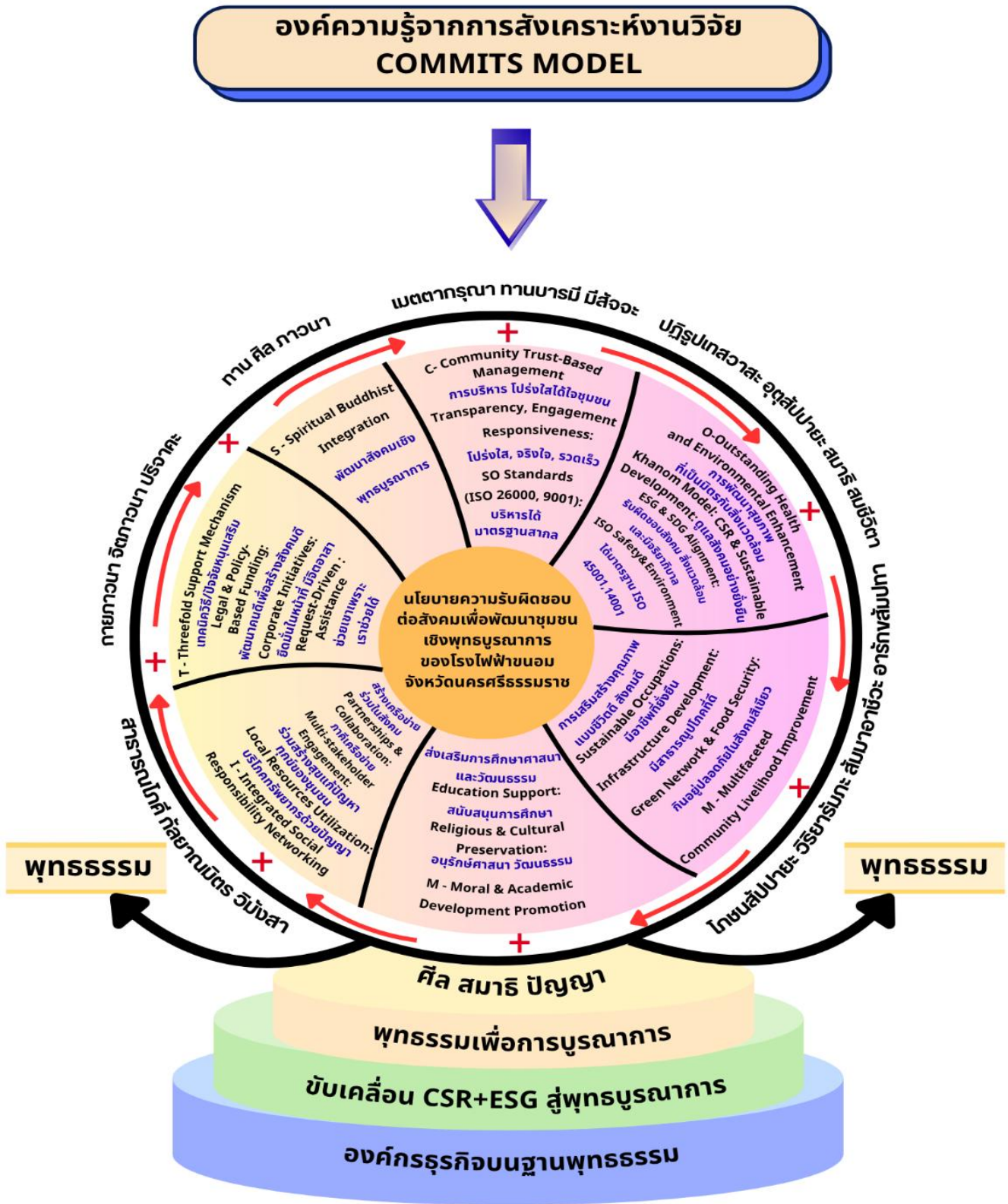
2.1.1 องค์กรความรู้ความรับผิดชอบต่อสังคมในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 5 ด้าน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$ S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.68) รองลงมา ได้แก่ ด้านการเสริมสร้างสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.63) ด้านการสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.66) ด้านการบริหารบนพื้นฐานความไว้วางใจของชุมชน ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.71) และด้านการเสริมสร้างพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชุมชนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.60) ดังแสดงในตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลวิเคราะห์ความเห็นต่อระดับนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาพรวม ทั้ง 5 ด้าน

นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชน	ระดับความรับผิดชอบต่อสังคม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการบริหารบนพื้นฐานความไว้วางใจของชุมชน	4.19	0.71	มาก
2. ด้านการเสริมสร้างสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม	4.42	0.63	มาก
3. ด้านการเสริมสร้างพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชุมชน	4.15	0.60	มาก
4. ด้านการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม	4.45	0.68	มากที่สุด
5. ด้านการสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชน	4.36	0.66	มาก
รวม	4.33	0.66	มาก

2.1.2 หลักพุทธธรรมในการบูรณาการหนุนเสริมนโยบายความรับผิดชอบต่อชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ ทั้ง 5 ด้าน พบว่า 1) ด้านการบริหารบนพื้นฐานความไว้วางใจของชุมชน หลักพุทธธรรมที่บูรณาการ ได้แก่ เมตตากรุณา ทานบารมี สามัคคี สัจจะ เป้าหมาย “หนุนเสริมความโปร่งใส จริงใจ รวดเร็ว” 2) ด้านการเสริมสร้างสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม หลักพุทธธรรมที่บูรณาการ ได้แก่ ปฏิจจสมุปบาท อุดมคติ สอนสมาธิ สมชีวิตา เป้าหมาย “หนุนเสริมสุขภาพ สุขใจ” 3) ด้านการเสริมสร้างพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชุมชน หลักพุทธธรรมที่บูรณาการ ได้แก่ โภชนาสบาย วิจัยรณรงค์ สัมมาอาชีพ อารักขสัมปทา เป้าหมาย “สร้างชีวิตดีสังคมดี” 4) ด้านการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม หลักพุทธธรรมที่บูรณาการ ได้แก่ ศิลปสมาธิ ปัญญา เป้าหมาย “สร้างสังคมอุดมปัญญาด้วยหลักศาสนาและวัฒนธรรม” และ 5) ด้านการสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชน หลักพุทธธรรมที่บูรณาการ ได้แก่ สาธารณโภคี กัลยาณมิตร วิมังสา เป้าหมาย “สร้างความเข้าใจด้วยสายใยแห่งรัก”

2.2 องค์กรความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย ผลสังเคราะห์องค์ความรู้จากการตรวจสอบวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎี และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (การสนทนากลุ่มเฉพาะครั้งที่ 1 - 2) ทำให้ได้กรอบแนวคิดนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้ชื่อ “COMMITTS MODEL” ดังแสดงตามภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขอนแก่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้กรอบแนวคิด “COMMITTS MODEL”

3. การสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขอนแก่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ดำเนินการผ่านการประสานความร่วมมือกับหลายภาคส่วนในสังคม ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์และกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีบทบาทในการสร้างงานและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ องค์กรด้านการพัฒนาอาชีพ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและกลุ่มพัฒนาอาชีพสตรีที่สนับสนุน การพัฒนาทักษะอาชีพ ผู้นำท้องถิ่นตั้งแต่ระดับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้นำชุมชน และกำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงและกำกับดูแลการพัฒนาในพื้นที่ ตลอดจนเครือข่ายชุมชน เช่น เครือข่ายเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเครือข่ายอนุรักษ์ชายฝั่ง ที่ร่วมมือกับโรงไฟฟ้าในการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อความยั่งยืน

อภิปรายผล

1. วิเคราะห์องค์ความรู้ความรับผิดชอบต่อสังคมในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขอนแก่น จังหวัดนครศรีธรรมราช จากผลการวิจัย พบว่า องค์ความรู้ความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าขอนแก่นสัมพันธ์กับแนวคิดขององค์กรที่ไม่ได้มุ่งผลสัมฤทธิ์เชิงธุรกิจเพียงอย่างเดียวแต่ยังคำนึงความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน ทั้งมิติการแก้ปัญหา ป้องกันและพัฒนา สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า “CSR คือ การดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กรที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมทั้งในระดับใกล้และไกลด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกองค์กรซึ่งทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข” (สถาบันไทยพัฒนา (Thaipat Institute), 2556) แนวคิดนี้หนุนเสริมนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าขอนแก่นที่ว่า “นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมชุมชนของโรงไฟฟ้าขอนแก่นแบ่งตามภารกิจหลักมี 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารบนพื้นฐานความไว้วางใจของชุมชน การสร้างสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม การสร้างเสริมคุณภาพชีวิต การส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และการสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธบูรณาการ (โรงไฟฟ้าขอนแก่น, 2564) และพบว่า สามารถนำหลักพุทธธรรมทั้งรายหมวดและรายด้านไปบูรณาการ หนุนเสริมนโยบายได้อย่างลงตัว ได้แก่ หมวด ศีล สมาธิ ปัญญา หมวด ทาน ศีล ภาวนา หลักเมตตากรุณา ทานบารมี สัจจะ หลักปฏิรูปเทสวาสะ อุตสัปปายะ สมาธิ สมชีวิตา โภชนาสัปปายะ วิริยารัมภะ สัมมาอาชีวะ อารักสัมปทา สาธณโมคิ กัลยาณมิตร วิมังสา หรือหลัก กายภาวนา จิตภาวนา ปริจาคะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2552) ข้อค้นพบนี้ ทำให้สรุปในเชิงลึกกว่า CSR ของโรงไฟฟ้าขอนแก่นสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมที่กล่าวได้ว่าบริหารกิจการเชิงพุทธบูรณาการบนฐานพุทธธรรมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า “การบูรณาการ ก็คือ การทำให้หน่วยย่อยที่มีอยู่ทั้งหลายที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกันเข้ามารวมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนให้เป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความหมายครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2543) จากข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าโรงไฟฟ้าขอนแก่นไม่ได้มองประเด็น CSR ว่าเป็นเพียงกลยุทธ์ทางธุรกิจอย่างเดียวหากแต่หากเป็นพันธกิจจิตสำนึกที่องค์กรธุรกิจพึงมีกับชุมชน โดยได้นำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้กับนโยบาย CSR กับชุมชนที่ส่วนมากนับถือพระพุทธศาสนาภายใต้กรอบแนวคิด “KHANOM MODEL” ที่ระบุภารกิจหลัก เช่น ความโปร่งใส การใส่ใจสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (โรงไฟฟ้าขอนแก่น, online) และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 4,11,13 และ 16 แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาย่างมีเป้าหมาย (goal-oriented development) โดยไม่ใช่เพียงประชาสัมพันธ์องค์กรเชิงธุรกิจเพียงอย่างเดียว (S.D.G Move,online) สอดคล้องกับการศึกษาของ Ortendahl, D. B. จากวิจัยเรื่อง “ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและอุตสาหกรรมการศึกษาเชิงปรากฏการณ์ของความพยายามด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรในมหาวิทยาลัย STEM ในช่วงหลังปี 2020” ที่พบว่า ในขณะที่พลเมืองของประเทศสหรัฐฯ หลายล้านคนเริ่มกักตัวอยู่บ้านเนื่องจากการระบาดใหญ่ของ COVID-19 ได้เกิดการฆาตกรรมจอร์จ ฟลอยด์ขึ้นและถูกแพร่หลายผ่านโลกโซเชียลอย่างกว้างขวาง ได้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในด้านความเท่าเทียมทางเชื้อชาติและสิทธิมนุษยชนที่ได้ขยายผลกระทบในการสร้าง

ความกดดันในห้องกรต่าง ๆ ดำเนินการอย่างจริงจังกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคม ในศตวรรษที่ 21 (Ortendahl, D. B. , 2024) ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มุ่งไปที่การตรวจสอบและอธิบายการเปลี่ยนแปลง ในพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรโดยใช้ทฤษฎีการบริหารจัดการที่นำเสนอโดย Davis, K. ที่วิจัย ผ่านการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายความสัมพันธ์ขององค์กรและผู้รับของขวัญที่โรงเรียน AITU เพื่อทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขององค์กรและผลกระทบด้านการกุศลที่มีต่อมหาวิทยาลัยและ ประชากรนักเรียนที่ขาดการเป็นตัวแทน ผลการวิจัยได้สรุปข้อค้น พบว่า 1) การกุศลขององค์กรยังคงสถานะ เป็นเครื่องมือความร่วมมือผ่านปรากฏการณ์ดังกล่าว 2) บริบททางสังคมที่นิติบุคคลต่าง ๆ ดำเนินการอยู่ได้ เปลี่ยนไปอันเป็นผลจากการเสียชีวิตของจอร์จ ฟลอยด์ และ 3) การกุศลขององค์กรมีการมุ่งเน้นมากขึ้นที่โรงเรียน AITU โดยมีการสนับสนุนที่ตรงเป้าหมายมากขึ้น สำหรับโปรแกรมและความคิดริเริ่ม ของ เดวิส และคณะสะท้อน ให้เห็นมุมมองเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรที่พึงปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้เสียอย่างเท่าเทียม (Davis, K. , 1967) บทสรุปนี้มีสาระสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวรรณ เอกพันธ์ และปธาน สุวรรณมงคล เรื่อง “การประเมิน ผลสัมฤทธิ์นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมของธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)” ที่พบว่า ชุมชนมีความเข้าใจ ที่ดีต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการกรุงไทยรักชุมชนที่มาจากประสิทธิภาพในการสื่อสารนโยบาย CSR ของธนาคารที่มีปัจจัยขับเคลื่อนนโยบาย 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) การอบรมและพัฒนาศักยภาพและรายละเอียด การอบรมโครงการ CSR ที่มีคุณภาพ 2) เทคโนโลยีและสื่อสารมวลชน สื่อวัสดุอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีที่เหมาะสม 3) การจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอและใช้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการดำเนินงานของธนาคารกรุงไทย มีกระบวนการวางแผนที่มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้น 3 มิติหลัก 1) การพัฒนาศักยภาพชุมชน 2) การอนุรักษ์ และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม 2) การสร้างพันธมิตรเพื่อความยั่งยืน ผลผลิตของนโยบายที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 2) การพัฒนาและเผยแพร่วัฒนธรรมที่รับผิดชอบต่อสังคมและ สิ่งแวดล้อม 3) การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ (วรวรรณ เอกพันธ์ และปธาน สุวรรณมงคล, 2565)

2. นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขอนแก่น จังหวัด นครศรีธรรมราช จากผลการวิจัย พบว่า โรงไฟฟ้าขอนแก่นมีการกำหนดนโยบาย CSR อย่างชัดเจนและเป็นระบบ โดยแสดงความเข้าใจลึกซึ้งซึ่งต่อบริบทและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น นโยบาย CSR 5 ด้านหลักการบริหารบน พื้นฐานความไว้วางใจโดยสร้างความเชื่อมั่นและความโปร่งใสกับชุมชน สุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมโดยเสริมสร้าง สุขภาพชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การยกระดับคุณภาพชีวิตโดยพัฒนาศักยภาพและความเป็นอยู่ของชุมชน การศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมโดยสนับสนุนการเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและการสร้าง เครือข่ายชุมชนโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจุดแข็งของนโยบาย คือ ถูกพัฒนาจากการมีส่วนร่วมของ ทุกภาคส่วนเชื่อมโยงกับกรอบนโยบาย ESG ของบริษัทแม่อย่างเป็นระบบแปลงเป็นกิจกรรมที่สะท้อนความเข้าใจ ชุมชนอย่างลึกซึ้ง ตัวอย่างกิจกรรมเชิงลึก การสร้างวัดเป็นการสะท้อนความเคารพต่อความเชื่อและวัฒนธรรม ท้องถิ่น การมอบทุนการศึกษาเป็นการลงทุนในอนาคตของชุมชน การพัฒนาชุมชนชายฝั่งอย่างยั่งยืน ตอบสนอง ความต้องการเฉพาะของพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนความพึงพอใจของชุมชนเป็นตัวชี้วัดเชิงปริมาณ ซึ่งจาก การวิเคราะห์แบบสอบถามความเห็นชุมชนต่อระดับการพัฒนาทั้ง 5 ด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) ความสำคัญด้าน CSR ของโรงไฟฟ้าขอนแก่นเป็นตัวอย่งที่ดีของการบูรณาการนโยบาย ESG เข้ากับ บริบทท้องถิ่น โดยเฉพาะการสร้างสมดุลระหว่างการดำเนินธุรกิจหลังงานกับการรักษาความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งสามารถเป็นแบบอย่างสำหรับอุตสาหกรรมพลังงานและโรงงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ ในการพัฒนานโยบาย CSR ที่มีประสิทธิภาพและสร้างผลกระทบเชิงบวกอย่างยั่งยืน และส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจที่ยั่งยืน สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Shaw, J. A. ได้ทำวิจัยเรื่อง “ปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจขนาดเล็กในสหรัฐอเมริกา: ข้อมูล เชิงลึกจากแนวทางปฏิบัติทางธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม” ผลการวิจัยพบว่า สามารถนำผลไปสนับสนุน

การปรับปรุงอัตราการอยู่รอดที่น่าตกใจของธุรกิจขนาดเล็กในสหรัฐอเมริกา ซึ่งอยู่ที่น้อยกว่า 50% ในช่วงห้าปีแรกของการดำเนินงานที่น่าสนใจ คือ ประเด็นแต่ละประเด็นในการศึกษานี้ได้รับการสนับสนุน ในขณะที่ลักษณะของผู้นำและลักษณะของธุรกิจเป็นประเด็นปัจจัยความสำเร็จที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดสองประเด็น (Shaw, J. A., 2024) นอกจากนี้ แนวทางปฏิบัติทางธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคมยังมีความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งที่สุดในการศึกษาทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้นำที่เข้าร่วมแนวทางปฏิบัติทางธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคมมองว่าแนวทางปฏิบัติดังกล่าวเป็นตัวกำหนดความสำเร็จของธุรกิจที่สำคัญที่สุด ผู้นำธุรกิจแต่ละคนมีสูตรสำเร็จในการดำเนินการขององค์กรต่างกันขึ้นอยู่กับตัวแปรหลายประการ ซึ่งมักเริ่มต้นด้วยวิสัยทัศน์ และพันธกิจที่ผู้นำพยายามดำเนินการ นอกจากนี้ พบว่านโยบายความรับผิดชอบต่อชุมชนของโรงไฟฟ้าขนอมยังมีการนำหลักพุทธธรรมไปบูรณาการหนุนเสริมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สามารถสร้างชุมชนเข้มแข็งได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นของ กัลยา ทองนุช และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบพุทธบูรณาการการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู มี 5 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านลักษณะส่วนบุคคล คุณลักษณะและศักยภาพเฉพาะตัวของครู ด้านความสามารถในการทำงาน ทักษะและสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ด้านคุณลักษณะของผู้บริหาร ภาวะผู้นำและการสนับสนุนจากผู้บริหาร ด้านการสนับสนุนทางสังคม ระบบสนับสนุนจากชุมชนและเครือข่าย ด้านบรรยากาศขององค์กร สภาพแวดล้อมการทำงานและวัฒนธรรมองค์กร โครงสร้างรูปแบบพุทธบูรณาการ มี 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ (Foundation) แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน กรอบแนวคิดการบูรณาการหลักพุทธธรรม ส่วนที่ 2 เนื้อหา (Content) การประยุกต์หลักธรรมพุทธใน 5 ด้าน การพัฒนาคุณภาพชีวิตการเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมกับการปฏิบัติงานครูกิจกรรมและกระบวนการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม ส่วนที่ 3 เงื่อนไขความสำเร็จ (Success Factors) นโยบาย การสนับสนุนจากระดับนโยบายและการบริหาร ความสำคัญและการสร้างบรรยากาศ ครูและผู้บริหารให้ความสำคัญ มองเห็นคุณค่า และสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การสร้างเครือข่าย ชุมชน กรรมการสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมและสร้างเครือข่ายการทำงาน ผลการประเมินประสิทธิภาพ ระดับความสำเร็จการประเมินรูปแบบพุทธบูรณาการทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพสูงของการประยุกต์หลักธรรมพุทธในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครู ความสำคัญเชิงวิชาการและการปฏิบัติ นวัตกรรมบูรณาการ ผลการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการบูรณาการหลักธรรมพุทธเข้ากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษา โดยเฉพาะการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาส่วนบุคคลและการสร้างระบบสนับสนุนที่เป็นองค์รวม (กัลยา ทองนุช และคณะ, 2564)

3. การสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมในการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า โรงไฟฟ้าขนอมได้สร้าง “เครือข่ายไตรภาคี” ที่เชื่อมโยง 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยเน้นความร่วมมือที่พัฒนาเป็นความสัมพันธ์เชิงพึ่งพา (Mutual Interdependence) และนำไปสู่การพัฒนาาร่วมกับวัด โรงเรียน หน่วยงานสุขภาพ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อชุมชน (CSR) ของโรงไฟฟ้าขนอมยึดหลักพุทธธรรมที่หนุนเสริมนโยบายการสร้างเครือข่ายที่หลากหลายที่ทำให้เกิดผลเชิงพัฒนาและแก้ปัญหาชุมชนได้ไปพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอาทรวิชิตกิจ และคณะ ที่ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนววิถีพุทธในงานต่อต้านการทุจริต และการสร้างเครือข่ายต่อต้านการทุจริตอย่างยั่งยืน” ที่พบว่า ประเด็นสำคัญ คือ 1) ประสิทธิภาพของแนวทางวิถีพุทธที่แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนววิถีพุทธในงานต่อต้านการทุจริตมีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุดทุกด้านซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของการประยุกต์หลักธรรมพุทธที่มีรากฐานลึกซึ้งในวัฒนธรรมไทยมาเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมที่เหมาะสมในการต่อต้านการทุจริต และการที่ผลการวิจัยแสดงระดับความสำเร็จที่สูงในทุกด้านเป็นผลมาจากการออกแบบรูปแบบและ

กิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนไทย การใช้หลักธรรมพุทธเป็นพื้นฐานทำให้ประชาชนสามารถเข้าใจและยอมรับแนวทางการต่อต้านการทุจริตได้ง่ายกว่าการใช้แนวทางที่มาจากภายนอก 2) มีรูปแบบการดำเนินงานที่หลากหลายและครอบคลุมมิติสำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมจิตสำนึก การเสริมสร้างพลังความเข้มแข็ง การพัฒนาเทคโนโลยีและเครื่องมือ และการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง 3) การเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจพอเพียงกับการต่อต้านการทุจริต หนุนเสริมให้ประชาชนมีความพอเพียงและสามารถพึ่งพาตนเองได้ส่งผลให้ลดแรงจูงใจในการทุจริต 4) มีกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมรูปธรรมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง 5) การเสริมสร้างต้นกล้าคุณธรรมจริยธรรมเป็นการลงทุนในอนาคตของสังคม 6) การขับเคลื่อนพลัง “บ-ว-ร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) เป็นการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายทางสังคมที่มีอยู่แล้วในชุมชนไทย การที่สถาบันทั้งสามทำงานร่วมกันอย่างประสานสอดคล้องจะสร้างพลังในการต่อต้านการทุจริตที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการทำงานแยกกัน 7) การสร้างเครือข่ายได้อย่างยั่งยืน โดยการสร้างเครือข่ายที่ครอบคลุมไปทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา ซึ่งจะทำให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ และเป็นการส่งถ่ายความร่วมมือในการศึกษา พัฒนาดูแลซึ่งกันและกัน (พระครูอาทรวิจิตรกิจ และคณะ, 2566) สอดคล้องกับผลการศึกษาของสิทธิชัย เครือวุฒิกุล ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาระบบเครือข่ายและความรับผิดชอบต่อสังคมอุตสาหกรรมผลิตแก้วในประเทศไทยมีรูปแบบการสนับสนุนและดูแลสังคม การส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษา การส่งเสริมศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม การสนับสนุนและดูแลสุขภาพ การส่งเสริมอาชีพและดูแลชุมชน การดูแลด้านสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมบุคลากรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งด้านสุขภาพกายและจิตใจ และด้านสภาพคล่องทางการเงินของครอบครัว และการส่งเสริมศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม (สิทธิชัย เครือวุฒิกุล, 2563)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย พบว่า องค์กรความรู้ความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของโรงไฟฟ้าขอนแก่นเป็นนวัตกรรมความคิดใหม่ที่สะท้อนวิถีชุมชนชาวพุทธอย่างชัดเจน ดังนั้น โรงไฟฟ้าขอนแก่นควรให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่ผู้บริหารและบุคลากรทุกระดับ ผ่านการเผยแพร่เอกสารชุดความรู้ การประชุมสัมมนา และการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักพุทธธรรมและวิถีการบูรณาการเข้าสู่การดำเนินนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมภายใต้กรอบแนวคิด “COMMITTS MODEL” ที่สะท้อนภาพลักษณ์ “องค์กรธุรกิจบนฐานพุทธธรรม” จากการศึกษา พบว่า ชุมชนยังมีข้อกังวลเกี่ยวกับผลกระทบด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การสร้างงานและสร้างอาชีพ ดังนั้น การปรับกลยุทธ์ด้านข้อมูลข่าวสารให้ชุมชนเข้าถึงได้สะดวกและเข้าใจง่าย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ โรงไฟฟ้าขอนแก่นยังมีข้อจำกัดด้านการสร้างเครือข่าย จึงควรจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบล” เพื่อทำหน้าที่ทั้งเป็นช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและเป็นหน่วยกลั่นกรองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินกิจกรรม CSR มีประสิทธิภาพทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ข้อเสนอแนะจากการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ ในระดับหน่วยงาน โรงไฟฟ้าขอนแก่นควรพัฒนาและจัดตั้งทีมงาน CSR เชิงพุทธบูรณาการ เพื่อประสานงานระหว่างฝ่ายบริหารและชุมชน และออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง สำหรับชุมชนและสังคม ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดโครงการพัฒนา และเข้าร่วมเวทีสาธารณะของโรงไฟฟ้าเพื่อสะท้อนความคิดเห็น นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ด้านพุทธธรรมและการพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน ในเชิงนโยบาย ภาครัฐและองค์กรกำกับควรกำหนดมาตรฐานการรายงานผล CSR แบบบูรณาการพุทธธรรม เพื่อให้กิจกรรม CSR ของภาคธุรกิจสอดคล้องกับวิถีชุมชนและเป็นที่ยอมรับในสังคม พร้อมทั้งสนับสนุนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ CSR ระดับจังหวัดเพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างชุมชนและองค์กรธุรกิจ สุดท้าย สำหรับการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาผลกระทบ

ระยะยาวของการบูรณาการพุทธธรรมในกิจกรรม CSR ต่อคุณภาพชีวิตของชุมชน และวิเคราะห์รูปแบบการสื่อสาร และกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้กิจกรรม CSR ขับเคลื่อนสู่ผลลัพธ์ที่แท้จริง และยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- โรงไฟฟ้าขอนแก่น. (2564). โครงการด้านความรับผิดชอบต่อสังคม. เรียกใช้เมื่อ 28 เมษายน 2567 จาก <https://shorturl.asia/TP8iL>
- กัลยา ทองนุช และคณะ. (2564). รูปแบบพุทธบูรณาการการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์. วารสารวิจัยวิชาการ, 4(3), 184-186.
- คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2560). แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ณพัชร ประพันธ์พจน์ และคณะ. (2556). การมีส่วนร่วมในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของพนักงานบริษัท ยูนิลีเวอร์ ไทยโฮลดิ้ง จำกัด. วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 9(1), 1224-1241.
- พระครูอาทรวิจิตรกิจ และคณะ. (2566). รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนววิถีพุทธในงานต่อต้านการทุจริต และการสร้างเครือข่ายต่อต้านการทุจริตอย่างยั่งยืน. วารสารวิจัยวิชาการ, 6(3), 49-64.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2552). ธรรมนุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนุมนุสสรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- วรวรรณ เอกพันธ์ และปธาน สุวรรณมงคล. (2565). การประเมินผลสัมฤทธิ์นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคม ของธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน). วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 23(2), 339-340.
- สถาบันไทยพัฒน์ (Thaipat Institute). (2556). คุณลักษณะของ CSR. เรียกใช้เมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://shorturl.asia/WxIAT>
- सानิตย์ หนูนิล และคณะ. (2559). ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ: ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลลัพธ์. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 10(2), 304-321.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2566). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2566 จาก <https://shorturl.asia/tj7X9>
- สิทธิชัย เครืออุดมกุล. (2563). รูปแบบการพัฒนาระบบเครือข่ายและความรับผิดชอบต่อสังคมของอุตสาหกรรมผลิตแก้วไทย. วารสาร มจร. การพัฒนาสังคม, 5(1), 51-57.
- องค์การสหประชาชาติ (ประจำประเทศไทย). (2565). SDG Move: ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGs. เรียกใช้เมื่อ 17 กันยายน 2567 จาก <https://www.SDgmove.com/intro-to-SDgs>
- อวยชัย ราชชัยกุล. (2566). ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ตามหลักสังคหวัตถุธรรมขององค์กรภาคเอกชน. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 6(3), 137-151.
- Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. Business Horizons, 34(4), 39-48.

- Davis, K. (1967). Human relation at work: The dynamic of organizational behavior. New York: McGraw-Hill.
- Ortendahl, D. B. (2024). University-Industry Partnerships, A Phenomenological Study of Corporate Social Responsibility Efforts at STEM Universities in a Post-2020 Period. In Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Education. Graduate School.
- SCGP. (2567). ความยั่งยืน 3 มิติ ที่จับต้องได้. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤษภาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/RXm9z>
- Shaw, J. A. (2024). Critical Success Factors of United States Small Businesses: Insights From Socially Responsible Business Practices. In Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Education. Graduate School.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก
ของผู้เคยได้รับการลงโทษครั้งแรกในคดียาเสพติด*

FACTORS AFFECTING THE NON-RECIDIVISM OF A PERSON WHO HAS BEEN
CONVICTED FOR THE FIRST TIME IN A DRUG CASE

โชต อัครลาภสกุล

Chot Atsawalapsakun

ศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ อุดรดิตถ์ ประเทศไทย

Uttaradit Provincial Court, Uttaradit, Thailand

Corresponding author E-mail: chotatsawalapsakun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกของผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกครั้งแรกในคดียาเสพติด 2) เพื่อศึกษาประเภทของมาตรการที่มีผลต่อการไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกของผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกครั้งแรกในคดียาเสพติด และ 3) เพื่อหาแนวทางการใช้มาตรการในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกครั้งแรกในคดียาเสพติด งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกครั้งแรกตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 หรือประมวลกฎหมายยาเสพติด และพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 8 คน และบุคคลในครอบครัว ได้แก่ บิดา มารดา คู่สมรส และบุตรที่บรรลุนิติภาวะ จำนวน 12 คน ผลการวิจัยพบว่า การที่ผู้เคยได้รับโทษจำคุกครั้งแรกในคดียาเสพติดสามารถกลับคืนสู่สังคมโดยไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ มิได้เกิดจากการลงโทษเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยปัจจัยร่วมหลายด้าน ได้แก่ บทลงโทษที่ทำให้เกิดความตระหนัก การสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการฟื้นฟูพฤติกรรมในเรือนจำ ขณะเดียวกัน มาตรการที่มีประสิทธิผลคือ การพัฒนากฎหมายเชิงฟื้นฟู การสร้างโอกาสด้านอาชีพ การส่งเสริมศีลธรรมและแรงยึดเหนี่ยวทางจิตใจ รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน งานวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่าการป้องกันการไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำจำเป็นต้องบูรณาการทั้งกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ เพื่อสร้างเส้นทางคืนสู่สังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืน

คำสำคัญ: คดียาเสพติด, ผู้เคยได้รับการลงโทษ, กระทำความผิดซ้ำ, การฟื้นฟู

Abstract

This research aims: 1) To study factors affecting the delinquency of first-time drug offenders; 2) To study the types of measures influencing the delinquency of first-time drug offenders; and 3) To identify measures to prevent recidivism among first-time drug offenders. This qualitative research utilized documentary research and in-depth interviews with eight first-time drug offenders under the Narcotics Act B.E. 2522 (1979) and released from prison at least three years ago; and

* Received September 4, 2025; Revised September 27, 2025; Accepted September 30, 2025

12 family members, including their parents, spouses, and adult children. The results revealed that the reintegration of first-time drug offenders does not solely depend on punishment alone. It also relies on multiple factors, including awareness-raising punishments, family and social support, economic stability, and prison behavioral rehabilitation. Effective measures include the development of restorative laws, the creation of career opportunities, the promotion of morality and psychological support, and the creation of collaborative networks across all sectors. Research therefore suggests that preventing recidivism requires integrating legal, economic, social, and psychological approaches to create a stable and sustainable path to social reintegration.

Keywords: Drug Case, Person Who Has Been Convicted, Recidivism, Restoration

บทนำ

ยาเสพติดเป็นอันตรายต่อสุขภาพ การมีประชากรติดยาเสพติดก่อให้เกิดปัญหาแก่รัฐ เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของอาชญากรรมต่าง ๆ เมื่อผู้ใดหันมาเริ่มต้นใช้ยาเสพติดจะส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของผู้นั้น เช่น ผลเสียต่อการทำงาน มีปัญหาด้านการเงินส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว หากผู้นั้นใช้ยาเสพติดต่อเนื่องเป็นระยะเวลาที่นานขึ้นจะได้รับผลกระทบจากยาเสพติดมากขึ้นส่งผลเสียต่อสุขภาพในระยะยาว และเนื่องจากยาเสพติดมีราคาสูงต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก ผู้ติดยาเสพติดส่วนมากเมื่อไม่มีเงินก็มักจะก่ออาชญากรรมเพื่อให้ได้เงินมาใช้ในการซื้อยาเสพติด โดยอาจเริ่มจากอาชญากรรมเล็กน้อย เช่น ลักทรัพย์หรือวิ่งราวทรัพย์ หากสังคมใดมีคนติดยาเสพติดเป็นจำนวนมากจะส่งผลเสียอย่างมากแก่สังคมนั้น ประเทศไทยพยายามแก้ไขปัญหายาเสพติดมาอย่างยาวนาน ในปี 2546 รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีแนวคิดที่ว่า “ผู้ค้าและผู้เสพยาเสพติดมีเจตจำนงที่ต้องการกระทำความผิด โดยคำนึงถึงผลได้ผลเสียจากการกระทำดังกล่าวแล้วจึงลงมือกระทำความผิด” และรัฐบาลประกาศสงครามกับยาเสพติดมีจุดประสงค์ที่จะปราบปรามผู้ค้ายาเสพติดด้วยมาตรการที่รุนแรงเพื่อลดอุปทานของยาเสพติด โดยมีผู้ค้ายาเสพติดเข้ามอบตัวจำนวน 42,372 ราย (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2546) แต่หลังจากปี 2547 ก็ยังมีการจับกุมดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง จึงเห็นได้ว่าการใช้มาตรการรุนแรงนั้นไม่สามารถช่วยลดอัตราการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับยาเสพติดได้อย่างถาวร

จากมาตรการปราบปรามโดยใช้วิธีรุนแรงเพียงอย่างเดียวแต่ไม่ได้ผลตามที่ต้องการ จึงมีการเพิ่มมาตรการที่มุ่งเน้นการบำบัดผู้ติดหรือเสพยาเสพติดเพื่อลดจำนวนผู้ต้องการใช้ยาเสพติดอันเป็นปัจจัยหนึ่งของปัญหายาเสพติด โดยมีการออกพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เพื่อกดดันให้ผู้เสพยาหรือติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัด แต่ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัตินี้มีจุดประสงค์เพื่อชะลอการฟ้องร้องดำเนินคดีทางศาล แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่มีความชัดเจนในการปฏิบัติต่อผู้เข้ารับการบำบัดอย่างผู้ป่วยส่งผลให้กระบวนการบำบัดไม่สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดหรือเสพยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประกอบกับคำกล่าวที่ว่า “ไม่เกรงกลัวต่ออาญาแผ่นดิน” เป็นประโยคที่ถูกกล่าวซ้ำถึงผู้กระทำความผิดที่ก่ออาชญากรรมในลักษณะอุกฉกรรจ์ที่กำหนดไว้เป็นความผิดในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเปรียบเสมือนหนึ่งในกติกาสังคมที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อควบคุมสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย อีกทั้งเป็นการสร้างเกราะป้องกันให้ผู้คนในสังคมมีความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดเนื่องจากบทลงโทษที่รุนแรง รวมไปถึงเป็นการสร้างความเกรงกลัวให้กับผู้ที่เคยพลาดพลั้งกระทำความผิดให้ไม่กล้าลงมือกระทำความผิดซ้ำอีก ด้วยมาตรการข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้นำความรู้สึกลัวของมนุษย์เข้ามามีส่วนร่วมในการอธิบายสาเหตุการเกิดอาชญากรรมเช่นเดียวกับทฤษฎีการยับยั้ง (Deterrence Theory) ของซีซาร์ เบ็คคาเรีย ที่ได้สอดแทรกความน่ากลัวของการละเมิดกฎหมายอาญาเพื่อทำให้ผู้ที่เคยได้รับการลงโทษเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าก่ออาชญากรรมอีกในอนาคต และเป็นตัวอย่างให้แก่ผู้อื่นที่ไม่เคย

กระทำความผิดได้เกิดความเกรงกลัวต่อการละเมิดกฎหมายด้วย (Beccaria, C., 1988) ความกลัวเป็นความรู้สึกพื้นฐานประการหนึ่งของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ก่อตัวขึ้นเมื่อมีเหตุคุกคามกับสิ่งมีชีวิตทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ ความกลัวนั้นไม่ได้เกิดจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรมจากรุ่นสู่รุ่น แต่จะก่อตัวขึ้นผ่านกระบวนการคิดที่ขึ้นอยู่กับโครงสร้างการรับรู้ ความทรงจำ ความคาดหวัง และการกระทำเชิงความคิดส่วนบุคคล (LeDoux, J. E., 2015) ประสบการณ์ในชีวิตของแต่ละคนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกิดความกลัวที่แตกต่างกันออกไป เมื่อมนุษย์ถูกทำให้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่มีความกดดันจึงเกิดความคับข้องใจ มีความรู้สึกทางลบต่าง ๆ เกิดขึ้น เช่น ความโกรธและทำให้มีแนวโน้มที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวหรือลงมือประกอบอาชญากรรมดังสมมติฐานของแนวคิดความก้าวร้าวที่เกิดจากความคับข้องใจ (Frustration aggression hypothesis) ที่ชี้ว่าเมื่อมีอุปสรรคมายับยั้งให้บุคคลไม่สามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ต้องการบรรลุได้ บุคคลนั้นจะเกิดความคับข้องใจและรู้สึกโกรธจนนำไปสู่การระเบิดทางอารมณ์ออกมาผลกระทบบางอย่างจากความคับข้องใจนี้สามารถนำมาใช้อธิบายอาชญากรรมที่มีความรุนแรงได้ด้วยการศึกษาจากปัจจัยทางสังคมระดับมหภาค สถานการณ์ทางสังคมที่อยู่ระหว่างกลาง และปัจจัยภูมิลักษณ์ส่วนบุคคล ความรู้สึกส่วนบุคคล และการลงมือก่ออาชญากรรม (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2549) เช่นเดียวกับความกลัวที่เป็นความรู้สึกทางลบที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ตกอยู่ในสภาวะกดดัน เครียด คับข้องใจ จึงอาจอธิบายได้ว่าเมื่อมนุษย์แต่ละคนเกิดความกลัวจะมีวิธีการจัดการความกลัวที่แตกต่างกันออกไป เช่น การหลบเลี่ยง การหลบหนี ในขณะที่บางคนใช้การเผชิญหน้ากับความกลัวด้วยการกระทำที่ถูกต้อง บางคนจัดการกับความกลัวด้วยวิธีที่ขัดต่อศีลธรรมหรือกระทำการที่ละเมิดต่อกฎหมายนำไปสู่เส้นทางของการประกอบอาชญากรรมในที่สุด ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจทำให้เกิดการแข่งขันในสังคมเพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ภาวะอารมณ์ทางลบเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกกลัว เช่น กลัวความล้มเหลวในด้านหน้าที่การงาน การเรียน ความกลัวที่จะสูญเสียความสัมพันธ์หรือเกียรติยศหรือแม้แต่กลัวการอดอยาก มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีการรับรู้ถึงกฎระเบียบสังคมว่าหากกระทำความผิดอาจถูกผู้บังคับใช้กฎหมายจับกุมดำเนินคดีและถูกลงโทษตามที่กฎหมายกำหนด จึงกล่าวได้ว่า บุคคลที่กระทำการอันละเมิดต่อกฎหมายนั้นมีความพร้อมที่จะเสี่ยงต่อการประกอบอาชญากรรมอย่างชัดเจนเมื่อสิ่งเหนี่ยวรั้งที่ทำให้บุคคลไม่กล้ากระทำความผิดคือ ความกลัวต่อกฎหมายเท่ากับว่าผู้ที่กล้ากระทำผิดจะต้องมีเหตุผลหรือสิ่งผลักดันอื่น ๆ ที่มีความเข้มข้นมากพอจนกลายเป็นความกลัวที่เหนือกว่าความกลัวลงโทษตามกฎหมาย เช่น ลักทรัพย์เพราะกลัวไม่มีเงินเลี้ยงปากท้อง ค้ายาเสพติดเพราะเกรงกลัวผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ความกลัวในลักษณะดังกล่าวอาจส่งผลต่อการกระทำผิดของบุคคลได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว ปรากฏตามตาราง ดังนี้ (กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, 2567)

ข้อมูลเชิงสถิติการปล่อยตัวผู้ต้องขังและอัตราการกระทำผิดซ้ำในประเทศไทยแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่น่าสนใจในช่วงปีงบประมาณต่าง ๆ โดยในปีงบประมาณ 2567 มีผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว จำนวน 39,159 คน ซึ่งยังไม่มีข้อมูลการกลับมาก่อทำผิดซ้ำ ขณะที่ปี 2566 มีจำนวนผู้พ้นโทษสูงถึง 138,223 คน และปี 2565 มีจำนวน 160,121 คน โดยพบว่า มีผู้กระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี จำนวน 24,864 คน คิดเป็นร้อยละ 17.09 สำหรับปี 2564 มีผู้พ้นโทษจำนวน 195,935 คน โดยกลับมาก่อทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี จำนวน 22,089 คน คิดเป็นร้อยละ 11.95 และภายใน 2 ปี จำนวน 43,104 คน คิดเป็นร้อยละ 23.31 ส่วนปี 2563 มีผู้พ้นโทษ 156,746 คน โดยมีกลับมาก่อทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี จำนวน 18,948 คน (ร้อยละ 13.04) ภายใน 2 ปี จำนวน 33,677 คน (ร้อยละ 23.18) และภายใน 3 ปี จำนวน 46,427 คน (ร้อยละ 31.96) ในปี 2562 มีผู้พ้นโทษ 160,498 คน พบการกระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี จำนวน 21,197 คน (ร้อยละ 14.59) ภายใน 2 ปี จำนวน 35,868 คน (ร้อยละ 24.68) และภายใน 3 ปี จำนวน 46,351 คน (ร้อยละ 31.89) เช่นเดียวกับปี 2561 ที่มีผู้พ้นโทษ 110,339 คน กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี จำนวน 15,257 คน (ร้อยละ 15.59) ภายใน 2 ปี จำนวน 26,301 คน (ร้อยละ 26.87)

และภายใน 3 ปี จำนวน 33,918 คน (ร้อยละ 34.65) ปี 2560 มีผู้พ้นโทษ 135,848 คน พบว่า กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี จำนวน 17,445 คน (ร้อยละ 14.85) ภายใน 2 ปี จำนวน 31,114 คน (ร้อยละ 26.48) และภายใน 3 ปี จำนวน 40,678 คน (ร้อยละ 34.62) ส่วนปี 2559 มีผู้พ้นโทษ 147,030 คน โดยพบการกระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี จำนวน 17,688 คน (ร้อยละ 14.34) ภายใน 2 ปี จำนวน 31,991 คน (ร้อยละ 25.94) และภายใน 3 ปี จำนวน 43,323 คน (ร้อยละ 35.13) สำหรับปี 2558 มีผู้พ้นโทษจำนวน 142,156 คน กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี จำนวน 14,561 คน (ร้อยละ 14.32) ภายใน 2 ปี จำนวน 25,782 คน (ร้อยละ 25.35) และภายใน 3 ปี จำนวน 35,039 คน (ร้อยละ 34.45) ขณะที่ปี 2557 มีจำนวนผู้พ้นโทษ 109,840 คน โดยกลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี จำนวน 10,605 คน (ร้อยละ 14.21) ภายใน 2 ปี จำนวน 17,942 คน (ร้อยละ 24.03) และภายใน 3 ปี จำนวน 24,111 คน (ร้อยละ 32.30) สุดท้ายในปี 2556 มีจำนวนผู้พ้นโทษ 79,061 คน โดยกลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี จำนวน 6,322 คน (ร้อยละ 16.03) ภายใน 2 ปี จำนวน 10,468 คน (ร้อยละ 26.54) และภายใน 3 ปี จำนวน 13,597 คน (ร้อยละ 34.47) จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้จำนวนผู้พ้นโทษในแต่ละปี มีความแตกต่างกัน แต่แนวโน้มการกระทำผิดซ้ำภายในระยะเวลา 1 - 3 ปี ยังคงอยู่ในระดับร้อยละ 11 - 17 ในปีแรก และเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 23 - 27 ในปีที่สอง และสูงกว่า 30% ในปีที่สาม ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความท้าทายในการลดการกระทำผิดซ้ำและการเตรียมความพร้อมให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน จากสถิติการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในประเทศไทย พบว่า ในช่วงปี 2556 - 2565 ผู้ต้องขังที่กลับไปกระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี หลังได้รับการปล่อยตัว มีค่าเฉลี่ยประมาณร้อยละ 14.60 และเมื่อขยายระยะเวลาเป็น 2 ปี (เฉพาะช่วงปี 2556 - 2564) ค่าดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นประมาณร้อยละ 25.15 ส่วนผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำภายใน 3 ปี (ช่วงปี 2556 - 2563) มีค่าเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 39.96 จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แนวโน้มการกลับไปกระทำผิดซ้ำมีการเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาหลังการปล่อยตัว ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญในการบริหารจัดการผู้พ้นโทษ และสอดคล้องกับปัญหาการวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษาปัจจัยและมาตรการที่จะช่วยลดการกระทำผิดซ้ำ ข้อมูลเชิงสถิติเหล่านี้ชี้ให้เห็นความจำเป็นของการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ และการออกแบบมาตรการฟื้นฟูผู้พ้นโทษอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านบทลงโทษตามกฎหมาย การสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และบทเรียนจากประสบการณ์ในเรือนจำ เพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมั่นคงและลดความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำ

ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงปัญหาการกลับไปกระทำผิดซ้ำของผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกคดีอาชญากรรม ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสังคมและความปลอดภัยของประชาชน อีกทั้งผู้พ้นโทษมักเผชิญกับอุปสรรคในการปรับตัวเข้าสู่สังคม ทั้งด้านการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และทักษะในการดำรงชีวิตอย่างสุจริต ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษากระบวนการและปัจจัยที่เอื้อต่อการคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษ พร้อมพิจารณามาตรการสนับสนุนที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เคยต้องโทษสามารถปรับตัวได้อย่างมั่นคง มีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดี และลดความเสี่ยงในการเกิดอาชญากรรมซ้ำในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกของผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกครั้งแรกในคดีอาชญากรรม
2. เพื่อศึกษาประเภทของมาตรการที่มีผลต่อการไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกของผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกครั้งแรกในคดีอาชญากรรม
3. เพื่อหาแนวทางการใช้มาตรการในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกครั้งแรกในคดีอาชญากรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกของผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกครั้งแรกในคดียาเสพติด เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ในการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ทำให้ผู้วิจัยสามารถถาม-ตอบรายละเอียดที่เกี่ยวกับเรื่องที่วิจัยได้ทุกแง่มุม ทำให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและครอบคลุมในทุกประเด็นที่ทำการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ที่ทำการสัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพใช้แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview form) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการทางสถิติสุ่มตัวอย่างเรียกว่า การเลือกแบบเจาะจง กล่าวคือ เลือกจากผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 หรือประมวลกฎหมายยาเสพติดครั้งแรก อายุไม่เกิน 60 ปี จากศาลในเขตอำนาจของอธิบดีผู้พิพากษาศาล 6 โดยพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี และไม่เคยกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซ้ำอีก จำนวน 8 คน และบุคคลในครอบครัวของบุคคลดังกล่าว ได้แก่ บิดา มารดา สามีหรือภรรยา และบุตรที่บรรลุนิติภาวะ (ถ้ามี) จำนวน 12 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Data Instrument)

แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview form) เพื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีกของผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกครั้งแรกตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 หรือประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยมีข้อคำถาม ดังนี้ สถานะทางเศรษฐกิจของผู้เคยต้องโทษตอนนี้เป็นอย่างไรร, ภายหลังพ้นโทษ ผู้เคยต้องโทษประกอบอาชีพใดบ้าง, ค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวของผู้เคยต้องโทษเป็นอย่างไร, คนในชุมชนที่ผู้เคยต้องโทษอยู่อาศัยมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เคยต้องโทษอย่างไรบ้าง, คนรอบข้างของผู้เคยต้องโทษมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เคยต้องโทษอย่างไรบ้าง, ผู้เคยต้องโทษมีส่วนร่วมกับการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนอย่างไรบ้าง, ท่านมีความรู้สึกอย่างไรกับผู้เคยต้องโทษ, ท่านคิดว่าคนในครอบครัว คนรอบข้าง และคนในชุมชนมีความรู้สึกอย่างไรต่อผู้เคยต้องโทษ, ท่านคิดว่าผู้เคยต้องโทษมีการเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนของท่านจัดขึ้นอย่างไรบ้าง, ผู้เคยต้องโทษกระทำความผิดฐานใดในคดียาเสพติด, ท่านคิดว่าผู้เคยต้องโทษถูกคุมขังด้วยคดียาเสพติดเนื่องจากสาเหตุใด, ท่านคิดว่าภายหลังจากพ้นโทษผู้เคยต้องโทษได้มีการติดต่อกับเพื่อนผู้ต้องโทษ/พ้นจากโทษ หรือไม่ อย่างไร, ท่านคิดว่าภายหลังจากพ้นโทษ ผู้เคยต้องโทษมีโอกาส เวลาได้ติดต่อ พูดคุย แลกเปลี่ยนเรื่องต่าง ๆ กับเพื่อน ผู้ต้องโทษ/พ้นจากโทษ หรือไม่ อย่างไร, ท่านคิดว่าผลที่เกิดจากการฝึกอบรมต่าง ๆ ในเรือนจำของผู้เคยต้องโทษ สามารถใช้งานได้ เป็นที่ภาคภูมิใจ และทำให้มีความมั่นใจว่าสามารถนำความรู้ไปสร้างงานและพัฒนาอาชีพได้หลังจากพ้นโทษ, ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมฟื้นฟูของเรือนจำ สามารถช่วยให้ผู้เคยต้องโทษมีสุขภาพร่างกายและจิตใจดีสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมเสียและพฤติกรรมเล็กเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้, ท่านคิดว่า ผู้เคยต้องโทษมีความตั้งใจจะใช้ทักษะวิชาชีพที่ได้ฝึกจากเรือนจำไปประกอบอาชีพแล้วจะไม่กลับไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทุกกรณี, ท่านคิดว่า การฝึกทักษะวิชาชีพในเรือนจำ สามารถช่วยฟื้นฟูผู้เคยต้องโทษให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีของสังคมและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก, ท่านคิดว่าผู้เคยต้องโทษได้รับการเลี้ยงดูจากบิดา/มารดา อย่างไร, ท่านคิดว่าบิดา/มารดาหรือคนในครอบครัวของผู้ที่เคยต้องโทษ มีความประพฤติอย่างไรบ้าง, ท่านและบุคคลในครอบครัวของผู้เคยต้องโทษ มีการดูแลเอาใจใส่ และให้การอบรมสั่งสอนผู้เคยต้องโทษหรือไม่ อย่างไร, หากผู้เคยต้องโทษประสบปัญหาในการดำเนินชีวิต ท่านได้ให้กำลังใจ คำแนะนำ และหาทางแก้ไขปัญหานั้นกับผู้เคยต้องโทษหรือไม่ อย่างไร, ท่านได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้เคยต้องโทษ เช่น รับประทานอาหาร การไปเที่ยว การเล่นกีฬา ด้วยกันหรือไม่ อย่างไร, ในขณะที่ผู้เคยต้องโทษถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำ ท่านมีค้อยมาเยี่ยมผู้เคยต้องโทษหรือไม่ อย่างไร, ครอบครัวของท่าน มีฐานะทางการเงินสำหรับการดำรงชีวิตเป็นอย่างไร, ครอบครัวของท่านได้อยู่กันอย่างพร้อมหน้า

พร้อมตาทุกคนในครอบครัวหรือไม่ อย่างไรก็ตาม, ท่านคิดว่าการลงโทษตามกฎหมายแบบใดที่ทำให้ผู้เคยต้องโทษได้รับแล้วเกิดความเข็ดหลาบและไม่กระทำความผิดอีก, ท่านมีความคิดเห็นต่อบทลงโทษทางอาญาอย่างไร และความคิดเห็นนั้นส่งผลต่อการไม่กระทำความผิดซ้ำของผู้เคยต้องโทษหรือไม่ อย่างไร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collecting)

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ 1) จากเอกสาร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือทางวิชาการ เอกสารงานวิจัย และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง 2) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการใช้แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview form) จากกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แนวคำถามที่กำหนดขึ้น ข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมได้นั้นผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยนำเสนอเชิงพรรณนา

5. จริยธรรมในการวิจัย

โครงการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกของผู้เคยได้รับการลงโทษครั้งแรก ในคดีอาชญากรรม ผู้วิจัยได้รับอนุมัติให้สามารถทำวิจัย โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สมาคมนิติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ใบรับรองเลขที่ ALPS-IRB-2024-10-0002 วันที่รับรอง 1 พฤศจิกายน 2567 หมดอายุวันที่ 31 ตุลาคม 2568

ผลการวิจัย

ปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้ผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกในคดีอาชญากรรมครั้งแรกสามารถกลับคืนสู่สังคมและดำเนินชีวิตอย่างมั่นคงโดยไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกของผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกครั้งแรกในคดีอาชญากรรม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการไม่กระทำความผิดซ้ำประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) บทลงโทษตามกฎหมาย โทษจำคุกทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความตระหนักรู้และเข็ดหลาบ โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งแปดรายให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า หากไม่ได้รับโทษจำคุก พวกเขาไม่มีที่ไปที่มาที่จะหยุดการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด 2) ความสัมพันธ์กับครอบครัวและสังคม การได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากครอบครัวและชุมชนเป็นแรงผลักดันสำคัญต่อการปรับตัว และลดโอกาสในการหวนกลับไปกระทำความผิด 3) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การมีงานทำและรายได้ที่มั่นคงช่วยให้สามารถพึ่งพาตนเอง ลดแรงกดดันทางสังคมและเศรษฐกิจ 4) บทเรียนจากประสบการณ์ในเรือนจำ การได้รับการฝึกอาชีพ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม รวมถึงแรงยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เช่น ศาสนา ช่วยเสริมสร้างความพร้อมสำหรับการกลับเข้าสู่สังคมอย่างมั่นคง

2. ประเภทของมาตรการที่มีผลต่อการไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกของผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกครั้งแรกในคดีอาชญากรรม ผลการวิจัยพบว่า มาตรการที่มีผลต่อการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ ได้แก่ 1) มาตรการทางกฎหมาย การลงโทษด้วยโทษจำคุกมีผลในเชิง “ระบบ” ช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำความผิดตระหนักถึงผลร้ายของการกระทำ 2) มาตรการทางครอบครัวและสังคม การสนับสนุนจากครอบครัวและการได้รับการยอมรับจากสังคม ช่วยสร้างแรงจูงใจในการใช้ชีวิตอย่างสุจริต 3) มาตรการด้านเศรษฐกิจและอาชีพ การสนับสนุนทุน การฝึกอบรมอาชีพ และการสร้างโอกาสในการทำงานหลังพ้นโทษเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้พ้นโทษไม่กลับไปพึ่งพาส่งเสริมสร้าง หรือกระทำความผิดซ้ำ 4) มาตรการด้านการฟื้นฟูพฤติกรรมในเรือนจำ การให้การศึกษา ฝึกทักษะอาชีพ การแนะแนวชีวิต และการสร้างเครือข่ายผู้พ้นโทษที่สนับสนุนกันและกัน

3. แนวทางการใช้มาตรการในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกครั้งแรกในคดีอาชญากรรม ผลการวิจัยเสนอแนวทางดังนี้ 1) พัฒนาระบบกฎหมายให้เน้นการฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษรุนแรงเพียง

อย่างเดียว โดยกำหนดมาตรการช่วยเหลือผู้พันโทฯให้มีโอกาสปรับตัวเข้าสู่สังคม 2) เสริมสร้างบทบาทครอบครัว และชุมชน ให้เป็นกำลังใจและพื้นที่ปลอดภัยในการกลับคืนสู่สังคม 3) จัดให้มีโครงการส่งเสริมอาชีพอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรือนจำและหลังพ้นโทษ เพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืน 4) พัฒนากิจกรรมฟื้นฟูจิตใจและศีลธรรม เช่น การแนะแนวด้านศาสนา หรือกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน (peer support) เพื่อสร้างแรงยึดเหนี่ยวทางจิตใจ 5) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และองค์กรชุมชน เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนผู้พันโทฯในทุกมิติ

จะเห็นได้ว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้งสามข้อ โดยสะท้อนว่าการคืนสู่สังคมของผู้เคยต้องโทษจำคุกในคดียาเสพติด ไม่ใช่ผลจากการลงโทษเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยปัจจัยและมาตรการหลายด้าน ที่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า บทลงโทษตามกฎหมาย โดยเฉพาะโทษจำคุก มีบทบาทสำคัญ ในเชิงระบบ เนื่องจากช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำผิดเกิดความตระหนักถึงและเข็ดหลาบ ทั้งนี้ สอดคล้องกับทฤษฎีคิดก่อนกระทำ (Rational Choice Theory) Becker, G. S. อธิบายว่าบุคคลตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำผิดโดยพิจารณา ต้นทุนและผลประโยชน์ของการกระทำ หากพบว่า ความเสี่ยงหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นมีมากกว่าผลประโยชน์ บุคคลจะเลือกหลีกเลี่ยงการกระทำผิด และผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำผิดต่อ ครอบครัวและชีวิตของตนเองหลังพ้นโทษ ซึ่งสะท้อนถึงการประเมินความเสี่ยงตามแนวคิดของทฤษฎีคิดก่อนกระทำ (Becker, G. S., 1968) นอกจากนี้ โอกาสทางเศรษฐกิจที่ผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกได้รับมีบทบาทสำคัญ ในการลดโอกาสหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ หากการมีรายได้ที่มั่นคงถูกมองว่าให้ผลตอบแทนดีกว่าการกลับไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกก็จะเลือกไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ อีกทั้งการสนับสนุนจากครอบครัว และสังคมช่วยให้บุคคลเหล่านี้มีเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทฤษฎีคิดก่อนกระทำระบุว่าเป็นองค์ประกอบ สำคัญในการตัดสินใจของบุคคล ขณะที่ทฤษฎีข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence Theory) Bentham, J. ชี้ให้เห็นว่า ความรุนแรงของโทษและความแน่นอนของการลงโทษสามารถทำให้บุคคลหลีกเลี่ยงการกระทำผิดได้ โดยผลการวิจัย พบว่า ผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกเกิดความเข็ดหลาบและไม่ต้องการหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ ซึ่งสนับสนุนหลักคิด ของทฤษฎีนี้ (Bentham, J., 1988) นอกจากนี้ งานวิจัยยังระบุว่า การถูกจำคุกทำให้เกิด “ความตระหนักถึง” ถึงผลกระทบของอาชญากรรม ทำให้ผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกไม่ต้องการเสี่ยงต่อการถูกลงโทษอีก การที่ดี ผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกได้รับโอกาสในการฝึกอาชีพและสามารถนำไปใช้หลังพ้นโทษช่วยให้พวกเขามีทางเลือก ที่มั่นคงแทนการหวนกลับไปกระทำผิด ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมหลักคิดของทฤษฎีข่มขู่ยับยั้ง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า โอกาสทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์กับครอบครัวและสังคม ประสบการณ์ในเรือนจำ และ บทลงโทษตามกฎหมายล้วน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการคืนสู่สังคมของผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุก โมเดล การมีชีวิตที่ดี (Good lives model: GLM) (Ward, T. & Brown, M., 2004) จึงเป็นแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการช่วยให้ผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกสามารถดำเนินชีวิตใหม่ได้อย่างมั่นคง โดยเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของ บุคคลแทนการลงโทษเพียงอย่างเดียว

ทฤษฎีคิดก่อนกระทำตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า มนุษย์มีเหตุผลและสามารถประเมินต้นทุนและผลตอบแทน ได้อย่างเป็นระบบ แต่ในความเป็นจริงผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกบางรายไม่ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกใน ลักษณะดังกล่าว โดยเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดซึ่งอาจถูกผลักดันจากภาวะเสพติดหรือแรงกดดันทางสังคม อีกทั้งผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกบางรายไม่มีทางเลือกที่แท้จริง การกระทำผิดจึงอาจไม่ได้เกิดจากการตัดสินใจ อย่างมีเหตุผล แต่เป็นผลจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจหรือแรงกดดันจากสังคม ทฤษฎีนี้ไม่ได้อธิบายไว้ อย่างชัดเจนในบริบทของกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ ซึ่งหลังจากพ้นโทษแล้วพวกเขาไม่ได้หวนกลับไปเข้ายาเสพติด

อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นกับครอบครัวและสังคม รวมถึงมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ดังนั้น จึงไม่สามารถพิสูจน์สมมติฐานของทฤษฎีคิดก่อนกระทำในส่วนนี้ได้

ขณะเดียวกันทฤษฎีข่มขู่ยับยั้งก็อาจมีจุดอ่อน การเพิ่มความรุนแรงของโทษไม่ได้หมายความว่าจะสามารถลดอาชญากรรมได้เสมอไป ทั้งนี้ งานวิจัยที่สนับสนุนผลการศึกษาดังกล่าว ได้แก่ งานวิจัยของพระมหานันทวิทย์ ธีรภทโท และคณะ ซึ่งพบว่า การที่อดีตผู้ต้องขังได้รับการสนับสนุนด้านอาชีพและครอบครัวช่วยลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีคิดก่อนกระทำ (พระมหานันทวิทย์ ธีรภทโท และคณะ, 2561) นอกจากนี้ งานวิจัยของสถิต แก้วปัญญา และคณะ ระบุว่าโทษจำคุกสามารถลดการกระทำผิดซ้ำได้หากผู้ต้องขังได้รับการฟื้นฟูที่เหมาะสม ซึ่งสนับสนุนแนวคิดของทฤษฎีข่มขู่ยับยั้ง (สถิต แก้วปัญญา และคณะ, 2562) อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยที่ไม่สอดคล้องกัน เช่น งานของวิศิษฐ์ เจนนานนท์ และคณะ ซึ่งระบุว่าปัจจัยทางสังคม เช่น การถูกตีตราจากชุมชน มีผลทำให้ผู้ต้องขังบางรายต้องกลับไปกระทำผิดซ้ำ ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดที่ว่า การลงโทษจะช่วยยับยั้งอาชญากรรม (วิศิษฐ์ เจนนานนท์ และคณะ, 2562) อีกทั้งงานวิจัยของนุชนาถ ศรีเผด็จ และคณะ พบว่า โอกาสในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษมีผลต่อการลดการกระทำผิดมากกว่าความรุนแรงของโทษที่ได้รับ (นุชนาถ ศรีเผด็จ และคณะ, 2549)

แม้ว่าทฤษฎีคิดก่อนกระทำและทฤษฎีข่มขู่ยับยั้งจะสามารถอธิบายพฤติกรรมของอดีตผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกได้บางส่วน แต่ยังมีประเด็นที่ต้องศึกษาเพิ่มเติม เช่น ความแตกต่างระหว่างกลุ่มผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุก ทฤษฎีเหล่านี้ยังไม่ได้อธิบายว่า ทำไมบางคนเข็ดหลาบและไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ ขณะที่บางคนไม่สามารถปรับตัวได้ นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาบทบาทของมาตรการสนับสนุนหลังพ้นโทษ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาว่าการให้การสนับสนุนด้านอาชีพและสังคม มีผลต่อการลดอาชญากรรมมากกว่าการใช้มาตรการลงโทษหรือไม่

โดยสรุป ทฤษฎีคิดก่อนกระทำ โมเดลการมีชีวิตที่ดี และทฤษฎีข่มขู่ยับยั้ง สามารถอธิบายการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำได้บางส่วน แต่ยังมีข้อจำกัดที่ต้องพิจารณา การลงโทษเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ แต่จำเป็นต้องมีมาตรการสนับสนุนทางสังคม เพื่อให้ผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกสามารถคืนสู่สังคมได้อย่างมั่นคง

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้เคยได้รับการลงโทษจำคุกสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างมั่นคงและไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ ได้แก่ ด้านบทลงโทษตามกฎหมาย พบว่า โทษจำคุกช่วยให้ผู้ต้องขังเกิดความเข็ดหลาบ ตระหนักถึงผลกระทบต่อนชีวิตและครอบครัว และเป็นโอกาสเรียนรู้ทักษะอาชีพเพื่อนำไปใช้ดำเนินชีวิตอย่างสุจริตหลังพ้นโทษ ด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวและสังคม พบว่า การสนับสนุนจากครอบครัวและการยอมรับจากชุมชนช่วยเสริมสร้างความมั่นใจ ลดความโดดเดี่ยว และลดโอกาสหวนกลับไปกระทำผิด ด้านสถานะทางเศรษฐกิจ หลังพ้นโทษ ผู้ต้องขังสามารถสร้างอาชีพและมีรายได้มั่นคง การใช้ทักษะที่ได้รับจากเรือนจำและการเข้าถึงมาตรการสนับสนุนช่วยลดแรงกดดันและส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันการหวนกลับไปกระทำผิด ด้านบทเรียนจากประสบการณ์ในเรือนจำ การเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอาชีพ การออกกำลังกาย และการพัฒนาวินัยช่วยส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก ขณะเดียวกัน การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่สนับสนุนหลังพ้นโทษสามารถเป็นแหล่งให้กำลังใจและช่วยปรับตัวเข้าสู่สังคมได้อย่างเหมาะสม งานวิจัยนี้สะท้อนมุมมองใหม่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมการฟื้นฟูผู้ต้องขังครั้งแรกในคดียาเสพติด ผ่านการสนับสนุนด้านเศรษฐกิจ ครอบครัว และเครือข่ายทางสังคม ซึ่งช่วยลดอัตราการหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ควรมีการศึกษาถึงผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีพื้นฐานครอบครัวดีว่า จำเป็นต้องได้รับโทษจำคุกหรือไม่ หากจำเป็นควรมีสัดส่วนเพียงใด หรือมีมาตรการใดนอกจากโทษ

จำคุกที่สามารถป้องกันไม่ให้พวกเขาหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก 2) ควรมีการศึกษาถึงอัตราโทษจำคุกที่เหมาะสมสำหรับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในแต่ละฐาน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความยุติธรรมและประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหา 3) ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลซึ่งเติบโตมาในครอบครัวที่มีพื้นฐานความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดี หันมากระทำความผิดทางกฎหมาย เพื่อให้เข้าใจถึงสาเหตุและสามารถกำหนดแนวทางป้องกันที่เหมาะสมได้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานศาลยุติธรรมที่สนับสนุนทุนวิจัย ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา รพีพัฒนศักดิ์ สำนักศาลยุติธรรมประจำภาค 6 สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดพิษณุโลก สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดอุดรธานี สำนักอำนวยการประจำศาลจังหวัดอุดรธานี และสถานีตำรวจภูธรบ้านโคก ที่สนับสนุนการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. (2567). อัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวตามช่วงปีงบประมาณ Recidivism Statistics Database. เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/B8Rlo>
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2549). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นุชนาถ ศรีเฟื่อง และคณะ. (2549). การเฝ้าระวังผู้ต้องขังคดียาเสพติดมีให้กระทำผิดซ้ำ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการยุติธรรม.
- พระมหานันทวิทย์ อธิภาโท และคณะ. (2561). การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(4), 1347-1361.
- วิศิษฐ์ เจนนานนท์ และคณะ. (2562). กระบวนการเกิดอาชญากรรมในแง่มุมมองของพุทธธรรม. วารสารการเมืองการปกครอง, 9(1), 1-15.
- สถิต แก้วปัญญา และคณะ. (2562). แนวทางการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติดเรือนจำกลางอุดรธานี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 7(1), 79-93.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2546). สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรม เสรีภาพในเคหสถาน สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียงและความเป็นอยู่ส่วนตัว และสิทธิในทรัพย์สิน: กรณีการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในการประกาศสงครามต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด เมื่อปี พ.ศ. 2546 ก่อให้เกิดความเสียหาย. ใน รายงานผลการพิจารณาคำร้องฯ. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- Beccaria, C. (1988). *On crimes and punishments*. Italy: Cambridge University Press.
- Becker, G. S. (1968). Crime and punishment: An economic approach. *Journal of Political Economy*, 76(2), 169-217.
- Bentham, J. (1988). *The principles of morals and legislation*. Amherst: Prometheus Books.
- LeDoux, J. E. (2015). APS award address: Coming to terms with fear and anxiety. *Association for Psychological Science*, 111(8), 2871-2878.
- Ward, T. & Brown, M. (2004). The good lives model and conceptual issues in offender rehabilitation. *Psychology, Crime & Law*, 10(3), 243-257.

แนวทางการพัฒนาบทบาทและความสำคัญของดนตรีบำบัดภายใต้บริบทของสังคมไทย* GUIDELINES FOR DEVELOPING THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF MUSIC THERAPY WITHIN THE CONTEXT OF THAI SOCIETY

วรนาฏ อินถารัต*, มณฑิยา รุ่งศิริณ

Woranad Intarot*, Monthien Rungshiran

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University Under the Royal Patronage, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: trishania@hotmail.com

บทคัดย่อ

ดนตรีบำบัดเป็นกระบวนการบำบัดที่ใช้เสียงเพลงและกิจกรรมทางดนตรีเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม งานวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทและความสำคัญของดนตรีบำบัดภายใต้บริบทของสังคมไทย โดยมุ่งวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ ได้แก่ ด้านการแพทย์เพื่อช่วยฟื้นฟูสุขภาพและลดความเครียด ด้านการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้และทักษะ และด้านชุมชนเพื่อส่งเสริมสุขภาวะและความสัมพันธ์ทางสังคม การดำเนินการบทความอาศัยการรวบรวมบทความและบททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ดนตรีบำบัดมีศักยภาพสูงในการช่วยฟื้นฟูสุขภาพจิตใจ ลดระดับความเครียด ความกังวล ภาวะซึมเศร้า อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างสมาธิให้สามารถปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ ยังมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ การเข้าสังคม และการสื่อสาร โดยสามารถนำมาใช้เป็นการเรียนรู้ที่ช่วยสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมในการศึกษา ซึ่งช่วยสร้างความสุข ความผ่อนคลาย และลดภาระค่าใช้จ่ายทางสาธารณสุขในระยะยาว อย่างไรก็ตาม การพัฒนาดนตรีบำบัดในประเทศไทยยังอยู่ในระยะเริ่มต้น เนื่องจากปัญหาด้านการขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ การขาดมาตรฐานวิชาชีพที่ได้รับการรับรอง และการเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมควรเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคสุขภาพ เช่น การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน การสนับสนุนงานวิจัย และการผลักดันนโยบายสาธารณสุข หากดำเนินการอย่างเป็นระบบ ดนตรีบำบัดจะสามารถพัฒนาให้มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทย โดยบูรณาการในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และชาติ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างสังคมที่สมดุลทั้งด้านสุขภาพกายและใจ

คำสำคัญ: ดนตรีบำบัด, สุขภาพจิต, วัฒนธรรมไทย, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, การบูรณาการดนตรี

Abstract

Music therapy is a therapeutic process that uses music and musical activities as key media to enhance and develop quality of life in physical, mental, emotional, and social dimensions. This research aims to explore approaches for developing the role and significance of music therapy within the context of Thai society, focusing on analyzing its applicability in three areas: medical use

for health recovery and stress reduction, education for promoting learning and skills, and community engagement for enhancing well-being and social relationships. The study is based on collecting and reviewing related articles and literature. Findings indicate that music therapy has strong potential in restoring mental health, reducing stress, anxiety, and depression, as well as improving concentration to better adapt to changing environments. Moreover, it plays an important role in developing learning skills, social interaction, and communication, serving as an educational tool that fosters motivation and participation. This contributes to happiness, relaxation, and long-term reductions in public health costs. However, the development of music therapy in Thailand is still in its early stages due to a shortage of trained professionals, the absence of recognized professional standards, and limited public awareness. Appropriate development should emphasize collaboration among the government, educational institutions, and the health sector, such as creating academic curricula, supporting research, and promoting public policies. If implemented systematically, music therapy can grow to play a significant role in Thai society by integrating at the individual, family, community, and national levels, ultimately improving quality of life and fostering a society balanced in both physical and mental health.

Keywords: Music Therapy, Mental Health, Thai Culture, Quality of Life Development, Music Integration

บทนำ

ดนตรีเป็นองค์ประกอบสำคัญในชีวิตมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีบทบาทในพิธีกรรม วัฒนธรรม และความบันเทิง เสียงดนตรีไม่เพียงสร้างความเพลิดเพลิน แต่ยังมีผลต่อร่างกายและจิตใจอย่างลึกซึ้ง งานวิจัยของทวิคุณ ผลาผล พบว่า เสียงดนตรีสามารถกระตุ้นระบบประสาทอัตโนมัติทำให้สมองปล่อยคลื่นอัลฟา ซึ่งช่วยสร้างความผ่อนคลาย เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ และสนับสนุนการบำบัดรักษาทั้งทางร่างกายและจิตใจ การทดลองบันทึกคลื่นสมองก่อน ระหว่าง และหลังการฟังดนตรี แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีและการตอบสนองของสมองเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของการฟัง กลไกของดนตรีบำบัดเริ่มต้นเมื่อเสียงถูกส่งผ่านอวัยวะรับฟังเข้าสู่ระบบประสาทการได้ยิน ก่อนที่จะถ่ายทอดไปยังสมองส่วนอะมิกลาลา ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมอารมณ์ โดยเฉพาะความกลัว ความโกรธ และความวิตกกังวล ขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อสมองส่วนไฮโปทาลามัส ที่จะสร้างสารออกซิโทซินเพิ่มขึ้น และลดการหลั่งคอร์ติโคโทรฟินรีลีสซิงฮอร์โมน ส่งผลให้ต่อมหมวกไตส่วนนอกผลิตคอร์ติซอลลดลง จึงก่อให้เกิดความสงบและผ่อนคลาย อย่างไรก็ตาม การตอบสนองต่อเสียงดนตรีขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น ความทรงจำ ความสำนึก และรสนิยมส่วนบุคคล ด้วยความหลากหลายนี้ ดนตรีจึงถูกนำไปประยุกต์ใช้ในหลายบริบท ไม่ว่าจะเป็นการลดความเครียดของผู้ป่วยระหว่างพักฟื้น การส่งเสริมการเรียนรู้ หรือแม้กระทั่งการกระตุ้นการเจริญเติบโตของพืช (ซิซนุพงศ์ อินทร์แก้ว, 2565) ดนตรีถือเป็นศิลปะที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมของมนุษย์มาอย่างยาวนาน การนำดนตรีมาใช้ในการบำบัดหรือที่เรียกว่า ดนตรีบำบัด (Music Therapy) เป็นศาสตร์ที่ผสมผสานดนตรีกับกระบวนการทางจิตวิทยาและสุขภาพ เพื่อเสริมสร้างสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมของบุคคล (Bruscia, K. E., 2014) งานวิจัยในต่างประเทศได้ชี้ให้เห็นว่า ดนตรีบำบัดสามารถช่วยลดความเครียด บรรเทาอาการซึมเศร้า ปรับปรุงสมรรถภาพผู้ป่วยโรคสมอง รวมถึงส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการสื่อสารในเด็กออทิสติก (Gold, C. et al, 2019); (Koelsch, S., 2020)

ดนตรีบำบัด (Music Therapy) เป็นศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่ามีประโยชน์ต่อสุขภาพจิต และร่างกาย ช่วยส่งเสริมการผ่อนคลาย ลดความเครียดที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน และกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำมาใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากดนตรีมีบทบาทสำคัญในสังคมไทยในด้านวัฒนธรรม ศาสนา และความบันเทิง จึงสามารถมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาดนตรีบำบัดให้เหมาะสมกับสังคมไทย การนำดนตรีมาใช้ในกิจกรรมมีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูร่างกายและจิตใจให้ดีขึ้น ซึ่งเกิดจากการค้นคว้าทดลองศึกษา อย่างรอบคอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีบำบัด แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และผู้เกี่ยวข้องทางด้านดนตรี แม้ว่าการนำดนตรีมาใช้บำบัดในทางการแพทย์ แต่ยังคงได้รับการสนับสนุนและการวิจัยเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และสามารถนำมาใช้ได้ในทุกโอกาส (สมชัย ตระการรุ่ง, 2565) สำหรับประเทศไทย แม้ดนตรีจะมีบทบาทในวัฒนธรรมและพิธีกรรมทางสังคมมาโดยตลอด แต่การพัฒนาบทบาทของดนตรีบำบัดในฐานะศาสตร์การแพทย์ทางเลือดยังอยู่ในช่วงเริ่มต้น สถาบันการศึกษาและหน่วยงานทางการแพทย์ บางแห่งเริ่มให้ความสำคัญและบรรจุกระบวนการดนตรีบำบัดไว้ในการดูแลผู้ป่วย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ป่วยเรื้อรัง และผู้ที่มีภาวะเครียด (ชญาธิศรัฐ์ แก้วมณี, 2564) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาดนตรีบำบัดในบริบทไทย ยังเผชิญข้อจำกัดด้านบุคลากรเฉพาะทาง มาตรฐานการปฏิบัติ และการยอมรับในวงกว้าง (จิราภรณ์ ศรีทอง, 2562)

นอกจากนี้ ดนตรียังได้หลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมและประเพณีได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น การใช้ดนตรีบำบัดจึงมีศักยภาพที่จะขยายบทบาทและความสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความนี้มุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทและความสำคัญของดนตรีบำบัดภายใต้บริบทของสังคมไทย โดยเน้นถึงการนำเสียงดนตรี มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการรักษาทางการแพทย์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคมได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บทบาทของดนตรีบำบัดในสังคมไทย

ดนตรีบำบัดเป็นศาสตร์ที่มีการพัฒนาอย่างยาวนานทั่วโลก และเริ่มได้รับการจัดระบบในทางการแพทย์ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 จนกระทั่งกลายเป็นวิชาการที่มีการเรียนการสอนและสมาคมวิชาชีพในหลายประเทศ ปัจจุบันมีการศึกษาและพัฒนาอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่นซึ่งมีความก้าวหน้าในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ในประเทศไทย ดนตรีบำบัดเริ่มถูกนำมาใช้ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2510 ที่โรงพยาบาลศรีธัญญา จังหวัดนนทบุรี โดยคุณรำไพพรรณ ศรีโสภาค ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้ดนตรีเพื่อการบำบัดรักษาในระบบสาธารณสุขไทย จากนั้นมีการขยายการประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วย และการส่งเสริมสุขภาพจิต ปัจจุบัน ดนตรีบำบัดในประเทศไทยได้รับการยอมรับมากขึ้น มีการใช้ในโรงพยาบาล สถาบันฟื้นฟู รวมถึงหน่วยงานด้านการศึกษาและการดูแลผู้สูงอายุ งานวิจัยและโครงการต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่า ดนตรีช่วยบรรเทาความเครียด ฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ดนตรีบำบัดกลายเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาระบบสุขภาพไทยยุคใหม่ (วิฒนวุฒิ ช้างชนะ, 2563) ดนตรีบำบัดได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในวงการแพทย์ทางเลือก โดยกรมการแพทย์ทางเลือก ภายใต้กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (สมชัย ตระการรุ่ง, 2565) กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดนิยามของดนตรีบำบัดเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างบุคลากรทางการแพทย์และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง โดยนิยามว่า ดนตรีบำบัด หมายถึง การใช้ดนตรี องค์ประกอบทางดนตรี และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อฟื้นฟู รักษา และพัฒนาด้านอารมณ์ ร่างกาย และจิตใจของบุคคล ซึ่งการใช้ดนตรีบำบัดจะต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์และพัฒนาโดยผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ นักดนตรีบำบัด แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ และนักจิตวิทยา อีกทั้งการมีส่วนร่วมของญาติผู้ป่วยยังช่วยสนับสนุนกระบวนการบำบัดด้วยดนตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ จะเริ่มบำบัดเมื่อเสียงดนตรีถูกส่งผ่านอวัยวะรับเสียง และแปลงเป็นสัญญาณผ่านเส้นประสาทไปยังสมองซีกขวา

ซึ่งมีบทบาทสำคัญในความคิดสร้างสรรค์และการตอบสนองทางจิตสรีระ สมองส่วนลิมบิก (Limbic System) ที่ควบคุมอารมณ์และความรู้สึก จะทำงานร่วมกับสมองส่วนไฮโปทาลามัส (Hypothalamus) และคอร์เทกซ์ (Cortex) เพื่อกระตุ้นความรู้สึกสงบและผ่อนคลาย ดนตรีบำบัดยังส่งผลดีต่อระบบต่าง ๆ ในร่างกาย เช่น ระบบประสาทอัตโนมัติ ระบบกล้ามเนื้อ ระบบภูมิคุ้มกัน และระบบต่อมไร้ท่อ ช่วยลดความเครียดและเสริมสร้างสุขภาพโดยรวม (ดารารวรรณ คำปา และเดชา ทำดี, 2566)

ดนตรีบำบัดเป็นศาสตร์ที่ผสมผสานดนตรีกับหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูสุขภาพ โดยนักดนตรีบำบัดผู้เชี่ยวชาญจะใช้ดนตรีในการกระตุ้นระบบประสาท เสริมสร้างการรับรู้ ลดความกังวล และความเครียด รวมทั้งช่วยจัดการอารมณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ดนตรียังมีบทบาทในการสร้างความหมายในชีวิต เพิ่มความหวัง และความเข้มแข็งทางใจ เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและการปฏิสัมพันธ์ พัฒนาทักษะการสื่อสาร ความคิดเชิงวิเคราะห์ สมาธิ และพุทธิปัญญา ส่งผลให้นักดนตรีบำบัดมีคุณค่าอย่างรอบด้านต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ (ทรงวรรณธรรม สมกอง, 2567) ในการให้บริการดนตรีบำบัด การออกแบบกิจกรรมดนตรีบำบัดจำเป็นต้องปรับให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้รับบริการ ซึ่งอาจแบ่งตามความเหมาะสมเป็นประเภทรายบุคคลที่ต้องการการดูแลเฉพาะทางในกลุ่มผู้ที่มีบกพร่องทางร่างกายหรือการรับรู้ ประเภทกลุ่มซึ่งเหมาะสำหรับการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ แม้จะมีข้อจำกัดบางอย่าง และประเภทผสม ซึ่งผสมผสานการบำบัดแบบรายบุคคลและกลุ่ม เพื่อให้เหมาะกับผู้ป่วยที่มีความต้องการหลากหลายมากยิ่งขึ้น ผู้ให้บริการควรให้คำแนะนำที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้รับบริการ การเข้ามาของดนตรีบำบัดมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการทางกายและจิตใจผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การร้องเพลง การเต้นดนตรี การเคลื่อนไหวตามจังหวะ และการฟังเพลง ซึ่งประกอบไปด้วย จังหวะ อัตรา จังหวะ และระดับเสียง องค์ประกอบเหล่านี้มีผลต่อการกระตุ้นระบบประสาท ช่วยพัฒนาความสมดุลทางอารมณ์ และปรับสมดุลของร่างกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเทศไทยได้นำดนตรีบำบัดมาใช้ประโยชน์อย่างหลากหลาย นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีเสียงในการบำบัดยังช่วยเพิ่มสมดุลทางอารมณ์และจิตใจได้อย่างลึกซึ้ง ในอนาคตประเทศไทยอาจนำดนตรีบำบัดมาใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการใช้ดนตรีบำบัดในกลุ่มผู้ป่วยเรื้อรัง ผู้สูงอายุ และเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า รวมทั้งการนำไปประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคม ดนตรีบำบัดจึงเป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญและมีบทบาทเชิงบวกต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมไทยอย่างยั่งยืน (อมรรมาศ มุกดาม่วง และนราธร ยืนยง, 2566)

ความสำคัญของดนตรีบำบัดในสังคมไทย

ดนตรีไม่เพียงเป็นศิลปะที่ถ่ายทอดความงามทางอารมณ์ แต่ยังทำหน้าที่เป็นพลังทางสังคมที่เชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกัน ตั้งแต่ในช่วงสมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ไม่เพียงทำหน้าที่สร้างความบันเทิง แต่ยังมีบทบาทในด้านเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา การปลุกใจ การขับกล่อม และการบำบัดรักษา ดนตรีสะท้อนความคิดและอารมณ์ของผู้คน ทั้งยังช่วยสร้างความร่วมมือ ความเข้าใจ และความสัมพันธ์ในสังคม เสียงดนตรีที่ผสมผสานกันอย่างลงตัวทำให้ การร้อง การฟัง และการบรรเลงกลายเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นหนึ่งเดียวของผู้คน นอกจากนี้ ดนตรีไทยยังถูกใช้ในพิธีกรรมและประเพณีสำคัญ เช่น งานมงคลและงานศพ แสดงความเชื่อมโยงระหว่างดนตรีกับวิถีวัฒนธรรม ดนตรีจึงไม่เพียงเป็นสื่อบันเทิง แต่ยังเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สร้างความผูกพันทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของชุมชน ปัจจุบัน ดนตรียังคงมีความสำคัญในการสร้างสุขภาวะทางร่างกายและจิตใจ ผ่านการใช้ในกิจกรรมทางการแพทย์ การศึกษา และการบำบัด ส่งผลให้นักดนตรีเป็นพลังทางสังคมที่ช่วยเชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน (ไกรวิทย์ สุขวิน, 2565)

ในเชิงวิชาการ ดนตรีบำบัดทำงานโดยอาศัยกลไกทางประสาทวิทยา เมื่อเสียงเข้าสู่การได้ยินจะส่งสมองกระตุ้นระบบประสาทและส่งผลต่อร่างกายและจิตใจ ผู้ที่รู้สึกตัวสามารถปรับอารมณ์และความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนในผู้ที่ไม่รู้สึกตัว ดนตรีจะช่วยกระตุ้นระบบประสาทอัตโนมัติและการทำงานของกล้ามเนื้อ เช่น การเต้นของหัวใจและการไหลเวียนโลหิต ขณะเดียวกันจึงหวั่นไหว และระดับเสียงสามารถสร้างอารมณ์ที่หลากหลายได้ ตั้งแต่ความผ่อนคลายไปจนถึงการสร้างพลังใจ การเลือกใช้ดนตรีอย่างเหมาะสมจึงช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพกายใจ และยกระดับคุณภาพชีวิตในทุกช่วงวัย (จตุพร แพงจักร และระพีพรรณ ชมแผน, 2565) ในประเทศไทย ดนตรีบำบัดเริ่มใช้อย่างเป็นระบบครั้งแรกที่โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อปี พ.ศ. 2533 เพื่อฟื้นฟูสุขภาพจิตและเสริมสร้างการสื่อสาร ก่อนที่จะขยายสู่โรงพยาบาลและหน่วยงานด้านสุขภาพทั่วประเทศ เช่น การลดความวิตกกังวล การฟื้นฟูเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย ปัจจุบัน ดนตรีบำบัดได้รับการยกระดับเป็นการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีและโทที่มหาวิทยาลัยมหิดลและมหาวิทยาลัยรังสิต รวมถึงมีการอบรมระยะสั้นสำหรับบุคลากรทางการแพทย์และสาขาอาชีพ ประสิทธิภาพของดนตรีบำบัดที่พิสูจน์แล้วในผู้ป่วยโรคมะเร็ง เด็กออทิสติก และผู้สูงอายุสมองเสื่อม ตอกย้ำว่าดนตรีบำบัดไม่ใช่เพียงกิจกรรมเสริมแต่เป็นเครื่องมือสุขภาพที่มีคุณค่าและยั่งยืนต่อสังคมไทย (สมชัย ตระการรุ่ง, 2565)

ในเชิงปฏิบัติ ดนตรีบำบัดมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อทั้งเด็กและผู้สูงอายุ เด็กสามารถใช้ดนตรีบำบัดเพื่อพัฒนาสมาธิ ความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์ และการแสดงออก รวมถึงสร้างสายสัมพันธ์ที่อบอุ่นกับครอบครัว อีกทั้งยังช่วยลดความวิตกกังวล กระตุ้นการเรียนรู้ และเสริมความมั่นใจในการเข้าสังคม สำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้ที่มีภาวะสมองเสื่อมหรืออัลไซเมอร์ การฟังเพลงที่คุ้นเคยจะช่วยกระตุ้นความทรงจำเชิงบวก ทำให้รู้สึกเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในอดีต เกิดความสุข และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น ลดความโดดเดี่ยวและส่งเสริมคุณภาพชีวิตโดยรวม ในสังคมไทย การประยุกต์ใช้ดนตรีบำบัดจึงไม่เพียงแต่สร้างประโยชน์ต่อเด็กและผู้สูงอายุ แต่ยังคงเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น เชื่อมโยงครอบครัวและชุมชน ดนตรีบำบัดจึงมิใช่เพียงเครื่องมือด้านสุขภาพ แต่ยังคงเป็นพลังทางสังคมที่ช่วยสร้างความสามัคคี ความอบอุ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยในทุกช่วงวัย (วิชญ์ บุญรอด, 2563)

นอกจากนี้ ดนตรีบำบัดยังมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพจิตและสังคม ไม่เพียงช่วยบรรเทาความเจ็บป่วยทางกายและจิต แต่ยังเป็นพลังที่สร้างสมดุลทางอารมณ์และจิตใจ การฟังดนตรีที่สอดคล้องกับอารมณ์ เช่น การฟังเพลงเศร้าในช่วงเวลาที่รู้สึกเศร้าในช่วงเวลาที่รู้สึกเศร้า ช่วยให้ผู้ฟังคลายความโดดเดี่ยว และเปิดโอกาสให้แสดงออกถึงความรู้สึกที่ยากต่อการสื่อสารด้วยคำพูด ดนตรีจึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือเพื่อการบำบัดเฉพาะบุคคล แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมความผูกพันระหว่างผู้คน ลดความตึงเครียด และสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรในชุมชน อีกทั้งยังช่วยเปิดโอกาสให้บุคคลได้ค้นพบศักยภาพในตนเองและพัฒนาออกมาอย่างมีประสิทธิภาพ (วิมลรัตน์ วันเพ็ญ และคณะ, 2566) ทั้งนี้ งานวิจัยของธนาภรณ์ เสถียรวารีย์ และคณะ ยังยืนยันว่าดนตรีบำบัดเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการปรับอารมณ์และกระตุ้นการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติ อีกทั้งยังเป็นแนวทางการบำบัดที่ปลอดภัยและมีต้นทุนต่ำ ผู้ให้บริการสามารถใช้ประโยชน์จากการตอบสนองทางอารมณ์ ความคิด และสรีรวิทยาที่เกิดจากดนตรี เพื่อส่งเสริมการแสดงออกและสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมไทย (ธนาภรณ์ เสถียรวารีย์ และคณะ, 2567)

แนวทางการพัฒนาดนตรีบำบัดในสังคมไทย

ดนตรีบำบัดเป็นศาสตร์ที่ผสมผสานความรู้ด้านดนตรีกับหลักฐานเชิงประจักษ์ทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ เพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม กิจกรรมที่มีความยืดหยุ่น เช่น การฟังเพลง การร้องเพลง การบรรเลงเครื่องดนตรี การแต่งเพลง หรือการเคลื่อนไหวตามจังหวะ ซึ่งแม้ผู้เข้ารับการบำบัดจะไม่มีพื้นฐานทางดนตรีก็สามารถได้รับประโยชน์ อาทิ การพัฒนาความจำ สมาธิ ความมั่นใจตนเอง

ตลอดจนการลดความเครียดและความเหงา นักดนตรีบำบัดต้องผ่านการศึกษาดูเฉพาะทางเพื่อประเมินความต้องการและออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล ภายใต้แนวทางการดูแลแบบผู้ป่วยและครอบครัวเป็นศูนย์กลาง (Patient and Family Centered Care) ซึ่งช่วยสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย สามารถแบ่งแนวทางการพัฒนาดนตรีบำบัดในสังคมไทยได้ดังนี้ (หทัยรัตน์ ดีประเสริฐ, 2567)

1. กลุ่มผู้ป่วยทางการแพทย์และการมีปัญหสุขภาพจิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ป่วยโรคซึมเศร้า โรคเรื้อรังหรือผู้ป่วยระยะสุดท้าย ดนตรีบำบัดมีบทบาทในการลดความเจ็บปวด บรรเทาความวิตกกังวล และเสริมสร้างการนอนหลับที่มีคุณภาพจากการทำกิจกรรมที่เหมาะสม เช่น การฟังเพลงเพื่อผ่อนคลาย หรือการร้องเพลงร่วมกับครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้ผู้ป่วยเกิดความอบอุ่นและมีกำลังใจ อีกทั้งเมื่อนวนกับการใช้ยาและจิตบำบัด ยังช่วยปรับเปลี่ยนอารมณ์และทัศนคติของผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สมชัย ตระการรุ่ง, 2565)

2. สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน ดนตรีบำบัดช่วยพัฒนาทักษะด้านการรับรู้สำหรับเด็กทั่วไปและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยการบริหารจัดการผ่านการเรียนรู้จังหวะ การเคลื่อนไหวประกอบเพลง และการฝึกการสื่อสาร กิจกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้าง EQ, ความคิดสร้างสรรค์ และการเข้าสังคม โดยไม่เน้นการเรียนรู้ตัวโน้ตดนตรี แต่เน้นให้เด็กได้รับความสุขและความผ่อนคลาย นอกจากนี้ ในกรณีของเด็กในครรภ์ การเปิดเพลงบรรเลงหรือเพลงคลาสสิกที่มีความอ่อนโยน สามารถช่วยเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และ สร้างสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมารดากับทารกได้ (วิชญ์ บุญรอด, 2563)

3. กลุ่มผู้สูงอายุและผู้มีภาวะสมองเสื่อม ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมร้องเพลงหรือบรรเลงดนตรีร่วมกัน มีภาวะซึมเศร้าลดลงภายในหนึ่งเดือน และมีพัฒนาการด้านความจำที่ดีขึ้น เมื่อเข้าร่วมต่อเนื่อง 6 - 12 เดือน นอกจากนี้ ดนตรียังช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในศักยภาพของตนเอง เกิดการมีส่วนร่วมกับสังคม และสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (วิชญ์ บุญรอด, 2563)

4. กลุ่มการศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพ ปัจจุบันประเทศไทยยังมีข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนดนตรีบำบัด ทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและหลักสูตรวิชาชีพเฉพาะทาง ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ เพื่อสร้างบุคลากรผู้เชี่ยวชาญอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังควรสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และ พัฒนามาตรฐานวิชาชีพในระดับสากล (สมชัย ตระการรุ่ง, 2565); (ชนาริ เลาะห์พงษ์พันธ์, 2566)

5. แนวทางเชิงระบบและนโยบาย: เพื่อให้ดนตรีบำบัดเติบโตอย่างยั่งยืนในสังคมไทย จำเป็นต้องดำเนินการในระดับนโยบายและระบบ ดังนี้ (รัชณี จุลทะหว่า และสรรค์ชัย ไชยสกุลวงศ์, 2565)

5.1 สร้างการรับรู้แก่สาธารณชน โดยผ่านกิจกรรมสัมมนาและเวิร์กช็อปในโรงเรียนและโรงพยาบาล

5.2 ส่งเสริมการศึกษาและวิจัย เปิดหลักสูตรดนตรีบำบัดและสนับสนุนทุนวิจัยในสถาบันการศึกษา

5.3 พัฒนาศูนย์บริการเฉพาะทาง ในศูนย์สุขภาพและโรงพยาบาล พร้อมทั้งบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ

5.4 สร้างเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างภาครัฐ เอกชน และองค์กรสาธารณะ

5.5 ผสานวัฒนธรรมไทยเข้าด้วยกัน โดยประยุกต์ใช้เพลงไทยเดิม เครื่องดนตรีไทยในกระบวนการบำบัด

5.6 ขยายการเข้าถึงกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็กที่มีปัญหาพัฒนาการ, ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยโรคเรื้อรัง

5.7 พัฒนาเทคโนโลยีสนับสนุน เช่น แอปพลิเคชัน หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ประชาชน

เข้าถึงบริการได้ง่ายขึ้น

ดนตรีบำบัดมีศักยภาพสูงในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การบรรเทาปัญหาสุขภาพจิตในผู้ใหญ่ หรือการชะลอความเสื่อมของสมองในผู้สูงอายุ การพัฒนาดนตรีบำบัดโดยแยกตามกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน พร้อมทั้งสนับสนุนด้านการศึกษา วิจัย และนโยบาย จะช่วยให้ศาสตร์นี้กลายเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการสร้างสุขภาพที่ดีและยั่งยืนของสังคมไทยในอนาคต

แนวทางการพัฒนาบทบาทและความสำคัญของคนตรีบำบัดภายใต้บริบทของสังคมไทย

1. **บทบาทของคนตรีบำบัดในบริบทไทย** คนตรีบำบัดในประเทศไทยมีศักยภาพในการส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ของประชนในกลุ่มต่าง ๆ อาทิ เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยเรื้อรัง โดยสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูสมรรถภาพและลดภาวะเครียด นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ส่งเสริมความเข้าใจและความสามัคคีในระดับชุมชน

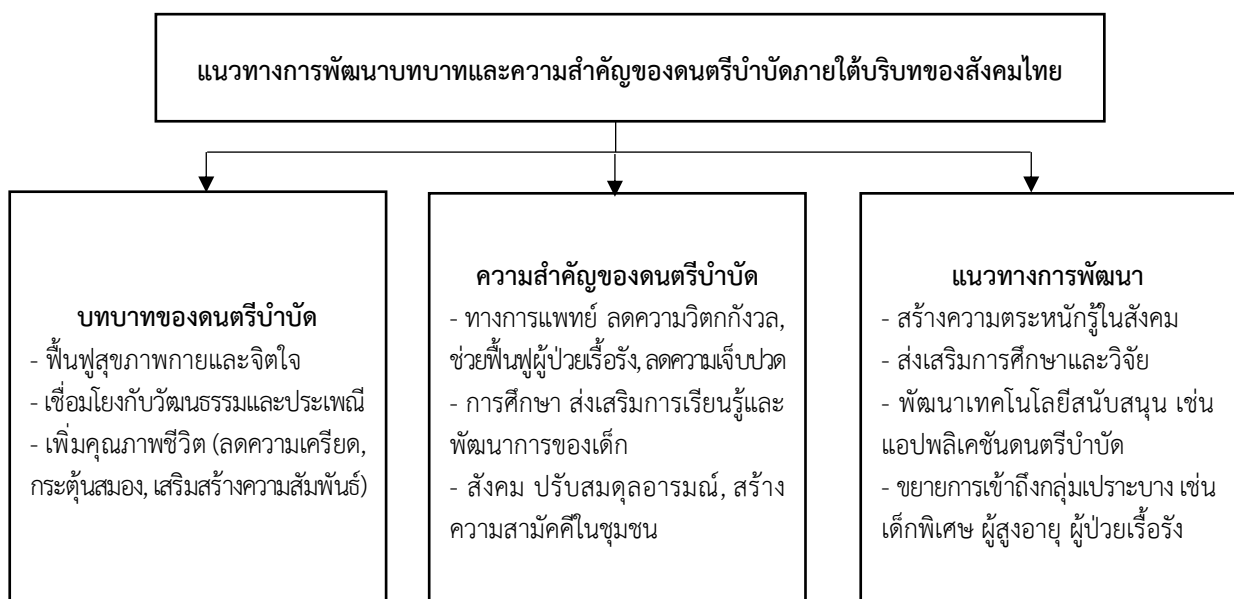
2. **แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้และการประยุกต์ใช้** การพัฒนาคนตรีบำบัดในประเทศไทยควรดำเนินการโดยการบูรณาการองค์ความรู้จากแนวคิดสากลเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น การนำเพลงพื้นบ้านไทยมาผสมผสานกับเทคนิคดนตรีบำบัดจากต่างประเทศ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมของผู้รับบริการ นอกจากนี้ควรมีการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมที่คำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความต้องการเฉพาะของกลุ่มเป้าหมาย

3. **ประโยชน์เชิงสังคมและสุขภาพ** การประยุกต์ใช้คนตรีบำบัดในระดับชุมชนสามารถช่วยลดภาวะซึมเศร้าและความเครียดในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ป่วยเรื้อรัง อีกทั้งยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การสร้างเครือข่ายสนับสนุนทางสังคมและความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว

4. **แนวทางการวิจัยและพัฒนาต่อเนื่อง** เพื่อให้ดำเนินงานด้านคนตรีบำบัดมีความน่าเชื่อถือและสามารถขยายผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อประเมินผลกระทบของการใช้คนตรีบำบัดในกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาเครื่องมือวัดประสิทธิภาพ และคู่มือแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทไทย

5. **ข้อเสนอเชิงนโยบาย** การผลักดันนโยบายสนับสนุนจากภาครัฐและองค์การศึกษาในการบรรจุคนตรีบำบัดในวงกว้าง นอกจากนี้ การจัดตั้งเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญด้านคนตรีบำบัดทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น จะส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่มีความยั่งยืน

บทความนี้เน้นการบูรณาการวิทยาการดนตรีสมัยใหม่เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนตรีบำบัดในด้านสุขภาพส่วนบุคคลและการส่งเสริมสังคมอย่างยั่งยืน โดยการศึกษาอ้างอิงและวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยของวิชญ์ บุญรอด; สมชัย ตระการรุ่ง; ไกรวิทย์ สุขวิน ซึ่งนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้คนตรีบำบัดในบริบทไทยอย่างมีประสิทธิภาพ (วิชญ์ บุญรอด, 2563); (สมชัย ตระการรุ่ง, 2565); (ไกรวิทย์ สุขวิน, 2565)

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาบทบาทและความสำคัญของคนตรีบำบัดภายใต้บริบทของสังคมไทย

สรุป

ดนตรีบำบัดมีศักยภาพสูงในการยกระดับสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยช่วยลดความเครียด ภาวะซึมเศร้า และความวิตกกังวล อีกทั้งยังเสริมสร้างสมาธิ การสื่อสาร และทักษะการเข้าสังคมในเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยเรื้อรัง กลไกการบำบัดเกิดจากการกระตุ้นระบบประสาทและอารมณ์ ทำให้เกิดความสงบ ผ่อนคลาย และการปรับตัวในเชิงบวก ในระดับชุมชน ดนตรีบำบัดช่วยเชื่อมสัมพันธ์ ลดความโดดเดี่ยว และลดภาระด้านสาธารณสุขในระยะยาว อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังขาดบุคลากรเฉพาะทาง มาตรฐานวิชาชีพ และการตระหนักรู้ของสังคมแนวทางการพัฒนาควรบูรณาการดนตรีบำบัดในระบบบริการสุขภาพและการศึกษา ใช้ควบคู่กับการรักษาทางการแพทย์ และเป็นสื่อในการพัฒนาทักษะ EQ และความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ควรเร่งสร้างบุคลากร จัดทำหลักสูตรทั้งระยะสั้นและระยะยาว พัฒนามาตรฐานวิชาชีพ และสนับสนุนงานวิจัยเชิงประจักษ์เชิงนโยบายควรบรรจุดนตรีบำบัดในระบบสุขภาพ การศึกษา จัดตั้งศูนย์บริการเฉพาะทาง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากหลายภาคส่วน การประยุกต์ใช้เพลงไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นจะช่วยเพิ่มความเหมาะสมและการยอมรับทางวัฒนธรรม ควรขยายการเข้าถึงกลุ่มเปราะบาง พร้อมพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนบริการอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง หากดำเนินการอย่างเป็นระบบ ดนตรีบำบัดจะเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตสร้างสมดุลทางกายใจของสังคมไทยอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ไกรวิทย์ สุขวิน. (2565). บทบาทของดนตรีกับความสามัคคีในสังคมไทย. วารสารแก่นดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 4(1), 61-84.
- จตุพร แพงจักร และระพีพรรณ ชมแผน. (2565). การเพิ่มความจำและป้องกันโรคสมองเสื่อมในผู้สูงอายุด้วยการบริหารสมองและดนตรีบำบัด. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 6(1), 275-283.
- จิราภรณ์ ศรีทอง. (2562). ดนตรีบำบัด: ศาสตร์และศิลป์เพื่อการเยียวยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชญาณิษฐ์ แก้วมณี. (2564). ดนตรีบำบัดกับการดูแลผู้สูงอายุ: แนวทางการประยุกต์ใช้ในประเทศไทย. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 13(2), 45-60.
- ชนารี เลหาพงษ์พันธ์. (2566). ดนตรีกับการเสริมสร้างสุขภาพที่ดีสำหรับทุกคน. เรียกใช้เมื่อ 19 ตุลาคม 2567 จาก <https://empowerliving.doctor.or.th/case/1319>
- ชิษณุพงศ์ อินทร์แก้ว. (2565). ดนตรีกับการเมือง: คุณภาพชีวิตที่ดี ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ของศิลปิน. วารสารสหวิทยาการ, 19(1), 55-89.
- ดาราวรรณ คำปา และเดชา ทำดี. (2566). ผลของดนตรีบำบัดต่อความวิตกกังวลและสัญญาณชีพของผู้ป่วยที่รับการผ่าตัดแบบวันเดียวกลับ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่. วารสารสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ สาขาภาคเหนือ, 29(1), 17-29.
- ทรงวรรณ สมกอง. (2567). ประโยชน์ของการฝึกหายใจด้วยดนตรีบำบัดผ่านกิจกรรมร้องเพลงที่มีผลต่อการเสริมสร้างสุขภาพทางกายและใจในผู้สูงอายุ. วารสารดนตรี และการแสดง, 10(1), 183-192.
- ธนาภรณ์ เสถียรวารีย์ และคณะ. (2567). การสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการปริทัศน์เป็นระบบ: กิจกรรมดนตรีบำบัดในฐานะเครื่องมือสื่อสารที่ใช้ในการดูแลสุขภาพในประเทศไทย. Journal of communication and innovation NIDA, 11(1), 1-21.

- รัชณี จุลทะหว่า และสรรค์ชัย ไชยสกุลวงศ์. (2565). การจัดการกิจกรรมดนตรีบำบัดสำหรับเด็ก เด็กออทิสติก และเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ. วารสารชัยภูมิปริทรรศน์, 5(1), 31-38.
- วัฒนวุฒิ ช่างชนะ. (2563). ดนตรีบำบัด: ความสุขสงบอันเป็นสมาธิสู่จินตนาการที่เปิดกว้าง. วารสารดนตรีบ้านสมเด็จเจ้า, 2(1), 119-134.
- วิษณุ บุญรอด. (2563). ดนตรี: ศาสตร์ทางเลือกในการบำบัด สำหรับเด็กและผู้สูงอายุ. Mekong-Salween Civilization Studies Journal, 11(1), 174-196.
- วิมลรัตน์ วันเพ็ญ และคณะ. (2566). ดนตรีบำบัด: พลังแห่งเสียงกับสุขภาพจิตของวัยรุ่น. สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์. เรียกใช้เมื่อ 28 ตุลาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/B8Rlo>
- สมชัย ตรีการรุ่ง. (2565). ประวัติศาสตร์ดนตรีบำบัดในประเทศไทย. Journal of the Faculty of Arts, Silpakorn University, 43(2), 187-201.
- หทัยรัตน์ ดีประเสริฐ. (2567). ดนตรีบำบัด ผู้ช่วยแพทย์ ฟันฟูจิตใจ-ดูแลผู้ป่วย. เรียกใช้เมื่อ 22 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/health/well-being/1125692>
- อมรมาศิ มุกตาม่วง และนราธร ยืนยง. (2566). แนวทางการสร้างสรรค์ดนตรีสำหรับกิจกรรมบำบัด. Journal of Fine and Applied Arts Chulalongkorn University, 10(1), 166-183.
- Bruscia, K. E. (2014). Defining music therapy. (3rd ed.). University Park, Illinois: Barcelona Publishers.
- Gold, C. et al. (2019). Individual music therapy for mental health care clients with low therapy motivation: Multicentre randomised controlled trial. Psychotherapy and Psychosomatics, 88(6), 383-385.
- Koelsch, S. (2020). A coordinate-based meta-analysis of music-evoked emotions. NeuroImage, 223(2020), 117350. <https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2020.117350>

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชาวนา*

PARTICIPATORY PROCESSES IN IDENTITY BUILDING FOR THE DEVELOPMENT OF A STINGLESS BEEKEEPING COMMUNITY ENTERPRISE GROUP AT THE FARMER SCHOOL

คมวิทย์ สุขเสนีย์, นินุสรา มินทรศักดิ์*, อารีฟ มะกะ, ศฤงคาร กิติวินิต

Khomvit Suksanee, Ninusra Mintrasak*, Areef Makae, Sringskarn Kitiwinit

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ยะลา ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University, Yala, Thailand

*Corresponding author E-mail: ninusra.m@yru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์และออกแบบตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชาวนา อำเภอแวง จังหวัดนราธิวาส โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ประธานและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เจ้าหน้าที่ภาคประชาสังคม ผู้นำที่เป็นทางการ เจ้าหน้าที่สภาเกษตรกร และแกนนำเครือข่าย การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้กรอบทฤษฎีร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้ได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า และการวิเคราะห์เชิงอุปนัยเพื่อสร้างความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์สามารถจำแนกออกเป็น 2 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) มิติความเป็นมาของอำเภอแวง ซึ่งสะท้อนถึงรากฐานทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น และ 2) มิติพัฒนาการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชาวนา ซึ่งเป็นผลจากการรวมพลังและการพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกันของสมาชิกในพื้นที่ สำหรับการออกแบบตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ พบว่า มี 4 ขั้นตอนสำคัญคือ 1) การกำหนดชื่อแบรนด์หรือตราชื่อ 2) การออกแบบตราสัญลักษณ์ 3) การกำหนดสีอัตลักษณ์ และ 4) การออกแบบบรรจุภัณฑ์ จากกระบวนการออกแบบก่อให้เกิดอัตลักษณ์ที่มีความชัดเจนภายใต้แบรนด์ “แวง” ซึ่งสื่อความหมายว่า “ฝั่งชันโรงแห่งเมืองแวง น้ำฝั่งของคนแวง” อันเป็นการต่อยอดภูมิปัญญาในถิ่นฐานและชุมชนท้องถิ่น ส่งผลให้บรรจุภัณฑ์ตรา “แวง” มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น แตกต่างจากผลิตภัณฑ์น้ำฝั่งชันโรงและน้ำฝั่งทั่วไปในท้องตลาด นอกจากนี้ การพัฒนาอัตลักษณ์และตราสัญลักษณ์ยังช่วยยกระดับมูลค่า เพิ่มศักยภาพการแข่งขัน และส่งเสริมการจดจำผลิตภัณฑ์ของชุมชน อันจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนในระยะยาว

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การสร้างอัตลักษณ์, ชันโรง, โรงเรียนชาวนา

Abstract

This study aims to analyze the identity and design of product logos for the Community Enterprise Group of Stingless Bee Farmers at the Farmer School in Waeng District, Narathiwat Province.

A qualitative research design was employed, with data collected from seven key informants, including the group leader, community enterprise members, civil society representatives, formal leaders, agricultural council officials, and network coordinators. Informants were selected through theoretical sampling, combined with participant observation. Data were analyzed using triangulation and inductive analysis to ensure validity and reliability. The findings reveal that the product identity can be categorized into two major dimensions: 1) The historical dimension of Waeng District, reflecting the community's socio-cultural foundation, and 2) The developmental dimension of the Community Enterprise Group of Stingless Bee Farmers, which emerged from collective learning and shared knowledge development. The process of designing the product logo comprises four stages: 1) Brand naming, 2) Logo design, 3) Identity color determination, and 4) Packaging design. The design outcome resulted in a distinctive identity under the brand "Waeng," signifying "Stingless bees of Waeng, honey for the people of Waeng." This identity reinforces community pride and highlights the unique characteristics of the locality. Consequently, the "Waeng" brand packaging stands out from other stingless bee honey and general honey products in the market. Furthermore, the development of identity and brand logos not only enhances product value and strengthens market competitiveness but also promotes long-term recognition, economic empowerment, and sustainability for the community enterprise.

Keywords: Participatory, Identity Creation, Stingless Bee, Farmer School

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับการพัฒนาประเทศไทยเป็นการบริหารงานของภาครัฐที่เน้น 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐจากองค์ประกอบยุทธศาสตร์นี้ที่ภาครัฐนำมาขับเคลื่อนในการพัฒนาประเทศ (ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2566) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนภารกิจเป็นอำนาจหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชน ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน (กองแผนงาน กรมพัฒนาชุมชน, 2561); (Lewin, K., 1951) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มคนเพื่อนำชุดข้อมูลและความรู้ไปใช้ในการปรับเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรมของคน ที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างความสัมพันธ์และการพัฒนาการทำงานของกลุ่มคนให้มีประสิทธิภาพ ด้วยแนวทางจัดการคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management) หรือ TQM มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชน ให้การปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าหมายทั้ง 2 ส่วน คือ สังคมชนบท (กลุ่มปฐมภูมิ) และสังคมเมือง (กลุ่มทุติยภูมิ) ในขณะที่แนวคิดชุมชนนวัตกรรม (Innovative Community) เป็นรูปแบบหนึ่งของนวัตกรรมสังคม (Social Innovation) ซึ่งเป็นการระดมทั้งทรัพยากรและขีดความสามารถของ สมาชิกในชุมชน เพื่อสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน มิใช่เพื่อผลประโยชน์ของใครคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ชันโรง หมายถึง ผึ้งหรือที่เรียกกันว่าผึ้งจิ๋ว (Stingless bees) จัดเป็นแมลงจำพวกผึ้งแต่ไม่มีเหล็กในเหมือนผึ้งและมีวิวัฒนาการสูงกว่าผึ้งป่า และผึ้งทิ้ง นอกจากผึ้งชันโรงจะช่วยผสมเกสรพืช ได้หลายชนิดแล้วน้ำผึ้งและเกสร ของผึ้งชันโรงยังมีราคา แพงกว่าน้ำผึ้งทั่วไป เนื่องจากมีคุณค่าทางโภชนาการสูง หลังในการเก็บน้ำผึ้งชันโรงหายากและมีปริมาณน้ำน้อย เพิ่งกระจายพันธุ์อยู่ในทั่วภาคของประเทศไทย โดยอาศัยอยู่ในพุ่มไม้ ลงใต้ดิน และโพรงเทียมตามบ้านเรือน เกษตรกรที่มองเห็นถึงคุณค่า ของผึ้งชันโรง จึงทำรังและเพาะเลี้ยงเพื่อนำน้ำผึ้งที่ได้มารับประทานและจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ (อิมรอน มีชัย และคณะ, 2563) ทำให้ผู้ประกอบการจึงต่างให้ความสำคัญกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากน้ำผึ้งกันเป็นส่วนใหญ่ โดยวัตถุประสงค์หลักของการแปรรูปน้ำผึ้ง คือ เพื่อการพัฒนาคุณภาพ เพื่อการเพิ่มมูลค่า และเพื่อการแข่งขันเข้าสู่ตลาด (ณัฐณัฐ อนิวรรตน์, 2558) การรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจนั้นเป็นกระบวนการสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งจะเป็นวิธีการและจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชนบทในพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มประโยชน์ สร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งเป็นการส่งเสริมในการพัฒนาพื้นที่ในท้องถิ่นของตนเองให้เกิดการพัฒนาในเขตพื้นที่ตำบลเวียงจันทน์ราชิวาส มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา ที่จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2564 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ชันโรงในพื้นที่ และเพื่อเป็นอาชีพเสริมให้กับคนในพื้นที่ เปิดโอกาสให้กับผู้คนที่สนใจเลี้ยงชันโรงเข้ามาเป็นสมาชิก ในระหว่างดำเนินการภายใน 2 ปี ที่ผ่านมาทางกลุ่มประสบปัญหาหลายด้าน อาทิเช่น ปัญหาการบริหารจัดการภายในกลุ่มที่ยังขาดประสบการณ์ ขาดการต่อยอด การยกระดับ การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ และการสนับสนุนเครือข่ายจากองค์กรภายนอก ทำให้ทางกลุ่มต้องปรับตัวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถอยู่รอด (มูฮัมหมัดซักรี ดาโอ๊ะ, 2566) ปัจจุบันความต้องการซื้อผลิตภัณฑ์จากผึ้งชันโรง มีจำนวนมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันได้พบปัญหาของผู้ประกอบการน้ำผึ้งชันโรง คือ บรรจุภัณฑ์ไม่เหมาะสมและไม่มีตราสินค้า ทำให้เป็นอุปสรรคในการจัดจำหน่าย เนื่องจากมีผู้บริโภครู้จักเป็นวงแคบ เป็นเหตุให้ผู้ประกอบการไม่สามารถขยายตลาดให้เป็นที่รู้จักได้ จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่ง ที่จะต้องการผลิตกันให้ผู้ประกอบการมีความสามารถในการประกอบอาชีพแบบยั่งยืน นั่นคือ การพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีความเหมาะสมและเป็นเอกลักษณ์ เพื่อเพิ่มโอกาสการแข่งขันในตลาดผลิตภัณฑ์ผึ้งชันโรง (วรรณเฉลิม ทองพัด และปัญญาณัฐ ศิลาฉาย, 2559)

จากสภาพปัญหาที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าการสร้างตราสินค้า (Brand) สามารถสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ในแต่ละยี่ห้อ ทำให้การตัดสินใจซื้อง่าย และสะดวกรวดเร็ว (ปราณี เอี่ยมลออภักดี, 2550) ซึ่งการออกแบบตราสัญลักษณ์นั้น ต้องสร้างภายใต้ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนแสดงถึงความเป็นตัวตนของชุมชนที่แสดงออกด้วยการสื่อสารผ่านประเพณี วัฒนธรรม หรือวิถีชีวิต (นิรมล ชมหวาน, 2557) ที่สามารถแสดงออกผ่านทางตราสัญลักษณ์บนบรรจุภัณฑ์ (อมรรัตน์ บุญสว่าง, 2559) และผลิตภัณฑ์ได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา ซึ่งการออกแบบตราสัญลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วม และความร่วมมือเพื่อยกระดับสินค้า เพิ่มมูลค่าสินค้า และเพิ่มโอกาสการจัดจำหน่าย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา อำเภอเวียงจันทน์ราชิวาส
2. เพื่อออกแบบตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา อำเภอเวียงจันทน์ราชิวาส

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ รวมทั้งหมด จำนวน 7 คน ได้คัดเลือกแบบเจาะจง ตามคำแนะนำจากผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยผู้ให้ข้อมูลมีคุณสมบัติ เป็นสมาชิกหรือผู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานของกลุ่ม มีประสบการณ์ตรงด้านการเลี้ยงชันโรง และได้รับการยอมรับจากเครือข่ายท้องถิ่น ได้แก่ 1) ประธานกลุ่มวิสาหกิจผู้เลี้ยงชันโรง โรงเรียนชานา จำนวน 1 คน 2) สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจผู้เลี้ยงชันโรง โรงเรียนชานา จำนวน 2 คน 3) เจ้าหน้าที่ภาคประชาสังคม จำนวน 1 คน 4) ผู้นำที่เป็นทางการ จำนวน 1 คน 5) เจ้าหน้าที่สภาเกษตรกร จำนวน 1 คน และ 6) แกนนำเครือข่าย จำนวน 1 คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Content Validity) และทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างก่อนเก็บข้อมูลจริง เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีสอบสามเส้าเพื่อเปรียบเทียบ ข้อค้นพบที่ได้ศึกษา 2) จำแนกและจัดระบบข้อมูลเป็นการนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกให้เป็นระบบ 3) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสรุบบนข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น 4) นำเสนอข้อมูลเป็นข้อความแบบบรรยาย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา มี 2 วัตถุประสงค์ดังนี้

1. การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรง โรงเรียนชานา อำเภอเวียงจังหวัดนครราชสีมา ดำเนินการโดยพิจารณาจาก 2 มิติสำคัญ ได้แก่ มิติด้านประวัติศาสตร์และความเป็นมาของอำเภอเวียง และมิติด้านพัฒนาการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรง โรงเรียนชานา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

มิติที่หนึ่ง ประวัติและความเป็นมาของอำเภอเวียง

อำเภอเวียง เดิมชื่อ “อำเภอโตะโม่” ตั้งเมื่อประมาณ พ.ศ. 2445 อยู่ที่บ้านโตะโม่ หมู่ที่ 3 ตำบลภูเขาทอง อำเภอสุคิริน จังหวัดนครราชสีมา ในปัจจุบัน เดิมเป็นท้องที่ทุ่งกันดาร การคมนาคมใช้ทางเดินเท้า และช้าง ราษฎรชาวไทยและต่างประเทศมาตั้งบ้านเรือน เพื่อขุดแร่ทองคำอยู่เป็นจำนวนมาก คำว่า “โตะโม่” เป็นคำพื้นเมืองแปลว่าตำบ่มหรือกระทก ประมาณปี พ.ศ. 2478 ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอโตะโม่ มาตั้งอยู่ที่ตำบล “ขอเลาะ” ซึ่งอยู่คนละฝั่งคลองกับที่ตั้งอำเภอในปัจจุบันและลดฐานะเป็นกิ่งอำเภอ ชื่อว่ากิ่งอำเภอปาโจ ต่อมาได้ยุบเลิกกิ่งอำเภอปาโจเป็นตำบลภูเขาทองในปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2482 ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมาตั้งอยู่ที่บ้านเวียง ซึ่งเป็นที่ตั้งอำเภอในปัจจุบันและได้เปลี่ยนชื่อจากอำเภอโตะโม่ เป็นอำเภอเวียง เมื่อ พ.ศ. 2496 มีคำขวัญของอำเภอว่า “ไม่งาม น้ำตก นกเงือก” สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเชิงเขามีป่าเชิงเขาและลำห้วยหนองบึงในบางพื้นที่มีเทือกเขาสันกาลาศรี และแม่น้ำสุโขง-ลก เป็นเขตแบ่งกั้นพรมแดนกับประเทศมาเลเซีย พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการเกษตร เช่น ทำสวนยางพารา สวนเงาะ มังคุด และลองกอง อีกทั้งยังมีการเลี้ยงสัตว์โดยทั่วไป เช่น โคเนื้อ โคนม กระบือ สุกร ไก่ เป็ด แพะ แกะ และทำนส่วนใหญ่เลี้ยงเพื่อใช้ในการบริโภคในครัวเรือน ส่วนที่เหลือขายเป็นรายได้เสริมในครัวเรือน สายพันธุ์สัตว์ที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นสายพันธุ์พื้นเมือง ชนิดของสัตว์เลี้ยงมีความผูกพันกับวิถีการดำรงชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม และประเพณี

มิตที่สอง พัฒนาการของกลุ่มวิสาหกิจผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา

ในปี พ.ศ.2560 นายมุฮัมมัดซักรี ดาโอะ มีความสนใจเลี้ยงชันโรงเนื่องจากชันโรงสามารถสร้างรายได้ จึงได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง และจากเพื่อนที่เคยเลี้ยงเกี่ยวกับสายพันธ์ต่าง ๆ ซึ่งสายพันธ์ชันโรงที่เป็นที่ต้องการของตลาดนั้น มี 2 สายพันธ์ ได้แก่ สายพันธ์ อิตามา และโทราสีกา เป็นต้น ต่อมาในปีพ.ศ 2561 ได้รวบรวมผู้ที่สนใจเพื่อสร้างกลุ่มขึ้นมา โดยผ่านการพูดคุยแบบปรึกษาหารือตามบ้าน เลี้ยงได้สักพักใหญ่ ในปี พ.ศ 2563 เกิดการรวมกลุ่มอิสระขึ้นมาเนื่องจากว่า มีผู้คนสนใจที่จะเลี้ยงชันโรงเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการรวมกลุ่มอิสระ

ในปี พ.ศ. 2564 ได้จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ชันโรงในพื้นที่ และเพื่อเป็นอาชีพเสริมให้กับคนในพื้นที่ เปิดโอกาสให้กับผู้คนที่สนใจเลี้ยงชันโรงเข้ามาเป็นสมาชิกเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง มีคณะกรรมการรวมแล้ว 12 คน และมีสมาชิก 36 คน รวมทั้งหมด 48 คน ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของหลากหลายอาชีพ มีทั้งเกษตรกร อาจารย์ คุณครู หรือชาวสวน มีการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง ประชุมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษา การจัดตั้งถาดชันโรง อีกทั้งยังมีการลงสำรวจพื้นที่เลี้ยงชันโรงของสมาชิก ตรวจสอบความสมบูรณ์ของรัง และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา มีรังทั้งหมด 70 รังที่สามารถผลิตผลได้ และมีอีก 70 รังที่ยังไม่สามารถผลิตผลได้ ในปี พ.ศ 2565 พัฒนากลุ่มและผลิตภัณฑ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรง โรงเรียนชานา โดยมีนายมุฮัมมัดซักรี ดาโอะ เป็นประธานกลุ่มเข้าสู่ปีที่ 5 ในการเลี้ยงชันโรงจากเมื่อก่อนสมาชิกในกลุ่มมีแค่ จำนวน 5 คน ต่อมาก็ได้เพิ่มสมาชิกในกลุ่ม และได้เก็บรายชื่อของสมาชิกประมาณ 30 คน ณ ตอนนีสมาชิกมีการเข้ามาในกลุ่มอย่างต่อเนื่องบางคนเข้ามาเพื่อเรียนรู้การเลี้ยงชันโรงเพื่อที่จะนำไปเป็นยารักษาโรคต่าง ๆ และพัฒนาน้ำผึ้งชันโรงบรรจุขวดขายตามบูท และในฐานะเรียนรู้โรงเรียนชานา และพัฒนาให้สมาชิกภายในกลุ่มมีความรู้ในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชันโรง การเลี้ยง การจัดตั้งถาด เป็นต้น

ดังนั้น “แบรนด์แว้ง” จึงเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่ผสมผสานอัตลักษณ์ด้วยสองมิติสำคัญ ได้แก่มิติประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิประเทศของอำเภอแว้ง และมิติพลังการรวมกลุ่มและการพัฒนา ซึ่งสะท้อนถึงความร่วมมือของคนในชุมชนที่ผนึกกำลังกันอนุรักษ์ชันโรง พัฒนาความรู้ และสร้างผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับ

ภาพที่ 1 ตราสัญลักษณ์ของกลุ่มชันโรงโรงเรียนชานา

2. การออกแบบตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดชื่อแบรนด์ หรือตราสัญลักษณ์

การสร้างอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่นๆ ต้องเริ่มจากการสร้างแบรนด์โดยขั้นแรกต้องมีการกำหนดให้มีชื่อแบรนด์ หรือชื่อยี่ห้อของผลิตภัณฑ์น้ำผึ้ง พบว่า แต่เดิมนั้นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการใช้ชื่อว่า “กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มชันโรงโรงเรียนชานา อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส” ซึ่งเป็นชื่อที่ค่อนข้างยาวมาก และจดจำยาก จึงอยากจะเปลี่ยนให้สั้นกระชับและมีเอกลักษณ์มากขึ้น จากการระดมความคิดของสมาชิกในกลุ่มก็มีการเสนอหลายชื่อ แต่มาสรุปกันที่ชื่อว่า “เวียง” ซึ่งเป็นชื่ออำเภอนี้เองจากเป็นชื่อมีความชัดเจนบ่งบอกถึงแหล่งที่มาของผลิตภัณฑ์ (และของกลุ่ม) ได้ดี เหมือนกับแบรนด์กาแฟดอยช้าง ปางขอน หรือ ผาฮี้ ที่นำชื่อของพื้นที่มาเป็นชื่อแบรนด์ เป็นต้น อีกทั้งสั้น กระชับ เรียกง่าย ติดปาก ทุกครั้งเมื่อได้เรียกชื่อแบรนด์ จะทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นคนในพื้นที่ของสมาชิกรวมถึงชาวอำเภอเวียงทุกคน และเปิดโอกาสให้แบรนด์เป็นที่รู้จักจากผู้บริโภคได้โดยง่าย

2. การออกแบบตราสัญลักษณ์

ในการออกแบบจะวิเคราะห์ข้อมูลจากที่มา แรงบันดาลใจ จนมาเป็นแนวทางไปสู่ผลงานออกแบบตราสัญลักษณ์ ที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม โดยผู้ออกแบบได้ออกแบบมา 3 - 4 แนวทาง และนำไปให้ทางคณะกรรมการและสมาชิกในกลุ่มๆ ได้มีส่วนร่วมในการเลือก

3. การกำหนดสีอัตลักษณ์

การกำหนดสีอัตลักษณ์ของแบรนด์เพื่อให้มีความเป็นเอกลักษณ์ในการรับรู้และสร้างการจดจำ ความแตกต่างจากคู่แข่ง รวมถึงทำให้สามารถกำหนดทิศทางในการออกแบบฉลากหรือบรรจุภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ในอนาคตได้

จากที่ทางกลุ่มได้ให้ข้อมูล พบว่า น้ำผึ้งชันโรงของกลุ่มที่เก็บได้จะมีอยู่ 2 สี คือ น้ำผึ้งสีน้ำตาลปกติ และน้ำผึ้งที่มีสีม่วงเข้มซึ่งมาจากสีของชนิดดอกไม้ที่ผึ้งได้นำหวาน ผู้วิจัยเห็นว่ามีความแปลกดี ฉะนั้นจึงกำหนดสีที่เป็นอัตลักษณ์มาจากลักษณะทางกายภาพของสีของน้ำผึ้งซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เป็นคู่สี 2 สี คือ สีส้ม และสีม่วง เป็นสีอัตลักษณ์ของแบรนด์น้ำผึ้งชันโรง “เวียง”

4. การออกแบบบรรจุภัณฑ์

การออกแบบบรรจุภัณฑ์โดยทั่วไปประกอบด้วยกรอบออกแบบอยู่ 2 ลักษณะ คือ การออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ และการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ซึ่งบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งชันโรงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็เช่นกัน จำเป็นต้องมีโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์และการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์

ผลงานการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ใหม่ที่เสร็จสมบูรณ์ ซึ่งมาจากการสร้างอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของแบรนด์ “เวียง” ทำให้ผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งชันโรงตราเวียง ผึ้งชันโรงแห่งเมืองเวียง น้ำผึ้งของคนเวียง ซึ่งผลิตโดยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้เลี้ยงชันโรง โรงเรียนชานา อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาสนราธิวาส ทำให้บรรจุภัณฑ์ชันโรงตราเวียง มีความโดดเด่นและแตกต่างจากบรรจุภัณฑ์น้ำผึ้งชันโรงหรือน้ำผึ้งอื่น ๆ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลการศึกษารายละเอียด กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา ประกอบด้วย 2 วัตถุประสงค์ คือ

1. การวิเคราะห์อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส มีการประเมินจากมิติความเป็นมาของอำเภอเวียง และพัฒนาการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มรกต กำแพงเพชร และธีระวัฒน์ จันทิก ที่พบว่า 1) ทรัพยากรท้องถิ่นสามารถพัฒนาเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละจังหวัด โดยการประเมินจากมิติทางด้านวัฒนธรรมมีความเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทั้งสิ้น รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมยาวนานในแต่ละยุคสมัย 2) วิวัฒนาการขององค์ประกอบตราสัญลักษณ์ของกลุ่มจังหวัดเพชรบูรณ์เริ่มจากลายเส้นปากกาเคมีที่ผ่านฉันทามติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนภาคประชาชน 4 จังหวัด ร่วมกับวิทยากรและนักออกแบบ (มรกต กำแพงเพชร และธีระวัฒน์ จันทิก, 2562)

2. การออกแบบตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดชื่อแบรนด์ หรือตราชื่อ ให้ผลิตภัณฑ์ 2) ออกแบบตราสัญลักษณ์ 3) กำหนดสีอัตลักษณ์ และ 4) ออกแบบบรรจุภัณฑ์ ผลงานการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ใหม่ที่เสร็จสมบูรณ์ ซึ่งมาจากการสร้างอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของแบรนด์ “เวียง” ทำให้ผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งชันโรงตราเวียง ผึ้งชันโรงแห่งเมืองเวียง น้ำผึ้งของคนเวียง ซึ่งผลิตโดยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้เลี้ยงชันโรง โรงเรียนชานา อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส ทำให้บรรจุภัณฑ์ชันโรงตราเวียงมีความโดดเด่นและแตกต่างจากบรรจุภัณฑ์น้ำผึ้งชันโรงหรือน้ำผึ้งอื่น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริชาติ สว่างแก้ว ได้กล่าวถึง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ว่าควรมีการออกแบบให้มีเอกลักษณ์ ปกป้องสินค้าได้อย่างเหมาะสม สามารถดึงดูดสายตาของผู้บริโภค และเพิ่มมูลค่าสินค้าให้มากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากปัจจุบันมีตลาดคู่แข่งการค้าค่อนข้างมาก และบรรจุภัณฑ์ยังไม่สื่อถึงตัวสินค้ามากพอ ควรมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเน้นการผลิตด้วยวัสดุที่ไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม หรือสามารถนำกลับมาใช้ได้ใหม่ (ปาริชาติ สว่างแก้ว, 2557) อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประชิต ทิณบุตร และคณะ ที่พบว่า ผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพและความงามของผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมทั้ง 8 ราย มีภาพรวมด้านมาตรฐานอัตลักษณ์คุณภาพการออกแบบตราสัญลักษณ์ ด้านมาตรฐานและคุณภาพการออกแบบรูปสัญลักษณ์และภาพรวมของการสื่อสารรับรู้ที่เชื่อมโยงถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท โดยใช้อัตลักษณ์จังหวัดชัยนาทเป็นสื่อสร้างสรรค์ คือ วัด นก เชื้อน มาเป็นส่วนประกอบร่วมกัน เป็นผลงานการออกแบบที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ที่มีค่าความคิดเห็นต่อภาพรวมผลงาน อยู่ในระดับมากที่สุด (ประชิต ทิณบุตร และคณะ, 2559)

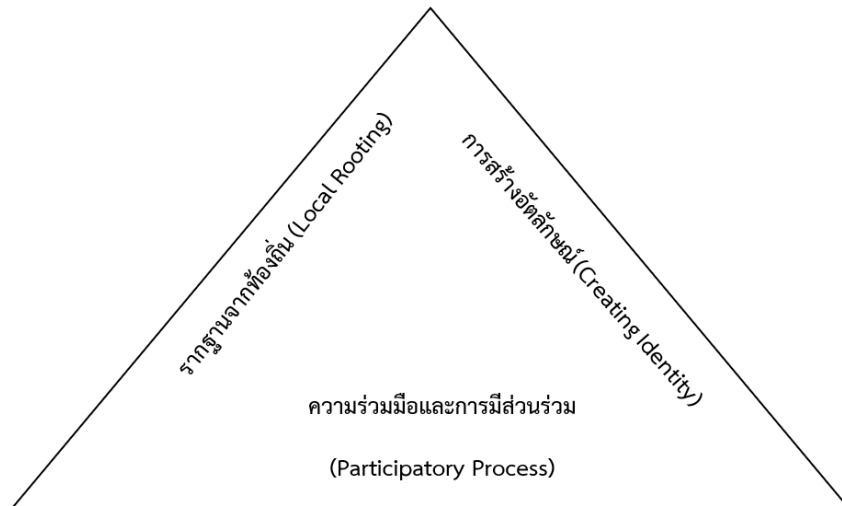
องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่จากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา แบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่

1. รากฐานจากท้องถิ่น (Local Rooting) บริบทท้องถิ่นเป็นรากฐานของอัตลักษณ์ที่มีทั้งประวัติศาสตร์วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของพื้นที่ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการ “กำหนดจุดยืน” ของการออกแบบตราสัญลักษณ์

2. ความร่วมมือและการมีส่วนร่วม (Participatory Process) กระบวนการมีส่วนร่วม คือ หัวใจของการพัฒนาการออกแบบตราสัญลักษณ์ เป็นการระดมความคิดเห็น การร่วมตัดสินใจ และการยอมรับจากคนในชุมชนได้ฉันทามติในการพัฒนาตราสัญลักษณ์ “เวียง” ที่มีความหมายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของพื้นที่

3. การสร้างอัตลักษณ์ (Creating Identity) เป็นกลไกยกระดับเศรษฐกิจชุมชน การสร้างอัตลักษณ์ทำให้ผลิตภัณฑ์ “มีเรื่องราว” และ “มีคุณค่าเพิ่ม” ซึ่งนำไปสู่ความสามารถในการแข่งขันในตลาด

ภาพที่ 2 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานาอำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) การวิเคราะห์อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส มีการประเมินจาก 2 มิติ ได้แก่ มิติความเป็นมาของอำเภอเวียง และมิติพัฒนาการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา และ 2) การออกแบบตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดชื่อแบรนด์หรือตราสัญลักษณ์ 2) การออกแบบตราสัญลักษณ์ 3) การกำหนดสีอัตลักษณ์ และ 4) การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ข้อเสนอแนะ ควรพัฒนาแนวทางการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งเสริมให้กลุ่มมีการอบรมเพิ่มเติมด้านการตลาดออนไลน์ การสร้างเพจแบรนด์ การทำคอนเทนต์บนสื่อโซเชียล หรือการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อขยายฐานลูกค้าและเพิ่มยอดขาย ควรมีการศึกษาการสร้างร่วมมือระหว่างกลุ่มชันโรงในพื้นที่กับภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ดียิ่งขึ้น และควรมีการศึกษาและพัฒนาศักยภาพกระบวนการเก็บน้ำผึ้งให้เกิดประสิทธิภาพกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส

เอกสารอ้างอิง

- กองแผนงาน กรมพัฒนาชุมชน. (2561). แผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ. 2563. เรียกใช้เมื่อ 28 ตุลาคม 2566 จาก <https://anyflip.com/nqfgx/iajo/basic>
- ณัฐณัฐ อนิวรรตน์. (2558). มาตรฐานบังคับสินค้าเกษตร มาตรฐานเพื่อความปลอดภัยสินค้าเกษตร. วารสารอาหาร, 45(1), 24-25.
- ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2566). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับการพัฒนาประเทศไทย. Journal of Modern Learning Development, 8(1), 413-435.
- นิรมล ชมหวาน. (2557). อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 4(2), 1-13.

- ประชิด ทิณบุตร และคณะ. (2559). การออกแบบและพัฒนาตราสัญลักษณ์และรูปลักษณ์บรรจุภัณฑ์เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับผลิตภัณฑ์สุขภาพและความงามของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดชัยนาท. วารสารวิชาการศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 7(3), 84-94.
- ปราณี เอี่ยมล่อภักดี. (2550). การบริหารการตลาด. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.
- ปาริชาติ สว่างแก้ว. (2557). การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับการแปรรูปจากน้ำผึ้งของฟาร์มผึ้งเทพภักดี จังหวัดลพบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มรกต กำแพง และธีระวัฒน์ จันทิก. (2562). การสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเพชรสมุทรคีรี: โครงการเศรษฐกิจชุมชนครบวงจร “บ้านเพชรเพลินดิน”. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 13(2), 136-153.
- มูฮัมหมัดซกรี ดาโอ๊ะ. (28 ต.ค. 2566). สภาพปัญหา และพัฒนาการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชานา อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส. (คมวิทย์ สุขเสนีย์, ผู้สัมภาษณ์)
- วรรณเฉลิม ทองพัด และปัญญาณัฐ ศิลาลาย. (2559). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าน้ำผึ้งชันโรง: กรณีศึกษาผู้ประกอบการในเขตพื้นที่ตำบลลำพัน อำเภอนาทม จังหวัดจันทบุรี. ใน รายงานการวิจัย. สำนักวัฒนธรรม การกีฬา และการท่องเที่ยว.
- อมรรัตน์ บุญสว่าง. (2559). การออกแบบตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมสินค้าอาหารเอกลักษณ์ของจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหานคร, 13(2), 1-15.
- อิมรอน มีชัย และคณะ. (2563). สารพิษเคมีและฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระของน้ำผึ้งชันโรงและการเตรียมเจลสบู่เหลวผสมน้ำผึ้งชันโรง. วารสารวิชาการชาयน์เทค มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, 4(2), 25-36.
- Lewin, K. (1951). Organizational behavior. (10th ed.). New York: Prentice Hall.

การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเลย*
DEVELOPMENT OF PARTICIPATIVE ADMINISTRATION MODEL TO
ENCOURAGE ACTIVE LEARNING IN SCHOOLS UNDER LOEI PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICES

อาภาพร จันทนาม*, บุญช่วย ศิริเกษ, พิมพอร สดเอี่ยม

Arparporn Chantanam*, Boonchuay Sirikate, Pim-on Sod-ium

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เลย ประเทศไทย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Loei, Thailand

*Corresponding author E-mail: arparporn.pooky@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) พัฒนารูปแบบการบริหาร และ 3) ประเมินผลทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเลย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 3 ระยะ ระยะแรกเป็นการศึกษาความต้องการจำเป็นโดยใช้แบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู ครูผู้ช่วย และพนักงานราชการ จำนวน 335 คน สุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่ และมอร์แกน ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและครู จำนวน 18 คน ระยะที่สองเป็นการพัฒนารูปแบบโดยการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในขั้นตอนของการร่าง และการยืนยันรูปแบบ และใช้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ และระยะที่สามเป็นการประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบโดยผู้ปฏิบัติด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ PNI Modified และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและอภิปรายผลโดยพรรณนาวิธี ผลการวิจัย พบว่า 1) การสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเชิงรุก ($PNI_{modified} = .49908$) เป็นประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเรียกว่า CAMPSD-Process Model เป็นรูปแบบเชิงระบบ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 2.1) ปัจจัยนำเข้า 2.2) กระบวนการ ที่เรียกว่า CAMPSD Process 2.3) ผลลัพธ์ และ 2.4) ข้อมูลป้อนกลับ และ 3) ผลทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ผู้บริหารมีความรู้และความเข้าใจในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้เป็นอย่างดี ครูมีความพึงพอใจ มีผลงาน และสามารถพัฒนานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การบริหารแบบมีส่วนร่วม, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, โรงเรียน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย

Abstract

The objectives of this research were: 1) To study the priority needs for participatory administration promoting active learning management; 2) To develop a model of participatory administration; and 3) To evaluate the trial of a participatory administrative model enhancing active learning management in schools under the Loei Primary Educational Service Area Offices. A research and development methodology was used and divided into three phases. In the first phase, priority needs were studied. The data were collected from a sample group of 335 teachers, assistant teachers, and government employees using a 5-point Likert scale questionnaire. The sample was randomly selected using a table by Krejcie and Morgan, along with in-depth interviews with 18 administrators and teachers. In the second phase, the model was developed through group discussions with experts during both the drafting and confirmation stages of the model. The five experts were also used to evaluate the model's appropriateness, consistency, feasibility, and utility. In the third phase, the results of the model's trial were evaluated by practitioners using group discussions. The quantitative data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and the $PNI_{modified}$ index. The qualitative data were analyzed through content analysis and descriptive discussion. The research findings were as follows: 1) It was found that supporting proactive communication ($PNI_{modified} = .49908$) was the most essential need. 2) The developed model was called the CAMPSD-Process Model. It was a systemic model composed of five components: 2.1) Input; 2.2) A process called the CAMPSD Process; 2.3) output; and 2.4) feedback. 3) The results of the model's trial revealed that administrators had a good level of knowledge and understanding in promoting active learning management. Teachers were satisfied, had successful work outcomes, and were able to effectively develop their students.

Keywords: Model Development, Participatory Administration, Active Learning, School, Loei Primary Educational Service Area Office

บทนำ

ประเทศไทยมีการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542); (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, 2545) ซึ่งถือเป็นการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญของประเทศ นอกจากนี้ยังได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอีกใน พรบ. การศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และ 4 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553, 2553); (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 2562) โดยกฎหมายดังกล่าวมุ่งเน้นให้ “ผู้เรียนสำคัญที่สุด” และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ได้เน้นการปฏิบัติจริง ซึ่งได้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคทางปัญญา (Constructivism) ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าเนื้อหาวิชา (สถาพร พทชฌิกุล, 2555) ต่อมาในแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579) ได้วางกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษา โดยเน้นย้ำถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาให้สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) และกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เช่น นโยบาย “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” และนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้: Active Learning” (ไทยรัฐออนไลน์, 2558); (ไทยโพสต์, 2565) ซึ่งกลายเป็น

นโยบายสำคัญที่ทำให้เกิดนวัตกรรมครูสู่นวัตกรรมการเรียน โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตโควิด-19 (ไทยรัฐออนไลน์, 2564) รวมถึงนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 และ 2566 ที่เน้นย้ำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่กำหนดให้จัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การแก้ปัญหา และเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ผู้บริหารศึกษาในฐานะผู้กำกับควบคุมมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันให้เกิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participative administration/management) เพื่อให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2545) อย่างไรก็ตามการบริหารในปัจจุบันอาจยังไม่สอดคล้องกับแนวคิดนี้มากนัก ส่งผลให้การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับโรงเรียนยังขาดประสิทธิภาพ

จากการสำรวจเอกสารและนโยบายที่ผ่านมา พบว่าการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างยั่งยืน จำเป็นจะต้องมีภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Leadership) ของผู้บริหารสถานศึกษา (อุทัย บุญประเสริฐ, 2545) การบริหารแบบมีส่วนร่วมถือเป็นรูปแบบการบริหารที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562) ซึ่งเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม และยังช่วยสร้างความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนอีกด้วย (สุนทร โคตรบรรเทา, 2551) แต่ในทางปฏิบัติ การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดเลย อาจยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่เนื่องจากขาดรูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน

ดังนั้น การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากผลการศึกษาที่ได้ จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกของนักเรียนได้อย่างยั่งยืน โดยผู้บริหารโรงเรียนใช้ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมมาผลักดันการบริหารจัดการให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย
3. เพื่อประเมินผลทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ

ระยะที่ 1 : การดำเนินการในระยะที่ 1 เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย

แหล่งข้อมูล: ซึ่งประกอบด้วย 1) หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Administration) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู (Active Learning) ความต้องการจำเป็น (Priority

Needs) ในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สถานการณ์การจัดการศึกษาของประเทศ ปัญหาที่เผชิญอยู่ รวมทั้งศึกษานโยบายของรัฐ กรอบทิศทางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2574 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่เกี่ยวข้อง และประเด็นอื่น ๆ ที่จำเป็นและเกี่ยวข้อง 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยเจาะจงเลือกจากโรงเรียนที่เป็นพื้นที่วิจัย จำนวน 9 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1, 2 และ 3 รวมทั้งสิ้น 18 คน และ 3) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sample group) เป็นครู ครูผู้ช่วย และพนักงานราชการ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย จำนวน 2,584 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 335 คน และการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

เครื่องมือวิจัย: 1) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 2) แบบสอบถามความต้องการจำเป็น เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ ลีเคิร์ท (Likert, R., 1961) เพื่อหาความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย

การวิเคราะห์ข้อมูล: สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามแนวคิดของ ไมล์ส และ ฮูเบอร์แมน (Miles, M. B. & Huberman, A. M., 1994) ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Priority Needs Index Modified (PNI Modified)

ระยะที่ 2 : การดำเนินการในระยะที่ 2 เป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย มีกระบวนการวิจัย 2 ขั้นตอน คือ 1) การยกร่างรูปแบบ และ 2) การตรวจสอบรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 1 การยกร่างรูปแบบ: ยกร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) มีการดำเนินการ คือ 1) นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 ทั้งในส่วนที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และจากแบบสอบถามความต้องการจำเป็น มาประมวลและสังเคราะห์เนื้อหาตามแนวคิดของ ไมล์ส และฮูเบอร์แมน (Miles, M. B. & Huberman, A. M., 1994) 2) ร่างรูปแบบ โดยใช้วิธีการเชิงระบบ (System Approach) 3) รูปแบบที่จัดทำขึ้นประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบของรูปแบบ คือ ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ นโยบาย ผู้บริหารโรงเรียน ครู งบประมาณ วัสดุ สื่อ นวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้เชิงรุก กระบวนการ (Process) ได้แก่ การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู และกระบวนการดำเนินการ PAOR ผลลัพธ์ (Output) ได้แก่ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถของผู้บริหารในการบริหารแบบมีส่วนร่วม และความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ได้แก่ เจ็อนไขการใช้ และการประเมินผล พร้อมจัดทำคู่มือในการนำ (ร่าง) รูปแบบไปทดลองใช้ 4) นำร่างรูปแบบที่จัดทำขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ และ 5) ปรับปรุงและแก้ไขร่างรูปแบบตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบรูปแบบ: เป็นการตรวจสอบร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล: กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม และการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 10 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือวิจัย: การสนทนากลุ่ม (Focus-group discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม ดังนี้ 1) โครงร่างดัชนีชี้วัด เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย 2) เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบของรูปแบบ คือ ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ นโยบาย ผู้บริหารโรงเรียน ครู งบประมาณ วัสดุ สื่อ นวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้เชิงรุก กระบวนการ (Process) ได้แก่ การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู และกระบวนการดำเนินการ PAOR ผลลัพธ์ (Output) ได้แก่ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถของผู้บริหารในการบริหารแบบมีส่วนร่วม และความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ได้แก่ เงื่อนไขการใช้ และการประเมินผล และ 3) ประเด็นคำถามประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย ได้แก่ ภาพรวมของรูปแบบ องค์ประกอบกระบวนการ และแนวทางของรูปแบบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล: จัดสนทนากลุ่ม โดยใช้ประเด็นคำถามประกอบการสนทนากลุ่ม และนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม โดยเฉพาะข้อเสนอแนะมาปรับปรุงรูปแบบและคู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย ก่อนนำไปทดลองใช้

4. ผลที่ได้จากการตรวจสอบรูปแบบ พบว่า มีความแตกต่างจากขั้นตอนยกร่าง คือ ในส่วนของกระบวนการ (Process) เกิดรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่เรียกว่า CAMPSD Model ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย หลักการ (Principles) และผู้ปฏิบัติ (People) คือ ผู้บริหารและครู ผลลัพธ์ (Output/Products) คืองานที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการตามรูปแบบ ได้แก่ การพัฒนาครู

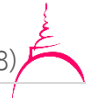
ระยะที่ 3 : การดำเนินการในระยะที่ 3 มุ่งตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือ การประเมินผลทดลองใช้ร่างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเลย ประกอบด้วย กระบวนการดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ การทดลองใช้รูปแบบ และการประเมินผลทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 1 การทดลองใช้: ในขั้นตอนนี้เป็นการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในร่างรูปแบบ

แหล่งข้อมูล: 1) โรงเรียนทดลอง ได้แก่ โรงเรียนบ้านโคกงาม ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดกลาง เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลโคกงาม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และโรงเรียนบ้านหนองหลวง-ซ่งสี ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 บ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และ 2) กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหาร คณะครู และผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดในโรงเรียนทดลอง

เครื่องมือ: 1) แบบบันทึกการสังเกตการบริหารแบบมีส่วนร่วมฯ 2) แบบสังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียนของนักเรียน 3) แบบประเมินความพอใจของครูในการปฏิบัติตามรูปแบบฯ 4) แบบรายงานผลการเรียนรู้ของนักเรียน และ 5) แบบบันทึกการประชุม

การเก็บรวบรวมข้อมูล: 1) คัดเลือกโรงเรียนทดลองที่เหมาะสมโดยเป็นโรงเรียนที่มีคุณสมบัติครบถ้วนสามารถเป็นตัวแทนของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดเลย ทั้ง 3 เขต โดยเป็นโรงเรียนที่มี

ชื่อเสียงด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและผู้บริหารโรงเรียนมีชื่อเสียงหรือเป็นที่ยอมรับด้านการบริการแบบมีส่วนร่วมในการวิจัยนี้ คือ โรงเรียนบ้านโคกงาม และโรงเรียนบ้านหนองหลวง-ซึ่งที่ 2) ประชุมชี้แจงการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นแก่ผู้บริหาร คณะครูและผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดในโรงเรียนเป้าหมาย โดยถือว่าเป็นทั้งผู้ปฏิบัติและผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยนี้ 3) ดำเนินการทดลองตามคู่มือการใช้รูปแบบ โดยดำเนินการตามกระบวนการ PAOR ซึ่งระหว่างดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยกำหนดให้มีการบันทึกการปฏิบัติงานเพื่อตรวจสอบและถอดบทเรียนว่าการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดในรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย นั้นสามารถดำเนินการไปด้วยดีหรือมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร 4) กำหนดวงรอบทดลอง 1 วงรอบ โดยผู้วิจัยจะเข้าไปกำกับติดตามผลการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในร่างรูปแบบ โดยกำหนดการติดตามผลเดือนละ 1 ครั้ง ในรูปแบบของการตรวจเยี่ยม สัมภาษณ์ รับฟังปัญหา ร่วมหาแนวทางแก้ปัญหา และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา และ 5) ในการตรวจเยี่ยมแต่ละครั้ง ถือว่าเป็นการประเมินรูปแบบที่นำไปทดลองใช้ด้วย ซึ่งอาจจะมีการนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงแบบเป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสมและจำเป็น

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินผลหลังการทดลองใช้: ในขั้นตอนนี้เป็นการประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบหลังสิ้นสุดวงรอบการทดลองใช้ มีการดำเนินการ

แหล่งข้อมูล: กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม และการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ศึกษานิเทศก์

เครื่องมือ: การประชุมสะท้อนผล (Review) การทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย เพื่อตรวจสอบและยืนยันรูปแบบที่ผู้วิจัยปรับจากการนำเสนอและนำไปทดลองใช้ในโรงเรียนเป้าหมาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล: 1) ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ในการทำหน้าที่สื่อถึงผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมสะท้อนผล และ 2) จัดประชุมสะท้อนผล และ 3) นำข้อมูลที่ได้จากการประชุมสะท้อนผลมาปรับปรุงรูปแบบและคู่มือการทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม ที่ได้ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย ฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล: ในทุกระยะของการวิจัย ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด โดยการแยกให้เห็นถึงส่วนประกอบ และความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบที่ได้มา โดยมีขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์รายละเอียดถึงส่วนประกอบที่ได้จากประเด็นที่ศึกษา 2) นำส่วนประกอบมาจัดเป็นหมวดหมู่ 3) ศึกษาความเชื่อมโยงของส่วนประกอบที่ได้ และ 4) สรุปเป็นสาระสำคัญ เป็นข้อค้นพบจากการศึกษา

ผลการวิจัย

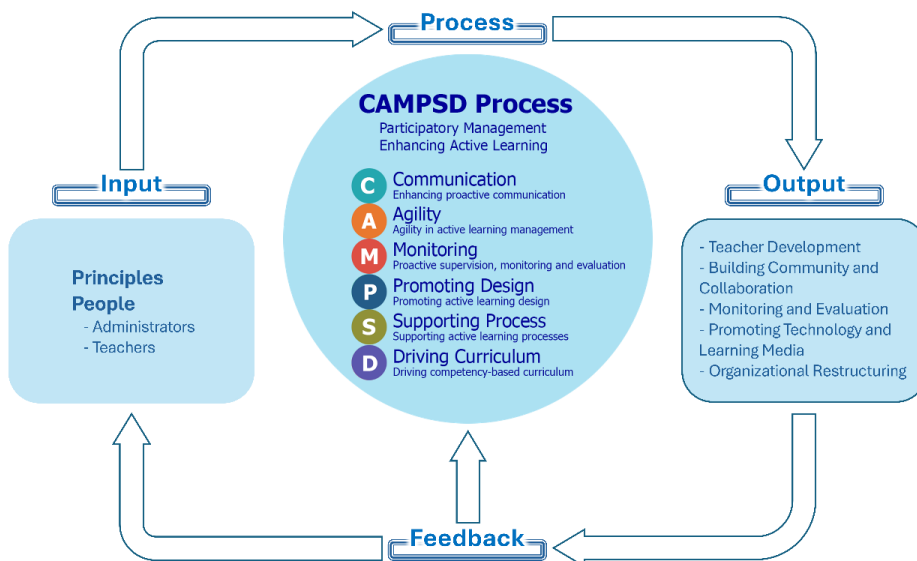
การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเลย พบว่า การสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเชิงรุก ($PNI_{\text{modified}} = .49908$) เป็นประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือ การนิเทศติดตามและประเมินผลเชิงรุก ($PNI_{\text{modified}} = .44936$) และการขับเคลื่อนหลักสู่มาตรฐานสมรรถนะ เป็นประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นต่ำสุด ($PNI_{\text{modified}} = .37717$) ตามที่แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย (n = 335)

การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย	การประเมินความต้องการจำเป็น						PNI modified	ลำดับ
	สภาพที่คาดหวัง (I)			สภาพปัจจุบัน (D)				
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล		
1. การส่งเสริมการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.01	0.530	มาก	2.89	0.385	ปานกลาง	0.38837	5
2. การสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	3.95	0.519	มาก	2.85	0.411	ปานกลาง	0.38948	4
3. การขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะ	3.95	0.488	มาก	2.87	0.381	ปานกลาง	0.37717	6
4. การนิเทศ ติดตามและประเมินผลเชิงรุก	3.92	0.558	มาก	2.70	0.476	ปานกลาง	0.44936	2
5. การสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเชิงรุก	4.15	0.590	มาก	2.77	0.422	ปานกลาง	0.49908	1
6. ความคล่องตัวในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.03	0.541	มาก	2.86	0.378	ปานกลาง	0.41214	3

2. ผลการศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นใช้กระบวนการ CAMPSD Model มีลักษณะเป็นแบบเชิงระบบ (Systematic Model) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ หลักการ (Principles) ผู้ปฏิบัติ (People) คือ ผู้บริหาร และครู 2) กระบวนการ (Processes) มี 6 องค์ประกอบ ที่เรียกว่า CAMPSD Process คือ 1) การสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเชิงรุก (Communication: Enhancing proactive communication) 2) ความคล่องตัวในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Agility: Agility in active learning management) 3) การนิเทศ ติดตามและประเมินผลเชิงรุก (Monitoring: Proactive supervision, monitoring and evaluation) 4) การส่งเสริมการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Promoting Design: Promotion active learning design) 5) การสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Supporting Process: Supporting active learning processes) และ 6) การขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Driving Curriculum: Driving competency-based curriculum) 3) ผลลัพธ์ (Output) คืองานที่เกิดขึ้นจากการบริหาร และ 4) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) โดยมีรูปแบบดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (CAMPSD-Process Model)

3. ผลการศึกษาการประเมินผลทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบบันทึกการประชุม บันทึกการสังเกตการปฏิบัติงานของผู้บริหาร บันทึกการสังเกตการสอนของครู และบันทึกการมีส่วนร่วมในการเรียนของนักเรียน และการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโคกกงามและผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองหลวง-ซึ่งมีความรู้และความเข้าใจ สามารถส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม ครูมีความพึงพอใจในการทดลองใช้รูปแบบ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และสามารถพัฒนา นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเลย อภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. จากการศึกษาความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย พบว่า การขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือ การส่งเสริมการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลเชิงรุก เป็นประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นต่ำสุด โดยอาจเป็นเพราะ “หลักสูตรฐานสมรรถนะ” (Competency-Based Curriculum) ได้รับการยอมรับว่าเป็นความต้องการจำเป็นสูงสุดในระบบ การศึกษาไทย เนื่องจากเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ ที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต การเรียนรู้ และการทำงานในโลกแห่งอนาคตได้อย่างแท้จริง เนื่องจากการศึกษาที่เน้น เนื้อหาและการท่องจำไม่สามารถตอบสนองต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา หรือสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพได้ ดังนั้นจึงต้องปรับเปลี่ยนไปสู่หลักสูตรที่เน้นสมรรถนะ ซึ่งเน้น “ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่ผู้เรียน สามารถนำไปใช้ได้จริง” เช่น การคิดเชิงระบบ การทำงานเป็นทีม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (OECD, 2018) นอกจากนี้หลักสูตรฐานสมรรถนะช่วยลดช่องว่างระหว่างการศึกษาและโลกแห่งการทำงาน โดยเฉพาะในบริบท ประเทศไทยที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะของผู้เรียนยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ที่เสนอให้มีการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ สมรรถนะเป็นฐานเพื่อผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพและสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา, 2563) และกระทรวงศึกษาธิการโดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้เริ่ม ทดลองใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะในบางโรงเรียนและมีแผนขยายผลในระดับประเทศ เนื่องจากเล็งเห็นว่าหลักสูตร ปัจจุบันไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย “ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่ออนาคต” ของรัฐบาลในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579

สำหรับการส่งเสริมการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ถือว่าเป็นเป็นความต้องการจำเป็นอันดับ รองลงมา เนื่องจากเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ของผู้เรียน ซึ่งเป็นสมรรถนะที่สำคัญในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกไม่ได้เกิดขึ้นจาก กิจกรรมเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการออกแบบที่มีเป้าหมาย ชัดเจน มีการวางแผนเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลที่สอดคล้องกัน ซึ่งจากรายงานของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ระบุว่า การเรียนรู้ของ ผู้เรียนในประเทศไทยยังคงเน้นการจำมากกว่าการใช้ทักษะระดับสูง ทำให้ผู้เรียนขาดความสามารถในการคิด วิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ ดังนั้น จึงเสนอแนวทางการยกระดับการเรียนรู้ผ่านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกในทุกระดับการศึกษา เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ คิดเชิงสร้างสรรค์ และสะท้อนความคิดตนเองได้ อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)นอกจากนี้ Trilling, B. & Fadel, C. ในงาน 21st Century

Skills: Learning for Life in Our Times ได้เน้นย้ำว่า หากครูยังใช้วิธีการสอนแบบเดิม ผู้เรียนจะไม่สามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในโลกยุคใหม่ได้อย่างเพียงพอ การส่งเสริมให้ครูสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ จึงเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนแปลงห้องเรียนให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง (Trilling, B. & Fadel, C., 2009)

2. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลยใช้วิธีการเชิงระบบ (Systematic Approach) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ ระบบของรูปแบบ ผลลัพธ์ และข้อมูลป้อนกลับ การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ที่พบว่า รูปแบบประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ ชื่อรูปแบบ ความเป็นมาของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ หลักการของรูปแบบ องค์ประกอบหลักของรูปแบบ แนวทางการประเมินรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ งานวิจัยของ ศุภชัย สมนวน เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยพบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล (ศุภชัย สมนวน, 2565) และงานวิจัยของ อรไท แสงลุน และ มนสิข สิริสมบุญ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยใช้การศึกษาชั้นเรียนผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ โดยพบว่า รูปแบบมี 5 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล (อรไท แสงลุน และมนสิข สิริสมบุญ, 2564)

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย พบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโคกงามและบ้านหนองหลวง-ซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน และสามารถส่งเสริม สนับสนุน การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ครูสามารถพัฒนานักเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ส่งผลให้ครูสามารถพัฒนานักเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง การที่ผู้อำนวยการโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในโรงเรียน เพราะการบริหารแบบมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ (Sopa, N. & Wongsawat, S., 2021) ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและความผูกพันในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการกระจายอำนาจและการสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้บริหารและครู การมีส่วนร่วมนี้ช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความร่วมมือในทีมงาน ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ การบริหารแบบมีส่วนร่วมยังช่วยส่งเสริมให้ครูมีความกล้าคิด กล้าทดลองใช้วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ได้อย่างต่อเนื่อง (Kongkaew, P., 2020) ครูไม่เพียงแต่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารเท่านั้น แต่ยังได้รับความร่วมมือจากเพื่อนครูและบุคลากรในโรงเรียน ทำให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของนักเรียนในแต่ละพื้นที่ การสนับสนุนเช่นนี้ช่วยให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้าที่ระบุว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ (วัฒนชัย วินิจจะกุล, 2018) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนขนาดเล็กที่ต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และทักษะของนักเรียนอย่างยั่งยืน การบริหารแบบมีส่วนร่วมช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในองค์กร ส่งเสริมความรับผิดชอบและความตั้งใจในการพัฒนาผลงานทาง

การศึกษาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ บริบทของโรงเรียนในจังหวัดเลยซึ่งมีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญยิ่งขึ้น เพราะการเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของผู้เรียนในพื้นที่นั้น ๆ อย่างแท้จริง (Sopa, N. & Wongsawat, S., 2021) ส่งผลให้การพัฒนานักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มุ่งพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย โดยใช้วิจัยและพัฒนา (R&D) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนารูปแบบ CAMPSD-Process Model ที่มี 4 องค์ประกอบ และประเมินผลการทดลองใช้ พบว่า ผู้บริหารสามารถส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูมีความพึงพอใจ และนักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น จึงเหมาะแก่การขยายผลในสถานศึกษาอื่นต่อไป และเพื่อให้การนำรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการให้โรงเรียนควรพิจารณาดำเนินการตามแนวทางดังต่อไปนี้ คือ 1) แต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนและจัดทำแผนปฏิบัติการ โดยการแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และตัวแทนครูจากทุกกลุ่มสาระฯ และจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีร่วมกัน โดยระบุเป้าหมายที่ชัดเจน กิจกรรมที่ต้องทำ ระยะเวลา ดำเนินการ ผู้รับผิดชอบ และตัวชี้วัดความสำเร็จที่วัดผลได้จริง 2) สร้างความเข้าใจและพัฒนาศักยภาพครูและผู้บริหาร โดยจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง โดยอาจเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาเป็นวิทยากร หรือให้ครูที่มีประสบการณ์ในโรงเรียนเป็นผู้ถ่ายทอด และจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Professional Learning Community - PLC) อย่างสม่ำเสมอในแต่ละกลุ่มสาระฯ เพื่อให้ครูได้นำเสนอแนวคิด เทคนิค และปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้สามารถช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนแนวทางการแก้ไขปัญหาพร้อมกันได้ และ 3) ส่งเสริมบทบาทครูในการออกแบบและประเมินผลการเรียนรู้ โดยสนับสนุนให้ครูมีส่วนร่วม ในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้และออกแบบแผนการสอนเชิงรุกอย่างเต็มที่ โดยผู้บริหารควรทำหน้าที่เป็นโค้ชและที่ปรึกษา มากกว่าการสั่งการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เช่น สื่อ อุปกรณ์ หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อให้ครูสามารถทดลองและปรับใช้รูปแบบการสอนใหม่ ๆ ได้อย่างเต็มที่ และปรับระบบการประเมินผลการสอน โดยเน้นการประเมินที่ส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการสะท้อนผลการสอนของตนเองและเพื่อนร่วมงาน สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาการนำรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในโรงเรียนที่มีบริบทแตกต่างกัน เช่น โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนชนบท และโรงเรียนในเขตเมือง เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลและปรับปรุงให้เหมาะสมกับแต่ละบริบท ควบคู่กับการวิจัยเชิงทดลองในระยะยาวเพื่อประเมินผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและพัฒนาการของครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทั้งนี้ควรขยายการวิจัยไปสู่ระดับการศึกษาชั้นสูงและการศึกษานอกระบบ รวมถึงพัฒนาเครื่องมือและตัวบ่งชี้ที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เพื่อการวัดและประเมินผลที่แม่นยำ และตอบสนองความต้องการของโรงเรียนได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ไทยโพสต์. (2565). ตรีนุช โชว์หลักฐานขับเคลื่อนปฏิรูปอบรมครู-สอนแบบ Active Learning นร.กว่า 2 แสน. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.thaipost.net/education-news/144688/>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2558). เช็กความพร้อม! ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ 3,831 โรงเรียน ดีเคย์. เรียกใช้เมื่อ 19 มิถุนายน 2565 จาก <https://www.thairath.co.th/content/536176>
- _____. (2564). ปักหมุดกระทรวงศึกษาธิการก้าวข้ามโควิด-19 ชูธงขับเคลื่อน “Active Learning”. หมวดข่าวทั่วไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/gVcSy>
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (2545). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 119 ตอนที่ 123 ก หน้า 16 - 21 (19 ธันวาคม 2545).
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2553). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 45 ก หน้า 1 - 3 (22 กรกฎาคม 2553).
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 - 53 (1 พฤษภาคม 2562).
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 1 - 20 (19 สิงหาคม 2542).
- วัฒนชัย วินิจจะกุล. (2018). ผลของการบริหารแบบมีส่วนร่วมต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏ.
- ศุภชัย สมนวน. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนชั้นประถมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถาพร พฤษพิบูล. (2555). คุณภาพผู้เรียนเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ (Quality of students derived from active learning). วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, 6(2), 1-15.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). การพัฒนากลไกขับเคลื่อนระบบการผลิตและพัฒนาครู สมรรถนะสูงสำหรับประเทศไทย 4. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวาน จำกัด.
- _____. (2562). รายงานการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2563). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2551). หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.
- อรไท แสงลุน และมนสิข สิริสมบุญ. (2564). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้การศึกษาชั้นเรียนผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2545). การบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Kongkaew, P. (2020). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การศึกษา.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

- Likert, R. (1961). *New Patterns of Management*. New York: McGraw-Hill Book Company Inc.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- OECD. (2018). *The Future of Education and Skills: Education 2030*. Paris: OECD Publishing.
- Sopa, N. & Wongsawat, S. (2021). การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนขนาดเล็ก. วารสารวิจัยการบริหารการศึกษา, 15(1), 78-95.
- Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Francisco: Jossey-Bass.

การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์
และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา
ร่วมกับการใช้โปรแกรม THE GEOMETER'S SKETCHPAD
สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*

DEVELOPMENT OF AN ENRICHMENT CURRICULUM TO ENHANCE CREATIVITY AND
INNOVATION SKILLS IN MATHEMATICS BASED ON CONSTRUCTIONISM THEORY
WITH THE GEOMETER'S SKETCHPAD FOR JUNIOR HIGH SCHOOL STUDENTS

คณิงณิต ประภีระนัง^{1*}, สำราญ กำจัดภัย², ผกาพรรณ วนานาม²

Kanuengnit Pragiranang^{1*}, Sumran Gumjudpai², Pakapan Wananam²

¹โรงเรียนบ้านโนนสำราญ-ยางเรียน บึงกาฬ ประเทศไทย

¹Kanuengnit Pragiranang, Ban Nonsamran-Yangrien School, Bueng Kan, Thailand

²คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร ประเทศไทย

²Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand

*Corresponding author E-mail: kanuengnit.pr63@snru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน 4) เปรียบเทียบเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน และ 5) ศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านดงบัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 48 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) หลักสูตรเสริม 2) แบบประเมินทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ 3) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) แบบวัดเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ และ 5) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบค่าที่ ชนิด Dependent samples t-test และชนิด One sample t-test ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ มีประสิทธิภาพ 82.34/86.53 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ 2) ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 5) ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.54)

คำสำคัญ: การวิจัยและพัฒนา, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์, ความพึงพอใจของนักเรียน, นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

Abstract

This study was a research and development (R&D) the purposes of this research were to 1) Develop and determine the effectiveness of the curriculum based on the 80/80 criterion, 2) Compare students' creativity and innovation skills in mathematics after learning with the 75 percent criterion, 3) Compare students' learning achievement before and after learning, 4) Compare students' attitudes toward mathematics before and after learning, and 5) Investigate students' satisfaction with the instruction. The sample consisted of 48 lower secondary school students from Ban Dong Bang School, under the Bueng Kan Primary Educational Service Area Office, in the first semester of the 2024 academic year. The sample was obtained using stratified random sampling. The research instruments were: 1) The enrichment curriculum, 2) The creativity and innovation skills assessment form, 3) The learning achievement test, 4) The attitude toward mathematics scale, and 5) The student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, dependent samples t-test, and one sample t-test. The research findings revealed that: 1) The developed curriculum had an efficiency of 82.34/86.53, higher than the 80/80 criterion, 2) Students' mathematical creativity and innovation skills after learning were significantly higher than the 75% criterion at the .01 level, 3) Students' post-learning achievement scores were significantly higher than pre-learning scores at the .01 level, 4) Students' attitudes toward mathematics after learning were significantly higher than before learning at the .01 level, and 5) Students' overall satisfaction with the instructional management was at the highest level ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.54).

Keywords: Research and Development (R&D), Learning Achievement, Attitudes Toward Mathematics, Student Satisfaction, Lower Secondary School Students

บทนำ

วิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 กำหนดให้ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ในสภาวะการณ์ปัจจุบันโลกเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เยาวชนจำเป็นต้องพัฒนาทักษะที่จำเป็น เพื่อเตรียมพร้อมแข่งขันระดับนานาชาติและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

หนึ่งในทักษะสำคัญของศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันด้วยวิธีใหม่และสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่า อย่างไรก็ตาม ผลการประเมิน PISA ปี 2018 ชี้ว่านักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยทางคณิตศาสตร์เพียง 419 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD ที่ 489 คะแนน (OECD, 2019) สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนไทยยังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ผลการสอบ O-NET ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566 พบว่าคะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนไทยอยู่ที่ 32.54 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562) ซึ่งถือว่าต่ำกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนเต็มอย่างมาก โดยเฉพาะนักเรียนในกลุ่มโรงเรียนดงบังท่าดอกคำ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์เฉลี่ยยังอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ และมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่อง นักเรียนจำนวนไม่น้อยมีเจตคติเชิงลบต่อวิชาคณิตศาสตร์ ขาดแรงบันดาลใจและไม่เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21

งานวิจัยพบว่ากระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยใช้โปรแกรม GSP ช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ (พรปวีณ์ ตาลจรุง, 2556) อีกทั้งการพัฒนาและถ่ายทอดทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเตรียมคนให้พร้อมเผชิญโลกยุคดิจิทัล (รุ่งนภา ปรีชาโชติ และคณะ, 2561); (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองที่เน้นการลงมือปฏิบัติและสร้างชิ้นงานซึ่งมีความหมายต่อตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขและแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ (วัชรภรณ์ ประภาสโนบล และมาเรียม นิลพันธุ์, 2564); (บุปผชาติ ทัทพิภรณ์, 2551)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ร่วมกับการใช้โปรแกรม GSP สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเตรียมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของคนไทยยุค 4.0 ตามเป้าหมายแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานในการทำงานในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างนวัตกรรมที่มีคุณค่าทั้งต่อตนเองและประเทศชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ร่วมกับการใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad (GSP) สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรเสริมกับเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรเสริม
4. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรเสริม
5. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรเสริม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ดำเนินการ 3 ระยะ ดังนี้
ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม โดยวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ 2 คน ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ 5 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 5 คน นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 15 คน และศึกษานิเทศก์ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ 3 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงตามภาระงาน ประสบการณ์สอน และนักเรียนที่เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2567

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานประกอบการจัดทำหลักสูตรเสริมเพื่อสำรวจความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา โดยใช้โปรแกรม GSP ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบโฟกัสกรุป (Focus Group Discussion) จำนวน 7 ประเด็น

3. การสร้างและการตรวจสอบ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสนทนากลุ่มโดยอ้างอิงกรอบแนวคิดด้านการพัฒนาหลักสูตรเสริม การจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และการบูรณาการเทคโนโลยีในวิชาคณิตศาสตร์ เพื่อให้คำถามครอบคลุมประเด็นที่จำเป็นในการออกแบบหลักสูตรเสริม ได้แก่ ความจำเป็นและความคาดหวัง ปัญหาและข้อจำกัดของการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ปัจจุบัน แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เนื้อหาและกิจกรรมที่ต้องการในหลักสูตรเสริม บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ผลลัพธ์ที่คาดหวังและการประเมินผล และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

3.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสนทนากลุ่มไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 ท่าน ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ในระดับอุดมศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1 ท่าน ซึ่งเป็นครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการศึกษา หรือการวัด และประเมินผล จำนวน 2 ท่าน ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการศึกษา ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงตามประสบการณ์และความชำนาญตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยกำหนดเกณฑ์ยอมรับที่ค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.50

3.2 การปรับปรุงแก้ไข นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในการปรับปรุงถ้อยคำให้ชัดเจน เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล

3.3 การทดลองใช้ (Try-out) ทดลองใช้แบบสนทนากลุ่มกับกลุ่มนักเรียนและครูที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อทดสอบความเข้าใจของคำถาม เวลาที่ใช้ และความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูล ก่อนนำไปใช้จริง

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 จัดเตรียมรายชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ

4.2 ติดต่อประสานงาน ชี้แจงจุดประสงค์และขอความอนุเคราะห์นัดหมายวันเวลาในการสนทนากลุ่ม

4.3 ดำเนินการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามวันเวลาที่ได้นัดหมาย จำนวน 3 ชั่วโมง ในขณะสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ขออนุญาตบันทึกเสียงจากการสนทนา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบสอบถามปลายเปิดมาทำการตรวจสอบ คัดแยก และจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงตีความและสังเคราะห์สาระสำคัญเพื่อหาข้อสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรเสริม การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา ร่วมกับการใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad (GSP) สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับร่าง) ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ จำนวน 2 คน ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ จำนวน 5 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 5 คน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 15 คน ศึกษานิเทศก์ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จำนวน 3 คน รวม 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ร่างหลักสูตรเสริมและแผนการจัดการเรียนรู้

2.2 แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรเสริมและแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (Likert, R., 1961) เครื่องมือผ่านการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

3. การสร้างและการตรวจสอบ

3.1 ออกแบบเครื่องมืออิงจากทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา (Constructionism Theory) และการใช้โปรแกรม GSP

3.2 ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน คำนวณค่า IOC ≥ 0.50 ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน

3.3 ปรับปรุงแก้ไขคำอธิบายกิจกรรม เนื้อหา และโครงสร้างหลักสูตรเสริมให้เหมาะสมกับนักเรียน

3.4 ทดลองใช้หลักสูตรเสริมกับกลุ่มตัวอย่างเล็กเพื่อประเมินความเข้าใจ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ก่อนใช้จริง

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ส่งหนังสือให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน และติดต่อขอรับคืนด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์ความเหมาะสมของร่างหลักสูตรเสริมและแผนการจัดการเรียนรู้โดยกำหนดเกณฑ์ที่ยอมรับได้ คือ มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ≤ 1 ใช้สถิติแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว (One sample t-test) พร้อมการวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรเสริม เป็นการนำหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ร่วมกับการใช้โปรแกรม GSP ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ผ่านการประเมินความเหมาะสมและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้ว มาทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยศึกษากลุ่มเดียว วัดก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design) (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2561) ประกอบด้วย รายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร คือ นักเรียนที่เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มโรงเรียนดงบัง-ท่าดอกคำ จำนวน 151 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านดงบัง จำนวน 48 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) การแบ่งชั้นพิจารณาตามระดับชั้นเรียน (มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3) จากนั้นทำการสุ่มนักเรียนในแต่ละชั้นเรียนตามสัดส่วนจำนวนนักเรียนจริง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างสะท้อนความเป็นตัวแทนของนักเรียนทั้งสามระดับอย่างเหมาะสม นักเรียนกลุ่มตัวอย่างได้เรียนหลักสูตรเสริม ในช่วงภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โดยบูรณาการเข้ากับชุมนุมคณิตศาสตร์ (เพิ่มเติมจากชั่วโมงเรียนรายวิชาคณิตศาสตร์เพิ่มเติม) รวมทั้งสิ้น 40 ชั่วโมง เป็นระยะเวลา 20 สัปดาห์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ หลักสูตรเสริมและแผนการจัดการเรียนรู้ ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ มีลักษณะเป็นข้อสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวม 30 คะแนน ผู้วิจัยกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัด กำหนดโครงสร้างเนื้อหาและพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการวัด จากนั้นสร้างข้อสอบตามตารางวิเคราะห์เนื้อหา (Table of Specification: TOS) และจัดทำข้อสอบ จำนวน 45 ข้อ เพื่อนำมาคัดเลือก ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม แล้วคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยเกณฑ์ที่ยอมรับ คือ $IOC \geq 0.50$ จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อหาค่าความยาก (p) ค่าจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสูตร Kuder-Richardson (KR-20) โดยเกณฑ์ที่ยอมรับ คือ ค่า ≥ 0.70

แบบวัดทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ เป็นแบบวัดทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ตามองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ 10 ตัวบ่งชี้ โดยแต่ละตัวบ่งชี้มี 3 ระดับ คือ ดี พอใช้ ปรับปรุง ผู้วิจัยสร้างข้อคำถามตามกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ โดยยึดเกณฑ์การพัฒนาตัวบ่งชี้เชิงพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน และหาค่า IOC เช่นเดียวกับแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ จากนั้นนำแบบวัดไปทดลองใช้เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยเกณฑ์ที่ยอมรับ คือ ค่า ≥ 0.70

แบบวัดเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ข้อคำถามสร้างตามกรอบแนวคิดด้านเจตคติ ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และคำนวณค่า IOC จากนั้นนำไปทดลองใช้และหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรเสริม เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 35 ข้อ ผู้วิจัยสร้างข้อคำถามตามองค์ประกอบที่กำหนด ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านบรรยากาศ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ

สรุป เครื่องมือทุกฉบับผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (≥ 0.70) ทำให้สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงได้อย่างน่าเชื่อถือ

3. การสร้างและการตรวจสอบ

3.1 ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และคำนวณค่า IOC ≥ 0.50

3.2 ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้เหมาะสม เข้าใจง่าย

3.3 ทดสอบใช้งาน (Try-out) กับกลุ่มนักเรียนและครูที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ดำเนินการทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อวัดความรู้เกี่ยวกับทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ และประเมินเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์

4.2 นำหลักสูตรเสริมมาทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง เป็นเวลา 20 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 40 ชั่วโมง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

4.3 เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ดำเนินการทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบประเมินทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ (ชิ้นงานรวบยอด) แบบวัดเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรเสริม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกตามการทดลอง ดังนี้

5.1 การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วย Dependent Samples t-test และใช้ One Sample t-test เพื่อตรวจสอบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่

5.2 การประเมินทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ ใช้คะแนนเชิงพฤติกรรมตาม 3 องค์ประกอบ 10 ตัวบ่งชี้ การวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละของคะแนนเฉลี่ยเพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด คือ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 โดยเนื้อหาและกิจกรรมในการทดลองใช้หลักสูตรเสริม สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 หน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตรเสริม

ลำดับที่	หน่วยการเรียนรู้	ระยะเวลา (ชั่วโมง)
1	1. ปฐมนิเทศ	2
2 - 3	2. คณิตศาสตร์กับโปรแกรม GSP	6
4 - 8	3. การแปลงทางเรขาคณิตจากโปรแกรม GSP	8
9 - 12	4. คณิตศิลป์ร่วมกับการใช้โปรแกรม GSP	8
13 - 19	5. ผลงานสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์โดยใช้โปรแกรม GSP	14
20	6. การประเมินหลังสิ้นสุดการเรียนการสอน	2
	รวม	40

5.3 แบบวัดเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ เป็นการวัดคะแนนทัศนคติด้านความรู้ ความรู้สึก และด้านพฤติกรรม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเจตคติรายด้านและภาพรวม และใช้ Dependent Samples t-test เปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียนและหลังเรียน

5.4 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรเสริม ข้อมูลที่ได้เป็นระดับความพึงพอใจใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านบรรยากาศ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ การวิเคราะห์ที่ใช้การคำนวณร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งรายข้อและภาพรวม ตีความตามเกณฑ์มาตราส่วนประมาณค่า เช่น 4.51 - 5.00 เท่ากับ ระดับมากที่สุด

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม พบว่า การศึกษาชั้นพื้นฐานในประเทศไทยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ มีสาระการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเรียนคือโปรแกรม GSP ประกอบกับการพัฒนาอุตสาหกรรม มีนวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ในปัจจุบันจึงต้องปรับให้ทันยุคทันสมัย ให้ผู้เรียนมีทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม สำหรับการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม พบว่า การพัฒนาหลักสูตรเสริมในวิชาหลักโดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นมาก เนื่องจากวิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่เป็นพื้นฐานของการศึกษาของการพัฒนานวัตกรรม รวมทั้งการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งโปรแกรม The Geometer's Sketchpad (GSP) เป็นโปรแกรมที่ส่งเสริมการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม พิสูจน์สิ่งที่เรียนผ่านการใช้โปรแกรม GSP และใช้โปรแกรม GSP เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทางคณิตศาสตร์ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพทั้งในด้านการสร้างนวัตกรรมใหม่ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการยอมรับความล้มเหลว

ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรเสริม ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ร่วมกับการใช้โปรแกรม GSP สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบ 9 ส่วน คือ 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 2) แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน 3) หลักการของหลักสูตร 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 5) องค์ประกอบของทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 6) โครงสร้างเนื้อหา 7) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 8) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 9) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามรายละเอียด ดังนี้

1. ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร เป็นการพัฒนาและส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพประชากร สังคมที่มีคุณภาพจะเกิดขึ้นได้จากการมีประชากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการคิดอย่างสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม
2. แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร 2) แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา 3) แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 4) แนวคิดเกี่ยวกับการใช้โปรแกรม GSP
3. หลักการของหลักสูตร ประกอบด้วย
  - 3.1 เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์
  - 3.2 จัดการเรียนรู้โดยใช้หลักการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructionism Theory) เป็นหลักการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการค้นหาคำความรู้ การแสวงหาคำรู้ และการสร้างความรู้ด้วยตนเอง
  - 3.3 ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ โดยมีครูผู้สอนเป็นเพียงผู้คอยอำนวยความสะดวก
  - 3.4 เน้นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง
4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
  - 4.1 เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียน
  - 4.2 เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์
  - 4.3 เพื่อเสริมสร้างเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์
  - 4.4 เพื่อเสริมสร้างความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตร
5. องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ 10 ตัวบ่งชี้
  - 5.1 คิดอย่างสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ใช้เทคนิคในการสร้างความคิด 2) ความคิดใหม่ ๆ 3) วิเคราะห์และประเมินความคิดของตนเอง
  - 5.2 การทำงานอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) พัฒนา ดำเนินการและการสื่อสารความคิดใหม่ 2) เปิดใจรับสิ่งใหม่ 3) ความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ในการทำงาน 4) เข้าใจถึงความล้มเหลว
  - 5.3 การดำเนินการด้านนวัตกรรม ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) สนับสนุนด้านนวัตกรรม 2) ดำเนินการหรือปฏิบัติด้านนวัตกรรม 3) นำนวัตกรรมไปใช้
6. โครงสร้างเนื้อหา ประกอบด้วย 1) ปฐมนิเทศ 2) คณิตศาสตร์กับโปรแกรม GSP 3) การแปลงทางเรขาคณิตจากโปรแกรม GSP 4) ผลงานสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์โดยใช้โปรแกรม GSP และ 5) การประเมินหลังสิ้นสุดการเรียนการสอน
7. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ระยะ
  - ระยะที่ 1 การเตรียมการก่อนการเรียนการสอน
  - ระยะที่ 2 การจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 จุดประกายความคิด (Sparkling) ขั้นที่ 2 สะกิดให้ค้นคว้า (Searching) ขั้นที่ 3 นำพาสู่การปฏิบัติ (Studying) ขั้นที่ 4 จัดองค์ความรู้ (Summarizing) และขั้นที่ 5 นำเสนอขอบคุณการประเมิน (Show and Sharing)
  - ระยะที่ 3 การวัดและประเมินผลหลังเรียน
8. สื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและสอดคล้องกับเนื้อหา กิจกรรม ประกอบด้วย 1) โปรแกรม The Geometer's Sketchpad (GSP) เป็นสื่อหลักที่ใช้สำหรับสร้างและจำลองรูปทรงทางคณิตศาสตร์ 2) ห้องเรียนออนไลน์ “เรียนคณิตด้วยโปรแกรม GSP” ใช้สำหรับการศึกษาคลิปวิดีโอการสอนเกี่ยวกับการใช้งานโปรแกรม GSP การฝึกปฏิบัติ ตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์ และเป็นช่องทางการส่งผลงานของผู้เรียน 3) เอกสารประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร เช่น ใบความรู้ ใบกิจกรรม วิดีโอการสอนโปรแกรม GSP

9. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

9.1 การวัดและประเมินผลก่อนเรียน ใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์

9.2 การวัดและประเมินผลระหว่างเรียน เป็นการประเมินผลย่อยในแต่ละหน่วยการเรียนรู้โดยใช้แบบวัดทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์รายหน่วย

9.3 การวัดและประเมินผลหลังเรียน ใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ (ผลงานรวบยอด) แบบวัดเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ และแบบวัดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตร

ระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ร่วมกับโปรแกรม GSP สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพิจารณาจากการประเมินแต่ละด้าน ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ร่วมกับโปรแกรม The Geometer's Sketchpad (GSP) โดยมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 มีผลการประเมิน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม

คะแนน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1)	170	139.98	10.35	82.34
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2)	60	51.92	1.94	86.53

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ พบว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมเมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ $E1/E2 = 80/80$ มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์กำหนด โดยมีค่าประสิทธิภาพ $E1/E2 = 82.34/86.53$ แสดงว่าหลักสูตรเสริมที่พัฒนามีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยคะแนน E2 ได้มาจากคะแนนเฉลี่ยระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ที่เป็นผลงานรวบยอด

2. เปรียบเทียบทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรเสริมกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์

องค์ประกอบของทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์	n	คะแนนเต็ม	คะแนนทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม		เกณฑ์ร้อยละ 75	t	Sig.
			$\bar{X}$	ร้อยละ			
1. การคิดอย่างสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์	48	9	7.69	85.44	75	5.55**	.000
2. การทำงานอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับผู้อื่น	48	12	10.19	84.92	75	5.78**	.000
3. การดำเนินการด้านนวัตกรรม	48	9	7.73	85.89	75	5.43**	.000
รวม		30	25.60	85.33	75	6.62**	.000

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 ผู้วิจัยใช้สถิติ One Sample t-test โดยเก็บคะแนนหลังเรียนของนักเรียน 48 คน เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 75 ผลการวิเคราะห์ พบว่า คะแนนเฉลี่ยรวมของทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์คิดเป็นร้อยละ 85.33 โดยแยกเป็น คะแนนด้านที่ 1 การคิดอย่างสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 85.44 ด้านที่ 2 การทำงานอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 84.92 และด้านที่ 3 การดำเนินการด้านนวัตกรรม

คิดเป็นร้อยละ 85.89 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรเสริม ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	df	t	Sig(1-tailed)
ก่อนเรียน	48	30	16.67	3.91	47	24.31**	.000
หลังเรียน			24.19	4.42			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 ผู้วิจัยใช้สถิติ Dependent Sample t-test ผลการวิเคราะห์ พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน อยู่ที่ 16.67 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนอยู่ที่ 24.19 จากคะแนนเต็ม 30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 3.91 และ 4.42 ตามลำดับ ผลการทดสอบแสดงให้เห็นว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. เปรียบเทียบเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรเสริม ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	df	t	Sig(1-tailed)
ก่อนเรียน	48	100	60.35	8.42	47	18.03**	.000
หลังเรียน			82.96	3.93			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 ผู้วิจัยใช้แบบวัดเจตคติที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ คะแนนเต็ม 100 ผลการวิเคราะห์ โดยใช้ Dependent Sample t-test พบว่า ค่าเฉลี่ยเจตคติก่อนเรียนเท่ากับ 60.35 และหลังเรียนเท่ากับ 82.96 ซึ่งสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นช่วยเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์

5. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตร ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรเสริม

ประเด็นการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านเนื้อหา	4.51	0.57	มากที่สุด
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.59	0.51	มากที่สุด
3. ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้	4.58	0.54	มากที่สุด
4. ด้านการวัดและประเมินผล	4.53	0.55	มากที่สุด
5. ด้านบรรยากาศ	4.40	0.54	มาก
6. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.41	0.53	มาก
เฉลี่ย	4.50	0.54	มากที่สุด

จากตารางที่ 6 ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ 35 ข้อ ผลการวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมความพึงพอใจอยู่ที่ 4.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.54 อยู่ในระดับ “มากที่สุด” เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจสูงสุดในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X}$ = 4.59) รองลงมา คือ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.58) และด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X}$ = 4.53) ส่วนด้านที่มีระดับ

ความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ด้านบรรยากาศ ($X = 4.40$)

สรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสนับสนุนวัตถุประสงค์ของการวิจัยทุกข้อ แสดงว่าหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม รวมทั้งช่วยพัฒนาทัศนคติที่ดี และสร้างความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา ร่วมกับการใช้โปรแกรม GSP สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ปัญหาการขาดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมสะท้อนจากผลการประเมินการรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ตามโครงการ PISA ของนักเรียนไทย ปี 2018 พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD ทุกด้าน รูปแบบการประเมินนักเรียนของโครงการ PISA จะมีลักษณะของข้อสอบที่มุ่งเน้นให้นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ซึ่งนักเรียนจะต้องใช้ทั้งความรู้ที่เกิดจากความจำ ความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้ รวมไปถึงการใช้ความคิดขั้นสูงเพื่อแก้ไขโจทย์ปัญหาในสถานการณ์ดังกล่าว และผลจากการประเมินในโครงการ PISA นี้ชี้ให้เห็นว่านักเรียนไทยขาดความสามารถในการแก้ไขปัญหาได้อย่างหลากหลายวิธี ไม่สามารถแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมได้ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันยังไม่ส่งเสริมให้นักเรียนได้นำความรู้มาประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์หรือทำกิจกรรมในสถานการณ์แปลกใหม่ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงเท่าที่ควร ซึ่งการศึกษาในปัจจุบันเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบท่องจำ เน้นการอ่านเขียนและคิดเลข ส่งผลให้ผู้เรียนในยุคปัจจุบันขาดการฝึกฝนทักษะด้านการคิดไม่ว่าจะเป็นการคิดสร้างสรรค์เพื่อแก้ปัญหา (วิจารณ์ พานิช, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับสุธิดา การ์มี ที่กล่าวว่าสาเหตุประการหนึ่งของผู้เรียนขาดการฝึกทักษะในการคิด คือ การจัดการเรียนรู้บางรูปแบบที่ไม่ได้เน้นให้ผู้เรียนฝึกทักษะการคิดสร้างสรรค์ที่นำไปสู่ทักษะการแก้ปัญหา ส่งผลให้ผู้เรียนไม่มีแรงกระตุ้นในการคิด ไม่สามารถประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ หรือคิดหาวิธีการมาแก้ปัญหาได้ (สุธิดา การ์มี, 2565)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้สำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนที่เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่ตอบสนองต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียนโดยเฉพาะทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม คือ การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง โดยใช้เครื่องมือที่มีความยืดหยุ่น มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการปฏิบัติ และตอบสนองต่อการสร้างสรรค์ผลงานของนักเรียน ซึ่งวิชาคณิตศาสตร์สามารถใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad (GSP) ในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง ได้สร้างสรรค์ผลงานที่มีความหลากหลาย เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง สอดคล้องกับ พรปวีณ์ ตาลจรุง ที่กล่าวว่า นักเรียนที่ผ่านการฝึกแก้ปัญหาตามกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยใช้โปรแกรม GSP กับปัญหาทางเรขาคณิตในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีการปรับกระบวนการคิดเพื่อแก้ปัญหาได้ดีขึ้นมีขั้นตอนในการคิดเชิงวิเคราะห์ระหว่างการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้น (พรปวีณ์ ตาลจรุง, 2556) และสอดคล้องกับ ประจวบ ศรีภิลลา ที่กล่าวว่า การสอนโดยใช้โปรแกรม GSP เรื่อง กราฟเบื้องต้น มีขั้นตอนที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่เรียนอย่างชัดเจน สร้างความสนใจให้นักเรียนเกิดความอยากค้นคว้าทดลองสิ่งที่เรียน นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมจริงโดยเป็นการเรียนจากประสบการณ์ตรง ค้นคว้าข้อมูล วิธีการและกระบวนการรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ศึกษาจากประสบการณ์ และสิ่งที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมจนสรุปเป็นกฎเกณฑ์หรือนิยามได้ถูกต้อง (ประจวบ ศรีภิลลา, 2554)

2. การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา ร่วมกับการใช้โปรแกรม GSP มีประสิทธิภาพ 82.34/86.53 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ 80/80 สอดคล้องกับ จรรยารัตน์ ลวดเงิน พบว่า ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมเท่ากับ 82.14/81/98 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 (จรรยารัตน์ ลวดเงิน, 2557) และสอดคล้องกับ สมพร หลิมเจริญ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีระดับความคิดเห็นต่อหลักสูตรเสริมอยู่ในระดับดีมาก ประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (สมพร หลิมเจริญ, 2552)

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรเสริมกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม พบว่า นักเรียนมีทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 85.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และเมื่อทำการทดสอบทางสถิติด้วย One sample t-test พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกรียงไกร พลະสนธิ ที่พบว่าทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักศึกษามีระดับสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คิดเป็นร้อยละ 87 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบอย่างมีระบบสามารถส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมได้จริง (เกรียงไกร พลະสนธิ, 2559) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Awang, H. & Ramly, I. ที่ระบุว่าความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาส่วนใหญ่มีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านความคิดริเริ่ม (Originality) และด้านความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรเสริมในครั้งนี้สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมได้อย่างสอดคล้องกับแนวโน้มงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ (Awang, H. & Ramly, I., 2008)

4. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้หลักสูตรเสริม พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนเท่ากับ 24.19 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ซึ่งสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นช่วยยกระดับความรู้และความเข้าใจทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนได้อย่างชัดเจน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณิศา จันทรเสียงเย็น พบว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยชุดการเรียนการสอนโดยใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad (GSP) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (วรณิศา จันทรเสียงเย็น และอัมพร วัจนะ, 2563) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ วันชลมา ปานากาซึ่ง พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ เรื่องกำหนดการเชิงเส้น โดยใช้โปรแกรม GSP มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้จึงเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นได้อย่างมีนัยสำคัญ (วันชลมา ปานากาซึ่ง, 2560)

5. ผลการเปรียบเทียบเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่เรียนโดยใช้หลักสูตรเสริม พบว่า นักเรียนมีเจตคติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นช่วยปรับทัศนคติของผู้เรียนต่อวิชาคณิตศาสตร์ในเชิงบวกมากขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ วรณิศา จันทรเสียงเย็น พบว่า เจตคติของนักเรียนต่อวิชาคณิตศาสตร์หลังการเรียน เรื่องการแปลงทางเรขาคณิตโดยใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad (GSP) อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (วรณิศา จันทรเสียงเย็น และอัมพร วัจนะ, 2563) เช่นเดียวกับงานของ เยาวภา ผูกสมศรี ที่ศึกษาผลการใช้ชุดการสอนโดยใช้โปรแกรม GSP ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นักเรียนมีเจตคติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรม GSP และยังช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ส่งเสริมแรงจูงใจและความสุขในการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกด้วย (เยาวภา ผูกสมศรี, 2554)

6. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรเสริม พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.38) แสดงให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเชิงบวกต่อการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะด้านกิจกรรมการเรียนรู้และการใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad (GSP) ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ มีส่วนร่วม และสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างมีความหมาย ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ จรรยารัตน์ ลวดเงิน พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการใช้ชุดกิจกรรม เรื่องการแปลงทางเรขาคณิตโดยใช้โปรแกรม GSP บุรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการออกแบบลวดลายประกอบอยู่ในระดับมาก (จรรยารัตน์ ลวดเงิน, 2557) และยังสอดคล้องกับ ภาวดี วงศ์ดี ระบุว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากขึ้นไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรเสริมที่ใช้โปรแกรม GSP ไม่เพียงช่วยพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์ แต่ยังช่วยสร้างความสนุก ความพึงพอใจ และทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญ (ภาวดี วงศ์ดี, 2561)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางคณิตศาสตร์ ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา ร่วมกับการใช้โปรแกรม GSP สามารถตอบสนองต่อการแก้ปัญหาการขาดความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นแนวทางการสอนที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรเสริมยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างเจตคติที่ดีของนักเรียนที่มีต่อวิชาคณิตศาสตร์ และก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ ส่งผลให้หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีความมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ได้อย่างแท้จริง

- 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
  - 1.1) สถานศึกษา ควรส่งเสริมการใช้หลักสูตรเสริม หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยี เช่น โปรแกรม GSP เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
  - 1.2) ครูผู้สอนควรพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการโปรแกรม GSP เข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกคิด วิเคราะห์ และสร้างสรรค์ผลงานที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง
  - 1.3) ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนทรัพยากร เช่น อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ โปรแกรม GSP รวมถึงการจัดอบรมครูในด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง
  - 1.4) ควรนำหลักสูตรเสริมไปใช้ในชั้นเรียนจริงอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อพัฒนาเจตคติ ทักษะการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
- 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
  - 2.1) ควรมีการวิจัยต่อเนื่องในระดับอื่น เช่น ระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อศึกษาความเหมาะสมและประสิทธิผลของหลักสูตรเสริมในระดับต่าง ๆ
  - 2.2) ควรศึกษาผลของการใช้หลักสูตรเสริมในระยะยาว เช่น การติดตามผล 3 - 6 เดือนหลังเรียน เพื่อประเมินความคงทนของพฤติกรรมการคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ของผู้เรียน
  - 2.3) ควรวิจัยเปรียบเทียบระหว่างโปรแกรม GSP กับโปรแกรมอื่น ๆ เช่น GeoGebra หรือ Desmos เพื่อหาประสิทธิภาพและแนวทางการพัฒนาทักษะนวัตกรรมที่เหมาะสมในแต่ละบริบท
  - 2.4) ควรศึกษาความคิดเห็นเชิงลึกของนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนรู้ผ่านโปรแกรม GSP เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมให้ตอบโจทย์นักเรียนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร พลະสนธิ. (2559). การพัฒนารูปแบบคลาวด์เลิร์นนิ่งแบบ STEAM ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วารสารวิชาการครุศาสตร์ อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 10(2), 256-264.
- จรรยารัตน์ ลวดเงิน. (2557). ผลการใช้ชุดกิจกรรม เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต โดยใช้โปรแกรม GSP (The Geometer's Sketchpad) บูรณาการเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น การออกแบบลวดลายประเก๋อมของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสินรินทร์วิทยา อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. ใน วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- บุปผชาติ ทัพทิกธน์. (2551). การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ศูนย์ เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.
- ประจวบ ศรีภิลลา. (2554). ผลการใช้โปรแกรม GSP ประกอบการสอนเรื่อง กราฟเบื้องต้นที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. ใน สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรปวีณ์ ตาลจรุง. (2556). การส่งเสริมการคิดเชิงวิเคราะห์ผ่านกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยใช้โปรแกรม GSP กับวิชาเรขาคณิต. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- พิชิต ฤทธิ์จรรยา. (2561). เทคนิคการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาวดี วงศ์ดี. (2561). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์เรื่องการแปลงทางเรขาคณิตสำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ร่วมกับโปรแกรม GSP. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เยาวภา ผูกสมัคร. (2554). ผลการใช้ชุดการสอน โดยใช้โปรแกรม GSP ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เมื่อปรับอิทธิพลของสมรรถภาพทางสมองด้านมิติสัมพันธ์. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการศึกษาคณิตศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รุ่งนภา ปรีชาโชติ และคณะ. (2561). ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม : สมรรถนะสำคัญสำหรับครูในยุคดิจิทัล. *Journal of Educational Technology and Communications*, 7(24), 7-21.
- วรรณิศา จันทรเสียงเย็น และอัมพร วัจนะ. (2563). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ใช้ชุดการเรียนการสอน โดยใช้โปรแกรม GSP กับการสอนแบบปกติ. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 12(1), 362-371.
- วัชรภรณ์ ประภาสะโนบล และมาเรียม นิลพันธุ์. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานตามแนว ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน. *Journal of Research and Curriculum Development*, 11(2), 8-23.
- วันชลมา ปานากาแข็ง. (2560). กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ เรื่องกำหนดการเชิงเส้น โดยใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). การคิดสร้างสรรค์เพื่อแก้ปัญหา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2562). รายงานผลการประเมินผล PISA ปี 2018: ความสามารถด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ของนักเรียนไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สมพร หลิมเจริญ. (2552). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2561). มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 (เน้นสมรรถนะผู้เรียนด้านศตวรรษที่ 21). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุธิดา การิมี. (2565). การพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์เพื่อการแก้ปัญหา. วารสารการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, 12(2), 45-60.
- Awang, H. & Ramly, I. (2008). Creative thinking skill approach through problem based learning: Pedagogy and practice in the engineering classroom. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 2(4), 18-23.
- Likert, R. (1961). *New patterns of management*. New York: McGraw-Hill.
- OECD. (2019). *PISA 2018 Country note: Thailand*. Bangkok: OECD Publishing.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 - 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3 - 5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข ค่าย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้ค้าย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) **สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด - ปิด แล้วระบุชื่อ - นามสกุล ของผู้เขียน และปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคมนวัตกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

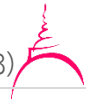
1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอนัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสรวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ่มรักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al., 2005)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าอ้างอิง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑวงค์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/(ฉบับที่).// เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณณนนโท (เจ้าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม, //(เล่มที่อ้าง, เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์:// สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, // เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ระดับวิทยานิพนธ์/สาขา.// ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อดิเทพ, สัมภาษณ์)

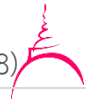
(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา/เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมนุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตริภักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helping practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail: tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Ver. 2019 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล .PDF .JPG .GIF หรือ .bmp บทความที่มีโมเดล รูปร่าง แผนภูมิ ต้องทำการจัดกลุ่มวัตถุให้เป็นกลุ่มเดียวกันให้เรียบร้อย เพื่อป้องกันความผิดพลาด หรือคลาดเคลื่อนของเนื้อหา ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับแจ้งถึงวารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

โครงร่าง/รูปแบบ ต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

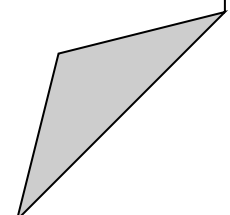
(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

.....(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

.....
2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

.....
3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

.....
4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

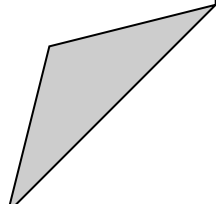
1..... (16 pt)

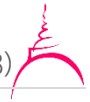
2..... (16 pt)

3..... (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt)..... ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16.pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

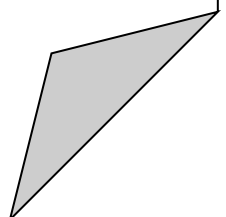
.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16.pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

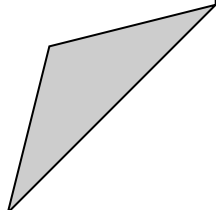
.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

...(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สักระยะให้ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

...(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับได้ใจความ ...พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

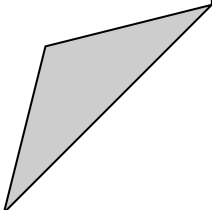
.....

.....

.....

.....

.....

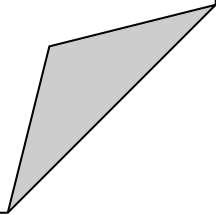

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt)...ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

โครงร่าง/รูปแบบ ต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

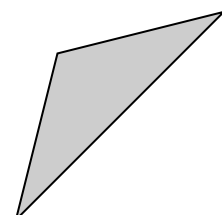
(16 pt).....

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

..... (16 pt)

Keywords: 3-5 words

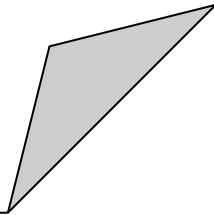

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

A series of horizontal dashed lines for writing, starting from the first line below the '(16 pt)' label and extending down to the bottom of the page.

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

